

de
ea
oxn;
llym;
tlfsp
i:s
y

Türkçesi: Ahmet Açıan

Ahmet Açan (1973)

1996 yılında Ankara Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra Kazakistan ve Moskova'da Rusça-İngilizce tercümanı olarak çalıştı. Ülkeye döndükten sonra Akdeniz Üniversitesi'nde bilim felsefesi alanında yüksek lisans yaptı. Halen profesyonel turist rehberi olarak çalışmaktadır.

Eserin orijinal adı:
Журбины - Jurbinı

VSEVOLOD KOÇETOV

JURBİNLER

ROMAN

TÜRKÇESİ

AHMET AÇAN

yordam
edebiyat

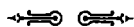
Yordam Edebiyat: 72 • Jurbinler • Vsevolod Koçetov
ISBN 978-605-172-345-7 • Türkçesi: Ahmet Açan • Redaksiyon: Ayşe Hacıhasanoğlu
Düzeltilme: Dilan Keyvan • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Ekim 2019
© Eleonora Karlovna Koçetova; © Yordam Kitap, 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokakı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

JURBINLER

ROMAN

I. BÖLÜM

1

BÖLGE polis müdürü Yegorov, 1 Mayıs akşamı hoparlörlerden yükselen Moskova toplarının bayram gümbürtüsü kesildiğinde bir tüfek sesi duydu.

Yegorov, biraz önce yaktığı sigarayı yere atıp çizmesinin topuğuyla ezdi ve alışkın bir hareketle tabancasının kılıfını düzeltip tüfek sesinin geldiği ara sokağa doğru yürüdü. Sokakta, ardına kadar açık pencerelerden gramofon ve gitar sesleri duyuluyor, dansların rüzgârı tül perdeleri havalandırıyor ve ayakkabı topuklarının bayram için silinmiş döşeme tahtalarına hep birden vurmasıyla ahşap evlerin duvarları titriyordu.

İzin verin dans edelim, izin verin tepinelim!
Bu evin döşemeleri çatlar mı ne bilelim!

Müdür, başka bir zaman olsa o tanıdık sesi duyar duymaz yolunu Natalya Karpovna'nın çiçek tarhları açmak için boydan boya kazılmış küçük avlusuna çevirirdi herhalde; kapının önüne serilmiş alacalı beze çizmelerinin topuklarını saygıyla siler ve eski zilin ahşap kolunu çekerek zili çalardı.

Fakat silah sesleri yankılanmaya devam ediyordu... Yegorov yürümeyi bırakıp ağır ağır koşmaya başladı ve tabancasının kılıfını tutarak ara sokaktan hemen Yakornaya Sokağı'na fırladı.

On dokuz numaralı evin kafesli çitinin ardında, yaşlı kavakların ve leylakların koyu akşam gölgesinde gürültülü bir kalabalık vardı. Yegorov kuşkulananacak bir şey görmedi bunda: Dostları ve komşuları, Jurbınler'de toplanmış, sıcak nedeniyle açık havada eğleniyorlardı.

Jurbinler'in çitinden tam içeri giriyordu ki, bahçede toplananların başlarının üzerinde iki hızlı ateş parladı ve bir çiftenin boğuk patlaması duyuldu tekrar.

Yegorov, bahçe kapısını ardına kadar açtı.

"Yurttaşlar, yurttaşlar!" dedi, kalabalığa müdahale ederek. "Neler oluyor yurttaşlar? Mesele nedir?"

"Bir Jurbak (Jurbin) daha kızaktan indi, yoldaş komutan!" diye anlaşılmaz bir yanıt verdi erkeklerden biri.

"Hangi kızaktan? Nereye indi?" diye soran Yegorov keskin barut kokusunu içine çekti.

Evsahibi İlya Matveyeviç Jurbin, elinde çiftesiyle onu karşılamaya çıkmıştı.

"Merhaba Kuzmiç!" diye seslendi İlya Matveyeviç daha uzaktan, onun yanına gelmeden. "Hiçbir ihlaliz olmağı. Selam atışı. Bir emekçi dünyaya geldi de... Yirmi bir pare atışı!"

Yaklaştı, tüfeğın dipçiğini yere koydu, sol eliyle namluya dayandı, sağı eliyle bir tutam ağarmış kılı parmağına dolayıp kaşını kıvırdı.

"Torun, Kuzmiç, çocuklar bana bir torun getirdiler. Ya öyle işte kardeş! Tanı bizimkileri..."

Sokak lambalarının ışığı İlya Matveyeviç'in gözlerinde pırıl pırıl parlayarak yansırken yüzündeki mağrur gülümseme alacakaranlıkta bile fark ediliyordu. "Ya, öyle işte kardeş" ve "Tanı bizimkileri" gibi sözler ediyordu, çünkü sevinci, daha anlamlı ve daha önemli başka sözler bulmasına engel oluyordu.

Büyük ve beklenmedik bir sevinçti duyduğı. Beklenmedik olmasının nedeni bu sevincin tam da bayram gününe denk gelmesi değildi. İlya Matveyeviç, birkaç saat önce fabrikasının kafilesiyle birlikte kenti boydan boya yürüyerek geçerken ve çevredeki orkestralar farklı makamlarda gümbürderken bütün yol boyunca bir gün önce hastaneye götördükleri Dünyaşka'yı düşünüyordu. Kâh Dünyaşka'nın sevdiği bir şarkıya kulak veriyor, kâh bir kamyonu doluşmuş, bayrak sallayan anaokulu çocuklarına bakıyor, sonra 'Acaba nasıldır genç annecik?..' diye yine Dünyaşka'yı düşünüyordu. Fabrikadakiler de ailevi açıdan büyük önemi olan olayların seyrini soruyorlardı zaman zaman.

İlyâ Matveyeviç aile meselelerini ancak kentin yedi bölgesinden gelen yürüyüş kollarının buluştuğu meydana gelince unutmuştu. Parti Bölge Komitesi ve Bölge Sovyeti binasının önündeki kaldırım taşlarıyla kaplı kare şeklindeki bu büyük meydana yüzyılın üçte biri kadar zamanda kim bilir kaç kez ayak basmıştı. Meydan onun için âdeta bir ayna işlevi görüyordu; yılda iki kez kent yaşamını yansıtan bir ayna. Hem sadece kent yaşamını mı? Bir zamanlar göstericiler omuzlarında kazmaları ve kürekleriyle miting yapar, mitingden sonra doğruca subotniklere* giderlerdi; bir zamanlar koşumlu atlar konvoyların arasında kentte ateşlenen ilk ergitme fırınlarının maketlerini taşırdı; ergitme fırınlarının ardından dokuma tezgâhları ortaya çıkmıştı; birkaç yıl sonra Amov kamyonu bir yolcu ve yük gemisinin maketini taşıyordu. Sevinçli bir yıld, fabrikada onarım dönemi bitmiş, yeni kuruluş dönemi başlamıştı.

İlyâ Matveyeviç, yıllardır meydanda ne ergitme fırınlarına ne de dokuma tezgâhlarına rastlıyordu artık, fabrikaların atölyelerinde çoktandır Marten fırınları ve elektrikli maden eritme fırınları yanıyordu; tekstil makineleri ise her birinin üç kat küçültülmüş maketi bile beş tonluk kamyona sığmayacak kadar dev makine takımlarına dönüşmüştü.

İlyâ Matveyeviç, bu 1 Mayıs'ta, geçen sonbaharda henüz hiç ortada olmayan, ailevi heyecanlarını bile bir anda unutturuveren yeni bir şey görmüştü. Ekskavatörlerle, palangalarla, kablolarla ve kentin Volga'yla Dnyeper üzerindeki yeni inşaatlar için ürettiği her tür aygıt ve makinelerle ilgili yazılar gazetelerde yer alıyordu elbette. Ama sözler başka, gerçek başkadır. Modeller gösterilse de deneyimli bir göz, bu modellere bakarak yeni makinelerin ve tesislerin boyutları ve gücü hakkında bir yargıya varabilir.

Bütün bunları görünce İlyâ Matveyeviç'in uzun zamandır kafasından atamadığı düşünce tekrar gelmişti aklına. Eritilmek üzere fırına atılan maden cevherini düşündü. Cevher ağır ağır, yavaş ya-

* Subotnik, Rusçada cumartesi anlamına gelen "subota" sözcüğünden türetilmiş, Bolşevik Devrimi'nden sonra ülkenin içinde bulunduğu kötü ekonomik koşulları aşmak için örgütlü-komünist işçilerin gönüllü olarak cumartesi günleri ücretsiz çalışmasıyla başlayan emek hareketine verilen addır. -çev.

vaş tutuşur, maden parçaları hemen ısıyla kaplanmaz: Isı bir parçadan diğerine atlar, fokur fokur kaynamaya geçmeden önce tüm kütle sağlam bir metal halinde eriyip kaynaşırken kesik kesik sesler çıkarmaya başlar.

Bu düşünce İlya Matveyeviç'i gerilere götürmüştü... Bin dokuz yüz on yedide insan cevheri büyük bir yeniden eritme işlemine sokulmuştu, yıldan yıla iyice ısınıyordu ve şimdi kaynamaya, fokur fokur sesler çıkarmaya başlamıştı; dünyanın henüz görmediği bir metal pişiyordu.

İlya Matveyeviç, endişeyle çevresine bakındı, düşüncelerini duyan olmuş muydu acaba? 'Resmen kompozisyon yazıyorum' dedi kendi kendine. Büyük ailesi içindeki tek kızı Tonya'yı anımsadı: Sovyet insanının yeni komünist özellikleri hakkında kışın bir kompozisyon yazmıştı Tonya, derli toplu bir şey çıkmıştı ortaya. Tonya'yı hatırlayınca yine Dünyaşa geldi aklına, eve varıncaya kadar da unutamadı onu.

Hayır, aile içindeki önemli olay zaman açısından değil, bambaşka bir anlamda beklenmedikti. Daha bir hafta önce yaşlı profesör hanım, muayene sırasında Dünyaşa'nın ufak tefek bir bebek doğuracağı ve bebeğin kız olacağı konusunda daha önce yaptığı tahmini yinelemişti. Ama beklenmedik bir şekilde oğlan doğmuştu. Hastanede söylediklerine göre bebek tosuncuktu. Sadece tüfeğini değil, İlya Matveyeviç'in bir topu olsa aynı sevinçle topu da ateşlerdi.

Nasıl sevinmezdi? Ailede arka arkaya erkek bebekler doğuyordu. Çok güzel olmasalar da tıknaz, sağlam çocuklar olarak büyüyorlardı. Geniş alınları ve öfkeli bakışlarıyla dedelerine benziyorlardı.

"Evet, öyle işte Kuzmiç!" diye tekrarladı İlya Matveyeviç ve Yegorov'un koluna girip onu evin kapısına götürdü. Burada Agafya Karpovna, çocukların çakılarıyla çizik çizik ettikleri direğe dayanarak dikiliyor, hâlâ elleriyle kulaklarını kapatmaya devam ediyordu.

Agafya Karpovna insanların tepesinden dalgın dalgın uzağa, bahçe kapısının ötesine bakıyordu. Onun sevinci, İlya Matveyeviç'in sevincinden farklıydı. İlya Matveyeviç, torununun doğumunu öğrenince hemen av tüfeğini doldurmuş ve bayramlık bir atış daha, komşuların koşup geldikleri "selam atışını" yapmıştı. Agafya Karpovna

kapının önüne çıkmış, kulaklarını tüfeğin gümbürtüsünden korumaya çalışarak sessizce kapının önünde dikiliyordu.

Zamanın bu kadına dokunmaya cesareti yetmemiş gibiydi. Yıllar geçmiş, İlya Matveyeviç'le birlikte otuz yılı devirmişlerdi. İlya Matveyeviç şişmanlamış, hantallaşmış, saçları ağarmaya başlamış, daha kaba, daha öfkeli olmuş, Agafya Karpovna ise yine aynı hareketli, incecik, ayağına çabuk genç kız kırılğanlığıyla kalmıştı. Sokakta ya da mağazada yüzünü görmeden, arkasından "Küçük Hanım!" diye seslenenler oluyordu hâlâ. Agafya Karpovna'nın çocuklarına karşı davranışları da ilk çocuğunun doğduğu o uzak zamandan kalmaydı. Endişeyle karışık sevinç. Onların, yani çocukların sürekli kulakları, boğazları ağrır; çivileri, düğmeleri ağızlarına atarlar da yutmalarına ramak kalır; merdivenden düşerler, avluda kaz gagalar, komşunun keçisi tos vurur. Olabilecek her şeyi tahmin etmek, aklında tutmak, önlemek gerekir. Zordur insan yetiştirmek, hem de ne kadar zordur! Dört erkek ve bir kız çocuk büyümüş olan Agafya Karpovna mı bilmeyecek bunu! Eğer İlya Matveyeviç'in içi torununun doğumu nedeniyle her şeyden önce ailevi bir gururla dolmuşsa ve bu gurur, duyduğu sevincin âdeta ekseni gibiyse, Agafya Karpovna'nın kadınca sevinci de tam tersine yeni bir insan için duyulan yeni kaygıların ve yeni heyecanların önsezileri ve öngörülerinin üzerine sarıldığı eksenin ta kendisiydi.

Kafası düşüncelerle meşgul olan Agafya Karpovna, merdivenden çıkarken kendisine selam veren Yegorov'u fark etmemişti ama İlya Matveyeviç'in güçlü, demirden dökülmüş gibi ağır eli onu gerçek hayata döndürdü. Bu el omzuna konulmuş ve onu eve çağırıyordu. O zaman Agafya Karpovna hareketlendi, konukları çarçabuk hazırlanan masaya davet etti. "Selam atışı" üzerine Jurbinler'in avlusuna gelenlerin hepsi de konuktu.

Evsahibi, Yegorov'a küçük bir kadeh kimyonlu votka getirdi. Ancak Yegorov içkiyi geri çevirdi:

"İçmem İlya Matveyeviç, ısrar etme! Görev başındayken olmaz. Sen de bilirsin."

"E, o zaman Porto şarabı iç. İçmeden olur mu hiç? Bir emekçi doğdu! Onurlandırmak gerekmez mi?"

“Gerekir tabii, doğru.”

Yegorov bir an duraksadı, kadehteki içkiyi dibine kadar içti, “Bu kadar yeter, en iyisi ben daha sonra uğrayayım,” dedi ve sürahiye üzgün bir bakış atıp gitti.

O akşam Jurbinler’in konukları yemekten ve içmekten çok masa başında sohbeti tercih ettiler.

“Sen İlyuşa, bir emekçi dünyaya geldi deyip duruyorsun,” diyordu İlya Matveyeviç’in eski arkadaşı, usta Aleksandr Aleksandroviç Basmanov. Bazen sivri çenesini öne uzatıyor, bazen gözlüğünün üstünden bakıyordu. “Ya bir akademisyen veya devlet memuru olursa?”

“Hiç fark etmez.” Gür kaşı, İlya Matveyeviç’in parmağına neredeyse derisiyle birlikte dolanıyordu. “Hiç. Aslolan nedir? Aslolan işçi sınıfıdır. İşte sen bir gemi yapım işçisisin, hem öyle bir işçisin ki, keşke Tanrı her birimize sana benzemeyi nasip etse...”

“Yok canım, daha neler İlyuşa!” diye karşı çıktı Aleksandr Aleksandroviç, ama memnundu, zaten kırıışık olan yüzü sık bir ağı andıran incecik kırıışıklarla kaplanmıştı.

“Sen de anlamalısın,” diye devam ediyordu İlya Matveyeviç, “Evet anlamalısın... Gemide en önemli şey nedir? Gövde! Su yüzünde durabilmesi, yük kaldırma gücü, seyir hızı ona bağlıdır. Her şey ona bağlıdır. Derslerde öğrendiklerimizi hatırlar mısın? Bir temel vardır, bir de üstyapı.”

“Herhalde ‘temel’ değil, ‘altyapı’ diye öğrenmişsinizdir,” diye İlya Matveyeviç’in sözlerini düzeltti Jurbin soyuna diğerlerinden daha az benzeyen küçük oğul Aleksey. Boylu boslu, koyu kestane rengi gür saçlı Aleksey’in kaşları daha yirmi iki yaşında olduğu halde dedesinin ve babasınıninki kadar uzun ve dağınıktı.

“Altyapı olsun bakalım,” diye kabul etti İlya Matveyeviç, Aleksey’in yüzüne hiç bakmadan. “Bilim öyle diyorsa öyle olsun. Gövde yani altyapı, geri kalan kısım üstyapı ve... ek yapılar. İşte toplumdaki insanlarda da... İşçi sınıfı altyapıdır, diğer her şey...”

“Karıştırıyorsun baba,” dedi tekrar Aleksey. “Birincisi, sınıf altyapı olamaz. İkincisi nasıl öyle olabilir? Birinde toplumsal ilişkiler söz konusu, diğerinde gemi konstrüksiyonları...”

“Dinleyelim bakalım!” İlya Matveyeviç, yüzünü oğluna döndü, gözlüğünü düzeltti; Aleksandr Aleksandroviç de gözlüğünü düzeltti: “Dinleyelim,” dedi.

“Zamanım yok,” diye karşılık verdi Aleksey. “Geç kalıyorum. Do-kuza çeyrek var.” Konsolun üstünden “kaptan” şapkasını alıp gitti.

“Doğru söylüyor İlya Matveyeviç, karıştırıyorsun sen,” diye Aleksey’den yana çıktı fabrikanın ünlü gemi pervaneleri kaynak uzmanı Tarasov. “Makinesiz gövde gemi değildir, basit bir teknedir.”

“Ama ilk denizciler de basit bir tekneyle yüzdüler!” İlya Matveyeviç, fincan tabağını aldı, çay kaşığını tabağın üstüne dik olarak koydu. “Yelken açıp gidiyorlardı.”

“Yine de bir yelken gerekiyor yani,” diye pes etmiyordu Tarasov. “Yelken nedir peki? Pervane!”

“Sizinle tartışılmaz!” dedi İlya Matveyeviç elini sallayarak. “Eğri büğrü yapılmış bir gövdeyi alalım, bu gövdenin üzerine her türlü pervaneyi takın, bakalım nasıl yüzdürüyorsunuz. Beni fikrimden caydıramazsınız. İşçi sınıfı,” diye açık seçik, tane tane, her bir sözcüğün üstüne basa basa konuşuyordu, “insanlığın yaşam gemisinin gövdesidir. Uluslararası ölçekte söylüyorum bunu... Mesele çok açık, bana takılacak, sitem edecek bir şey yok. İşçi sınıfı kendi başına istediğiniz yelkeni de diker, makineyi de dümeni de yapar... İşte ben bunu bilir, bunu söylerim; geçmişte de söylüyordum, gelecekte de söyleyeceğim. Denedim, biliyorum, inanıyorum. İnancım tam!”

“Neyin var baba bugün senin?..” dedi İlya Matveyeviç’in büyük oğlu Viktor. “Anlaşılmaz bir tartışma başlattın.”

“Niye anlaşılmazmış? Pekâlâ da anlaşıyor!”

“Anlaşılmıyor, baba. İşçi sınıfının dışında köylüler var, aydınlar var. Onlarsız nasıl olur?”

“Basbayağı olur. İşçi sınıfı köylüleri peşinden götürüyor, kendi aydınlarını, akademisyenlerini, devlet görevlilerini de doğurdu. İşçi sınıfı güç demektir. Anladın mı?”

“Anladım. Yalnız sen Anton’un mektubunu unuttun.”

“Neyi unutmuşum! Hiçbir şeyi unutmadım. Fabrikayı yeniden kursalar da biz eski ustalar olmadan bu iş yürümez. Hayır Vitya, yürümez. Pyotr Titov’un adını duymuş muydun?”

“Duydum.”

“Ne duydun? Adam köy okulu­nu bile bitirmemiş, bundan haberi var mı? Peki zırhlı gemi projesiyle ilgili yarışmada neler oldu­ğunu biliyor musun? Denizcilik Bakanlığı’na projeleri getirip dağ gibi yığmışlar. İncelemişler... Birincilik ödülü ‘Yenilmez’ isimli projeye, ikincilik ise ‘Kremlin’ isimli projeye verilmiş. ‘Yenilmez’ isimli zarfı açıyorlar, tasarımcının adını okuyorlar... Titov! Pyotr Titov. İkinci zarfı açıyorlar ‘Kremlin.’ Yine Titov. Peki, kim bu Titov? Ryazanlı bir delikanlı, Nevskiy Fabrikası gemi atölyesinde işçi. İşte o, işçi sınıfı! Çarlık dönemindeki akademi üyeleri onun, yani Titov’un karşısında şapka çıkarırlardı.”

“Babacığım, yine de altmış yıl önceki bir mesele bu. O zamanlar Ryazanlı delikanlının mühendis diplomasına erişmesi, açık konuşalım, biraz zordu. Okumasına gelince, senin de dediğin gibi daha sonra onun önünde şapka çıkaran akademi üyelerinin yanında okumuştur.”

“İçgüdüyle aldı, içgüdüyle, deneyimle! Yetenek!”

“İçgüdüyle! Bizim Antoha da mühendis olmak istedi, içgüdü­süne değil, ders kitaplarına sarıldı.”

“Bizim Antoha’nın Titov’a yetişmesi için kırk fırın ekmek yemesi lazım!”

“Şu mektupta ne yazıyormuş anlatsaydınız bir,” dedi Aleksandr Aleksandroviç. “Kendi aranızda konuşup duruyorsunuz...”

“Yazıyor işte bir şeyler...” İlya Matveyeviç çatalını mantar turşusu­na batırdı ve umursamaz bir tavırla çiğnemeye başladı. Maden cevheri konusunda konuşmak iyiydi. Ama iş şimdi onu da eritecekleri bir hale dönüşmüştü. Zaman böyle bir şeydi işte... Berikiler, mitinglerde yeni yeni şeyler gösterirken onlar, yani gemi ustaları meydana beş yıl önceki gemiciği getirmişlerdi çeke çeke.

“Bizim fabrikanın rekonstrüksiyon projesini bitirdiğini yazıyor,” diye yanıtladı Viktor, babasının ardından. “Profesör Belov’un yönetimi altında çalışıyordu.”

“Belov mu?” Aleksandr Aleksandroviç gözlüğünü burnunun köküne doğru itip düzeltti. “Çok büyük bir bilim insanı! Onunla karşı-

laştık. Leningrad'da. Peki, neyin rekonstrüksiyonunu yapacaktınız, yazmıyor mu?"

"Hepsini yazıyor," diye mırıldandı İlya Matveyeviç. "Güya seri üretime geçecekmişiz."

"Demek, bugün sadece torunun için ateş etmedin sen!" diyen Tarasov şarap doldurmak için şişeye uzandı.

"Uzun sürecek bir iş," dedi Aleksandr Aleksandroviç. "Bizim fabrikanın rekonstrüksiyonu için üç ayrı beş yıllık plan dönemi geçer. Fabrika eski ve küçük."

Hiç kimse ona karşı çıkmadı ama kimse de onu desteklemedi. Herkes susuyordu. Düşünceye dalmışlardı. Üzerinde düşünülmesi gereken bir şey vardı. 1 Mayıs arifesinde Jurbınler'in aldığı kutlama mektubunda Anton'un verdiği haber orada bulunanların her birini tek tek ilgilendiriyordu. Fabrikanın hayatında bir değişiklik olduğunda, onların özel hayatlarında hiçbir değişiklik olmayacak mıydı yani? İlya Matveyeviç tarafından başlatılan tartışma unutulmuştu. Bu tartışmanın neden çıktığını Agafya Karpovna dışında artık hiç kimse anımsamıyordu, bu ziyafetin verilmesine neden olan ve yeni bir insan dünyaya getirirken çektiği acılarla ıstıraplardan sonra doğum koğuşunda derin bir uykuya dalan Dünyaşka'yı da, İlya Matveyeviç'in oğullarından biri olan, bugün en az Dünyaşka kadar acı çeken ve hastanenin giriş holündeki küçük bir kanepede uyuklayan genç baba Kostya'yı da artık hiç kimse düşünmüyordu.

"Bu projeyi hazırlamaya ne ara vakit buldular?" diye sordu Aleksandr Aleksandroviç kendi kendine konuşur gibi. "Şak diye gemi ortaya çıktı, öyle mi yani?"

"Şak diye mi!.." İlya Matveyeviç çatalıyla yeni bir mantar turşusu yakaladı. "İki yıldan fazla zamandır uğraşıyorlardı."

"Ve hiç kimse bilmiyordu ha?"

"Bilmesi gerekenler biliyordu. Gizli tuttuklarını yazıyor. Devlet sırrı. Ama artık sır olmaktan çıktı."

"Ne? Nasıl yani?.. Seri üretim falan genel laflar. Somut olarak nasıl olacak?" dedi Aleksandr Aleksandroviç. "Eğer yeni fabrikalar örnek alınacak olursa ne kadar büyük bir inşaata başlamak gerekir! Bazı atölyeleri yık, yenilerini yap..."

“Öyle olacak zaten.”

Viktor, gazeteyi masaya yayıp üzerine kırmızı kalemle çizgiler çizmeye başladı: yıkılan ve yeni yapılan atölyeler, yeniden biçimlenen fabrika arazisi.

Ancak rekonstrüksiyon sadece binaların, tezgâhların, ekipmanın rekonstrüksiyonuyla mı ilgiliydi? İlya Matveyeviç ve Aleksandr Aleksandroviç, o akşam o masada bulunan herkes gibi, fabrikanın yenilenmesi için Anton tarafından tasarlanan projenin kendi hayatlarında birçok değişikliğe yol açacağından kuşku duymuyorlardı.

2

Aleksey bahçe kapısından çıktıktan sonra durdu; kulübe en çabuk nereden gidebileceğine karar vermesi gerekiyordu.

Kulüp, savaştan çok önce Veryajka Nehri'nin ötesindeki bir tepenin üzerinde inşa edilmişti. Tepenin meyilli yamaçlarında sonradan düz birkaç sokak açılmış, yirmi tane çok katlı binanın temelleri atılmış, duvarları yükselmeye başlamıştı. Savaş, en şiddetli günlerinde inşaatı sekteye uğratmış, mimarların Eski Kasaba'yı coğrafi haritalardan silerek ondan bir buçuk kilometre uzakta fabrikayı kentle birleştirecek güzel mahalleler kurma tasarısına da engel olmuştu. Moloz taşından duvarlarla etrafı çevrilmiş çukurlar pas rengi yeraltı suyuyla dolmuştu; bu çukurlarda, doğanın tüm yasalarına uygun olarak, tıpkı göletlerdeki gibi sert yapraklı, kılıca benzer kasvetli su kamışları büyüyor ve her ilkbaharda yaşam sevinciyle dolu iribaşlar ortaya çıkıyordu.

Savaştan yalnızca bir sene sonra tepedeki çalışmalar yeniden başladı. Eski Kasaba'da evler ardı ardına marangozların baltalarıyla yıkılıyor, kasaba sakinleri Veryajka Nehri'nin ötesinde kurulan yeni yerleşim yerine taşınıyorlardı. Eski Kasaba'da bir zamanlar Lotsmanski Sokağı vardı. Şimdi burada değil, nehrin karşı kıyısında bulunuyor bu sokak. Maçtovaya Caddesi vardı, o da tamamen “gitti.” Yakornaya Sokağı da büyük ölçüde kısaldı.

Eski Kasaba'dan farklı olsun diye Yeni Kasaba olarak adlandırılan, ama artık uzun bir zamandır ne bir kasaba, ne de küçük bir

kent değil, kentin Primorskiy semtinin kenar mahallesi olan Veryajka Nehri'nin ötesindeki gece manzarası, Aleksey'in gözlerinin önüne serildi. Binaların karanlıkta ağır ağır ilerleyen dev gemilere benzeyen katları parlak ışıklarıyla ortaya çıktı. Fabrika doklarında tamirde bulunan uzak yol gemilerinin tayfaları, karadaki her şeye gösterdikleri denizci alaycılığıyla bu evlere "kırk borulu buhar gemileri" diyorlardı.

Aleksey, tepeyi rengârenk bir gerdanlık gibi saran ışıklara baktı, bu ışıkların arasında kulübün giriş kapısının yanındaki donuk ışıklı fenerleri aradı; on dakika sonra beyaz kürelerden birinin altına Katya gelecekti.

Acele etmesi gerekiyordu. Aleksey, Veryajka Nehri'nin kıyısında yetişen çalılarının arasından doğruca koşmaya başladı. Çalılıklar ıslak ve kirliydi, ayaklarının altından şap şap sesler geliyordu. Başka zaman olsa Aleksey, herhalde yeni ayakkabılarına ve üzerinde dalların uzun beyaz pis lekeler bıraktığı açık renk takım elbisesine acırdı. Fakat randevuya geç kalırsa ayakkabıların da, takım elbisenin de lafını mı olurdu!

Gerçekten de geç kalmıştı. Katya, ufak tefek, sağlam bedenini olağanüstü şişman gösteren geniş paltosuyla ıslak kaldırımın üzerinde, onu başından ayağına kadar aydınlatan fenerin altında mahzun mahzun dikiliyordu. Şapkasının altından çıkan bukleli saçları altın gibi parlıyordu. Dikkati dağılmış bir şekilde, tel bir örgüyle kapatılmış kulüp vitrinindeki afişe bakıyordu.

Aleksey, heyecandan, hızlı koşmaktan soluk soluğa kalmıştı.

"Katya... bağışlayın... lütfen. Bir torunumuz oldu da!"

Katya'nın yüzünde sıra dışı bir saflık vardı, gözleri mavi, dudakları dolgun ve parlaktı. Bu gözler ve dudaklar sanki sadece gülümseyebilirdi. Ama gülümsemiyorlardı.

"Kutlarım," dedi Katya soğuk bir sesle. Ona göre bu soğuk ton, geç kalmış olan Aleksey'e karşı tek uygun ses tonuydu. Kendisi sözleştikleri gibi tam saat dokuzda, hatta dokuzdan da birkaç dakika önce gelmiş, ama dokuza kadar trafo kulübesinin arkasına geçerek beklemişti.

Katya vestiyerde paltosunu ve şapkasını çıkarırken, saçını ve çizgili kısa elbisesinin plilerini düzeltirken, Aleksey çekingen bir şekilde kenarda duruyordu. Paltosunu çıkarırken Katya'ya yardım etmesi, vestiyer görevlisine vermesi ve karşılığında aldığı teneke numarayını cebine koyması gerektiğini biliyordu; biliyordu da bütün bunları beceriklice yapmanın yolunu bulamıyordu. Zaman kazanmak için cebindeki mendili sokup sokup çıkarıyor, sonra da zaten yeterince taranmış olan saçlarını bir daha, bir daha tarıyordu.

Aleksey'in ürkekliği ve endişesi, Katya'yı dansa davet ettikten sonra daha da artmış ve aniden yeteneğinden şüphe etmeye başlamıştı. Bu akşama kadar yalnızca evde Kostya'nın eşi Dunyaşka'yla ve diğer kardeşi Viktor'un eşi Lidya'yla dans etmişti; onlar vals ve krovnyak* danslarında Aleksey'e hocalık yapmışlardı. Ya ritmi şaşırırsa, ya da Katya'nın ayağına basarsa? Daha da önemlisi neden Katya'yı dansa götürmek gibi bir saçmalık yapmıştı? Gece, ılık ve sessizdi, bir yerlere gidebilirlerdi. Fakat nasıl "Benimle dolaşmaya çıkar mısın Katya?" diyecekti ki? Zaten dansa da davet etmiş sayılmazdı; ağzında anlaşılmaz bir şeyler geveleyerek biletleri göstermiş, biletler kendileri konuşmuştu.

Katya hiç acele etmeden –artık acele edecek bir şey yoktu, zaten geç kalmışlardı– tiyatro vestiyerindeki aynanın önünde kızlar ne yaparlarsa hepsini yaptı; hatta hiç gereği yokken parmağını hafifçe tükürükleyip zaten çok güzel olan altın sarısı gür kaşlarını düzeltti, bir kez daha elbisesine ve kemerine çekidüzen verdi ve önceki soğuk, kayıtsız tavrına bürünerek Aleksey'e döndü.

Salonda yüksek sesli bir müzik çalıyordu. Açık kapının ardından eller, omuzlar, sırtlar, dirsekler, enseler, kızarmış yüzler bir görünüp bir kayboluyor, parfüm ve pudra kokuları onlara kadar geliyordu.

"Arayı beklememiz lazım," dedi Katya. "Oturacak bir yer bulalım."

Lobide asılı olan kulüp rehberinde "Kış Bahçesi" diye adlandırılan salona geçtiler. Burada yeşil fiçilerin içine konulmuş iki adet yapay, tozlu palmye ağacı ve dibi izmarit ve şeker kâğıtlarıyla dolu, dev bir susuz akvaryum dışında bahçeyi anımsatan hiçbir şey yoktu. Katya,

* Hareketli bir Polonya halk dansı ve bu dansın müziğidir. –çev.

elbisesini buruşturmamaya çalışarak bir kanepeye ilişti. Yanına, biraz uzağına da Aleksey oturdu.

“Bu kadar yaşlı olduğunuzu düşünmemiştim,” dedi Katya. “Bir torun ha!”

Dargını oynamaktan artık sıkılmıştı. Sonunda gözleri ve dudakları gülümsedi.

“Hayır, bu kardeşimin!” diyerek mutlu mutlu açıklamaya girişti Aleksey. “Benim yeğenim.”

“Yeğeniniz çok mu Lyoşa Amca?”

“Bir tane.”

“Evde küçük çocukların olması herhalde insanı çok tedirgin ediyordur.”

“Herhalde,” diye onayladı Aleksey ve kravatını gevşetti.

Sohbet konusu açmak zordur. İlk buluşmadaki ilk konuşma sanki ilk günah gibidir. Katya onu bu dertten kurtardı.

“Ben ocuk sahibi olmak istemezdim,” diye devam etti Katya. “Hemen evlenmeyi düşünmüyorum. Okumam lazım. Sonbaharda enstitüye giremediğimi biliyor musunuz? Onuncu sınıfı bitirdim, sınavları verdim, diplomayı aldım, aniden annem hastalanmaz mı!”

Az daha ağzından “Ne kadar iyi olmuş!” diye bir laf çıkacaktı Aleksey’in. Katya enstitüye gitse, kim bilir onu bir daha ne zaman görecekti?

“Okulda izim yapmayı öğrenmem iyi oldu,” diyordu Katya. “Başka türlü ne yapardım bilmiyorum. Teknik ressamlık yine de bir meslek, ama hiç ilginç değil.”

“İlginç değil mi?”

“Elbette. Tüm gün kurşun kalemle çizip çizip duruyorsun. Sıkıcı. Sizin işiniz gibi değil!”

Katya, Aleksey’i ilk kez gördüğü günü hatırladı. Henüz sonbahardı. zerinde mavi bir tulum, kir pas içindeki yüzünde, gözleri vahşi ve hırçın bakıyordu. Baş proje mühendisinin arkasından masaya, Katya’nın yanına gelmişti. Baş proje mühendisi Korney Pavloviç: “Yoldaş Travnikova! İşte size bir eskiz, bu cihazın çalışma şemasını izin lütfen. Bu genç adama yardımcı olmanız gerekiyor,” demişti.

Korney Pavloviç gitmişti. "Genç adam" ne istediğini Katya'ya uzun uzun, gayretle anlatmıştı ama Katya onun açıklamaları olmadan da eskizi anlamıştı.

Yalnızca çizimler değil, cihaz da uzun zamandır hazırды. Aleksey ise o zamandan beri haftada bir, iki haftada bir proje bürosuna mutlaka uğruyordu. Katya, bu çizimlerde Aleksey'in istediği her düzeltmeyi sabırla yaptığı halde, perçinci Jurbin'i onun masasına getiren şeyin çizimlerdeki yanlışlık olmadığını hissediyordu. Aleksey, kasten asık bir suratla, onun kurşun kalem veya sert plastikten yapılma gönye tutan elini, gözünü ayırmadan izliyordu. Dün aniden dans gecesinin biletlerini almış ve getirmişti. Reddedilmekten korkuyordu. Fakat Katya reddetmeyi aklının ucundan bile geçirmeden kabul etmişti. Hayatında ilk kez bir dans daveti almıştı! Ve ne zaman ki Aleksey sözleştikleri fenerin altına tam buluşma saatinde gelmemişti, Katya perişan oldu. Geç kalan son çiftler de yanından geçip kulübün giriş kapısına koşmuşlardı. O ise bekliyor, bekliyor, ya Aleksey gelirse diye ayakları gerisin geri eve dönmek istemiyordu.

"İşte böyle Alyoşa, sizin işiniz çok başka," diye tekrarladı Katya. "Sizin çok ilginç bir işiniz var."

"Perçinlemenin neresi ilginç ki? Ha bire vurup duruyorsun!"

"Yine de sıkıcı çizimlerden iyidir. Ben elbette perçinci olacak değilim. Ben tarihçi olmak istiyorum. Annem iyileşir iyileşmez hemen Moskova ya da Leningrad'a gidip üniversiteye gireceğim. Siz tarih sever misiniz?"

"Sevmesine severim de," diye kararsız bir yanıt verdi Aleksey, "dürüst olmam gerekirse bu konuda fazla bir bilgim yok. Çalışmaktan zaman bulamıyorum."

Katya anladığını belirten bir baş işareti yaptı.

Sohbet basit, rahat bir hal almıştı. Katya artık elbisesinin plilerini daha az dert ediyor, Aleksey ise dakikada bir mendilini cebinden çıkartıp kravatını gevşetmiyordu. Her biri kendinden, kendi hayatından söz etmek için yanıp tutuşuyor ve diğerinin anlattıklarını ilgiyle dinliyordu.

Ne müziğe ne zaman ara verildiğini, ne de arkadaşlarının salona girerken Katya'yla ya da Aleksey'le selamlaştıklarını fark ettiler. Sa-

londa müzik tekrar gmbrdemeye başladığında her ikisi de kahkahalarla gülüyorlardı.

“Hadi bakalım,” dedi Katya, “gene geç kaldık.”

Artık dans etmeye ne gerek vardı! Aleksey dolaşmayı önerdi. Katya’ya paltosunu giydirecek kadar cesaret kazanmışsa da yiğitliği koluna girecek kadar değildi.

Sokaklarda gezindiler, bir köprünün üzerinde durup karanlık suya baktılar, sessizce gözleriyle anlaşarak daha uzun ve insansız sokakları seçip, şehrin kenar mahallerinde dolaştılar. Ve durmadan konuştular... Belki bazılarına bu mayıs gecesı gökyüzü, nemli, yoğun, kapkara bulutlarla kaplanmış gelebilirdi ama Aleksey için hiç öyle değildi.

3

Jurbinler’in arasında, İlya Matveyeviç’in gürültülü “tüfek selamının” sesi kendilerine kadar ulaşmamış iki kişi vardı. İlya Matveyeviç’in yaylım ateşi başladığında bu ikisi, Eski Kasaba’nın en sonundaki bir evde masaya oturmuş dama oynuyorlardı.

Onlardan biri, İlya Matveyeviç’le araları bir yaş olan ve ona çok benzeyen, öyle ki fabrikada herkesin sürekli karıştırdığı, kardeşi Vasili’ydi. Vasili Matveyeviç de keldi, o da kaşlarına huzur vermiyordu ve aynı kardeşinde olduğu gibi onun kısa, kalın boynunda da giydiği hazır gömleklerin yakaları birleşmiyordu.

Diğeri ise, hayatta görmüş geirmış, yaşlı, bilge bir aslana benzeyen, eskiden katran karası olan, içine tarak bile girmeyen, şimdi gözlerine kadar çıkmış ak sakalıyla Jurbin kardeşlerin babası, ailenin reisi, Matvey Dorofeyeviç, yani Matvey Dede’ydi.

Matvey Dede, her pazar ve her bayram günü sabahın erken saatlerinde Vasili Matveyeviç’e misafirliğe gelir ve gece geç saatlere kadar otururdu. Bu ziyaretlerin resmî sebebi dünyada neler olup bittiğini öğrenmektir. Vasili fabrika sendika komitesi yesi olduğu için her şeyi bilir, her şeyi duyar, derlerdi. Fakat asıl neden başkaydı. Uzun yıllar boyunca bir kez bile asıl amacını söylememişti. Yaşam tecrübesi Matvey Dede’nin kulağına, yakınları ona ne kadar iyi davranırlarsa

davransınlar, onu ne kadar korurlarsa korusunlar, onun için ne kadar kaygı duyarlarsa duysunlar, yakınlarının hafta boyunca ondan yorulup usandıklarını, yaşlılıktan kaynaklanan hastalıklarının, huysuzluklarının yine de onlara sıkıntı verdiğini fısıldıyordu. O da Vasili'ye, evde de alabileceği haberleri ve açıklamaları öğrenmek için gittiğini söyleyerek, aslında İlya'ya, Agaşa'ya, torunlarına ve torunlarının eşlerine biraz rahat vermek için gidiyordu.

Matvey Dede, Vasili Matveyeviç'in evinde her zaman hayatından memnundu. Yetmiş sekiz yaşında bile çevresine kasvet dağıtan o can sıkıcı ihtiyarlardan değildi. Homurdanmayı, "Daha neler!" diyerek akıl öğretmeyi severdi. Bununla birlikte binlerce ilginç öykü bilirdi. Vasili'nin pek de uysal olmayan öfkeli eşi Marya Gavrilovna bile o öykü anlatmaya giriştiğinde sakinleşirdi.

İşin en ilginç tarafı ise yıllar geçmesine rağmen dede, bir anlattığı öyküyü bir daha asla anlatmaz, her seferinde yeni bir öykü anlatırdı. Ona tüm bu öyküleri kendisinin mi uydurduğunu sorduklarında Matvey Dede, "Aslında en ilginç hikâyeleri uyduran hayattır," yanıtını verirdi.

Matvey Dede'yi sık sık meslek okuluna davet ederler, bakın çocuklar, eski zamanlarda bir işçi ne kadar zor yollardan geçiyormuş derlerdi. Dede konuşmasına, Tverskaya vilayetine bağlı bir köyde doğan babası Dorofey'i anlatmakla başlardı. Ailenin en küçüğü olan kendisi, hesaba göre on birinci çocuk olarak bir fazla boğaz daha doğduğu için istenmemişti. Annesi öldüğü zaman babasının onu şehre eğitime gönderme kararını az daha kadının mezarı başında açıkladığı o gün, daha dün gibi hatırlıyordu.

Unutulmaz bir eğitim olmuştu. Üç yılını bir mahzende, üzerinde boyası dökülmüş "Otto Bismark Usta" yazılı tabelası olan bir teneke-bakır atölyesinde geçirmişti. Mengenede anahtar yapmayı, çaydanlıkları lehimlemeyi, tencere ve semaver kalaylamayı öğrendi. Sonucunda insanlara faydalı eşyalar yaptığı bu işi çok sevdiği halde çocukluk hayatının özlemini çekiyordu. On üç yaşına geldiğinde özlemi sona erdi, sanki Matvey'e artık hiçbir şey ilginç gelmiyor, hiçbir yere gitmek onu cezbetmiyordu.

Bir gün bir papaz çömezi, atölyeye sıra dışı bir şey getirdi: Çatısı kubbe şeklinde yukarıda birleştirilmiş bronz çubuklardan bir kafes ve kafesin içinde bir tüneğin üzerine oturmuş, kırmızı parlak tüyle-riyle küçük bir saka kuşu. Papaz çömezi kafesin altındaki anahtarı çevirince, kuş bir anda canlanıp gıcırdadı ve sonra tekrar sustu.

“İşte,” dedi papaz çömezi, patrona. “Daha fazla çalışmıyor. Bozulmuş. Oysa bir kanarya gibi ne kadar güzel öterdi! Çiftlik sahibi Strepetovskayalar’dan anne Mariya Feliksovna’nın hediyesi. Paha biçilmez. Benim için çok önemli. Eğer tamir olmazsa hiçbir şey beni teselli edemez. Yalvarıyorum Otto Karloviç, şunu bir tamir edin, dileyin benden ne dilerseniz!”

Patron, kafesi avluda bulunan ek binadaki dairesine götürdü. En iyi ustası İvan Gusev’le birlikte tam sekiz gün, sabahdan akşama kadar dairede kilitli kaldılar. Tüm bu günler boyunca Matvey’in elinden hiç iş çıkmadı. Matvey’in kafasında yalnızca çocuksu hayal gücünü hayran bırakan o kuş vardı. Bir insan böylesine bir mucizeyi gerçekten başarabilir miydi? Haydi usta, ha gayret! Bu dünyadaki maharetli ellerin neler yapabileceğiyle ilgili şeyler duymuştu. Aksi halde bu kırmızı tüylü mucizeyi yapmak nasıl mümkün olabilirdi.

Dokuzuncu gün patron atölyeye geldi, kafesi onarılmış eşyaların durduğu masaya fırlatıp, ustalara, kalfalara, çıraklara bağırıp çağırıdıktan sonra kapıyı öyle bir çarpıp gitti ki, tezgâhların üzerindikiler tıngırdamaya ve şingırdamaya başladı. İvan Gusev açıkladı:

“Sinirinden kudurdu Otka. Yalnızca kuşun tamiratını becerememiş değil, üstüne üstlük bir de ona hasar verdi. Hepsinden de önemlisi şirketin itibarı sarsılacak.”

Kuşun içine bakmak istediğinden Matvey onu büyük bir hevesle eline aldı, vidalarını söktü ve mucizevi şarkının gizemini anlamaya çalıştı.

Şansına –bu şans sonra şanssızlığa dönüştü–, papaz çömezi uzun zamandır dükkâna uğramıyordu, kafes, tencere ve semaverlerin arasında durup duruyordu. Her gece, ustalar kendi odalarında uyurken, Matvey, gizlice pencereden atölyeye giriyor, ışığı yakıyor, kuşun tüm mekanizmasını, pimleri, dişlileri, yayları tek tek söküyor, onları gözden geçiriyor, mekanizmanın nasıl çalıştığını anlamaya çalışıyordu.

Uykusuz geceler artık onu etkilemeye başlamıştı: İşe geldiği zaman sarhoş gibi sallanıyor, tezgâhın üzerinde gözleri kapanıyordu. O bir gecede, hiç olmadı en fazla iki gecede kuşun gizemini çözeceğini hesaplıyordu. Fakat bir süre sonra papaz çömezi geldi ve kuşu götürdü. Ertesi gün papaz çömezi yeniden gelmiş ve patrona bağırıp çağırmaya başlamıştı: Kuş tamamen bozulmuştu. Ustalardan biri, Matvey'i kafeste kuşa bir şeyler yaparken gördüğünü ispiyonlayınca ona "Hadi bakalım marş marş!" dediler. Nereye "marş"? Eve elbette, babanın yanına! Matvey altmış verst* yayan yürüdü. Fakat yolun daha henüz dörtte birini yürümüşü ki köyün birinde düştü kaldı. Merhametli dul bir yaşlı kadın onu evine aldı ve orada tam üç hafta hasta yattı. Başucunda "Ateşler içinde yanıyor," dediklerini duyuyordu.

Hastalığı bitip zorlukla ayağa kalktığında, usta Otto Bismark'ın pis kokulu, kirli atölyesinde neler öğrendiğinin ilk kez ayırdına vardı. Ona sıcak bir yuva olan büyükannenin kulübesinde kilitleri tamir ederek işe başladı; biraz daha güçlendiğinde onu artık yaşlı kadının komşuları çağırıyordu. Matvey evden eve, köyden köye taşınmaya başladı. Keten bezinden çantasına yavaş yavaş basit tamir aletleri doldurmuş, kalaylıyor, lehimliyor, biliyordu. Babasına, kardeşlerine çekmemişti. Matvey Jurbin, çekiçe ezilmiş ve asitle hırpalanmış emekçi elleri tüm zenginliği olduğu için kaybedecek başka hiçbir şeyi bulunmayan bir işçi, bir proleter olmuştu farkına varmadan.

O yıllarda bu tür ellere her yerde ihtiyaç duyuluyordu. Rus soyluları, sanayici ve girişimcilerin karşısında geri adım atıyor, şehir dışında el değiştiren malikâne ve sarayların yerine fabrikalar inşa ediliyordu. Matvey, Petersburg'a geldiğinde onu hemen gemi tersanesinde tesviyeci olarak işe aldılar. Fakat uzun süre aynı yerde çalışmıyordu. Alman'ın atölyesinden sonra özgürlüğe, gezici hayata alışmıştı. Matvey atölyeden atölyeye, fabrikadan fabrikaya dolaşıyordu; hep bir arayış içindeydi ama ne aradığını açıkçası kendisi de bilmiyordu. Yeni meslekler öğrenmişti. Torna tezgâhından da, kazandan da, döküm işinden de anlıyordu; onu gemide ateşçi olarak işe alıp uzak limanlara

* (Ru.) 1,07 kilometrelik bir uzunluk ölçüsüdür. -çev.

yolladılar. Hindistan'ı, Japonya'yı, Borneo Adası'nı, gürültülü Singapur limanını ve Güney Amerika'yı gördü.

Yirmi yaşına geldiğinde Polonya'da Lomza kenti yakınlarına yerleşmiş bir süvari alayında, silah ustasının yardımcısı göreviyle tesviyecisi olarak onu askere aldılar.

Matvey silah işine öylesine sarıldı ki bir iki sene içinde bu işin ustası oldu. Alayda ne zaman bir denetleme olsa silahlar çok iyi durumda çıkıyordu. Komutanı ondan çok memnundu. Silahçısını taltif etmede hiç cimri davranmıyor, ona değer veriyor, hoşgörüyü gösteriyordu. Bir olay olduğunda başka biri olsa başı beladan kurtulamazken, Matvey Jurbin bundan sağ salım çıkıyordu.

İhtiyar, bu dönemi ve genel olarak hayatının bundan sonraki dönemini zanaatçı çocuklara anlatmıyor, susuyordu. Nasıl anlatabilirdi ki? Orada, Lomza yakınlarında pahalı ahşap işleri yapan yerli bir mobilya ustasının kızı olan genç Polonyalı Yadya Luçinskaya'yla tanışmıştı. Süvari Matvey, sağlıklı, kara kaşlı ve iri gözlüydü. Leh kızı ise, incecik, sarışın ve mavi gözlü. Birbirlerine âşık oldular fakat talih yüzlerine gülmedi. Marangoz Luçinski, kızını Lomzalı toprak sahibi öğretmen Skripka'ya vermeyi kabul ettiği için de şans yüzlerine gülmedi. Fakat Matvey toprak sahibinin karşısında yılmadı. Çalışmayla geçen yıllar, ona çok şey öğretmişti. Bildiği bir şey vardı: Yaşam bir mücadeledir, dalga geçersen kafanı koparırlar, tereddüt etmeden inatla harekete geçersen, kazanırsın.

Yadya ve Skripka'nın düğün günü, herkes kar fırtınalı, iç karartıcı bir sabaha uyanmış, kızak ve atlı arabalar, damadı, gelini, misafirleri, akrabaları ve arkadaşları kiliseye götürmek için Luçinskiler'in evinin önüne dizilmişti; fakat aynı anda süvari alayının atlarının çektiği bir troyka evin arka kapısına hızla yaklaşmış, Yadya üzerinde gelinliği, duvağı, ayağında beyaz parlak ayakkabılarıyla kapıdan doğrudan troykaya atlamıştı ve atlar kar fırtınasında orman yollarına dalmıştı.

Gelinin ortada olmadığı anlaşılmış ve tipide izler çoktan kaybolmuştu. Atlı arabalar, oradan oraya koşturulmuş, eski tüfeklerden ve tabancalardan mermiler sıkılmıştı.

Süvari atları ise hiç durmadan yol almış ve kürk gocuğa sarılmış Yadya'yı, Matvey'i ve onun iki asker yoldaşını kırk verst uzaktaki bir

köye taşımışlardı. Ortodoks köy rahibi öğlen uykusundan kaldırılmış ve ödü patlamış bir halde gelini çarçabuk Katolik inancından Ortodoks inancına geçirerek kutsamış ve düğün törenini hemen gerçekleştirmişti.

Olay tüm bölgede heyecan yaratmıştı.

Yaşlı bir süvari olan alay komutanına göre Matvey'in bir tek hatası vardı: Alayında görev yapan bir asker nasıl evlenirdi! Geriye kalanı ise kabahat saymıyor, gençliğine yoruyordu.

"Sen Jurbin," dedi, "bir hafif süvari olarak bu kötü alışkanlıklarınla yüce imparatoriçemiz Mariya Fyodorovna'ya hizmetinde kusur ettin. Sen, lanet olsun, Polonya'nın en güzel kızını kaçırdın, Tanrının salağı! Neredeyse bir prenses! Sen hele bir beş gün hücrede otur bakalım aslanım!"

İşin üzerini bir şekilde örttüler. Matvey kışlada değil, şehirde bir dairede otursun diye onu erbaş yaptılar ve mesele böylece kapandı. Daha doğrusu, kızın ailesinin kızı lanet okuyarak onu evlatlıktan reddetmesiyle kapandı.

Fakat ne Yadya ne de Matvey ailenin beddualarını ciddiye aldı. Yadya'nın büyük yeteneği vardı. Tasarımlarına, Varşova terzilerinin diktığı en moda elbiselerden bile daha çok değer veren alayın hanımlarına dikiş dikiyordu. Jurbin ailesi bu dönemde müreffeh bir hayat sürdü.

Yadya, yeni yüzyıldan birkaç yıl önce, bir yıl arayla İlya ve Vasili adıyla iki erkek çocuğu doğurdu. Üçüncü oğlu, Rus-Japon savaşının ilk günlerinde doğmuştu. Bu olaylar Matvey'in yaşamında ve tüm ailede keskin değişikliklere yol açan talihsizliklerin de başlangıcını oluşturdu. Bir deneme atışında Matvey'in elindeki silah patlamış, silahın sürgüsü fırlamıştı. Askerler onu atış poligonundan kaldırdıklarında artık yaşamadığını düşünüyorlardı; nefes almıyordu; alnında büyük bir yara vardı. Kan çizmelerinin üzerine damlamıyor, resmen sicim gibi akıyordu. Askerî cerrah, revire koşan Yadya'ya kocasının yaşayıp yaşamayacağını şüpheli olduğunu, eğer yaşarsa da sakat kalacağını söyledi.

Alay, kısa bir süre sonrada Polonya'dan ayrıldı. Matvey'i askerî hizmetten aldılar. Ölmedi, fakat aylarca yarı kör, yarı sağır yataktan

çıkamadı. Yadya hekimin öngörüsünün gerçekleştiğini görüyordu: Matvey sakattı; yine de Yadya için değerliydi ve kocasını terk etmedi. Usta terzi, eğer başka sipariş almamışsa, basit çuval bezini eline almaktan gocunmuyor, sert çuval bezine iğne batırmaktan parmakları şişiyordu. Gece gündüz çalışıyordu. Gece yarısı, çocuklar uykuya daldığında Matvey'in yanına oturuyor, ona Polonya halk şarkıları söylüyor, öyküler anlatıyordu. Matvey onun o güzel sesiyle uyuyakalıyordu.

Küçük oğlu hayatını kaybetti; Yadya kendi elleriyle onu mezara gömdü ve Matvey'i, geriye kalanları korumak için yeniden çalıştı, çabaladı...

Yadya, Matvey ayağa kalkana kadar böyle iki buçuk yıl acı çekti. Matvey ayağa kalktıktan sonra onu ve çocukları Petersburg'a götürdü. Polis terörünün yaşandığı, "kara listelerin" yapıldığı, patronların lokavt yaptığı, işsizliğin olduğu karışık zamanlardı. Matvey, uzak denizlere seyahat eden bir gemiye güç bela ateşçi olarak girdi. O uzak diyarlara yelken açarken, ticari liman bölgesindeki bir barakada başkalarıyla birlikte oturan ailesi yoksulluk çekiyordu.

Eşinin ve çocuklarının bu yoksulluğunu, bu ıstırabını bilen Matvey, tıraş olurken jiletle kendi boğazını kesmeye ya da kendini suya atmaya hazırdı. Matvey'in bunu yapmasına engel olan, eşine olan aşkıydı. Seferden döndüğünde koşarcasına eve geliyor, çocuklarına sarılmadan önce Yadya'yı kollarına alıyor ve bir çocuk gibi kucağında taşıyordu.

Yadya artık neredeyse otuzuna yaklaşmıştı fakat hâlâ güzelliğinden hiçbir şey kaybetmemişti. Ateşçi Jurbin'in eşinin hâlâ o şaşırtıcı, olağanüstü gücü yerli yerinde duruyordu; yaptıkları insanlık dışı iş yüzünden her şeyin vız geldiği kaba saba liman hamallarını bile bir şekilde hayran bırakıyor, hamallar ateşçi Jurbin'in karısının yanında kibarlaşıyorlar, hiç alışkın olmadıkları "kibar" sözleri beceriksizce ama tamamen içlerinden gelerek söylüyorlardı.

Matvey, Yadya'nın yüz kere yıkanmış, yirmi kere yamanmış giysilerine baktığında, 'Benim prensesim böyle mi yaşayacak, böyle mi gezecekti!' diye düşünüyordu. Matvey yurt dışına çıktığında diğerleri gibi ne kâğıt oynuyor, ne içki içiyor, ne de gezip tozuyordu. Ay-

lığından artırdığı her bir kuruşu biriktiriyor, döndüğünde ucuz süslemeler, oyuncaklar getiriyordu. Bir gün tüm parasıyla Bombay'dan prensesi için çok kıymetli bir hediye almıştı: kocaman bir kaşmir şal. Elbiselerinin tüm kusurlarını örten bu şala Yadya bayıldı ve onu gözü gibi sakındı.

Bin dokuz yüz on dört yılının Ağustos ayında Matvey, donanmaya bahriyeli olarak çağrıldı. Gemisi Alman gemileri tarafından iki kez batırılmasına rağmen her ikisinde de inatla hayata tutunmayı başarmış, ölüm onu bir türlü yenememişti. Yadya, onun için Baltık Denizi'nin girdaplarından ışığına doğru yüzdüğü bir deniz feneriydi. Proleter Matvey Jurbin, hangi yollardan iyi bir yaşama kavuşabileceğinin konuşulup tartışıldığı gizli bir gruba arkadaşlarının etkisiyle katılmaya başladığında da Yadya'sını düşünüyor, iyi bir yaşama kavuşmayı Yadya için hayal ediyordu. Artık kırk küsur yaşına gelmişti, fakat Yadya'nın, şu toprak sahibi öğretmenin vaat ettiği zenginliği reddederek, on yedi yaşında, safça, ailesinin bedduasını alarak evini terk etmesini, basit bir Rus askerine varmasını, hastayken yıllarca yanı başında otururarak hiç bıkmıp usanmadan ona şarkılar söylemesini hâlâ unutamıyordu.

"Avrora" atışını yapmıştı. Matvey Jurbin, top sesleri altında Nikolayev Köprüsü'nün yanında kıyıya çıkıyor, tüfek ve tabanca çatırtısı altında gözü dönmüş askerî öğrencileri sarayın mermer merdivenlerinden geri püskürtüyor, kükreyen bir kamyonun çamurluğuna abanmış Petrograd sokaklarında dolaşıyordu. Matvey'in kalbinde, ülkenin her yanından fışkıran ve hiçbir proleterin kayıtsız kalamadığı bu ayaklanmanın ateşi, Yadya'ya özlemle birlikte gitgide büyüyordu. Matvey içinde yanan bu ateşin ne zaman başladığının farkına bile varmadan, bahriyeli müfrezelerle birlikte kuzeye, Volga'ya gitmiş, sonra ise Krasnaya Gorka (Kronstand) kalesindeki isyancıları almak için Petrograd'a dönmüştü.

Matvey, orada, Oranienbaum yakınlarındaki kıyı ormanlarında oğulları İlya ve Vasili ile karşılaştı. Onların da başında, kendisinde olduğu gibi şeritli "Baltık filosu" kasketleri vardı. Kaleler düştüğünde Jurbinler hep birlikte evlerine geldiler.

Bu arada tifodan hasta yatan Yadya hayatını kaybetti. Ona iyi bir yaşam sunmayı başaramamış, hayatını koruyamamışlardı.

Tabutu için tahta bulunamadı. Matvey, eşinin zayıflamış, hafif, alışkın olduğu sıcaklığını yitirmiş vücudunu kaşmir şala sardı ve sevgilisini son kez kucağında taşıdı. Ne İlya'ya ne de Vasili'ye güvenip vermedi, mezara kadar tek başına taşıdı.

Mezarı toprakla kapattıktan sonra yanına oturup hüngür hüngür ağlamaya başladı. Deniz feneri artık önünü aydınlatmayacaktı, her şey kararmıştı.

Oğulları da gözyaşlarını siliyorlardı. Ama hayır, onlar annelerini, Matvey'in karısını sevdiği gibi sevmiyorlardı; gençler ve benciller böyle sevmezdi. Bir zaman gelecek, onların da deniz fenerleri yananak ama Matvey'in deniz feneri ebediyen sönük kalacaktı.

Acı Matvey'i mahvetmişti. Artık yalnız ve evsizdi... Bu duygular, zamanında toprağından defolup gitmeyenlere, hâlâ dümdüz edilmesi ve yıkılması, mermer merdivenlerin korkuluklarından aşağı atılması gerekenlere karşı kin ve öfkeye dönüşen bir yoğunluk kazanmıştı.

Ayağa kalktı ve tüylü kaşlarının altındaki gözlerinden okunan acı ve nefretin eşlik ettiği taş gibi ağır adımlarla yola çıktı. Uzun süre Donbass'ta, Karadeniz kıyılarında, Kırım'da yürüdü. Oğulları da kendi yollarını yürüdüler ve Petrograd'da tekrar bir araya geldiler. Fakat oğulları artık yalnız değildi. İlya yanına İvanovlu bir dokumacı kız olan Agaşa'yı, yani Agafya Karpovna'yı, Vasili ise Tambovlu zengin bir mujiğin kızı olan Mariyka'yı, yani Mariya Gavrilovna'yı almıştı. Matvey Dorofeyeviç bu genç gelinlere farklı davrandı. İçinden tüccar diye ad taktığı Mariyka'ya alaylı bir gülümsemeyle bakıyordu. Hiç aklından çıkaramadığı Yadya'sına birazcık olsun benzeseydi ya! Vasil bu kızın nesini sevmişti? Agaşa ise onun kalbine dokundu. Onda Yadya'dan birazcık -çok az da olsa- bir şeyler vardı. Neşeli, sevgi dolu ve misafirperverdi.

Parti'nin çağrısı üzerine tüm Jurbin ailesi, Petersburg'dan ayrılıp, bir gemi fabrikasının yeniden inşa edileceği uzaktaki Lada Nehri'ne geldiğinde Matvey Dorofeyeviç, İlya ve Agaşa'yla birlikte Yakornaya Sokağı'na yerleşti, Vasili ise babasının Mariyka'yı pek sevmediğini sezerek onlardan ayrıldı. Fakat yıllar geçti, Mariyka, işçi ortamına

alıştı, Vasili'nin etkisiyle karakteri çok değişti ve babasından kalma büyük toprak sahibi ruhu uçup gitti. Matvey Dorofeyeviç de Mariyka'ya ufaktan ufaktan alışmaya başlamıştı. İşte on iki yıl önce yapmadığı bir şeyi yapıyor ve her pazar günü ona ve Vasili'ye misafirliğe gidiyor. Doğrusu Vasili'nin eşine, Matvey Dede'nin davranışını "alıştı" kelimesi dışında başka bir kelimeyle ifade etmek pek mümkün değil. Yine de iki oğlunun eşinin arasında en sevdiği Agaşa'ydı. Matvey Dede, İlya ve Agaşa'ya bakarak düşüncelere dalıyor, tüm gün, akşama kadar hüzünleniyor, gece yarısı ise rüyasında kendi Yadya'sını, onu çok eskiden, fırtınalı bir sabah, beyaz duvaklı elbisesi içinde asker kızağına atladığı haliyle görüyordu.

4

Bu pazar günü de Matvey Dede, savaştan önce alışkanlık edindiği gibi Vasili'ye misafirliğe gitmişti. Dede onlarla birlikte kahvaltı ettikten sonra Mariya Gavrilovna'nın fiçinin içinde büyüttüğü devetabanının altında duran, pencerenin yanındaki kanepeye oturdu. Onun tam karşısına, eski pelüş koltuğa da Vasili Matveyeviç oturdu ve uzun bir sohbet başladı.

Matvey Dede, sakalında kızıl lekeler yapmış eğri ve kısa piposunu tüttürürken bir taraftan da öksürüyordu. Tanrı korusun, Vasili Matveyeviç bu yaşta ona sigaranın zararları üzerine bir nutuk atmaya başlarsa...

"Sakin ha!" diye kızmaya başlar dede, "senin nikotin hakkında söylediklerinin on katını ben doktordan dinledim. Winstoncuğu* bilir misin, ki o da genç bir adam sayılmaz, sigarayı ağzından hiç düşürmüyor. Sen sigarayı hiç denedin mi Vasya? Denemedin. Deneme zaten, için dışına çıkar. Oysa o sarkık yanaklı düzenbaz, lanet olası zehri içine çekip duruyor ve ona, o sarkık yanaklıya hiçbir şey olmuyor."

Matvey Dede, sohbetin konusu ne olursa olsun savaşın baş kundakçılarından biri olan Churchill'in adını anmadan, Winstoncuk de-

* Matvey Dede roman boyunca Winston Churchill'e küçümseyici bir tarzda "Winstoncuk" diye hitap ediyor. -çev.

meden duramazdı. Onu uzak zamanlardan, müdahalecilerin Vrangeli ve Yudenic'i donattıkları tanker-tanklarla ilk çatışmadan hatırlıyordu ve bu "sarkık yanaklıya" yaşlılara özgü hiç azalmayan bir nefret duyuyordu. İç savaş günlerinde, en başından itibaren bu Winstoncuğun verdiği ittifak sözlerine güvenmemiştir. "Numara yapıyor çocuklar, hepimize ihanet edecek" demiştir fabrikada, "gözünüzü boyuyor" diye ekleyerek. "Öyle deme Matvey Dede," demişlerdi onu ikna etmeye çalışarak, "senin anlamın lazım, taktik olarak öyle davranıyor."

"Eee anlat bakalım Vasya, dünyada neler oluyor, yine ne planlar kuruyor bu adam? Neler diyorlar?"

Vasili Matveyevic, duvardaki dünya haritasının yanına gelip, Vietnam, Malaya, Endonezya, diye dedenin bildiği yerleri göstererek dünyada neler olup bittiğinin kapsamlı bir analizini yaptı.

"Onları merdivenden aşağı atmalı, merdivenden oğlum! Oraların halkı neyi bekliyor?"

Matvey Dede öğlene kadar uyukladı; Vasili Matveyevic kasabaya, kardeşi İlya'ya, fabrikadaki yoldaşlarının yanına gitti. Öğlen yemeğinde eğer yaşlılık hastalıkları onu fazla bunaltmamışsa ve kendini iyi hissederse bir küçük bardak votka devirirdi Dede. Kızgın gözleri ısınmaya, neşeli kıvılcımlar saçmaya başladığında, Matvey Dede bir öykü anlatacak demektir. Öyküleri, Matvey Dede'nin dışında kimse bilmediği şarkılar takip ederdi. Boğuk, hırıltılı bir basla söylüyordu; en sevdiği şarkı Türklerle yapılan deniz savaşı hakkındaki şarkıydı:

Deniz simsiyah dumanla kaplıydı;
Gülleler atılıyor, dalgalar kükrüyor.
Trompetler saldır boruları çalıyor,
Gemiler tam hız ilerliyor.

Oğlunun torununun doğduğu gün Matvey Dede hemen hemen hiçbir rahatsızlık hissetmiyordu, çok iyiydi, e bu yüzden de yalnızca öğlen değil akşam da bir tek atmıştı.

Vasili Matveyevic'le dama oynamaya oturdular. Matvey Dede, tüm kasabada büyük dama ustası olarak bilinirdi; gerçi Vasili Matveyevic de onun kadar olmasa da ona yakın oynardı. İnatçı bir müca-

dele sürüyordu. Uzun bir suskunluğun ardından, aniden bir haykırış duyuluyordu: “Dama!” “Eyvah yandık!” Eğer Vasili Matveyeviç “yandık” dediyse, Matvey Dede dama yapmış demektir. Ve bu gür kaşlı büyük stratejist zafer naraları atardı: “Trompetler saldırı marşı çalıyor!..”

Bilindiği gibi dama oyununda düşmanını yok etmek için onun bütün taşlarını yemek gerekir: Daha büyük bir zafer, taşlardan birini köşeye sıkıştırıp hiçbir çıkış imkânı vermemektir. Vasili Matveyeviç böyle bir duruma nazıkçe “tuvalet”, “düşmanını tuvalete kilitlemek” adını veriyordu. Matvey Dede ise bu metaforlardan yararlanmaz, tüm damaseverlerin bildiği basit ve anlaşılır sözcükler kullanırdı.

Bayram akşamı çok şanslıydı. On beş oyun kazanmış, yalnızca ikisini kaybetmişti; Vasili Matveyeviç “tuvaletten” hiç çıkamamıştı.

“Yeter!” dedi en sonunda Matvey Dede dama tahtasını iterek. “Sen bana rakip olamazsın Vasya. Babanı yenmen için daha kırk fırın ekmek yemen lazım.” Piposunu tüttürdü, öksürmeye başladı. Sonra yeniden sordu:

“Anton’un mektubunu okudun mu?”

“Okudum.”

“E, ne diyorsun?”

“Ne diyeyim baba! Çalışmak lazım.”

“İşte ben de öyle diyorum: Çalışmak lazım. Ama nasıl çalışmak? Antoha kesintisiz üretim diyor... Tamam da bu ne demek? Atölyelerde, dev montaj bölümleri kurulacak. İşin tamamı kaynak olacak, perçin hiç olmayacak. Perçin olmazsa perçincilere ne olacak Vasya? O kadar yılın emeği boşa mı gidecek? Ya Alyoşa nereye gidecek? Matkapçılar, kalıpçılar ne yapacak... Bugün İlya’yı gergin gördüm ben.”

“Daha hiçbir şey belli değil baba,” diyerek sözünü kesti Vasili Matveyeviç. “Eğer proje kabul edilirse buna kim karşı koyabilir? Senle ben mi? Bize gemi lazım baba. Deniz devleti olmalıyız! Yaşamak için bunları yapmaya mecburuz! Eh, belki bazıları çemberin dışında kalacak. Bazılarının belki ödü kopacak. Doğa yasası bu baba. Her zaman öyle değil midir, merdivenden çıkarken sonraki basamağa bir ayağın basarken öbürü basmaz. Hele de dik bir merdiveni tırmanırken.”

“Doğru Vasya... Doğru oğlum. Senin kafan iyi çalışıyor. Biz o kadar çok dik ve çıkılması zor merdiveni çıktık ki... Bakalım bunun üstesinden gelecek miyiz?”

“Denizlere hâkim olmamız lazım baba.”

Matvey Dede sokağa savaşçı bir ruh haliyle çıktı. Onu yolcu etmediler. Buna tahammülü yoktu. Bir taraftan Harkov’da kurşun yemiş bacağını sürükleyerek ağır ağır yürürken diğer yandan da şarkı söylüyordu: “Gülleler atılıyor, dalgalar kükrüyor...”

Puşkarski ve Çugun sokaklarının köşesinde Yegorov’la karşılaştı.

“Kutlarım, Matvey Dorofeyeviç!” dedi polis müdürü.

“Ben de senin bayramını kutlarım,” diye yanıt verdi Matvey Dede yürüyüşüne devam ederek. “Deniz simsiyah dumanla kaplıydı...”

“Onu demiyorum Matvey Dorofeyeviç. Torununuzu kutluyorum.”

“Ne diyorsun!” diyerek dörtyol ağzında durdu Matvey Dede. “Doğdu mu? Sana dedim ya Kuzmiç, bu seni de ilgilendiriyor! Yeryüzüne yeni bir insan daha geldi kardeşim! Yeni bir gemi inşa ustası! Deniz gücü!”

Matvey Dede, mutluluktan havalara uçarak yumruğuyla Yegorov’un omzuna vururken, Yegorov, sendeleyeyen ihtiyarı düşmesin diye tuttu.

“Bırak!” dedi dede. “Daha sağlamım ben. Keşke sen de benim yaşıma gelince böyle sağlam olsan.”

Matvey Dede yürümeye devam etti.

‘Oğlumun torunu! Şimdi sıra büyük büyük torunda!’ Bu düşünce savaşçı ruh halini iyice pekiştirdi. Matvey Dede, işaretçi* Petka Kuznetsov’un aydınlık penceresini tıklattı. Kuznetsov altmışını geçmişti fakat Matvey Dede için eskisi gibi Petka’ydı. Topallayarak küçük bir çocuk gibi hemen köşeye saklandı. Bu köşeden baktı. Petka’nın yaşlı karısı kapının önüne çıkmıştı.

“Serseriler!” diyerek karanlığa doğru bir tehdit savurdu yaşlı kadın. “Göreceksiniz gününüzü! Kulaklarınızı koparacağım!..”

Matvey Dede, Kuznetsova’nın “serserilere” tehdidini bir süre köşede dinledikten sonra yeniden eve doğru yürümeye devam etti.

* Gemi inşası ya da tamirinde geminin gövdesinde nerelere perçin, kaynak vb. yapılacağını tespit edip, tebeşirle işaretler koyan kişi. -çev.

Avluda, odunluk duvarıyla özel olarak dikilmiş bir direk arasına yerleştirilmiş demir barfıkste Aleksey'i gördü. Torununun nasıl ustaca hareketler ve dönüşler yaptığına baktı ve seslendi:

"Neden yatmıyorsun Löşka? Saat geç oldu."

"Ya sen neden yatmıyorsun, dede?" dedi Aleksey yere atlayarak.

"Benim işlerim var."

"E, benim de işlerim var."

"Yürü, yürü!" diyerek Aleksey'i kapıya doğru itti Matvey Dede.

Gecenin bir yarısı barfıkse asılan delikanlının ne tür bir işi olduğunu kendinden biliyordu. "Kalp hastalığına mı yakalandın? Hangi doktor hanımın derdine çare olacağı konusunda yanılma Löşka. Yanılırsan yaralanırsın. Babana sor... Gençliğinde babanın Oska Sumskey diye bir arkadaşı vardı. Bir etekli onun başını döndürdü, öylesine başını döndürdü ki, zavallı adam tabancayla kızı da kendisini de vurdu. İsa-bet ettiremezsen isabet alırsın, o zaman da..."

O zaman ne olacağını Matvey Dede anlatmadı. Düşünceli bir şekilde Aleksey'in sırtını okşadı ve onu yeniden kapıya doğru itti.

II. BÖLÜM

1

SABAHLARI işe giderken Jurbinler'i, sanki herkes acilen gemi güvertesine çağrılmış gibi heyecanlı bir telaş sarardı.

İlk kalkanlar Matvey Dede ve Agafya Karpovna olurdu. Dede yaşlılığın verdiği uykusuzluktan, Agafya Karpovna ise, kendi deyişiyle, tüm ekibe kahvaltı hazırlamak ve ev hanımlığının gerektirdiği zorunlu işlerden dolayı erken kalkardı.

Ekip küçük değildi. Jurbinler –Matvey Dorofeyeviç, oğlu İlya, gelini Agaşa ve bir yaşındaki torunu Vitka–, iç savaştan sonra Lada'ya geldikten sonra Yakornaya Sokağı'nda, 19 numaraya yerleşmişlerdi. Jurbin ailesi gibi üç ailenin oturduğu bir barakanın odalarından birinde hep birlikte kalıyorlardı.

Yeni çocuklar doğdu, büyüdü, evlendi ve yavaş yavaş Jurbinler tüm evi doldurmaya başladı. Evi yeni baştan planladılar, yeniden donattılar, biçimsiz odaları bölmelerle ayırdılar ve bunlardan üç konforlu daire çıkardılar. Agafya Karpovna genç gelinlere özgürlük sağlamak için aile hayatını onların zevklerine göre düzenlemişti. Gerçekte ise tüm Jurbinler tek bir aile olarak birlikte yaşıyor ve genel olarak tüm ev işlerini Agafya Karpovna idare ediyordu.

Sabahları Matvey Dede yakacak odun kırar, ocağı yakar, açık kapının önündeki iskemleye oturur, Agafya Karpovna ise alışkın bir beceriyle tencere tava sistemini düzene koyardı. Bu, belki de Jurbin ailesinin en barışçıl, en sakin geçen dakikalarıydı. Yarım saat sonra şamata başlardı.

İlya Matveyeviç, Dunyaşka'yla Kostya, Lida'yla Viktor ve doku-zuncu sınıfı yeni bitirmiş Tonya peş peşe kalkarlardı; ellerini yüzlerini yıkamak için yarış eder, kim önce yıkayacak diye birbirlerine

girerlerdi. Musluk için yapılan sıra kavgasına bir tek İlya Matveyeviç dâhil olmazdı. Çünkü onun, görevi gereği herkesten önce işe gitmesi gerekiyordu.

Son olarak Aleksey kalkardı. Kışın bile avludaki barfiks demirinde sallanır, eğer yaz ayıysa, odunluğun çatısının altındaki zincire asılmış kovaya bağlı ipi çekip başından ayağına kadar kendini ıslattırdı.

“Ekip” masaya oturduğu zaman, İlya Matveyeviç çoktan masadan kalkmış olurdu. Askıdan kepini alıp aceleyle Agafya Karpovna’nın henüz ak düşmemiş sarı kafasını okşar ve çıkardı. Agafya Karpovna yılladır her gün hiç aksatmadan eşinin peşinden bahçe kapısına kadar gider ve köşede gözden kaybolana dek onun arkasından bakardı.

İlya Matveyeviç, her gün dakikası dakikasına aynı zamanda evden çıkardı ve yine dakikası dakikasına aynı zamanda Kanatnaya Sokağı’ndaki küçük mavi evin kapısıyla aynı hizaya geldiğinde, uzun, dar paltosunun düğmelerini ilikleyen Basmanov Usta ona “Selam İlya Matveyeviç!” der, o da ona “Selam Aleksandr Aleksandroviç!” diye karşılık verirdi.

Aleksandr Aleksandroviç uzun yıllardır İlya Matveyeviç’in sağ koluydu. İlya Matveyeviç kızak bölümünün amiri, Aleksandr Aleksandroviç gemi montaj ustası, babadan gemi yapımcısıydı. Babası ünlü Avrora gemisini inşa etmişti. Rus-Japon Savaşı’nda Pasifik Okyanusu’na çıkan zırhlıları donatan da babasıydı. Aleksandr Aleksandroviç’in emekçi yaşamı tam Tsumski körfezindeki savaşın haberi Petersburg’a ulaştığında başlamıştı. Babası onu daha on dört yaşında küçük bir çocukken fabrikaya götürmüştü. Çeyrek yüzyıl sonra o çocuk, usta olmuştu. Kereste gemileri “Sakko” ve “Vansetti”, lüks Karadeniz gemileri “Acarya” ve “Abhazya”, Baltık’ın yüksek hızlı kruvazörleri, çok sayıda yolcu gemisi, askerî gemiler, yük gemileri denize indirilirken, zırhlarında ve gövdelerinde Aleksandr Aleksandroviç Basmanov’un emeğini taşıyorlardı.

İlya Matveyeviç ve Aleksandr Aleksandroviç’in tanışması henüz iç savaş sırasında Volgograd yakınlarında olmuştu. Savaşta dost olmuşlar, İlya Matveyeviç bu eski arkadaşını on beş on altı yıl önce Leningrad’dan Lada’ya gelmesi için kandırmıştı. O günden beri hiç

ayrılmamışlar, her gün Kanatnaya Sokağı'nda buluşup, her gün kızağın yanındaki rıhtımda bulunan bürolarına beraber yürümüşlerdi. Geniş omuzlu ve tıknaz İlya Matveyeviç, her türlü havada başına düğmeli bir kasket, sırtına yazın mavi, verev çizgili, pamuklu kumaştan dikilmiş, parlak, denizci düğmeleri olan, kışınsa çuha bezinden, yakası kürklü, kısa bir ceket giyerdi. Aleksandr Aleksandroviç oldukça garip bir nedenle –kollarından girip sırtında dolaşan rüzgâra tahammül edemiyordu– giysilerinin her zaman son derece dar ve sıkı olmasını isterdi ve bu yüzden zayıf ve olağanüstü uzun görünürdü. İlya Matveyeviç, eski dostunun bu rüzgâr korkusuyla alay ederdi:

“Kızıktan vazgeç Sanya, bürodan çıkma ya da başına cam bir başlık giy.”

“Niyeymiş? İnsanlar bu şeytandan bıktı usandı; kızağın üzerini tamamen kapatacak büyük bir başlık inşa edecekler.”

“Şeytan” derken kastettiği, Aleksandr Aleksandroviç'in o nefret ettiği, özellikle kışın ve sonbaharda kızakların üzerinde rahat veremeyen rüzgârdı.

Fabrikanın bulunduğu yerin kendine özgü bir karakteri vardı. Bugün dev bir döküm atölyesinin yer aldığı bölgede, geçtiğimiz yüz yılın son çeyreğinde iki girişimci mühendis demir döküm fabrikası kurmuştu. Bu fabrika, Lada Nehri'nin ağzında, yani nehrin körfeze ya da yaşlı yerlilerin deyimiyle koya döküldüğü yerde, ilçe merkezinin iki kilometre aşağısında kurulmuştu. Fabrika, bahçe ve mezarlara korkuluk demirleri üretiyordu fakat iş kârlı olmadığı için mühendisler iflas etti. Sonra fabrika bir Alman'a satıldı. Alman fabrikayı büyüttü ve önce buhar değirmenleri için ekipmanlar, sonra ise lokomobil* üretmeye başladı. Zaman içinde işletme devlete geçti ve yaklaşık yirmi sene içinde Lada Nehri'ne birkaç çarklı vapur inşa eden büyük bir fabrikaya dönüştü. Birinci Dünya Savaşı'nda iki ya da üç adet küçük savaş gemisi inşa etti.

Fabrikanın bulunduğu koyun kıyıları, işçi kasabasını deniz rüzgârlarından koruyan kum tepeleri ve çam ağaçlarıyla kaplıydı, bu yüzden kasaba her zaman sakindi. Lada'nın üstündeyse sonbaharda

* Çekme motoru. –çev.

ve kışın fırtına dönemlerinde denizden kopup koyu geçerek gelen sert rüzgârlar, her iki ucundaki kapıların ardına kadar açık olduğu dar bir koridordaki cereyan gibi ortalığı birbirine katardı.

Özellikle rıhtım duvarlarının yanındaki ve kızaklardaki gemilerde çalışanlar bu rüzgârlardan çok etkileniyordu. Aleksandr Aleksandroviç'in düşüncesine göre kızakların üzerine kırılmayan, saydam bir materyalden –örneğin kırılmaz camdan– yapılmış bir başlık takılsa çok faydalı olurdu.

Aleksandr Aleksandroviç'le İlya Matveyeviç birlikte fabrikaya giderlerken pek çok konuda, özellikle de radyoda dinledikleri son haberler üzerine sohbet ederlerdi. Dünyadaki olayları aile meseleleri izler, sonra genel fabrika haberleri ve en sonunda da o günkü yapılacak işler konuşulurdu: "Söktüğümüz" bir şeyi "takmayı" unutmayalım, şunları şunları yapmamız lazım, gibi...

Yolda geçirilen zaman, sohbetin gidişatına göre yirmi yirmi beş dakikayı bulurdu; eğer bir anlaşmazlık ortaya çıktıysa adımlarını yavaşlatırlar, dururlar, parmaklarıyla birbirlerinin göğsünü dürterek kendilerinin haklı olduğunu kanıtlamaya çalışırlardı. Zamanı böylece boşa geçirirlerdi; eğer anlaşmazlık olmazsa "seyrüsefer grafiği" yirmi dakika sınırları içinde kalırdı.

Amir ve usta büroya geldiklerinde diğer Jurbınler kahvaltı masasından daha yeni kalkmış olurlardı. Portmantoda küçük bir kargaşa yaşanır; yağmurluk, ceket, kaşkol ve şapkalar hangi deliğe girmişse bulunur, eşyasını alan kendini sokağa atardı. Burada ayrılırlardı. Tonya, Veryajka'nın arka tarafındaki okula gider, Aleksey, Kostya ve Dunyaşka, yavaş yürüyen ve genellikle Viktor'un eşlik ettiği Matvey Dede'yi arkalarında bırakırlardı.

Agafya Karpovna bahçe kapısına kadar sadece İlya Matveyeviç'i geçirir, diğerlerine evin kapısının önünden el salları ve boşalmış evine hemen geri dönerdi. Saat altıda herkes eve dönene kadar yapması gereken o kadar çok iş vardı ki. O saate kadar değişik lezzetlerde yemekler hazırlaması, odaları toplaması, Jurbınler'in evinde meşhur olan düzen ve temizliği yeniden sağlaması gerekirdi. Bunun dışında Agafya Karpovna her yıl çok emek isteyen sebze bahçesini yetiştirir-

di. Erkekler, lütfen bir sıra toprağı kazarlarsa, gelinler binbir nazla zararlı otları ayıklarlardı. Aman ayıklamasınlar! Hiç ellerini bulaştırmasalar da bütün işi kendi yapsa çok daha iyiydi.

Agafya Karpovna salatalık, domates, havuç, pancar ve kırmızı renkli, parlak çiçekler açan fasulyeler dikerdi. Ailede hiç kimse fasulyeyi sevmiyordu. Öğle yemeklerinde fasulyenin benekli taneleri çorbanın içinden özenle ayıklandığı halde Agafya Karpovna fasulye ekmekten vazgeçmezdi. Fasulyenin aleve benzer parlak çiçekleri onu cezbederdi. Eğer çiçekler açacaksa, taneler bir yerlerde değerlendirilirdi, bir işe yarardı, nimet boşa gidecek değildi ya! Fakat nimet boşa gidiyordu, tabakların içinden fasulyeleri kaşıkla yakalıyorlar ve çıkarıyorlardı, Agafya Karpovna buna çok üzülüyordu.

Agafya Karpovna ev işlerini her zaman yalnız yapmazdı. Bazen izin günlerinde gelinleri Lida ve Dunyaşka evde ona yardımcı olurdu.

Büyük oğlu Viktor'un eşi Lida, sessiz, tüm boş zamanlarında kitap okuyan ve uzun düşüncelere dalan bir kadındı. Elinde bir kitapla odanın bir köşesinde ya da bahçedeki çiçekliğin arasındaki bir bankta oturur, hemen hemen otuz yıldır başında taşıdığı saç örgülerini göğsüne atar, onları fırça gibi yüzünde dolaştırırken hiç durmadan okurdu.

Agafya Karpovna, Lida'nın Viktor'la mutlu olmadığını düşünüyordu. Lida daha küçük bir kızken eve gelin gelmişti. Evde bir fare gibi sessizce dolaşır, başlarda her şeyden, Agafya Karpovna'nın yakınmalarından, İlya Matveyeviç'in korkunç kaşlarından, Matvey Ded'e'nin sakalından, Jurbin ailesinin şert kurulu düzeninden korkardı. Agafya Karpovna genç gelininin durumunu anlardı; o da İlya Matveyeviç'in babası Matvey Dorofeyeviç'ten çekinirdi ama onun İlyacığına olan aşkı her şeyden üstün gelirdi. Gerçi sanki Lida'nın oğluna olan sevgisi de sahte değildi ama Viktor ona doya doya bakamazdı. Ailede Lida'yı o kadar korurlardı ki, tüm tasarruf kurallarını çiğneyip en çok ona bir şeyler alınırdı. Nasıl almasınlardı! O ilk gelindi ve ilk torunu ondan bekliyorlardı. Lida'nın sevgisi yok diyemezdi, vardı var olmasına ama bunun bir faydası olmamıştı. Agafya Karpovna'nın kendine olan güveni, gururu, gücü, geleceğe olan inancı, İlya Matveyeviç'in şiddetli ve güçlü sevgisiyle yıllar yılı büyümüştü. Peki ya

Lida? Yıllar geçiyor, onda hiçbir kıpırdanma görülüyordu. Bunları konuştuğunda susuyor, inkâr ediyor sonra da ağlamaya başlıyordu.

Kostya'nın eşi Dunyaşka ise tamamen başkaydı. Evvelki ilkbahar Jurbin ailesine gürültülü bir şekilde girmiş ve girer girmez de Matvey Dede'yle, İlya Matveyeviç'le, Tonya'yla, Aleksey'le arkadaş olmuştu. Kalkık burunlu, yeşil gözlü, hayat dolu olan bu kız bir denizkızı gibi herkesi kendine hayran bırakmıştı. Önüne koyduklarında bir kadeh-cik içkiye –hatta bir küçük bardağa bile– hayır demez, Matvey De-de'yle birlikte güller ve trompetlerle ilgili şarkılar söylerdi. Bizzat kendisinin bildiği pek çok şarkı vardı. Aile törenlerinde coşar, gitarı eline alarak başlardı söylemeye:

Canım, mucizem, ışığım,
Senin kollarında uykuya dalmaktır arzum.
Benimle mutlu olup, unutacaksın
Anneni de, babanı da, kardeşlerini de!

“Son derece rahat,” derdi İlya Matveyeviç gülerek. “Sen, Kostyu-ha, karını gözünün önünden ayırma.”

“Gerçek bir kız!” derdi Matvey Dede bir taraftan ayağıyla tempo tutarken diğer taraftan takdir eden gözlerle ve neşeyle Dunyaşka'ya bakarak. “Niye ayırmayacakmış! Asıl sessiz olanları izlemek lazım. Ah Dunyaha! Onda öyle bir şey var ki kolay kolay anlaşılmaz...”

Lida fabrikanın polikliniğinde kayıt memuru olarak iş bulduğun-da, Dunyaşa gidip en erkek mesleği seçmiş, dedenin peşinden giderek onun gibi işaretçi olmuştu. Kostya bu seçime itiraz etmeye kalkışma-mış, ondan umudunu kesmiş gibi elini sallamıştı.

Agafya Karpovna'nın bir gelini daha vardı: Vera. Kasabaya yazın bir iki haftalığına, en büyük oğlu Viktor'dan sonraki oğlu Anton'la beraber izne gelmişti. Anton, aileden ayrılan tek kişiydi. Lening-rad'daki gemi inşa enstitüsünü bitirmiş ama Lada'ya, kendi fabrika-sına geri dönmemişti.

Anton, Vera'yla İkinci Dünya Savaşı sırasında aldığı ağır yaraları çamurla iyileştirmek için gittiği Odessa'da tesadüfen tanışmıştı.

Vera'nın acıklı bir hikâyesi vardı. Moskova'da lastik ürünler üre-ten bir fabrikada çalışırken tiyatro kulübünde drama oyunculduğunda

büyük yetenek göstermişti. Sovyetler Birliği amatör tiyatro gösterilerinden birinde “Fırtına” isimli oyunda canlandığı Katerina rolü nedeniyle birincilik ödülü ona verilmiş ve bu başarısıyla ülkedeki ünlü bir tiyatro grubunda oynaması için teklif almıştı. Fakat bu mutlu haberi aldığı anda genç kızın gözleri kör olmaya başlamıştı. Körlük gitgide ilerlediğinde, doktorlar ona Odessa’daki ünlü bir kliniğe gitmesini tavsiye etmişlerdi.

Her akşamüstü külrengi gözlüğüyle hastaneden çıkıyordu. Bir gün şehirde bilinmeyen bir sebepten ışıklar söndü. Karanlık Vera’yı aniden sokakta yakalamıştı. Vera bulvarın demir korkuluklarına tutunarak yürümeye devam ederken koyu karanlığın içinde karşıdan gelen birine çarptı.

Her ikisi de kibarca özür diledi ve ayrıldılar. Vera, yabancı birinin yardımını olmadan hastaneyi bulamayacağını anladığında kendinden çok da emin olmayan alçak bir sesle “Yoldaş!” diye seslendi. Yabancı geri döndü. “Affedersiniz,” dedi Vera, rahatsızlık verdiği için birden korkmuştu. “Affedersiniz, yanlışlıkla seslendim.” Fakat adam gözünde kara gözlük ve kararsız adımlarla yürümeye çalışan bu genç kızın durumunu anladı ve onu sokakta bir başına bırakmadı.

Anton Jurbin ve Vera Barabina işte böyle tanıştılar. İlk başta onları yakınlaştıran, şaka olarak ama aslında üzümlere kendilerini değersiz insanlar olarak adlandırmalarıydı. Sonra karakterlerinde, ilgi alanlarında o kadar çok ortak nokta ortaya çıktı ki, aralarında büyük, gerçek bir aşk başladı.

Vera tiyatroyu bıraktı. Tıp, ona sahnede yetecek kadar görme yetisi kazandırmayı başaramamıştı. Ve Vera, Lada’ya misafirlığe geldiğinde, hafifçe kaymış, yarı kör gözlerini Anton’un ailesi görüp üzülmelerini diye külrengi gözlüğünü hiç çıkarmadı. Vera, sadeliği nedeniyle aile içinde beğenilmişti. İlya Matveyevich ve Agafya Karpovna’nın ondan hoşlanmalarının bir başka nedeni de kızın Anton’a karşı beslediği, onların da görmemeleri olanaksız sevgisiydi.

Vera’nın gelişiyse Lida bile canlanmıştı. Saatlerce Vera’nın yanında oturuyor, ona tiyatro yaşamı hakkında, oyun için gittikleri yerler hakkında, oyuncuların çalışmaları hakkında sorular soruyordu. Li-

da'ya göre bu iş eğlenceli, festival havasında kolay bir işti. "Yanılıyor-sun," diyordu Vera ona sabırla anlatarak. "Tiyatro çok ağır, gergin, stresli bir iştir. Elbette ona tüm ruhunu verirsen..."

Agafya Karpovna ise gelinlerinin konuşmalarını dinliyor, dinliyor, sonra dayanamayıp Vera'yı çağırıyor ve bir köşeye çekip: "Bırak Veracığım, bununla tartışılmaz. Gel sana peynirli poğaça ikram edeyim. Taptaze, sıcacık. Gel, gidelim," diyordu.

Agafya Karpovna yalnız kaldığında tüm oğullarını ve gelinlerini hatırlayarak, acaba yollarına nasıl devam edecekler, nasıl bir hayatları olacak diye kafa patlatırdı. Agafya Karpovna'nın düşünmek zorunda olduğu pek çok şey vardı. Dünyaşka'nın geçen gün dünyaya getirdiği torununu, annelik görevlerinin hiçbirinden anlamayan Dünyaşka'yı düşünüyordu. Peki ya tüm aileyi mektubuyla heyecanlandıran Antoşa'yı ne yapmalı? Erkekler mektubu belki on kez okumuşlardı. Büyük bir kırılma, herkes için ciddi sonuçlar olabilir diyorlardı. Ne tür sonuçlar olabilirdi? Şimdiden kestirmek imkânsızdı...

2

Aleksandr Aleksandroviç, çelik sacdan yapılmış, içi büyük kareler halindeki kalın kartonla kaplanmış, dışı parlak gümüş rengine boyanmış büroda masanın başında oturuyordu. Büro, rıhtımın tam kenarında, bir geminin sarp bir kaya gibi, kızılımsı sarı renkli metal borulardan yapılmış çok katlı iskelelerle çevrilmiş kara bir kütle halinde yükseldiği kızağın yanı başında bulunuyordu. Gemiyle kıyaslandığında bu küçücük büro, ne oyuncak bir Noel ağacına ne de montaj aletleri kutusuna benziyor, olsa olsa bir gazete büfesini andırıyordu.

Aleksandr Aleksandroviç'in önünde imzalanacak bir yığın belge duruyordu, fakat Aleksandr Aleksandroviç daha kalemi eline bile almamıştı. Döşemenin altından, rıhtımın üzerinde durduğu kazıkların arasından suyun ahenkli şırıltısını, gemide çalışan hava basınçlı çekiçlerin, aynı anda kaç çekiç çalıştığına bağlı olarak bazen tek, bazen birkaç makineli tüfeğin atışını andıran kesik kesik sesini duyuyordu. Zaman zaman kulağına yoğun bir arı vızıltısı geliyordu: Her

yana dönebilen kızak vinci, yani elli ton ağırlık kaldıran, motorlu çok büyük bir köprü, gemi boyunca kayıyordu ve bu köprünün motorları uğulduyordu.

Aleksandr Aleksandroviç, bürosundan hiç çıkmadan bu sesleri dinleyerek işlerin nasıl gittiğini tam olarak anlardı. Kızağın ön bölümündeki çekiçler susmuştu. Öyle ki gövde atölyesi yanaşmış, geminin dış kaplamaları görünmüyordu. Acil önlemler almak gerekebilirdi. Bir uğultu başladı. Kızak vinci ağır ağır hareket etti. Gemiye makineler monte ediliyordu; hiçbir önleme gerek yoktu, ne de olsa makineler makine uzmanlarının işiydi, gövde ustalarının değil. Rıhtımın altındaki suyun gücü, sık sık dalgalanan ve su baskını tehlikesi yaratabilen Lada Nehri'ndeki su seviyesini gösteriyordu.

Bu kez uğultu ve gürültüler olağan ritminde seyrediyor ve herhangi bir sorun görünmüyordu. Aleksandr Aleksandroviç, kare şeklindeki pencereden Lada Nehri'ne, onun denizden esen rüzgâr şiddetlendikçe kabaran ve hiddetlenen yeşil dalgalarına bakıyordu; bakıyor ve İlya Matveyeviç'in neden müdürlüğe çağrıldığını düşünüyordu. Herhalde işler yolunda olsa teşekkür ederiz, lütfen elinizi sıkmamıza izin verin demek için çağırırmazlardı. Yok, iş günü böyle bir şey yapacaklarını sanmazdı. Bayram günü ya da yıldönümlerinde kutlarlar, iş günlerinde ise sadece azarlarlar.

Aleksandr Aleksandroviç uzun süre bekledi. Büroda oturmaktan usandı, gemiye gitti ve ahşap merdivenle güverteye tırmandı.

Gemi artık hemen hemen okyanus gemisi yüksekliğine ulaşmıştı. Üst güvertesinden artık uzaklar görülebiliyordu: Kum tepelerini aşarak fabrikanın aşağısında Lada'ya doğru kendine yol açan dolambaçlı Veryajka Nehri. Eski kasaba, tepenin üzerindeki kulüp, şehrin yemyeşil varoşları. Daha yeni asfaltlanmış ve iki yanına kavak ağaçları dikilmiş geniş cadde, şehir merkezine doğru Lada Nehri'nin kıyısı boyunca uzanıyordu. Caddede mavili sarılı bir trolleybüs kablo çubuklarından kıvılcım çıkararak tam hızla koştururken karşıdan gelen kırmızı otobüsle neredeyse çarpışıyordu.

Kavakların arasından "Pobeda"* marka gri bir araba görünüp kayboldu, havaya mor renkli bir duman saldı.

* (Ru.) "Zafer" anlamına gelir. -çev.

Yaşlı usta, birisiyle tartıştığında her zaman yaptığı hareketleri sırasıyla tekrarladı: Önce sivri çenesini öne uzattı, sonra gözlüğünü düzelterip camların üstünden baktı. O anda aynı böyle bir gri “Pobeda” sahibi olması gerektiğini kendisine kanıtlamaya çalışarak galiba kendi kendisiyle tartışıyordu.

Aleksandr Aleksandroviç, binek otomobillere kayıtsız kalamazdı. Savaştan önce “Emka” marka bir araba almak için azimle para biriktiriyordu. Parayı sonunda tamamladığında halk komiserliğinde teslim emri almasına yardımcı oldular ve bir cumartesi akşamı Aleksandr Aleksandroviç, Eski Kasaba’ya parlak, siyah bir arabayla çıktı. Sokaklarda tur atıyor, merhum eşini, komşularını, tanıdıklarını, isteyen kim varsa herkesi arabasıyla dolaştırıyordu; farları yakıp yakıp söndürüyor, kornaya basıyor, geri geri gidiyordu. Eğer ona neden bir araba aldığını sorarlarsa –çünkü fabrika yürüme mesafesindeydi ve yürüyerek daha çabuk gidebilirdi, şehre gitmek içinse, şehre yalnızca otobüs değil tramvay ve trolleybüs de gidiyordu– Aleksandr Aleksandroviç ona bu aptalca soruyu sorana kızıyordu. “Alay mı ediyorsun! Defol çık git arabamdan! Haydi, naş, naş!” diyordu.

Alacakaranlığın çökmesiyle birlikte “Emka” odunluğa konuyordu. Aleksandr Aleksandroviç, arabanın çevresinde uzun uzun dolaşüyor; nemli bir bezle kalın camlardaki ve cilalı kaporta üzerindeki en küçük tozlara kadar temizliyor, sonra da dünyanın en mutlu insanı olarak yatmaya gidiyordu.

Sabahleyin savaş başlamıştı. Aleksandr Aleksandroviç gönüllü kaydolmak için fabrikaya koştu, ancak fabrikada henüz hiç kimse ne yapılacağını bilmiyordu, hiç kimsenin hiçbir yere kaydını yapmıyorlardı. Yüzlerce işçi ve onlarla birlikte Aleksandr Aleksandroviç de savaş komiserliğine gittiler.

Savaş komiserliği binasının yanında büyük bir kalabalık toplanmıştı.

Celp kâğıdı olmayanları bırakmıyorlardı; fakat yaşlı, emektar usta yine de gitmeye can atıyordu.

“Yaz yoldaş komiser, donanmaya, orduya, nereye istersen.”

“Soyadınız neydi? Basmanov mu? Gemi montaj ustası mı? Sizi hiçbir yere kaydetmeyeceğim,” dedi soğuk bir şekilde askerî komiser.

“Fabrikaya geri dönün. Orada size cepheden çok daha fazla ihtiyaç var. Ayrıca elli yaşını aşanları ne diye askere alalım?”

“Ne? Kapitalist bakanları kilit altına almış adamım ben! Ne diyorsun!”

Askerî komiserin bu hareketli günde işi başından aşkındı; bu yaşlı adamın üzerinde, kapitalist bakanları kilit altına alsın almasın büyük sorumluluk vardı; ayrıca katıldığı ilk savaş da değildi. Bu saçları karmakarışık gemi ustasına ilgiyle baktı, fakat ricasını dikkate almaya-rak kapıya “Sonraki gelsin!” diye seslendi.

Aleksandr Aleksandroviç eve geldiğinde öfkeliydi. Parti ve fabrika komitesine, müdüre şikâyet dilekçesi yazdı. Ona “Yapacak bir şey yok” şeklinde yanıt verdiler. “Bizim fabrikadan kimseyi kaydetmek istemediklerini kendin görüyorsun. Bu zamanda kime nerede ihtiyaç varsa, hükümet görüyor.” “Ne yani arkamıza yaslanıp keyfimize mi bakalım! Hay ben böyle politikanın!..”

Sonra bir anda Aleksandr Aleksandroviç’in aklına bir şey geldi. “Ben şimdi sana gösteririm!” diyerek arabasına bindi ve şehre sürdü. “İzin ver yoldaş,” dedi yeniden komiserin odasına girerek, “eğer beni alamıyorsanız bari arabamı ordunun hizmetine kabul edin!”

“Emka”sından ayrılmak zor olmuştu ama bu ayrılığın da lafı mı olurdu! Anneler oğullarından ayrılıyor, eşler kocalarına belki de son kez sarılıyordu. Aleksandr Aleksandroviç en küçük bir tereddüte kapılmadan arabasını götürüp teslim etti.

Komiser masasından ayağa kalkıp onun elini sıktı: “Teşekkür ederim.” “Ne teşekkür?” dedi utanarak Aleksandr Aleksandroviç. “Asıl ben sana teşekkür ederim!”

Bir bir buçuk sene sonra askerî komiseri tekrar ziyaret etti. “Acaba benim külüstürü nereye yolladınız, merak ediyorum.”

Askerî komiser önce bu soruya şaşırdı, fakat sonra onu nerede tutuklarını hızla uydurdu. Yanmaz bir dolaptan güya çok gizli bilgiler içeren bir dosya çıkardı.

“Sizin arabanın numarası kaçtı Yoldaş Basmanov?” diye atların kaydıyla ilgili eski bir yönergenin satırları üzerinde parmağını dolaştırarak sordu. “Yirmi-kırk üç mü? Tamam... Yirmi-kırk üç. İşte bu-

rada. Sizin arabayı ünlü bir tank generali sürüyor,” diyerek aklına ilk gelen ismi söyledi.

Aleksandr Aleksandroviç memnun olmuştu. Onun arabasını meşhur bir komutan sürüyordu! Aslında uzun süre önce alev alıp yanmış araba, yol kenarındaki bir hendeğin içine yuvarlanmış, orada çürüyordu.

Aleksandr Aleksandroviç, Kızıl Ordu Berlin yakınlarına geldiğinde, savaşta kahramanca ölen General Sokolov hakkında gazetede bir makale okuyunca askerî komiserin yanına giderek masasının önündeki sandalyeye oturdu.

“Arabanızı mı merak ediyorsunuz?” diye sordu askerî komiser. Masum, hatta kendince kutsal bir yalanı mantıklı bir sona ulaştırmaya karar verdi. “Bozuldu Yoldaş Basmanov, Reichstag binasına yapılan saldırıda...”

“Siz bana ne anlatıyorsunuz yoldaş!” dedi Basmanov. “Yemişim arabasını! O kadar insan ölmüş! Ah komiser ah...”

Savaş komiseri Aleksandr Aleksandroviç’e hangi generalin adını söylediğini anımsayamadı ama Aleksandr Aleksandroviç’le birlikte General Sokolov için yas tuttu.

Birkaç yıl önce Aleksandr Aleksandroviç “Pobeda”yı ilk kez gördüğünde, kendi arabasına sahip olma isteği yeni bir güçle depreşmişti. “Pobeda”ya umursamaz gözlerle bakamazdı. Şimdi de hızla giden gri arabayı evlerin arkasında kaybolana dek bakışlarıyla uğurluyordu ve ancak araba gözden kaybolduğu zaman adım attıkça gümbürdeyen güvertede geminin eğilerek suya girmiş kış bölümüne doğru yürüdü.

Gemideki montaj işi sona yaklaşıyordu. Kaynakçılar güvertenin üstyapısının kaynaklarını yapıyorlardı.

Aleksandr Aleksandroviç, Kostya Jurbin’in yanına gitti. Biraz ötede tekerlekli eğri ayaklarının üzerinde bir transformatör duruyordu; yılan gibi kalın siyah kablolar, Kostya’nın beceriyle çalıştığı elektrot tutucuya kadar uzanıyordu. Elektrot, beyaz kıvılcımlar saçarak çeliğin bağlantı yerinde iz bırakıyordu. Kostya kafasını kaldırıp bakmadan, göz ucuyla ustanın kalın deriden yapılmış kızıl ayakkabısını fark

etti ve hava basınçlı çekiçlerin yaptığı gürültünün içinde yüksek sesle selam verdi: “Merhaba Aleksandr Aleksandroviç.”

Aleksandr Aleksandroviç, Kostya çalışırken onunla bir sohbete girişmenin olanaksız olduğunu bilirdi. Kostya konuşmaya katılmazdı. Kostya’nın değişmez bir çalışma düzeni vardı. Akşamleyin çalışma çizelgesini aldıktan sonra gemiye gider, ertesi gün ne yapılacaksa her şeyi tek tek kontrol eder, nasıl kaynak yapacağını enine boyuna düşünür ve transformatörü de kontrol ettikten sonra ancak o zaman evine giderdi. Bunun için de o çalışırken ne bir bekleme ne bir kesinti ne de boşa zaman harcama söz konusu olabilirdi. Bir saat kaynak yapar, beş-yedi dakika bir mola verir, sonra yeniden bir saat çalışır ve sonra yeniden... Molaları asla yedi dakikayı geçmezdi. ‘Jurbinler nasıl çalışacağını bilir, şeytan gibiler valla,’ diye düşünüyordu Aleksandr Aleksandroviç, Kostya’nın güçlü ensesine, yelken bezinden ceketini iyice gerdiren geniş omuzlarına, yanık içindeki şapkasına bakarak.

Aleksandr Aleksandroviç, İlya Matveyeviç onun dirseğine dokunana kadar, Kostya’nın arkasında bekledi.

“Haydi daha sessiz bir yere geçelim Aleksandr Aleksandroviç,” dedi İlya Matveyeviç.

Geminin kışına gidip bir tahta yığınının üstüne oturdular, tabakalarını çıkardılar ve birer sigara yaktılar. İlya Matveyeviç susuyordu. Aleksandr Aleksandroviç, İlya Matveyeviç’in konuşmasını bekliyordu ama daha fazla beklemedi, konuşmayı kendisi başlattı:

“Herhalde elini sıkmadılar?”

“Neden sıkmasınlar? Elimi sıkıp torunum için tebrik ettiler. Genel olarak zor bir konuşma oldu. Çizelgeye göre ‘kasayı’ ne zaman suya indirmemiz gerekiyor? Unutmadın ya? Hah işte, onun Ekim Bayramı’ndan önce donatı rıhtımının önünde olması emrini aldık.”

“İtiraz etmedin mi? Mümkün değil, deseydin.”

“Sen neden bahsediyorsun! Emri bakanlık imzalamış. Bize yerine getirmek düşer Sanya. Biz küçük insanlarız. Emek ordusunun erleri!” diyerek alay etti İlya Matveyeviç ve izmariti yere attı.

“Şu borda kaplaması olmasaydı yapabilirdik. Canımıza okuyacak bu kaplama, kimin aklının işiyse artık!”

“Sağlamlık, Sanya, sağlamlığı artırmak lazım. Birisi akıl etmiş işte. Bizim Sovyet gemisi nasıl olmalı biliyor musun?” İlya Matveyeviç’in gözleri, sanki ek kaplamayla hızlarının kesildiği böyle elverişsiz bir anda geminin yapımını çabuklaştırma emrini almamışlar gibi kurnazlıkla ve neşeyle parladı. “Özgürlük kolayca kazanılmaz. Özgürlük askerî bir disiplin gerektirir. Tezcanlı 'Liberalciklere' benzemeyiz. Liberalcikler askerî bir gereklilikti. Savaş geldi ve geçti. Oysa biz seninle barış için çalışıyoruz. Bir aylığına, bir yıllığına da değil.”

“Bu doğru,” diye onayladı Aleksandr Aleksandroviç. “Yalnız ben sana başka bir şey diyeceğim İlyuşa. Böylesi aceleyle yapılan işler boşunadır. Biz Petersburg’dayken Birinci Dünya Savaşı’ndan önce iki tane büyük savaş gemisinin yapımına başlamışlardı. Aceleyle gemileri bitirdiler. Sonra ne oldu? Daha kızaktan indirmeden yeniden sökmek zorunda kaldılar...”

“Kaplama perçinle değil kaynakla yapılacak...” dedi İlya Matveyeviç, sanki öylesine söylemiş, sözleri sanki özel bir anlam taşımıyor-muş gibiydi. Böylece ondan bir yanıt bekleyen Aleksandr Aleksandroviç’e yan dönerek gerginliğini de belli etti.

“Bu tonajda bir gövdeye kaynak mı yapacaksınız?” diye sordu Aleksandr Aleksandroviç.

“Evet,” dedi İlya Matveyeviç pozisyonunu değiştirmeden.

“Kaynak konusunda profesör sayılmam ama az çok bu işlerden anlarım,” diyerek konuşmasına başladı Aleksandr Aleksandroviç, bir an düşündükten sonra. “Sen hep demez misin gövde geminin ana parçasıdır, sağlam olmalıdır, diye. Eğer kaynakla tutturulacaksa kaplama nasıl sağlam kalacak? Bu kaynakla nasıl duracak? Metal dayanıklılığından kaybetmez mi? Kaybeder. Geminin on on iki şiddetinde bir fırtınaya yakalandığını düşün. İşte o zaman dalga onu test edecek. Yekpare metal böylesine bir yüke dayanır, ama ya kaynak yeri? Bam diye patlar!”

“Dikiş yerinin perçini de dağılabilir.”

“Hayır İlyuşa! Perçin itici kuvvettir, gövdeye esneklik kazandırır. Perçinlenen yerler bir yay gibi, bir panel gibi kalkar. Kaynak yapılmış tüm gövde ise birleşme yerlerinden çatırdayacaktır.”

“Ama mayın tarama gemilerine kaynak yapıyoruz...” dedi İlya Matveyeviç eliyle aşağıda, gemilerin suya indirildiği meyilli alanda duran iki adet, çok da büyük olmayan gemiyi göstererek.

“Küçük tonajlılardan bahsetmiyorum. Onlara kaynak yapılabilir. Orta tonajlılara da yapılabilir. Ama bizimkiler okyanus gemisi.. Bu bir problemdir. Ben bunu bilir, bunu söylerim.”

Görünen o ki İlya Matveyeviç de aynı fikirdeydi. Uzun süre sessiz kaldı, bir sigara daha yaktı, sonra tahta yığınının üstünden kalkıp güvertede yürümeye başladı. Aleksandr Aleksandroviç de kalkmıştı. İkisi küpeştenin yanında buluştular. İki dakika kadar birbirlerinin önünde durdular; İlya Matveyeviç elini ceketinin cebine sokup, ayak tabanlarıyla yaylanarak, eski bir asker şarkısını ıslıkla söylemeye başladı: “Askerler, bravo çocuklar size!..”

“İşte böyle Sanya,” dedi, “bundan sonra tamamı kaynaklı bir okyanus gemisi yapacağız ve bunun için de süremizi kısıyorlar. Ve bunu biz yapacağız!”

Aleksandr Aleksandroviç, kendisinin de bu işin içinde olduğunu kestirememişti. İlk anda verecek yanıt bulamadı.

“Biz mi?” diyerek İlya Matveyeviç’e yaklaştı. Neredeyse burun burna gelmişlerdi. “Biz mi diyorsun?”

“Evet. Biz.”

“Hayır, biz değil İlyuşa, sen! Bu dayatmaya sen razı oldun. Yalnız sen! Ben macerayı değil dürüstlüğü severim. Sense dürüst olmaktan korkarsın. Ağzından çıkacak lafı daha kursağında sansürlersin sen!”

“Yoldaş Basmanov!”

“Yoldaş Jurbin!”

Birbirlerine bakarlarken gözlerinden kıvılcımlar saçılıyordu. Belki de bu çıkan ateşle en sağlam gemi çeliğine bile kaynak yapılabilirdi.

Kostya molada sigarasını bitirdikten sonra bölüm amirini ve ustasını dövüş horozlarının saldırı pozisyonunda yakaladı. Neler olup bittiği hakkında Kostya’nın hiçbir sorusuna yanıt vermeyip yok edici bakışlarla birbirlerine meydan okuduktan sonra alaylı alaylı gülümseyip farklı yönlerle dağıldılar.

Genelde işçi ailelerinin profili şöyledir: Baba tornacı, çocuklar tornacı; baba dökümcü çocuklar dökümcü; baba marangoz, çocuklar ke-
reste doğrar, rendeler, yontar. Hatta bazen meslekler yalnız babadan
değil, dededen hatta büyük dededen bu yana devam eder.

Jurbinler'de böyle bir aile profili yoktu; daha doğrusu neredeyse
herkes gemi yapımıyla uğraşsa da bu, dar anlamıyla tek bir meslek
sayılmazdı. Ailede işaretçiler, marangoz-kalıpçılar, gemi montajcıla-
rı, perçinciler, kaynakçılar vardı, yani gemi yapımında gerekli tüm
ana uzmanlıklar temsil ediliyordu. Fabrikaya muhabirler geldiğinde
müdür onlara: "Jurbinler'le ilgilenin. Onlar bir gemiyi tek başına inşa
edebilirler. Teknik uzmanları bile var," diyordu. Müdür, teknik uz-
man diyerek Anton'u kastediyordu.

Bu geniş aile profilini Aleksey de değiştirmede.

Savaşın en şiddetli günlerinde İlya Matveyeviç'in küçük oğlu he-
nüz altıncı sınıfta okurken, fabrika, personel eksikliği yüzünden zor
günler geçiriyordu. Çalışmak gerekliydi ve bu gereksinim kesinlik-
le barış zamanına göre çok daha büyüktü. Bir gün babası Aleksey'e
sordu: "Sen mesela okuldan ayrılmak zorunda kalsaydın, buna nasıl
bakardın? Senin için okumak nedir? Mutlaka yapılması gereken bir
şey mi yoksa çok da önemli değil mi?"

Aleksey hiçbir zaman okumak isteyip istemediği konusuna kafa
yormamıştı. Bir düzen vardı: Tüm çocuklar okula gidiyordu ve bu
düzen bozulamazdı. Babasının sorusu Aleksey'i şaşırttı. Bir yanıt
vermedi. Babası bu suskunluğu nasıl yorumlaması gerektiğini bil-
meden "Hiç okuma demiyorum," diye devam etti. "Fabrikada çalışıp
bize biraz yardımcı olabilir misin diyorum. Kafan omuzlarında dur-
duğu sürece öğrenimini sonra da tamamlamak mümkün."

Baba böyle bir konuşma için sanki mahsus, Aleksey'in bir yıl önce
onun doğum gününde okul işliğinde yaptığı yuvarlak masaya otur-
muştu. Masanın ayağı tornalanmış, üst tahtasında dişbudak, akçaa-
ğaç ve Karelya kayını güzel bir biçimde bir arada kullanılmıştı. Masa
eve geldiğinde, çok usta bir marangoz olan Viktor bile Aleksey'in ça-
lışmasını takdir etmişti.

Baba parmağıyla masayı tıklatarak: “Uсталık senin fitratında var. Ama hangi mesleği seçeceğini, marangozluk mu yoksa başka bir şey mi yapacağını beraber düşünelim,” demişti.

Aleksey susmaya devam etti. Yaşamında böylesine büyük bir değişim olasılığı onu şaşkına çevirmişti. Kafasında hep on yedi yaşına kadar soru çözeceği, yazı yazacağı düşüncesi vardı, sonra... Bu “sonra”yı ise henüz düşünmemişti. Daha çocuktuk, ilgileri de çocuklara göre idi. Ve aniden aynı Viktor gibi, Kostya gibi, Vasya Amca gibi, Matvey Dede gibi bir işçi olma durumu ortaya çıkıvermişti. O, yağlı bir tulum içinde fabrikaya gidecek, ayda iki kez maaş alacaktı. Kendi maaşını! Fabrika işleri hakkında akşam çaylarında yapılan genel konuşmalarda onun da herkes gibi eşit konuşma hakkı olacaktı. Tüm bunlar ona kimya formülleri ve Almanca fiilleri ezberlemekten daha ilginç görünüyordu.

Aleksey susuyordu. Heyecanlı ve mutluydu. Kendi başına çalışmak! Kim buna itiraz edebilirdi ki!

Fakat İlya Matveyeviç oğlunun suskunluğunu farklı yorumladı. Oğlu sustuğuna göre, her zaman anlatmaktan hem büyük keyif aldığı hem de gurur duyduğu işçi sınıfının ne menem bir şey olduğunu delikanlıya hatırlatması ve onu bilinçlendirmesi gerekiyordu.

“Bak Alyoha,” diye içten bir şekilde başladı, “dünya işçi ve köylülerin etrafında döner. Çevrende ne görüyorsan, her şey –ev, masa, sandalye, elbise, dikiş makinası, lambalar, anahtarlar, ekmek–, her şey işçi ve köylülerin elinden çıkmıştır. Nereye bakarsan bak, lokomotifleri, otobüsleri, gemileri, koca koca şehirleri, her şeyi onlar, o emekçi eller yapmışlardır. Yaratıcı olan işçi sınıfıdır çünkü; o en baş olandır ve devrimin liderleri her zaman ona dayanmıştır.”

Aleksey bunları ilk kez duymuyordu. Okulda, siyaset derslerinde bunları öğrenmeye başlamıştı. Devrimlerle dünyayı inşa edecek işçi sınıfının emekçi köylülerle ittifak yapması gerektiğini de öğrenmişti ama böylesi bir anda babasını kızdırmaktan korkarak susuyordu.

Babasının bu konuşmayı daha fazla uzatmaması ve aklına başka bir şey gelip fikrini değiştirmemesi için:

“Ben metal üzerinde çalışmak isterdim,” dedi. “Ahşabı o kadar da çok sevmiyorum.”

“O zaman metal olsun oğlum,” dedi baba canlanarak. “İş senin işin.”

Böylece Aleksey yaşlı ustaların yanına, fabrikaya eğitime gitti. Tornacılıkla başladı; kısa bir süre içinde gemi montajında, özellikle perçinlemede büyük ilerleme kaydetti. Amcası Vasili Matveyeviç’in yönetimindeki basınçlı havayla çalışan çekiçleri kavradıktan sonra, çok dikkatli bir şekilde, yavaş yavaş perçin yapmaya başladı. Onun elinden çıkan perçinlerin kafaları eşit ve güzel oluyordu. “Senin ufaklık güzel çalışıyor” diyordu yaşlı perçin ustaları İlya Matveyeviç’e rastladıklarında.

Aleksey aldığı ilk maaşı son kuruşuna kadar eve getirdi ve annesine verdi. İlya Matveyeviç fabrikadan döner dönmez, Agafya Karpovna paraları masanın üzerine, kocasının önüne koydu, gözlerinde hem gurur hem de yaşlar vardı. İlya Matveyeviç paraları saydı, kaşını çekiştirdi ve şöyle dedi: “Alyoşa artık sen de kapitalizmin mezar kazıcısı! Dünyanın efendisisin.”

Ertesi gün, işçilerin bölüm siparişlerini yerine getirdikten sonra, iş çıkışı Aleksey’i büyük bir mağazaya götürdü ve güya onun ilk maaşıyla, mağazadaki en pahalı, en iyi Boston kumaşından takım elbiseyi aldı. “Efendiler, efendi gibi giyinmeli. Anladın mı?”

Aleksey emek basamaklarını hızla tırmandı. Yüzü, fotoğraftan babaannesi Yadya’ya benzese de, karakteri dedenin gençliğindeki gibiydi: kendi âleminde, kapalı, biraz içe dönüktü. Eski perçinci ustaların onlarca yılda kat ettiği yolu beş yılda kat ederek usta oldu. Altı ay önce kızaklarda neredeyse bir devrim yaptı. Basınçlı havayla çalışan çekiçlerin vuruş mekanizmalarındaki hareketi hızlandırarak onları yeniden tasarladı. Sonra da ekibin çalışmasını yeniden organize ederek üretimi birkaç misli artırdı.

Fabrikada ve şehirdeki onur panolarında onun fotoğrafı asılıyor, fabrika ve bölge gazetelerinde, resimli dergilerde sayfa sayfa resimleri basılıyor, hakkında yazılar yazılıyor, radyolarda üzerine konuşmalar yapılıyordu; törenli toplantılarda onu başkanlık divanına seçiyorlardı. Genç kafası dönmeye başlamıştı. Önceleri günün birinde öğrenimine devam etmek, Anton’u örnek alarak enstitüye gitmek gibi bir düşüncesi olsa da bu düşünce giderek zayıflıyor, başka bir düşünce

tarafından geri plana itiliyordu. Fabrikada ne dedesinin ne babasının ne amcasının ne de başlangıçta perçinciliği öğrendiği yaşlı ustaların uzun ömürleri boyunca gelebildikleri böyle bir yere bilimsel eğitimi olmadan da erişmiş olduğu düşüncesi idi bu.

Aleksey'in yalnızca Katya'nın önünde eli ayağına dolaşıyordu. Bu küçük teknik ressamın önünde o gösterişli büyüklüğü kayboluyor, basit bir âşık gence dönüşüyordu. Bütün o portrelerine, gazetelerde hakkında sayfalarca yazılan yazılara, "meşhur Stahanovcunun* çalıştığı yerden" yapılan radyo programlarına bir an bile düşünmeden Katya'nın bir sözünü ya da eline belli belirsiz bir dokunuşunu yeğlerdi.

Kulüpteki 1 Mayıs akşamından sonra bir iki defa daha buluştular. Aleksey'in Katya'yla karşılaşmaları tesadüf değildi: İşler sona erdiğinde fabrika çıkışında tahtaya asılmış gazeteyi okuma numarasıyla onu bekliyordu. Daha sonra yolun ayrı yönlere ayrıldığı yere kadar, Aleksey Eski Kasaba'ya, Katya ise Yeni Kasaba'ya gitmek üzere yavaş yavaş yürüyorlardı. Aleksey, yolda yürürken anlatacak başka bir konu bulamadığından üretimdeki başarılarını anlatıyordu. Zaman zaman "Belki de bunlar sizin hiç ilginizi çekmiyordur," diye korka korka soruyordu. "Ne diyorsunuz siz Alyoşa! Çok ilginç!" diye haykırıyordu Katya heyecanla. Aleksey bu heyecana hiç inanmıyordu. 'Kibarlığın- dan öyle konuşuyor' diye düşünüyordu Katya'nın uzun kirpiklerine, yumuşak kaşlarına, yanağındaki seyretmeye doyamadığı gamzelere bakarak. 'Perçinleme hakkındaki tüm bu gevezelikler onu neden ilgilendirsin ki!' Katya ise ona daha ilginç şeyler anlatıyordu. "Eğer siz Alyoşa, bu kendi bulduğunuz hava basınçlı çekiçlerle taş devrinde yaşasaydınız," diye neşeyle hayal kuruyordu, "en güçlü Tanrı siz olurdunuz. İnsanların barınması için kayaları kolayca oyar, kolayca ateş yakar, elinde tuttuğu şimşegi fırlatarak yangınlar çıkaran Zeus gibi dev mamutları hayrete düşürürdünüz..."

Aleksey de belki tek bir şartla taş devrine dönmeye razı olurdu; yanında Katya olursa. Fakat ne yazık ki Katya'yı bu kadar uzağa

* Stalin döneminde, yeni bir keşif yaparak verimliliği artıran işçiler ödüllendirilirdi. Bunu yapan işçilere -bunu ilk kez yapan işçinin adından esinlenerek- Stahanovcular adı verilmiştir. -çev.

götüremezdi. Katya heyecanla eski Harezmi kenti kazılarını, tropik cangıllarda kaybolan Kamboçya ve Laos'un masalsı devletinin bir yerlerinde bulunan gizemli ölü şehirleri anlatıyordu. Aleksey bu devletleri bilmek bir yana, hayatında hiç duymadığı için çok utanıyordu. Bir gün gene Katya'yla yaptığı bir sohbet sonrası amcası Vasili Matveyeviç'in yanına gitti. "Kamboçya ve Laos mu?" diye tekrar sordu Vasili Matveyeviç. Gözlüğünü taktı ve kalın coğrafya atlasını açtı. "İşte burada oğlum, bak!.. Vietnam'ın yanında, Burma ve Vietnam'ın arasında. Bunların hepsi kendi geleceğini kendi belirlemek, özgür ve bağımsız yaşamak isteyen eski Hindeğin ülkeleri. Bu devletlerin temsilcileri özel bir konferansla toplandılar ve tek bir halk cephesi olarak Fransız sömürgecilere karşı birlikte hareket etme kararı aldılar."

Fakat Kamboçya ve Laos'un antik geçmişini Vasili Amcanın da bilmediği anlaşılmıştı. Şehirdeki merkez kütüphanesine gidip bu konuyla ilgili gerekli kitapları almayı düşündü.

İşte böyle, Aleksey Jurbin, küçük teknik ressamın önünde şaşırıp kalıyordu. Gerçi mayıs bayramından sonraki bir ay içinde, Katya'yla buluşmalarında artık daha yakın ve öncekilere göre konuşmalarında önemli ölçüde daha cesurdu.

O gün, İlya Matveyeviç ve Aleksandr Aleksandroviç elektrik kaynağı hakkında bu büyük konuşmayı yaptıklarında, Aleksey, yemekhanedeki büfenin yanında Katya'yla buluşup, cesaretini topladı ve onu akşam gezmesine davet etti. Yanıtı olumsuz olur diye gene ödü kopuyordu. Fakat Katya kabul etti.

İşi Aleksandr Aleksandroviç'e teslim ettikten sonra üstünü değiştirip iş kıyafetlerini ahşap dolaba koydu ve kızak alanından çıktı.

Aniden güçlü bir haziran yağmuru bastırmıştı. Hava ılık ve nemliydi. Rüzgâr, büyük geçit diye isimlendirilen asfalt Morskaya Caddesi'nden kızaklara kadar eserek, dağıttığı yağmur bulutları içinden nemi daha da yoğunlaştırıyor, yağmur, köprü'nün üzerinde son damlalarıyla küçük su birikintileri oluşturunuyordu. Aleksey endişeyle, 'İnşallah bu hava gecemizi mahvetmez' diye düşünürken bir yerlerden aceleyle gelen Kostya'yı gördü.

“Nereye?” diye seslendi Aleksey. “Haydi eve gidelim!”

“Çağırdılar,” dedi Kostya. “Teknik müdür tüm kaynakçıları topluyor. Toplantı var.”

Aleksey’in yakasından içeri soğuk bir yağmur damlası düştü. Ürpererek büzülürken, gözleriyle kardeşini geçirdi. Kostya’nın gittiği yöne Aleksandr Aleksandroviç’le babası da gidiyordu. Fabrika gürültüleri ve uğultuları, vardiyanın saat tam beşteki bitiş düdüğüyle –bu hırıltılı bir bas sesiydi– birlikte sustu. Yeni kızağın hava basınçlı şahmerdan tokmağının nadir vuruşları bastıran sessizliği daha da belirginleştiriyor, bu ortamda insan sesleri net bir şekilde duyuluyordu. İlya Matveyeviç’le Aleksandr Aleksandroviç, sanki birkaç saat önce birbirlerine girmemişler, dövüş horozları gibi kabarmamışlar gibi sakin ve dostça, kaldıraçlar ve zincirler hakkında konuşuyorlardı.

Aslında bir tartışma yoktu. Kostya, gemi güvertesinin üzerinde buna benzer çok olay görmüştü. Neredeyse her gün bölüm amiriyle ustası göğüs göğüse gelir, gözlerinden alevler çıkararak birbirlerine kulakları sağır eden bir gök gürültüsüyle “Yoldaş Basmanov!”, “Yoldaş Jurbin!” diye bağırırlardı. Sonra hor gören bir gülümsemeyle sanki sonsuza dek bir daha görüşmeyeceklermiş gibi farklı yönlere dağılırlar, yarım saat sonra ise barışırlardı. Daha doğrusu, aralarında hiçbir şey olmamış gibi yaparlardı. Sonra yeniden “Sanya”, yeniden “İlyuşa” olurlardı. Belki de aralarındaki tartışmaların nedeni, artık çok uzun zaman biri olmadan diğerinin yapamaması ve bu duruma bilinçaltından kızmalarıydı.

Kaldıraç ve zincirler Aleksey’in ilgisini çekmiyordu. Onur tahtasının yanından geçiyordu. Camın arkasındaki kendi portresine baktıktan sonra meydana çıktı. Bir trolleybüs, su birikintisindeki çamurlu suyu sıçratarak meydana döndü; Lenin anıtını dolandıktan sonra fabrikanın tam kapısının önünde durdu.

Trolleybüsten, paltosunun düğmeleri açık, uzun boylu, zayıf bir kız indi. Hızlı ve kısa adımlarla Aleksey’e yaklaştı ve fabrikanın personel şubesine nasıl gidebileceğini sordu. Kız görünüşe göre buralı değildi ama kendinden emin, kararlı bir tonla konuşuyordu.

Aleksey kısa ve net bir yanıt verdi; konuşma yarım dakikayı bile bulmamıştı. Genç kız enerjik bir şekilde yüksek, gri binaya doğru

yönelirken, Aleksey farkında olmadan kızın arkasından bakakaldı. Kum serpilmiş ıslak çakıl taşlarında küçük, dar ayakkabısının, özellikle ince topukları derin bir iz bırakmıştı. 'Bu nasıl hızlı yürüyüş!' diye düşündü Aleksey.

4

Lada Nehri kıyısındaki yarların üstünde dolaşıyorlardı. Aleksey bu-
raya kim bilir kaç kez gelmişti, ama bu bildik yerler hiçbir zaman
bu akşamki kadar güzel görünmemişti gözüne. Katya aniden durdu,
onun elini tutarak:

“Şuraya bakın Alyoşa!” dedi.

Oraya baktı. Kıpırmızı güneş uzaktaki körfezi yakıyordu; nehrin
ağzından akan sanki su değil alevdi; kereste fabrikasının bacasından
çıkan duman alevli buhar gibi görünüyor, civardaki çam ağaçlarının
uzun gövdeleri sanki alev alev yanıyordu. Alacakaranlıkta görülen bu
alevler insanın tüylerini diken diken ediyordu.

“Bir de şuraya bakın!” diye yeniden haykırdı Katya. Aleksey sırtını
güneşe döndü. İki uzun gölge, ayaklarının altından kayarak uçu-
ruma girmiş, kıyıdaki ıslak kumun üzerinden geçerek, balıkçı kayıklarının
tümsekli diplerinde sona ermişti. Rüzgâr, oradan balık kokuları ge-
tiriyordu.

Ve Katya hangi tarafı gösterse, Aleksey'in önüne her yerden bir
başka güzel tablo çıkıyordu. Doğanın yarattığı bu güzel tabloların
arasında canları hiç konuşmak istemedi. Aleksey ve Katya'nın ilişki-
lerinin henüz adı konmamıştı ve bu ilişkiler açıklık kazanana kadar
konuşmak, hep konuşmak lazımdı.

“Hayatın kökeniyle ilgili çok ilginç bir kitap okudum,” dedi Katya.
“Orada renkli resimler vardı... Bu çam ağaçları kitapta gösterilen ilkel
ormanlara benziyor. Yangın sırasında bu ağaçlardan kuma reçineler
düşüyor. Sonra buradan denize akıyor, milyonlarca yıl içinde bu reçi-
ne taşlara dönüşüyor.”

“Milyonlarca yılda mı?”

“Ya nasıl olacaktı! Ben kehribardan bahsediyorum Alyoşa. Çok eski. Otuz milyon yaşında.”

“Şaka yapıyorsunuz!” dedi Aleksey, Katya’nın verdiği rakama şaşırarak.

“Gerçek Alyoşa. Annemin kehribar boncukları var. Bir boncuğu eğer ışığa tutarsan, sivrisinekten bile daha küçük, küçücük bir sinek görüyorsun. Ben ona baktığım zaman soğuk soğuk terler döküyorum: Bu sineğin otuz milyon yıl önce yaşamış olmasına inanabiliyor musun? Belki de o, bizim şimdi ne olduğunu tahmin bile edemediğimiz şeyler gördü ve mesela bir ihtizor’u* ısırdı.”

“Otuz milyon yıl!” Aleksey sakinleşememişti. Bu ürkütücü zaman dilimini kendi yirmi iki yaşıyla kıyasladığında öylesine küçük bir toz zerresi gibi kalıyordu ki en güçlü mikroskoplarla bakıldığında bile görülemezdi.

Katya’nın düşünceleri Aleksey’in düşüncelerine benziyordu ama onunkinden daha belirgindi.

“Bu küçücük sineğe baktığımda,” diye devam etti Katya, “insanoğlu şu kısacık hayatını boşa geçirmemek için ne yapmalı, diye düşünüyorum her zaman. Ve düşüncemi sonuna kadar götüremiyorum çünkü ‘boşuna’ ile ‘boşuna olmayan’ ne anlama geliyor bilmiyorum. Siz ne dersiniz Alyoşa?”

Aleksey durdu, sigara tabakasından bir sigara çıkarıp yaktı.

“Sanırım ben de bilmiyorum,” diye itiraf etti. “Belki de insanların hiçbir zaman unutmayacağı çok ünlü biri olmak gerekiyor?”

“Ya ünlü nedir?” diye sordu Katya yüzüne dik dik bakarak. “Herrostratos Efes Artemis tapınağını yakarak ünlü oldu. 3. Richard ünlü, korkunç bir katil kraldı. Hitler yalnız tapınak değil, insanları da yakıyordu fırınlarda. İnsanlık tüm bu canavarları da hayatları boyunca unutmayacak. Şu ‘ünlü’leri!”

“Tarihi ne kadar da iyi biliyorsunuz,” dedi Aleksey gıptayla. “Benim kastettiğim böyle ünlüler değil, başka türlü, kendi emeğiyle, çalışmasıyla...”

* BBilimsel adıyla *ichthyosaur*: Yarı balık, yarı kertenkele bir canlı. -çev.

“Peki ya siz Alyoşa, ünlü olmayı çok mu istiyordunuz?” diye sordu Katya hiçbir art niyet taşımadan.

Aleksey kendisinin zaten yeterince ünlü olduğunu düşünüyordu ve bundan kalbi kırıldı: Bunu gerçekten Katya bilmiyor muydu yoksa biliyordu da bu şöhreti kabul etmek mi istemiyordu?

Suskun bir şekilde köknar ağaçlarını geçip, kesilmiş açık orman alanına kadar yürüdüler. Kütüklerin arasında, tüylü, gür yapraklı, genç bir üvez ağacı çıkmıştı. Aleksey onu sallayınca her ikisinin de üzerine iri yağmur damlaları düştü. Katya çılgık attı. Aleksey gülümsedi.

Bu beklenmedik duş, ruh hallerini değiştirmişti. Ünlü olmakmış, binlerce yılmış hiçbir manası kalmamıştı. Aleksey Katya’ya sarılmak ve onun altın sarısı saçlarını öpmek, okşamak istiyor; elinden tutup bilmedikleri yerlere götürmeyi arzuluyordu.

“Katya!” dedi, ondan sonra ne diyeceğini bilmeden.

Ve sonra hiçbir şey söylemedi. Yönlerini kaybedip yürüdüler, yürüdüler. Alacakaranlık çökmeye başladı, gökyüzü karardı; ormanda artık gece hüküm sürüyordu.

“Korkuyorum,” dedi Katya.

“Kurtlardan mı?”

“Her şeyden.”

“Benimle beraberken korkmayın. Ah Katya, siz, siz...”

“Evet, ‘Katya’ dediniz?”

“Önemli bir şey değil. Siz hiçbir şey bilmiyorsunuz.”

“Söyleyin, öğreneyim.”

“Kendiniz anlamak istemezseniz, neden anlatayım...”

Ayakları dizlerine kadar ıslanmıştı ama Aleksey bunu fark etmiyordu. Göğsüne kadar suya girse, ne kadar soğuk olduğunu hissetmezdi.

Yeni Kasaba’nın ışıklarının görüldüğü caddeye çıktılar. Aleksey Katya’yı evinin kapısına kadar götürdü. Katya ona elini uzattı ve hep-si bu. Aleksey bu kez de uzun zamandır hazırladığı sözcüklerin hiçbirini söyleyemedi. Ama yine de kendini tutamayarak:

“Katya!” diye seslendi aniden güçlü bir sesle. “Siz herhalde benim arkamdan gülüyorsunuz değil mi? Cahil bir adam... Hiçbir şey bilmiyor. Ne tarih ne coğrafya. Böyle düşünüyorsunuz değil mi?”

“Alyoşa ne diyorsunuz siz?” Katya, Aleksey’in üzüntüsünü, heyecanını hissetmişti. Gerçekten de onu kırmış mıydı? “Alyoşacığım ben kendim bir şey bilmiyorum ki... Böyle hissetmeni istemezdim... düşünemedim... Alyoşa!..”

Heyecan dalgası her ikisini de sarmıştı. Aleksey artık Katya’ya sarılmaya karar verdi. Ona yaklaştı; kalbi sanki bir perçincinin çekişi var gücüyle göğsüne vuruyormuş gibi atıyordu. Fakat tam o anda ışıklarını üzerlerine doğrultmuş bir trolleybüs gürültüyle yanlarından geçti ve korkuyla birbirlerinden uzaklaştılar.

Aleksey kararlılığını yitirdi...

Eve geldiğinde Matvey Dede dışında tüm Jurbinler artık uykudaydı. Dede, gözlerinden uzakta, lambaya doğru tuttuğu kitabı okuyordu.

“Sen nerelerde sürtüyordun?” diye sordu gözlüğünü çıkararak. “Meclis sensiz toplandı. Kaynakla gemi yapılacak, duydun mu?”

“Bana neymiş ki bundan,” diye yanıtladı Aleksey. O an dünyadaki hiçbir gemi umurunda bile değildi.

“Şuna da bak hele! Hadiseler bir devrim! Ahmak.”

Aleksey soyundu, ıslak elbiselerini sıcak sobanın yanına astı ve Agafya Karpovna’nın her zaman olduğu gibi divanın üzerine hazırladığı yatağına yattı.

“Bir şeyler yemeyecek misin?”

“İstemiyorum.”

“Ah gençlik, gençlik! Tekrar söylüyorum: Dikkat et de hayatı ıskalama.”

Matvey Dede torunu rahatsız olmasın diye gazeteyi lambaya siper edip yeniden kitabını açtı.

III. BÖLÜM

1

MÜDÜR, Zina'yı koltuğa oturttu ve çok acil bir mektubu bitirmek için ondan izin istedi.

Son derece derin ve yumuşak olan koltuk pek rahat değildi. Oturduğu zaman Zina'nın çenesi, bronz, siyah bir taştan yapılmış mürekkep takımıyla hemen hemen aynı hizada kalıyordu. Bu pozisyon, Zina'yı müdüre aşağıdan yukarı bakmak zorunda bırakıyor, bu da onu sinirlendiriyor ve hatta baskı altında bırakıyordu: Zina'ya göre böyle bir pozisyonda talepkâr, keskin bir tonda konuşmak tamamen imkânsızdı. Konuşma müdürün istediği gibi ilerleyecek, onu bastıracaktı.

Müdür aceleyle bir şeyler yazıyor; elini geniş geniş hareket ettirdikçe yanağındaki eğri yara izi titriyordu. Zina öfkeli gözlerle bu ilginç yara izine bakıyordu. Dünyadaki her şeye böyle gözlerle bakardı, çünkü dünyada her şey hiç de olması gerektiği gibi, Zina'ya göre, yaşamın kendisinin, yani büyük tasarılar ve büyük işler döneminin gerektirdiği gibi olmuyordu. Çevresindeki hayatın hızı, çabukluğu Zina'ya yetmiyordu. Her türlü zaman kaybetmekten nefret ederdi. Hiç durmadan daha ileri gitmeye can atar, yolda yürürken bile bir yerlere yetişiyormuş gibi hızlı hızlı yürürdü. Enstitüde öğrenciler ona şakayla karışık: "Zinka sen asla evlenemezsin. Sana hislerini açıklamak isteyenlerin önce atlet olmaları lazım, aksi takdirde sana yetişemezler," derlerdi.

"Tamam," dedi müdür telefonun yanındaki çağrı düğmesine basarak, "Şimdi sizinle ilgilenelim Yoldaş İvanova."

Üzerine bir şeyler yazılı kâğıtları sekretere verdikten sonra piposunu yaktı.

“Fabrikayla tanıştınız mı?”

“Hiçbir şeyle tanışmadım!” diye haykırmak istedi Zina. “Üç gündür işsiz güçsüz oturuyorum. Üç gündür bana iş veremediler. Üç gündür bu kâğıtlarla buraya geliyorum!” Tek seferlik görev kâğıdını cebinden çıkarıp göstermek istedi ama tüm bunları yapmak yerine ölçülü bir yanıt vermek zorundaydı.

“Hayır, henüz değil. Hiç kimse benimle konuşmak istemedi.”

“Suçlusu benim Yoldaş İvanova, ben. Lütfen beni affedin. Araliksız toplantılar yapıyoruz. Bize gövdesinin tamamı kaynak olacak dev bir gemiyi inşa görevi verdiler. Şimdi tam da bu meseleyle ilgili bakanlığa bir mektup yazıyordum. İş, fabrikamız için ne o kadar yeni ne de eski. Bugüne kadar küçük gemilere kaynak yapmıştık. Ama bu işte hiç beklenmedik pek çok sorun ortaya çıktı. Mesela hangi çeşit çelik kullanacağız?..”

Zina’ya bakıyor ve şöyle düşünüyordu: ‘Kızım, kızım!.. Nasıl oldu da annen baban böylesine zor, kadınların branşı olmayan gemi inşa işini okumana izin verdi. Seni ne zorluklar bekliyor bir bilsen!’

Zina ise şöyle yanıt verdi:

“Beni bu gemide görevlendirin. Ben gövde tasarım uzmanıyım.”

Müdürün her zaman ağzında olan piposu tuhaf sesler çıkarmaya başladı. Müdür küllüğe tütünü döktü, bakır bir teli eline alıp ağızlığını temizlemeye girişti.

Zina kendini tutamadı:

“Siz herhalde beni unuttunuz?”

“Hayır unutmadım. Aklındasınız.”

Müdür söylemedi ama bakanlığın bu kızı fabrikaya göndererek ona zorlu bir görev verdiğini düşünüyordu. Genellikle hikâye şöyle olurdu: Romantik kız kendi yetersiz gücünü ölçeceği bir meslek seçer. Gövde tasarım uzmanı! Böyle yuvarlak gözlerle, siyah fiyonklu saç örgüsüyle kızağın üzerinde nasıl çalışacak acaba? Müdürün gözlerinin önünden birbiri ardına deneyimli gemiciler geçiyordu: Kaşlarını kırağı örtmüş, bıyıklarından sarkan buzlarla, nasır tutmuş kıpkırmızı elleri, rüzgârdan yanmış yüzleriyle Basmanov’la dede, oğul ve torunlarıyla Jurbinler. Bu “Yoldaş İvanova’yı” mümkünü yok onların yanına koyamazdı; sonbaharda bile rüzgârların aralıksız ılık çaldığı

iskeleye de, soğuktan çeliğin bile gıcırdadığı buz gibi gemi bölmelerine de gönderemezdi. Müdür İvan Stepanoviç Sergeyev de aynı böyle saç örgüleri olan, sıska iki kız babasıydı.

“Elbette unutmadım,” diye tekrarladı. “Ama doğrusunu söylemek gerekirse bilemiyorum.”

“Bakanlığın görevlendirme kâğıdında her şey çok açık!”

“Açık mı?” İvan Sergeyeviç yeniden piposunu yaktı. “Söyler misiniz, sizin görevlendirmenizi kim imzaladı? Bunu imzalayan kişi sizi gördü mü, sizinle konuştu mu?”

“Anlayamıyorum!” diyerek ayağa kalktı Zina. Oturarak böyle bir konuşmaya devam edemezdi.

İvan Stepanoviç de ayağa kalktı. Uzun boylu, iriyarı İvan Stepanoviç, halının üstünden kapıya kadar yürüdü, geri döndü.

“Bakanlık personel şubesinde kim size görevlendirme yazdı?” diyerek ciddi ciddi başladı konuşmasına. “O kişi sizi ne sanıyor? Evet, ne sanıyor? Diplomanızı çok dikkatli bir şekilde incelediğinden hiç şüphem yok. Teknik mühendislik diploması. Biz gemi üstadı yaşlılar, perçin ve kaynakla bu işi öğrenmeye başlarız; sizde ise yalnızca soyut bir diploma görüyorum, başka bir şey değil. Önüme saçları örgülü, fiyonk takmış genç bir kız...”

Zina kıpkırmızı kesildi. Aceleyle fiyongu çözdü ve saçlarından çıkardı:

“Eğer size engel olan buysa...”

“Hayır, sizi ayıplıyor ya da kınıyor değilim. Tam aksine. Siz hayatı tanımıyorsunuz, daha da kötüsü seçtiğiniz mesleği henüz bilmiyorsunuz; yani demek istediğim, bu mesleğin hangi şartlarda yürütüldüğünden haberiniz yok. Size, bu işin stajını yapmamışsınızdır demiyorum, fakat bu, yılın en uygun zamanlarında, yazın olmuştur. Aslına bakılırsa henüz hiçbir sorumluluk almadınız. Atanma emriniz imzalanmadan önce sizin çok dikkatli, çok ciddi ve sağduyulu bir şekilde geleceğiniz hakkında düşünmeniz gerekiyor.”

“Ben bu konuyu çok düşündüm!”

“Bir kez daha düşünün. Fabrikaya gidin ve gemi yapımının tüm süreçleriyle tanışın. Belki kızakları değil de başka bir bölümü...”

“Staj sırasında çok fabrika gezdim,” diyerek sözünü kesti Zina. “Yalnız kızakta çalışmak istiyorum. Ve lütfen beni geri göndermeyi düşünmeyin! Buradan hiçbir yere gitmiyorum!”

Siyah, ipek kurdeleyi elleriyle buruşturdu. İvan Stepanoviç, yenisinden çağrı düğmesine basarken iyi yürekle gülümsüyordu. Zina’nın ise dudakları titriyor, dişlerinde bakır halkalar tutan ahşap aslanlı kanepenin üstüne atılıp üzüntüden ve öfkeden hüngür hüngür ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Hayatı boyunca böyle bir haka-rete uğramamıştı. Tamam, bazen yetimhanede ebeveynsiz yaşamak çok kolay olmuyordu, enstitü yıllarındaki zorluklar da hayatında iz bırakmadan geçmemişti; fakat şimdi, elinde en mükemmel referanslarla dolu mühendislik diploması varken, bağımsız bir insan olmuştuk, ona bu hayat yolunda kim engel olabilir, küçük bir kız muamelesi yaparak onunla alay etmeye kim cesaret edebilirdi!

İvan Stepanoviç içeri giren sekretere, teknik enformasyon bürosundan mühendis Skobelev’i çağırmasını söyledi.

“Bundan sonraki aşama şu olacak Zinaida Pavlovna... Mühendis Skobelev sizi fabrikayla tanıştıracak, tüm atölyeleri, bölümleri, kısımları, depoları gösterecek. Siz ise, daha önce de tavsiye ettiğim gibi nerede çalışacağınızı bir kez daha düşünün.”

“Ben zaten bunu size açıklamıştım. Kızaklarda!”

Odaya otuz otuz beş yaşlarında temiz tıraşlı, parfümlü, son moda bir takım elbise içinde, renkli kravat takmış bir adam girdi ve kendi kaderini tamamiyle karşısındakine emanet etmiş bir kadercinin soğuk gözlerine, Zina’ya bakarak gözlerini kıstı.

“Zinaida Pavlovna İvanova... Yevsey Konstantinoviç Skobelev,” diyerek onları tanıştırdı İvan Stepanoviç. “Mühendislerimiz.”

Mühendisler bakıştılar ve birbirlerinden hiç hoşlanmadılar. Zina, Skobelev’in hiçbir tarafını, onun süzen bakışlarını, yavaş, uyuşuk hareketlerini sevmeydi. Skobelev de ona kızmıştı çünkü Zina müdürle olan konuşmasından dolayı öfkeli ve üzüntülü olduğu için Skobelev’in uzattığı eli sıkılamamıştı. Eli havada kalan Skobelev, bu aptal durumdan kurtulmak için daha da aptalca bir hareket yapmak zorunda kalmış ve hiçbir gereği yokken karmaşık bir hareketle elini kurşun kalemini almak için ceketinin cebine sokmuştu.

Müdülden “Zina Pavlovna’ya fabrikayı göstermek” görevini alan Skobelev, bu perişan olmuş küçük kıza iyice gıcık olmuştu. Şimdi işin gücün yoksa iki bilemedin üç gün bu kızla atölyeleri dolaş, şeytan bilir daha nerelere götür...

Fakat Yevsey Konstantinoviç Skobelev kendisini yüksek derecede kültürlü ve iyi eğitimli biri sayardı. Hislerinin iradesini ele geçirmesine izin vermedi ve iş nezaketiyle Zina’nın önünde eğildi ve ona kapıyı açtı:

“Bayanlar önden!”

Onlar çıktıktan sonra odaya uzun boylu, siyah bıyıklı, çatık kaşlı bir adam girdi.

“Selam müdürüm,” dedi ve koltuğa oturdu. “Trigonometriden hâlâ çakıyor musun?”

İvan Stepanoviç, Gorbunov’a neşeli gözlerle baktı. Fabrikada herkesin sevdiği bu bıyıklı adamı o da çok severdi ki geçtiğimiz sonbaharda yeniden fabrika komitesi başkanlığına seçilmişti.

“Kosinüslü trigonometri mi?” diye sordu İvan Stepanoviç.

“Daha da kötüsü,” diye yanıtladı Gorbunov her zamanki somurtkanlığıyla. “Matvey Dede kötü.”

“Nasıl yani kötü?”

“Artık çalışamaz. Millet şikâyet ediyor. Yanlış yerleri işaretliyor, karıştırıyor.”

“Emekliye ayrılması lazım Petroviç. Dinlenme zamanı.”

“Ya tabii tabii, zaten kararını vermiş!” Gorbunov kızgınlıkla dizlerine vurdu. “Söylemesi kolay, emeklilikmiş, dinlenmeymiş! Ben onu demiyorum. O biz olmadan da emekli olur. Ben başka bir şey diyorum. İnsanlar özen ister.”

“O devletin bileceği iş.”

“Devletin mi? Biz seninle devlet değil miyiz?”

“Teorik olarak.”

“Hayır, pratik olarak! Bir adam altmış beş yıl çalışıyor, çalışıyor, çalışıyor. Sonra da onu evine gönderiyorsun, sobanın yanına. Bu onu usturayla kesmek gibi. Devlet ne yapacak ki! Devlet seninle bizden doğru kararı vermemizi bekliyor. Ben Vasili Matveyeviç’le bugün

fabrika komitesinde konuştum. Dedeye işi bırakıyorsun demenin mümkünatı yok. İşaretlemeye devam da edemez. Dikkatini kaybetti, yoruluyor, faydadan çok zararı var.”

“Düşünelim o zaman.”

“Düşünelim.”

Birkaç dakika sessizce oturdular. İvan Stepanoviç piposunu yaktı; piposundan ara ara fosurtular geliyordu. Gorbunov, çatık kaşlarıyla müdürün arkasındaki pencere kenarında bulunan cam kutunun içindeki buzkıran gemisinin maketine bakıyordu.

“Fabrikada kapıcı olabilir, ya da bekçi,” dedi İvan Stepanoviç ortaya.

“Ayıp ediyoruz,” dedi Gorbunov pozunu değiştirmeden. “Arkana dön de şu gemiye bir bak... Bu geminin vidalarını kim işaretledi?”

“Lanet olsun, hakikaten de trigonometriymiş Petroviç. Peki o kendisi bu duruma ne diyor?”

“Hiçbir şey. Kimse sormaya cesaret edemiyor ki!”

Böylece müdür ve fabrika komitesi başkanı Matvey Dede’nin yazgısı konusunda bir karara varamadılar.

Gorbunov çıktı. İvan Stepanoviç uzun süre odasında tek başına oturdu, hayatı, kendini ve bu ihtiyar ustayı düşünerek düşüncelere daldı.

Matvey Jurbin, gelinleriyle ve oğullarıyla Petrograd’dan fabrikaya geldiğinde, İvan Stepanoviç, üzerinde yandan düğmeli saten bir gömlek, yirmi yaşında bir tesviyeci olarak, daha yeni kurulmuş olan fabrikanın komsomol grup sekreteri olmuştu. Yıllar geçti, atölyelerde ve kızaklarda çalışan insanlar değişti; İvan Stepanoviç bu yıllar içinde enstitüyü ve teknik okulu bitirdi, birkaç projede çalıştı, evlendi; iki kız çocuğu büyüttü; saçları ağardı ve yeniden savaş yıllarında Lada’ya döndü. Artık müdür olmuştu; yaşlı Jurbin ise tüm bu süre boyunca işaretçi olarak kendi işini yapmaya devam etti. O, İvan Stepanoviç’in fabrikası için canlı bir biyografiydi. Fabrika Matvey’siz düşünülemezdi. Fakat ne yapacaksın, hayatın kanunu bu: Biri gidecek, onun yerine başkası, genç, yeni biri gelecek. Misal bugünkü olay. Fabrikaya mühendis diplomalı, saç fiyonklu genç bir kız geldiğinde aniden Matvey

Dede'nin meselesi ortaya çıkmıştı. Tesadüfen ama doğal olarak. Belki de çok uzak olmayan bir başka gün, bir başkası, İvan Stepanoviç Sergeyev'le nasıl devam edeceğiz, yaşlandı, işleri karıştırıyor, diyecekti.

Elinde olmadan, kısa bir süre önce bir enstitü arkadaşından gelen mektuptaki şu satırları anımsadı: "Nikita Sedletski kalp krizinden öldü. Mermiler Vanya, daha yakına, daha yakına düşüyor..." Galiba tam öyle. İki yıl önce, bir zamanlar beraber teknik okula gittikleri Karyukin yoktu. Şimdi ise yaşıtı Nikita Sedletski gitmişti. Evet, mermiler daha yakına, daha yakına düşüyor."*

Piyadelerin muharebe yasası, askere şunu öğretir: Ölümcül bir ateş hattına düştüğün zaman ondan kurtulman için ileriye doğru atılman gerekir. Yalnız ileriye, başka hiçbir yöne değil. Yani, "çatalın" sivrililiğini düşünmeyeceksin, durmadan, hep daha ileri, daha ileri gideceksin ve Gorbunov çok haklı. Matvey Dede'nin sorununu çözmek kolay değil. Yaşlı Jurbın için işi bırakmak, ateş hattında duraklamaya eşdeğer. Eğer duraklarsa mermiler onu öldürür. Ve insanlığın ileriye gitmesi, onun başlattığı işi devam ettirmesi için yeni nesli eğitmek gibi yüce bir gerçek de var. 'Zinaida Pavlovna,' diye düşündü İvan Stepanoviç, 'hiç şüphe yok ki biz sizinle dost olacağız.'

Kanepenin arkasında Zina'nın unuttuğu siyah kurdeleyi gördü; onu özenle okşadı, birkaç kez katlayıp masasındaki çekmeye koydu.

2

Zina ve Skobelev'in fabrikadaki "seyahati" iki gün sürdü. Skobelev'in, müdürün verdiği görevi üstünkörü yaptığını hiç kimse söyleyemezdi. İyi niyetle, büyük bir dikkat ve ihtimamla Zina'yı tek tek atölyelerde dolaştırıyordu. Başka biri olsaydı, Zina böyle ayrıntılı bir tur için ona minnettar olurdu. Skobelev ise açıklama yaparken, duyduğu öfkeyi kendi tarzında Zina'yı aşağılayarak gösteriyordu.

Proje bürosundan yönetim binasının ikinci katına çıkıp büyük bir salona girdiklerinde:

"Burası plaza," diyerek söze başlamıştı uyuşuk, sıkıntılı bir ses tonuyla. "Uzunluğu iki yüz on, genişliği yaklaşık altmış metre. Cam bir

* Zentsov'un aynı başlıklı şiirine gönderme yapıyor. -çev.

çatı, parlak ışıklı lambalar. Zemin kalın tahtalarla kaplı. Parke gibi, ama macunlu ve boyalı. Taş tahta gibi. Esaslı bir tahta! Futbol oynanabilir ya da patenle de kaymak mümkün, değil mi? Fakat burası bir stadyum değil. Biz burada oyun oynamıyoruz. Fabrikanın en kutsal mekânı burası. Geminin gövdesiyle ilgili her şey, daha doğrusu gemi gövdesinin tasarımcılar tarafından yapılan teorik şeması bu zeminde gerçek büyüklüğünde canlandırılıyor. Nasıl mı? Eğer gemi inşa enstitüsünü bitirdiyseniz bunu bilmeniz gerekir. Gerekli noktalar esnek, ince, yuvarlak, ahşap, özel çubuklar ya da 'sıçanlar'la sağlamlaştırılıyor, işte bu düzleştirilmiş dökme demirlerle. Çelik metreler, iletkenler, gönyeler, pergeller yardımıyla kurşun kalemle çiziliyor; sonra da çizim kalemi ele alınıyor ve boyayla üzerinden gidiliyor. Anlayabiliyor musunuz?"

Moskova'daki Mayakovski Meydanı'na neredeyse eşit boyutlardaki gri, düz bir zeminin üzerinde karıncalar gibi dolanan insanlara bakarak "Evet," diyerek kuru bir sesle yanıt verdi Zina.

"Tekrarlıyorum, tasarlanan geminin," diye devam etti Skobelev, "teorik şeması, plazada doğal ölçülerine üç aşamada ulaşır: Gövde, kenarlar ve yarım genişlik. Yani daha açık söylemek gerekirse geminin bir modeli yaratılır. Sonra çelik gövde bu modele göre yapılır. Soru var mı? Yok. Sağdaki bu kapıdan devam edelim."

Sağdaki kapının arkasından tutkal ve ahşap kokusu geliyordu.

"Biz modeli gördük," dedi Skobelev sesinin tonunu hiç değiştirmeden, "şimdi ise mankenleri göreceğiz. Burada farklı modeller tasarlanıyor. İşte mesela blok model, yani bir bölü elli ölçeğinde gövdenin yarım modeli. Dış kaplamanın yuvaları ve birleşme yerleri, postalar* ve kirişler, yani gemi gövdesinin enine ve boyuna bağlantıları, geminin güverteleri, bölmeleri, borda delikleri bu model üzerinde dağıtılır. Modelde her bir sac kaplama gösterilir."

Skobelev uzun tırnağıyla akça ağaçtan yapılma düz zemine dokundu.

"Blok-model, baş manken gibidir," diye devam etti. "Ekleri de vardır. İşte postaların bükülmesi için şablon... İşte kirişler... İşte bu da

* Teknenin iskeletini meydana getirmek üzere omurgaya birleştirilen ve ana güverteye kadar düşey olarak devam eden kavisli çelik veya ağaçtan çubuk, iskarmoz. -çev.

havalandırma borularının şablonu. Şablonsuz yalnızca teorik hesaplamalar yapılabilir. Şablon olmadan biz bunları yapamazdık. Bu boru özel olarak bu gemi için çizilmiş. İşte doğal ölçülerine bu kontrplaktan yapılan mankenle ulaşıyoruz.”

Zina, Skobelev’i sessizce, tek bir soru dahi sormadan dinliyordu. Skobelev, Zina’nın daha enstitünün üçüncü sınıfındayken bildiği gerçekleri ağzında geveleyip duruyordu.

Skobelev işaretleme panolarındaki işaretleri, cahil bir insana açıklar gibi, kapsamlı olarak anlatmaya başladı.

“Palto ya da etek dikmek için kumaşı kesmeden önce,” diye, işçiler bu sırada çekiçlerle çalıştıklarından, Zina’nın kulağının dibinde bağıırıyordu Skobelev, “model kumaşa tebeşirle çizilir. Burada da öyle...”

“Burada da öyle”yi Zina duymadı, duymak da istemedi. O, dikkatli bir şekilde, mavi pantolonlu, beyaz bluzlu, boynuna renkli bir eşarp bağlamış, yuvarlak yüzlü, genç bir kadını takip ediyordu. İnce ve zarif bir kadındı bu; yarı erkek kostümü, sadece onun güzel hatlarını ortaya çıkarıyordu. Çelik bir sacın üzerinde oturan ve perçin yapılacak yuvarlak deliklerin etrafına daire çizen beyaz saçlı bir dedenin yanında eğilmişti. Dede görünüşe göre karıştırıyordu çünkü genç kadın birkaç kez yeteneksiz bir öğrenciyle uğraşan bir öğretmen gibi tebeşirle birlikte onu elini tutmuş, metali kendi çiziyordu. Dede bir anlığına dalmış, ellerinin birlikte çizdiği noktaya dikkatlice bakıp işaretlenen yeri başını sallayarak onaylamıştı.

Hayatının son demlerine gelmiş bu dedeyi bir öğrenci, bir stajyer olarak tahayyül etmek, işaretçilik zanaatına daha yeni yeni başladığını düşünmek mümkün değildi. İyi de o zaman bu da neydi böyle? Yaşlının gence değil gencin yaşlıya, dedenin toruna değil de torunun dedeye hükmettiği bu tuhaf olay nasıl açıklanabilirdi?

Zina işte bunu Skobelev’e sormak isterdi ama onunla bir sohbet başlatmayı canı istemiyordu. Zina’nın önünde ne kadar aydınlık, temiz, insani bir ilişki vardı. Bu sıkıcı teknik enformasyon bürosunun sıkıcı müdürüne bu aydınlık ve temiz ilişkiden nasıl bahsedebilirdi ki?

Zina bu ilginç çifte hayran hayran bakmaya başladı. Bu arada Zina'nın içinden verdiği adla dede ve torun, perçin deliklerinin işaretlenmesini bitirdiler; dede bir köşeye çekilip piposunu yaktı, torun ise tebeşiri dededen alıp sacın üzerine "yukarı", "aşağı", "pupa", "burun", "metalin altı bu taraftan törpülenecek", "bu tarafa bükülecek" diye yazmaya girişti; Zina, yapılacak işler yazılırken, işaretçilerin saca kendi soyadlarını yazdıklarını biliyordu ve o dakikaya kadar beklemek istedi, fakat Skobelev acele ediyordu ve bir sonraki bölüme geçtiler.

Skobelev, profil ve sac çeliğin daha sonra montaj için kızağa gidecekleri şekilleri ve yapıları aldığı göv sıra sıra anlatmaya devam ediyordu.

"İşte burası da bıçki atölyesi," dedi elleri cebinde.

Atölye loştu; ısınmış sobaların kızıl ateşi, çatının altında uğuldayan ve sürünen köprü vinçlerinin cam kabinlerine ve devasa tezgâhların üzerine tehlikeli bir parlaklık yayıyordu. Semavere benzeyen küçük bir lokomotif, önündeki metal platformu iterken tiz sesler çıkarıyor, gazlı kesme makineleri gözleri kör eden kıvılcımlar saçıyor, güçlü pres-giyotin çeliği çıtır çıtır çığniyordu.

"Bıçki!" Zina ürperdi. Ateşle aydınlanmış bu kemerlerin altında tasarımcıların çizimlerine, işaretçilerin işaretlerine uygun olarak insanlar, gemi çeliğini balmumu gibi törpülüyor, kesiyor, deliyor, büküyor, ondan okyanus gemilerinin kaburgalarını yapıyor, güverteyi, bölmeleri ve geminin omurgasını kaplıyorlardı. Gemi, kadife bir bluz, yumuşak, yünlü kumaştan bir takım elbise değildir. O bir ev bile değildir. Elektrik santralli, telefonlu, radyolu, merkezi ısıtmalı, banyolu, kütüphaneli yüzen bir şehirdir. Bir sanayi merkezinde her şeyi düşünülmüş devasa bir tasarımıdır. Zina, yeni öğrencilere modern bir geminin o ülkenin teknik düzeyinin, belki de tüm kültürünün ölçüsü olduğunu söyleyen ve "gemi tanrısı" adıyla anılan ünlü bir akademisyenin bu sözlerini daha enstitüdeki ilk dersten aklına yazmıştı. Ulusal teknik başarılar, bir gemide odaklanır. Devlette, insanların gemiler için çalışmadığı bir bölüm yoktur. Burada, gövde atölyesinde, demirciler, oymacılar, marangozlar, gövdeyi en

ince detayına kadar hazırlayarak geminin temelini oluştururlar. Geminin denizdeki bütün seyrüsefer nitelikleri de sonuçta gövdenin nasıl inşa edildiğine bağlı olacaktır.

İşte Zina, Skobelev “biçki atölyesi” dediği zaman, tüm bunları onun o duyarsız suratına haykırmak isterdi ama yine de sustu, bu adamla konuşmak ilgisini çekmiyordu.

Zina’nın fabrikayla tanışmasının ilk günü böyle geçti. Geceyi Yeni Kasaba’daki misafirhanede geçirdi, uyumadan önce de yeni bir dinleyici açlığı çeken bekçi kadının bekçilik hayatının ayrıntılı hikâyesi-ni sabırla dinledi.

İkinci gün, Skobelev’in gzergh değiştirme önerisiyle başladı. “nce mekanik ve stoklama atölyelerine gidelim mi?” dedi uzun sürecek bir yağmurun habercisi olan bulutlara bakarak. “Kızakları ve gemi inşa havuzlarını yarına erteleyelim.”

Ana ve yardımcı gemi mekanizmalarının inşa edildiği büyük ve küçük mekanik atölyelerini, model atölyesini, elik ve bakır dkmhanelerini, küçük demirci ve perçin civata atölyelerini; hızarhane ve mobilya-marangoz atölyelerini gözden geçirdiler. Zina ve Skobelev kızaklara geldiklerinde ikinci günün yarısı bitmişti. Skobelev, betonarme kızıağın yönetim binasının neredeyse çatısına kadar yükselen yan bölümünün önünde durarak şöyle dedi:

“Bu eğik düzlemde geminin gövdesini hava basıncılı eki –buna dikiş makinası diyelim– her bir perçini dikiş ipliği gibi diker.”

Zina’nın evrak çantasında Lada’ya, gövde-tasarım uzmanı diplomasını getirmesi tesadüf değildi. Onun kızaklara olan ilgisi, enstitünün ikinci sınıfındayken ilk kez Karadeniz’e staja gittiğinde başlamıştı. Orada on sekiz yaşında bir kız olarak meslek okulundan çocuklarla eşit olarak çalışmıştı. İngiliz anahtarıyla kaplamaların civatalarını sıkarak sağlamlaştırmış, ocakının arkasında durarak perçinleri ısıtmış, kendi kendine gerçek bir perçinci gibi perçin yapmayı öğrenmişti. Zina’yla birlikte staja gelen sınıf arkadaşı çocuklar, ilk başta hava basıncılı çekiçle çalıştıktan sonra Zina’nın elleri titreyerek kaşıktan çorbayı dökmesi ve kaşığı dişlerinde tıngırdatmasıyla dalga geçmişlerdi. Bir ay sonra plazada, trbın atölyesinde, tasarım depart-

manında staj yapmayı tercih eden sınıf arkadaşlarıyla artık Zina dalga geçiyordu. Zina'nın elleri öylesine gelişmiş ve güçlenmişti ki, onun "dostça" elini sıktığı çocukların canı yanıyordu; saçları darmadağın, gözlüklü, melankolik Senya Karpov, Zina'ya şöyle bağırıyordu: "Zinka, ya bu şakaları kes ya da sana bir daha elimi vermem!"

Zina, gürültüsüyle, yoğun iş temposuyla kızakları sevmişti; eğer annesini ve babasını hatırlamayan ve günlük yaşam anlamında evin ne olduğunu bilmeyen bir insan için benzer bir karşılaştırma olarak kabul edilirse, Zina kızaklarda kendini evde gibi hissediyordu. O, iki gün boyunca Skobelev'in kendine özgü terzilik kıyaslamalarına katlandı katlanmasına ama hava basınçlı çekiçler dikiş makinası, perçin ise dikiş ipliği diye adlandırıldığında artık dayanamadı.

"Dinleyin!" diyerek Skobelev'e döndü. "Siz benimle sanki bir şapkacı ya da terzi bir kadınla konuşur gibi konuşuyorsunuz. Siz benimle alay mı ediyorsunuz?" Yüzü ve ensesi iki gün önce müdürün odasındaki gibi aniden kıpkırmızı kesildi.

"Affedersiniz anlayamadım? Sovyet kadın terzilerini ya da şapka ustalarını mühendislerden daha mı aşağıda görüyorsunuz?" diye sordu Skobelev abartılı bir nezaketle.

"Elbette hayır. Daha kötü demiyorum ben. Fakat o iş için enstitüde altı yıl okumak gerekmiyor."

"Ne okuyup öğrendiğinize bir bakmak lazım." Skobelev kayıtsızca sırtını döndü ve yukarıda "horoz" adı verilen yardımcı vinci sürükleyen kızak vincine baktı.

Ortam gerginleşmişti. Birbirlerine karşı duydukları karşılıklı antipatiyi artık her ikisi de saklayamıyordu.

"İfadeleri seçerken kendinizi yormuyorsunuz," dedi Zina sakın olmaya çalışarak.

Skobelev başını eğdi.

Birbirlerine sert sert bakıyorlardı. Skobelev gözlerini kısıyor; Zina ise kızarmış, kızgın gözlerini kocaman kocaman açmış, burnundan soluyordu.

"Sizin yardımınıza daha fazla ihtiyacım yok benim!" dedi ve paltosunun eteklerini savurarak kızıağın ahşap iskelesinde koştu.

Az daha, üst meydanda duran mavi gömlekli, mavi kepli tıknaz bir adamla çarpışacaktı. Adam, düşünceli düşünceli kendisine doğru koşmakta olan genç kıza bakarken parmağını tüylü kaşına dolamıştı.

“Bu kadar hızlı nereye?” diyerek eliyle yolunu kesti. “Nereden çıktın böyle kızböceği?”

Garipti ama “kızböceği” lafına Zina hiç alınmadı. Tersine aniden ruhu aydınlanmıştı. Sözcük ağızdan öylesine bir tonla çıkmıştı ki kulağa çok sıcak, güzel geliyordu.

“Kızböceği değilim. Mühendisim.” Belki de son günlerdeki haka-ret ve hayal kırıklıklarından sonra Zina ilk kez gülümsemişti. “Merhaba. Bölüm amirini görmem gerekiyor.”

“Merhaba, mühendis yoldaş. Amir tam karşınızda duruyor. Yaşlı Jurbin, Matvey’in oğlu İlya. Size nasıl yardımcı olabilirim?”

3

Zina belki de hayatının en berbat gününü geçirmişti.

Dar bir koridora benzeyen kasvetli bir odada son derece uzun bir masaya oturdu. Masanın çevresine soğuk, siyah muşamba döşeli sandalyeler yerleştirilmişti. Mürekkep lekeli yeşil bir kumaşla kaplı masanın üzerinde kalın albümler duruyordu. Camlı iki dolaptaki raflara, farklı sistemlerden hava basınçlı çekiçler, rezistans kaynağı ve gaz kesme cihazları, keskiler, fırça ve kalıplar, elektrikli matkap konulmuştu. Bunlar benzer cihazlardı fakat duvarlarda asılı kontrplaktan yapılma panolarda ayrı ayrı parçalar halinde gösteriliyordu.

Zina, panolara ve onların çevresindeki çizelgelere, çizgili çocuk toplarının yüzeylerine benzer dairelere, değişik renkteki sütunlara baktı ve albümlerden birinin kapağına yapışmış bir tutkal damlasını tırnağıyla bilinçsiz olarak kazımaya başladı. Birkaç saat önce müdürle yeni bir görüşme yapmıştı. Hoş olmayan bu görüşmenin sonucunda yüz numaralı emir ortaya çıkmıştı. Zina bu rakamı hayatı boyunca unutmayacaktı: Bu rakamın mermileri Zina’nın yüreğinden bir silindirin demir tekerlekleri gibi geçmiş ve kızakları gezerken yüreğinde doğan aydınlık ve mutlu her şeyi ezmişti.

İlyâ Matveyeviç, Zina'yı, saydam bir reçineyle kaplanmış kokulu çam sıırıklarından yapılma hücrelerden ve omurga bloklarından kurulan geminin tabanına götürdü. Onunla birlikte üst güverteye çıktı; derinlerdeki demir gemi ambarına, makine dairesine ve pervane millerinin dar koridorlarına indi. Tüm bu gördükleri tanıdıktı ama tanıdık olduğu kadar da yeniydi çünkü enstitünün stajı, enstitünün velayeti artık sona ermiş, kendi başına çalışma başlamıştı. Kendi başına! Zina, gözlerinin gördüğü her şeyi soruyor, İlyâ Matveyeviç uzun uzun, hiç kırıcı olmadan, hoşgörüyüyle yanıtlıyordu. Gemi inşa etmeye karar vermiş bu tuhaf kıza ilgiyle bakıyordu. Kızın bazı soruları yaşlı gemiciyi şaşırtıyordu. Bu "kızböceği" bunları nereden öğrenmişti?

"Ne de olsa bu da bir marifet," dedi sigarasını yakmak için durarak. Sesinde bir can sıkıntısı duyuluyordu. "Biz çalışıyoruz, didiniyoruz, deneyimlerimizi biriktiriyoruz, bu deneyimleri bir yerde topluyoruz, sonra hazır bir şekilde çocuklara, size takdim ediyoruz! Sonra siz beş-altı yıl okuyup, hayatı çeyrek yüzyıl, yarım yüzyıl kızaklarda geçmiş bizim gibi sakallılardan daha iyi uzman çıkıyorsunuz."

"Siz ne diyorsunuz İlyâ Matveyeviç," diye hararetle itiraz etti Zina. "Daha iyi olur mu? Yüz bin kez daha kötü! Ben buraya gelir gelmez enstitüde ne öğrendiysem hepsini hemencecik uygulamam sandım. Şimdi sizinle beraber gezerken ne kadar da ürkütücü görünüyor. Öğrenmem gereken ne kadar çok şey varmış. Perçin, kalıp, kaynak yapabilirim ama tüm bunlar bir gemiyi inşa etmek için yeterli değil."

"Yeterli, yeterli," diyerek cesaret verdi İlyâ Matveyeviç. "Yalan olmasın, on beş-on altı yıl önce, beni amir yaptıkları zaman ben de korktum. Perçin yapıyorum, kalıp yapıyorum..."

Zina gülmeye başladı:

"On beş yıl önce mi! Çok rahatladım! O kadar yıl beklemek..."

"Ya nasıl olacak! Başka türlü olmaz! Herkes okul sıralarını bitirir bitirmez büyük bir usta mı olacak? Yaşamda böyle olmuyor mühendis yoldaş. İnsanın pişmesi için işte bu yıllara ihtiyacı var..."

Biri seslenince İlyâ Matveyeviç gitti; Zina güvertede tek başına kaldı.

Rüzgâr kara bulutları dağıtmıştı. Lada güneşin altında parlıyor, sis, ormanın ve koyun üzerinden yükseliyordu. Sıcak güvertede ser-

çeler zıplıyordu. Zina onlara bakarken düşünüyordu. Yaşamın bu amansız yasası ne kadar da keskin: yıllar gerekiyor! Bunu ilk kez duymuyordu. Melankolik Senya Karpov da demişti: Öğrencinin hiçbir yere yetişmek için acelesi yoktur. Yine de insan olgunluğa otuzlu, kırklı yaşlarında ulaşıyor. “Biz inatlaşıyoruz, horozlanıyoruz ama,” demişti Senya bir filozof gibi, “bilim ve teknolojiye ilerleme otuz-kırk yıldan aşağı olmuyor.” “O zaman bize ne kalıyor?” diye öfkeyle sormuştu Zina. “Sevgi ve eğitim,” demişti Senya hüzünle, “sevgi ve eğitim.”

İlya Matveyeviç’in söylediği şeyden nasıl bir sevgi çıkacağını da anlamıyordu. İnsanın pişmesi lazım. Bu uzun, sıkıcı şarkıdan nasıl bir sevgi çıkabilirdi ki!

Serçeler uçmuştu. İlya Matveyeviç ise hâlâ geri dönmemişti. Yoksa Zina’yı unutmuş muydu? Zina onu aramaya çıktı. Borda boyunca iskeleden yürüdü ve geminin burun bölümündeki kaplamayı perçinleyen perçincilerin yanına kadar geldi. Ustabaşlarından birinin elindeki çekici nasıl hızlı ve beceriyle kullandığını görünce bakakaldı.

Zina onu yandan görüyordu. Ustabaşı, ilkbahar güneşiyle yanmış kaslı kollarını açıkta bırakan mavi bir atlet giymişti. Zina onu rahatsız etmemek için, geminin gövdesinin içinde çalışan ustabaşının, yardımcısının ve kadın ocakçıların görüldüğü iskelenin bir üst katına çıktı.

Perçinci ekibi genellikle bir ustabaşı, bir ustabaşı yardımcısı ve bir de ocakçı kadından oluşurdu. Zina iki ocakçı kadını gördüğünde hemen onların neden iki kişi olduklarını anladı. Ustabaşının yardımcısı, kızmış çubukları, kaplamanın delinmiş saclarındaki deliklere elinde tuttuğu çekiçle vururken güçlkle yetişiyordu. Ustabaşı, perçinin kıpkırmızı deliği önünde parlar parlamaz anında onu kaplamaya yerleştirdiğinde büyük mekanik çekiçlerden boğuk bir ses duyuluyor; soğuyan metalden makineli tüfek sesine benzer bir ses çıkıyordu. Yan delikte artık yeni, sıcak bir göz tutuşmuş oluyordu.

Çalışmanın hızı Zina’yı büyülemişti. Kendisini ustabaşının ellerine bakmaktan alamıyordu. Onların her bir hareketi o kadar kesin hesaplanmıştı ki sanki eller ve çekiç bütünleşmiş tek bir organ haline

gelmişti. Zina'nın önünde sanki hızlı, zincir bir bant akıyordu. Deneyimli ocakçılar sırayla ocaktan perçinleri maşayla alıyor, darbelerle çubuk demirlerin çapağını ve cüruflarını alıp, ustabaşının yardımcısına veriyor, yardımcı elindeki çekiçle perçinin kafasına desteği yerleştiriyor, ustabaşı mekanik çekiçle dövüyor, dövüyor ve kaplamanın iki sacının birleşme yerinde zikzak kaynağı yapıyordu.

Ustabaşının kalın kaşlarının üzerine düşmüş bir tutam kestane rengi saç eliyle almaya bile vakti yoktu. Çekiç sesinin kesik kesik temposu Zina'yı ince ince titretiyordu.

Ustabaşı ne otuz ne de kırk yaşlarındaydı. Zina'dan yaşı daha büyük olmayan bu genç adam sakın deneyimli bir usta olmasındı?

Zina bu ustabaşıyla konuşmak, onunla sadece sohbet etmek istiyordu ama bu delicesine akan zincir bant hiç de duracak gibi görünmüyordu.

Yine de molaya kadar beklemeye karar verdi. Sekiz saat aralıksız, mola vermeden çalışacak değillerdi ya!

Ve beklemeye başladı. Ustabaşı çekiç mekanizmasını kapattı. Çubuğu kızdıranlar hemen ocağı temizlemeye girişti; yardımcı elinde İngiliz anahtarıyla iskeleye tırmandı ve cıvataların somunlarını sökmeğe başladı; ustabaşı alnına düşmüş inatçı saç geriye atıp, kollarını geniş geniş açarak ve göğsünü doğrultarak birkaç jimnastik hareketi yaparken o anda ona doğru yaklaşan Zina'yı gördü ve yetişkin gibi görünmek isteyen küçük bir çocuk gibi kızardı ama karşıdan haylaz bir çocuğu andırıyordu.

Onlar birbirlerini tanıdılar.

"Merhaba," dedi Zina memnun memnun elini uzatarak.

"Eee, bizim personel şubesini bulabildiniz mi bakalım," diye sordu Aleksey hâlâ kızarak.

"Bulmasına buldum da pek işe yaramadı. İş vermiyorlar."

"Nasıl vermiyorlar? Kendileri her yere ilan astılar, eleman aranıyor diye. Yavaş hareket ediyorlar. Sizin uzmanlığınız nedir?"

Onun, yanındaki ocakçı kadınlarla ya da kafesli kulenin üstündeki cam kabinden dışarı bakan vinç operatörü şu genç kızla nasıl konuşuyorsa kendisiyle de öyle konuşması Zina'nın hoşuna gitti. Mü-

hendis olduğunu söylemeye gerek olmadığını, konuşmanın birden doğallığını kaybedeceğini düşündü ve şöyle yanıt verdi:

“Öyle işte, mesela perçin yapabilirim.”

“Bırak Allahını seversen!” diye güldü Aleksey. “Ben ciddi soruyorum.”

“Ben doğru söylüyorum,” diyerek iskelenin üzerinden çekici kaldırdı ve inceledi: sistem tanıdık geliyordu. “Bir şeyleri bozacağımdan mı korkuyorsunuz?”

“Kendi elleriniz bozulacak. Başka ne olacak ki?”

“Öyleyse bırakalım ısınsın!”

Zina perçin bilgisinden kuşku duymuyordu. Cesurca tetiğe bastı fakat çekiç titrediğinde, büyük, ağır bir balık sanki elinde çırpınmaya başlamıştı. Şaşırıp kaldı. Perçin çubuğunun ucu başka tarafa kaydı, saca yağ gibi yapıştı ve perçin başlığı düzgün bir şekilde kapanmak yerine iğrenç, yamyassı bir pide halini aldı.

“Bu da ne böyle?” diyerek Zina aceleyle düğmeyi kapattı, korku ve heyecanla Aleksey’e dönerek: “Benim suçum değil, sizin çekicin suçu... Bu nasıl bir saçmalıktır böyle!”

“Çekicin nesi varmış ki?” dedi Aleksey. Ama bu başarısızlıkta kızın bir suçu bulunmadığını, asıl suçlunun çekiç, daha doğrusu bizzat kendisi olduğunu anlamıştı. “Doğru,” dedi ve kravatını düzeltmek için eliyle kravatına uzandı ama boynunda kravat yoktu. “Doğru. Sizi uyarmadım. Çekicin çalışmasında değişiklikler yapmıştım. Projede bir şeyleri değiştirdim.”

“Bana ‘bir şeyler’ demeyin,” dedi Zina öfkeyle sözünü keserek. Başarısızlığına canı sıkılmıştı. “Ne yaptığınızı açıkça anlatın.”

Yeniden tetiğe bastı ve ikinci perçin de kusurlu çıktı. Sonra üçüncü...

“Sorun değil,” diyerek yatıştırdı Aleksey. “Keseriz.”

Dördüncüyü, beşinciye, onuncuyu kendi hızlı temposunda perçinledi.

Zina, Aleksey bu işi yaparken, onun yanından bir adım bile geri adım atmadı. Onuru çok yaralanmıştı.

İlya Matveyeviç, onları böyle, neredeyse omuzları birbirine değecek şekilde yakaladı.

“İşçi sınıfıyla tanıştınız mı?” diye sordu İlya Matveyeviç, Aleksey düğmeyi kapatırken. “Doğru, mühendis yoldaş, buradan başlamak lazım.”

Aleksey “mühendis” sözcüğüne şaşırdı ve bunu duyduktan sonra sanki ustabaşı kendisine düşmanca bir bakış atmış gibi geldi Zina’ya. Bakışları soğuktu. Zina onun önünde kendini suçlu hissetti. Zina’nın uzmanlık hakkındaki şakasını o, bir kandırma, hileyle onun güvenini kazanma şeklinde algılamış olmalıydı. Çünkü Zina’nın bizzat kendisi bu kapalı sözlerle ve yanlış anlamalara hoşgörüsüyle bakmazdı, bundan dolayı o an Aleksey’e bu küçük şakanın nereden çıktığını ve ne kadar önemsiz olduğunu açıklamayı denedi, fakat Aleksey çelik sacı dövdükten sonra ekibe işaret gönderdi ve sözcükler çekiç gürültüsünden duyulmadı.

İlya Matveyeviç, Zina’yı, “ünlü usta” dediği Aleksandr Aleksandrovici’le tanışmaya, ofise götürdü.

Zina, iskele üzerinde onun kolunu bırakmadı.

“İlya Matveyeviç, ben herhalde sizin ustabaşını gücendirdim. Fark ettiniz mi?”

“Hangi ustabaşını?”

“Hani işte, şimdi bizim perçin yaptığımız.”

“Alyoşka mı! Benim oğlum o. Neden gücenecekmiş ki? Toy çocuk.”

Akşam sireni çalar çalmaz Zina, mutlu ve heyecanlı bir şekilde müdürün odasına koştu:

“Tamam, İvan Stepanoviç! Tüm fabrikayı gezdim, bir kez daha düşündüm. Kızak bölümünde çalışacağım, yalnızca orada!”

Zina’yı, bu koridora benzeyen, uzun bir masanın bulunduğu iç karartıcı, rahatsız odaya götüren bir konuşma başladı. İvan Stepanoviç, uzun, ciddi ve ikna edici bir konuşma yaptı. O, genç, enerjik, inisiyatif sahibi bir mühendise fabrikanın ihtiyacı olduğunu, fakat ustaların tamamen yeterli olduğu kızaklarda değil, fabrika yöneticilerinin özellikle de şimdiki yeni koşullarda çok büyük önem verdikleri teknik enformasyon bürosunda ihtiyaç duyulduğunu anlattı.

“Bunu size deneyimli bir yoldaşınız olarak söylüyorum Zinaida Pavlovna. Sizden, gemi yapımıyla ilgili tüm yenilikler, sadece gemi

montajıyla değil, aynı zamanda döküm işiyle, demircilikle, soğuk metal işlemeyle, büyük ve küçük mekanizasyonla ilgili tüm yenilikler elinizde toplanacak şekilde teknik enformasyonu artırmanızı ve düzenlemenizi rica ediyorum. Açık konuşayım, Skobelev halen böyle bir çalışmayı yerine getiremiyor. Enformasyon bürosunun güçlü bir katalizöre ihtiyacı var ve eminim bu katalizör siz olacaksınız. Yetersiz deneyiminizin boşluğunu enerji fazlanız dolduracaktır.”

Onun her bir sözü, Zina için gerçekleşmeyen hayallerine bir ağıttı. Bununla birlikte bu sözcükler gururunu okşuyor, onunla, kendisine bir görev, sorumluluk verilmiş, bu görevi yapmasına umut bağlanmış, gerçek bir mühendis gibi konuşuluyordu. İvan Stepanoviç’in ileri sürdüğü gerekçelere karşı gelemeyeceğini ve Skobelev’in yanına, büroya sonsuza kadar değil, elbette ki geçici olarak gideceğini, ama yine de gideceğini hissettiği halde hâlâ olumsuz anlamda başını sallıyordu.

Hayallerinden geçici bile olsa vazgeçmesi kolay değildi. Zina uzun masanın yanında oturuyor, aletlerin olduğu dolaplara, panolara bakıyor, albümün kapağındaki inatçı tutkalı çıkarmaya çalışıyor ve ellerini arkasında birleştirip odada volta atan Skobelev’in ne söylediğini hemen hemen hiç dinlemiyordu.

“Alinyazısının insanı götürdüğü dolambaçlı yollara her zaman şaşırmışımdır. Misal siz, Zinaida Pavlovna İvanova, gururla bana, Yevsey Konstantinoviç Skobelev’e hiçbir gereksinimiz olmadığını bildirdiniz. Bu dündü. Bugünse her şey değişti. Siz yalnızca bana tahammül etmek zorunda değilsiniz aynı zamanda benim emirlerimi yerine getireceksiniz. Siz bana bağlısınız. Ben sizin amirinizim. Bunu anladınız umarım.”

Zina yavaşça başını kaldırdı, uzun uzun, inceleyen bakışlarla Skobelev’e baktı. Skobelev, onun hayretler içinde bakan gözlerini görmemek için masasına oturdu ve çekmecesini açıp bir şeyler aramaya girişti.

IV. BÖLÜM

1

TREN yavaşça, kafesli demiryolu köprüsünün tüneline girdi. Çantalar toplanalı çok olmuş, şapkalar giyilmiş, yolcular pencerelerin yanında dikiliyorlardı. Akşam güneşinin yansıdığı nehir sanki alev alev yanıyordu. Nehrin ışıltılı sularında, bir römorkör ve tuğla yüklü, alçak ve geniş iki mavna trenin yoluna dik yönde ilerliyordu. Beyaz bir bot, treni geride bırakarak hızla karşı kıyıya doğru gidiyordu.

“İşte bizim şehrimiz!” dedi Anton uzaktaki kıyıyı başıyla işaret ederek.

Anton’un yol arkadaşı hızla kafasını çevirdi. Alnının üstündeki ak perçem titredi, yüzü sert bir ifade aldı. Nehrin arkasında büyük bir şehir manzarası görünüyordu. Beyaz binalar, ağaçların dalları ve yapıları, fabrikaların dumanları... Yeni, bilinmeyen bir hayat. Artık pek genç değildi, elli yılda kim bilir kaç kez böyle bilmediği şehirlere gitmişti. Volga’dan Stalingrad’ın, Don Nehri’nin güney kıyısından Rostov’un, nehrin sol kıyısındaki alçak, sulak araziden Kiev’in, Obi Nehri üzerinden Novasibirsk’in görünüşünü hatırladı. Çok, pek çok şehir görmüştü Jukov; ama gri dumanlar içindeki böyle bir manzarayı bir vagonun penceresinden ya da bir buharlı geminin güvertesinden her görüşünde heyecanlanıyordu. O bugüne kadar hiç turist olarak seyahat etmemiş, her seferinde Parti göreviyle yeni bir şehre çalışmaya gelmişti.

“Mihail Vasilyeviç!” diye seslendi Jukov, kompartımanın açık kapısına doğru başını çevirerek. “Geldik!”

“Geldik mi?” diye yanıtladı balıkçılar gibi yüzü bronzlaşmış sıska bir adam. Aceleyle çantasına kâğıtlarla dosyaları sokuşturup, “Şimdi çıkıyorum,” dedi.

Anton Jurbin, Merkez Komitesi Parti Organizatörü Jukov ve Profesör Belov, Moskova-Lada arasındaki hemen hemen iki tam günlük yolun tamamını bu kâğıtları tasnif ederek, inceleyerek, bu dosyalar üzerinde çalışarak geçirmişlerdi. Diğer kompartımanlarda kâğıt ve domino oynanmış, şarkılar söylenmiş, yaz tatili için evine gelen siyah gözlü kız öğrencinin doğum günü bile kutlanmışken, dört numaralı kompartımanda sadece kâğıt sayfaları çevrilmiş, şemalar incelenmişti.

Jukov, Belov ve Jurbin’le bakanın odasında buluşmuş, Parti Merkez Komitesi’nden çıkıp dosdoğru bakanlığa gelmişti. Kulaklarında hâlâ MK sekreterinin sözleri çınlıyordu: “Fabrikanızın nasıl bir sorumluluk aldığını umarım anladınız?” Bakan da MK sekreterinin sözlerinin hemen hemen aynısını tekrarlanmıştı: “Yoldaşlar tanışınız... Fabrikanın son derece önemli bu görevi yerine getirmesinde yardımcı olacaksınız. Büyük mesuliyet gerektiren bir görev. Siz de bunu biliyorsunuzdur zaten...”

Lada’ya birlikte gittiler, Profesör Belov’la Anton yol boyunca Jukov’a fabrikanın yeniden inşa planlarını anlattılar. Kafalarını nadi-ren kâğıtlardan kaldırıp pencereden dışarı bakıyorlardı. Karşıdan gelen yük katarları pencerelerin ardında gümbürdüyordu; küçük büyük tüm istasyonlardaki yollar kırmızı vagonlu katarlarla dolmuştu. Vagonların, konteynırların üzerine bazen tebeşirle, bazen siyah boyayla “Volga-Don”, “Kuybışev Hidroelektrik Santrali”*, “Kahovka” yazılmıştı. Eski isimlerin yerini son zamanlarda yenileri almıştı. Volga’yla Don’u şimdi birbirinden kızgın bir bozkır değil, yalnızca kısa bir çizgi ayırıyordu; daha doğrusu birleştiriyordu. Bu çizginin arkasında, yapımları için demiryolu katarlarının kereste, içinde makine parçaları, kuzey graniti, çimento bulunan büyük sandıklar taşıdıkları gelecekteki bir kanalın geçeceği hattın, yine gelecekteki Tsimlyanski baraj gölünün uçsuz bucaksız alanının ve koskoca bir inşaatçılar ordusunun dev boyutlardaki emeğinin olduğu hissediliyordu artık.

Jukov “Kahovka” yazısına uzun uzun baktı. O Kahovka’yı, sıcak mermi sesinde, ölümsüzleşmiş şarkılarda hatırlıyordu. Tren, bir yük

* Volga üzerine kurulan Kuybışev Hidroelektrik Santrali 1950 yılında komünizmin dev yapılarından biri olarak ünlenmişti. -çev.

katarının yanında durunca Jukov, gömleğini çıkartmış, tahtalarla dolu platformun üzerinde güneşlenen delikanlıya seslendi.

“Yoldaş siz Kahovka’ya mı gidiyorsunuz?”

“Evet,” dedi delikanlı.

“Uzaktan mı geliyorsunuz?”

“Arhangelsk’ten. Gönderilen ürünlere eşlik ediyoruz. Bu bizim işin bir nevi ödülü. Dört kişiyi seçtiler. Fabrika komitesinde, gittiğiniz gibi kalacaksınız, dediler. İşler böyle...”

“Gel de Kirov’u hatırlama!” dedi Jukov, tahta yüklü katar geçtikten sonra. “Yaşamak, yaşamak istiyorum.”

“Siz neden bahsediyorsunuz?” diye şaşırarak sordu Belov. Kompartımana girerken elinde bir şişe maden suyu vardı. “Pencereden bir kolhoz elektrik santrali mi gördünüz? İki yanı ağaçlı bir yol mu vardı?.. Yoksa yeni nesil bir tren mi?.. İyi ki, ben lirik bir şair değilim, yoksa... Yoksa ne olurdu bilmiyorum. Öyle bir adam olsam herhalde, anjin, grip ya da zatürreden başımı alamazdım... Çünkü, samimi söylüyorum, zamanımızda lirik bir şair vagon penceresinin önünden kolay kolay ayrılamaz. Son iki yıl kuzeyden güneye, güneyden kuzeye, doğuya, batıya çok fazla seyahat etmem gerekti. Sarsıcı bir deneyim! Evet sarsıcı. İnsandan manzaraya kadar her şey gözlerinizde değişiyor.”

“Eh işte,” diye gülümsedi Jukov. “Şimdi kanıtladınız: Lirik bir şair değil, gerçek bir şair gibi konuştunuz.”

“Hiçbir tür şair değilim ben!” dedi Belov keskin bir hamleyle gözlüğünü koltuğa fırlatarak. Burnunda kırmızı bir şerit oluşmuştu. Gözlerini kıstı. “Benden de ne lirik şair olur ama! Ben, arkadaşlarımdan dediği gibi, bayatlamış peksimetim. Rakamları kafiyeyle tercih ederim. Evet, işte böyle...” Yeniden gözlüğünü taktı, keskin bir şekilde sırayla Jukov’a ve Anton’a baktı. “Siz sabahleyin radyoda yayınlanan marşı dinlediniz mi? ‘Sol sahil, sağ sahille zafer için yarışıyor...’ Siz bundan ne anladınız? Oysa Stalingrad’ı anlatıyor. Stalingrad’ı! İşte size edebiyat!” Bir bıçak gibi tırnağıyla gazeteyi açtı ve bir makalenin başlığına vurdu: “Bugün Volga’da...”

Bu bir makale değildi; Stalingrad’ın su kanallarını inşa eden müdürle yapılan, tamamen rakamlardan oluşan bir röportajdı. Fakat

Belov bu rakamları büyük bir keyifle yorumlayarak okumaya girişti ve lakayt bir şekilde sordu: “Eee ne diyorsunuz bu metreküplere, kilometrelere? Ya da orada sağ ve sol kıyılarda çalışan insana? Bizim çağımızı hiçbir kafiye anlatamaz!” dedi makaleyi bitirip. “Bu çağda şiirin ölçüsü rakamlardır. Bir örnek daha verebilirim. Çantamda bir gazete kupürü saklıyorum. Hah, işte buldum! Merkezi İstatistik Kurumu geçtiğimiz yılın ekonomi planının nasıl yerine getirildiğini anlatıyor. Bakalım nasıl?”

Belov rakamları saydı ve Sovyet demir çelik endüstrisi, Sovyet vinçli kamyon üretimi, Sovyet orman endüstrisi hangi noktaya gelmiş, bunun analizine girişti. Konveyörler, tomruk kızakları işçilerin rasyonelleştirme önerileri, ekip rekabeti, bilim adamları ile üreticilerin birliği, yaratıcılığın gücü, büyüyerek bir sınırdan diğerine ülkeyi kaplayan esin kaynakları hakkında konuştu da konuştu.

“Öldürdünüz beni Mihail Vasilyeviç,” dedi Anton ne şaka ne de ciddi bir tonda. “Galiba şiir yazarı biri olarak ben de bir günahkâрім.”

“Ne diyorsunuz siz Anton İlyiç!” dedi Belov yalnızca şaşkınlıkla değil belki biraz da ürküntüyle.

“Gerçekten. Size şiirlerimi okuyayım ister misiniz?”

Anton, kış günündeki kızaklar hakkında, perçinci hakkında, makineli tüfek sesi gibi ses çıkaran çekiç hakkında, emekliye ayrılan ama her gün gelip fabrika girişindeki bankta oturan yaşlı usta hakkında kısa kısa şiirler okudu. Şiirler basitti ve hepsi de Belov için yalnızca tanıdık değil, yakındı da...

“Biliyor musunuz Anton İlyiç,” dedi ellerini iki yana açarak, “bunlar da hemen hemen rakamlar!”

Jukov bastı kahkahayı. Belov bu alaylı gülüşün anlamını hemen anladı ve mahcup mahcup açıklamaya girişti:

“Anlam bakımından değil, hayır!.. Asla. Doğruluk anlamında, şiirsellik anlamında...”

Tüm bu tartışmalar geride kaldı. İleride ise Jukov için, trenin geçtiği köprüünün altından yeni bir nehrin aktığı yeni bir şehir vardı. Anton eliyle uzaktaki bir yeri işaret etti.

“Bizim fabrika. Üç bacayı görüyor musunuz?.. Şehrin kenarında, neredeyse körfezde.”

Bacalardan usul usul dumanlar yükselirken, onların çevresinde vinçlerin kafesleri, gemi direkleri ve projektör kuleleri gri danteller halinde birbirine dolanıyordu.

2

Üzerinde “Okul kurulunun kararıyla Antonina Jurbina onuncu sınıfa geçmiştir” yazılı karneyi Tonya’ya verdikleri gün Tonya aynı zamanda on yedi yaşını doldurmuştu.

“Ne diye seviniyorsun, büyüdüğüne mi?” diye sordu kabaca Aleksey. İşten döndüğünde kız kardeşine bahçe kapısında rastlamıştı. “Yakında evlenirsin...”

“Senin gibisini bulana kadar bana evlenmek haram!” diyerek ona sarılmak istedi Tonya ama Aleksey geri durdu.

“Şablonu buldun demek, tüm taliplerini bana bakarak mı ölçeceksin?”

“Elbette. Sen en iyi, en akıllı, en yakışıklısın.”

“Şu serseme de bakın hele!” diye gülümsedi Aleksey. “Eh, öyle birisini bulursan kaçırma bari...” dedi ve kolunun altında duran paketi ona uzattı.

“Bu da ne Alyoşa?”

“Bak bakalım.”

Tonya zıplayarak tahta sıraya doğru koştu. Aleksey, bir yandan kız kardeşinin paketi telaşla açışına çaktırmadan bakarken sıraya, onun yanına ilişti.

Jurbin ailesinde herkes bir arada yaşıyor ve Jurbinler Eski Kasa-ba’daki en sıkı fıkı ailelerden biri sayılıyordu. Fakat bu sıkı fıkılık birbirlerine yaklaşımda aynı şekilde değildi; sevgi dolu anne Agafya Karpovna bile kendi çocuklarını aynı şekilde sevmezdi. Savaştan önce, en şefkatli annelik duygularını ilk doğan Viktor’a ve Aleksey’e vermişti. Anton ağır yaralı olarak cepheden döndükten sonra Agafya Karpovna bu duyguları ona karşı da duymaya başladı. Tonya’yla Kostya’yı da elbette severdi, belki bu sevgi daha az da değildi ama

yine de Viktor, Aleksey ve Anton'a duyduğu gibi değildi. Neden böyle olduğunu asla açıklayamazdı. Belki de nedeni Kostya'nın çok küstah büyümüş, inatçı bir delikanlı olmasıydı. Okul yıllarında öğretmenleri, komşuları ondan yaka silkerdi. Agafya Karpovna, Kostya yüzünden pek çok tatsızlığa katlanmıştı. Tonya ise çocuksu karakteriyle sokulgan biri değildi; annesinden hep bir şeyler gizlerdi. Bu gizlerini bir tek Aleksey'e, bir de babası İlya Matveyeviç'e açardı.

Aleksey'le Tonya arasında özel bir ilişki vardı. Tonya daha küçük bir kızken Aleksey tüm gününü onunla geçirir, onu tepesine çıkartır, onunla ip atlar, çakıl taşlarıyla, toplanlarla oynar, yere çizgiler çizer, seksek oynarlardı. Tonya on yaşına geldiğinde, Aleksey'in yardımıyla paten ve kayak kaymayı öğrendi. On beş yaşında babasının av tüfeğiyle nişan alıyor, çeşitli oltalar yapıyor, barfiks çekiyor ve "atlama beygirinden" atlıyordu.

Aleksey, kız kardeşiyle samimi ilişkilerinden utanmayı daha yeni yeni bırakmıştı. Eskiden kız kardeşiyle büyüklerden ve özellikle de kendi erkek arkadaşlarından gizli oynardı. Seksek çizgileri odunluğun arkasında yere çizilmişti, taş oyunu ise mürver ve ahududu çalırlarının arasında oynanırdı. Yakınlarda bir yabancı belirince Aleksey, hemen Tonya'nın eşit haklara sahip oyun arkadaşı olmaktan çıkıp onun sert ağabeyine dönüşürdü. Kısacası orada, odunluğun arkasında ya da ahududuların arasında sadece annesinin ona verdiği sümüklü, küçük bir kıza göz kulak olma görevini yerine getirmek için bulunuyormuş gibi yapardı.

Tonya ise tersine, hislerini ağabeyinden asla saklamazdı; Aleksey onun için bu dünyadaki en yüksek otorite, belki de babası İlya Matveyeviç'ten bile daha yüksek bir otoriteydi.

Dıştan bakıldığında ağabeyin kız kardeşine karşı hiç de öyle çok fazla cömert olmadığı sanılırdı. Kız kardeşinin doğum gününde gönül indirip hediye vermesi gibi bir şey ilk kez oluyordu.

"Alyoşa, canım... Seni budala!" Tonya paketi açar açmaz kardeşinin boynuna o kadar hızlı atılmıştı ki, Aleksey bu kez kaçamamış, sadece çocuksu bir alışkanlıkla Tonya'nın öptüğü yanağını ovuşturmuştu.

O gün Tonya için hayatının dönüm noktası olmuştu. Aleksey'in hediyesi mavi ipek kurdeleyle sarılmış kırmızı büyük kutuyu komo-

dinin üstüne, zamanla kararmış ahşap güllerden ve yapraklardan bir çerçeve içindeki yuvarlak aynanın önüne koyduktan sonra Tonya kendini yetişkin biri gibi hissetmişti. İçinde parfüm şişeleri ve renkli pudralıklar olan bu kutulardan Lida'da da, Dunyaşka'da da vardı, ama onlar elbette, kesinlikle bu kadar güzel değillerdi. Tonya kendi gözünde şimdi büyümüştü.

"Siz, Antonina İlyiniçna Jurbina!" dedi aynada yansıyan görüntüsüne bakarak. "Siz hayata adım atıyorsunuz. Size mutluluklar dilerim Antonina İlyiniçna."

"Doğruya doğru. Mutlu ol toruncuğum."

Tonya topuklarının üzerinde döndü. Arkasında, ayağında keçe çizmeleriyle ona sessizce yaklaşan Matvey Dede duruyordu. Tonya, utangaçça yüzünü onun kaba kumaştan dokunmuş, demir, reçine, kırmızı boya kokan ceketine gömdü. Matvey Dede Tonya'yı başından öptü, omuzlarını okşadı:

"İnsanların yanından mutluluk pek çok defa çabucak geçip gider ve insan onu yakalayamaz."

Dedenin asker yatağı köşede, giysi dolabının ötesinde duruyordu. Eski, renkli bezlerden yapılma battaniyesini bir köşeye attıktan sonra dizlerinin üstüne çöktü ve yatağın altındaki karanlıktan, kapağında demirden bir tutma yeri olan yeşil sandığı gürültüyle çekti.

Çok eski olan bu sandık, Matvey Dede'nin uzak ülkelere yaptığı tüm deniz yolculuklarında ona eşlik etmişti. Onu açanlar kapağın iç tarafında "Pompei'nin son günü" isimli korkunç bir resimle karşılaşarlardı. Dede, bir zamanlar *Niva* dergisinden kestiği bu resmi oraya buğday kolasıyla yapıştırmış, öfkeli yanardağın başaramadığını geminin obur hamamböcekleri halletmişti. Hamamböcekleri taş ve kül yağmuru altında kızıl alevlerin parıltıları arasında oradan oraya koşuşan yarı çıplak Pompeili kadınların kollarını kemirmiş, adaleli erkeklerin kalçalarını ve gövdelerini iştahla yemişlerdi. Hamam böceklerinin müdahalesiyle bu ürkütücü resim, korkunç bir resme dönüşmüştü.

Bu mahrem sandığa aileden hiç kimse dokunmazdı. Sadece Aleksey, Tonya beş-altı yaşlarındayken bazen onu dedesinin yatağına çağırır, sandığı yatağın altından çeker, kapağını ardına kadar açar, "Aha!.." diye bağırır, Tonya da korkar ve bağıra bağıra ağlardı.

Dede sandığı Tonya'nın gözlerinden kaçırarak iki büküm karıştırmaya başladı. İçinden, ince bir hasırdan mı yoksa bir tür sarı elyaf-tan mı dokunduğu belli olmayan kare bir sepetçik çıkardı ve onu el-leriyle tutup hiçbir şey demeden Tonya'ya verdi. Küçük sepetin içinde yumak gibi olmuş, mavi ve pembe istiridyelerden yapılma bir kolye duruyordu. Matvey Jurbin bunu Mısır'ın Port Said limanından alalı neredeyse yarım yüzyıl olmuştu ama güney denizinin derinliklerin-de oluşmuş bu ince, narin istiridyenin renkleri hâlâ solmamıştı.

Matvey Dede, törpü gibi sertleşmiş elleriyle kolyeyi Tonya'nın boynuna bizzat kendi taktı ve kolyenin bakır kilidini tık diye kapattı.

“Tam bir çingene kızı oldum!” diye bağırdı Tonya aynada kendine bakarken. Dedesinin boynuna sarıldı ve kulağına “Bu babaannemin miydi?” diye fısıldadı.

Matvey Dede, yeryüzünde kendi kraliçesinden kalan son hazinesi olan bu kapalı sandığın yanına büyük, laf dinlemez ayaklarını koyup, yatağa oturdu, dudaklarını çiğnedi ve yanıt vermedi.

Yaz başlıyordu; ılık, güneşli günler insanları gezmeye çağırıyor fakat artık bir yetişkin olan Tonya, boş zamanlarında nereye gide-ceğini kestiremiyordu. Kız arkadaşları dağılmıştı; kimi köye teyze-sinin yanına, kimi Moskova'ya, evli ablasının yanına gitmiş, birkaç kız Gürcü-Askerî yoluna*, gezmeye gitmişti. Balık tutmayı da canı istemiyordu ve yanında kimse yoktu: Aleksey gündüz çalışıyor, ak-şamleyin de gece yarısına kadar Katyuşa'sıyla ortadan kayboluyordu. Şu Katyuşa!.. Tonya, bütün ruhuyla Aleksey'i ondan kıskanıyordu. Ne kadar kırıcı, ne kadar acı bir şey: Ne güzel eğlenirlerken aniden bu beyaz tenli teknik ressam ortaya çıkmış ve her şeyi bitirmişti. San-ki Alyoşa'nın artık kız kardeşi yoktu. Bu hiç de adil değil, anlamsız, aptalcaydı! Elinden alacak değildi elbette şu sevimli Katyuşasını! Ya-nağındaki kahverengi çiller bile şirinliğini bozmuyordu ama nereden çıkmıştı bu kız! Her sevimli kızla tanıştıktan sonra böyle kafası mı karışacaktı bunun!

Tonya kıskanıyor, canı sıkılıyor, Agafya Karpovna'nın deyimiyle sağda solda sürtüyordu; ne yapacağını bilmeden evde, evin yanında,

* Gürcistan askerî yolu Gürcistan'dan Rusya'ya Kafkasya üzerinden Ortaçağ kalelerinin bulunduğu 208 kilometrelik büyük bir güzergâhın tarihi adıdır. -çev.

Veryajka'nın kıyısındaki yarların üstünde, bazen kum tepelerinden geçerek ağır, yeşil dalgaların gece gündüz yuvarlana yuvarlana kumlu sahile vurduğu koya gidiyordu. Dalgaların gürültüsü hayal kurmaya çok elverişliydi ama bu yaz, önceki yazlar gibi hiç de hayallere dalmıyordu.

Bir gün Tonya şehre gitmeye karar verdi. Şehri müzeleriyle, tiyatrolarıyla, mağazalarıyla seviyordu ve şehrin sokaklarında saatlerce, gücü tükenene kadar gezebilirdi.

Pazar günüydü ve trolleybüste pek çok tanıdık vardı. Ön koltuklardan birinde, Tonya'nın teyzesi, yirmi yıl kadar önce Agafya Karpovna'nın, İlya Matveyeviç'in onayını alarak memleketi İvanov'dan getirttiği Natalya Karpovna geniş eteğiyle patron gibi yayılmış oturuyordu. Natalya Karpovna sarışın, tombul, tatlı içecekleri seven, güçlü sesiyle hüzünlü parçaları çok dokunaklı şekilde okuyan bir kadındı. Savaşta dul kaldıktan sonra fabrikaya girmiş; uzun bir süre kendine bir meslek seçemeyip sonunda vinç operatörü olmuş, limandaki en güçlü vinçte çalışmaya başlamıştı.

Natalya Karpovna, Tonya'nın ilk başta dikkatini çekmeyen bir kızla konuşuyordu. Gözü sadece teyzesinin düzgün saç modelini, pürüzsüz boynunu, aşağıya düşen kar beyazı bluzunun meydana çıkardığı pembe omuzlarını görüyordu ve böylesine genç ve güzelken teyzesinin neden evlenmediğine şaşırıyordu.

Trolleybüste herkes yüksek sesle konuşuyor, kahkaha atıyor, tartışıyor; teyzesi de gülümsüyor, yanındakinin kulağına eğilmiş bir şeyler söylüyordu. Trolleybüs duraklarından birinde aniden içeri Aleksey girdi. Tonya ona seslenmek istedi ama Aleksey hızla öne geçti ve Natalya Teyze'nin arkasına oturdu. Ve ancak o zaman Tonya, teyzesinin konuştuğu kızı tanıdı. Bu Katyuşa'ydı.

Katyuşa, Aleksey'i fark etmedi. Aleksey onun arkasına oturmuş, gözünü ayırmadan kıza bakıyordu. 'Ne kadar da iğrenç!' diye düşündü Tonya. 'Hiç de utanmıyor!'

Hakikaten de Alyoşa görünüşe göre hiç de utanmıyordu. Trolleybüs şehrin merkezinde durduğunda, Aleksey, Katyuşa'nın peşinden indi, ona yetişti ve beraber yürümeye başladılar.

Tonya üzgün bir şekilde indi ve bir mağazaya girdi; hiçbir şey satın almadan sadece bakındı çünkü Agafya Karpovna'yla İlya Matveyiç'in kesin bir kuralı vardı: Çocuklar kendi bağımsızlıklarını kazanana dek onlara her şeyi ebeveynleri alacaktı. Yani bunun anlamı hiçbir şey satın alamazlar demek oluyordu.

Tonya mağazalardan sonra şehir parkına gitti. Granitten yapılmış yuvarlak süs havuzunun fıskiyesinin yanına serinlemek için oturdu ve evden getirdiği çörekleri ufalayarak güvercinlere attı. Güvercinler ayaklarına kadar geliyorlardı. Saf ve masum kuşlardı. Onlara azıcık çörek kaldı, hepsini serçeler kapıştı. Tonya serçelere kızıp onlara ısıklık çaldı ama onun ıslığı serçeleri değil güvercinleri korkutmuştu. Güvercinler havalanırken kanatlarıyla rüzgâr estiriyorlardı.

Tonya, yazlık bir kafenin çizgili tentesinin altında, yüksek bir döner taburenin üzerine çıktı ve en sevdiği çilekli dondurmadan ısmarladı.

"Ama biz sizinle tanışıyoruz," diye hafif bir ses duydu. Onun yanına oturmuş dondurma yiyen İgor Çervenkov'u elbette Tonya tanıyordu. İki yıl önceki yerel matematik olimpiyatlarında Tonya ancak altıncı, İgor ise birinci olmuştu. O zaman herkes omuzlarını silkip şöyle demişti: "Eğer baban ünlü bir profesörse bunda şaşılacak bir şey yok."

"Hâlâ matematikle ilgileniyor musunuz?" diye sordu İgor dondurma yediği fincan tabağını itip Tonya'ya dönerek.

"Bilemiyorum ki," diye yanıtladı Tonya. "Matematik olimpiyatlarının olduğu yedinci sınıftayken matematikten hep beş alıyordum. Şimdi ise üçlerim var... Ya siz?"

"Ben okulu bitirdim."

"Şimdi enstitüye mi gidiyorsunuz?"

"Eee, evet..." dedi çok da kesin olmayan bir şekilde ve başını eğdi. İkiye ayrılmış siyah saçlarında ip gibi beyaz ve pürüzsüz bir çizgi görünüyordu.

Günün geri kalanını beraber geçirdiler. İgor'un biyografisindeki tuhaf bir ayrıntı ortaya çıktı: Hiçbir enstitüye gitmek istememişti; geçtiğimiz günlerde fabrikaya, işaretçilerin olduğu bölüme gitmiş, Matvey Dede'yle, Dünyaşka'yla tanışmış, onur tahtasında Aleksey'in hikâyesini okumuştı.

“Bu nasıl mümkün olur!” diye öfkelendi Tonya. “Orta eğitimi aldıktan sonra devam etmemek... Hele de sizin gibi yetenekli biri!”

“Mesele de bu ya! Neye yeteneğim olduğunu bilmiyorum. Henüz hiçbir seçim yapmadım. Matematik mi diyorsun? Skolastik bir bilim adamı mı olayım?”

“Neden skolastik olsun? Sizin babanız skolastik mi? Herkes onun ünlü bir bilgin olduğunu konuşuyor, çalışmalarına değer veriyor.”

“Baban baban! İşte böyle herkes beni babam üzerinden ayıplıyor. Babamla ne alakası var!” İgor kızmıştı; yüksek, geniş alnının altında daha da derin görünen kara gözleriyle Tonya’ya bakıyordu. “Babamın yolu ayrı benimkisi ayrı. Eski Çin hakkında bir şeyler okumuş muydunuz?”

“Haydaa! Soruya bak!”

“Bir şey anlatmak istiyorum o yüzden sordum,” diyerek sabırsızca sözünü kesti İgor. “Eski Çin’de bir bebek birkaç ayını doldurduğunda ona bir test yaparlarmış. Bir tepsi alınıp üzerine her türden mesleğin aletleri konur, sonra çocuğun önüne getirilirmiş. Bebeğin gözleri değişik değişik aletlere bakar, sonra aletin birini eliyle tuttuğu zaman o alet onun yazgısı olurmuş. Kazmayı tutarsa tarımla uğraşacak, çekici tutarsa demirci, kılıcı tutarsa asker. O andan itibaren tüm hayatı sözde seçmiş olduğu mesleğe göre şekillendirilirmiş. Peki bu iyi mi? Hiç de iyi değil. Elbette onca yıl eğitim aldıktan sonra fena bir usta olmayacak! Ama bu mesleğe yeteneği varmış diyebilir miyiz? Hayır diyemeyiz! İşte bu yüzden bana matematikçi olman lazım dediklerinde olan şey aslında aynı eski Çin’deki gibi: Ben de tesadüfen babamın defter ve kalemini yakalamışım...”

“Fakat İgor,” diye şaşkınlığını gizleyemedi Tonya, “illa matematikçi olacaksın diye bir şey yok ki! Bir yığın enstitü var. Hangisini istersen onu seç.”

“Ben de diyorum ki ne okuyacağımı bilmiyorum, seçim yapmadım. Nereye gideyim? İnşaata gittim diyelim, sonra bir bakmışsın ki inşaat benim işim değil, oradan babamın yardımıyla madencilığe geçtik diyelim, ya oradan nereye geçeyim, sinema bölümüne mi?”

“Sizin kafanız karışmış İgor.”

“Hiçbir karışıklık yok. Karışıklık, tüm gün hangi üniversiteye gireyim diye rehberin sayfalarını karıştıranlarda olur.”

Tonya İgor’la tartışıyor, ona itiraz ediyordu ama İgor’dan hoşlanmıştı.

“Tartışmamız hâlâ bitmedi,” dedi Tonya. Artık durağa gelmişler trolleybüsü bekliyorlardı. “Bize gelin. Eski Kasaba. Yakornaya, numara on dokuz.”

“Geleceğim,” dedi İgor çok ciddi bir ifadeyle. Tonya yaklaşan trolleybüse doğru adımlarını sıklaştırdığında bir ses duydu: “Antonina! Kardeşim!” Kafasını çevirdiğinde kaldırımın yanında büyük, siyah ZİS marka bir otomobilin durduğunu gördü; kapısı açıldığında Anton gülümseyerek onu yanına çağırdı.

“Antoşa!” dedi Tonya, İgor’u unutup arabaya doğru fırlamıştı. “Biz seni bir hafta sonra bekliyorduk. Ne kadar hoş bir sürpriz!”

“Kız kardeşim,” dedi Anton, Tonya için portatif koltuğu açarak. “Otur kardeşim, otur!”

“Gerçekten de bir gemi inşacısı mı?” diye sordu Jukov; Anton’un anlattıklarından Jurbinler’in “aile profilini” biliyordu.

İvan Stepanoviç şoförün yanında oturuyordu. Arkasına dönüp şöyle dedi:

“Daha değil!”

Tonya gülmeye başladı. Fabrika müdürünün “daha değil” diyerek ne demek istediğini anlamıştı. Yeni bir geminin denize indirilmeye hazırlandığı günlerde İlya Matveyeviç hemen hemen eve hiç gelmezdi. O zamanlar Tonya kontrol noktasına koşar ve Agafya Karpovna’nın hazırladığı akşam yemeğini elinde tutarak sabırsızca beklerdi. Bir keresinde, altı ya da yedi yıl kadar önce, o ana kadar sık sık geldiği fabrikanın kapısından içeriye onu ilk kez bırakmışlardı. Elinde yemek kabıyla tüm kızağı baştan aşağı dolaşmış, babasıyla vedalaştıktan sonra eve gidecekmiş gibi yapıp, deponun avlusundaki kalıp demirlerin, çelik stokların, çimento varillerinin üstüne tırmanmış, kazan dairesine ve atölyelere bir göz atıp İvan Stepanoviç’in odasına bile uğramıştı.

“Sen de kimsin bakayım?” diye şaşkın şaşkın sormuştu İvan Stepanoviç bu tuhaf ziyaretçiye. “Ben Tonya. İlya Matveyeviç’in kızı. Bana buraları anlatın bakalım!”

İvan Stepanoviç kızı çok beğenmişti. Ona, uzun masalara yerleştirilmiş gemi modellerini, buhar makinelerini, kazanları göstermiş, üç renkli, kalın bir kurşunkalem hediye etmiş ve vedalaşırken: “Daha sık uğra, utanma. Kapıdaki teyze seni bırakmazsa bile yine de gel. Peki o zaman, haydi sağlıcakla kal,” demişti.

O günden sonra müdürün odasına nadiren uğradı. “Kapıdaki teyze”, daha doğrusu kapının önündeki teyze, müdür, kâh toplantıda, kâh meşgul, kâh atölyeleri ziyarete çıktı diyerek onu bırakmamıştı. Fakat İvan Stepanoviç, Tonya’yı unutmamış ve İlya Matveyeviç’in bir gemi inşacısı daha yetiştirdiğine kendini inandırmıştı.

Tonya, şimdi İvan Stepanoviç’e yanıldığını, gemi inşa etmeyeceğini söylemek isterdi ama Anton’un yanında oturan ihtiyar ona engel oldu:

“Güzel kızım gemi inşası zor bir iş. Şimdilik zor bir iş. Ağır bir süreç. Zamanla gemi inşa fabrikasında emek, şeker fabrikasında olduğu gibi hafifleyecek ve basitleşecek.”

“Ve gemiler bir gün selefön sargıda çıkacak!” dedi gülerek İvan Stepanoviç ve mendilini çıkarıp yüzünü sildi. “Fakat daha o zamanlara çok var.”

Atölyelerin yeniden planlanması ve yeniden inşası üzerine bir sohbet başlayınca Tonya’yı unuttular.

Tonya, İvan Stepanoviç’in istasyonda karşıladığı MK’nin fabrika-daki yeni Parti Organizatörü Jukov’la ve Profesör Belov’la tanışma anında orada, yanlarındaydı. Belov burada da bildiğinden şaşmamıştı, onu sadece rakamlar ilgilendiriyordu; arabanın penceresinden dışarı bakacağına müdürün güçlü ensesine bakıyordu. Jukov, hem konuşmaya katılıyor, hem de dikkatle etrafı inceliyordu. İnşa edilen binalar, ıhlamur ağaçlı yollar, çimenler görünüp kayboluyordu; yol, Lada Nehri boyunca, ucu sonu olmayan dümdüz bir cadde halinde uzanıyordu ve ilerledikçe denizin yakınlığı daha fazla hissediliyordu. Arabanın üzerinde alçaktan martılar uçuyor; keskin rüzgâr, onların dar, uzun kanatlarını âdeta kökünden söküyordu. Rıhtımlara yanaşmış is içindeki yük gemilerinin dumanları tütüyor, kalın duman bulutları yolu kaplıyor ve araba zaman zaman siyah bir sis bulutuna girmiş gibi onların içinde kayboluyordu. İleride, daha önce

vagonun penceresinden de görünen fabrikanın manzarası açılıyordu. Ferah, geniş bir manzara gözlerinin önünde uzanıyordu; fabrikanın, şehrin tüm batı sahil kısmını kapladığı düşünülebilirdi. Atölyelerin yuvarlak ve sivri çatıları, uzun, sert bacalar, gemi direkleri, vinçlerin kolları, kablolar, zincirler, tüm bunlar yakından bakınca hiç de öyle narin yapılar değildi. Güneş cam çatılardan yansıyor, gözleri kör eden ışınlar bu vinç kollarından ve direklerden süzülüyor, onları canlandırıyor, harekete geçiriyor; gemilerdeki sancaklara vuruyordu. Ve fabrika, şehrin içinde bir şehir, boyutları duyulmamış devasa bir gemiyi andırıyordu. Tanımadığı bu gizemli gemi ağır ağır ve görkemli bir şekilde Jukov'a doğru yüzüyordu.

3

Jurbinler'in evi her zaman kalabalık olur, insandan geçilmezdi. Özellikle akşamları misafirleri olurdu. Fabrika yaşamı aileleri pek çok iple birbirine bağlar, bu iplerle Yakornaya 19 numaradan yolu geçmeyen kimse kalmazdı. En başta yanına geline kişi İlya Matveyeviç'ti: Ona mühendisler, ustalar, ustabaşları gelir, gündüzleri konuşmaya zaman yetmez, akşamları devam edilirdi; sık sık birlikte eskimiş "çivit mavis-i" kâğıtları masaya sererler, münakaşa başlar, tartışma, bağirtların yükselmesinden masaya yumruk atmaya kadar varırdı.

"Çivit mavis-i" kâğıtların, tartışmaların olmadığı zamanlar da olurdu. Olta takımları, ağlar, çapari hep beraber hazırlanır ve gece balığa gidilirdi.

Büyük oğul Viktor'un arkadaşları, Jurbinler'in evine başka ilgi konularıyla gelirdi. O zaman elektrikli uzun rende, ahşapların kurutulmasında yüksek frekanslı akımlar, mürekkep ve cilaların anında nasıl kurutulacağı hakkında konuşmalar yapılırdı.

Kostya'nın arkadaşlarının merakı ise ağır işler, onlarca kiloluk yelken bezleri, kalın gemi direkleri, yatların omurgalarıydı. Bunlar Kostya'nın da ilgisini çeken, fabrika yatçıları, yelken sporu müdavimleriydi. Kostya bisiklet sporuyla da ilgileniyordu, bu yüzden Agafya Karpovna pencereden baktığında ya da kapının önüne çıktığında, sokaktan, ön bahçenin çitinin üzerinden Kostya'ya seslenenlerin

omuzlarında şasiler, sekiz rakamı şeklinde eğilmiş tekerlek jantları, gidonlar, lastikler görebilirdi.

Aleksey'e acelesi olan, hızla bir şeyler söyleyip, oturmadan hemen ayrılan gençler gelirdi. Onlar gittikten sonra Agafya Karpovna, küçük oğlunun yastığının altında ödünü patlatan, korkunç boks eldivenleri ya da onun deyimiyle dayak eldivenleri, yatağının altında demir çivili ağır ayakkabılar, ahşap lobutlar, diskler, demir güller, İlya Matveyeviç'in "Yine dedektif maceraları!" dediği oldukça sıkı sarılmış ikinci el kitaplar bulurdu. Aleksey ise kızardı: "Dedektif maceraları değil, Jack London ya da Bret Harte, onlar." "Eh işte diyorum ya hezeyan!"*

Matvey Dede'ye bile gelenler olurdu. Kâh uzak geçmiş hakkında sorular sormak için dergi ya da gazete muhabirleri, kâh 1928 yılında türbin atölyesine giden elektrik nakil kablolarının nereye döşendiğini hatırlayıp hatırlamadığını soran elektrikçiler gelirdi. Dediklerine göre şema kaybolmuştu.

Bu gecelerde Agafya Karpovna neler neler duyar, ne haberler alırdı. Fabrikada, kasabada hatta şehirde bile bir olay olsun da onun haberi olmasın, nadirdi. Çünkü erkekler dışında Dunyaşka'nın, Tonya'nın kız arkadaşları da gelirdi. O kadar çok komşu vardı ki!..

Anton'un gelişyle de eve daha fazla insan doldu. Anton'u görmek, onunla konuşmak, önümüzdeki günlerde yenilenecek fabrikayla ilgili haberler almak için yalnızca onun eski arkadaşları değil, zamanında onunla bir kez tanışmış olanlar bile geliyordu. Anton'un açık, hoş sohbet karakteri sayesinde Jurbınler'in evi bu günlerde gerçek bir kulübe dönmüştü.

İlya Matveyeviç, oğluna gösterilen bu ilgiden dolayı çok gururlanıyordu. Anton birilerine, gemi inşasındaki üretimin yeni ilkelerini açıklarken İlya Matveyeviç, 'Senin hakkında yanılmadım Antoşa, yanılmadım' diye düşünürdü. 'Aferin!' Anton, kararlılığıyla ve direşkenliğiyle İlya Matveyeviç'in gözüne girmişti. Bir zamanlar Anton fabrikada ustabaşı olarak çalışırken onun ekibi "asabi" diye isimlendirilmişti. Onlara "Asabi takım" diyorlardı. Anton'un ekibi bir görev aldıktan sonra hazırlık işlemleriyle diğerlerine göre nispeten daha

* Yazar burada kelime oyunu yapmış. "Bred" Rusçada "sayıklama, hezeyan" anlamına geliyor. -çev.

uzun süre uğraşır, bu sırada diğer gemi montajcıları Anton'un ekibini geride bırakırlardı. Fakat sonra durum tersine döner ve iş öylesine hız kazanırdı ki artık hazır konstrüksiyonlar, çelikler, gemi malzemele-ri yetişmemeye başlardı. Anton bu gibi durumlarda tıpkı onun gibi, yani İlya Matveyeviç'in yaptığı gibi yapar, gövde kaplama atölyesine gider ve sert bir şekilde bu malzemelerin kendisine verilmesini talep ederdi. Sonuçta ekip öne geçerdi.

Anton ustabaşı olana dek İlya Mayveyeviç onu hoppa bir genç olarak görüyordu. Gerçekten de neydi ki! Yalnızca futbolla, kulüpteki oyunlarla ilgilenen, şehir gazetesine şiirler yazan bir genç. Ustabaşı olarak atandıktan sonra Anton değişti. Bu değişimin nedeni galiba ustabaşılığın ona çok erken bir yaşta, on dokuz yaşında verilmiş olması ve sorumluluktan, alışık olmadığı görev ve yükümlülüklerden şaşkına dönmüş olmasıydı. Gururu, diğer ustabaşılarından daha kötü olmamak için şiiri ister istemez bir tarafa koymasına yol açmıştı.

Savaşın ilk aylarında cepheye gitmiş, Moskova civarındaki bir savaşta ayağını kaybetmişti. Hastaneden sonra eve döndüğünde durumu çok acıklıydı. Protezli ayağıyla sıkışık bölmelerden, buz tutmuş iskelelerden geçemiyor, dar lombar kapağından bir güverteden diğerine sıçrayamıyordu. O zamanlar ne yapacağını uzun uzun düşündü ve en sonunda ailesinin de tavsiyesiyle bir karar verdi: Öğrenim görecekle ve mutlaka mühendis olacaktı.

Anton tüm gücünü eğitime verdi. Akşamları yetişkinlerin okuluna gidiyor, gündüzleri öğretmenler eve geliyordu. Bir buçuk yıl sonra Anton sınavları verdi ve gemi inşa enstitüsünde okumaya Leningrad'a gitti.

Enstitü ona kolay geldi: Gemi yapım pratiğini biliyordu ve diğer öğrencilerin çoğunda olmayan pratik bilgileri teorik bilgilerle birleştirme özelliği, mezuniyet projesini bitirdikten sonra bu genç mühendis, bilimsel araştırma enstitüsünde doğal olarak işe kabul edilmesini sağladı, işte şimdi gemi inşasının önde gelen teknik uzmanlarından biriydi. Babası oğluyla ne kadar gurur duysa azdı!

Anton neşeli, hayat dolu bir insandı. O bir şey anlatmaya başladığı zaman, evdekilerin hiçbiri yanından ayrılamazdı; Anton'un şakayla karışık adaşım dediği Tonya bile yaptığı işi unuttur, anlattığı

her şeyi anlamasa bile Anton'a kulak verir, anlattıkları ona anlaşılır gelirdi. Anton'un geldiği gün, evlerine misafirliğe çağırdığı İgor'u bile unutmuştu.

Ve İgor bir gün aniden, bir sonraki pazar günü geldi.

Sıcak ve boğucu bir gündü. Havada kırlangıçlar uçuşuyor, açık pencerelerden kulak tırmalayıcı ciyaklama sesleri duyuluyordu. Agafya Karpovna daha sabahtan fırtına kopacağını söylemiş, Matvey Dede'den Vasili'ye gitmemesini, herkesin evde oturmasını istemişti. Fakat Matvey Dede dinlemedi. Viktor kulübe, Stahanovcuların toplantısına, Aleksey kim bilir nereye, Dunyaşka'yla Kostya da bebeklerini alıp kum tepelerine gitmişlerdi.

Tonya da onlarla gitmek istemişti ama Lida onu alıkoyup çardağa götürdü. İlya Matveyeviç tarafından bir zamanlar çıtalarla örülmüş bu gizemli ve soğuk çardak artık neredeyse eğilmiş, yanında biten yabani asma yaprakları üstüne bir çullansa dayanamayıp yıkılacak hale gelmişti. Pencereden süzülen tütün dumanları, desenli asma yapraklarının içinde fark ediliyordu. Orada, ailenin ortak yemek odasında İlya Matveyeviç, Aleksandr Aleksandroviç ve Anton oturuyordu. Bazı hesaplamalar ve çizimler üzerinde duman tüttürüyorlardı.

Lida, göğsüne attığı muhteşem saç örgüsünün ucunu yüzünde gezdirerek şöyle diyordu:

“Sen mutlusun Tonyacığım. Daha gençsin. Ya benim neyim var? Hiçbir şey. Yakında otuzuma basacağım. Anlıyor musun, otuz! İşte burada oturuyor da oturuyorum. Peki ya neyi bekliyorum? Kendim de bilmiyorum... Benim Viktor... Onun için ne diyeyim! Bence herhangi bir kalas ona benden daha ilgi çekici gelir. O bu kalaslarla ve tomruklarla yaşıyor, talaş ve tutkal kokuyor ve çevresinde başka hiçbir şeyi fark etmiyor. Herkes beni anormal sanıyor, ama bana sorarsan anormal olan o. Düşünsene, gecenin bir yarısı yatağından sığıyor, lambayı yakıyor ve bir şeyler çiziyor. Sabah kalkınca bir bakıyorsun, dişli tekerlekler çizmiş. Bunları neden çiziyor ki? O bir marangoz. Gündüz onu azıcık görüyorum, akşam da yok, gece yarısı ise onu hissetmiyorum. Sevgisiz; bir garip, bir yabancı. Ne evliyim ne de dulum ben Tonyacığım. Olamaz, insan böyle yaşayamaz! Bana şimdi söyler

misin ne yapayım?” Lida sertçe Tonya’nın bileğini sıktı ve doğrudan yüzüne fısıldadı: “Ya ne yapayım ben ha? Bela sonunda seni bulur. Benimle ilgilenen bir adam var...”

“Lida yenge! Neden böyle konuşuyorsunuz?” Tonya kendini ondan çekti. “Siz ne diyorsunuz?”

Tonya kötü olmuştu. Kalkmak için bir hamle yaptı ama Lida onu yeniden yanındaki sıraya oturttu.

“Sizinkiler beni sevmiyor...” diyerek güldü. “Sizinkiler’ diyorum, oysa sizin ailede on iki yılım geçti.”

“Lida yengeciğim! Sana atölyede bir iş bulalım. Poliklinik çok sıkıcı. Fabrikaya gidin. Orada o kadar çok insan...”

“Fabrikaymı! Yıkılsın o fabrika, tümünden yıkılsın! Siz Jurbınler için varsa yoksa fabrika!”

“Tonya-a!” diye sundurmadan seslendi Agafya Karpovna.

Ebeveynlerin çocuklarını bu şekilde iyi bir şey için çağırmadığını herkes bilir. Ya bakkala gidilip ekmek ya da gaz yağı alınması lazımdır ya da komşuya gidilip bir tutam ödünç biber istenecektir. Fakat bu kez Tonya nereye icap ediyorsa her yere gitmeye hazırdı, yeter ki daha fazla Lida’nın yanında kalmasın.

“Buradayım anneciğim!” diye bağırarak çardaktan fırladı.

“Burada seni neredeyse yarım saattir bir kavalie bekliyor.”

İgor kapının önünde bekliyordu. Kavalie diye adlandırılmaktan hiç utanmayan Igor, Tonya’ya doğru yürüdü ve onun elini sıkıp:

“Tam yarım saat değil, otuz saniye eksik,” dedi.

Tonya, Igor’un gelişiyse o kadar mutlu olmuştu ki yüzünden ve gözlerinden fışkıran bu mutluluğu gizleyemiyordu. Zaten gizlemeye de çalışmadı. Aleksey tarafından “bir erkek gibi” yetiştirildiği için, “genç bir bayan” gibi davranmak ona yabancıydı. Tonya Lida’yı çoktan unutmuştu.

“İgor, geldiğin ne kadar da iyi oldu! Hadi dolaşmaya çıkalım, kum tepelerine, sahile...”

“Hangi tepelere? Şu havaya bir baksana!” dedi Agafya Karpovna gökyüzünü işaret ederek.

Gökyüzü, saç örgüleri gibi birbirine dolanmış kara bulutlarla kaplanmıştı. Kapının arkasında tozlar havalanıyor ve fabrikaya doğru bir

duman bulutu yükseliyordu; rüzgâr kavakları eğmiş, her yerde yapraklar hışırıyordu. Sundurmaya serpinti halinde yağmur damlaları düşüyordu. Tonya hayretle gökyüzüne bakarken, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlamış, kırıla ve gümbürdeyerek uzun bir şimşek çakmıştı.

Eve koştular. Tonya İgor'u kendi odasına götürdü. Yemek odasından geçerlerken İgor selam verdi ama onu yalnızca Aleksandr Aleksandroviç gördü.

"Ne?.." Yaşlı usta gözlüğünün üzerinden şaşkın şaşkın bakarken kara gözlü bu genç delikanlının orada ne yaptığını ve onlardan ne istediğini pek anlamamıştı.

Tonya'nın odası, yemek odasının yanında, küçük, dar bir odaydı. Anton'un, Aleksandr Aleksandroviç'in, İlya Matveyeviç'in söylediği her sözcük odadan duyuluyordu. İgor'la Tonya fısıltıyla konuşuyor, kahkahalarını zor zapt ediyorlardı.

"Sizinkileri seviyorum," dedi İgor duvarda asılı Tonya'nın kız arkadaşlarıyla birlikte çektiği bir fotoğrafa bakarak.

"Sevdiysen, gel bizimle yaşa," dedi Tonya, ona "sen" diye hitap ettiğini fark etmeden.

"Hadi size taşınayım! Şaka bir yana ne annem ne de babam henüz fabrikada çalıştığımı biliyor; arkadaşlarla enstitü sınavlarına hazırlandığımı sanıyorlar. Gerçi yavaş yavaş ortada yolunda gitmeyen bir şeyler olduğundan şüphelenmeye başladılar. Çok erken kalkıyorum, sonra elbette kıyafetlerimi atölyede değiştiriyorum ama ne kadar yıkanırsam yıkanayım demir kokusu yine de geçmiyor. Annem, bu da ne böyle diye soruyor. Acaba parfüm mü sıksam?"

"Parfüm mü?" Tonya odadan çıktı ve Aleksey'in hediye ettiği kutyu getirdi. Kurdeleyle sıkı sıkı bağlanmış bu küçük şişeyi henüz açmamıştı. "Parfüm mü istemiştin?"

İgor, bu işlerden anlarmış gibi şişenin mantarını kokladı.

"Güzel kokuyor. Hediye mi?"

"Hediye."

"Ne kadar da sersemmiş."

"Kim sersem?" diye sordu Tonya. Odanın ortasında donakalmıştı.

“Böyle hediye verenler. Gerçek erkekler böyle saçmalıklarla uğraşmaz. Ben olsam...”

“İgor biliyor musun... Bu kelimeler benim için kavga sebebidir. Sen kendi ayağına sıkıyorsun. Bunu bana bizzat, onur tahtasında ismini okuduğun kardeşim Alyoşa hediye etti.”

İgor mahcup oldu.

“Afedersiniz,” dedi. Şaşkınlıktan Tonya’ya yeniden “siz” diye hitap etmişti.

Oda kararmıştı. Aniden beyaz ışıqla bir şimşek çaktı ve kapalı pencerenin camlarında su şeritleri belirdi. Ev, gök gürültüsünden titriyordu. Igor ve Tonya sessiz kaldılar.

“Biz Aleksandr Aleksandroviç’le,” dedi İlya Matveyeviç, “nasıl daha hızlı, daha ucuza, daha doğru yapılabileceğini düşünüyoruz. Biz, gövde atölyesi olarak matkap ucuyla sacın her iki tarafını bükerek altına almayı öneriyoruz. Ne diyorsunuz?”

“Bu size göre daha hızlı ve daha mı ucuz olur?”

Tonya’yla Igor Anton’un yüzünü görmemişti fakat onun “daha hızlı ve daha mı ucuz” derken gülümsediğini hissetmişlerdi.

“Yoldaş ustalar, bunlar taş devrinde kaldı!” diye devam etti Anton. “Bir sacdaki deliğin pozisyonunu diğerine kesin matematik hesabıyla getirmek gerekiyor.”

“Yani farz edilen hata payı...” diye konuşmasına başladı İlya Matveyeviç.

“Milimetre payları mı?”

“Çok küçük paylar. Asıl sac işlendiğinde ve tüm delikler delindiğinde hata yapıp yapmadığımız belli olacak.”

İgor kulak kabartmıştı. Konuşma ilerledikçe, İlya Matveyeviç’in kızığında ilk projeye göre inşa edilen geminin kuzey enlemlerinde yük taşımak için öngörüldüğünü öğrendi. Kışın ortasında, gövde ana parçalarının montajının yapıp bittiği bir sırada bakanlık, geminin tasarımını değiştirmeyi ve onun daha da sağlamlaştırılmasını talep etmişti.

Tasarımın çözümünü, ek bir kaplama yapmakta bulmuşlardı fakat montajcılar bu kaplamanın nasıl yapılacağı konusunda çıkmaza girmişlerdi. Gövdeyi matkapla delip tutturmak elbette boşunaydı.

Diyelim elektrikli matkapla deldik. Peki sonra? Yani bu deliklerin yeni levhalardaki deliklerle çakışması için ne yapılacak? İlya Matveyeviç'in Anton'a da anlattığı gibi, gövde atölyesi ek sacları tabana doğru bükmeyi ve gövdenin içinde iki sacı birlikte matkapla delmeyi öneriyordu. Muhtemelen İlya Matveyeviç bunu yapmıştı da ama yine de bunun uzun bir şarkı olup olmayacağını Anton'a danışmaya karar vermişti.

"Antoşa, gemi çeliğinin sacı," diyordu İlya Matveyeviç, "pahalı bir şey. Senin deneyin başarısızlık halinde tuzluya mal olur. Gövde atölyesi olarak en iyisi içeriden matkapla delmek diyoruz. En garantilişi bizim önerimiz. Eski ve yeni delikleri üst üste getirip cıvataları perçinle ve sağlamlaştır."

"Böyle bir çağda bu şekilde çalışmak ne kadar da utanç verici," diyerek ikna etmeye çalıştı Anton. "Matkapçı orada, yüksekliği bir metreden daha az olan, bilmem ne kadar boylamasına ve enlemesine kirişin bulunduğu dip alanında çengel gibi iki büküm eğilmek zorunda kalacaktır. Farz edelim bizim çocuklar bunu başardı. Fakat biz yöneticiler, böyle dededen kalma yöntemlerle iş yapamayız."

"Titiz bir iş, kabul. Ancak hata da kaldırmaz," dedi İlya Matveyeviç.

"Hata kaldırmaz! Gündüz bir uçak nasıl hatasız uçar: Her yeri gördüğün için şaşırırmazsın. Ama işte gece de uçmak lazım. Senin dediğin gibi sadece hatasız yöntemler izleyecek olursak fazla uzağa gidemeyiz, baba."

"Tamam," diyerek razı oldu İlya Matveyeviç öfkeyle. "Ben hatasız bir yöntem bilmiyorum. Yap bakalım hesaplamaları da görelim!"

"O zaman şöyle yapıyoruz," dedi Anton. Kurşunkalemi kâğıtta hışırdatmaya başladı. "Düzlem üzerinde bir noktamız var... Onu başka bir düzleme aktarmak için..."

"Acele etme," diye onu durdurdu İlya Matveyeviç. "Birincisi, elimizde bir düzlem değil, eğri bir levha var..."

"İşte mesele bu!" diye fısıldadı İgor, Tonya'ya. Yemek odasındaki konuşmaya birlikte kulak kabartıyorlardı.

"Hayret, sen bu tür konuşmalara Skolastik dersin!" diye fısıldayarak yanıt verdi Tonya.

Yeniden, okumaktan vazgeçen İgor'un doğru yapıp yapmadığını tartışmaya başladılar. Aniden odaya Lida girince ikisi de korktu. Öylesine ıslanmıştı ki elbisesi üzerine yapışmıştı ve ince yazlık kumaştan vücudunun tüm hatları ortaya çıkmıştı.

"Boşuna kaçtın," dedi Tonya'ya. "Ne kadar güzel bir yağmur!" diyerek döndü ve tabanda ıslak izler bırakarak çıktı.

"Bu kim?" diye sordu İgor.

"Ağabeyimin eşi."

"Güzelmiş."

"Evet. Daha da güzeldi." Tonya raftan, mavi kadife kaplı bir albüm aldı ve ortasından açtı. Lida, üzerinde bir mayoyla, kum tepelelerinin arasındaki çam ağaçlarının altında zarif bir biçimde duruyordu. Omuzlarının üzerinde renkli bir şemsiye görünüyordu. Yanında, çizgili bir mayoyla küçük bir kız kürekle kumları kazıyordu. "Bu ise ben," diye küçük kızını gösterdi Tonya. "O zaman ben altı yaşındaydım. Herkes benim de çok güzel bir kız olacağımı söylüyordu ama hiçbir şey olmadı."

"Öyle mi?" dedi İgor ve onun güneşten yanmış burnuna ve yüzündeki çocuksu çillerine bakarak gülümsedi.

Tonya albümünü kapattı. İgor'un gülümsemesi onu gücendirmişti. Neden kırıldığını kendi de anlamamıştı. Pencereyi açtı. Oda taze toprak ve yıkanmış kavak ağaçlarının kokusuyla doldu. Gökyüzü, sanki fırtınanın yarattığı gerginlikten yorulmuş, yağmur yavaş yavaş, her dakika azalarak yağıyordu.

Ön bahçede Dunyaşka, neşeyle ayakkabılarını eline almış, bahçe kapısından sundurmaya yalınayak koşarken, arkasında Kostya, bir taraftan sandaletlerle su birikintilerine gürültülü bir şekilde haldır huldur basıp diğer taraftan ıslanmasın diye ceketini başına sardığı Saşka'yı getiriyordu.

"Deliler! Bebeği üşütmek mi istiyorsunuz!" dedi sundurmada onları karşılayan Agafya Karpovna.

Sonra İlya Matveyeviç de torununun sağlığıyla ilgili birkaç söz söyledi. Tonya'ya göre babası Saşka'nın sıırıslıklam olmasına kızdığına göre demek ki hesaplamalar pek de istendiği gibi gitmiyordu. Bunu İgor'a da söyledi.

İgor'u ögle yemeğine davet ettiler. Tüm yemek boyunca Anton ihtiyarlarla tartıştı; onların tartışmalarına Kostya da katıldı. Dunyaşka, dizlerinde yatan bebeğiyle meşgul olduğu için yemek yiyemedi. Igor'la yalnızca Agafya Karpovna, bir de arada sırada Lida konuştu. O nazik yanıtlar verdi ama yanıtlarının büyük çoğunluğu yersizdi çünkü erkeklerin konuşmalarına kulak kabartmaya devam ediyordu.

Tonya susuyordu. Yerlerin ıslak olduğunu söyleyip Igor'u trolleybüse kadar geçirmede. Gerçekten de avludaki su birikintileri devasaydı.

Tonya odasına döndü, yatağına yattı; belki de son yıllarda ilk kez ağlıyordu. Hep onun gelmesini beklemişti ve işte o gelmişti... Peki ne olmuştu ki? Sanki hiçbir şey. Anlamsız, tuhaf bir gülümsemeyle, çok garip bir "öyle mi"yi saymazsak hiçbir şey olmamıştı. Ama gerçekten de bu gülümsemeyle, "öyle mi"yi saymayabilir miydi? Bu ifadelerde bir alay, ironi, hor görme seziliyordu. Tonya için Igor sönmüştü; beklediği her gün, bahçe kapısının her gıcırdamasında heyecanla atan kalbi, artık onun için atmıyordu; ondan soğumuştur. Igor artık ona sıkıcı ve önemsiz görünüyordu. Tonya onun hakkında yanılmıştı. Her yanılğı acıdır, ama söz konusu olan bir insansa daha büyük bir acıdır...

Akşam Aleksey uğradı ve düğmeye basıp ışığı yaktığında Tonya'nın gözyaşlarını fark etti:

"Bu ıslaklık da ne böyle?" diye sordu.

"Bir şey değil!" dedi Tonya parlak ışıktan gözlerini kısıp başını yastığından kaldırmadan. "Sanki kendisi bilmiyormuş gibi!"

Tonya'nın duyguları bir anda keskin bir dönüş yapmıştı. Artık suçlu olan Igor değil, Aleksey'in başını döndüren aptal sarışın Katya'ydı.

"Ben ne biliyormuşum?" dedi şaşkın şaşkın Aleksey. "Hasta mısın sen?"

"Hasta olan sensin ben değil! Sen!"

Mutfakta Dunyaşka şarkı söylüyordu.

Eğer yüreğin hüznölüyse

Bil ki şarkılar seni aldatmaz...

Tonya, Dunyaşka'nın şarkısını dinlerken, Katya'dan dehşetli nefret ediyor, Igor'u düşünüyordu.

V. BÖLÜM

1

SKOBELEV'İN Zina'yı kendi talimatlarını yerine getirmesi ya da kendisine katlanması konusunda korkutması boşunaydı. O büroya sadece sabahları geliyor, sigarasını yakıyor, masasının kilitlerini şakırdatıyor ve tüm gün ortadan kayboluyordu.

Temizlikçi Liza Teyze bir gün Zina'ya:

"Git dolaş be kızım. Bu rutubetli, karanlık odada ne diye oturup durursun!" dedi.

"Ben çalışmaya geldim, gezmeye değil," diye yanıt verdi Zina henüz getirdikleri bir derginin sayfalarını çevirirken.

"Doğru söylersin," dedi Liza Teyze, Zina'nın önündeki paspasa dayanarak. "Çalışmak lazım da amir yoksa çalışma mı olurmuş! Size bakıyorum, acı çekiyorsunuz. Sizin amir Yevsey Konstantinoviç, başboş hayata bayılıyor. Bir bakmışsın büfede zaman öldürür, bir bakmışsın poliklinikte kayıt memuruna gözleriyle kur yapar..."

Zina'nın ruhu ne kadar kararmışsa da az daha gülecekti: Skobelev'in o balık gözleriyle birine kur yapması mümkün müydü?

"Hepsinden de çok," diye devam etti Liza Teyze, "Yevsey Konstantinoviç kulüp yöneticisi Veniamin Semenoviç'le oturur, bacaklarını sallar. Ne kadar da gıcık bir alışkanlık! Sallar da sallanır... İkisi de sallanır. Biz halk gibi gösterişsiz, basit çalışanlarız. Bizi kimse hesaba katmaz ama biz her şeyi görür, her şeyi anlar, her bir şeye değerini veririz. Gidin dolaşın. Daha gençsiniz. İleride çalışacak daha çok zamanınız olacak."

Liza Teyze'nin tavsiyesi, Zinaida Pavlovna İvanova'nın teknik enformasyon bürosunda katalizator olması gerektiğine ilişkin olarak müdürün söyledikleriyle hiç mi hiç bağdaşmıyordu.

Büronun son derece az sayıda personeli olması sebebiyle –sadece Zina ve Skobelev vardı– ondan katalizatör olamazdı ve olmadı. İlk günler Zina işe nereden girişeceğini, nereden başlayacağını bilemiyordu. Onu bu yarı karanlık odadan oraya, kızaklara doğru çeken bir şey vardı. Skobelev eğer ona bir görev vermişse, bu, yeni bir broşürü atölyeye götürmek, postaneye uğramak, gazete ve dergilerden kestiği kupürleri albüme yapıştırmak gibi ıvır zıvır işler oluyordu. Zina bavulunu toplayıp, onu berbat şekilde karşılayan bu fabrikadan kaçmaya hazırdı. Ruhunda biriken her şeyi tek tek anlatmak için müdüre çıktı. Ama müdür onu kabul etmedi, toplantıdaydı. Bekleme odasında inatla bekleyen Zina'nın yanından geçerken de ona bakmamıştı, galiba tanımamıştı bile, "Meşgulüm, meşgulüm, yarın gelmenizi rica ediyorum" diyerek atlatmıştı. Toplantının hemen ardından da bölge Parti komitesine gitti.

Zina yarın da yarından sonra da kimsenin onunla ilgilenmeyeceğini, herkesin kendi işinde, kendi dertleriyle meşgul olduğunu anladı. Bundan böyle onun da bakması, zamanı geldiğinde hesap vermesi gereken işini belirlemişlerdi. Her zaman böyle olmuştur. Bir insana bir görev verirler, şevklendirici kelimelerle "halledersin, seni bırakmayız" derler, sonra bir bakarsın ki seni unutmuşlar: artık nasıl istiyorsan öyle yap!

Hiç kimsenin hiçbir zaman büroya uğramayıp hiçbir rapor talep etmemesi onu hayrete düşürüyordu. O zaman bu panolar, bu grafikler kimin içindi? Bunlar genel anlamda gerekli miydi, fabrikanın teknik düzeyine uygun muydu, işçilerin ve mühendislerin teknik taleplerini karşılıyor muydu?

Zina, neye ihtiyaçları olduğunu anlamak için atölyeleri dolaşmaya başladı. "Düşünmek lazım" diye yanıt verdi isteksizce, ustalar, mühendisler ve amirler. "Öyle pat diye sorunca insanın aklına gelmiyor." Zina meselenin hazırlıksız yakalanmak değil, sadece insanların büronun gücüne inanmadıkları, ondan bir fayda görmedikleri olduğunu hissetti, çoğunun ise büronun varlığından bile haberi yoktu. Bu varsayımı test etmeye karar verip, tesadüfen karşılaştığı işçilere büroya nasıl gidebileceğini sorduğunda, dört ya da beş tanesi omzunu

silkmiş, yalnızca biri: “Kesin bilmiyorum ama herhalde ana binada” yanıtını vermişti.

Böyle bir şey nasıl hoş görülebilirdi! Zina bir anket hazırladı ve tüm departmanlara, atölyelere bu anketi dağıttı. Yoldaşlar, neye ihtiyacınız var; başvurun, talep edin, diye neredeyse yalvarıyordu. Her enstitüde, edebi dergide, iş gezilerine gidenlere bile böyle anket soruları verilirdi.

Fakat ankete hiç kimse yanıt vermedi.

“Biliyor musunuz, yoldaş Skobelev,” dedi bir gün şefine Zina, “bizim büroyu kapatmak gerek!”

“Kapatınız,” dedi Skobelev kayıtsızca ve başına şapkasını giyip her zamanki gibi tüm gün ortadan kaybolmak için kapıya yöneldi.

Fakat Zina onun yolunu kesti. Skobelev saygıyla şapkasını çıkardı: “Hizmetinizdeyim Zinaida Pavlovna.”

“Benim hiçbir hizmetinize ihtiyacım yok. Sizin işiniz çalışmak, kim bilir nerelerde sürtmek değil!”

“Görüyor musunuz,” dedi Skobelev yapmacık bir cana yakınlıkla, “temizlikçiye inanırsanız, elbette sürtüyorum! Eğer gözlerinizi gerçeğe çevirirseniz hiç de dolaşmadığımı, hep aynı sıkıcı işi yaptığımı görürsünüz. Size karşı dürüst olacağım. Yaklaşık yedi sene önce ben de buraya aynı sizin gibi büyük bir hevesle çalışmak için geldim. Beni de aynı sizin gibi mühendis ve usta olarak çalışacağım atölyelere değil, ofise oturtular. Sonra da bu büroya tıktılar. Biliyor musunuz, ben de anket hazırlayıp atölyelere dağıtmıştım. Fakat zamanla buraya getirdiğim bütün umutları bırakmam gerektiğini anladım ve bir tanesi hariç hepsinden vazgeçtim: Ne zamanki idare, lüzumu kalmadığına hükmedip bu dükkânı kapatacak, o zaman ben de diplomamda yazan montaj işleri mekanizasyon uzmanlığını yapacağım. Başka bir sorunuz var mı?”

“Evet var: Büroyla ilgili düşüncelerinizi müdüre de anlattınız mı?”

“Müdürle öyle çok da sıkı fıkı sayılmayız ama pek çok insan benim ne düşündüğümü bilir.”

“Mesela kulüp başkanı...”

Skobelev yeniden şapkasını çıkardı, Zina’nın etrafından dolanıp çıkışa yöneldi. Kapıyı arkasından örterken Zina’ya döndü:

“Bundan sonraki araştırmalarınızda da sadece Liza Teyze’ye baş-
vurmanızı rica edeceğim. Çok güvenilir bir bilgi kaynağıdır kendisi.”

Zina, içinde yeniden müdüre gitmek, hızla odasına girmek ve ne olursa olsun bu yetenek istemeyen işten, daha doğrusu işsizlik-
ten kurtulmak için şiddetli bir istek duydu. İnatıydı. Artık sadece
Skobelev’e “kanıtlamak” istiyordu. Neyi kanıtlayacağı, kanıtlanınca
görülecekti; önemli olan kanıtlamaktı.

Ona sonsuz gibi gelen on günün sonunda büroya ilk ziyaretçi gel-
diğinde Zina mutluluktan uçuyordu.

“Meseleyi anlıyor musunuz,” dedi masaya oturan ziyaretçi. Güçlü,
iriyarı bir adamdı; oturduğu sandalye gıcırdıyordu. Ceketinin omuz-
larında, saçlarında, ayakkabılarında, kıvrılmış paalarında, her ye-
rinde talaş vardı.

“Amirinizle konuşmak isterdim.”

“Amir şu anda yok ama ben de mühendisim. Buyurun, sizi dinli-
yorum.”

“Mühendis mi?” Parmağıyla burnunu kaşıdı. Zina adamın bu ha-
reketiyle onu, yaşını, mühendislik diplomasını pek de ciddiye almadı-
đını sezdi. Heyecanlandı ve masanın üzerindeki bir kâğıdı düşürdü;
garip bir kuvvet kâğıdı bir manyetizma gibi yere çekerken Zina kâğıdı
yerden almak için uzandı ama tırnağına bir kıymık battı. Zina o-
cuksu bir refleksle hemen parmağını ağzına götürdü ki bu çok ayıptı:
İlk ve tek ziyaretçisinin önünde ne kadar da beceriksiz görünmüştü!

Fakat ziyaretçi gülümseyip kâğıdı yerden aldı.

“Parmağınızı gösterin bakalım nesi varmış?” dedi adam, güçlü
parmaklarıyla Zina’nın elini tutarken. “Sorun değil, şimdi çıkarırız.”

Ceketinin yakasından bir toplu iğne çıkarıp kibritle onun ucunu
yaktı ve kıymığı çıkardı.

“Tanıştık demektir,” diyen ziyaretçi gülümsedi. “Jurbin.”

“Jurbin mi? Fabrikada kaç tane Jurbin var? Ben burada yeniyim
ama daha şimdiden bir tane kızak bölümü amiri Jurbin ve bir de per-
inci Jurbin tanıyorum...”

“Daha çok tanıyacaksınız. şimdi de marangoz Jurbin, modelci
Önünüzde. Anketinizi aldık, bunun için geldim. Doğramanın küçük
lekli mekanizasyonuyla ilgili kitaplara ihtiyacım var. Fakat yle ki-

taplar ki... Nasıl desem, tam bir inceleme istiyorum. Size direkt söyleyeceğim. Benim bir fikrim var... Doğrama işi dendiği zaman aklınıza ne geliyor? Pek bir şey gelmiyor mu? Anlatayım. Doğramacılık zanaatı çömlekçilik gibi en eski zanaatlardan biridir. Bizim doğramacılar, bugün sizin de gördüğünüz ta I.Petro zamanındaki ustaların kullandığı aletleri kullanıyor. Rendeler, planyalar, çelik kalemler, keskiler, testereler... Hiç mi gelişme olmadı, tabii ki oldu. Rendeler motorlu, elektrikli oldu. Yuvarlak testerelere de motor taktılar. Eğer ayrı ayrı operasyonlarda çalışılırsa çoğu işin mekanizasyonunda bir zorluk yok. Fakat modelcinin operasyonları öyle değil; bazen öyle karmaşık şeyler ortaya çıkıyor ki rüyanızda bile göremezsiniz. Rendeleme, yontması, oyması, zımparalaması gerekiyor. Elle, özenle, titizlikle çalışıyorsun. İşte ben öyle bir tezgâh yapmak istiyorum ki doğramacıların işlemlerindeki her şey onun üzerinde yapılabiliyor olsun. Düşünce hazır, konstrüksiyon da yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Yalnız yeniden bir semaver ya da bisiklet icat etmemek için tüm ülke ölçeğinde ulaşılan sonuçların incelenmesi gerekiyor.”

Zina pür dikkat dinliyordu. Bu adama tüm kalbiyle yardımcı olmak istiyordu. Bu yardım onun fabrika hayatına girmesini sağlayacaktı.

“Bu düşünce kafanızda uzun zamandan beri mi var?” diye sordu.

“Nasıl söylesem... Elektrikli aletlerle çalışmaya başlanılan zamandan beri düşünce kafamın içinde dönüp duruyor. Her şeyi tek bir üniteye birleştirmek... Fakat ancak şimdi işin üstüne düştüm. Sıkışık durumdaydık. İşlerden başımızı kaşıyamıyorduk. Resmî olarak hiçbir şey söylenmiyor ama yeni tip bir gemi üretime geçeceği zaman modelinin yapılması gerekir. Ve herkesin dilinde, hadi hadi çabuk, acele et! Kardeşim geldi, anlattı. Bir şeyler olacak. Olaylar ilginç gelişmelere gebe.”

Zina yapılabilecek her şeyi yapmaya söz verdi ve o gün “Siyasi ve Bilimsel Bilginin Yaygınlaştırılması Derneği”ne, farklı şehirlerdeki teknisyenlere, bildiği büyük fabrikaların, enstitülerin, tasarım ofislerinin müdürlerine üç düzine mektup yazdı. Ertesi gün dergileri, kitapları, enformasyon bültenlerini sayfa sayfa, satır satır tarayarak doğramacılığın mekanizasyonu üzerine ne varsa hepsini topladı.

Zina da neden işlerden başlarını kaşıyamadıklarını biliyordu. Uzun zamandır mühendislerin ve teknik personelin aralarında, atölyelerin yenileneceği, büyük bölmelerin montajına geçileceği, Lada fabrikasında yeni tipte bir gemi yapılacağı şeklindeki dedikoduları duymuştu. Eğer yeni tipte bir gemi yapılacaksa elbette bunun yeni modelleri de yapılacaktı.

Bu dedikodular Zina'yı çok heyecanlandırıyordu. Ne ilginç olaylar olacaktı. Gerçekten de tüm bunlardan uzak durması mümkün müydü? Büyük bölmelerin montajını daha çok ders kitaplarından biliyordu; pratikte ise yalnızca bir kez ülkenin yeni fabrikalarından birinde görmüştü. Eski fabrikalarda alanın darlığı, önceden birleştirilen bölmelerin boyutlarını kısıtlıyordu; eski fabrikaların karşısına çok ciddi onlarca sorun çıkıyordu, bu ciddi sorunlar çözülmeden gemi yapımında yeni yöntemlere geçmek mümkün değildi. İşte şimdi burada da benzer sorunları çözmek için büyük bir çalışma başlatılıyordu. Zina için ne kadar büyük bir deneyim olacaktı! Genç kadrolara böyle davranmak doğru değildi, hiç doğru değildi! Hiç kimse onlara yardım etmek istemiyordu.

Neyse, kimse yardım etmezse etmesin ama o ne pahasına olursa olsun tüm gücüyle bu modelci Jurbın'e yardım edecekti.

Kısa bir süre içinde Zina mektuplarına yanıtlar almaya başladı. Mektuplarına, matbaalarda basılmış yönergeler, fabrika tasarımcılarının uygulamalarının kopyaları, "Stahanovcuların" yerelde bastırdıkları geniş hacimli inceli kalınlı broşürler eklenmişti. Zina'nın yeni tanıdığı Viktor İlyiç için ciddi bir külliyyat birikmişti. Zina her aldığı mektupla hiç vakit kaybetmeden model atölyesine koşuyordu.

"Açık, anlaşılır," diyordu Viktor ona getirilen materyalleri okuyarak. "Sanırım Zinaida Pavlovna, biz sizinle yanılmıyoruz; bu fikir tekerleği yeniden icat etmek değil."

Bu "biz sizinle" lafı, Zina için tüm teşekkür ve ödüllerden daha değerliydi. Doğası gereği kıpır kıpır ve aceleci olan Zina, şevkle gönül verdiği bu faaliyetleri öylesine geliştirdi ki Skobelev'in bile dikkatini çekti. Güzel bir sabah Skobelev, vazgeçemediği sigarasını yaktıktan sonra her zaman ayrıldığı gibi bürodan ayrılmamış, masasına otu-

rup, uzun uzun, Zina'nın el yazısıyla "V.İ. Jurbin için" diye yazdığı kalın dosyadaki kâğıtlara bakmıştı.

"İşte uğraşmam gereken iş bu!" dedi. "Rasyonalizasyon, buluşlar... Canlı bir iştir. Bense burada sizinle birlikte çürüyüp gidiyordum."

Fabrika gazetesinin bir sonraki sayısında Zina, Skobelev'in, teknik enformasyon bürosunun Stahanovcu ve yenilikçilere nasıl yardımcı olduğuyla ilgili bir yazısını okudu; yazıda, büro çalışanlarının Viktor Jurbin için, Sovyetler Birliği'nin her köşesinden materyaller topladığına da atıf yapıyordu.

Skobelev'in davranışı Zina'yı öfkelendirmişti. Gazeteyi kapıldığı gibi Viktor'un yanına koştu.

"Sadece şöyle bir göz atın Viktor İlyiç, ne kadar da küstah bir adam! Zira parmağını bile kıpırdatmadığı halde kendini parlatıyor!"

Fakat Viktor, Zina ve Skobelev arasındaki anlaşmazlığı bilmediği için yazıya başka bir açıdan bakmıştı.

"Vaktinden önce ararlarsa," dedi, "hapı yuttuk demektir. Aptal gibi görünebiliriz."

Zina için ne kadar tuhaf olsa da Skobelev'in bu makalesinin yayımlanmasından sonra büroya birkaç işçi daha gelmişti. Bir tanesi bilemenin ters açılarla keskinleştirilmesi hakkındaki son bilgileri öğrenmeye, diğeri türbin kanatlarının takılması hakkında bilgi edinmeye, üçüncüsü ise öylesine meraktan, fabrika bürosunda neler olup bittiğine bakmaya gelmişti. Baş üretim mühendisi kuryeyle bir not yollayıp kendisi için elektrik kaynağı hakkında materyaller toplanmasını rica ediyordu. Zina'nın cesareti işte o zaman geldi. İki gün içinde, teknik enformasyon bürosu hakkında ne düşündüğünü, her konuda yardımcı olma sözü verdikleri halde onu nasıl engelledikleri hakkında uzun bir makale yazdı. Skobelev'i de, büroyu kurup Skobelev'i burada unutan müdürü de makalesinde es geçmemişti.

Zina makaleyi basmalarına çok şaşırdı. Makalesini beş kez kısalttığı halde söylemek istediklerinin özünü hiç değiştirmeden aktaran editörün hünerine hayran kalmıştı.

Müdür İvan Stepanoviç, Zina'yı çağırdı. Bu makale yüzünden azar işiteceğine emin, tüm saldırılara karşı hazırlıklı ve korkusuz bir şekilde Zina odaya girdi.

Fakat İvan Stepanoviç, Zina'yı önceki gibi, ayağa kalkarak güler yüzle karşıladı ve o oturduktan sonra kendi yerine oturdu. Odasında Skobelev de vardı; demek ki o da çağırılmıştı.

"Hadi konuşalım yoldaşlar, siz müdürden ne istiyorsunuz?" dedi İvan Stepanoviç piposunu yakarken. "Bu arada Zinaida Pavlovna, ben size ne zaman yardım sözü verdim? Burada sanırım öyle yazmışsınız değil mi?" Açılmış gazeteye eğildi. "Evet, tam da öyle yazıyor: 'destek ve yardım sözü verdi'... Bu ne zaman oldu?"

"Siz hiçbir söz vermeden de yardım etmek ve destek olmak zorundasınız!" diyerek cesurca bir yanıt verdi Zina.

"Katılıyorum. Bunları dosdoğru bana söyleseydiniz ya. Neden bir şeyler söylemek için başka yollara sapıyorsunuz."

"Espri olsun diye," dedi Skobelev ukalaca.

"Sizin bu esprinizle müdürlüğün aslında sizin büroyu ihmal ettiğini artık duymayan kalmamıştır zaten. Sizin ne kadar personeliniz var?"

"Hepsi bu," dedi Skobelev. "Zinaida Pavlovna yalnız çalışıyor, bense boşuna yer işgal ediyorum. Haybeden maaş alıyorum."

Skobelev'in yanıtı İvan Stepanoviç'i öylesine şaşırtmıştı ki koltuğundan ayağa kalktı. Zina taş kesilmişti; hayatında böyle özeleştiri duymamıştı.

"Siz ne ara bu kadar boş kaldınız?" diye sordu İvan Stepanoviç şaşkınlığından sıyrılarak.

"Sizin ilgisizliğiniz yüzünden yoldaş müdürüm. Bir zamanlar ben de Zinaida Pavlovna'nın şimdi oturduğu koltukta oturuyordum ve siz bana fabrikaya mekanik uzmanı bir mühendisten çok teknik enformasyon bürosuna bir mühendis gerektiğini söylemişsiniz."

"Velev ki dedim."

"Zorla ikna ettiğiniz mühendisi büroya gönderip orada unuttunuz! O da orada yosun tuttu. İş ölü doğdu!"

"İş değil, sizin ruhunuz ölmüş. Neden Zinaida Pavlovna çalışıyor da siz çalışmıyorsunuz?"

"İstemiyorum."

“İsteyeceksiniz. İstemeye mecbursunuz! Çalışacaksınız!..” İvan Stepanoviç sesini yükseltmeye başlıyordu. Çalışmazsanız, işten ayrılmanız gerekecek!”

“Bana iyilik etmiş olursunuz!”

İvan Stepanoviç, karşısındaki adamın aklının başında olmadığını düşünmüştü belki de. En az Skobelev kadar sakın, ama sadece Zina’ya hitap ederek şöyle dedi:

“Müdürlükle teknik enformasyon bürosu arasındaki olayı kapamış sayacağız Zinaida Pavlovna. Cesur olun; işinize engel olan ne varsa, kim varsa sesinizi yükseltin, hiç çekinmeyin. Yevsey Konstantinoviç’e daha sert davranın. Onun bu... nasıl söylemeli... biraz heyecanlı durumu sanırım yakında geçecektir. Yardım ve desteğe gelince... Daha neler Zinaida Pavlovna! Asıl sizin yardımınıza ihtiyacı olan biziz.”

Zina ve Skobelev, savaştan önce asfaltlanan, kaldırım boyunca ıhlamur ağaçları dikilen Morskaya Caddesi’ne çıktılar; ıhlamurlar büyümüş, çiçeklenmiş ve kaldırımın üzerinde kalın bir gölgelik oluşturmuştu.

Skobelev gölgede durmuş, elini ceketinin cebine sokmuş, lirik bir melodiyi ıslıkla çalıyordu. Öylesine tuhaf ve sıradışı davranıyordu ki Zina, ‘Bizim amir sakın sarhoş olmasın,’ diye düşündü.

Hayır, Skobelev sarhoş değildi, genel olarak pek içmez, içki içilen meclisleri de sevmezdi. Skobelev’in, Zina ve İvan Stepanoviç’i şaşırtan değişik bir karakteri vardı.

Hayatta ne belirli amaçları, ne de sağlam bir iradeleri olan ilgisiz, uyuşuk insanlara rastlanır, hem de sık sık. Bunlar çoğunlukla küçük burjuva-orta köylü insanlardır; kendi varlıklarıyla barışık, buna alışkındırlar. Fakat etkin bir güç ortaya çıktığında onları sert bir şekilde sarsar ve o zaman kendilerini en beklenmedik yönleriyle, zaman zaman da çok olumlu yönleriyle ortaya koyabilirler.

Skobelev’in de böyle bir karakteri vardı. Zina, kuvvetli bir enerjiyle onun alışkanlıklarını kırmıştı. Skobelev elbette bunun bilincinde değildi, bunu düşünmüyordu, her şey kendiliğinden olmuştu. O ve Zina aslında tamamiyle aynı koşullarda çalışıyorlardı fakat nedense Zina –bu küçük kız– Skobelev’in tersine büronun bu iş yapmayan

atmosferine razı gelmemiş, onunla uzlaşmamıştı. Skobelev'in en iyi zamanları bekleme felsefesinin temelleri günden güne çürümüştü. Ve Skobelev, ne zamanki Zina'nın, müdürün yanındaki koltuğa, bağımsız bir şekilde, onuruyla oturduğunu gördü, orada patladı; oldukça beklenmedik korkutucu bir meydan okuma olmuştu bu.

Fakat onun İvan Stepanoviç'le konuşmasındaki pervasız cesareti, birkaç dakika sürmüştü. Büroya döndükleri zaman Skobelev öylesine sararmıştı ki Zina elinde olmadan ona sürahidenden bir bardak su vermişti.

"Kötü mü hissediyorsunuz Yevsey Konstantinoviç?"

"Çok."

2

"Yoksa bütün bu ayrıntılar tutmayacak mı? Karıştırdık mı acaba?"

Zina kavisli gönyeyi ve kurşunkalemi bir kenara atarak sırtını doğrulttu. Üç saattir aralıksız çizim tahtasında çalışıyordu. Çizimden daha sıkıcı bir şey düşünülemezdi. Bununla bir tek yetimhanede Zina'nın kız arkadaşlarının yaptıkları mendil nakışı yarışabilirdi. Zina daha önce buna benzer bir işe asla gönüllü olarak girişmemişti.

"Neden birbirini tutmayacakmış?"

Viktor, üst üste dört akşamdır masanın yanında ayakta duruyor, çocuk gibi dilinin ucunu ısırıp Zina'nın kurşunkaleminin her hareketine gözleriyle eşlik ediyordu. Çizimler net ve tamdı, tasarımcıların Viktor'a getirdiği çizimler gibi hiçbir eksiği fazlası yoktu.

"Birbirini tutması lazım. Bu durumda modelde bir değişikliğe gidip önce onu tamamen ahşaptan yapalım."

İlerideki yumuşak divanda Lida oturuyordu. Teyzesinin kendisine düğün hediyesi olarak aldığı mavi taşlı eski yüzüğü ince uzun parmaklarından çıkarıp çıkarıp takarken, Viktor'un evlerine getirdiği bu sıska kıza sessizce, imrenerek bakıyordu. Viktor, onun her hareketini nasıl da büyük bir dikkatle izliyordu! Bir bezle çizim kalemini temizliyor, acele mutfığa gidip koca bir sürahi su getiriyor, Zina cetveli ya da silgiyi masadan dirseğiyle itip düşürse, havada yakalıyordu. Vitenka, sen başka bir kıza da o on altı yaşındayken aynı böyle özenli

davranırdın. Onu kucağında taşırdın. Şimdi o günleri anımsamak insanın yüreğini donduruyor.

Yıllar geçtikçe her şey neden değişmişti? Neden böyle olmuştu? Lidiya on altısında değil de otuzunda olduğu için olmasın sakın? Genç bir kızla karşılaşınca yüreğin alev mi aldı Vitenka? Kurşun-kalemler, cetveller... On altı yaşından beri saçma sapan işlere merak saldın, zamanında bunları elinden alamadım, gerekenden fazla özgür bıraktım seni. O on altı yaşındaki kızla da ilk başta su kanalından atlamasına yardım etmek gibi önemsiz şeyler yapardın. Elimi zamanında senin elinden çekmedim, hatta gerektiğinden fazla bıraktım ve işte olan oldu. Şimdi de sıırıslıkam âşık mı oldun Vitenka? Eh iş senin işin. Zorla güzellik olmaz, zorla kim ne elde edebilmiş bugüne kadar?

Zina, Viktor'un eşinin hangi düşüncelerle kıvrandığını bir bilse belki de Jurbınler'e hiç gelmezdi. Mesele şuydu: Olgunlaşmış düşünceyi kâğıda aktarma zamanı geldiğinde, o ve Viktor, hesaplamaları yapmak, çizimleri hazırlamak için nerede çalışacaklarını düşünmüşlerdi. Sıkıntılı ve rahatsız büro, işten sonra çalışmak için uygun değildi. Zina'da da olmazdı çünkü hâlâ misafirhanede kalıyor, inşa edilmekte olan yeni binalardan birinde ona söz verdikleri daireye geçmeyi bekliyordu.

İşte bu yüzden Viktor onu kendi evine getirmişti.

Aynı yerde çeyrek yüzyıl geçiren Jurbın ailesi gibi bir ailede eski gramofondan, FED fotoğraf makinesinin aparatlarına, benzin motorlu bisikletlere kadar her şeyi bulmak mümkündü. Çizim tahtası, pergel takımı, kavisli gönye ve yazı kalıpları neydi ki...

İlk gün tanışmayla, Agafya Karpovna'nın çayın yanında verdiği ikramlarla geçti. Zina masada tüm aileyi tanıdı. Matvey Dede ve Dunyaşka'yı önceden tanıyordu; beraber çalışırlarken görüp şaşırmıştı. Ona "kızböceği" diye seslenen İlya Matveyeviç'i de hatırlıyordu. Elektrot kaynakçısı Kostya'yı da görmüştü. Misafirperver Agafya Karpovna'yla, Lida'yla, Tonya'yla, burada şakayla akademisyen diye adlandırılan Anton'la tanışmıştı. Dunyaşka bile ona güvenip oğlu Aleksandr Konstantinoviç'i Zina'nın kucağına vermişti. Aleksandr Konstantinoviç annesinin kucağından ayrıldıktan sonra yüksek sesle ağlayınca Zina şaşkınlıktan az daha onu düşürüyordu. Gerçi elbette

bebek düşmemiş, yaramazı yakalamak için bütün eller altına üşüş-müştü ama bu olaydan sonra Zina yabancı bebelere “dadılık etme-ye” tövbe etmişti.

Makinist babası ve dokumacı annesi hakkında Zina’ya ayrıntılı sorular sordular, bu arada Agafya Karpovna gençliğinde bir dokuma fabrikasında çalıştığını söyleme fırsatını kaçırmadı; anne babasının ölüm nedenleri, yetimhanedeki hayatı, enstitüdeki eğitimi, Zina’nın gelecek planları başlıca sohbet konularıydı.

Çaylar içildikten sonra herkes ayağa kalktı. Agafya Karpovna Zina’ya sarıldı –Zina, Agafya Karpovna’nın gözünde acınması gereken bir yetimdi–, onu öptü ve gözlerinden birkaç damla yaş süzüldü.

“Bize daha sık gel. Yabancı bir ailede olmak, yalnız olmaktan daha iyidir. İnsan yalnız başına, ışıktaki bile soğuktan donar.”

“Bizim kocakarıyı dinlemeyin siz mühendis yoldaş,” diyerek kendi tarzında espri yaptı İlya Matveyeviç. “Ne yaparsın, kocakarılar duygulanıyor. Sulugözlü bir millet. Donmamak için hızlı hareket etmek lazım. Bir çalışmaya başla, bak bakalım üşüme müşüme kalıyor mu, ensenden buhar çıkar valla!”

“Lafa bak lafa!..” diyerek başını salladı Agafya Karpovna. “Bir genç kızın duyacağı birbirinden güzel laflar.”

“Bu işler böyledir değerli yurttaşlar. Ya gemi inşa edecek ya da sevgi sözcükleri okuyacaksınız. Bu mesleğin sertliğini bilmiyorsunuz sanki!”

“Acaba,” diye sordu Zina, “geçen gün perçin yapan oğlunuz nerede?”

“Nerede olduğu konusunda,” diye yanıtladı İlya Matveyeviç, “kimseye bir malumat vermez.”

İşe başlamadan önce Viktor ve Zina’nın arkasında Anton hariç tüm aile toplanmıştı. Anton sadece ilk geldiği günlerde akşamları evde kalmış, sonraki günler ise hemen hemen fabrikadan dışarıya adımını atmamıştı. Lida tüm olup bitenlere boyun eğen bir suskunlukla yalnız kalmıştı ve her şeyi görüyordu. Lida, birbirlerinin omuzlarına hafifçe vurarak kutladıkları tüm başarılarının ve bant testere- nin tezgâha montajının olanaksızlığı, frezenin hantal görüneceği, motor devir sayısında değişikliklerin nasıl elde edilebileceği, aksi

takdirde şerit cihazının konamayacağı konularını her ikisinin uzun uzun, anlamsızca konuştukları tüm başarısızlıkların tanığıydı.

Motor devir sayısındaki değişiklik onların canına okumuştı. Onlar artık modele uygun mekanizma parçalarının teorik hesaplarının tutup tutmayacağını düşünmüyordu. Fakat devirler, devirler... Bununla ne yapacaklardı? Tipik bir motorun dönüş hızı dakikada 3000 devri buluyordu. Tezgâha bant testereyi yerleştirmek içinse devirin 500'ü geçmemesi gerekiyordu.

Yardım, Zina'nın hiç beklemediği bir yerden geldi. O, baş tasarımcıyla bu motorların durumunu konuşurken Skobelev kulak misafiri olmuştu. Müdürlle konuşmadan sonra eğer büroda aktif olarak çalışmayacaksa da en azından işten kaçmayacaktı. Zina inisiyatifi kendi eline aldığında ona da bazı görevler vermişti. Skobelev de atölyelere gidiyor, talepleri topluyor, ustalarla, Stahanovcularla sohbet ediyor, mektuplar yazıyordu. Yavaş yavaş, tembelce, istemeden yapıyordu ama yapıyordu.

Ve işte bu Skobelev, baş tasarımcıyla konuşmaya kulak misafiri olduğunda aniden şöyle dedi:

“Neden Zinaida Pavlovna böylesine yüksek bir makamı rahatsız ediyorsunuz? Onlarsız bu yapılamaz mı? Neden Jurbin'in projesini benim iyice anlamama izin vermiyorsunuz? Siz beni ayağında galoşlu, yırtık keçe çizmeli biri olarak görüyorsunuz herhalde ama Yevsey Skobelev'in altı yıl enstitüde dirsek çürütüp montaj işleri mekanizasyon uzmanı olduğu ve bu konuda bazı bilgileri hâlâ hatırladığı hiç aklınıza gelmiyor!”

“Yevsey Konstantinoviç, ne demek, buyurun! Jurbin bundan çok memnun kalacaktır.”

Gerçi Zina, Viktor'un Skobelev'in kendi işine karışmasından memnuniyet duyacağından ciddi kuşku duyuyordu, aslında kendisi de bundan memnun değildi ancak böylesine mahzun bir tonla yapılan bu ricayı nasıl reddedebilirdi?

Skobelev Jurbinler'e geldi.

Onun gelişiyile Lida kendi odasında durmadı. Skobelev, onun kulüp başkanı Veniamin Semenoviç'le ilişkisini bilen tek kişiydi. Gerçi aralarında öyle özel bir şey yaşanmamıştı. Yalnızca iki ya da üç kez

Lida, Veniamin Semenoviç'le körfeze, kum tepelerinde dolaşmaya çıkmış, bir kez de tesadüfen şehirde karşılaşmışlar ve Semenoviç onu sinemaya davet etmişti.

Onunla ne konuşmuşlardı? Lida, Semenoviç'in açık yüreklilikle konuştuğu tek kadındı. Ona neden içini açtığını Semenoviç de bilmiyordu. Dediğine göre Lida'da öyle bir şey vardı ki sanki onu içini dökmeye çağırıyordu. Bu sıksa, dıştan temiz görünen adam, eğer alışılmışın dışında sekizgen çerçeveli gözlük takmasa, bayağı genç gösteriyor, gözlüğünü çıkardığında yüzü başka bir şeye dönüşüyordu. O kendisi için "romantik yapılı" diyordu; "benim yaşımda ne kadar gülünç kaçsa da" diye şakayla ekleyerek. Onun huzursuz doğası, tutkuyla sevdiği sanata tümüyle kendisini vermesini engelliyordu ve tüm yaşamı ülkenin bir ucundan diğerine dolaşmakla geçmişti. Keşke bin dokuz yüz otuz beşte Moskova'da kalsaydı! İkna etmek için ne kadar da uğraşmışlardı! Önünde tiyatro çalışmalarında umut vaat eden bir gelecek vardı. Merhum Konstantin Sergeyeviç Stanislavski o zaman henüz hayattaydı... Dinlemedi... Urallara, Magnitorsk'a, bir inşaata gitti. Orada sahneler çıktı. Onu fırtınalı bir yaşam, fırtınalı olaylar çekiyordu. Durgunluğun düşmanıydı... Veniamin Semenoviç ustalığını, deneyimlerini, bilgisini aktarma isteğiyle, çalışma hayatının en yoğun olduğu yer olan Lada'ya nasıl koşarak geldiğini hâlâ anlatırdı.

Aslında bölge gazetesinde zaman zaman onun tiyatro gösterileri üzerine eleştirileri yayımlanıyordu. Bir gün makalesi bile çıkmıştı. Ne hakkındaydı... Lida okumuş ama unutmuştu.

Çabalayıp durmuştu... ve sonunda yeniden hayal kırıklığı, yeniden çaresizlik...

"Kulüpten ayrılacağım Lidya İvanovna, mutlaka ayrılacağım. Buradan büsbütün gideceğim. Enstitülerde öğretmen olabilir, bir yayınevinde çalışabilirdim. Fakat burada bitkisel hayattayım! Tarihte coğrafi yer değiştirme gibi acımasız bir özellik vardır. Günümüzde tarihi gelişmelerin merkezi büyük inşaatların olduğu bölgelere kaydı. Enerji dolu, düşünen her insan, eğer tarihin akışından geri kalmak istemiyorsa, eğer onun arkasında kalmak istemiyorsa bu bölgelere gitmeye can atmalıdır."

“Oralara, o şantiyelere ben de gidebilsem keşke!” diye ateşli bir şekilde haykırdı Lida. “Şehrimiz bu inşaatlar için pek çok şey yapıyor, sen de git çalış diyorlar, senin de bunlara katılacağını söylüyorlar. Sen gerçekten katılmayı düşünmüyor musun?”

“Kısmen öyle Lidya İvanovna,” diyerek omuzlarını silkti Veniamin Semenoviç. “Şehriniz yeni evlerin inşa edilmesi için bir şeyler yapıyor elbet. Ama şimdilik sadece bir şeyler yapmakla kalıyor. Ya oralardakiler... Onlar, o inşaatları asıl yapanlar?”

“Aslında bir zamanlar ben de komsomoldum,” dedi Lida düşünceli bir şekilde. “Kendiliğimden ayrıldım, yaşlanmıştım. Yaşım geçmişti.”

“Ne diyorsunuz siz!” diyerek öfkeyle lafını kesti Veniamin Semenoviç. “Gerçekten yaşlı olan benim. Bir zamanlar, bir zamanlar ben...”

İnşaatına katıldığı Magnitogorsk ve Komsomolsk-na-Amure'deki fabrikaları, Stalingrad traktör fabrikasını bir daha bir daha anlatıyordu. Lida, göğsüne düşen gür saç örgüsünü unutmuş, onun sözünü kesmeden dinliyordu.

“Bana kanatlarımı geri verin!” diyerek bitirmişti Veniamin Semenoviç. “Bugün ben, bana onları geri verecek biriyle tanıştım.”

Lida şimdi kâh Dunyaşka'nın yanında, kâh yemek odasında, kâh ön bahçedeki çiçekliğin yanına oturmuş bu konuşmaları düşünüyor-du. Kafası karışmıştı. Viktor, gemiler, Veniamin Semenoviç, Komsomolsk-na-Amure, Volga-Don kanalı... Sahiden ne zaman yaşı geçmiş-ti? Gerçekten de bir meslek sahibi olmasını çocuğu mu engellemişti? Peki ya çocuğunun ölümünden sonra?.. Viktor'la yaptıkları zor konuşmaların tümünü birbiri ardına hatırlıyordu. O zaman, çocuğunun ölümünden sonra Viktor'a, Eski Kasaba'dan gitmek istediğini, burada kalmanın ona zor geldiğini söylemişti: Her gece oğlunu rüyasında görüyordu. Viktor dinlemek dahi istememiş, ona öfkelenmişti. Fabrikaya git, bir meslek edin, çalışırken her şeyi unutursun demişti. O, gerçekten de unutmuştu; halbuki çocuklarını gömdüklerinde ne kadar da üzölmüş, kederden kararmıştı.

Aralarına soğukluk ilk o zaman mı girmişti? Bu sürtüşme o zaman mı ortaya çıkmıştı? Belki de o zaman Viktor, tüm ailenin üzerine titremesi yüzünden şımaran Lida'yı fabrikaya göndermek için hiç

gayret göstermemiştii. Kim bilir belki de şimdi o Dünyaşka gibi bir işaretçi ya da Natalya Teyze'si gibi bir vinç operatörüydü. Peki ya ne olmuştu? Öfkeyle poliklinikte işe girmişti. Viktor'un ebeveynlerinin ne kadar da şaşırdığını hatırlıyordu. Agafya Karpovna derin bir iç geçirmiş ve: "Sizin aile işlerinize burnumu sokacak değilim, nasıl isterseniz öyle yapın ama yine de genç bir kadının böyle kâğıt kürek işleriyle uğraşması çok ayıp," demişti. İlya Matveyeviç ise doğrudan: "Dayanamayacaksın Lidya, oradan kendin kaçacaksın," demişti.

Fakat Lidya kaçmadı. Zamanla fabrikayla çatışması daha da keskinleşti. İnatla Viktor'un fabrika hayatıyla ilgili hiçbir şey öğrenmek istemiyor, ona, mutluluğun tahta ve talaşların arasında, modellerle uğraşmak olmadığını kanıtlamak istiyordu ama sonuç tam tersi oldu. Viktor çocukluğundan beri babası İlya Matveyeviç'in annesi Agafya Karpovna'ya, akşamları o gün fabrikada neler olup bittiğini keyifle anlattığını görürdü. İlya Matveyeviç, ömrü kızaklarda geçmemiş birinin onun anlattığı her şeyi anlamaktan uzak olduğunu ve Agafya Karpovna'nın da anlattıklarının hepsini anlamadığını bilirdi pek tabii. Ama yine de o anlatır, Agafya Karpovna da dikkatle dinlerdi. Her ikisi de önemli olanın ailede ilgilerin bölünmemesi olduğunu, bu senin merakın bu da benim denmesinin hiç de iyi bir şey olmadığını bilirdi. Lida ise Viktor'un ilgisini geçmişteki gibi kendisine yöneltmesini bekleyerek onun mesleki eğilimlerine karşı olumsuz tutumunu çok daha sertleştirdi. Lida onun fabrika işlerine hiç ilgi duymadığını ne kadar inatla gösterirse, bu işler Viktor için o kadar değerli oluyordu.

Lida bunu görüyordu, Viktor'la yaşamının yolunda gitmediği apaçıktı; bir çocukları bile yoktu. O zaman acaba fabrikaya mı girseydi? Şimdi mi? Daha yeni otuz yaşına basmışken nereye gidecekti? Yıllar yılı kendi soluk, renksiz hayatına alışmıştı. Veniamin Semenovîç onu heyecanlandırmış, kafasını karıştırmıştı. İşte şimdi ön bahçede, pencerinin yanında oturuyor, Viktor ve genç mühendisin konuşmalarını yakalamaya çalışıyordu. Fakat duyduğu sadece Skobelev'in sesiydi.

"Evet, bu kadar basit yoldaşlar!" diye şevkle bağıırıyordu Skobelev. "Redüktör, redüktör! Redüktör vasıtasıyla sizin devir sayısını değiştireceğiz. Meseleyi anladınız mı? Buraya bakın..."

Skobelev her gece Jurbinler'e geliyor, Viktor'un tezgâhı için başarıyla çalışıyordu. Onun yardımıyla freze için, hatta torna aletleri için bile tezgâhta bir yer bulunmuştu. Skobelev ne Zina gibi çarçabuk değişen anlaşılmaz heyecanlara ve kuşkulara sahipti ne de Viktor gibi uzun, derin düşüncelere dalıyordu. O, derli toplu, mantıklı, belli bir düzen içinde düşünebiliyordu. Skobelev öylesine değerli bir yardımcı olmuştu ki Zina onun karakterinin olumsuz kısımlarını şimdiden affetmişti; Skobelev'i daha önce tanımayan Viktor ise ona yürekten minnettardı.

Zina Jurbinler'de Tonya'yla arkadaş olmuştu. Tonya bir anda Zina'ya ısınınca, İgor Çervenkov'la yaşadıklarından söz etmiş, onun alaylı bir şekilde dediği "öyle mi"yi ve gülümsemesini büyük ayrıntısıyla anlatmıştı.

"Tonyacığım!" diye gülmüştü Zina. "Siz nasıl bir kızsınız böyle! Bu saçmalığı da nereden uydurdunuz?"

"Saçmalık mı?" Tonya Zina'nın neşesini paylaşmamış, kaşlarını çatmıştı. "Öyleyse o neden artık gelmiyor?"

"Gelecek."

Ve gerçekten de İgor çok kısa bir süre sonra geldi.

"İlya Matveyeviç evde mi?" diye sordu İgor, Zina'yla kendisini bir tür protokolle tanıştıran Tonya'nın bu resmiyeti son bulur bulmaz.

"Evde fakat gazete okuyor. Gazete okurken rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz."

Tonya İgor'a parlayan gözlerle bakıyordu. İgor'u ona soğuk ve yabancı gösteren düşünceleri, şüpheleri nereye kaybolmuştu? İgor ise uyarıya rağmen düşünceli, ciddi ve cesur bir şekilde, öğleden sonra ailenin reisinin dinlendiği odaya yöneldi.

"İlya Matveyeviç," dedi İgor, "affedersiniz rahatsız ediyorum. Size hesapların formüllerini getirdim."

"Hangi hesapların?" diyerek İlya Matveyeviç gazeteyi bir kenara bıraktı ve gözlüğünü alınının üzerine koydu.

"Ek kaplama hakkında konuşuyordunuz, hatırladınız mı?"

"Hatırlıyorum."

“İşte bu formüllere bakarak deliklerin yerlerini dipten, ek saclar üzerine taşıyabilirsiniz.”

“Göster, göster bakayım!”

İlya Matveyeviç uzun uzun İgor’un getirdiği defterdeki rakamlara ve cebir sembollerine bakıp şöyle dedi:

“Matematikte elbette pek iyi sayılmam. Kaplamalara gelirsek, Anton İlyiç her şeyin hesabını yaptı. Artık perçinlemeye başladık. Fakat yine de teşekkürler genç adam. Senden bir gemi yapımcısı çıkar. Sözüme inan. Bizim işimiz senin ruhuna işlemiş. Bu formülleri kiminle yaptın sen? Tek başına mı?”

“Tek başıma,” dedi İgor düşük bir sesle. Geç kaldığı için üzülmüştü. Onun yardımını olmadan başlamışlardı. İlya Matveyeviç’e yardım etmeyi o kadar çok istiyordu ki!

Bu akşam Jurbinler’in ön bahçesi, Saşka’nın doğum gününden daha gürültülüydü. Zina, Tonya ve İgor beştaş oynamaya başlamışlardı. Bu oyun ezelden beri kız oyunu olarak bilinirdi ama ne Zina ne de Tonya İgor’a rakip olabildi. Taşları mutlaka birbirine şakırdatmaları gerekiyordu; o da bunu beceriyordu. Pürüzsüz ve yuvarlak taşlar sanki ellerine yapışmış gibiydi, hiçbiri avuçlarından fırlamıyordu.

Saşka’yı Agafya Karpovna’ya verdikten sonra Dunyaşka da gençlere katıldı. Artık akşam karanlığı bastırıldığı için taş oyununu oynamak zorlaşmıştı. Dunyaşka şarkı söylemeyi önerdi. İgor itiraz etti, okulda müzik dersinden hep en düşük not olan iki alırdı. Ancak bayramlarda üç verirlerdi o da tam üç olmazdı! Dunyaşka Zina’yla Tonya’yı kaldırıp bir şarkı tutturdığında heveslenen İgor da şarkıya katıldı ama gerçekten de çok kötü söylüyordu. Onu affettiler.

Şarkıyı duyan Matvey Dede, Viyana usulü sandalyesini getirip şarkıcıların önüne koydu ve oturup dinlemeye başladı. Sonra aniden:

“Ya... Köylü bir kız şarkı söylerken ağzına bir böcek kaçmış. Aptal korkudan yutuvermiş. Böcek midesine inmiş...” dedi.

Hikâye öylesine tuhaftı ki aniden herkes susuverdi.

“Niye sustunuz?” diye sordu Matvey Dede. “Hadi şarkı söyleyin. Baktım yarasalar fır fır dönüyor, işte bu böcek aklıma geldi.”

“Böyle korkunç şeyler nereden de aklına geliyor büyükbaba! Hadi gidelim,” dedi Tonya.

“Oturun. Ben de sizinle söyleyeceğim.”

Ağzını açtı fakat söyleyemedi, öksürük nöbetine tutuldu.

“Herkesin kendine göre bir şarkı söyleme nedeni vardır. Kadınlar ince düşüncelerden, erkekler sarhoşluktan söyler. Nedir sarhoşluk? Sarhoşluk erkeğin gençliğidir. Gençlik her zaman sarhoştur. Yaşının kafasını döndürür. Yaşlı ise genç olmak için bir şişe devirmek ister ama gençleşmek için küçük bir bardak yeter. Başlar şarkıya. Anlamadınız mı? Hay sizi!”

Lida da bir sandalye getirip Matvey Dede’nin yanına oturdu. Kucağında Saşka’yla Agafya Karpovna da çıktı. İlya Matveyeviç pencerenin kenarından uzanmış dışarı bakıyordu.

“Vitya!” Tonya pencereye vurdu. “Sen de çıkıp bir şeyler çalsana... Bak, dışarıda amatör bir topluluk var.”

Tezgâhıyla meşgul olan Viktor, kendisinin de çok sevdiği çalgısını çalmasını rica ettiklerinde buna dayanamazdı. Elinde mandolinle sundurmaya çıktı. Tonya ona kendi yerini verdi, ayağa kalkıp İgor’un yanında durdu. Viktor, Dunyaşka ve Zina’nın arasına oturdu ve çalmaya başladı. İlya Matveyeviç ve Agafya Karpovna da dâhil olmak üzere herkesin eşlik ettiği bu şarkıyı ne Zina ne de İgor duymuştu.

Soğuk, yabancı okyanuslarda
Gemiler kızıl bayrağın altında
Tüm ülkelere yavaşlarlar
Baba toprağından uzakta.

Matvey Dede bile nakaratta coştı:

Emeğimizi, temiz gururumuzu taşırlar,
Evinden ayrılan çocuk gibidir onlar.
Fırtına kasırga fark etmez,
Makineleri saat gibi tıkırdar.

Agafya Karpovna, Zina’nın kulağına eğilerek alçak sesle:

“Bunu oğlum Antoşa yazdı. Savaşta. Bize gönderdiğinde, hatırlıyorum, yeni yıl arifesiydi. Melodiyi Vitya buldu. Vitya eğer çocukluğundan itibaren eğitimini alsa şimdi çok iyi bir müzisyen olurdu! O yıllarda hangi çocuk müzik eğitimi alabilmiş! Biz de işçiyiz Zinoçka, huzur içinde yatsınlar, tıpkı annen ve baban gibi. Bizim devletimizle

yolumuz bir. O fakirdi biz de fakirdik, o zenginleşmeye başladı, biz de canlandık. Eh, şimdi ise kendin görüyorsun... Sonuçta herkes maaşını buraya getiriyor! Biz bazıları gibi her odasında kristal avize asılı, kuyruklu piyanosu olan bir evimiz olsun istemedik. Buna imrenebilirdik ama şatafatı sevmiyoruz. Veryajka'daki yeni daireye taşınma emri bize geleli uzun zaman oldu. Baba istemiyor, dede de karşı. Biz alıştık artık; eski yuvaya yazık olur diyorlar. Önemli olan evin görkemi değil sıcaklığı..." dedi.

Agafya Karpovna her şeyi Zina'ya anlatacaktı, Zina da dinlemeye hazırdı ama Saşka ağlamaya başlayınca Agafya Karpovna onu kucağında sallayarak ve ninni söyleyerek çiçekliğin yanında dolaşmaya başladı.

Tonya ve Dunyaşka misafirleri gece yarısı birde uğurlamaya gittiler. Önce İgor'u trolleybüse kadar, sonra Zina'yı Yeni Kasaba'ya uğurladılar. Karanlıkta, köprüde çevik adımlarla yürüyen Aleksey'le karşılaştılar.

"Alyoşa!" diye ona seslendi Tonya. Fakat o durmadı. Ya onu duymamış ya da duymazlıktan gelmişti.

Zina yatağında Jurbinler'i, kendi aile şarkıları, müzisyenleri, mucitleri, gururları olan insanları düşündü. Onların şarkılarını hatırlamaya çalışıyor ama şarkının sözleri ve melodisi inatla ondan kaçıyordu. Geçenlerde Viktor'un atölyesinde karşılaştığı bu şarkının söz yazarını, mühendis Anton'u düşündü. Viktor, tezgâhın parçalarının ayrıntılandırılmış boyutlarını çıkarsın diye Zina'yı yardıma çağırmıştı. Viktor parçaları düzenlemiş, testereyle kesmiş, bilemiş ve yapıştırmıştı; elinin altında her zaman marangoz tutkalı, buharlı tutkal kabı olurdu. Zina montajlı tezgâhın ahşap modelini görünce şaşırmıştı. Üzeri talaşla kaplı Viktor ilk kez büroya gelip düşüncesini anlattığı zaman, Zina bu tezgâhı, koca koca tomrukların üstesinden gelebilecek kuvvetli bir makina olarak hayal etmişti. Hesaplamalar ve çizimler üzerinde yapılan çalışma, Zina'yı gerçekliğe yaklaştırdı; marangoz tezgâhı, ne ayakkabı ustalarının ayakkabı diktiği makineye ne de şarküteri mağazalarındaki jambon kesen cihazlara benziyordu.

"Hepsi bu mu?" diye endişeyle sordu Zina.

“Nasil hepsi bu mu?” diye sordu Viktor. “Daha en önemli şeyi yapmaya henüz başlıyoruz. Buraya bakın. Her bir aleti nereye koyacağımızı tespit etmemiz lazım, aksi halde bant testereyi yerleştiremeyiz. Ya da buraya... Sessiz işleyen dingili kalınlaştırdık, bir topuz çıktı, dingil değil. O zaman torna aletleri için cihazı yardımcılarıyla tekrar nasıl koyacağız?”

“Ben onu değil, boyutlarını diyorum. Böyle küçük bir şey nasıl tezgâh olacak? Bununla çocuk oyuncakları ya da satranç taşları mı yapacağız?”

“Hah şimdi sizin doğramacılıktan hiçbir şey anlamadığınız ortaya çıktı Zinaida Pavlovna!” Viktor, tablosunu değerlendiren bir ressam gibi gözlerini kısmış, tezgâhına bir yaklaşıp bir uzaklaşıyor, kendi eserinden gözlerini ayıramıyordu.

Viktor’un, tablosunu beğendiği belli oluyordu. Birtakım ek fırça darbeleri ve çizgilerle bazı şeylerin yeniden yapılması ve eksiklerin tamamlanması gereği, onun eserine olan ilgisini artırıyordu.

Çalışmanın ortasında Anton geldi. Zina onunla Jurbınler’in evinde karşılaşmış fakat konuşma imkânı bulamamıştı. Zina, Anton ve Viktor’un birbirlerine iki eski yoldaş gibi davrandığını fark etti.

Viktor, Anton’dan iki yıl önce doğmuştu; kardeşler bu yaş farkını hiç hissetmemiş, birlikte okula gidip birlikte balığa çıkmış, yabancıların elma bahçelerinin ağaçlarına birlikte tırmanmışlardı. Babası, Anton ne yaptıysa, Viktor’un da mutlaka bunda bir payı olduğunu, Viktor’un çevirdiği dolapların da Anton’suz olmadığını bilirdi. Gerçek suçluyu bulmak asla mümkün olmaz, çocuklar birbirlerini hiç ele vermezdi. Bir şekilde aralarında uzlaşmamışlarsa bile işitme engelliler gibi susarlardı; bundan dolayı İlya Matveyevîç adil olmak için her ikisine de ceza verirdi. Babalarının dayaklarına cesurca dayanır, köşede biri ayakta dururken diğerinin de acı çektiğini bilmek ilişkilerine özel bir duygu getirir ve elbette bu onları daha fazla birbirine yakınlaştırırdı.

Yılların geçmesiyle insan karakterleri daha keskin biçimler alır ya da yaşam yolu insanları ayırdığında çocukluk arkadaşlıkları unutulur gider. Fakat Anton ve Viktor’da öyle olmadı. Mühendis Lebedev’in bahçesine yaptıkları son baskının ve babalarından yedikleri

son dayağın üzerinden yıllar geçmişti. Mühendis Lebedev öleli ve kardeşler evleneli uzun zaman olmuştu ama iki kardeş hâlâ eskisi gibi buluşurlardı.

Zina onlara bakar imrenirdi. Onun ne kız ne de erkek kardeşi olmuştu. Ya arkadaşları?.. Yetimhanede, okulda, enstitüde herkes gibi onun da arkadaşları olmuştu. Enstitüden kız arkadaşı Valya Kotikova'ya bir mektup göndermiş ama yanıt alamamıştı. Belki de âşık olmuş ve Zina'ya bunu söylememişti bile? Valya akıllı bir karış havada, düşüncesiz bir kızdı.

“Göster bakalım şu icadını,” dedi Anton. “Şu ana kadar sadece anlattıklarını dinledim. Göster de bir bakalım.”

“Henüz gösterecek bir şey yok. Daha ahşap. İstersen gel bak. Taban... Motor... Gövde... Büyük ve küçük işleyen bir dingil... Sökülebilir bir alet. Üzerinde on sekiz işlem yapılabilir.”

“Çok güzel!”

“Ne çok güzel! Eğer montajcılar işlerini zincir bantta yapmaya başlarsa, doğramacılara fabrikada ihtiyaç mı kalır? Modeli rafa mı kaldırsak acaba?”

“Sen kendin için endişelenme. Marangoz her zaman marangoz olarak kalır. Ama Alyoşka'yla Vasya Amca için kefil olamam. Onlar için hiç de kolay olmayacak...”

Zina kızaklara gitmesi gerektiğini söyledi.

“Birlikte gidelim,” diyerek onu bırakmadı Anton. “Ben de oraya gidecektim.”

Anton ve Zina Morskaya Caddesi'ne çıktılar; yavaş yürüyorlardı. Yavaş yürümelerinin nedeni, Anton'un ayağındaki protez değil –protez Anton'a neredeyse hiç yük olmuyor gibi görünüyordu–, ıhlamur ağaçlarının altında sürekli birileriyle karşılaşp duraklamalarıydı. Birçok kişi Anton'la selamlaşıyor ve konuşmaya başlıyordu. Onlar uzaklaşır uzaklaşmaz hemen başkaları geliyordu.

Sonunda kızağa vardıklarında şiddetli bir tartışma alevlendi. Israrla perçinlemeyi savunan Aleksandr Aleksandroviç, kaynak yapılan yerin kırılganlığı ve perçinlenmiş gemi gövdesinin elastikiyeti hakkında bir tartışma yürütüyordu.

“Sen geride kaldın Sanya Amca,” dedi Anton sakince itiraz ederek. “Senin argümanların Benardos zamanında öne sürülebilirdi; şimdi değil. İç savaş mücadelesinde elektrik kaynağının dayanıklılığı test edildi.”

“Gelmiş bana Benardos’tan bahsediyor! Benardos’u bilmem, bilmek de istemem! Kasa kırılacak olacak, işte bu kadar!”

“Hayır işte bu kadar değil. Benardos’u senin bilmen lazım. Demek onu hiç duymadın. Peki Çar Çanı’nı* hiç işittin mi?”

“Çar topunu duydum. Büyük İvan zamanıydı.”

“Onu demiyorum. Çar Çanı’nı diyorum. Bu çan, herkesin bildiği gibi yangında çatladı. Akkor haline geldi, çeliğe soğuk su döktüklerinde ise çatladı. Dünyanın ilk elektrot kaynakçısı Nikolay Nikolayeviç Benardos geçen yüzyılda ona kaynak yapmaya karar verdi. Başaramadı. İşte sizinle burada mutabık kalıyoruz. Benardos’un kaynağı, sadece ciddi bir kuvvete değil bir fiskeye bile dayanamaz. Neden? Çünkü Benardos elektrik kıvılcımını almak için kömür çubuklar kullanıyordu ve onun kaynağı kırılğan oldu. Bugün böyle bir uygulama yok. Şimdi bile oksijen, havadaki azotla kaynak noktasını beslemez, onlar da metalin dayanıklılığını zayıflatır. Akım onları geçirmez. Bugün kaynak yapılan yerle tüm bir metalin dayanıklılığı aynıdır.”

“Öyle olsun bakalım, şeytan seninle!” diye haykırdı Aleksandr Aleksandroviç. “Tavan kaynağını** nasıl yapacaksın peki?”

“İnsanlar nasıl yapıyor? Bölmeye birlikte dönecek bir kondüktör inşa ederiz, onu döndürürüz. Ve tavan zemin olur.”

“Çevirmekmiş! Seni bir göreve yollasalar tek ayak üstünde seksen tane yalan söyler, kaçarsın. Çevirmekmiş! Biz lazımız biz! Çevirecek-sen kendin çevir!”

“Ya ne yapacağım, çevireceğim tabii ki! Beni hep tamamı kaynaklı gemi yapmaya gönderdiler. Bu benim teknik bilimler üyeliği tez konum Sanya Amca. Hadi seninle beraber çevirelim.”

“Sen onu git babanla çevir! O da senin gibi ateşli.”

* Yüksekliği 6,24 metre, ağırlığı 202 ton olan bu çan, Kremlin’de Büyük İvan Çanı’nın yanında halen durmaktadır. –çev.

** Gemi yapımında tavan kaynağı en zor kaynak türüdür ve özel kaynak elektrodu ve özel yöntem gerektirir. –çev.

Aleksandr Aleksandroviç kapıyı çarpıp rıhtıma çıktı. Arkasından Zina da koştu.

“Aleksandr Aleksandroviç! Siz neden elektrik kaynağına, bölmelerin kaynak yapılmasına karşısınız?” diye sorarak bankta yanına oturdu. “Zira bu kolay, hızlı ve masrafsız bir iş.”

Aleksandr Aleksandroviç, rıhtımın altında, Lada'nın aktığı yönde uzanan yeşil kuyruklu yosunlara uzun uzun baktı. Onların arasından, siyah sırtlarıyla tatlı su balıkları geçiyor; kırılmış parlak bir levha gibi parlıyorlardı.

“Zinaida Pavlovna,” dedi gözlerini nehirden ayırmadan. “Sizinle dosdoğru konuşacağım. Yarım yüzyıl teknikle uğraşmış ve bu yarım yüzyılda tekniğin tüm gelişimini görmüş olan ben tekniğe inanmıyorum muyum sanıyorsunuz? Bizim yaptıklarımız şimdiyle kıyaslandığında gemi değil lastik ayakkabı. Böylesi bir yıkıma kendi içimde dayanabileceğime inanmıyorum. Kendiniz duyuyorsunuz: Gemi uğulduyor, gümbürdüyor, gürüyor ve yaşıyor. O zaman ne olacak? Yalnız elektrik cızırtısı. Bir ceset. Kendimi yenilemek için çok geç. Ben İlya Matveyeviç'ten yaklaşık on dört yaş daha büyüğüm. Yaşlılar için eski kafalı, geri derler ve haklılar, doğru söylüyorlar. Yaşlılar, bir kediyi suya atmak istediklerinde nasıl pençeleriyle yapışırsa gençliklerine de öyle tutunurlar.”

“Doğru değil Aleksandr Aleksandroviç,” diyerek itiraz etti Zina. “Miçurin, Tsiolkovski, Pavlov eskiye mi tutundular? Onlar için gençlik bilimin ileriye hareketiydi.”

“Onlar için bir şey diyemem, bilemiyorum. Bizim burada da yaşlı, iyi bir mühendis vardı, öncüydü kendisi. Ne yapıyordu biliyor musun, evlendiği kiliseye gidiyordu ara sıra. Tanrıya inandığı için sanmaya-sın ha! Neydi peki mesele? Gençlik!.. Gençlik onu, bir zamanlar başı duvaklı geliniyle birlikte mutlu bir şekilde yanında dikildiği kürsüye çağırıyordu. Onu anlıyorum. İşte bu da benim kürsüm!” Bakışlarını, uğuldayan, güröldeyen, gerçekten yaşayan gemiye doğru kaldırdı.

Zina, bu geç saatte, yatağının üzerine asılı duran karanlığa dik-katle bakarken, Jurbınler'i, Basmanov'u, onların arkadaşlarını, ter döken yoldaşlarını gördü. Onlarla kıyasladığında kendini, küçük, zavallı, işe yaramaz, sadece gürültü eden, endişelenen, hoplayıp zıp-

layan bir kız böceği olarak görüyordu; karıncalar ise çalışıyor, taş taş üzerine koyuyor, kendileri için, Zina için, hatta Skobelev için bile bina inşa ediyor, şu şarkıyı söylüyorlardı: “Emeğimizi, temiz gururumuzu taşırlar, evinden ayrılan çocuk gibidir onlar.” Onların emeğiyle ne kadar çok gemi yapılmıştı! Ya Zina’nın inşa ettiği gemi neredeydi?

4

Skobelev kendi masasını karıştırarak eski kâğıtları ayıklarken, Zina, defterin sayfalarını cetvelle çizdikten sonra okunaklı bir yazıyla, önümüzdeki iki haftanın kişisel iş planını defterine geçirmişti. Yüksek tirajlı fabrika gazetesinin yazı işleri müdürüne yazmaya söz verdiği makale, fabrikadaki Ştahanovcuların listesi, teknik yeniliklerin atölye panolarına asılması, tasarlanan raporlar ve konferanslar gibi Zina’nın son zamanlarda başladığı pek çok işi unutmaması gerekiyordu. Birikmiş onca iş, bir planlama yapılmadan üstesinden gelinemez, aksi halde ya unutulur ya da karıştırılırdı.

Aniden odaya, boyu çok da uzun olmayan, zayıf, oldukça canlı bir adam girdi. Zina, Parti Organizatörü olan Jukov’u tanıdı.

“Merhaba yoldaşlar!” dedi Jukov. “Şu meşhur büronuzu bir gösterin bakalım. Burada neler yapıyorsunuz?”

Tabloların ve grafiklerin yanından yürüdü, albümün sayfalarını çevirdi, sonra masaya oturdu ve bu ani gelen ziyaretçiyle tedirgin olmuş mühendislere ciddi ciddi bakmaya başladı.

“Suratlarınız neden böyle asık?” diye sordu. “Ben ne müfettişim ne de kontrolör. Sorun ne? Jurbin’e yardımcı mı oluyorsunuz? Peki başka? Ne tür planlarınız var? Size engel olan var mı? Haydi mühendis mühendise konuşalım. Partili misiniz?”

Skobelev sustu.

“Ben komsomolum,” dedi Zina.

“Güzel. Peki Jurbin’e yardım etmek dışında başka yaptığınız bir şey yok mu? Kötü. Fabrikanın en önemli amacını biliyor musunuz peki?”

“Biliyoruz,” diye yanıtladı Zina. “Hızlı, dayanıklı ve ucuz gemiler inşa etmek.”

“Çok genel.” Jukov’un yüzünden bir gülümseme geçti. “Biz her şeyi hızlı ve sağlam yapmak zorundayız. Bugün fabrikanın asıl görevi, montajda yeni bir yöntem geçmek, yani otomatik, yarı otomatik kaynağı öğrenmektir. Bunun hakkında bir şeyler duydunuz mu? Yalnız perçin değil, gemi inşasında el kaynağı bile değişiyor. Bugün için, yarın için siz ne yapıyorsunuz?”

Yalnız Skobelev değil, Zina da Jukov’un soruları karşısında şaşır-mıştı. O, onlardan epey büyüktü, şüphesiz ki onların hayatlarında hiç duymadıkları kadar çok şey biliyordu. Merkez Komite Parti Or-ganizatörü’nün önünde kendilerini küçük bir kız çocuğu ve küçük bir oğlan çocuğu gibi hissettiler ve cevap verecek tek bir kelime bile bulamadılar. Büro, onun sorduklarından hiçbirini yapmıyordu. Kal-dı ki büro daha yeni yeni bir şeyler yapmaya başlamıştı.

Skobelev korkmuştu, Zina ise utanç içinde kalmıştı.

“Biz Jurbin’in işine olması gerekenden birazcık daha fazla kapıl-dık...” diye söze başladı Zina.

“Bu güzel,” diyerek onun sözünü kesti Jukov. “Jurbin, mükemmel bir makine meydana çıkaracak. Size dahasını anlatayım yoldaşlar. Jurbin’in makinası geleceğin harikası. Yalnızca kalıp atölyelerinde değil, ahşapla çalışılan her yerde kullanım alanı bulacak. Onun ma-kinası, kolhozların ve makinalı tarım istasyonları marangozlarının işlerini kökünden etkileyecek. Nasıl mı? Bu şey doğrama atölyelerinin tüm aletlerinin yerini alacak. Bu alet, emeği basitleştirecek ve çıkan ürünü ucuzlatacak... Bu arada tezgâh,” dedikten sonra bir süre dü-şündü, “çelik değil alüminyum alaşım olmalı. Evet, ben de Jurbin’in makinesiyle ilgili duyduğunuz coşkuyu sizinle paylaşıyorum. Fakat teknik enformasyon bürosunun tüm çalışmasını bu işle sınırlaması konusunda sizinle aynı fikirde değilim. Ya bilgi nerede? Tehlike çan-larını çalmamıza gerek yok. Yalnız, yalnız... Yoldaşlar, gemi inşasın-da kullanılacak her yeni yöntemin tüm fabrika çalışanları tarafından bilinmesi zorunluluğu var. Bu bilgiyi siz sağlayacaksınız. Eğer sizin hiçbir planınız yoksa harekete geçin lütfen. Şimdi birlikte neler yapa-biliriz bir bakalım ve kabataslak bir plan oluşturalım.”

Plan hazırlanırken şöyle bir fikir doğdu: Skobelev'i, en iyi gemi inşa fabrikalarına, pratikte neler yapıldığını, elektrot kaynağının otomasyonunda edindikleri deneyimler vb. gibi her şeyi öğrenip toplaması için göndersek nasıl olurdu? Jukov müdürle bunu konuşmak için söz verdi.

Parti Organizatörü ayrıldığı zaman Zina artık onu önceki gibi korkunç bulmuyordu. Zina'ya göre o İvan Stepanoviç'ten çok daha başka bir adamdı. Zina, çevresindeki insanlarda bıraktığı izlenimin İvan Stepanoviç için önemli olduğunu düşünüyordu. Jukov'un ise, fabrikada olsun başka bir yerde olsun, ciddi ve soğuk davranışları hakkında kimin ne düşündüğü umurunda bile değildi, fakat yine de Jukov'da Zina'yı çeken bir şeyler vardı. Eğer bir gün yönetici olursa, aynı Jukov gibi boş sohbetler yapmayan, boşuna telaş göstermeyen biri olmak isterdi. Jukov saygı uyandırıyordu. Bir yönetici için, çalışanlarının ona saygı duymasından daha önemli bir şey olabilir miydi? Her yöneticinin çalışanlarını idare etme tarzı farklıdır. Bazısı mutlaka kendisini sevsin diye hoş görünmeye çalışır, tüm çalışanlarıyla yakın olmak ister, onları pohpohlar, omuzlarını sıvazlar, onlara sevimli adlar takar ve tüm bu sahtelikler insanı tiksindirir. Diğerleri, müdüre saygı duyulması için ondan korkulması gerektiğini düşünür. Korku duyularak saygı duyulmasını asla başaramazsınız. Korku ekibi birleştirmek için kötü bir araçtır. Zayıf ruhlar birer dalkavuğa, samimiyetsiz birer askere dönüşür. Daha güçlü, daha dayanıklı olanlar müdürle bir mücadeleye girer; bu mücadelede pek çok değerli zaman, enerji ve zihinsel güç kaybedilir. Gerçek yöneticiler ise onu seveceklermiş, ondan korkacaklarmış, ona saygı duyacaklarmış falan diye hiç düşünmez. Onlar, görev neyi yapmalarını gerektiriyorsa öyle hareket ederler. Görev, onların kendi özverili tutkularının genel uğraşısıdır. Emek ve görev insanı, her zaman kendisine karşı saygı uyandırır, saygı ise sevginin anasıdır.

Zina, Jukov'un yanında sadece başlarda tutuk kalmıştı çünkü görevini layıkıyla yerine getirmedeği düşüncesi ona işkence ediyordu.

Ayrılmadan önce Zina, Jukov'a, Viktor'un tezgâhının neden çelik değil de alüminyum olması gerektiğini sordu.

“Çok basit,” diye yanıtladı Jukov, “bu tezgâhta büyük bir gelecek olduğunu söylemiştim. Gelecekte daha işlevsel olması için tezgâhın olabildiğince hafif malzemedен yapılması gerekiyor. Onun bir-bir buçuk pud* ağırlığında olması ve sıradan bir seyahat bavuluna yerleştirilmesi gerekir. Tek kelimeyle bu, atölyede bir tezgâhın üzerinde sabit bir kurulum olmayacak, aletleri özgürce taşıyabileceğiz. Bırakın marangoz onu kendi gemisine, Moskova’daki gökdelenin otuzuncu katına, kolhozların sahalarına taşısın. Güzel olmaz mı?”

Jukov artık elli yaşına basmıştı. Kafasında, bir tutam beyaz savaşçı perçemi dışında –belki de buna her zaman ciddi, etkileyici kara gözlerini de ekleyebiliriz– dış görünüşünde özel hiçbir şey yoktu. Jukov’un bu etkileyici gözleri ona gençlik yıllarından miras kalmıştı. Babası 1914 yılının Ağustos’unda, Dünya Savaşı’nın daha ilk günlerinde hayatını kaybetmişti ve genç Jukov, seferberlikten önce babasının çalıştığı tuz madenine çalışmaya gitmişti. Bu şaşırtıcı bir madendi. Yeraltında cam gibi temiz, saydam, taşlaşmış kalın tuz tabakaları yatıyordu. Meraklıları ondan prizmalar, küpler, değişik figürler yaptılar; onunla galeriler açıp, gösterişli müdür ofisleri kurdular. Bu odada her şey, masa, koltuk, mürekkep takımı, hepsi tuzdan yapılmaydı; ışıktaki harika parlayan tuz lambaları bile vardı. Tuz madenlerinde çalışmak, komşu kömür madenlerinde çalışmaktan nispeten daha kolaydı çünkü orada ne yeraltı suyu, ne gaz sızıntısı, ne de çökme oluyordu. Ne var ki, kafanı çevirdiğin her yerde gördüğün bu masum ve güzel görünen tuz cildi aşındırıyor ve başlangıçta oluşan küçük yaralar, bir süre sonra korkunç yaralara dönüşüyordu.

Genç Jukov madenci olarak çalışıyordu, annesi ise ofiste temizlikçi idi. Her ikisi de Bahmut’ta** yaşıyor, güneş doğmadan birlikte kalkıyor, madene kadar birkaç kilometre beraber yürüyor, eve birlikte dönüyorlardı. Nakliyat işinde on dört yaşındaki yeni yetmenin canı çıkıyordu. Gün içinde o kadar yoruluyordu ki çocuksu oyunlara tüm ilgisini kaybetmişti. Ne kasabaya gidiyor, ne kemik oyunu oynuyor ne de kadifebalığı ve sazanların yüzdüğü Kuteynikovo’daki gölete gidiyordu. Yalnızca pazarları, Bahmutluların yüzmeye gittiği, içinde

* (Ru.) 16,3 kilogramlık bir ağırlık ölçüsü birimi. –çev.

** Bugün Ukrayna’nın Artemivsk şehri. –çev.

hemen hemen hiç balık kalmamış yakınlarındaki gölete uğruyordu. Orada kıyıda oturur, yüzen ördekleri, kırlangıçları, sazlıktaki suta-vuklarını izlerdi. Gölet yeşil bir vahaydı; ondan birazcık uzakta, pelin otlarının teneke gibi ses çıkardığı güneşten kavrulmuş kuru bir boz-kır uzanırdı. Güneye doğru, Konstantinovski fabrikalarının, Nikito-vki'nin bacalarından çıkan dumanlar görünürdü. Onların dumanları da daha ilerideki Kramatorski ve Yuzovski fabrikalarının dumanla-rına karışır; duman, güneşi kapatarak Donbass'ın üzerinde kara bir bulut gibi asılı dururdu.

Petrograd ve Moskova'da Ekim ayaklanmaları başladığında dev-rim, tüm Rusya'yı bir kasırğa gibi önüne katmıştı. Alman orduları Ukrayna topraklarına girmiş, Donbass'a yaklaşıyorlardı. Madenciler düşmanı karşılamak için milis birlikleri oluşturdular. Onlara Artem komuta etti. Jukov, Yoldaş Artem'i bir mitingde dinlemişti: "Benim için örgütsüz kitleler felakettir." Ne demek istediğini çok da anlama-mıştı ama diğer madencilerle birlikte Alman ordularını ateş ve sün-güyle karşılamak için bu müfrezelerden birine yazıldı.

Sonra iç savaş başladı. Jukov Ukrayna'da, Kuban'da, Volga'da savaştı, komsomola katıldı sonra da Partili oldu. Moskova'da terhis oldu. Onu bir fabrikanın komsomol birimine sekreter olarak yolla-dılar. Önce teknik okulda okudu, sonra da enstitüye gitti. Fakat mü-hendislik diplomasını alır almaz yeniden Parti faaliyetlerine katıldı. Parti onu bir şantiyeden diğer şantiyeye gönderiyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce güneydeki gemi inşa fabrikalarından birinde Parti komite sekreteri olarak çalıştı; İkinci Dünya Savaşı'nda avcı alayına komiser olarak gitti. Savaşın sonunda onu Parti Merkez Komitesi'ne aldılar.

Şimdi artık Lada'ya, yeni çalışma yerine geldikten sonra her şey-den önce insanlarla tanışmaya koyuldu. Onda artık İvan Stepanoviç hakkında bir fikir oluşmuştu: o, işine sadık, son derece çalışkan ama çok yumuşak bir adamdı. Dürüst, dobra bir insan olan Gorbunov'u, yönetici görevinde bulunan birçok mühendisi tanıdı. Yaşam dene-yimi eski Parti işçisine, her ordunun en başta askerlerden oluştuğunu ve orduyu tanımak istiyorsa önce askerleri tanıması gerektiğini kula-ğına fısıldıyordu.

Jukov fabrikanın askerlerine, atölyelerdeki, bölümlerdeki işçilere, ustalara yöneldi. Henüz onu tanıyan pek kimse yoktu. Denizle ilgili olan insanların çoğu gibi üzerine mavî bir bahriyeli ceket giymiş, kafasına da bir kep takmıştı. Fabrikaya tamire gelen gemilerden pek çok denizci karaya çıktığı için, Jukov işçilerin özel ilgisini çekmiyordu. Böylece onun varlığını kimse fark etmeden işçileri rahat rahat gözlemleyebildi. Sık sık İvan Stepanoviç'le, Eski Kasaba'yı tanımaya karar verdiğinde de Gorbunov'la dolaşıyordu; fabrika komitesi başkanı her evi, kasabada yaşayan her sakini tanırdı.

Gorbunov'la birlikte dolaşmadıkları neresi kalmıştı ki! Kreşe, çocuk yuvasına, terzi atölyesine bile gitmiş, iki saatlerini kulüpte geçirmişlerdi. Kulüp başkanı Veniamin Semenoviç onları bir odadan diğer odaya sürüklemiş, gerçekleştirmemiş tasarılarını ayrıntılı olarak anlatmıştı. Jukov susmuş ve somurtmuştu.

Bir akşam "Beyaz Ayı" markalı bir bira fabrikasına bile uğrayıp, mermer bir masada oturmuşlardı. Yanlarına gemi inşaat işçileri gelmiş, kupa bardaklarını tokuşturup Jukov'u fabrikalarına gelmesinden ötürü kutlamışlar; neşeyle kahkahalar atmış, "Sizi gücendirmedik umarız," demişlerdi.

En sonunda Gorbunov, Jukov'a, Sarı Çukur'a balık tutmaya gitmelerini önerdi: "İşte o zaman bizim hayatımızla ilgili görmediğiniz hiçbir şey kalmayacak," dedi.

Fabrika halkı balık yakalayabileceği pek çok yer biliyordu. Çocukların büyük çoğunluğu Veryajka üzerindeki köprünün yanındaki taşlara oturur, çamçalığı yakalar; diğerleri, altında büyük tatlı su levreği bulunan Lada Nehri'nin terk edilmiş iskelelerindeki çürümüş kazıklara otururdu; başkaları, kereste fabrikasının yanından Lada'yı tekneyle geçer ve çok kancalı oltalarını dalyana atar, sonuncular ise yelkenle körfeze açılırdı.

Sarı Çukur adını verdikleri yer ise oldukça zorlu bir yer olmasına karşın en hırslı balıkçıları kendine çekerti.

Uzunluğu yaklaşık bir kilometre, genişliği ise beş yüz metre olan Sarı Çukur'un kıyıları, su altında duvar gibi dik ve sarp bir uçurumda son bulurdu. Bir zamanlar –bunu yalnızca yaşlılar hatırlardı– burada kum ocağı varmış. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce orayı terk etmişler

ve orası birkaç yıl içinde neredeyse kıyıyla aynı hizada suyla dolmuş, derin bir göl haline gelmiş, gölün yakınındaki tarak dubalarının ve ekskavatörlerin demir bağlantıları paslanmıştı.

Sazanların buraya nasıl ve ne zaman geldiğini bilen yoktu ama Sarı Çukur'da onların çok eskiden beri var olduğunu herkes bilirdi. Geçtiğimiz yaz tesviyeci Babaşkin, bir pud ağırlığında bir sazan yakalamıştı. Babaşkin, bir mendile sardığı balığın kocaman alın kemiğini birkaç ay cebinde taşımış, gösterdiği herkese "Sence bu ne?" diye sorup, ağırlığını kestirsinler diye avuçlarının içine koymuştu. Her kim eline aldıysa "domuz, kuzu" gibi tahminlerde bulunmuş ama kimse bu kaldırım taşı gibi güçlü ve dayanıklı şeyin bir balık kılıcı olduğunu tahmin edememişti.

En sıradan sazan balığını yakalamak bile çok zorken bu büyüklükte bir balık çok nadiren, yılda ancak üç dört kez yakalanırdı. Balıkçıların yalnız balıksız değil bazen oltaları bile olmadan Sarı Çukur'dan ayrıldıkları görülmemiş şey değildi. Yine de her cumartesi bu zorlu yere herkes yeniden gelirdi. Fabrikanın baş tasarımcısı Korney Pavloviç, Sarı Çukur'un cefakâr müdavimlerine -kendi de dâhil olmak üzere- "Sazancılar" adını takmıştı. Havacılar için uçağın kanatlarını çevirip, tirbuşon hareketiyle bir düzine üst üste Nesterov döngüsü yapmak neyse "Sazancılar" için sazan yakalamak da aynısıydı.

Bu sazan avcıları, olta kullanımında yüksek pilotaja ulaşmak için neler neler icat etmemişlerdi ki! Onlar, en yakın arkadaşlarından bile derin bir gizlilikle saklayarak kendi özel yem tariflerini geliştirmişlerdi. Darı, yulaf, pirinç lapası yapmışlar, bu çorbamsı şeyi has un ekleyip katılaştırmışlar, ayçiçeği ya da fındık yağıyla çeşnilendirmişlerdi. Canlı yem olarak yağlı un kurtları üretiyorlardı. Galiba keman tellerinden misina da örmüşlerdi. Attıkları her adımda kurnazlık yapıyorlar ama sazanlar onlardan daha kurnaz çıkıyordu. Sazanlar ağır ağır yüzüyor, dolanıyor, gölün ortasında sıcıyor ama oltaya gelmiyordu.

Savaş sonrasının ilk yazında şöyle bir olay oldu. "Sahil ayakkabıcıları" birliği başkanı, sazanlara ve "sazancılara" bir kurnazlık yapmaya karar verdi. Güzel bir gün, birliğin bu girişimci müdürü göle, bir kamyon, bir tekne, ustalardan oluşan bir ekip ve büyük bir ağla geldi.

Balıkçıların küfür ve hakaretlerinin altında ağı göle atıldılar. Ağ gölün yarısını kapladığında kıyıda gergin bir sessizlik başladı. Balıkçılara göre şimdiden her şey sona ermişti; kötü niyet, hayatın bir parçası olan en değerli, en mahrem şeylerini ellerinden alıyordu.

Ağ, gölün içine battı battı ve pis işini yerine getirmek için kanatları birleşip kapanmaya başladığında... Aniden sessizliği güçlü bir dalga sesi bozdu: Ağır, büyük bir balık tahta şamandıraların üzerinden sıçradı; onun arkasından ikinci, üçüncü... ve gölde göğüs göğüse bir mücadele başladı; su kabardı ve köpük köpük oldu. Sazanlar ağın üzerinden kaçıyorlardı. Küçük sazanlar, dedeleri olan bu bilge sazanların manevralarına bakarak şamandıranın üzerinden yağmaya başladılar.

Sarı Çukur'u her taraftan saran çam ağaçları, böylesine bir zafer çılgınlığını hiç duymamıştı. O dakikada altlarındaki gölde yaşanan bu mücadelenin kırılma anı ortalığı yıkıp geçirmişti. İnsanlar, kıyıdaki çam ağaçlarının altına genellikle sessizce gelirler, fısıltıyla konuşurlardı. O zamanlar İlya Matveyeviç'le birlikte hâlâ balığa gelen Matvey Dede bile sazanların ardından şöyle haykırmıştı: "Şu bizim balıklara da bakın hele! Hangilerini yakaladınız?" Bu son cümle sazanlara değil, dev ağlarıyla sürüden ayrılmış iki üç düzine aptal sazanı yakalayıp kısa süre içinde orayı terk eden, yüz karası "sahil ayakkabıcıları" için söylenmişti.

Cumartesieleri Sarı Çukur'a hep aynı balıkçılar gelir, eskiden beri birbirlerini fabrikadan, balık tutmadan tanırlardı. Onlar tüm gece orada kalır, kıyıdan uzakta ateşlerini yakar, akşam yemeklerini orada yer, sabah kahvaltılarını da orada yaparlardı. Göl çevresi, duvarları ve çatısı bulunmayan, dinlenmeye gelen hemen hemen herkesin aynı zamanda eğlence meraklısı olduğu bir tür açık hava kulübü ya da tek günlük bir dinlenme evi olurdu âdeta.

Jukov ve Gorbunov, Sarı Çukur'a kadar altı kilometre yolu yavaş yavaş yürüyorlardı. Oltalarını suya atmış, hareketsiz bir şekilde sessiz sessiz oturan "sazancıların" ana kitlesinden çok sonra gelmişlerdi. Bunlar sanki insan değil, gölün etrafına atılmış taştı. Görünüşe göre, onlar gibi geç kalmış on-on iki kişilik bir grup, kıyıdan uzakta, sivrisinekleri kovmak için çam ağaçlarının altında ateş yakmıştı. Jukov ve

Gorbunov geldiğinde ateşli ateşli bir şey tartıştıkları için hiç kimse-
nin dikkatini çekmediler.

“Bunda gülünecek hiçbir şey yok!” dedi kızgınlıkla zayıf, uzun bir
ihtiyar.

“Aleksandr Aleksandroviç Basmanov Usta,” diye fısıldadı Jukov’a
Gorbunov. Jukov başını salladı. Aleksandr Aleksandroviç’i de, onun
amiri İlya Matveyeviç’i de biliyordu.

“Evet, gülünecek hiçbir şey yok!” diye tekrarladı Aleksandr Alek-
sandroviç.

“Sen Sanya Amca, sanatoryuma gitmek yerine örneğin kuru ot
biçmeye ya da patates çapalamaya gider misin?” diye gülerek sordu
ceketinin düğmeleri açık, dövmeyle kaplı göğsü görünen orta yaşlar-
da bir adam.

Gorbunov meselenin ne olduğunu tahmin etti.

“Bizde şöyle bir olay olmuştu,” diye fısıldadı Jukov’un kulağına.
“Mühendisin biri kaplıcaya giderken, yolda bir balıkçı kolhozunda
inmiş ve tüm iznini orada geçirmişti.”

“Boş boş gevezelik ediyorsun!” dedi daha da kızan Alekandr Alek-
sandroviç. “Bu tür hareketler planlı programlı olmaz, insanın için-
den, ruhundan gelir.”

“Ruh’, ‘içinden gelme’... Evet sen, Sanya Amca, görünüşe göre bir
idealistsin,” diye devam etti dövmeli adam. “Önemli olan ise ruh de-
ğil, akıldır. Ruh bir gizemdir.”

“Çıplak bir akıl bir kuruş etmez! Eğer ruh onu düzeltmezse çıplak
akıldan yalnız kötülük gelir... Bana cevap ver bakalım: Maneviyatı
güçlü bir adam laboratuvarında mikrop üretir mi? Bu şerefsizoglu şe-
refsizde ruhtan eser yoktur, sadece ve sadece akıl vardır... bana böyle
akıl lazım değil, Tanrı cezasını versin onun!..”

“Bu kadar yeter,” diye araya girdi İlya Matveyeviç. “Sonra tartışır-
sınız. Zaman kaybediyoruz.” Sonra Jukov’u fark etti ve onunla selam-
laştıktan sonra hep birlikte yer aramayı teklif etti.

Gölün diğer tarafına geçtiler. İlya Matveyeviç, öfkelenen ihtiyarın
koluna girdi, ihtiyar ise kolunu hırsla geri çekti.

Oltaları attıklarında Jukov, Bahmut’taki gölette geçen çocukluğu-
nu anımsadı; diğer taraftan da kızak bölümünün usta ve amirini dik-

katle izliyordu. Her ikisi de hiç acele etmeden oltalarını açıp yavaşça suya atmışlardı. Çamların arasında gün batımının mor alacakaranlığı yoğunlaşmış ve ormanın karanlığında koyulaşan göl, akşamın gölgelerine hemen hemen hiç dokunmadan gökyüzünü suda yansıtırmış, aydınlık, açık ve mavi yeryüzüne bir tür masalsi pencere açmıştı. Bu maviliklerin yansımada rengârenk şamandıralar yelpazeler gibi duruyorlardı.

Jukov, İlya Matveyeviç'in alçak sesle konuştuğunu duydu.

"Sen haksızsın Sanya. Akıl yine de aptallıktan iyidir. Ne kadar iyi yürekli olursan ol. Akıldan hareket, aptallıktan..."

"Sen hiçbir şey anlamamışsın İlya. Ben aptallıktan yana mıyım yani? Hay senin suratına tüküreyim!.. Nasıl da benim sözcüklerimi çarpıtıyor!"

"Boşuna parlama Sanya," dedi İlya Matveyeviç. "Biz de o kadar da kalın kafalı değiliz herhalde, bir şeyler anladık. En önemli olanı, ikinci derece önemli olandan ayırmak lazım. Akıl her zaman akıldır. O ne iyi ne de kötüdür. Şu senin mikropları ele alalım... Mikropları, bakterileri keşfeden bilim adamları bunları kötülüklerinden mi iyiliklerinden mi keşfettiler? Bu sonuca onları akıl ulaştırdı. Mikropları üretmek ve yaymak için akla hiç gerek yoktur. Sana tekrar diyorum, ayırt et: Akıl akıldır, önemli olan onun kime hizmet ettiğidir. Herkes onu kullanır. İyiliğe mi kötülüğe mi çalışacağı onu kimin elinde tuttuğuna göre değişir." Jukov, suda titreyen oltanın sesini duydu. Aleksandr Aleksandroviç burnundan soluyordu.

Güneş batmıştı, mor alacakaranlık kıyıda tüm gölün üzerine süzülüyor, su maviden, koyu maviye dönüşüyordu. Sudaki şamandıraların yanında beliren ilk yıldızlar aynı şamandıralar gibi tetikte, donup kalmıştı. Sudaki hareketler onları sarsıyor, titretiyordu.

Jukov iki dostun sohbetinden giderek uzaklaştı. Olta şamandıralarını dikkatle izlemek onu alıp götürmüştü. Geride kalan yıllarını yavaş yavaş unutuyordu, sanki kendi şehri Donbass'ta, yine göletin kıyısında gibiydi: İşte şimdi ayağa kalkacak, eve koşacak, onlarca minik gümüş sazanını annesine götürecekti.

"İlyuşa!" diyen telaşlı bir ses duyarak şaşırdı. "Dördüncü olta nerede? Ben dört tane atmıştım suya."

“İşte orada, işte... solda... görüyor musun?” İlya Matveyeviç eliyle, kıyıdan yaklaşık on beş metre uzakta gölün üzerini gösteriyordu; bambu oltanın kalın ucu kendi kendine bir periskop gibi hareket ediyordu. Fakat İlya Matveyeviç’in sakinliği bir saniye bile sürmeden o ve Aleksandr Aleksandroviç haykırdı:

“Selivanov! Selivanov!..”

“Sazancıların” bazı durumlarda kompresör montaj işçisi Selivanov’u çağırımları yıllardır herkes tarafından yapılan bir şeydi. Bundan dolayı olay yerine herkesten önce göğsünde çapa ve şamandıra dövmesiyle Selivanov gelir, ondan sonra balıkçılar üşüşürdü.

“Görüyor musun ne kadar sağlıklı! Denizaltı gibi yüzüyor...”

“Yaş tahtaya bastın Sanya Amca. Ah be amca!”

“Şu Selivanov’daki şansa bak...”

Selivanov, sırtında lastik botla geldi. Esnek kauçuk lastiği ayak kabısının burnuyla dürtüp botun havasını kontrol ettikten sonra onu suya indirdi ve küreği, bir kepçe gibi kullanarak, Aleksandr Aleksandroviç’in kâh batan kâh çıkan oltasına doğru botunu sürdü.

Artık karanlıktı; kıyıdağiler Selivanov’un gölün ortasında ne yaptığını görmekten çok tahmin ediyor, fakat hemen her biri ona gerekli gördüğü tavsiyeleri vermekten geri durmuyordu. Bağırıyorlardı, haykırıışlarının yankısı suyun üzerinde bir uçtan diğer uca taşınıyordu: “Ay-ay -ay-ay... it- it- it-it”

Selivanov kırk dakika kadar sonra geri döndü ve tekneden kıyıya odun gibi, hemen hemen seksen santim uzunluğunda, on kilo ağırlığında bir balık çıkardı. Aleksandr Aleksandroviç böylesine büyük bir sazanı hayatında yakalamamıştı. Balığın yanına çömeldi, ona dikkatlice bakmadan önce yüzgeçlerini kopardı; tırnağıyla solungaç kapaklarını kaldırdığında irkildi, balık kuyruğunu hareket ettirince neredeyse onu suya düşürüyordu.

Olay kıyıda bulunan herkesi heyecanlandırmıştı. Yalnızca Selivanov, sanki olay onu hiç ırgalamıyormuş gibi sessiz kaldı. Onun endişelenmesine gerek yoktu çünkü Sarı Çukur’un uzun yıllardır bilinen yazılı olmayan bir yasası vardı: “Oltayı kurtaran onun sahibidir. Oltadan balığı kim çıkardıysa ganimet onundur.” Her cumartesi Selivanov oltası olmadan sadece botuyla göle gelir ve her pazar eve balıkla

dönerdi. Sabaha karşı gözlerinden uyku akan yorgun balıkçıların ol-
talarında pek çok sazan olurdu. Selivanov yakalamamış da olsa balığı
yine de o alır, kural bozulmazdı.

Fakat bu kez büyük bir kasırga kopmuştu.

“Böylesine büyük bir balığı almaya hakkın yok!” dedi demirci
Rıjov ve Selivanov’un önünde ayağa kalkarak kaslı göğsünü açtı.

“Seni oraya gönderen biz değil miyiz!” diye coşarak bağırdı genel-
likle çok sessiz olan bekçi Kolya Gorohov Amca.

“Selivanov’a vermek mi? Sakın ha Aleksandr Aleksandroviç!” diye
tehdit etti sazan şampiyonu tesviyeci Babaşkin. “Bak sonra kötü olur,
ciddi diyorum...”

Aleksandr Aleksandroviç oltasını sararken susuyordu. Nefret etti-
ği ruhu olmayan bu aklın, bu “çıplak aklın” kulağına fısıldadığı dav-
ranışı hayatında yapmamıştı. Bu ruhsuz akıl tam da bunu yapmasını
istediği halde bu nadir bulunan sazanı Selivanov’un elinden alabilir
miydi?

Jukov alelacele Gorbunov’la bir istişare yaptı.

“Yoldaşlar!” dedi Jukov, Aleksandr Aleksandroviç’in kolundan
tutarak. “Siz saçma sapan bir düzen tutturmuşsunuz. Ve Basmanov
usta, bu düzenin adil olduğunu düşünerek, hiç sesini çıkarmadan,
kendi ganimetini üzerinde hiçbir hakkı olmayan bu adama kuzu
kuzu verecek. Başı dertte olan bir arkadaşına yardım etmek, sonra da
bedelini talep etmek... Bu nasıl bir iştir! Komünizmde böyle şey ol-
maz! Bu kapitalist bir bakıştır. Bu rezaleti değiştirmeyi öneriyorum.
Önümüzdeki cumartesi burada herkesin kullanımına açık bir lastik
bot olacak. Fabrika komitesi size bir bot getirme sözü veriyor. Öyle
değil mi Yoldaş Gorbunov?”

“Haftaya bir bot getireceğiz çocuklar,” diye tekrarladı Gorbunov.
“Daha önce neden talep etmediniz de özel sektörü getirdiniz!”

Jukov artık olta atmadı, ateşin yanına oturdu. Yanına sigara içme-
ye geliyorlardı. Sohbetler sabaha kadar hiç durmadı.

Aleksandr Aleksandroviç’e gelirse, ihtiyarı kendi sazanını alma-
sı için güç bela ikna ettiler ve tüm balıkçıların oylarıyla Selivanov’un
tekeli kaldırılmış oldu.

Katya, Yayınevi diye adlandırılan şehrin merkezindeki iki katlı kitap mağazasından çıktı. Sahaf bölümünde, ünlü bir Sovyet tarihçisi yazarın Dekabristler hakkındaki bir kitabını satın almıştı. Geçtiğimiz yıl tarihçi, Lada'ya gelmiş ve filarmoni salonunda herkese açık bir konferans vermişti. Üçüncü sırada oturan Katya, konuşmacının ağzından çıkan her sözcüğü havada yakalamış ve konferansın sonunda konuşmacının yanına gidip, bütün dönemlerle ve ülkelerle uğraşmamak için kendisine nasıl bir çalışma tavsiye edeceğini sormaya karar vermişti. Fakat konferansın sonuna doğru bu arzusu aniden zayıflamıştı. Katya ne yazık ki korkaklığıyla yüz yüze gelmişti. Konuşacak yeterli cesareti yoktu. Bunun yerine tarihçinin yazdığı tüm kitapları yazılı olarak sormaya karar vermişti.

Konuşmacının önündeki masanın üzerinde konuşmacıya sorulan bir yığın soru kâğıdı birikmişti. Katya kendi sorusunun bu kâğıtların arasında kaybolup yanıtlanmayacağından korkmuş, fakat konuşmacı onun sorusuna yanıt vermişti. Katya aceleyle bloknotuna tüm isimleri tek tek yazmıştı ve bir yıl içinde sabırla ve inatla bu kitapları mağazalardan toplamıştı. Bir tek Dekabristler kalmıştı. Ne iyi olmuştu da bu kitap için mağazaya bir not bırakmıştı. Dün sahaf bölümü ona bir kart göndermişti: Kitabınız geldi.

Katya şehir parkına uğramış, yaseminlerin altındaki kuytu bir banka oturmuştu.

Akşam oluyor, ağaçların gölgesi koyulaşıyor, okumak zorlaşıyor. Katya sözcükleri görmekte zorlansa da kitabı bir türlü elinden bırakamıyordu. Kitaba öylesine dalmıştı ki yan bankta birilerinin oturduğunu fark etmedi. Aniden oradan gelen tanıdık bir ses bir anda kafasını kitaptan kaldırmasına neden oldu. Yanında Lidya İvanovna Jurbina ve fabrika kulübünün başkanı Veniamin Semenovîç oturuyordu.

Veniamin Semenovîç, bacak bacak üstüne atmış ayağını sallıyordu. Yüzünde hülyalı bir ciddiyet vardı. Şöyle konuşuyordu:

“Günümüzde küçük işlerle kendini israf etmek olmaz. Ben sizi çok iyi anlıyorum Lidya İvanovna, sizin geniş perspektifli hayat arzunuzu

tamamen paylaşıyorum. Dar kafalı uzman, apse yapmış dişe benzer demişti bir zamanlar şair Kozma Prutkov. Siz son derece saygıdeğer insanlarla beraber yaşıyorsunuz ama oldukça dar kafalılar. Ve sizin burada yaşamdan keyif alabilmeniz için bu dişin çekilmesi lazım.”

Lida saç örgüsünün ucuyla yüzünü yelpazelerken ciddi ve kaygılı bir yanıt verdi:

“Bunu nasıl yapacağımı bir bilsem...”

Lida, mekanik olarak başını Katya’nın tarafına çevirdiğinde onu tanıdı ve hemen sustu. Katya selam verdi.

“Katyuşa!” dedi Lida. “Burada ne işin var?” Mahcup oldu ve aceleyle bu yakışıksız durumdan bir çıkış yolu aramaya koyuldu. Katya için, Aleksey’in sözlüsü diyorlardı, Aleksey’e bir anlatırsa, tüm aile öğrenir, çok kötü şeyler olabilir. “Buraya gelsene, yanımıza!” diye çağırdı Lida. “Siz tanıyor musunuz? Bu Katya Travnikova, bu ise Veniamin Semenoviç.”

Veniamin Semenoviç, Katya’ya doğru ayağa kalktı ve kuvvetli bir şekilde onun elini sıktı:

“Sanırım daha önce karşılaşmadık.”

“Bense sizi tanıyorum,” diye cevap verdi Katya banka oturarak. “Kulüpte görmüştüm.”

Veniamin Semenoviç gülümsedi ve sanki onlar Katya’yla eski arkadaşlarmış gibi rahatça Katya’nın elinden kitabını aldı.

“Bildiğim bir yazar. Tanıyorum. Onunla görüşmüştük. Onunla da aynı sizinle oturduğumuz gibi oturmuştuk. Onun bende imzalı bir kitabı bile var.”

“Ne diyorsunuz!” diye haykırdı Katya.

“Tam da bu kitabı hediye etmişti bana.”

Katya, Veniamin Semenoviç’e sanki karşısında o ünlü yazar oturuyormuş gibi hayranlık ve gıptayla baktı. Lida ise bu arada, şehir parkında kulüp başkanıyla olan bu durumu Katya’ya nasıl açıklayacağını düşünüyordu. Herhangi bir açıklama yapmamaya, orada tesa-düfen karşılaşmışlar, aralarında özel hiçbir şey yokmuş gibi yapmaya karar verdi.

“Katya, geleceğin tarihçisi,” dedi Lida. “Ve sanırım aynı zamanda benim müstakbel eltim.”

Katya utandı. Hiç kimseyi ilgilendirmeyen bu şeyleri konuşmak da neyin nesiydi? Bunları kim uydurmuştu? Ne kadar da ayıptı! Katya hemen Rıleyev'den, Bestujev'den, on dokuzuncu yüzyıl başı Rusya'sından söz etmeye koyuldu. Veniamin Semenoviç, Katya'nın yüzüne, ellerine, gözlerine bakarak dikkatle dinliyordu. Sonra da kendi konuşmaya başladı ve öylesine ilginç şeyler anlattı ki Katya, Dekabristler kitabının yazarıyla onun dost olduğuna tamamen inandı. Görünüşe göre Veniamin Semenoviç bu kitabı en az yazar kadar iyi biliyordu. O kadar çok konuştu ki Katya kendi tarih bilgisini onunkiyile kıyasladığında kendisinin hiçbir şey bilmediğini düşünmeye başladı.

Ağaçların altındaki gölgeler daha da koyulaşmaya başlamıştı. Lida eve gitme zamanı geldiğini söyledi. Herkes ayağa kalktığında Katya'nın kulağına:

"Bugün gezintiye çıkmıştım, o mağaza benim bu mağaza senin dolaşırken Veniamin Semenoviç'le karşılaşmaz mıyım! Size eşlik edeyim, dedi. Ne kadar da ilginç bir adam değil mi?" diye fısıldadı Lida.

"Çok," diye aynı şekilde fısıldadı Katya.

Fabrikanın yanında trolleybüsten inerlerken, Katya veda edip hemen eve gitmek istedi fakat tuhaf bir şey oldu. Veniamin Semenoviç de Lida'yla vedalaştı ve aniden Katya'yla birlikte trolleybüsten indi. Beraber yürümeye başladılar. Semenoviç dalgın ve suskundu. Katya böyle sus pus yürümeye dayanamadı:

"Herhalde siz de tarihçisiniz?" diye sordu.

"Tarihçi mi?" Veniamin Semenoviç sanki uykusundan uyanmıştı.

"Hayır, ben insanların nesli tükenen bir temsilcisiyim. Ben bir romantığım. İşte misal bu kitabın yazarıyla tanışıyor olmam sizin çok ilginizi çekti. Bana, sizin tanımadığınız kim var diye sorsanıza! Ben kimlerle karşılaşmadım ki! Aleksey Maksimoviç Gorki'yle mi, Aleksey Nikolayeviç Tolstoy'la mı, Mayakovski'yle mi..."

İsimleri tek tek saymaya devam ederken Katya büyülenmişti.

"Bir gün Aleksey Nikolayeviç Tolstoy... Savaştan önceydi, Çocuk Köyünde... Bana bir öykü karalayiverdi..."

Katya hayran kalmıştı: Onların fabrikasında ne kadar da harika bir adam çalışıyordu! Dışardan bakınca hiç aklına gelir mi insanın?

Bu insanı herhalde hiç kimse gerektiği gibi tanıımıyordu. Gerçi, evet, kendisi yalnızca onunla bu kadar açık konuştuğunu söylemişti ama neden yalnızca kendisiyle? Onu, ne anlatırsa anlatsın hiçbir şey anlamayacak aptal küçük bir kız olarak mı görüyordu? Belki de Katya'nın ciddiyetini beğenmiş ve bundan dolayı ona güvenmişti?

Katya'nın evine kadar geldiler fakat Katya vedalaşmak için Veniamin Semenoviç'e elini uzatmakta acele etmiyordu; eve girmek istemiyor, hâlâ onunla sohbet etmek, onun anlattıklarını dinlemek, ona sorular sormak istiyordu.

Vedalaşırken Veniamin Semenoviç ona şöyle dedi:

“Canınız sıkılır, hüzünlenirseniz, yanıma, kulübe uğrayın. Kitaplarımı gösteririm, oradan bir şeyler okursunuz. Yalnız tek bir şartım var: Hüzünlü şeyler okuyalım. Eğlence için ben iyi bir yoldaş değilim. Ben artık yaşlı bir adamım ve eğlence bana göre değil Katyuşa.”

Gözlüğünü çıkardığında gözlerini kıstı. Bu gözler iyi ve hüzünlü görünüyordu. Katya, Veniamin Semenoviç'e çok üzülmüştü.

6

Moskova'dan henüz gelmiş olan müdür İvan Stepanoviç, yanında hükümetin kendisine verdiği yeni görevleri de getirmişti. Sigara salonlarında yapılan tüm dedikodular ve konuşmalar en sonunda dedikodu ve konuşma olmaktan çıkmıştı artık.

Öğle arasında işçiler atölyelerin ofislerinde toplanmış, Parti organizatörlerinin, ustaların etrafını sarmış, mühendisleri ayaküstü yakalamışlardı. İlya Matveyeviç de hücumu uğramıştı.

“Müdürlüğe çağrıldınız mı?”

“Çağrıldık.”

“Anlatın o zaman şef yoldaş!” Rıhtımdaki mavi ofisi dolduran ekipbaşları sıkıştırıyorlardı. Çelikten yapılmış ofis, insan seslerinden uğulduyordu.

“Çocuklar benden ne istiyorsunuz?” diyerek kendini savunuyordu İlya Matveyeviç. “Her birinize tek tek açıklama mı yapayım? Böyle bir şey mümkün mü? Bin kişi çalışıyor bizde. Her şey mitingde anlatılacak. Biraz sabredin. Dört saat kaldı.”

İlya Matveyeviç terli yüzünü mendille sildi. Ofis iyice ısınmaya başlamıştı. Kurnaz kurnaz gülümsüyordu.

“Sen dik kafalı bir adamsın!” dedi yaşlı, hardal gibi sarı renkli, sarkık bıyıklı perçinci sıkıntı ve öfkeyle. “Hükümet halka bir görev veriyor. Bu ise gıkını çıkarmıyor. Bekle bakalım! Ben Parti komitesine gidiyorum!”

Demir kapı tıngırdadı ve adam ofisten çıktı. Parti komitesine gitmeye gerek yoktu. Aleksandr Aleksandroviç iskelenin üzerinde kala-balığın içinde duruyor ve her yeni gelene, İlya Matveyeviç’ten bir saat önce öğrendiklerini sabırla tekrar tekrar anlatıyordu.

Siren sesinden sonra birkaç bin işçi gövde yapım atölyesinde toplandı. Müdür İvan Stepanoviç, MK Parti Organizatörü Jukov, fabrika komite temsilcisi Gorbunov, aralarında Anton Jurbin’in de bulunduğu ileri gelen mühendisler, inşaat sahasındaki demir, spiral merdivene çıkmışlardı.

Atölyedeki uğultu hemen kesilmedi. Küpeşteye tutunan İvan Stepanoviç’e sessizliği beklemek çok uzun geldi.

“Değerli yoldaşlar!” diye konuşmasına başladı. “Bizim sakın, ıssız Lada’ımızda çok büyük bir iş başlıyor. Anavatanın büyük, mükemmel bir filoya ihtiyacı var. Ve biz sizinle, halkımızın sorunlarının çözümünde şimdiye kadar hiç almadığımız ölçüde büyük ve önemli bir sorumluluk alacağız. En kısa sürede gemi üretimini üç kat artırmak zorundayız. Üç kat!”

Oynak, demir merdiven, yanında yüz tonluk hava basınçlı çekiçler çalıştığında nasıl titriyorsa, alkışlarla da aynen öyle titremeye başladı.

İvan Stepanoviç, onsuz hiçbir sorunun çözölemeyeceği yeni teknolojiyi, yeni yöntemleri, atölyelerin yeniden inşasını ve restorasyonunu anlattı.

Ondan sonra Anton söz aldı.

“İvan Stepanoviç doğru söylüyor!” dedi gırtlığını fazla zorlamayıp, sesini fazla yükseltmeden. Atölyenin, en iyi konser salonlarını bile kışkandıracak bir akustiği vardı ve Anton’u en uzaktakiler bile duyuyorlardı. “Çok doğru. Günümüzde bir savaşı kazanmak için orduyu teknikle donatmak, araziyle, istihbarat bilgileriyle ve verilen

görevle tamamen uyumlu bir taktik belirlemek, silah türlerinin yakın işbirliğini sağlamak ve net bir savaş yönetimi kurmak gerekir. Tüm bunları bizim işçi diline nasıl tercüme edebiliriz?"

Anton'u dikkatle dinliyorlardı. On yıl önce Antoha Jurbin, elinde somun anahtarıyla yapı iskelelerinde koşturuyor, fabrika futbol takımında sağ açık oynuyor, fabrika gazetesine komik şiirler yazıyor, kulübün drama topluluğunda eğitilmesi gereken bilinçsiz delikanlıları başarıyla canlandırıyor. Yıllar içinde işler nasıl da değişmişti! Adam ne kadar ustaca konuşuyor, herkese tek tek ulaşıyordu! Hem içlerinden pek çoğu daha yakın zamana kadar er, çavuş, yüzbaşı, binbaşı, yarbay rütbesi taşımış olan insanlara savaştan başka neyle kıyaslayarak ulaşılabilirdi?

"Bunu bizim işçi diline çevirmek çok kolay," diye devam ediyordu Anton. "Üretimde maksimum makineleşme, bir. Onun organizasyonu, iki. Üçüncüsü ise ordunun savaşa çok yönlü hazırlığı. Teknik eğitim demek istiyorum. Geri kalmışlığın ivedilikle ortadan kaldırılması, eksiklerin telafi edilmesi çalışmalarının kolektif olarak yapıldığı zamanlar ben çocuktum, ama o çalışmaları hatırlıyorum. Plan başarılmış mıydı? Başarılmıştı. Fakat nasıl? Hiç izin yapmadan, hiç iş yerini terk etmeden on iki saat, on beş saat çalışarak. Bu şekilde gemi yapımını artırmak mümkün müdür? Mümkündür. Yüzde on, hatta yüzde elli bile artırılabilir. Fakat bizim için bu oranlar yeterli değil. Bizim üretimi üç katına çıkaracak bir program yapmamız lazım. Ve hiçbir fazla mesai, hiçbir kas gücü bunu başaramaz. Halkın komünizmin şantiyeleri dediği, Ukrayna'daki, Kırım'daki, Volga'daki inşaatlar gerçekten de hükümetin belirlediği süreler içinde kas gücüyle başarılabiliyor muydu?"

Anton bir nefes aldı. Fabrika komite başkanı Gorbunov bu kısa aradan faydalanıp gözleriyle kalabalıkta İlya Matveyeviç'i aradı ve onu yukarı, yanına çağırdı.

"Biz komünizmin yoluna giriyoruz," diyordu Anton ve o bunu derken İlya Matveyeviç, kafasında beyaz denizci kasketi ve beyaz ceketle iriyarı, kıpkırmızı suratlı bir adamı iterek merdivenleri tırmanıyordu. Bu adam, fabrikadaki dokta vapuru tamir için bek-

leyen, herkesin tanıdığı meşhur uzak deniz kaptanı Solovyev Pavel İvanoviç'ti.

“Biz harikulade bir dönemi açıyoruz,” diyen oğlunu dinliyordu İlya Matveyeviç. “İşçinin bir teknisyene, bir mühendise dönüşeceği ve mükemmel makineleri yöneteceği bir dönem. İşçi bunu artık yapıyor. Tek bir makinist bir ekskavatörle binlerce işçinin kazacağı toprağı tek başına kazıyor. İşte bizim de aynı bu şekilde gemi inşa etmemiz gerekiyor!”

Anton, “Doğru, aferin Jurbın!” sesleri ve alkışları arasında konuşmasını bitirdi, küpeşteden ayrıldı ve sözü Gorbunov'un konuşması için çağırdığı babasına bıraktı.

“Gemilerin bize gerekli olduğuna hiç kuşku yok,” dedikten sonra İlya Matveyeviç öksürmeye başladı ve oluşan yarım dakikalık boşlukta yanına Solovyev'i çağırdı. Kaptan, piposundan dumanlar çıkara çıkara İlya Matveyeviç'in yanına geldi. “İşte Pavel İvanoviç...” İlya Matveyeviç, Solovyev'e baktı. O hafifçe başını salladı. “O, otuz yıldır denizlerde, okyanuslarda yüzüyor. Peki ne diyor? Bugünkü filomuz yeterli değil.” Solovyev onaylayarak başını salladı. “Bizim, Sovyet insanının görevi nedir? Yalnızca kendini düşünmek değil. Çocuklar anne babaya, halklar ise bize güveniyor. Bize bakıyor, bizden yardım bekliyor. Varsayalım tarımı öyle bir geliştirdik ki bugüne kadar görülmemiş bir ürün aldık, bilim adamları ve kolhoz işçileri ise bize daha fazla ürün sözü veriyor olsunlar. Peki bunu daha ne kadar çıkarabiliriz? Peki hepsini yiyebilir miyiz? Biz bunu başka halklara da götüreceğiz! Biz halklara top, tüfek, bomba değil, ekmek götüreceğiz yoldaşlar ekmek!”

Solovyev, ağzından piposunu çıkartıp İlya Matveyeviç'e eğildi ve kulağına bir şeyler fısıldadı. Sonra yeniden piposunu tüttürmeye devam etti.

“Pavel İvanoviç, zaten götürüyoruz, halkları besliyoruz, diyor. Hem kereste hem makine götürüyoruz. Gemiler ise küçük. Yalnız küçük değil, yetmiyor. Bizim o kadar çok dostumuz var ki! Polonyalılar, Çekler, Romenler, Macarlar, Bulgarlar... sayıyorsun ve gittikçe de arttığını görüyorsun. Tüm bunlar beni endişelendiriyor. Belki de tüm

bunları düşünmek benim işim değil. Belki de dışişleri bakanlığının dış ticaret bölümü bu mesele hakkında konuşmalı...”

İlya Matveyeviç aşağıya, Jukov’a baktı. Jukov, devam et devam et diyen bir el işareti yapınca İlya Matveyeviç devam etti:

“Yani demem o ki öncelikle bir dünya filosuna ihtiyacımız var. Ve elbette yalnız nicelik olarak değil nitelik olarak da iyi bir filo olmalı ve sadece hemen acilen değil aynı zamanda da dayanıklı bir filo inşa etmeliyiz. Bunu yapabilir miyiz? Yaparız. Pavel İvanoviç bize yalan söyleyecek değil... Yirmi üç yıldır kendi ‘Martı’sında yü-züyor. Tam yük kapasitesi beş bin ton bile olmayan bu tekne büyük mü? Hayır ve okyanuslarda –Atlas, Büyük, Hint okyanuslarında– nice fırtınalar, boranlar geçirmiştir bu tekne. Denizlerden söz et-miyorum bile. Peki hiç Pavel İvanoviç’e ‘Martı’dan memnun olup olmadığını sordunuz mu?”

Solovyev kollarını açtı: Ne şikâyeti!

“Kendiniz görüyorsunuz, nasıl şikâyet etsin.” Solovyev’in bu ha-reketi İlya Matveyeviç’e yetmişti. “Peki bu ‘Martı’yı yapanlar kim? Biz, yoldaşlar, onu biz inşa ettik. Bizim fabrikanın ilk çocuklarından. Elbette inşası uzun sürmüştü; tam otuz ay. Ama o zamandan beri çeyrek yüzyıl geçti ve biz tekniği geliştirdik. Bugün biz aynı sürede dev gemiler inşa ediyoruz ama yine de bu süre bizim için katlanıla-mayacak derecede uzun. Parti’nin istediği gibi bu süreyi kısaltaca-ğız. Fakat tekrar söylüyorum, kaliteden ödün verme pahasına değil. Savaştan sonra bizim fabrikaya Amerika tersane işçileri sendikası-nan misafirler gelmişti, hatırlayın. Şimdi kim sormuştu unuttum... sanırım Aleksandr Aleksandroviç Basmanov, onlara, tersaneleriniz-de nakliyat tipi ‘Liberti’ gemisini altı haftada inşa ettikleri doğru mu diye sormuştu. Amerikalılar ne cevap verdi? Doğrudur, böyle bir şey var, dediler. Fakat biz, dediler, okyanusu, daha uzun sürede yapılmış bir gemiyle geçmeyi tercih ettik. Daha sağlam bir gemiyle. İşte size madalyonun diğer yüzü! Bize böyle bir madalyon yakışmaz!”

İlya Matveyeviç, bu sözü söylerken demir küpeşteye yumruğuyla vurdu. Hemen hemen Solovyev de aynısını yaptı ve her ikisi de aynı zamanda kürsüyü terk etti.

Onlar yeniden perçincilerin, yükleme-boşaltma işçilerinin, kaynakçıların, vinç operatörlerinin, tesviyecilerin arasına katıldığında, alkışlar hâlâ kesilmemişti. Yüzü ter içinde kalmış Solovyev denizci kasketini sallıyordu. Büyük bir ülke filosu kurulması hakkındaki konuşmayı sanki İlya Matveyeviç değil de kendisi yapmış gibi bir görünüşü vardı Solovyev'in. Yaşlı denizci, İlya Matveyeviç'in konuşmasını onun peşinden kelimesi kelimesine içinden tekrarladığına göre yalan da sayılmazdı bu.

Miting sona erdi. İşçiler grup grup dağılmaya başladılar. İş biten çıkış kapısına, Morskaya Caddesi'ne yöneliyor, hâlâ çalışanlar ise atölyelere gidiyordu. Akşam değişim sireni çaldı. Gövde atölyesinde çekiçler gümbürdüyor, küçük lokomotif ısıklık çalıyor, kereste deposundaki testere çığlık atıyordu.

İnsanlar, müdürün Moskova'dan getirdiği haberi hem fabrikanın gürültüleri arasında hem de kasabaların sessizliği içinde bütün bir akşam tartışıp durdular.

VI. BÖLÜM

1

GENELLİKLE yazın ilk yarısında biten yağmurlar ancak ağustosun ortasında sona ermişti. Lada'da birbirinin aynı, rüzgârsız, bulutsuz günler başlamıştı.

Gemi yapım ustaları boş zamanlarını ve pazarlarını, sebze bahçelerinde son kez lahana çapalayarak ve salatalık toplayarak, mantarların ve böğürtlenlerin çok olduğu ormanlarda gezerek ve balığın bereketli olduğu sularda avlanarak geçiriyordu. Agafya Karpovna, kâh bizzat İlyâ Matveyeviç'in kâh Dunyaşka'yla Kostya'nın ona getirdiği bir sepet dolusu beyaz mantarı ipe diziyor, siyah kuş üzümünden reçel kaynatıyor, balık tuzluyor ve kurutuyordu. Mantar dizili ipler tüm avluya, odunluk duvarlarına, sundurmaya, çamaşır iplerine asılmıştı. Agafya Karpovna, yine inatla tüm ailenin nefret ettiği fasulyeleri çaktırmadan çorbaya katıyordu. Ev halkı tek tek kaşıklarıyla bu fasulyeleri ayıklayıp atarken Agafya Karpovna yüzünde hayret ifadesiyle: "Allah allah! Bunlar nasıl tencerenin içine girmiş acaba?" diyordu.

Aleksey'in evlenmeyi planladığı bu zamanda ortaya çıktı. Agafya Karpovna'ya bizzat kendi söylemiş; Agafya Karpovna da bu kararı İlyâ Matveyeviç ve Dunyaşka'ya iletmişti. İlyâ Matveyeviç de ailede yaklaşan değişikliği Aleksandr Aleksandroviç'e, Dunyaşka ise yeni haberi Tonya'ya iletmişti.

Tonya, Aleksey'in gelmesini beklerken zar zor dayandı.

"Aleksey bunlar doğru mu?" diye sordu, sundurmada onu karşılarlarken.

"Ne doğru mu?"

"Sen Katyuşa'yla evleniyor musun?"

“Bundan sana ne?”

“Ah Alyoşa, Alyoşa...”

Tonya başka hiçbir şey söyleyemedi. Hiç kimse için hiçbir gereği olmadığını düşündüğü bu evlilik dümeninin Tonya’da uyandırdığı üzüntü, sözcüklerle ifade edilebilir miydi acaba? Bu evlenme işini Alyoşa değil o uydurmuş, elbette her şeyi bu iğrenç, kurnaz Katyuşa planlamıştı. Tonya Katyuşa’ya gidip, bizim ailemizde aptalları sevmeyizler, sen gereksizsin, kimsenin seni beklediği yok, en iyisi evinde otur, diyecekti.

Fakat Tonya hiçbir yere gitmedi ve olaylar kendi mecrasında gelişti. Agafya Karpovna tek tek odaları gezip kahırlanıyordu: Evi genişletmek, bu yeni gelecek gençlere evin içinde kalacak bir köşe ayarlamak mümkün değildi. Ne yaparsın işte aile büyüyordu!

Viktor’la Lida’ya iki oda lazım mıydı? Lazımdı. Kostya’yla Dunya’şka sıkışamaz mıydı? Sıkışamazdı. İkinci oda o kadar küçüktü ki ancak yeni doğan bir bebek için yer açılabilirdi. Tonya’ya da dokunamazsın. Geriye İlya Matveyeviç’le Agafya Karpovna’nın eski yatak odalarından çıkıp kendilerine yeni bir yer bulmaları kalıyordu ama İlya Matveyeviç buna hayatta razı olmazdı. Ya Aleksey’le dedenin beraber uyuduğu yatak odası?.. Dedeyi odunluk ya da çatı katına nasıl yollarız! Hadi çık bakalım işin içinden çıkabilirsen!

“Belki de İlyuşa, bizim nehrin arkasındaki eve taşınmamız daha doğru olacak,” dedi Agafya Karpovna İlya Matveyeviç’e. “Bize o daireyi söz vermelerinden bu yana çok uzun zaman geçti.”

“Bırak şimdi daireyi Agaşa,” dedi İlya Matveyeviç. “Bizim gençleri düşünmemiz lazım. Gelini diyorum. Aleksey’le araları nasıl? İlişkileri sağlam mı? Sen annesin, anlarsın.”

“Neyi anlayacağım ki! Katya mütevazı, akıllı bir kız. Bizim bütün çocukları okutan öğretmen Margarita Stepanovna’nın kızı.”

“Onu demiyorum! Katerina’yla annesini ben de tanıyorum. Peki Aleksey?”

“Babası sen değil misin? Sen de ilgilen!”

“Agafya, hay ben senin!.. Lafı evirip çevirip duruyorsun!”

“Benden ne istiyorsun anlamıyorum ki.”

“Durumlarını tam olarak anlamamız lazım. Bu iş için benim zamanım yok. Sen bakacaksın. Bunlar gerçekten karşılıklı olarak iyice düşünüp taşınıp anlaşıyorlar mı yoksa akılları bir karış havada mı? Sonra ailede anlaşmazlık yaşanmasın...”

“Bunun için hepimizin ortak dairede yaşamamız lazım. Bölünmezsek anlaşmazlık olmaz.”

“Yetmez,” dedi İlya Matveyeviç, “bizimki gibi bir kalabalığa bir daire değil, bütün bir apartman gerek. Yerinden kımıldamaya gör, tam bir düzensizlik ortaya çıkar. Kimileri zemin katta oturacak, kimileri ise dördüncü katta. Ya da bir bakarsın farklı evlere yerleşmişiz!”

“Sen şimdi bırak dalga geçmeyi de ne yapacağız onu söyle.”

“Şaka yapmıyorum, çok ciddiym ben. Diyorum ki bırak yalnız başlarına nehrin arkasındaki eve taşınınsınlar. Daireyi talep edelim. Eh ne de olsa o da bir Stahanovcu! Vereceklerdir!”

“Kendi çocuğumuzu evden mi kovuyoruz...”

Her zaman sert ve kararlı olan İlya Matveyeviç buna diyecek cevap bulamadı ve itiraz etmedi. Her ikisi de oturmuş, birbirlerine bakıyorlardı. Otuz küsur yıl büyük bir mutlulukla Jurbin ailesini büyütmüşler, çocuklarını yanlarından hiç ayırmamışlardı.

“Bu şakayı bize hayat yapıyor Agaşa,” diye kasten hoyratça söze başladı İlya Matveyeviç, kalbinde duyduğu hislere yenik düşmemek için. “Ebeveynlerin işi çocuklarını büyütme, onları hayat yoluna hazırlamak. Bırak da bu yolda kendileri yürüsünler. Aksi doğru olmaz. Eğer çocuklar yaşlanana kadar ebeveynlerinin paçalarına yapışıp kalsaydı hayat dururdu.”

“Ne diyorsun İlya, kim yapışıyor? Vitya mı, Antoşa mı, Kostya mı?”

“Kimse yapışmıyor, tamam!” İlya Matveyeviç, sözlerinin ikna edici olmaktan uzak olduğunu kendi de bildiği için kızdı.

Ayrı bir daireye taşınma düşüncesini Aleksey ilk duyduğunda, ebeveynlerinde ortaya çıkan şüphe ve tereddüdü yaşamadı. Onun için ebeveynlerinin çatısı altında ya da değil, en nihayetinde, kendi hayatını kurmak önemliydi. Ve hatta kendi başına kalması daha iyiydi. Çocukların ve ebeveynlerin arzuları hep farklı farklıdır. Ebeveynler

ne olursa olsun her zaman çocukları yanlarında kalsın ister, çocuklar ise her zaman kendi başlarına uçmak için can atar. Jurbin ailesinde, ebeveynlerden ayrılmama geleneği ortaya çıkmıştı. Herkese yetecek kadar yer vardı ve buna karşı gelmek kimsenin aklının ucundan geçmezdi. Bu öylesine yıkılmaz bir gelenektir ki belki Aleksey bile aileden ayrılacağını düşünmemişti. Bilindiği gibi, sevgiliyle birlikte samanlık seyran olur ve evde boş oda yoksa bile ufak yenilemeler sonrasında pekâlâ bir barakaya dönüşebilecek ambarlar ve kilerler vardı.

Hayır, Aleksey'in kendisi de ayrı bir daireye çıkmayı düşünmemişti. Babası bu düşünceyi açtığında Aleksey'in de aklına yattı. Daire vereceklerini sanmıyordu. Bir oda verseler de iyiydi. Bu meseleyi önce kiminle konuşsaydı acaba? Aleksey, bu işleri iyi bilen, fabrika komite üyesi Vasya Amca'yla konuyu istişare etmeye karar verdi.

"Mümkün," dedi Vasili Matveyeviç. "İki yeni daire vereceğiz. Kulübün karşısında, gördün mü? İsteğini gerekçelendiren bir dilekçe yaz. Eğer layıksan alırsın, layık değilsen alamazsın. Basit, bildiğin aritmetik. Ya sen ne düşündün? Her damat adayına bir tepsi üzerinde daire verdiğimiz mi? Tamam, damat sosyalist toplumda değerli bir şahsiyettir. Namuslu, dürüst damat bizde saygı uyandırır. Ama illa ki namuslu olacak. Evlilik belgesi dışında lütfen işgücü verilerini de masaya koyun damat yoldaş. Sen Alyoşka, açık konuşmak gerekirse, son zamanlarında işgücü rakamların pek parlak değil. Damat olmak senin kafanı mı karıştırdı, ne oldu? Onur tahtasından senin isminin kaldırılıp kaldırılmaması bile konuşulur oldu."

"Neden bahsettiğini anlamıyorum Vasya Amca," diye yanıtladı Aleksey.

"Neyi anlamıyorsun! Küçük Jurbin'in çıktısının iki yüzden aşağı olmamasına herkes alıştı. Ya şimdi kaçmış bakalım: yüz seksen, yüz kırk."

"Kompresörü tamire gönderin. Bu basınçta çekicim yeterli çalışmıyor."

"Alyoşka, sana perçini kim öğretti?"

"Siz öğrettiniz Vasya Amca. Ne olmuş ki?"

"Peki ben sana sızlanmayı da öğrettim mi?"

“Kimsenin sızlandığı falan yok.”

“Hâlâ sızlanıyor, sus bakayım!” Vasili Matveyeviç boynunu sıkkan yakasının düğmesini açtı. “Kaynak perçinin yerine geçtiğinde ne yapacaksın bakalım?”

Her ikisi de düşünceye daldı. İşte hayat geçip gidiyordu. Yalnızca emek metotları değil, koca koca meslekler bile ölüyor ve bundan sonra daha neler değişir, bu iş nereye kadar gider kimse tahmin bile edemiyordu. Vasili Matveyeviç, göğsü örs, elleri kerpeten, çekici indirince duvarları titreten eski demircileri hatırladı. Ya şimdi? Fiziki normal, kravatlı, senin benim gibi bir adam. Eline bir balyoz ver ne yapacağını şaşırır. Şimdi demirciler buharlı ya da hidrolik çekiçlerde makinist olmuşlardı. Zamanla bütün mesleklerin başına bunlar geliyor, gitgide fiziksel güce olan ihtiyaç azalıyor, akıl ön plana çıkıyordu.

“Ya Alyoşka, ister beğen ister beğenme biz seninle perçincilik mesleğini bırakacağız.”

“Bırakmayız.”

“Şapşal! Sen ne konuştuğunu bilmiyorsun. Fabrikamızda beş on yıl sonra neler olacağını hayal edebilir misin mesela?”

“Hayal edilecek bir şey yok! Her şey gayet anlaşılır ve net. Hiçbir şey şaşırtıcı değil.”

“Seni de göreceğiz! Sen yeni teknolojiye alışıksın, başkasını görmedin ki. Bense gördüm. Biz gençliğimizde elle perçin yapardık. Daha o zaman hava basınçlı çekiçler yoktu. Metal gövdeyi elle bükerek, el matkabıyla deler, preslemeyi elle yapardık. Her şey elle yapıldı. Teknik araçlarda nasıl bir ilerleme olursa olsun senin için fark etmez, öyle olması da gerekir zaten. Oysa biz ihtiyarlar, ülkedeki gelişmenin tüm gidişatını teknik araçların hareketi, ilerlemesi üzerinden izleriz.”

Aleksey’in bu tür teorik akıl yürütmelere kafası basmazdı. Onu endişelendiren tek düşünce, acaba evlilik kararını annesine açmakta acele mi etmişti? Daha Katya’yla bile evliliği konuşmamışlardı. Gezmekse, Katya onunla geziyor, akşamını onunla geçiriyor, hislerini üstü kapalı anlatmaya başladığında ise sanki o hiçbir şey anlamıyordu. Tüm kızlar gibi o da mı işin kurnazlığındaydı? Artık ona her şeyi açıklamak zamanı gelmişti gelmesine de en zoru da buydu. Nasıl

söyleyecekti? Pekâlâ, odayı alacak, mutlaka gidecek ve söyleyecekti. Mutlaka. Şimdi en önemlisi hemen dilekçe yazıp odayı rica etmekte.

Aleksey'in dilekçesini okuduktan sonra fabrika komitesi başkanı Gorbunov şöyle dedi:

“Sen sanki damat değil tez yazmaya hazırlanan bir profesör gibi mağrursun. Bence gelin böyle bir tipten kaç. Neyse, perşembe günü fabrika komitesine gel, oylama yapacağız.”

Perşembe günü Aleksey, fabrika komitesinde uzun uzun ele alınmıştı. Onu üretimin düşmesinden dolayı nazıkçe eleştirmişler, neden böyle olduğunu, durduk yere neden geri kaldığını sorgulamışlardı. Yardım gerekiyorsa, önlem almak gerekiyorsa söyle, yardım edelim demişlerdi.

“Ne yardımı yoldaşlar!” dedi İvan Stepanoviç ve Aleksey'in dilekçesini masadan aldı. “İşte burada her şey yazıyor, adam evleniyor. Ben böyle bir olay yüzünden bir tez projesinin az daha çuvalladığını hatırlıyorum. Jurbin henüz çuvallamadı ama temposu düştü. Ona ev şartlarını sağlayalım, o da yetişsin ve düzeltsin. Öyle değil mi Jurbin?”

Aleksey hemen cevap vermedi. Gözlerini yere dikmiş oturuyordu. Elindeki denizci kasketini buruşturmuştu; alnında, gözlerinin üzerinde saçının bir tutam perçemi sarkıyordu. ‘Canları cehenneme!’ diye düşündü Aleksey. Vermeyecekler ve lazım da değil. Ölecek değiliz ya.” Hatta isteğini reddetsinler diye can atıyordu. O zaman o kendi yolundan gidecekti, kimseye hiçbir şey borçlu olmayacaktı. Bir daire verecekler, şu giriştikleri incelemeye bak! Sonra da başıma kakmaya başlayacaklar: Biz seni kolladık, sense kafanın dikine gidiyorsun falan filan.

Kafasını kaldırdı, gülümseyerek ondan bir cevap bekleyen İvan Stepanoviç'e baktı ve sert bir şekilde şöyle dedi:

“Ben bir oda almak için çalışmıyorum müdür yoldaş.”

İvan Stepanoviç sadece kollarını açtı:

“Tipik bir Jurbin!”

“Bekle bekle...” dedi Gorbunov. “Peki arkadaşım sen ne için çalışıyorsun? Sana oda lazım değil, herhalde maaş da lazım değildir, o zaman biz sana hiç ödeme de yapmayalım olur mu? Ne kadar geniş bir mizaç! Evet, biz sana bugün, bu odayı vermek için devrim yaptık,

silahlarımıza sarılıp onlarla çıplak toprakta uyuduk. Sense bize tavır yapıyorsun beyefendi!”

“Ben beyefendi değilim. Ben bir işçiyim,” dedi Aleksey ve ayağa kalkıp kapıya yürüdü. “Oda için değil, koca koca şehirler için çalışırım ve otuz yıl sonra hiç kimsenin karşısında bununla övünmem.”

“Talimatları yerine getir genç!” diye bağırdı Gorbunov fakat Aleksey duymadı. O artık merdivenlerdeydi.

O akşam Katya sözleştikleri yere gelmedi. Aleksey karanlıkta yaklaşık bir buçuk saat onu boşuna bekledi ve sonra Katya’nın evine gitti. Pencerelerinde ışık yanıyordu. Yoksa Katya hasta mıydı? Dün bir tuhaf davranıyor, sanki birini bekler gibi sağa sola bakınıyordu. Aleksey onun üşüttüğünü düşündü.

Elbette Katya hastalanmıştı; onu ziyaret etmek, görmek, yatağının yanına oturmak gerekirdi.

İkinci kata çıktı ve zili çaldı. Kapıyı Margarita Stepanovna açtı.

“Katya evde mi?” diye sordu Aleksey.

“Katya mı?” diye şaşkın şaşkın baktı Margarita Stepanovna. “Nasıl evde mi? Siz onunla tiyatroya gitmemiş miydiniz?”

“Tiyatroya mı?” Şimdi de şaşırma sırası Aleksey’deydi. “Hangi tiyatroya?”

“Demek bana yalan söyledi,” diye söze başladı Margarita Stepanovna. “Bana seninle bir oyuna gideceğini söyledi. Nasıl yani!”

Aleksey sokağa çıktı. Bir yerde oturup dinlenmeye ihtiyacı vardı. Ayakları onu zorlukla taşıyordu fakat o oturmadı ve apartmanın önündeki kaldırım boyunca yürüdü, yürüdü. Katya’yı nereye gittiye oradan dönene kadar beklemeye karar verdi.

Ama beklemedi. Gece yarısı birde eve geldi. Asık suratlı ve gergindi. Acı çekiyordu. Sabaha karşı altıya kadar yatakta debelendi durdu; dedesiyle birlikte kalktı ve kahvaltı etmeden fabrikaya gitti.

“Neden bu kadar erkencisin?” diye sordu şaşkın şaşkın bekçi Kolya Gorohov Amca. “Rekor kırmak mı istiyorsun?”

Aleksey susarak başını salladı. Kolya Amca’nın sorusu ona, mart ayında yine böyle bir sabah, en yetenekli perçincilerin toplanıp tam sekiz saat aralıksız çalışma sonucunda akşama doğru soluk soluğa

yüz seksen perçin yerine bin küsur perçin çıkarmalarını anımsatmıştı. Yüzde beş yüz elli artış.

Hayır, Aleksey yeni bir rekor kıracak moralde değildi. Güverteye çıktı. Sessiz ve ıssız güverte, ayaklarının altında uğulduyor; iskeledeki kömür yüklü mavnalar gıcırıyor; net ve belirli sesler su üzerinden uzaklara yayılıyordu. Bir karga ötüyor, kule vincinin tepesine oturmuş, gagasını açıp sırtını kamburlaştırarak Aleksey'e bağıırıyordu. Aleksey bir somunu yerden alıp ona atmak için eğildi fakat karga beklemedi ve Aleksey elindeki demir parçasını ona isabet ettiremeden havalandı. Aleksey'in fırlattığı somun suya düştü ve küçük sazanları ürküttü.

Aleksey kederliydi ve üşümüştü. Fabrikaya gelmekle yanlış yapmıştı; Katya'yı köprü'nün üzerinde beklemeliydi. Bunu daha önce nasıl düşünememişti? Şimdi çok geçti. İşte Natalya Teyze de ayı gibi kocaman iş elbisesiyle vincin demir merdivenlerini tırmanıyordu. Baş tasarımcı Korney Pavloviç de arabasının kapısını kapatıp çıktı. Orada, ıhlamur ağaçlarının altında Aleksandr Aleksandroviç'le babası geliyor, yine her zamanki gibi kâh yürüyüp kâh durarak parmaklarıyla birbirlerinin göğüslerini dürtüyorlardı.

"Alyoha selam!" dedi rampaya çıkan Valodka Petuhov. "Yalnız başına orada horoz gibi ne ötüyorsun? Yoksa ihtiyar uykusuzluğu mu sana musallat oldu? Beni ise dokuz saat uyku anca kesiyor. Bir türlü uyanamıyorum anlıyor musun. Çalar saat de işe yaramıyor. Kocaman topuzu, elektrikli zilin düğmesine vuracak şekilde bir duvar saati uydurmak istiyorum. Olur mu dersin ha?"

Valodya'ya yalnızca imrenebilirdi. O sağlıklı, neşeli ve enerji doluydu. Aleksey onunla birlikte stajını yapmış, onunla birlikte kızaklara gelmiş, onunla perçincilik işini öğrenmişti. Başlangıçta Valodka Aleksey'den geriymiş, şimdi ise onu geçmeye başlamıştı. Aleksey, tıpkı Aleksey gibi kendi tasarımı olan hava basınçlı çekiciyle ekibini yeniden organize etmiş Valodya'dan bazen geri kalıyordu.

"Anlaştık mı? Yapıyor muyuz?" Valodka göz kırptı. Cebinden bir elma çıkarıp beceriyle ikiye bölüp yarısını Aleksey'e uzattı.

"İstemiyorum," diyerek elmayı itti Aleksey. "Ham bu..."

“Bir sıkıntın mı var?” diyerek yeniden göz kırptı Valodka. “Evlendiyi planlıyormuşsun diyorlar.”

“Kim diyor?”

“Herkes.”

Siren sesi yavaş yavaş tısladı, hırıldadı ve gitgide kalınlaşıp çalmaya başladığı zaman Aleksey ve Valodka kendi çalışma yerlerine gitti. Aleksey, her zaman olduğu gibi düzgün çalışıyordu fakat onun hareketlerinde daha önce Zina'nın gördüğü rahatlık, el ve çekicin organik birliği yoktu. Aleksey ne yapacağını neredeyse bilmiyordu. Katya her şeyi unutturmuştu. Öğleye kadar dört saatlik çalışmayı zar zor bitirdi.

Çizim odasına koştu. Katya, odada, pencerenin yanında yalnız başına oturuyor; gazetenin üzerindeki sandviçten küçük parçalar koparıyordu dalgın dalgın.

“Katyuşa!”

Katya irkildi.

“Korkuttun beni! Hiç böyle aniden seslenilir mi?”

“Katyuşa neden gelmedin?”

Katya sandviçini sarmaya girişti ve Aleksey'e bakmadan cevap verdi:

“Okuldan kız arkadaşım Nina Baboçkina hastalanmış. O şimdi şehrin diğer ucunda, kuzey karayolunda oturuyor. Ebeveynleri tatile çıkmış. Bana not gönderdi, ben de gittim.”

“Annen ise tiyatrodaki olduğunu söyledi.”

“Hangi tiyatrodaki?”

“Bildiğimiz, hem de benimle gittiğin.”

“A... Ben ona endişelenmesin diye öyle söyledim.”

Sonunda şu lanet tiyatro meselesi anlaşılmıştı.

“Demek bugün buluşuyoruz, konuşmamız lazım.”

“Hayır Alyoşa.” Katya sandviçini sarmaya devam etti. “Bugün de Nina'ya gitmek zorundayım. Anjin olmuş, boğazı şişmiş. Ateşi otuz dokuz derece.”

“Beraber gidelim.”

“Ne diyorsun Alyoşa! Sana da bulaşabilir. En iyisi yarın, işten sonra buluşalım, tamam mı?”

“Öyle olsun,” diyerek razı oldu Aleksey. “Seninle çok önemli bir konuyu konuşacağım.”

“Peki,” dedi Katya başı yerde.

Aleksey sokağa çıkar çıkmaz Gorbunov’la karşılaştı.

“Müdür yardımcısına bir uğra,” dedi Gorbunov. “Bir emir alacaksın.”

“Odayı verdiler mi?”

“Verdiler.”

“Teşekkürler Petroviç!” Aleksey, Gorbunov’un elini yakaladı bütün gücüyle sıktı. “Bunu hayatım boyunca unutmayacağım.”

“Ha şöyle,” dedi Gorbunov ona sert bir bakış atarak. “Bir daha ki sefere öyle boş boş konuşma. Senin de bıyıkların çıktı demek. Bu bıyıkları daha da büyütme lazım. Bu arada uzatma, dairene bir an önce taşın, isteyen çok.”

Yemekten sonra Aleksey’in çekicinin korkunç tıkırtıları her yere yayılmıştı. Ocakçılar ve yardımcısı, ustabaşına ancak ayak uydurabiliyorlardı. Her şey değişmişti. Artık Aleksey’in uykuları kaçmıyor, fabrika komitesinin söyledikleri onu incitmiyordu; doğrudu, bu herkese yapılan, rutin bir incelemeydi. Takımının son zamanlardaki performansı önemsizdi. Aleksey kendi sesini dinlemeden şarkı söylemeye bile başlamıştı: “*Yabancı, soğuk okyanuslarda... Bekle Valodka! Bekle! Sen aman dileyeceksin. Dokuz saat uykudan vazgeçireceğim seni!*”

2

Aleksey yeni dairesine girdi. Ona bir oda değil, mutfaklı, banyolu, kilerli, gömme dolaplı, iki küçük ama kullanışlı odası olan tam bir daire vermişlerdi.

“Müdür emretti,” diye açıkladı Vasili Matveyeviç. “Evet, dedikleri gibi hırçın ama mükemmel bir işçi. Mükemmel bir işçiye değil daire saray bile versek az. İşte seni böyle göklere çıkarıyorlar Alyoşa! Değerini bil!”

Aleksey’in taşınmasına Jurbin ailesinin kadınlarının hepsi katıldı; Tonya hariç. O üzüldüğü için yardım etmek istemedi. Alyoşa gidi-

yordu ve artık bunu durdurmak için elinden hiçbir şey gelmezdi. Bu arada Agafya Karpovna yoğun bir faaliyete girişti. Ceviz bir dolap, halı kaplı geniş bir divan, masalardan biri, pelüş koltuk, birkaç eski Viyana sandalyesi ve ona göre evde işe yaramayan lüzumsuz ne varsa hemen bir arabaya konup Aleksey'in yeni evine gönderilmesi gerekiyordu. Aleksey'i yöneticiye gidip evin bir anahtarını alması için zorladı. Böylece evin her köşesini beraberce inceleyebileceklerdi. Aydınlık ve kuru bu daireyi Agafya Karpovna çok beğenmişti. "Alyoşenka," dedi, fabrikanın kamyonu ön bahçedeki açık kapıdan geri geri girip, şoför, kamyonun ağır yan kapağını gürültüyle aşağı indirdiğinde, "öyle bizden çok uzağa gidiyor değilsin, yanı başımızda sayılırsın. Bizi görmek istediğinde köprüyü geçtin mi tamam." O Aleksey'i teselli ettiğini sanıyordu ama aslında kendini teselli ediyordu. Agafya Karpovna, Aleksey'in ilk kez gece evde uyumayacağı, kendisinin de onun yattığı yemek odasındaki ezilmiş divana gidip oturacağı ve Matvey Dede'den çekinmeden sessizce, acı acı ağlayacağı o saati bu koşuşmalar ve telaş arasında hiç aklına getirmiyordu.

Fakat o saat henüz gelmemişti, daha yapılacak çok iş vardı, böyle bir anda acıları, kederleri aklına getirmezsın, işleri yetiştirmeye, yoluna koymaya çalışırsın. Lida'yla Dunyaşka da ona yardımcı oldu. Zemin parkelerini sildiler, kendi zevklerine göre mobilyaları yerleştirdiler, pencerenin üzerine kornişleri takıp perdeleri astılar. Dunyaşka, ciddi, özveriyle ve gayretle çalışırken Lida ise sanki lütfediyordu. Alaylı bir şekilde dudağını büküp: "Onların daha ne olacakları belli değil. Altı ay sonra bir bakmışsın ayrılmışlar. Bu gibi durumlar hiç de az değildir. Gençlerin aklı hep bir karış havada oluyor," diyordu. "Hay dilini eşek arısı soksun!" diye öfkelenmişti Agafya Karpovna. "Jurbınler'de bu güne kadar böyle bir şey olmadı, Allah korusun olmayacak da. Bir falcımız eksikti!"

Aleksey'in tek yaptığı, bir dilekçe yazmak ve fabrika komitesine gitmek olmuştu. Geri kalan işleri başkaları üstlenmişti: Küçük Jurbin'i almışlar, bilmediği, yabancı olduğu bir evin dördüncü katına atmışlar ve sanki yepyeni parkelerde biri dolaşıyormuş gibi zaman zaman çıtırtıların ve gıcırtağın olduğu, hiç yaşanmamış odalarda, tek başına bir yatağın üzerine bırakmışlardı. Dışarda rüzgâr, tembel-

ce ve tekdüze eserek sokak fenerini sallarken; fenerin gölgesi pencere çerçevelerinden yavaşça sıyrılıp, duvardan duvara bir sarkaç gibi tavanda ilerliyordu.

Evet, Aleksey yeni bir daireye taşınmıştı taşınmasına da peki hayatında ne değişmişti? Katya gelmiyordu. Aleksey'e, çok hasta olan kız arkadaşının kendisine ihtiyacı olduğunu yazan notlar gönderiyordu. Öğle aralarında her zaman olduğu gibi pencere kenarına oturup sandviçini yemiyor, bir saat ortadan kayboluyordu. Artık şehre de gitmiyordu. Bunu, işten çıktıktan hemen sonra onu trolleybüs durağında birkaç saat bekleyen Aleksey tespit etmişti. Peki ya evde miydi? Zile bastığında kapıyı Margarita Stepanovna açıyor ve ona hüzünlü gözlerle bakıyordu.

Gerçekten de Katya ondan saklanıyor muydu? Ama neden? Bu soruyu kendisine binlerce kez sorarken Yakornaya'da olmamak, kimsenin önünde kendi ruh halini gizlemek zorunda kalmamak, kendisinin neyi olduğunu, yoksa hasta filan mı olduğunu annesine açıklamamak, Anton'un şakalarına maruz kalmamak, Tonya'nın ısrarlı bakışları altında kafasını eğmemek ve mutluluğun aldatıcılığı üzerine Lida'nın anlaşılmasız imalarına karşılık vermek zorunda kalmamaktan yani yalnız kalmaktan mutluydu. Bir yandan da bütün bu korkunç karışıklığı anlamasına yardım edebilecek, Katya neden saklanıyor sorusunun yanıtını verebilecek birinin buraya, yanına gelmesini istiyordu.

Elbette dedesinin yaptığı gibi de yapabilirdi ama dedesi, büyükannesinin kendisini sevdiğini ve aşk adına her şeyi yapmaya hazır olduğunu biliyordu. Ya Aleksey, Katya'nın hislerinden emin miydi? O yalnızca kendi adına konuşabilirdi.

Ve bunları kendi kendine konuşuyordu. Kitap rafının üzerinde Katya'nın bir fotoğrafı duruyordu. Aleksey uzun uzun Katya'nın tanıdık yüz hatlarını ve ciddi gözlerini inceledi. Önce odada ileri geri volta attı; sonra radyoyu açıp, istasyonu Moskova'ya ayarladı. Hoparlör cızırdadı, bir gürültü çıktı ve bir kadın sesi duyuldu.

"Lanet dünya!" diyordu bir ses tutkuyla, radyo hoparlörünün sarı perdesinin ardından. "Korkunç insanlar! Sizin zincirleriniz beni yo-

ruyor. Ben özgür irade istiyorum, özgür irade, işitiyor musunuz?”

“Boyun eğ, gururunu yatıştır,” diye yanıt verdi gıcırıltılı bir sesle ikiyüzlü ihtiyar.

Aleksey bu radyo tiyatrosunun tek kelimesinden bile hiçbir şey anlamadığı halde dikkatle kulak kabarttı. Sanki bir şeyi unutmuş da o unuttuğu şeyi boşu boşuna hatırlamaya çabalıyormuş gibi hissediyordu. Aleksey bu eski tiyatro oyununun ne anlattığına kulak kabartsa da oyunun neden bu kadar ilgisini çektiğini hiç anlayamıyordu. İçinde, sanki bir şey unutmuş ve boş yere hatırlamaya çalışıyormuş gibi bir his vardı.

Eğer Aleksey bu gece yarısı Yakornaya’daki evde olsaydı içindeki bu tuhaf huzursuzluğun nedeni üzerinde kafa patlatmak zorunda kalmayacaktı.

Jurbinler de yatmamıştı ve onlar da radyo dinliyorlardı.

Anton, sabahleyin Moskova’dan bir telgraf aldıktan sonra onu saklamış ve herkese biri beş gece radyoda çok ilginç bir şey yayınlanacağını söylemişti. Fabrikaya keyifle gitti. Akşamleyin, Aleksey yeni dairesine kendi radyosunu götürdüğü için ona sövdü. Yemek odasındaki eski radyoyu kurcalayıp, çalıştırmayı denedi. Yarıma doğru herkes sandalyelerinde yarım daire şeklinde oturup radyonun karşısına geçti. Tüm aile, Matvey Dede’nin her zamanki yorumları eşliğinde son haberlere kulak kabartmıştı.

“Ben bu zencileri görmüştüm. Geniş omuzlu adamlar. Yumrukları sekiz kilo. Onlar orada böylesi bir aşağılanmaya nasıl tahammül ediyorlar anlamıyorum! Eğer siyahsan ne ağzını açabiliyorsun ne şarkı söyleyebiliyorsun.”

“Hindistan’da kötü olan ne? Halk yalınayak yürüyor. Yalınayak yere basmak her zaman daha kolaydır. Gerçi yalınayak yürüyen, pa-buçlu olandan daha öfkeli derler. Sağ ve sol kaşınmaya başlayınca, o zaman sömürgeciler gibi buna dayanmak lazım. Yalınayaklar sağı solu kaşımaya başlarsa, işte o zaman tıpkı onlar gibi tut tutabilirsen bu sömürgecileri de.”

“Bu İngilizlerin başpiskoposu. Bir tür manevi, özel bir adamdır, doğru düşünüyor.”

Matvey Dede'nin sözünü hiç kesmediler; Kızıl Meydan'daki otomobillerin kornalarını, saatin vuruşlarını, tören marşlarını dinlediler.

Bir ara oldu. Hoparlörden tüm Sovyet topraklarına, şehirlerden köylere, ormanlardan tarlalara, Volga'daki şantiyelerden, Ural'ın maden fırınlarına, Kremlin'e, Lada'ya, Eski Kasaba'nın çatılarına, hızla, pürüzsüz, hışırtılı bir ıslık yayıldı.

Gözle görülür şekilde heyecanlanmış olan Anton, odada volta atıyor, protezli ayağı tıkırdıyordu.

Biri beş geçe "Radyo Tiyatrosu" yayını başladı. Sunucu oyunun adını ve oyunda yer alanların isimlerini tek tek okumaya başlayınca:

"Veroçka!" diye bağırdı Agafya Karpovna, "Barabina" soyadını duymuştu. "Niye söylemedin Antoşa?"

Gözlerini radyoya diken Dunyaşka ve Lida, başını avuçlarının arasına almış, sakalını oynatan Matvey Dede, masanın üzerinde unutulmuş bir bıçakla masa örtüsüne sekiz çizen Kostya, Kostya'nın elinin tekdüze hareketlerini izleyen Viktor, ki bu hareketler onun duymasını engellemişti, hepsi dondu kaldı. Agafya Karpovna'nın arkasında duran Anton, Vera'nın ağzından çıkan hemen her kelimede annesinin omzuna dokunup: "Duydun mu anne, duydun mu?" diyordu. Tonya, Anton'a bakıyor, onunla birlikte gülümsüyor, onunla birlikte kaşlarını çatıyor, onunla birlikte mutlu oluyordu. İlya Matveyeviç oturmuş, parmaklarını karnında kavuşturup gözlerini kapatmıştı.

"Aferin!" dedi yayın sona erdiğinde.

Herkes babanın ne kadar duyulandığını görmüştü.

Masadan ayağa kalkarak:

"Yarın bir telgraf çekerek onu dinlediğimizi ve selamımızı ilet..."

"Gerçek bir işi olmadığı için azap çeken Vera'yı böyle görmek bana çok acı veriyordu," dedi Anton, sanki af diler gibi. "Sanırım o şu an gerçek işini buldu. Bu onun radyodaki ilk temsili. İlk performansı."

"Doğrusunu yaptı Antoşa, doğrusunu yaptı. Şimdi milyonlarca insan radyoda onu dinledi."

"Değil mi?" dedi Matvey Dede başını kaldırarak. "O iradesiyle başardı. Pes etmedi."

Ertesi gün Aleksey işten sonra meydana çıkarak Lenin anıtının yanında durdu; granit kaidenin çevresi rengârenk çiçeklerle çevrelenmişti. ‘Nereye gideyim’ diye düşündü. Dosdoğru gidip, Veryajka’nın üzerinden yeni dairesine mi yoksa sola dönüp Yakornaya’ya mı? Artık Katya’yla buluşma ihtimalini düşünmüyordu. Katya uzun zamandır eve kaçıyor, ondan saklanıyordu.

Aleksey’in yanından tanıdık tanımadık insanlar geçiyordu. İşte mühendis Zina İvanova yanından kurşun gibi geçmiş, onu fark etmemişti bile. İşte, uzun boylu, kambur, fabrika komitesi başkanı Gorbunov yolda kendi kendine bir şeyler tartışıyordu. “Böyle olmaz yani müdür yoldaş!” dediğini duydu Aleksey ama olmayacak olan ne, orasını anlayamadı. İşte kalabalığın arasında Natalya Teyze gülüyordu. Onun gülüşünü başkasınıninkiyle karıştırmak mümkün değildi.

Meydan boşalıyor, Aleksey hâlâ çiçeklerin önünde duruyordu. Ve Katya’yı gördü. Katya hızla ona doğru yürüyordu. Aleksey ona doğru fırladı. “Sonunda!”

Ama Katya aniden keskin bir dönüş yapıp trolleybüs durağına doğru koşmaya başladı ve sıradakileri ittirip kaktıarak trolleybüse atladı. Fakat ne olmuştu? Aleksey adımlarını yavaşlattı. Demek ki Katya ona doğru gelmek için acele etmiyordu. Aleksey’le buluşmak onu korkutuyor muydu? Demek her şey doğrudu: Kaçıyor, onu görmek istemiyordu. Aleksey kasketini çıkardı; rüzgâr saçlarından bir tarak gibi kayıyor, alnına düşmüş bir parça perçem savruluyordu. Aleksey’in ruhunda, hayatında ilk kez erkek gururunun öfkesi önlenemez bir şekilde harekete geçmişti. Bilinçsizce Gorbunov’un sözlerini tekrarlardı: “Böyle olmaz müdür yoldaş,” kasketini giydi ve Katya’yı götüren trolleybüse hiç bakmadan hızlı adımlarla Yakornaya’ya yöneldi. Katya’ya karşı Aleksey’in içini dolduran tüm şefkat, tüm sevgi, rüzgârın altında bir duman gibi dağılmış ve uzun zamandır bu dumanla kaplanmış dünyası, yeniden önünde açılmıştı. Lada’da büyük ses getirecek işler başlıyordu, Aleksey bu işlerde birincilerden biri olmalıydı, Jurbınler büyük işlerde asla sonuncu olmazlardı, oysa bu kız, bu anasının kuzusu... “Hayır, böyle olmaz, böyle olmaz!..” Aleksey, Matvey Dede’nin anlattığı, başını döndüren bir etekli yü-

zünden hem kendisini hem de kızı tabancayla vuran, babasının arkadaşı Oska Sumski'yi hatırladı. Hatırladı ve kötü kötü gülmeye başladı: "Yekaterina Alekseyevna Travnikova, ne kadar da dürüst bir insanmısınız!"

Hiçbir şey olmamış gibi babasının evine geldi; Tonya'ya altı kibritle nasıl dört üçgen yapılacağını gösterdi, onu Igor'la kızdırdı, barfiks demirinin üzerinde ileri geri hareket ederek sallandı.

Akşam yemeğine oturdular. Agafya Karpovna'nın soru sormak için yanıp tutuştuğu görülüyordu. Aleksey'e bakıyor, bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyor sonra yeniden yaklaşıp tabağına kızarmış balık ve patates koyuyordu. En sonunda kesin bir kararla sorusunu sordu:

"Düğünü ne zaman yapıyoruz oğlum?"

"Gelini bulduğunuz zaman," diye yanıt verdi Aleksey kayıtsızca.

Agafya Karpovna Aleksey şaka ediyor sandı.

"Kısaca ben, anneciğim, evlenmeyeceğim. Bu manasız konuyu bir daha açmayalım olur mu," dedi Aleksey sesinin canlı tonunu hiç bozmadan.

"Anlat bakalım," dedi İlya Matveyeviç çatalını bir kenara bırakıp. "Ne yaptın?"

"Hiç kimse bir şey yapmadı. Manasız sorular bunlar. Gezdik, dolaştık, sonra bir baktık ki karakterlerimiz uyuşmuyor. Ne yani, olmaz mı?"

İlya Matveyeviç Aleksey'e, uzun, sert bir bakış fırlattı.

"Olur tabii olmaz mı hiç," dedikten sonra masadan kalktı. "Haydi benimle gel de konuşalım," dedi ve kendi odasına doğru ağır ağır yürümeye başladı. Aleksey omuz silkti ve babasının arkasından yürüdü.

İlya Matveyeviç on beş dakika kadar sonra yemek odasına yalnız döndü.

"Saçmalıyor," diyerek ortaya konuştu. "Söylediklerinin tek bir kelimesine bile inanmıyorum. Mesele belli: Kızı aldatmış, karakteri bahane ediyor. Neymiş karakterleri uyuşmamışmış!" İlya Matveyeviç yumruğuyla masaya vurdu; fincandaki çaylar döküldü. "Kim yetiştirdi onu? Annesi sen mi? Hayır bu şeref sana ait değil! Jurbinler'in arasından böyle şerefsizler çıkmaz."

“Sakin ol baba,” dedi Anton. “Gönül işlerinde öyle hemen yargıda bulunulmaz.”

“Onun gerçekten gönül işi mi var? Onunki pis işler!”

Tonya sessizce kalktı ve hiç ses çıkarmadan yavaşça koridordan geçip Aleksey’i aramaya başladı. Onu, pencereden atlayarak çıktığı bahçede buldu. Aleksey ağzında tatlı, baklamsı bir meyve çiğniyordu.

“Bağırıyor mu?”

“Çok kızdı.”

“Hâlâ kulağımı çekiyor. Bak bakalım kızarmış mı?”

“Azıcık,” diye yalan söyledi Tonya. Babası için böyle ağır bir olay Tonya’yı nedense çok mutlu etmişti. Nedense mi! Nedeni belliydi: Katya’yla Aleksey’in arasına kara kedi girmiş, Aleksey Katya’nın onun eşi olmadığını anlamıştı ve onunla evlenmeyecekti. Katya ne kadar da uğraşmıştı ama ne yaptıysa işe yaramamıştı.

“Alyoşa, ben seni çok seviyorum, çok!” dedi Tonya ve Aleksey’e sarıldı.

“Sen iyi bir kızsın. Yalnız sakın öpme.” Aleksey onun ellerini boynundan çekti. “Tüm boynum tükürük içinde kaldı...”

“Birlikte ne yapsak acaba?” Tonya, Aleksey’in kendisine karşı eskiden beslediği duygulara geri dönüşüne o kadar sevinmişti ki İgor’u bile unutmuştu. Şu andan itibaren onun için yalnız Alyoşenka’sı vardı. “Balığa gidelim mi? Ne dersin?” diye devam etti.

“Hah şimdi doğru dedin!” diyerek Aleksey canlandı. Esintide oturalım. Solucanlar için kürek ve kavanoz getir.

Yarım saat sonra, fabrikanın yukarısındaki eski nehir rıhtımlarının çürümüş yıkıntılarının üzerine tırmandılar. Bu yıkıntıların altındaki çukurlarda büyük, obur, tatlı su levrekleri yüzerdi. Akşamın mavi rengine bürünmüş olan Lada Nehri berrak suyunu güçlü bir şekilde körfeze taşıyordu. Nehrin ivinti yerlerinde seyrek pembe bulutların ve geçip giden römorkörlerin yansısını kıran hızlı girdaplar oluşuyordu. Fabrikada buharlı şahmerdan tokmağı uğulduyor; hava basınçlı çekiçler gemileri sarsıyordu. Gemi inşa havuzundaki gemiler köy göletindeki kaz sürüleri gibi sıkışık sıkışık duruyor, gerçekten de kazlara benziyorlardı. Henüz direksiz olanları sanki kafalarını suya gömmüş çamurun içinde yiyecek arıyor; çıplak güverteleri, kuşların

pürüzsüz sırtları gibi günbatımında parılıyordu. Diğerleri boyunlarını –direklerini– gururla gökyüzüne kaldırmış, kazların kibirli bakışlarıyla çevreyi gözlemliyorlardı. Üçüncüler, yani tamire gelen, güçleri yarı yarıya azalmış, yolunmuş zavallılar perişan haldeydi; kuş sürülerinde her zaman böyle herkesin gagaladığı kuşlar vardır.

Kazlarla gemileri kıyaslamak Tonya'nın aklına geldi ve Tonya bunu Aleksey'e de söyledi.

Aleksey başını, bacalarıyla, kuleleriyle ve hatta plazanın bulunduğu üçüncü katın pencerelerinde artık ışıkların yandığı saray gibi görünen ana binasıyla bir şehir kadar büyük fabrikadan yana çevirdi ve gülmeye başladı:

“Güzel kazlar! Bekle, önümüzdeki yıl sürü büyüyecek.”

Aleksey, hükümetin verdiği yeni görevi anlatmaya başladı. Tonya'ya Aleksey'in anlattıkları ilginç geliyordu. Eskiden beri tüm ilgileri fabrika olmuş işçi ailelerinde yetişkinleri heyecanlandıran her şey, şu ya da bu şekilde çocukları da heyecanlandırırdı. Tonya daha küçükken İlya Matveyeviç'e öğle yemeğini götürdüğünde yalnızca müdür İvan Stepanoviç değil, kendi dâhil tüm aile onun gemi yapımında çalışacağını düşünüyordu. Fakat bir yıl önce Miçurin'in yaptığı işlere heves etti ve biyolog olmaya karar verdi. Ancak ailenin ilgi konuları, eskisi gibi onun da ilgilendiği konular olarak kaldı, biyolojiye olan merakı bu konuları unutturamadı.

“Demek ki insanlar da artacak,” dedi Tonya Aleksey'i dinledikten sonra.

“Niye ki? Kendimiz hallederiz,” dedi Aleksey ve yeniden düşünmeye başladı: Gelecekte ve önümüzdeki süreçte yapacaklarıyla kıyasladığında Katya'yla yaşadıkları ne kadar küçük ve önemsizdi.

Düşündü ve içi karardı. Tonya, Aleksey gene ona bir şeyler anlatsın diye boşuna çırpınıyor; anlaşılan Aleksey onu dinlemiyordu. Tonya yeniden hüznünlendi. İğrenç Katyuşa! Elbette tüm suç onundu ve elbette Alyoşa onu düşünüyordu.

VII. BÖLÜM

1

İNSANOĞLU, gün gün, yıl yıl hayatın normal akışı içinde, her zamanki görevlerini iyi bir şekilde yerine getirir ve artık potansiyelinin sınırlarına dayandığı için daha iyisi olmaz, son sınırına gelen kapasitesiyle hayatına devam eder.

Fakat bir gün, başka bir göreve terfi ettirilir, ona daha karmaşık, daha fazla sorumluluk isteyen bir iş verilir. Mükemmel bir tornacıyı usta yaparlar; atölyeden bir mühendis fabrikanın başmühendisi olur, sıradan bir çiftçi kolhoz başkanı seçilir, herhangi bir fizik öğretmenini Halk Eğitim bölge ya da şehir yöneticisi olarak atarlar. O zaman hayatın akışı keskin bir şekilde değişir. O güne kadar, yalnızca çevresi için değil, kendi için de bilinmeyen, saklı duran bir potansiyel harekete geçer ve bu şey onun hayatının tüm ritmini –her yerde, evde, işyerinde– değiştirir. Yeni bilgiler, yeni alışkanlıklar, yeni kitaplar, yeni tanıdıklar doğurur, geniş ilgi alanları oluşur. Kişi ileriye doğru bir adım atar ve her bir adım –büyük ya da küçük fark etmez– bir gayret, bir çaba, bir enerji ister; enerji yaratıcılığı ortaya çıkarır çünkü gerçek yaratıcılık yalnızca hareketle mümkündür.

Bu yalnızca tek bir insan için değil, önüne yeni bir vazife konmuş bir grup insan için de geçerlidir. Lada'daki fabrika için de aynen bunlar gerçekleşmişti.

Her sabah şehre, tren istasyonuna hızla kamyonlar gidiyor ve içinde insanlarla geri dönüyordu. Bu insanlar, küçük sandıklarını ve kalın iplerle bağlanmış, görmüş geçirmiş bavullarını meydana çıkıyordu. Anıtının yanına acele etmeden, işbilir bir şekilde yığıyor, personel da-
iresinin görevlileriyle misafirhane müdürlerini beklerken sigaralarını

ıçıyor ve çevreye bakınıyorlardı. Hiç tanımadıkları bu yere ilk kez gelmiş değillerdi. Rahatça sigaralarını tütürürlerken, bir zamanlar, Güney Ural'ın sıcak bozkırlarının arasında bulunmuş sandıklarının üzerine oturmuşlardı. Arkalarında, yeni evler ve şehirler bırakmışlardı. Ayrıca bu deneyimli gözler, Dnipro hidroelektrik santral baraj setinin Dnipro Nehri'nin iki kıyısını bağladığını görmüş, kuzeyde, Altay'da, Balkaş civarının çöllerinde, Amur'da bulunmuşlardı; onlardan sonra bu yerlere gelen Sovyet haritacıları, ülkenin coğrafi haritalarını yeniden tasarlayıp çizmişlerdi.

Fabrika avlularına duvarcılar, çelik iskelet işçileri, marangozlar, betoncular geldi. Rıhtıma, tuğlalar, çimento, çakıl ve kum torbaları, kütük ve tomruklar, takviye demiri ve damgalı ağır kalaslar taşıyan yük gemileri yanaştı. Taş kırıcılar ve beton karıştırıcılar için ahşap platformlar ortaya çıktı. İnşaatçılar sanki kendi varlıklarıyla gemi inşa ustalarını uyarıyorlardı: Yarın farklı çalışmak zorunda kalacaksınız, bunu bugünden öğrenin.

Aleksandr Aleksandroviç'in İlya Matveyeviç'le elektrik kaynağını tartıştığı ve perçini savunduğu günler artık geride kalmıştı. Aleksandr Aleksandroviç, sonu gelen tek şeyin perçin olmadığını da anlamıştı. Yaşlı bir ustanın ruhunun kabul etmediği bir şeyin hazırlığı vardı ve ne kadar kırıcı olsa da bu "bir şey"in başında, Anton, gemi yapım bilimini a'dan z'ye kadar ondan, yani Aleksandr Aleksandroviç'ten öğrenmiş olan Antoha bulunuyordu.

Anton Jurbin, yaşlı ustanın hislerini, duygularını anlamaz mıydı? Anton, Lada'ya doğru yola çıktığında, Profesör Belov'un yönetimi altında, Anton'un da katıldığı fabrikanın rekonstrüksiyonuna, bu dev projeyi yapmaya hükümetin karar verdiğini biliyordu. İki buçuk yıldır sadece bu projeyle yaşıyordu. O tüm kalbiyle bağlı olduğu bu fabrikada büyüdü, gelişti; kıvılcık bayrak altında yabancı soğuk okyanuslarda yüzen gemileri anlattığı şarkıyı enstitüde değil bu fabrikada yazdı

Natalya Teyze'nin "güvercinliğinde", yani asansörün onu çıkarttığı kızak vincinin kabininde olmak hoşuna giderdi. Buradan fabrikaya, iskelelerle kuşatılmış gemi gövdelerinin neredeyse yerinden

kurtulup suya kaymak üzere olduğu kızaklara, ıhlamurlar içindeki Morskaya Caddesi'ne, tepesinde itfaiyecilerin dolaşıp kalın camlarda-ki isi hortumla yıkadıkları cam çatılara, kereste ve gövde çeliği depolarına, suyun içindeki kısmı yosunlardan yeşermiş, suyun üstündeki kısmı ise mazottan ve makine yağından kahverengi olmuş beton rıhtım duvarlarına bakmayı severdi. Her yanda gürültü, uğultu, elektrik arklarının ve kaynak ateşlerinin kıvılcımları olurdu.

İşte böyle bir eylül günü yine Anton, teyzenin güvercinliğinden gözünün alabildiğine ama her zaman onun için yeni ve mükemmel görünen manzaraya bakıyor, projenin gerçekleşmesi sonucunda alanda olacak değişiklikleri gözleriyle tartıyordu. Geçmişte fabrikanın farklı dönemlerinde kendiliğinden büyüme yüzünden atölyelerin yerleşimindeki düzensizlik ortadan kaybolacak, Morskaya Caddesi'ne paralel olarak yeni bir cadde ortaya çıkacaktı. Bu cadde inşa edilmekte olan ikinci kızak çiftine kadar uzanacaktı. Gövde atölyesi genişleyecekti, duvarcılar artık temelleri doğu ve batı istikametine uzatıyordu; yarı mamul ürün atölyeleri ve imalathaneleri bir hat üzerinde olacak, malzeme, yarı mamul ürün ve bir araya getirilmiş bölmelerin kesintisiz akış yolu bu atölye ve imalathanelerden geçecekti.

“Güzel olacak Nataşa Teyze!” dedi.

“Böyle de güzel. Sen daha ne istiyorsun?”

Teyze onun coşkusunu anlamamıştı. Onun kendi dertleri vardı. Kule vinç operatörü Klavdiya Nametkina, son zamanlarda Natalya Karpovna'nın üzerinde üstünlük kurmaya başlamıştı. Ne kadar da ayıptı! Klavka yirmi yaşına bile basmamış bir küçük kızdı, ama emek kahramanıymış, başarıları gazetede övülüyormuş diye o çilli, küçük burnu KafDağı'ndaydı.. Böylelerine haddini bildirip kim olduklarını hatırlatmak lazımdı. Yumurtalar tavuğa ne yapacağını hiç öğretebilir miydi?

Anton konuyu değiştirdi; vinç hiçbir iş yapmadan yarım saattir duruyordu. Bunu konuşabilirlerdi. Natalya Karpovna kızdı:

“Her zaman böyle oluyor. Kâh döndür vinci, yetiştirmeye çalış, kâh otur şarkı söyle. Siz müdürlerin planlamadan falan anladığınız yok!”

“Biraz sabır teyzeciğim, daha iyi olacak. Azıcık müsaade et.”

“Hem sincap olacak hem düdük olacak öyle mi?”*

“Hemen hemen. Sen en iyisi bana şunu anlat: Neden evlenmior-sun?”

“Neden ben de bilmiyorum...” Teyze içini çekti. “Ve görünen o ki hiçbir zaman da evlenmeyeceğim. Benim Petya’dan sonra hiç kimseyi istemiyorum. Şarkılar, dans, içki, eğlence... Bu benim. Eğlenceyi seviyorum. Eğer dostlarıyla birlikteysen bu seni her zaman mutlu eder. Gönül işlerini başkalarına bıraktım. İşte benim sana tüm cevabım bu. Şimdi anladın mı?”

“Anladım Nataşa Teyze. Kusura bakma konuyu açtım.”

“Kusura bakacak bir şey yok. Hayat bu. Alyoşa’ya baksana ne kadar kötü bir duruma düştü. Neredeyse evlenecekti. Travnikova’nın şu aptal kızı aniden kulüp başkanıyla gezmeye başladı. Suçlu olan Katya mı değil mi anlamıyorsun.”

“Gerçekten de öyle mi?” diye şaşırdı Anton. “Bizim evde de tersine herkes Aleksey’in kendisi bir yaramazlık yaptı diye düşünüyor.”

“Şu sizinkilere de bak hele! Seninkiler hepsi birer aziz sanki, çevrelerinde ne olup bitiyor haberleri yok. Ben Jurbinler’i iyi tanırım. Siz hep birlikte adım atar, birbirinize omuz verirsiniz; kim farklı bir şey yaparsa, diğerleri bunu anlamak istemez. Yalnızca Vasili... Onun insanın ruhuna bakma yeteneği var. Onun Marya’sı nasıldı? Marya onunla bir yıl, yaşadı, iki, üç yıl sonra Vasili tamamen başka bir insana dönüştü. Siz ise...”

Anton bir şeyler söylemek istedi ama sadece gülümsedi ve sustu.

“Benimle Aleksey hakkında tartışma. Kendisi yaramazlık yapmışmış!” diye devam etti Natalya Karpovna. “Kendisi! Ben her şeyi biliyorum, bana kendin gibi inanabilirsin. Alyoşa’yı gelinden bu amca ayırdı. Şaşırtıcı bir şey yok: Deneyimli, görmüş geçirmiş bir erkek için genç bir kızın kafasını karıştırmak hiç de zor olmasa gerek!”

Güvercinliğin telefonu çaldı. Natalya Karpovna telefonun ahizesini kancasından çıkardı.

* Aleksey Nikolayeviç Pleşev’in 1877 yılında yazdığı “İhtiyar” isimli şiire gönderme yapıyor; deyim, her şey söz verildiği zamanda yerine getirilecek, anlamına geliyor. –çev.

“Sana,” dedi. “Müdür arıyor.”

Anton asansör kabinine girdi ve aşağıya indi. Teyzeyle konuşması kafasından çıkmıyordu. ‘Aferin Alyoşka,’ diye düşündü kardeşi için. ‘Başına böyle bir felaket gelmiş ama sağlam duruyor. Başkası olsa mahvolurdu.’ Anton’a ne teyzesi ne kardeşleri yardım edebilirdi. Anton’un da hiç kimseye, ne kardeşine, ne de teyzesine bir yardımı olabilirdi. Bu tür durumlarda kimsenin yardımı dokunmaz. Kişinin mutlu olup olmayacağı tamamen kendisine bağlıdır.

Anton müdürün odasına girdiğinde odadaki her yer, kanepeler, koltuklar, sandalyeler doluydu. O, başmühendisi, baş tasarımcıyı, baş üretim mühendisini, atölye şeflerini, vardiya mühendisleri ve ustalarını ve aralarında tek kadın olan Zina İvanova’yı gördü. Baş tasarımcı Korney Pavloviç kanepeye biraz sıkışınca yanına Anton oturdu.

“Anton İlyiç,” dedi İvan Stepanoviç, “yoldaşımızı dinlemek sanırım sizin de ilginizi çekecek. Güneye gitmişti, henüz döndü. Gezinin sonuçlarını bizimle paylaşmak istiyor. Söz sizin Yoldaş Skobelev... Sanırım herkes burada...”

Güneşten bronzlaşmış olan Skobelev, üzerine yakası açık, beyaz, ipek bir gömlek ve açık bir takım elbise giymişti; sanki iş gezisine değil de Soçi ya da Gagra’da deniz kenarına tatile gitmiş gibi görünüyordu. Rahat bir şekilde arkasına yaslandı, bacak bacak üstüne attı ve siyah, kumaş ciltli kalın bir defterin birkaç sayfasını çevirdi.

“Şimdiden uyarıyorum yoldaşlar: Benden yeni hiçbir şey dinlemeyeceksiniz. Bizim fabrikadaki elektrot kaynağı uygulamasının diğer fabrikalardan tek farkı işin ölçekleri ve organizasyonu. Biz güvertenin zeminine, üstüne, direklere, bölmelere, bölümlerin parçalarına kaynak yapıyoruz. Onlar gemilerin gövde kaplamasına bir bütün olarak kaynak yapıyor. O da her yerde ve her tonaj için değil. Sanırım bizim fabrika, büyük tonajlı gemileri yekpare kaynakla yapan ilklerden biri olacak.”

“Neden ilklerden biri? Bu kesin değil,” diye Skobelev’in sözünü kesti Anton. Aklına, Sovyet fabrikalarında tamamen kaynakla inşa edilmiş birkaç okyanus gemisinin ismi gelmişti.

“Öyle mi? Mümkün,” diye yanıt verdi Skobelev ve yeniden notlarına döndü. “Her neyse, yine de önümüzde büyük zorluklar var. Tavan kaynağı yapacağız.. Tavanda yürüyebilen otomatik cihazlar henüz yok. Tavanda yürüme yeteneğine yalnız böcekler sahip ki onların bile hepsi bunu yapamıyor. Anton İlyiç Jurbin herhalde burada yine benim lafımı kesip, kaynak yapmak için kondüktöre sabitlenen parçayı, tavanı zemin yapmak için her yöne nasıl dönebileceğimizi anlatacaktır. Fakat hazır bölmeleri kızaklara aktardığımızda onları nerede çevireceğiz? Onları orada nasıl birleştireceğiz Anton İlyiç?”

“Hortumlu, yarı otomatik cihazlarla,” diye yanıtladı Anton.

“Aha! Şimdi size hortumlu yarı otomatik cihazlardan ayrıntılı olarak bahsedecektim. Onlar bir dereceye kadar yeni.”

“Biz altı ay önce bu tekniği başarılı bir şekilde uygulamıştık,” dedi baş üretim mühendisi.

“İyi ya.” Skobelev haysiyetini kurtarmaya çalışıyordu. Ona yapacak başka hiçbir şey kalmamıştı. Göreve, Jukov’la yaptığı konuşmanın taptaze izlenimi altında, halihazırda ülkede var olan ve benzer işletmelerin pratiğine girmiş ve girmekte olan tüm gemi yapım yeniliklerini bir araya toplama konusunda en iyi niyetlerle dolu olarak gitmişti. Sırf çalışmasından memnun olmayan insanlara kendisi hakkında yanıldıklarını, hiç de onların tanıdığı gibi biri olmadığını göstermek için bu göreve gitmeyi içtenlikle istemişti. Fakat Karadeniz’e geldikten sonra dayanılmaz yaz sıcakları, bu mevsimdeki meyveler ve yazlıkçılar, belirlenen iş gezisi programından sapmasına yol açtı; Kafkas ve Kırım kıyılarındaki tekne gezileri ve galesiz plaj hayatının onu cezbetmesiyle fabrikaları unuttu.

Böyle böyle bir buçuk ay geçti. Skobelev parayı tüketti; gömleklerini, kravatlarını, yeşil kadife şapkasını, Portekiz pantolon askılarını, babasından ona miras kalan altın saate kadar elinde ne var ne yoksa sattı. Ancak tüm kaynaklarını tükettince bir fabrikadan diğerine koştu; meteor gibi hızla fabrikaları dolaştı; oradan Moskova’ya gidip, bakanlığın teknik kütüphanesine oturdu ve ona kaynak cihazlarının çalışmasıyla ilgili kitaplar vermelerini rica etti; oradan

broşürler aldı ve Lada'ya giderken, vagonda raporunu yazdı. Yazdığı raporun her yönüyle hafif ve zayıf olduğunu biliyordu ve bu gerçeği ne kadar açık bir şekilde kavratsa o kadar kendine güvenli ve soğukkanlı olacağını anladı. İnsan iki kez ölemezdi. Birinden kaçmak lazımdı. Tüm gücüyle ölümün birinden kurtulmaya çalıştı, kendini savundu.

Skobelev'in maceralarını elbette kimse bilmiyor ve hiç kimse onun sahtekârlığından şüphelenmiyordu; yalnızca herkes böylesine beceriksiz bir adamı neden iş gezisine göndermişler diye düşünüyordu.

Mühendis ve ustalar birbirlerine bakıyor, kurşun ve tükenmez kalemelerini ellerinde çeviriyorlardı. Bloknotların ve not defterlerinin kapağı uzun süredir açılmamıştı.

"A-a-a, evet..." dedi aniden Korney Pavloviç ve esnedi. Bu balıkçılık müptelası da onu bir gün –doğrusu bir iş gezisi değildi– bir sanatoryuma gönderdiklerinde yolunu şaşırmıştı. Korney Pavloviç, Azak Denizi üzerinden Kerç'e geçmek, sonra da arabayla Kırım stepleri üzerinden Yalta'ya gitmek için Jdanov'da trenden inip vapura binmişti. Fakat ne Kerç de ne Kırım steplerinde Korney Pavloviç'i gören olmadı. Adam vapura bindi ve Azak Denizi'nin sığ dalgaları arasında kayboldu.

Eşi, Korney Pavloviç'in bir aylığına ailesine bıraktığı paranın neredeyse tamamını telgraflarla bitirecekti. Kadın, Simferopol'den Yalta'ya –cinayet masasına kadar– her yere telgraf çekti. Kaçak eş, nerede bulunduğunu söylemeye tenezzül edene kadar bilinmezlik devam etti. Güneşten kararana dek Ahtar kıyıları kolhozunun yelkenli balıkçı tekneleriyle dolaşmıştı. Bir mola anında vapurdan inmiş, bölge gazetelerinde "Elli kg. siyah havyar çıkıyor" yazan yirmi pud ağırlığındaki mersin balıklarının livarlarda görünce Yalta'yı da, sanatoryumu da, aileyi de unutmuştu.

Korney Pavloviç'in esnemesi Skobelev'e bir mesaj oldu ve konuşmasını bitirdi.

"Sorusu olan, görüşlerini ifade etmek isteyen var mı?" diye sordu İvan Stepanoviç.

“Ne sorusu, ne görüşü?” dedi Korney Pavloviç. “Doğrusu görüş ifade edecek bir şey yok. Burada bulunan herkes, dinlediklerini herhangi bir elektrot kaynakçısından öğrenebilirdi.”

İvan Stepanoviç somurtarak onayladı:

“Yanlış yaptık yoldaşlar, yanlış yaptık biz. Yevsey Konstantinoviç bu işin uzmanı değil. Peki ne yapsaydık? Birine git diyorsun, sonra bir başkasına... Hayır diyorlar, işim başımdan aşkın, yetiştiremiyorum diye reddediyorlar. Yoldaş Skobelev’e bir görev verdik, hiç kıvrımadan büyük bir istekle gitti. En nihayetinde eğer sonuç istediğimiz gibi çıkmadıysa suç onun değil. Sizinle biz suçluyuz, özel olarak da ben. Aşırı müsamaha gösterdim.”

“Utaniyorum Yevsey Konstantinoviç!” dedi Zina, Skobelev’in arkasından merdivenlerden aşağıya inerken. “Sizin adınıza utaniyorum!”

“Uzman değilim,” dedi Skobelev, müdürün sözcüklerini üzgün bir şekilde tekrarlayarak. O da çok utanmıştı. Ona sövüp salsalar daha iyiydi, o zaman bir cevap verebilirdi. Ama herkes, hor gören bir acımayla birbirine bakmıştı.

Skobelev, ıhlamur ağaçlarının altında Zina’dan ayrıldı ve fabrikaya yürüdü. Etrafındaki çalışmaları gördükçe daha da kötü oluyordu. Ketten bezinden yapılma kireçli önlükleriyle duvarcılar, kaslı, takviye demiri işçileri, beton mikseri platformunun yanında tıknaz, kalkık burunlu bir kız, damperli kamyon şoförü, hepsi işin bir ucundan tutmuş, çok uzaklardan, belki de Vladimir’den, Vyazma’dan, Kirov’dan Lada’ya, ülkenin beklediği gemi fabrikasını yeniden inşa etmeye gelmişlerdi. Ya O... O ne yapmıştı?

Skobelev’in üzerine bir umutsuzluk çöktü. Viktor ve Zina’yla beraber tezgâh üzerinde çalıştığı zamanları düşündü. Ne güzel zamanlardı! O Viktor’un icadına içtenlikle kendini vermiş, bu icadı kendi icadı gibi hissettiği zamanlar olmuştu.

Skobelev’i, o uğursuz göreve gitmeden önce hayatının en güzel dakikalarını geçirdiği yere, yani Viktor’un atölyesine çeken bir şey vardı. Atölyeye girdi, kapının yanında durdu. Tezgâhın üzerinde, metalden yapılma, üzeri cilalı bir cihaz parıldıyordu. Cihazın yanın-

da Viktor ve nasıl bu kadar çabuk gelebilmişse, Zina vardı. Demek bu işten de onu kovmuşlardı; öyle ki iş bittiğinde onu hatırlamamışlardı bile.

O sanki yediği darbelerden büzülmüş orada öylece dururken Viktor onu fark eder fark etmez haykırdı:

“Yevsey Konstantinoviç gelmiş! Tam zamanında. Biz de şimdi deniyorduk!”

Viktor, Skobelev’in elini, birbirini gördüğünde mutlu olan çok iyi dostlar nasıl sıkıyorsa öyle sıkılmıştı. Heyecanı belli oluyordu. Onun bebeği ilk adımını atacaktı: Bunun için sadece kayın ağacından yapılma kolu çevirip motoru çalıştırmak kâfiydi.

Kolu çevirdi ve motor gürültüyle çalışmaya başladı. Parıldayan yuvarlak testere vızıldıyordu.

Bir dakika önce Zina pis pis Skobelev’e bakıp, sanki ona: “Buraya neden geldin, kimin sana ihtiyacı var ki?” diye sorarken, şimdi motor sesini duyar duymaz şöyle haykırmıştı:

“Zafer Viktor İlyiç, zafer! Gerçek bir zafer!”

Skobelev bile yaptığı sunumu unutmuştu. O iki inç uzunluğundaki tahtayı tutup, testerenin altına sürdü ve tahta hemen hemen anında ikiye bölündü.

Viktor sabırsızlıkla onu tezgâhtan uzaklaştırdı. Tezgâhın üzerinde alet üzerine alet deniyor, matkabı, uzun rendeyi, şerit makinasını, torna cihazını, freze makinasını çalıştırıyordu. Elle saatlerce sürecek işleri dakikalar içinde yapıyordu. Viktor yonttu, tornaya çekti, testereyle biçti; tezgâhın üzerinde ve altında hoş kokulu ahşap kıvrımlar, çokgenler, şekilli merdiven korkulukları, şerit makinasında işlenmiş küçük küçüklü büyüklü düzgün küreler yığıldı. O tezgâhına birbirinden zor görevler veriyor, tezgâhının tüm imkânlarını sınıyordu. Hemen hemen tüm bir yılını onun üzerinde çalışmakla geçirmiş, son aylarında gündüz yapması gereken işleri bile çok aksatmış, zorlukla bitirmişti. Atölyedeki öncü işçiler panosundan adı kaybolmuştu. Buz tümseklerinden geçen bir buzkıran gibi yürüyordu: Yavaş hareket eden, makineleri aşırı çalışmaktan yorulmuş, yakıt harcaması çok fazla ve ilk bakışta verimsiz görünen bir buzkıran.

Fakat eğer önünde açık bir deniz ve serbestçe yüzme olanağı varsa, eğer enginlere açılan tek sen olmayıp, başkalarına yol açacaksan nasıl verimsiz olabilirdin?

Viktor tabureye çöktü ve yangın talimatlarını unutup, talaş ve yongaların arasında bir sigara yaktı. Elleri titriyordu.

“Tebrik ederim, Viktor İlyiç!” dedi Skobelev. “Mükemmel bir makine. Sovyet doğramacıları bu makinayı takdir edecektir.”

“Ben de sizi kutlarım yoldaşlar!” diye yanıt verdi Viktor. “Ortak bir çalışmaydı.”

“Yani bizim de mi katkımız oldu?” Zina, Skobelev’in yüzünde, bugüne kadar hiç görülmemiş üzgün ve şaşkın bir gülümseme gördü.

2

İlya Matveyeviç, aynanın önünde kravatını bağlıyordu. Rengârenk örgü kravat sanki yumuşak yünden değil de inatçı takviye demirinden yapılmış gibiydi, parmaklarının hareketine boyun eğmiyordu. Biçimsiz, çarpık bir düğüm atmıştı.

Genellikle İlya Matveyeviç ceketinin altına ferah, yakasız bir keten gömlek ya da mevsimin durumuna göre kalın, mavi bir kazak giyerdi ama maalesef ona bu takım elbiseyi dikmişlerdi... İlya Matveyeviç'i hem ince, hem zarif hem de sanki daha genç gösteren bu yeni takıma söyleyecek laf yoktu. Fakat böyle şık bir ceketin altına kazak ya da gömlek hiç giyilir miydi? Tonya'yla Agafya Karpovna aynı düdüğü çalışıyorlardı: Tiyatroya kravatsız gidilmez; altı ayda bir defa gitmeye kalkmıştı, onda da insanların karşısına adam gibi çıkmak lazımdı.

Aynanın önünde kravatla cebelleşirken mutfakta Tonya'nın kız arkadaşıyla konuşmalarını duyuyordu: “Bu gün gelemem Valeçka. Biz annem ve babamla *Faust*'u izlemeye gidiyoruz. Moskova Tiyatrosu sahneliyor.”

“Antonina!” diye öfkeyle bağırdı İlya Matveyeviç.

“Evet babacığım!” diyerek eşikte belirdi Tonya.

“Şu lanet kravatı nasıl takacağım bir anlat bakalım. Bu gidişle ben hiçbir yere gitmeyeceğim.”

“Nasıl yani? Çok basit. Önce işte böyle... sonraysa sağa kıvrıracaksın... sonra sola... ve en sonunda buraya.”

“Sağa solaymış! Çok iyi anlattın! Ya ‘buraya’ nereye? Nereye nereye?”

İlya Matveyeviç’in boyun damarları şişmişti; yakasındaki sedef düğme çıtırtıyla kopup fırladı.

“Ananızla beraber gidin Mefistonuza!” dedi İlya Matveyeviç kaşlarını çatarak. “Şeytan hakkında opera mı olurmuş! Amma da uyduyorlar!”

“Ne diyorsun baba! Bu Goethe’nin dâhiyane bir eseridir. Büyük şair Goethe’nin.”

“Büyük şair mi? Sen babandan daha fazla şey mi bildiğini sanıyorsun? Babanı geride bıraktın öyle mi?” diyerek İlya Matveyeviç güldü.

“Öyle değil babacığım!” diye başını salladı Tonya. “Benim bildiğim her şeyi öğrenmek kolay. Benim bilgilerim okul öğrencilerinin bildikleri şeyler. Ya senin!.. Benim, senin bildiğin her şeyi öğrenebilmem için yüz yıl yaşamam lazım!”

“Ne kadar da kurnaz bir kızım varmış böyle benim! Neyse, bırak şimdi bunları da yeniden göster: Nereyi sağa nereyi sola kıvracağız? Düğmeyi de sonra dikeriz.”

Dunyaşka geldi; İlya Matveyeviç’in takım elbisesine, ayakkabılarına ve kravatına gülün gözleriyle bakarak pencerenin kenarına kocaman, sarı bir balkabağı koydu.

“Siz giyinmekle uğraşadurun, misafirimiz sebze bahçesinde,” dedi Dunyaşka.

“Misafirimiz mi var?”

“Kendiniz bakın. Siz bir kaplandan daha öfkeliyken ben ne diyebilirim ki.” İlya Matveyeviç sebze bahçesinde Profesör Belov’u gördü. Kır saçları ve kavgacılığıyla şaşırtıcı bir şekilde Aleksandr Aleksandroviç’e benzeyen yaşlı adam, Tonya’nın, yazın ismini iğneyle üstüne kazıdığı balkabağına bakıyordu, şimdi bu isim genişlemiş, kocaman olmuştu.

“Kız kardeşim kendini ebedileştirmiş,” diye gülerek açıkladı Anton.

“Hani şu bizim gemi inşacısı mı?”

“Ta kendisi...”

İlyâ Matveyeviç ve Belov artık birbirlerini tanıyorlardı; Anton, Moskova’dan geldikten sonraki ikinci gün onları kızaklarda tanıştırmıştı. O zaman, Belov’un Aleksandr Aleksandroviç’i çok iyi hatırladığı ortaya çıkmıştı. Profesör ve usta, uzun uzun rıhtımda oturmuş, Leningrad’da birlikte inşa ettikleri kereste gemilerini anmışlardı. İlyâ Matveyeviç bir kenardan onlara bakıyor, konuşmalarına kulak kabartıyor ve ‘Bu profesör de sanki bizlerden biri gibi’ diye düşünüyordu.

Belov, ayağının ucuyla, kabağın bir domuz yavrusu gibi pembe böğrünü dürtüp: “Herhalde bir buçuk iki pud çeker,” dedikten sonra İlyâ Matveyeviç’i gördü ve şapkasını başından çıkararak:

“İyi günler, iyi günler! Sebze bahçenizin gizemlerini keşfediyordum. Bu arada sebepsiz yere fasulyeleri reddederek eşinizi kırırıyorsunuz. Fasulye, zengin protein içeriğiyle harikulade bir besindir.”

Bu durumdan hoşnut olan Agafya Karpovna, Belov’un fasulye hakkında söylediği her sözü başını sallayarak onaylıyordu.

“Konuya farklı bir yerden girdiniz,” dedi İlyâ Matveyeviç. O artık lanet kravatı unutmuş, içinden dediği gibi Anton’un müdürünün gelişine sevinmişti.

Avluda, denizden gelen şiddetli bir rüzgâr esiyor, yapışkan bir örümcek ağını ve solmuş otlardan havalandırdığı bir kuş tüyünü taşıyordu. İlyâ Matveyeviç misafiri eve davet etti. Agafya Karpovna’yla Anton geride kaldı.

Belov, yemek odasında Matvey Dede’nin koltuğuna oturdu. Profesör görünüşe göre koltuğu sevmişti ve sanki uzun bir yoldan gelmiş ve dinlenmek istiyormuş gibi koltuğun arkasına yaslanmıştı.

“Gidiyorum,” diyerek söze başladı. Gözlük camları parıldıyordu. “Veda etmek için uğradım. Elbette buralara daha çok geleceğim fakat burada bana ihtiyaç kalmadı, daha doğrusu artık kalmadı. Fabrikada Anton İlyiç bizim enstitüyü temsil edecek. Evet İlyâ Matveyeviç, yetenekli bir mühendis yetiştirdiniz, bunu iltifat olarak söylemiyorum.”

İlyâ Matveyeviç öksürdü ve hemen pencereye baktı. Sanki hakkında konuştukları kişiyi görmek istiyordu.

“Çok genç değil mi?”

“Bizim devletimiz de genç İlya Matveyeviç. Biz gençliği kınamıyoruz.”

“Devlet başka insan başka. İnsanın pişmesi lazım.”

“Nedir ki pişmek?” diye itiraz etti Belov. “O bir kabak değil ki. İnsanın pişmesini belirleyen yaşadığı yılların sayısı değildir.”

“Bunu daha başka nasıl söylesem!” dedi İlya Matveyeviç kaşlarını çatarak. Parmaklarıyla tıklar tıklar masaya vurmaya başladı. “Ya deneyim, deneyim nedir? Deneyim yıllarca çalışarak kazanılmaz mı?”

“Deneyim mi? Evet, deneyim büyük bir değerdir. Ama deneyim, iyi bir uzmanın ihtiyacı olan her şey olmaktan uzak henüz, özellikle de günümüzde. Bize muazzam kuramsal bilgi lazım. Daha kısa bir süre önce Moskova’da otomatik bir fabrikayı inceleme fırsatım oldu. Tüm fabrikada iki ya da üç işçinin çalıştığını hayal edin. Otomobiller için piston üretiyorlar. Tüm işlemler, dökümden ürünün sandıklarda paketlenmesine kadar otomatik olarak makineler tarafından yapılıyor. Bu fabrikayı yaratan insanlarda ne tecrübesi arayacaksın? Bundan önce nerede böyle bir fabrika varmış? Hayır, deneyim değil, temelinde kuramsal bilgi olan yaratıcı fantezi dünyadaki ilk otomatik fabrikayı inşa etti. Bu fabrikayı önce zihinde görmek gerek. Ancak binlerce ve binlerce rakam ve karmaşık hesaplar arasından görebilirsin onu. Teorinin içinde. Evet teorinin!”

İlya Matveyeviç kaşlarını daha fazla çattı ve iyice somurttu.

“Bu arada,” dedi İlya Matveyeviç, “örnek verilecekse ben de verebilirim. Gemi inşasında kuramsal hiçbir şey bilmeyen, köy okulunu bile bitirmemiş bir insan vardı. Ve ünlü bir mühendis oldu. Titov’dan bahsediyorum. Mutlaka duymuşsunuzdur...”

“Pyotr Akindinoviç mi?” diyerek zekice ve dikkatle İlya Matveyeviç’e baktı Belov. Gözlüğünü alnına kaldırdı ve gözlerini kıstı. “Doğru, doğru. Olağanüstü bir iş yaptı o. Çok değerli ama zor ve uzun yoldan geçti, İlya Matveyeviç. Günümüzde neden böyle yollardan geçelim? Geçtiğimiz yüzyıldaki büyük bir Rus şairin dediği gibi: ‘Öğren oğlum. Bilim, bizim hızla akan yaşamımızdaki deneyimleri kısaltacak.’ Size Titov’u daha sonra anlatacağım. Şimdi konuşmamıza devam edelim. Geçenlerde çok öfkelen dim. Bu şehirde, liseyi birlikte okuduğumuz bir çocukluk arkadaşım yaşıyor, şimdi matematik

profesörü. Onun oğlu, onuncu sınıfı bitirdikten sonra sizin fabrikaya işçi olarak girmiş. Böyle bir şey olabilir mi? Babası nedense uzlaşmacı bir tavır takınmış. Bana, ne yapayım, bırakalım çocuk kendi yolunu, kendi hayatını kendi seçsin, diyor. Ben bu çocuğu alırsam ona bir araba sopa atardım! Biz babalar çocuklarımızın davranışlarını yönetmek zorundayız.”

“Affedersiniz,” diyerek kararlı bir şekilde Belov’un sözünü kesti İlya Matveyeviç. “Eğer oğlan işçi kazanında pişmek istiyorsa bunda yanlış olan ne?”

“Öyle şey olur mu hiç! On yıl okuduktan sonra lehim mi yapacak! Beş altı yıl sonra ondan mükemmel bir mühendis çıkar. Bu hergele zaman kaybediyor. Devlet ona halkın parasını harcadı, o ise...”

“Size göre,” dedi sırtarak İlya Matveyeviç, “sadece yeteneksizler mi işçi oluyor?”

“Ben öyle bir şey demedim. Tuhaf bir sonuç çıkardınız.”

“Hayır hayır, tam da söylediğiniz bu! Bırakın lafımı bitireyim... Zira çok yanlış düşünüyorsunuz. Sanırım gazete okuyorsunuzdur değil mi? İlkbaharda Stalin ödüllerini kimler almış bir baktınız mı? Biri kalıpcı, biri tornacı, diğeri kaynakçı. Onlar yalnızca lehim yapmıyor,” İlya Matveyeviç bir parça kaşını parmağına doladı, “yeni metotlar, yeni uygulamalar, yeni tezgâhlar yaratıyorlar.”

“Demek ki ben haklıyım!” dedi Belov. “Örnekleriniz bu insanların işçi değil tekniker, mühendis olmaları gerektiğini kanıtıyor.”

“Neden hemen mühendis ya da tekniker olacaklarmış? Bırakın çalışsınlar,” diyerek İlya Matveyeviç yeniden somurttu. “İşte eller!” İlya Matveyeviç yara bere içinde, pütürlü, avuç içi geniş, kocaman ellerini gösterdi. “Ben bunlarla en az on tane büyük gemi yaptım. Küçükleri saymadım bile. Ve size bir şey diyeyim mi: Ben bir işçi olarak mühendislerle gitmiyorum ama mühendisler bana, bir işçiye danışmaya geliyor.”

Belov öksürmeye başladı. Bu ihtiyatlı öksürük İlya Matveyeviç’e nedense çok kırıcı geldi. Sanki profesör onun sözlerini inandırıcı bulmuyor ve öksürerek “Siz yoksa kendinizi mi övüyorsunuz yoldaş Jurbın?” demek istiyordu. İlya Matveyeviç bir anda her şeye, Belov’a, kendine, konsolun üzerinde aptal aptal duran kravata, şu tiyatroyu

çıkaran Tonya'yla Agafya Karpovna'ya çok öfkeleni. O zaman aynanın önünde bir saat oyalanmayacak, Aleksandr Aleksandroviç'e gidecek ve bu profesörle polemiğe girmek zorunda kalmayacaktı.

"Bu tartışma bir kuruş etmez," dedi İlya Matveyeviç. "Neyi tartışıyoruz? Bu genç, işçi olmak istiyorsa demek ki işçi sınıfının dünyadaki yerini kavramış. İşçi sınıfı nedir? İşçi sınıfı tüm sınıflara önderlik eder. Her şeyi becerebilir çünkü o temel güçtür. Siz profesör yoldaş, arkadaşınızın oğlu için mücadele ediyorsunuz, o kaybolacak, geriye gidecek diyorsunuz. Hayır, işçi ailesinde kaybolmaz o, tersine güçlenir ve sonra onun içinden herkesi şaşırtacak bir uzman çıkar. Anton için yetenekli dediniz. Peki bu nasıl oldu? O önce gemi montajcısıydı. Kayboldu mu? Hayır kaybolmadı."

"Mümkün değil, mümkün değil İlya Matveyeviç, sizinle aynı fiirde olmam olanaksız. Onuncu sınıfı bitir ve ondan sonra da öğrenime devam etme! Bu tamamen yanlış. Başta siz olmak üzere, arkadaşım Çervenkov ve onun oğlu da dâhil hepinizde bir tuhafılık var."

"Çervenkov mu?" diye şaşıarak sordu İlya Matveyeviç. "O zaman siz İgor'dan söz ediyorsunuz."

"Siz onu tanıyor musunuz?"

"Tanımaz olur muyum hiç! Akıllı bir genç."

Ayağını sürüyerek içeri Anton girdi. İlya Matveyeviç ve Belov ona dalgın gözlerle baktılar. Hiçbiri de konuşmasını bitirmek niyetinde değildi ama sohbet kesilmişti.

İlya Matveyeviç, Belov'u kapıya kadar geçirdi. Eve geri döndüğünde misafirinin ona Titov hakkında bir şeyler anlatmak istediğini hatırladı ama işte anlatamamış, coşmuştu.

Ve balkabakları olmaları gereken yerde değildi, öğle yemeğine geç kalınmıştı ve ayakkabıları vuruyordu, onları acaba kurutmuşlar mıydı? Kaç kere söylemişti ayakkabıları sobanın yanına koymayın diye. Şimdi tiyatroya yayan da gidemezdi. Kimse tartışmaya girmede. Aile, babayı ikna etmenin mümkün olmadığını bildiğinden kimse ağzını açmıyordu. En iyisi her şeyi zamana bırakmaktı.

Öyle de oldu. Bir balkabağını parçaladı, ayakkabıları divanın altına fırlatıp hiç kimsenin yüzüne bakmadan öğle yemeğine çoraplarla

oturdu. Öfkeyle burnundan soluyordu. Sonra çıktı ve kendini odaya kapattı. Tonya hüzünle saate baktı.

Saat yedide İlya Matveyeviç ayağında ayakkabılarla –bir yerlerden rahat ayakkabılar bulmuştu– düzgün bağlanmış bir kravat, taralı saçlarla ortaya çıktı. Hatta parfüm bile sıkmıştı.

“Sizi daha ne kadar bekleyeceğim?” diye çıkıştı. “Neden bu kadar uzun sürdü!”

Onu bekletmediler. Agafya Karpovna ve Tonya çoktan hazırды. Aile reisinin koparttığı fırtınanın tam da bu şekilde biteceğini tahmin etmişlerdi. Tanrı korusun, İlya Matveyeviç’e gafil avlansalardı, fırtına kasırgaya dönüşür, bir daha kimse tiyatronun lafını ağzına bile alamazdı.

Aile gemisinin önünde bir yığın tuzaklar vardır ve bunların titizlikle izlenmesi gerekir; bazıları önemsiz gibi görünse de tehlikelidir. Böyle bir geminin mürettebatı hep bir arada olmalı ve her biri geminin nasıl yürütüleceğini bilmelidir.

3

Lada’da, Aleksandr Aleksandroviç’in nefret ettiği, yağmurlu, rüzgârlı, soğuk, kapalı günler başlıyordu. Sonbaharda Aleksandr Aleksandroviç paltosunun üstüne geniş bir asker kemeri takar ve su geçirmez, sert çadır bezinden kapüşonlu bir yağmurluk giyerdi. Kapüşonu sırtına attığında içine yağmur suları birikirdi. Yaşlı usta üşür, homurdanır ve demir döküm sobanın bulunduğu ofisinden dışarı adımını atmak istemezdi ama sanki nefret ettiği rüzgâr her yerde uğuldamıyormuş gibi tüm gününü sobanın yanında değil, kızaklarda geçirirdi.

Rüzgâr, gemi montajcılarının, perçincilerin, kaynakçıların, kapı görevlilerinin, mühendislerin canına okurdu. Baş tasarımcı Korney Pavloviç kızaklara giderken şöyle derdi: “Bu açık yerlere bayılıyorum, insanı sarhoş gibi yapıyor. Rüzgâr kulaklarımda uğulduyor ve denge mi kaybediyorum.”

Bu dönemde yeniden “Matvey Dede’yi ne yapacağız?” sorusu ortaya çıktı. Onun hâlâ işaretçi olarak çalışması mümkün değildi.

Dunyaşka iki kişilik, hem kendi hem onun için çalışıyordu. Fabrika komitesi başkanı yeniden müdürün yanına geldi, koltuğa oturdu, sigaralığını çıkardı, sigaranın zıvanasını tık tık diye sigaralığa vurdu.

“Eeee, ihtiyarı ne yapacağız? Karar verdin mi?”

İvan Stepanoviç bir yanıt vermedi. Piposunu tüttürürken gözle-riyle odanın köşesinde, dolaba benzeyen dev saatin sarkacını izliyor-du. Sert bakırdan yapılma sarkaç sanki “Karar ver, karar ver” diye onu sıkıştırıyordu. İvan Stepanoviç zihninde her şeyi halletmiş, Mat-vey Dede için uygun işleri bulmuştu. Fabrika kapıcısı, bekçi, ocakçı... Ocakçı! “Fabrikanın yaşayan biyografisinin” çalışma hayatını, fırın kapısının yanında sona erdirmek mümkün müydü? Hayır, bu görev-ler şanlı Jurbin ailesinin reisine açıkçası uymazdı. O zaman ne uyar-dı? İvan Stepanoviç’in aklına aniden harikulade bir düşünce geldi ve yanan piposunu sevinerek masaya koyup gülümsedi.

“Buldum! Gece bekçisi olarak onu burada, müdür odasında otur-tacağız. Ona bunun büyük bir sorumluluk olduğunu söyleyeceğiz. İşte, gizli belgelerin olduğu yanmaz dolap, işte direkt Moskova’yla konuştuğumuz telefon. Böyle bir görev için herkese güvenemezsin. Aslında hakikaten de öyle değil mi? İhtiyar huzurlu bir şekilde sıcak, sessiz odada divanın üzerinde diyelim akşam ondan sabah dokuza kadar ya da saat kaç kadar isterse yatacak. Sorun tamamıyla çözüldü. Ne diyorsun?”

Bu fikir Gorbunov’u da memnun etti. Birkaç gün sonra, geç bir saatte Matvey Dede müdürün odasına geldi.

“Merhaba İvan Stepanoviç,” diye konuşmasına başladı ve yaşlılara özgü bir dikkatle koltuğa oturdu. “Sen hâlâ burada mısın? Ben göreve başlamaya geldim.”

“Nasılın Matvey Dorofeyeviç?” diye sordu İvan Stepanoviç. “Hadi bir çay içelim...”

“Çay mı? Çay içebiliriz. Çay sonuçta votka değil... Ben votkayı çok içemiyorum. Sağlığımı mı soruyorsun? İyiyim. Hele bir anlat baka-lım burada ne yapacağım?”

İvan Stepanoviç, güya gizli belgelerle dolu kasayı anlatmaya başla-dı. Aslında gizli belgeler elbette daha güvenli bir yerde saklanıyordu.

Bu kasada boş bir evrak çantasıyla içinde üçüncü dereceden önemli kâğıtların bulunduğu bir klasörden başka bir şey yoktu. Fakat İvan Stepanoviç kasayı açtı ve inandırıcı olması için Matvey Dede'ye bu klasörü gösterdi. Sonra Moskova'ya doğrudan bağlı telefon cihazını gösterdi. Eğer bakanlıktan ararlarsa aklı başında birinin yanıt vermesi gerekiyordu. Bakanlıktan geceleri sadece çok nadir durumlarda, onda da genellikle müdürün evi aranırdı. İvan Stepanoviç bundan hiç söz etmedi.

Matvey Dede dikkatli bir şekilde dinlerken şöyle düşünüyordu: 'Üçkâğıtçılar, sizi uyanıklar!.. Ama zarar yok. Bir adamı bekçi olarak oturtun, sanki burası bakanlıkmiş gibi hikâyeler anlatın. Kurnazlar sizi, eğlenin bakalım.' Yılların deneyimiyle pişmiş Matvey Dede, bu ihtiyar kurt, müdürün palavralarını hiç yer miydi? O, kendisi de çalışma hayatının sonuna geldiğinin farkındaydı; onu bir bekçi, sıradan bir bekçi yapmışlardı ama buna karşı gelemezdi; her Allahın günü onun işini de yapan Dunyaşka'nın sırtına daha fazla yük olamazdı. Neyse, en azından fabrikada bırakmışlar, başlarından savıp eve, kadınların arasına göndermemişlerdi.

"Burada oturur, altı ayda müdürün neler yaptığını çözersin Matvey Dorofeyeviç," diye söze başladı İvan Stepanoviç. Garson kız çayları getirdi, ikisi birlikte kaşıkları tıngırdatmaya başladılar. "Zor bir görev yapıyorum. Kimin seni eleştireceğini, eleştirinin nereden geleceğini hiç bilmiyorsun."

"Duydum," dedi Matvey Dede. "Bizim çocuklar konuşuyorlardı. Parti konferansında seni bayağı bir hırpalamışlar."

"Geçen gündü değil mi? Evet. Görüyorsun ya, çalışıyorum, çalışıyorum, ama mutlaka toplantıda müdürün kel kafasına vuruluyor."

"Yanlış düşünüyorsun İvan Stepanoviç. Sana kim vuruyor? Sana yol gösteriyorlar. Sen herkes için iyi olsun istiyorsun ama herkes için iyi olmaz. Sen yaptığın işte iyi olacaksın."

"Yani sen beni eleştiriyor musun?"

"Ya ne sandın? Müdürleri eleştirmek lazım. Seni halk müdür yaptı, halk da eleştirir. Eleştirmeyelim de göz mü yumalım. Bizim liderlerimiz, yöneticilerimiz göz yumma hakkında ne der? Bu, kolayına kaçmadır, derler. Geçen kış bir toplantıda söz aldığını hatırlıyorum.

Büyük insanlardan, onlar nasıl yaşadı, nasıl çalıştı, kendilerine nasıl baktı öğrenmek lazım, diyordun.

Matvey Dede bir yudum alıp çayın tadına baktı: “Çay da demliymiş,” dedi.

“Konuşuyorsun da peki sen liderlerden öğreniyor musun? Bir yandan titiz değilsin, diğer yandan sade yaşamıyorsun. Berber seni odanda neden tıraş ediyor?”

“Matvey Dorofeyeviç, sen bana tüm konferansı tekrar etmeye mi karar verdin?” İvan Stepanoviç, dedenin bu açık sözlülüğü karşısında kızmaya başlamıştı.

“Konferansta berberden bahsetmediler,” dedi Matvey Dede. “Bunu ben sana soruyorum. Vladimir İlyiç’in berbere gittiğinde ne yaptığını herkes bilir. Oradaki herkes sıra beklemeden oturup tıraş olması için yalvarmıştı ona. Düşünebiliyor musun? Peki kimse sana berber çağırmanı söyledi mi? Söylemelerini bekleyebilirdin. Peki, hazineden sana iki otomobil neden veriliyor? Bir tanesi senin için, diğeri de eşin pazara, mağazalara gitsin diye mi? Bu arada benzin de devletten.”

“Kâfi Matvey Dorofeyeviç!” diyerek öfkeyle onun sözünü kesti İvan Stepanoviç. “Benzinde boşa harcama oluyorsa da kibritte tasarruf yapıyoruz. Bizde benzin haddinden fazla var.”

“Çoksa israf mı etmek lazım? Devlet gibi düşüneceksin. Hazine-nin arabasıyla hazinenin işlerini görüp, fazla benzini köydeki traktörlere yollayacaksın ki daha fazla ürün alsınlar. Futbol maçına gitmek için kendi paranla kendi arabanı al. Hiç kimse de sana laf etmesin.”

Matvey Dede, devrimi yapanlardan sözlerle değil, işlerle de ders almak ve aldığı dersleri tüm davranışlarıyla kanıtlamak gerektiği konusunda uzun uzun konuşuyor, ilginç hikâyeler anlatıyordu. Matvey Dede tüm bu hikâyeleri kendi mi uydurdu bilinmez ama İvan Stepanoviç’in bile bunları dinlerken öfkesi geçmişti.

“Tüm bunları nereden biliyorsun Matvey Dorofeyeviç?” diye sordu.

“Biliyorum işte. Halk her şeyi bilir. Bak işte kel kafana vuruyorlar diye komünistlere kızmışsın. Söylesene, konferansta seni kaç kişi eleştirdi?”

“Kim söz aldıysa hemen hemen herkes. Yirmi kişi vardı.”

“Yirmi kişi! Herhalde salonda bulunanlar da söz alanları ‘doğru, doğru’ diye bağırarak onaylıyorlardı!”

“Evet.”

“Peki gizli oylamada ne çıktı? Oybirliğiyle seni Parti komitesine seçtiler! Hah işte şimdi yanında olan insanları düşün, onlara değerini ver ve ‘kel kafama vuruyorlar’ diye şikâyet etme! Demek ki bizim fabrika çalışanları müdürüne saygı duyuyor ve yalnızca hatalarını düzeltmene yardımcı olmak için eleştiriyor. Fabrikadaki bu insanlar yabancı insanlar değil, senin insanların.”

Matvey Dede, İvan Stepanoviç’in, herkesin onu Vanyuşka Sergeyev diye çağırdığı gençlik günlerinde, başında kepiyle atölyeden atölyeye koştuğu, komsomol subotnikleri düzenlediği, mitinglerde nutuk attığı zamanları hatırladı. Her ikisi de duygulanmıştı. Dostlar vedalaştı. İvan Stepanoviç kapının yanında artık saatine bakıyordu.

“Geç oldu Matvey Dorofeyeviç. Ve yağmur yağıyor. Ne yapsak?”

Matvey Dede espriyi anladı.

“Pekâlâ,” dedi sakalını sıvazlayarak. “Devletin arabasıyla eve gitmen uygundur.”

Sessiz, sıcak, kocaman odada tek başına kaldı. Müdürün koltuğuna oturdu; camın altındaki telefon fihristine baktıktan sonra telefonların ahizelerine sırayla dokundu, içlerine üfledi; santralin düdük sesini dinleyip yerine geçti. “Moskova” telefonuna dokunmadı; yalnızca her yandan ona saygıyla baktı. Sonra siyah düğmeye bastı. Kapının arkasındaki boş kabul salonunda keskin bir ses duyuldu. Tüm müdürlük demirbaşları tamamdı, her şey yerli yerindeydi. Matvey Dede’ye yapacak hiçbir şey yoktu.

Matvey Dede divana oturdu, yaylarını denedi: Yumuşaktı. Yarın buraya çarşaf, yorgan, yastık getirmek lazımdı; gündüz onları bir yere gizlerdi. Şimdilik öyle yattı. Böyle yatmak da kötü değildi. Saatin tıkkırtısı duyuluyor; tavanın altında büyük, mavi bir sinek debeleniyordu; kalorifer peteklerinden merkezi ısıtmanın su sesi işitiliyordu.

İşte çalışma yaşamı sona ermişti. Şimdiden sonra göreceği ve işiteceği, telefonlar, masalar, sandalyeler, saatler ve uykulu sineklerdi.

Ona kalan devletin divanında yuvarlanmak ve beklemektir. Neyi bekleyecekti? İyice kafası karışmıştı!.. İvan Stepanoviç'in gitmesi kötü olmuştu.

Açıkçası Matvey Dede bir arkadaş arıyordu. Kitap dolabını gördü, ayağa kalkıp yanına gitti; kilitliydi ve anahtarı yoktu. Yarın anahtarı ister kitaplarla neşelenirdi. Evden de ilginç bir şeyler getirirdi. Yeniden yattı. 'Kahretsin uyku tutmuyor. Herhalde böyle bir vazifeye uyku uygun değil, o zaman bana ne diye para ödesinler?' diye düşündü.

Böyle düşünürken birden uykuya daldı; büyük sorumluluk isteyen, saygıdeğer, güvenilir herkese verilemeyecek bir göreve getirilmişti.

VIII. BÖLÜM

1

HAVA kapalıydı. Aleksey, camda, uzun, bulanık kıvrımlar halinde yazdan kalma tozları silerek akan yağmur sularını gördü. Kalkmak istemedi.

Fakat kalkması lazımdı: Saat dokuzda Aleksey'le aynı yaşlarda, fermuarlı deri ceket giyen ve göğsünde Leica marka fotoğraf makinesi taşıyan bir foto muhabiri gelecekti.

Aleksey yorganı bir kenara fırlattı, keçeden yapılmış terliklerini ayağına giydi, önce radyonun sonra elektrikli su ısıtıcısının düğmesine bastı.

Radyodan gelen uzun zamandır tanıdığı bir sesin talimatlarıyla her zamanki düzen içinde jimnastik hareketlerini yaptıktan sonra düşünüyordu. Bu arada su da kaynamıştı.

Saat 08:45'i gösterdiğinde sofraya artık hazır. Masa oldukça düzensiz hazırlanmıştı. Aleksey, koyu siyah bir reçeli kavanozdan bir kâseye aktarıp, masadaki tabakların arasına, nereye denk gelirse koymuş; dün akşam satın aldığı mezeleri de gelişigüzel masaya yerleştirmişti. Ruh, böyle bir düzensizliğe isyan edince yerlerini değiştirdi; simetrik olarak koyunca güzel olmuştu. Servis şimdi hiç de fena değildi. Yalnız bir tek şey onu rahatsız ediyordu. Votka dolu sürahiyi masaya koyması gerekir miydi? Aleksey votka sevmezdi. Arada sırada içki içecek olursa da gemi inşaat işçisi olduğu halde kilise şarabı içiyor deyip alay etmesinler diye yoldaşlarından gizli olarak bir ayın içkisi olan Kagor şarabı içerdi.

Ama mesele başkaydı. Foto muhabiri, meşhur Stahanovcunun tatil gününde neler yaptığını göstermekle görevlendirilmişti. Şarap

varlıklı bir yaşamın işaretidir diyelim.* Ama aynı zamanda bir tür zihinsel darlığın da işareti değil midir?

Aleksey, yanıtı belirsiz sorularla kafası dolu olduğu için sürahiye dolaba koydu.

Pencereye yaklaştı, saat on olmuştu ve su kaynıyordu. Sokak boştu. Yalnızca Veryajka'nın üzerindeki köprüde her zaman olduğu gibi sıırıslıklam olmuş çocuklar balık tutuyorlardı.

Fabrikanın üç bacasından da gri bir duman yükseliyor, hareketsiz kule vinçleri, uzun bacaklı gri kuşlar gibi kızakların çevresini sarmış, kendi bacakları altında büyüyen gemilere şaşkınlıkla bakıyordu.

Veryajka'daki siyah çatılardan bir güvercin sürüsü yükselip Jurbinler'in evinin üzerinde dönmeye başladı. Aleksey dün annesine gitmiş, şimdi masada duran tabak çanak, masa örtüsü ve reçeli almıştı. Annesi misafirliğe kimin geleceğini sorduğunda Aleksey foto muhabirini, meşhur Stahanovcular gününü anlattı ve yalnız babasına ve kardeşlerine bu konudan bahsetmemesini rica etti. Dergide fotoğrafları çıktığında kendileri şaşırınsındı. "Senden çok memnunum," dedi Agafya Karpovna. "Dağı yeniden tırmandın, seni gagalamaya başladılar... İyi çalış Alyoşenka, iyi. Mutluluk sana gelecektir, sen daha gençsin, mutlaka gelir üzölme. Ve bizi de ihmal etme sakın, unutma."

Annesi neden ona "unutma" demişti. Onları hiç unutulabilir miydi? Hiç eski baba evine, annesine kardeşlerine gelmezlik edebilir miydi? Yalnız yaşıyordu, ona Agafya Karpovna ve Tonya dışında kimse uğramazdı. Bazen yeni binadaki yeni dairenin kapısını kilitleyip anah-tarları yöneticiye versem ve gerisin geriye Yakornaya'ya dönsem diye düşündüğü de oluyordu. Katya'yla gelecek planları berbat olmuştu. Katyuşa'sı yanında değildi ve ailesinden de kopmuştu.

Aleksey'in içi, kâh yağmurlu havadan, kâh foto muhabirinin geç kalmasından, kâh evi düşünmekten hüüzünle dolmuştu; ama en büyük neden Katyuşa'yla hatıralarıydı. Agafya Karpovna'nın büyük emek sarf ederek elleriyle yamadığı pelüş koltuğa oturdu, gözlerini kapadı ve düşüncelere daldı. Tüm hayatı gözlerinin önünden geçiyordu.

* Çarlık döneminde soylular şarap, köylü ve işçiler votka içerdi. -çev.

Okul yıllarını, kız kardeşiyle oyunlarını, yaşlı perçincilerin öğrettiklerini, ilk maaşını annesine verdiğinde, annesi gözleri yaşararak sayarken babasının nasıl gururlandığını ve babasının ona aldığı ilk takım elbiseyi hatırladı. Ve elbette yeniden gözlerinin önüne Katya geldi. Katya onu aldatmıştı. Saklanmış, saklanmış ve sonunda kulüp müdürüyle evlenmişti. Aleksey'in yalnızca bunu öğrendiği ilk gün eleri çekiç tutamamış ama ikinci gün silahın kabzasını kavrar gibi çekici kavramıştı. 'Çok pişman olacak, çok,' diye düşünmüştü o zaman. Katyuşa'nın kimi reddettiğini anlamasını umuyor, tüm hayatı boyunca bu tercihi yüzünden acı çekeceğini ona kanıtlamak istiyordu.

Valodka Petuhov foto muhabiriyle uğraşmak istemedi. "Benim tatil günüm nasıl mı geçecek?" diye anlatmıştı dün kızakta. "Çok basit. Balığa gidip şamandıraların üzerinde akşama kadar oturacağım." Aleksey ise tüm programını fotoğrafçıyla buluşmasına göre planlamıştı. Onu sabahтан ağırlayacak, sonra onu stadyuma götürüp yatay ve paralel çubuklar üzerinde maharetlerini gösterecekti. Öğle yemeğinden sonra kütüphaneye uğrayacaklar, orada kitapların arasında masada otururken çok güzel pozlar verecekti. Daha hesapta Kültür Sarayı, radyo ve tiyatro da vardı... Böylece derginin sayfalarında her şekliyle görünecek, tüm Sovyetler Birliği'nde meşhur olacak ve dergiyi postayla Katyuşa'ya gönderecekti.

Program iyiydi iyi olmasına da yağmur her şeyi mahvedecekti.

Aleksey öfkeyle oturuyordu. Foto muhabirini beklerken yemeklere dokunmamıştı ama artık havyarlı sandviçini yemek için can atıyordu. Onu kapı zili durdurdu. Kravatını düzelterip, ceketinin eteğini çekerek düzeltti, aynaya şöyle bir göz attıktan sonra hiç acele etmeden

kapıyı açmaya gitti.

Kapıda muhabir değil, geriye atılmış kapüşonları ve ıslak yağmurluklarıyla babası ve Aleksandr Aleksandroviç duruyordu.

İhtiyarlar içeri girdi, yağmurluklarını çıkardılar ve kapüşonlarındaki suları akıttılar. Hazır masayı görünce yüzlerinde bir memnuniyet ifadesi belirdi.

"Bak Sanya," dedi İlya Matveyev, "oğlu babasını nasıl karşılıyor. Otur da bir şeyler yiyelim. Daire de daire ama! Sen ilk kez geliyorsun, Alyoşa'nın konağını görmemiştin."

geldim. Kendi gözlerimle göreyim şu meşhur Stahanovcuyu. Hayır Sanya,” İlya Matveyeviç coşmuştu ve artık yalnız Aleksey’e değil Aleksandr Aleksandroviç’e de yıldırımlarını savuruyordu. “Bana ağzını yüzünü oynatma. Ona, bu oğlana doğruları söylüyorum. Bu kendini beğenmiş çocuğa! Günlerdir radyoda Aleksey Jurbin’in konferansını dinliyorum: Ne diyor? ‘Ben yaptım... ben düşündüm... ben inşa ettim... çekici modernize ettim... perçin hızını...’ Ben, ben, ben! Sen kimsin Alyoşka? Bu çekici sana kim öğretti? Bu perçin hızını artırmayı kiminle konuştun? Korney Pavloviç, Aleksandr Aleksandroviç bu başarının neresinde? Bir bardak daha koy Sanya. Bu konuşma gırtlığımı kuruttu.”

İlya Matveyeviç kaşını parmağına dolamayı bile unutmuştu; dirseğini masaya koyup, sustu. Bu konuşmanın aslında ona ne kadar ağır geldiği hissediliyordu.

“Ne kadar doğru,” dedi Aleksandr Aleksandroviç. “Alyoşenka, iş hayatındaki şan, şöhret nasıl büyür? Bu şan ve şöhret tek başına olmaz, ortaklaşa büyür. Senin çevrende kartallar varsa sen de kartal olursun. Çevrende serçeler olsaydı onların arasından zirveleri göremezdin. Örnek olarak diyorum. Misal babanı ele al... O da böyle senin gibi yüzlerce şey buldu. Sen, oğlum, kime ne öğretiyorsun? Bir şey demeyecek misin? İşte şöhretin kökleri neredeymiş gör!”

“Siz buraya bana fırça atmaya mı geldiniz?” diyebilirdi yalnızca Aleksey.

“Evet Alyoşenka,” diyerek dostça başını salladı Aleksandr Aleksandroviç. “Bunu bizden başka kimse sana söylemez. Ne sendika, ne komsomol, ne yönetim. Onlar seni göklere çıkarır. Biz ihtiyarlar ise her türlüşünü gördük. Kim nasıl uçuyor, kim gerçekten yükseklerde kalabilir, kim hafif bir esintide savrulur gider, biz her şeyi biliriz. Havai fişekleri bilirsin; parlak ve göz kamaştırıcıdır, kısa süreliğine karanlığı aydınlatırlar. Ama bittikten sonra gözlerimiz daha da kararır. Büyük ateşler ise sürekli yanar; sönmedikleri gibi uzak çevreleri de aydınlatırlar.”

“Bir yıl sonra kimse seni hatırlamayacak,” dedi İlya Matveyeviç. “Dergiler raflara kalkacak. O zaman ne yapacaksın bakalım.”

“İşçi sınıfı,” diyerek yeniden söz aldı Aleksandr Aleksandroviç, “o, Alyoşa, kendine özgüdür. O, yeryüzünde omuz omuza ilerler. Onun omuzlarında öyle bir sorumluluk vardır ki! Bu sorumluluğu biliyor musun? Biliyorsun. Peki, tamam. Babanla bizim gençliğimizde kulüplerde bir afiş asarlardı: Her tarafı zincirlerle kaplı yeryüzünde, işçi sınıfı bu zincirleri elindeki balyozla bir anda sarar. İşte biz bu zinciri yeryüzünden koparmak, söküp atmak için yaşıyoruz. Daireler, gramofonlar, portreler... İşte bizim seninle portremiz: Elimizde balyoz ha bire zincirleri dövüyoruz!..”

Aleksandr Aleksandroviç kararlı bir şekilde masadan kalktı. Boyun damarları şişmişti. Bir an Aleksey’e, yaşlı ustanın elinde gerçekten çekiç varmış ve masaya, kalan kek ve jambonların olduğu tabaklara vuracakmış gibi geldi. Bu öyle bir ihtiyardı ki ağır yaralı İlya Matveyeviç’i beş beyaz muhafızın elinden koparıp almıştı. İç sa-
vaştaki yararlığı sadece bundan ibaret de değildi!

Aleksandr Aleksandroviç tabaklara vurmadı.

“Bizim gitme zamanımız geldi İlyuşa,” dedi her zamanki ses tonuyla.

Yağmurluklarını, galoşlarını giydiler, kendi aralarında bir şeye homurdandılar; Aleksandr Aleksandroviç kapının kolunu çekerken İlya Matveyeviç şöyle dedi:

“Ha Aleksey, aslında biz seni kutlamaya gelmiştik. Bugün fabrika radyosu senin ekim ayı içinde yüzde beş yüz yirmi fazla iş yaptığını açıkladı.”

İhtiyarlar Aleksey’i itip çıktılar. Merdivenlerde gürültüleri, kahkahaları duyuluyordu.

Aleksey pencereden onlara uzun uzun baktı. ‘Kutlamışlar,’ diye düşündü öfkeyle. ‘Balyozla dövdüler şimdi de mutlular. Bu babam aslında neye kızgın?’

Aleksey ‘Bir şeye kızgın,’ diye düşünüyordu, çünkü İlya Matveyeviç’in gerçek ruh halini bilmiyordu.

İlya Matveyeviç, bir şeye kızgın mı değil mi belli değildi ama son zamanlarda dengesini yitirdiği kesindi. Bu günlerde o, fabrikada işlerin artık onsuz yürüdüğünü, şimdi bir şeylerin eksik olduğunu şiddetle hissediyordu. Konferanslar, toplantılar oluyor, bu toplantı ve

konferanslarda genellikle mühendisler, yakın zaman önce onun, yani İlya Matveyeviç'in yanında usta olarak, stajyer olarak çalışmış, işi ondan öğrenmiş, onun her sözüne kulak vermiş mühendisler konuşuyorlardı, ama İlya Matveyeviç nedense artık onların konuşmalarını çok iyi anlamıyordu. O mu çok salaktı yoksa onlar mı çok akıllıydı? Toplantılarda oturuyor ve ağzını açmıyordu. Söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Yoksa Profesör Belov, her şey onunla başlar ve onsuz uzman olunamaz dediği teori konusunda haklı mıydı?

Bu düşünce İlya Matveyeviç'i öfkeliendiriyordu. Kafasında profesörle hayali, ateşli tartışmalar yapıyordu. Gemi inşasında önemli bir noktaya gelen Anton örneğine geliyor ama yeniden o şeytan düşünce aklına geliyordu: Anton enstitü mezunuydu!

Neyse ki daha İlya Matveyeviç'in eski yoldaşları, türbin atölyesi müdürü Suhorukov ve üretim mühendisi Kartsev vardı. Tanrıya şükür onlar da uzmandı! Fakat yine aynı Allahın cezası şey onlar için de geçerliydi: Her ikisi de dışarıdan enstitüyü bitirmişti; Suhorukov savaştan önce, Kartsev ise iki yıl önce. Bir İlya Matveyeviç kalmıştı ve bu deneyimli ihtiyar nedense mühendisleri anlamıyordu! Mühendislerin yazdan beri her işten haberleri vardı; İlya Matveyeviç'in beynindeki çarklar ha bire dönüp durmuştu ama yine de az anlıyordu.

"Demek ki," dedi kendi kendine İlya Matveyeviç, "bu akılda bir kusur var ki ben onun içine giremiyorum."

Demesine demişti de öfkeli konuştuğunu, yanlış konuştuğunu hissettiğinden onu bu da yatıştırmamıştı. O zaman Belov'a daha da çok kızmaya başladı: O kadar emek sarf etmiş sonra da önüne çıkmıştı! Arkadaşının oğlu çalışmayı seçmişti, bilim adamı olmaya değil!.. O zaman bir soru ortaya çıkıyor: Onun, yani İlya Jurbin'in çocukları neden perçin yapmak, rende yapmak zorundaydılar? Evet, aslında neden?

O bu sorunun yanıtını bulamadı; daha doğrusu uzun zaman önce bulmuştu da yanıt işine gelmiyordu. Evde Kostya'yla Viktor'a bağıırıyordu: Tembeller, cahiller, para peşinde koşun, ileride bir bakacaksınız ki hiçbir şeyiniz yok.

Sakin Viktor sadece omuzlarını silkerken Kostya bağıırarak yanıt veriyordu:

“Bağırıyorsun bağırıyorsun baba da neye bağırıyorsun belli değil! Para peşinde koşmayacağız. Sen kendi derdine yan. Biz büyük bir memnuniyetle üniversiteye gideceğiz. Ya sen ne sandıydın?”

Sıra Aleksey’e de gelmişti. Ya Alyoşka ne yapacak? Perçin işini bitirecekler, kış üstü oturacak. Atölye atölye dolaşacak, meslek değiştirecekti. O geride kalacak, kesinlikle geride kalacak, olsa olsa kalaycı olacaktı...

Sonunda bu tatil günü Aleksey’in saçma sapan tasarıları İlya Matveyeviç’i sinirlendirmişti. Meşhur Stahanovcuymuş! Baş dönmişti!

Gelmiş, onu rezil rüsva etmiş, her şeyi ortaya dökmüş, Katyuşka’yı bile unutmamıştı. En sonunda ise hamur gibi yumuşamıştı. Aylık yüzde beş yüz yirmi artışın ne anlama geldiğini herkes bilirdi. En öfkeli baba bile buna kayıtsız kalamazdı. Aferindi Alyoşka’ya. Onun gibiler, kızak bölümü amirinin geminin montajını zamanında bitirmesine adanmış yardım ediyorlardı. Altı Kasım’da, bayram arifesinde gemi suya inecekti.

Babanın içinde ne fırtınalar koptuğunu Aleksey bilmiyordu. O, Aleksandr Aleksandroviç ve İlya Matveyeviç’i yan yana, birlikte yağmurun altında köprüyü tırmanırken, arada durup birbirlerinin göğüslerini parmaklarıyla dürterken gözleriyle takip etti. İçinde, onlara karşı imrenmeye benzer duygular hissetmeye başlamıştı. İşte yolunu şaşırmayan, her türlü durumdan bir çıkış yolu bularak hiçbir şekilde kaybolmayan insanlar. Babasının ya da Sanya Amca’sının cesaretlerini yitirdikleri, kendilerini değersiz işler için harcadıkları, onursuz davrandıkları, başkalarının yanında gösteriş yapma isteğine kapıldıkları bir durum olmamıştı henüz. Onların gelişle birlikte neden böyle çirkin bir durum ortaya çıkmış, neden doğru dürüst konuşmamışlar ve neden Aleksey hep kızmış ve susmuştu? Aleksey ve onlar farklı düşündükleri için mi? Onu bu foto muhabiri heyecanlandırırken, onları, fabrikanın ekim programına hedef olarak koyduğu işgücü performansı heyecanlandırıyordu.

Bir insanın davranışlarının nedenleri ne kadar büyükse ya da ne kadar küçükse, bu davranışların kendileri de o kadar büyük ya da o kadar küçüktür.

Bu düşünce yüzünden Aleksey'i ateş bastı. Dar yeleşinin düğmelerini ani bir hareketle açtı; kravatını boynundan kopartırcasına çıkarttı. "Size göre benim neyim eksik?" diye babasının ve arkadaşının arkasından bağırmak istedi ama artık onlar köprüden sapıp çoktan Yakornaya yoluna girmiş, çalılıklarda gözden kaybolmuşlardı. Aleksey bu dakikada Aleksandr Aleksandroviç'in biraz önce tasvir ettiği işçi portresine benziyordu. Onun da aniden boyun damarları şişmiş, kararlı ve öfkeli olmuştu. Dün evden getirdiği şişelere ve kavanozlara neredeyse çekici indirecek haldeydi.

Fermuarlı deri ceketinin içinde genç foto muhabiri onu bu halde yakalamıştı.

Çekim gerçekleşmedi.

"Bugün çekim falan olmaz," dedi hüznüyle Aleksey kapıyı foto muhabirine açtıktan sonra. "Bunun için senden özür diliyorum."

2

6 Kasım gecesi İlya Matveyeviç ofisinde oturuyordu. Akşam yemeğinden hemen sonra buraya geri gelmişti. Çünkü evde, geminin ilk kez su denemesinin, bu tarafsız ve insafsız denemenin yapılacağı dakikalar yaklaştıkça artan endişesini gizlemesi mümkün değildi.

Raporlarda teknik olarak "Nesne 641" olarak isimlendirilen bu çelik okyanus gemisi, İlya Matveyeviç tarafından inşa edilen hiç de ilk büyük "nesne" değildi; hesabına göre bu sekizinciydi ama on beş yıl önce ne tür endişeler duyuyorsa şimdi de aynısını duyuyordu. Proje müdürlerinin ve mimarların, inşa ettikleri binaları teslim etmeden önce geceler boyu uyumadığı söylenirdi; fakat diktikleri binalar, orada öylece durur; hiç kimse onları yerden hareket ettirmez, hiçbir ani güç, duvarlarını, tavanını, temellerini yıkmazdı. Gemi de temelleri, tavanı, duvarları olan çok katlı bir binaydı ve onu yavaş yavaş, milimetre milimetre değil, tek bir hamleyle kıyıdan suya indirmek gerekiyordu. Şimdi kızağın üzerinde hareketsiz, asık suratlı, ölü bir şekilde duran bu metal yığını, beş dakika sonra suyun üzerinde hafif, canlı, zarif bir gemiye dönüşecekti.

Evet, beş dakikada, hatta bazen daha da az. Fakat bu dakikalarda geminin “mimarları” ve “proje müdürleri” eğer henüz gençse, saçları ağarabilir, saçları zaten ağarmışsa kalpleri endişeden küt küt atardı. Kızaklardan suya inene kadar bir gemiyi o kadar çok tehlike beklerdi ki!

Gemi suya indirilirken hiç hareket etmeyebilirdi: Kayıcı kızaklara sürülen yağ çok yoğun olabilir ya da soğuk zamanlarda donabilir ya da kızakta bir eğrilik olur ya da kızakların aralarına küçük metal parçaları girdiği için inişte tutukluk yapabilirdi.

Gemi suya sorunsuz indirilse bile kimse rahatlamazdı çünkü gemi hesaplardaki bir hata nedeniyle bir tarafa devrilebilirdi.

Hayır, İlya Matveyeviç'i son hafta uyku tutmamıştı. Günün on beş saatini gemide geçiriyor, ondan ayrılamıyordu. İlya Matveyeviç'in gözünün önünde kayıcı kızaklar yağlanır, onların üzerine kat kat yeşil sabun ve içyağı sürülür, geminin kış ve burun kısmına taşıma destek çubuklar; geminin alt kısmına, kalın çam bloklardan küçük kızaklar, onun yanına da tetik mekanizmaları, oklar, kenevirden yapılmış halatlar, hidrolik iticiler yerleştirilirdi.

İlya Matveyeviç, dış kaplamanın her bir oyuğunu, eklem yerini gözden geçirir, hepsine eliyle dokunur, içindeki her bölmenin altını üstüne getirirdi. Geçtiğimiz gün, tiyatrolarda yapılan genel provalar gibi insanları oturtup sinyalizasyon ve tüm kayma cihazlarını kontrol etmişlerdi.

İlya Matveyeviç pencereden bakıyordu. Işıkların altında boyacıların çalıştığı geminin tabanında onlarca parlak lamba gördü. Sülüngenle boyanan tabandan, ormandaki kamp ateşine benzer kırmızı bir ışık yansıyor. Ateşin çevresinde uzun gölgeler dans ediyor; bir anlığına koyu kırmızı bir ateş parıldıyor ve yeraltı çarlığını anlatan masaldaki gibi ateş yeniden simsiyah oluyordu.

Aniden çalan telefon sesi İlya Matveyeviç'i korkuttu.

Telefonun ucunda babası Matvey Dede vardı:

“Ne yapıyorsun İlyuşa? Oturuyor musun?”

“Oturuyorum baba.”

“Sular yükselmiyor mu? Rüzgâr sağlam esiyor.”

“Su seviyesinde bir değişiklik yok.”

“İyi, otur madem. Biz de müdürle sohbet ediyorduk. O da oturuyor. Seninle konuşacakmış.”

İvan Stepanoviç’le de başka bir şeyi değil su seviyesini konuştular. Her şeyi zaten uzun zamandır enine boyuna konuştukları halde gemi inşacılarını bu gece birbirlerine telefon etmeye zorlayan şey sadece çok gergin olmalarıydı.

İlya Matveyeviç telefonu daha yeni kapatmıştı ki ofise Zina girdi.

“Rahatsız ettiysem özür dilerim. Bir türlü uyuyamadım; yatakta döndüm durdum, sonra da kalktım, fabrikaya geldim. Hava da soğu-du,” Zina titriyordu. “Yağ donmasa bari.”

“Hadi canım sen de!” diye yanıtladı hoşnutsuz bir şekilde. “Gemi-leri kışın da suya indiriyoruz. Donmaz merak etme.”

“Neden olduğunu kendim de bilmiyorum ama dm patlıyor. İlk kez bir geminin suya indirilişine tanık olacağım. Bundan dolayı aca-ba yağ donar mı dedim İlya Matveyeviç, lütfen bana kızmayın.”

“Kız mıyorum, tedirginliğinin sebebi belli.”

“İlya Matveyeviç,” diye söze başladı Zina masaya yanaşarak, “yeni bir gemi yapacağınız zaman, yanınıza lütfen beni de alın. Lütfen! Size söz veriyorum pişman olmayacaksınız.”

“Ben pişman olacağımı sanmam da,” diyerek güler yüzle Zina’ya baktı İlya Matveyeviç, “sen kendin pişman olabilirsin. Biz burada köpek gibi çalışırız. ksrğnden nezlesine, gribine kadar her türlü hastalık bizi yakalar.”

“Benimle kafa bulmayın İlya Matveyeviç. Benim için çalışmak hayat memat meselesidir. Gripmiş, nezleymiş, bunlar bahane. Siz yalnızca bana inanmıyorsunuz. Bana bakıcılık yapmak zorunda kal-maktan korkuyorsunuz.”

“Saklamayacağım, kafamdan geçmedi değil.”

“İşte gördünüz! Benim gerçek bir işte çalışmama izin verilmezse ben nasıl iyi, güvenilir bir işçi olacağım? Size herhalde boğmaca ya da anjinden söz etmemişlerdir! Neden bana karşı bir vurdumduymazlık, bir hor görme? Ben etek, siz pantolon giyyorsunuz diye mi? Öyleyse ben de pantolon giyerim.”

İlya Matveyeviç gülümsedi.

“Siz iyi bir kızsınız Zinaida Pavlovna, fakat sanırım pantolon da sizi kurtarmaz. Mesele ne biliyor musunuz,” diyerek ciddi bir konuşmaya başladı İlya Matveyeviç. “Ben iş gezilerinde farklı fabrikalarda bulundum. Burada çalışalı çeyrek yüzyıldan fazla oldu ve ocakçılarla vinç operatörleri dışında bir kez bile kızaklarda kadın çalışan görmedim... Bir rıhtım işçisi ya da belki bekçi olabilir. Bu sıradan mıdır? Hayır değildir. Bizim işimiz bir karakter gerektirir, kendine hâkim olma gerekir. Kadınlarda bu kendine hâkim olma nadir bulunur. Mîsal bana don yağından bahsettiniz. Ben de acaba yağ donar mı diye aklımdan geçiriyorum ama bunu kimseye söylüyor muyum? Neden konuşup insanların zaten son raddeye gelmiş sinirlerini zıplatayım? Sessizce gidip bir kez daha kontrol etmek daha iyi değil mi? Eğer soru soracaksan, laf arasında sanki özel bir anlamı yokmuş gibi soracaksın.”

“Kendimi tutmayı öğrenirim. Gereksiz soru sormam.”

“Sence mesele yalnızca soru sormak mı? Ya hızla karar alıp sorumluluk yüklenmek? Siz enformasyonda çalışın Zinaida Pavlovna. Orada fabrikaya büyük fayda sağlayacaksınız. Hiç kimse sizden şikâyet etmeyecek. Herkes sizi övecek.”

Zina doğrularak ayağa kalktı. İlya Matveyeviç’in yerine bir başkası olsa çok pis konuşurdu. Fakat Skobelev’in aşağılayıcı hakaretlerinden sonra İlya Matveyeviç’le ilk karşılaşmalarında, ona “kızböceği” ismini takmasından beri bu adama karşı içinde büyük bir minnet duygusu, iyi ve sıcak hisler oluşmuştu.

“Görüşürüz,” diyerek hızla kendini kapıdan dışarıya attı. Ayakbısının topuk sesleri iskeleden duyuluyordu.

Eğer ustalardan ya da mühendislerden biri gece ofiste kalacaksa, demir dolabın arkasında duran “nöbetçi” karyolayı kullanırdı; şimdi bu karyola gürültüyle gıcırdadı ve içinden bir anda Aleksandr Aleksandroviç çıktı.

“Sen nereden çıktın Sanya?” diye sordu şaşkınlıkla İlya Matveyeviç. “Ne zaman geldin?”

“Hiç gitmedim ki. Akşam yemeğini yemekhanede yedim ve yat-
tım. İçim açıldı, ferahladım görüyor musun?”

“Görüyorum. Kafadaki şu tüyleri çıkar. Kızılderililer gibi ol-
muşsun.”

“Yastığın içinden tüyler çıkıyor. Ne olmuş ki?..” Aleksandr Alek-
sandroviç sorduğu soruya bir yanıt beklemeden ekledi: “Kızcağızı
neden gücendirdin?”

“Duydun mu?”

“Duydum ve onaylamıyorum. Sanki burada herkes boğa gibi da-
yanıyor da! Kızaklara mı gelmek istiyor, bırak gelsin. Madem buraya
gelmeye can atıyor... Herkeste böyle bir gayret göremezsın. Dürüst
konuşmak gerekirse, bu kızcağıza saygı duyuyorum. Ne babası ne de
anası var. Yola çıkmış, kaybolmamış. İnatçı bir kız, kendi ayakları
üzerinde durabilir. Hayata bir topun namlusundan fırlamış gibi gir-
miş. Hiç adil değilsiniz İlya. İnsanları görmüyor, onları anlamıyor-
sunuz.”

“Sana sadece mahkemede söz verirler Sanya. İkinci Plevako.* İflah
olmaz bir düzenbazı yargıladıklarında Plevako onu nasıl allayıp pul-
layıp adaletsizliğin kurbanı bir kuzu gibi gösterirdi...”

“Kafanı kaşımaya git sen!”

Aleksandr Aleksandroviç, bu cümleyi öylesine, amaçsızca, İlya
Matveyeviç’in sıkıcı konuşmasını kesmek için söylemişti. O, bu gece,
fabrikada pek çok insan kaldığını, hiçbirinin uyumadığını ve herke-
sin tuhaf konuşmalarla kafasından gemi düşüncesini atmak istediği-
ni biliyordu. Savaşçılar savaştan önce savaşı konuşmazlardı.

Sohbetler yalnız iskelenin üzerindeki ofiste sürmüyordu; tasarımcı-
lar da kendi bürolarında toplanmış, birinin anlattığı ilk uçak yol-
culuğu anısına gülüyorlardı. Ustalar ve mühendisler baş makinistin
yanında toplanmıştı. İkisi satranç oynuyor, geriye kalanlar ise oyun
hakkında fikirler yürüterek onları rahatsız ediyordu. İzin bürosu
şefinin odasında da itfaiyeciler ve güvenlikçiler, kendi bahçelerinde
tütünün nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunda toplantı yapıyorlar-

* Fyodr Nikiforoviç Plevako (1842-1909): 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başında büyük
siyasi davaların savunmasını yapmış avukat. -çev.

dı; katılımcıların her biri “kendi fabrikasının” “Samsun”, “Türkiye”, “Kırım’ın İncisi” gibi görkemli isimler verdiği hazinelerini gösteriyordu, halbuki havada en sıradan, kalitesiz, balıkçı tütünleri kokuyordu.

Millet müdürün odasında toplanmıştı. İvan Stepanoviç ve Matvey Dede dışında buraya, baş tasarımcı, başmühendis, Parti örgütçüsü, fabrika komitesi başkanı da gelmişti.

“Bari preferans* oynayalım,” dedi İvan Stepanoviç saat dördü vurduğunda. “Bir gün Vladivostok’a giderken aynı kompartımanda preferans oynayanlarla seyahat etmiştim. Dokuz bin kilometrenin nasıl geçtiğini anlamadım. Gerçi bu arada canıma okudular o da ayrı konu.”

“Bu oyun akıl almaz bir bilgelik gerektiriyor,” dedi baş tasarımcı Korney Pavloviç. “Öğrendim sanıyorsun ama aslında hiçbir şey öğrenmemişsin.”

“Hani şu önce ‘oyun’ sonra da ‘pas’ denen oyun mu?” diye lafa karıştı Matvey Dede. “Bizim gemide de böyle bir oyun oynanmıştı... O zamanlar ben Şöhret gemisinde askerliğimi yapıyorum. Revel’de** duruyoruz. Komutan sıkı oyuncuydu. Kıyıdan bir amiral geldi, iki üst düzey subayı çağırdı, yeşil masaya oturdular. Harıl harıl oynuyorlar. Biri ‘pas’ dedi, diğeri ‘pas’ dedi, amiral de ‘pas’ dedi. Ve o anda şöyle bir ses duyuldu: ‘Oyun pas! Aptallar!’ Amiralin suratı bir anda kireç gibi oldu. ‘Bu kepezeliği yapan kim? Buna kim cüret etti?..’ ‘Pa-pağan ekselansları,’ diye açıkladı bizim komutan. ‘Lütfen kafese bakın, kuşu göreceksiniz.’ ‘Ne halt ediyor bu orada? Kuş bile olsa buna katlanamam.’”

“Siz Şöhret gemisinde mi askerliğinizi yaptınız?” diye ilgilendi Jukov. “Savaş gemisi sanırım? Şu meşhur gemi!”

“Bugüne göre savaş gemisi,” diye yanıtladı Matvey Dede. “O zaman zırhlı diye adlandırılıyordu. Şöhret’e gelirse, biz onunla ne savaşlar gördük, ne savaşlar geçirdik! 1915 yılıydı –çok iyi hatırlıyorum– düşman Riga körfezini ele geçirmeyi planlıyordu. Büyük bir filo geldi. Sekiz zırhlı, bir o kadar da kruvazör, destroyer, mayın ta-

* Bir kâğıt oyunu. –çev.

** Bugünkü Tallin şehri, Estonya. –çev.

rama gemisi... Bizde ise –vallahı doğru söylüyorum– dört hücumbot, dört denizaltı, birkaç destroyer, en büyüklerden biri de bizdik: Şöhret. Eee ne oldu dersin Yoldaş Jukov? Düşman tüm silahlarıyla saldırdı, onların mayın tarama gemileri İrbe boğazında mayın arıyorlar. Biz de onlara ateş yağıdırıyorduk. Bizim mayınlar işlerini görüyordu. Bir mayın tarama gemisinin havaya uçtuğunu, dibi boyladığını gördük. Sonra bir kruvazör, sonra bir mayın gemisi daha... Bizim deniz uçakları saldırırken biz de Şöhret’le sıkıştırıyorduk. İşte böyle, tabanları yağladılar.”

“Evet, evet, okumuştum,” diyerek başını salladı Jukov. “Muhteşem bir zafer olmuş.”

“Bir ay sonra, ağustosta tekrar boğaza girdiler. Bu kez yüzün üzerinde gemi toplamışlardı. Mayınları toplamaya sabahtan başladılar. Öğleyin biz Şöhret’le yaklaşmaya başladık ve işte Yoldaş Jurbin bunu biz bulduk!.. Topların menzilini artırmak için geminin sağ sancağını suyla doldurup, eğim verdik, böylece topaların atış menzili büyüdü. On iki inç olan toplar, bizim kartallarımız oldu. Resmen uçuyorlardı!.. Her top hedefine, her top hedefine! Bu sefer de boğazda ayakta kalıp savaşı kazandık.”

“O zamanın Rus filosu hangi deniz savaşını kaybetmişti?” diye homurdandı Gorbunov bıyıklarını düzelterek.

“Tsişuma’da kaybetti,” dedi mühendislerden biri.

“Tsişuma mı?” dedi İvan Stepanoviç. “Tsişuma başka bir vaka. O zaman savaşı otokrasi kaybetti, halk değil. Pyotr (Petro) zamanından beri iki yüz elli yılda bir savaş kaybedildi, yirmi dördü kazanıldı. Deniz tarihinde filoların yirmi dört dev savaşı! Oranlarsak...”

“Konuşulması gereken oranlar değil,” diye itiraz etti Jukov. Kısa bir süre önce müdürün odasına konan yeni savaş gemisinin modeline bakıyordu. Bu İvan Stepanoviç’e, ülkenin en büyük tasarım bürolarından birinde çalışan, onun enstitüden tanıdığı baş tasarımcı bir yoldaşın hediyesiydi. Model için henüz cam bir muhafaza yapılmamıştı. Parlak bir vernikle boyanmış gemi, frigorifik* gemilerin, buzkıranların, kereste gemilerinin modellerinin yanında duruyor

* Soğutma depolu. –çev.

ve onların –sülün ve kuğuların– arasında güçlü bir kartal gibi görünüyordu. Yalnızca güzel değil aynı zamanda kudretliydi de. “Hayır oranlar önemli değil,” diyerek ayağa kalktı Jukov ve odayı adımlamaya başladı. “Mesele başka. Bir daha tekrarlanmaması için yalnız büyükleri değil en küçük yenilgileri bile unutmamak gerekiyor.”

“Bu konuda sizinle aynı fikirdeyim,” diyen İvan Stepanoviç de dikkatle yeni geminin modeline bakıyordu.

Zaman bir türlü akmıyordu.

Hem müdürün odasında hem fabrikanın girişinde hem rıhtım-daki ofiste, kol saatleri, çalar saatler, duvar saatleri beşi gösteriyordu. İleride beklenecek birkaç uzun saat daha vardı. Dunyaşka’nın oğlu, fabrikanın oğlu olan ve kuzey denizleri için inşa edilen gemiden belki de daha az acıyla doğmuştu. O zaman azap çeken yalnız Dunyaşka ve onun ailesiyken, burada yüzlerce kişiydi.

“Birer kadehçik yuvarlayalım mı Sanya?” diye önerdi İlya Matveyeviç duvar saatinin akreple yelkovanı sekiz buçuğu gösterdiğinde. “Canlanmak için. Benim dolapta bir tane küçük şişe olacaktı.”

“İstemiyorum,” dedi Aleksandr Aleksandroviç dalgın dalgın. “Kendin iç. Dışarı çıkacağım. Temiz hava iyi gelir.”

Fakat İlya Matveyeviç de içmek istemedi. O da masadan düğmeli kasketini aldı.

IX. BÖLÜM

1

KIZAĞIN beton yüzeyi, İlya Matveyeviç'in bayramlardan sonra gördüğü gibi, kenevir ve çelik halatların artıklarıyla, kalaslarla, metal iskelelerin boru bağlantılarıyla, sökülebilir takozların çubuklarıyla doldurulmuştu ve tüm bunlar İlya Matveyeviç'e inanılmaz sıkıcı, ıssız ve ölü geliyordu.

Bir gemi indirildikten sonra hep aynı şey olurdu. Aylar, hatta yıllar boyunca İlya Matveyeviç her gün kendi elleriyle inşa ettiği gemiye gelir, çok eski bir yakını gibi ona alışır ve gövdenin inşasından son güne kadar kendi çocuğuyla ayrılacağı kaçınılmaz günü asla aklının ucundan geçirmezdi. Veda günü gelip çattığında, gemi suya indirilirken ne kadar bayram havası olsa da, fabrika ailesiyle ne kadar şenlik içinde eğlenilse de yine de ayrılık ayrılıktı. Gemi bir traktör, bir otomobil değildir –ki ikisi de birbirine benzer– montajcılarının ve ustaların ellerinden onlarcası, yüzlercesi bir günde geçer ve onlar hatırlanmaz bile. Olsa olsa bir zamanlar senin fabrikandan çıkmış bir arabanın seri numarasını gördükten sonra şöyle bir duraksar; sanırım biz bunu şu yılda çıkarmıştık dersin... Gemi öyle mi ya! Hiçbir numarası, ismi dahi olmasa on yıl, yirmi yıl, otuz yıl sonra bile onu tanırırsın; onunla karşılaştığında yalnızca eski bir dostla karşılaşmış gibi olmazsın, aynı zamanda onu inşa ettiğin zamanki bütün büyük ve küçük olayları, o dönemdeki yoldaşları, yakınları hatırlarsın.

Genellikle gemi indirildikten sonra İlya Matveyeviç'in uzun uzun düşünceye dalacak kadar zamanı olmaz, daha ziyade suratını asardı. Kızaktaki inşa kaosu biter bitmez hemen yeni geminin çizimleri gelir; gelecekteki gövdenin işaretlenmesi başlar; yeniden takozlar, uzun tahta kalaslar, su terazisi, yeniden gemi omurgasının yatay

döşeme sacları belirirdi. İlk sacları İlya Matveyeviç her zaman kendi yerleştirirdi.

Yerleştirir ve başlardı... Vinçler uğuldar, çekiçler vurur, elektrik kıvılcımları cızırdar, kancacılar bağırır, vinç operatörleri onlara yanıt verir ve elbette ne dedikleri anlaşılmadığı için eldivenli elleri takip ederlerdi. İlya Matveyeviç'i geminin kış kısmına, burun kısmına çağırırlar, onun önünde, herkesin eli değmiş "çivit mavis" kâğıtlar açılıp yayılırdı... Çalışma çizimlerinin olduğu bu mavi kâğıtlara kimlerin eli değmezdi ki! Ustalar mı istersiniz, ustabaşları mı, tasarımcılar mı, hatta ikinci karinanın tamamlanmasını ummayan müdür mü... Aleksandr Aleksandroviç parmağıyla bu kâğıtları dürterek itiraz ederdi: "Ne işe yarar bu? Güneşliği kaskete değil, kasketi güneşliğe mi diyeceğiz?" İlya Matveyeviç'ten sorularına yanıt bekler, çok acil önlemler talep eder, ona birbirlerini şikâyet ederlerdi. İlya Matveyeviç'ten yeni iş elbisesi talep eder, onu Parti komitesine, müdürlüğe, depoya, gövde atölyesine çağırır; fabrika komitesinden onun yanına maaş ve iş planları hakkında konuşmaya gelir; kaynakçılar elektrot tellerini masasına fırlatır, kaynak laboratuvarına söverler; perçinci, ocakçısını ona getirir: "Perçinleri yakıyor, kavuruyor. Bununla ne yapacağım ben?" diye öfkeyle sorardı. Kalkık burunlu, çilli kızcağız, ustabaşının arkasında üzüntülü, utangaç bir şekilde dururdu. Mesele belliydi. Kızcağız dün akşamı Vasya ya da Petya'nın biriyle geçirdiği için ocağın yanında esnemiş bu yüzden perçinleri yakmıştı.

İlya Matveyeviç'in her şeyden anlaması, tüm anlaşmazlıkları halletmesi, kızaktaki gemide devam eden çalışmaların değil bir saat, bir dakika bile durmaması için tüm sorunları çözmesi gerekiyordu. Günler geçiyor ve o bunu fark etmiyordu bile.

Yalnız bu kez her şey farklı işliyordu. Gerçi gemi indirildikten sonra her zamanki gibi ahşapların ve takozların kalanları sökülüyor, her zamanki gibi kayıcı kızaklara sürülmüş olan yağ demir küreklerle kazınıyordu ama hiç kimsenin yeni geminin çizimlerini getirdiği de yakın bir zamanda getireceği de yoktu. Onu nereye nasıl yerleştireceklerdi ve bu ne zaman olacaktı? İlya Matveyeviç projeye göre, binlerce ve binlerce çelik malzeme yerine, önce atölyelerde toplanacak

yüz otuz sekiz dev bölmeyi alacaktı. İşte şimdi düşünüyordu da tüm bunların altından nasıl kalkacaklardı.

Denizden duman gibi yavaşça gelen yumuşak, kara bulutlar, içinde küçük, sessiz yağmur damlaları taşıyordu. Keten bezinden yağmurluk ıslanmış, ağırlaşmıştı. İlya Matveyeviç'in gür kaşlarına kırağı gibi beyaz yağmur damlaları konmuştu; kasketinden dökülen sular yakasından içeri akıyordu. Ofise, çatının altına mı gitseydi... İyi de orada ne yapacaktı ki? Her şey yapılmıştı. İlya Matveyeviç başını çevirip gemi inşa havuzuna baktı. İşte orada, duvarın yanındaydı onun gemisi. Başkalarının eline geçmişti. Şimdi İlya Matveyeviç'ten sadece ilave olarak ana direği yapmasını istiyorlardı. Direğin kaynağı kötü yapılmıştı. Yeniden kaynak yapıp gönderilmesi gerekiyordu. Direkt kaynağı onun için leblebi çekirdekti.

İlya Matveyeviç cebinden mendilini çıkardı, yüzünü, ellerini kuruladı ve bir sigara sarmaya başladı. Hayatında hazır sigaradan keyif alamadığı böyle anlar olurdu, o zaman teneke kutunun içindeki sert tütüne sarılırdı.

"Karadeniz'de gemilerin mi battı baba?" diye arkasından neşeli bir ses duydu.

Her ikisinin de üzerinde uzun muşamba paltolarıyla Anton ve Zina geliyordu.

"Niye öyle düşündün?" dedi İlya Matveyeviç sigaranın kâğıdını diliyle ıslatarak.

"Gemiyi uğurladın ya!.." diye Anton biraz önce babasının baktığı yeri işaret etti.

"Sen ve ben ne gemiler uğurladık," dedi kısa bir duraklamadan sonra İlya Matveyeviç. "Mezarlığa uğurlamadık ya. Ee, neler duydu-nuz bakalım?" diye lafı değiştirdi. "İşler yürüyor mu?"

"Yavaş gidiyor baba. En önemlisi de kış yaklaşıyor."

"Doğru. Kışın yapmak zordur." İlya Matveyeviç yeniden biraz durakladı sonra gülümsedi. "Anlaşılan gemileri batan ben değilim, sensin. Kıştan korkmuşsun. Biz iç savaştan sonra fabrikayı yeniden ayağa kaldırdığımızda da kıştı. Eksi kırk derecede, çıplak ellerimizle, kazmalarla toprak kazıyorduk. Tuğlalar donup avuçlarımıza yapışıyordu, o tuğlaları duvarlara derimizle, kanımızla birlikte koyuyorduk."

“O zamanlar başka zamanlardı baba. Volga-Don kanalını çıplak ellerle kazamazsın.”

“Kazmamız gerekirse kazarız.” İlya Matveyeviç buram buram tüten dumanların arasından göz ucuyla Zina’ya baktı. Onun konuşmasını, onunla tartışmasını bekliyordu. Gençler her zaman gençleri desteklerdi.

Zina aslında konuşmuştu ama onun tahmin ettiği bir konuşma değildi bu.

“İlya Matveyeviç,” demişti o, bir tutam ıslanmış saçını muşamba kapüşonun altına sokarak. “Siz bize eski zamanlardan bahsettiniz. Gerçekten de ne ilginç zamanlarmış! Biz bu dönemi yalnız kitaplardan okuyoruz. Bu arada bence Anton İlyiç de haklı değil. Zaman elbette başkaydı ama gerçekten insanlar değişti mi? Eğer bunu yapmak zorunda kalacaklarsa zorluktan korkacaklar mı...”

“Hayır Anton haklı!” dedi İlya Matveyeviç ani bir hareketle neredeyse bağırarak. “Sizin Anton İlyiç haklı! Bugün hiç kimse tuğlaları tutup ellerini dondurmaz ve çıplak elleriyle toprağı kazmaz. Makineler yapacak Zinaida Pavlovna, makineler. İnsanlar zorluktan korkmaz ama zorluklar değişir.”

Aleksandr Aleksandroviç geldi, İlya Matveyeviç’in yanında durdu; ıslak gözlüğünü kurulayıp sordu:

“Mesela İlyuşa?”

“Mesela mı? Biraz bekle, örnekleri kendin göreceksin.”

İlya Matveyeviç izmariti betonun üzerindeki bir su birikintisine fırlattı ve yağmurluğunu hışırdata hışırdata kızakların tam tersi tarafa yürümeye başladı. Bu genç mühendisleri, oğlu Anton ve Zina İvanova’yı düşünüyordu. Onlar kendi aralarında inanılmaz kolay bir şekilde anlaşıyorlar, yarım kelimeyle birbirlerini anlıyorlardı. Onlar için her şey çok basitti. Buldukları zorluk kıştı!.. En önemli zorluklar ise, hiç kimsenin fark edemediği ve hiç düşünemediği insanın içinde gizlenmiş olanlardı.

İlya Matveyeviç, insanın içinde gizlenen zorlukları içinden kendisine söyleyip, üzüntüyle geminin indirilme gününü, daha doğrusu o günün akşamını hatırladı. Akşam kötü geçmişti.

İlk başta sanki hiçbir şey olmamıştı. Hastalanan Lidya dışında tüm aile fabrikaya gelmişti, eskiden beri böyle bir gelenek vardı. Eve döndüklerinde masa hazırды: Mezeler, küçük şişeler. Agafya Karpovna herkesten önce koşturmuş, gereken ne varsa ısıtmış, kesmiş, tabaklara koymuştu. Gayretle çalışıyor, endişeleniyordu.

“Lidya, Lidya!” diye bağıırıyordu Agafya Karpovna. “Eve geldim ki yatak boş. Sen yatakta yatmıyor musun? Şu işe bak!.. Hasta olduğunu unuttun mu?”

Gemide üstü başı kir içinde kalmış İlya Matveyeviç, Kostya ve Aleksey musluğun altında ellerini yüzlerini yıkarken, Anton, Dunyaşka, Tonya ve Viktor kuru elbiselerini giyerken, evdeki kalabalık daha da arttı. Marya Gavrilovna’yla Vasili Matveyeviç baskın yaptılar: “Misafir kabul ediyor musunuz?” Aleksandr Aleksandroviç de pencereye vurmuş, burnunu cama dayamıştı. “Müsaade var mı? Ben fazla olmayayım?” O da yalnız başına değil, sundurmada karşılaştığı Natalya Teyze’yle beraber girdi.

“Mis gibi börek kokuyor, yanına geliyorum,” dedi Natalya Teyze cilveli cilveli. “Böylesi bir güzelliğe hayatta dayanamam. Bana öyle geliyor ki bugün çok eğleneceğim, gençlerle dans edeceğim.”

“Anlat bakalım!” dedi ona İlya Matveyeviç. “Bugün börek yok, gençler ise... Yoksa Aleksandr Aleksandroviç’i mi kastediyorsun? Seni tanırım, şimdi bir kadeh içki beklersin.” “Bu soğuk havada bir kadeh iyi giderdi doğrusu!”

“Doğru,” diyerek Natalya Teyze’yi destekledi Aleksandr Aleksandroviç. “Kadehleri tokuşturmak lazım.”

“Ben olsam susardım,” dedi Agafya Karpovna, bir taraftan da yemekleri ve mezeleri mutfaktan getiriyordu. “Sen muhtemelen o kadehi çoktan devirmişsindir.”

“Nerede? Ben çalışıyordum. Çalışırken zinhar içki içmek olmaz. Bizde disiplin vardır.”

“Ya tabii tabii. Baştan aşağı disiplin kokuyorsun ihtiyar!” diyerek teslim olmadı Agafya Karpovna. “Şarap mı götürdün?”

“Belki de içmişimdir. Benim, Agafya, edepsiz bir tarafım vardır ama bunun suçlusu sensin: Bu haydudu doğurdun.” Aleksandr Aleksandroviç eliyle Anton’u gösterdi. “Şimdi her şey baş aşağı gidiyor.

Ben nerelere kaçayım? Sana soruyorum saygıdeğer Anton İlyiç. Hadi konuş.”

“Hiçbir yere. Kızaklarda duracaksın Sanya Amca. Kızaklar yerinde kalıyor.”

“Kalmayacağım, her şeyi bırakıyorum. Sizden uzağa gideceğim. Kuzeye, belki de güneye giderim.”

“Nereye gidersen git aynı şeyi bulacaksın. Bizde geriye gidilen hiçbir yer yok; her yerde sadece ileri gidiyoruz.”

Masaya oturdular.

“Lidya da yok,” dedi Agafya Karpovna Viktor’a bakarak. Sesinden endişeli olduğu anlaşılıyordu.

Viktor yanıt vermedi, marine edilmiş mantarı çatala karıştırıyordu, mantar kaydı, boş çatalı ağzına götürdü. Agafya Karpovna derin bir iç çekti. O andan itibaren herkes ters giden bir şeyler olduğunu hissetti.

“İşte sana bir ahmak!” dedi İlya Matveyeviç. “Kâh sabahtan akşama kadar evde oturur, evden kovamazsın, kâh zincirlerinden boşanmış gibi gezer. Bunları eğitmek lazım! Eski yöntemlerle.”

“Ooo, ne kadar da kızgın!” dedi gülerek Natalya Karpovna. “Bir eşi nezaketle, şefkatle kendine bağlayabilirsin.”

“Hayır, dizginleyerek!”

“Bu fen bilimi değildir,” diyerek destekledi iriyarı, tombul, bakışları öfkeli Mariya Gavrilovna, Natalya Karpovna’yı. “Benim babam bir tek gün bile annemin dizginlerini bırakmadığı halde anneciğim yine de onun istediği gibi yaşamadı. İtiraz etmezdi, korkardı ama sessizce de kendi bildiğini okurdu.”

“Senin baban bir toprak ağasıydı,” dedi İlya Matveyeviç Mariya Gavrilovna’ya bakmadan. “Ve işte annenin dizginlerini de bırakmamış.”

“Siz hep aynı şeyleri söylüyorsunuz...”

“Ee diyorum ne olmuş! Sen beni dinle bak ben ne diyorum!”

Anton, tehlikeli yerlere giden bu sohbeti değiştirmek istedi ama başaramadı. Herkesin morali belirgin bir şekilde bozuktu. Görünüşte mesele elbette Lida’ydı. Hâlâ geri dönmemişti.

Saat on ikiyi vurduğunda Viktor onu aramaya çıktı. Kostya ve Aleksey de gittiler. Tonya da komşulara sormaya gitti. Her yerde aradılar, soruşturdular. Vasili Matveyeviç polise başvurmayı önerdi.

“Bir eksliğimiz bu kalmıştı!” diyerek kızdı İlya Matveyeviç. “Jurbınler'i polise mi aratacağız?”

“Bir kaza mı oldu acaba? İnsanın başına her türlü şey gelebilir, buna Jurbınler'in de başı dâhil...”

Fakat Lidya'yı hiçbir yerde bulamadılar. Gece uykusuz geçti. Herkes mutlaka döner diye bekliyordu ama dönmedi... Kime sorsalar hiç kimse onu görmemişti.

Bugün poliklinikte hiçbir şey olmamış gibi yerinde oturuyormuş. Eve gitmeyeceğim, beni aramayın, demiş. Ne büyük rezaletti! Viktor'la aralarında bir şey mi geçmişti acaba?

Bazen insanlar arasında anlaşılmasız şeyler olur. İnsan bu hayatta tüm gücüyle çalışır, çalışır, dağları bile yerinden oynatır, yıkar geçer, ama bir bakar ki hiçbir şey istediği gibi olmamış. Ona kim, ne engel olur? Peki, bu anlaşmazlık onları rahatsız ediyor mu? Ediyor. İşte buyurun size bir iç zorluk. Diğer bir zorluk insanların tembelliğinden, haylazlığından olur. Peki bu nereden gelir? Bir diğeri de fena çalışmaz ama genel işlere ilgisi azdır, sadece yüksek ücret almak için debelenir, alır ve pijamasını, terliğini giyer, evde oturur: Ona dokunmayın yeter. Bu kapitalizmin hastalığıdır. Bunlar bizde bitiyor, bayağı bir azaldı. Neyse, hadi bunlara bir şey demeyelim ama ya zorluklardan, sorumluluklardan kaçanlar?.. Bunlar nereden çıkıyor? İnsan yaşarken kolları hep sıvalı durumda olmalıdır!

İlya Matveyeviç rıhtıma, ofise gitti; yağmurluğuyla kasketini çalışma masasının yanındaki sıraya fırlattı ve sanki kendi düşüncesiyle eylemle kanıtlamak istercesine ceketinin kollarını sıvadı. Yağmur onun güçlü boynunu ıslatmıştı. Hiç acele etmeden, dikkatlice deponun musluğunun altında ellerini yıkadı.

2

Kahverengi, suni deriyle kaplı yüksek kapı gürültüsüzce açıldı. Parti bölge komite sekreteri Kovalev, fabrika temsilcilerini odasının kapı-

sında karşıladı, onları içeri davet etti fakat tamir atölyesinde çalışan bir tesviyeci gibi elleri kirli olduğu için parmaklarını göstererek kimseye elini uzatmadı.

“Buyurun yoldaşlar, buyurun!” diye birkaç kez yineledi. “Rahatınıza bakın lütfen, ben şimdi geliyorum...” diyerek çıktı.

İvan Stepanoviç, hemen evrak çantasını dizlerinin üstüne koyarak, yeşil kumaşla örtülü uzun toplantı masasının yanındaki koltuğa oturdu. Masanın üzerinde üç siyah kül tablası, su dolu iki sürahi duruyordu. Gorbunov, İvan Stepanoviç’e göre daha az kararlı olsa da masaya oturdu ve kendine sürahiden bir bardak su doldurdu. Jukov, şehrin tüm panoramasını gösteren pencerelerden birinin yanına geldi. Bu odaya yolları ilk kez düşen Anton ve diğer mühendisler de avizenin altındaki halının üzerinde ayakta duruyor, etraflarını inceliyorlardı.

Bölge komite sekreterlerinin odalarında genellikle bölgelerindeki işletmelerde üretilen ürünlerden ayrı ayrı örnekler, modeller sergilenirdi. Anton, kendi şehrinin ve çevre bölgelerin sanayisini bildiği için Kovalev’in odasında demir yolu platformlarının ve yük vagonlarının, ekskavatörlerin, kule vinçlerinin, araba lastiklerinin, toprağı işleyen traktör aletlerinin, yüksek gerilim hatları için izolatörlerin, alet, cihaz ve çeşitli araçların modellerini görmeyi beklerdi. Fakat tüm bunların yerine Kovalev’in çalışma masasında, savaştan önce bir gemi inşa fabrikasında yapılmış bir yük-yolcu gemisinin küçük, parlak bir modeli duruyordu; pencerenin yanındaki küçük masada ise kalın, plastik bir levhanın üzerine bir cihazın parçaları serpiştirilmişti. Oda öylesine büyük ve boştu ki sesler yankı yapıyor, mühendisler kendi aralarında neredeyse fısıltıyla konuşuyorlardı.

Kovalev omzunda bir havluyla geri döndü. Cihazın parçalarının bulunduğu küçük masaya yaklaştı ve özene bezene ellerini silerken, neşeli bir şaşkınlıkla konuşmaya başladı:

“Bizim yerli ustalarımız, siz de çok iyi biliyorsunuz ki yoldaşlar, akıl almaz insanlardır. Misal önünüzde duran bu cihaz... çok hassas bir yağ ölçüm cihazı... İçten yanmalı motorlar için çok önemli ve gerekli. Elle yapılmış! Bu ustalar elleriyle mükemmel bir makine yapmış ve henüz bunun toplu üretimine geçemiyoruz.”

“Ne zorluğu var?” diye sordu Korney Pavloviç küçük masaya yaklaşılarak.

“Mesele şu ki, pistonun minimum aralıkla silindire takılması gerekiyor; öyle ki denemelerde on atmosfer basınç altında dahi olsa bu aralıktan bırakın yağı, gaz bile sızmasın.”

“Vay canına!” dedi Korney Pavloviç. “Yani aslında bunun anlamı pratikte hiç boşluk olmaması demek.”

“Evet! Ve saat fabrikasında gerekli ayarı yapacak ustalar bulundu –zaten topu topu iki usta var– ayrıca silindir ve pistonun yüzey işleminin hassaslığını ölçüyorlar... İnanamazsınız!” Kovalev gülen gözlerle herkese baktı. “Sözüme inanın. Bu hassaslığı elleriyle ölçüyorlar!..”

Kovalev havluyu dolaba astı ve yeniden herkesi yeşil kumaşla örtülmüş masanın etrafına davet etti.

“Eee anlatın bakalım,” dedi. “Neden geldiniz? Sizi dinliyorum yoldaşlar.”

“Bizim size gelme nedenimiz, Dimitri Dimitriyeviç işte bu.” İvan Stepanoviç evrak çantasından çıkardığı büyük Sovyetler Birliği haritasını masanın üzerine açtı. Mühendisler onun keten bezine yapışmış kalın kâğıt kıvrımlarını elleriyle düzleştirmesine yardım ettiler. “Görüyorsunuz, çizili oklar, daireler, kareler var... Önümüzdeki savaşın planı. Bir ay önce bu odada, bu bölge komitesi bürosunda bize, tam sürelerinde, noktası noktasına belirlenmiş aşamalarda atölyelerin yeniden yapılanmasını, kesintisiz üretim hatlarının yapımını gerçekleştirme ve bu arada fabrikanın üretim faaliyetini, ana bandın devreye girdiği günün geminin de kızağa konduğu gün olacağı ve aynı gün gemilerin ritmik, aralıksız üretiminin başlayacağı şekilde düzenleme görevi vermiştiniz. Biz atölyelerde enine boyuna düşündük, tartıştık ve bölge komitesinin kararlarını yerine getirebileceğimiz programı saptadık. Fakat işte başka bir cephede daha savaşma zorunluğu ortaya çıktı. Fabrika tedarikçileriyle mücadele etmemiz gerekiyor. Sizin yardımınızı istiyoruz Dimitri Dimitriyeviç.”

“Daha kesin bir ifadeyle...”

“Daha kesin bir ifadeyle mi?” diye devam etti İvan Stepanoviç. “Bölge komitesi bunu bizden çok daha iyi biliyor ki biz büyük ölçüde,

hem de çok büyük ölçüde tedarikçilere bağımlıyız. Yeni Kramatorski fabrikası... ‘Elektrostal’... ‘Uralmaş’...” Ağzından çıkan her kelimeyle Lada’dan Donbas’a, Moskova yakınlarına, Ural’a, Petrozavodsk’a, Taşkent’e, Dnepropetrovsk’a, ülkenin pek çok şehrine, bölgesine, yöresine parmağıyla bir hat çiziyor ve şunları diyordu: “Burada büyük bir döküm fabrikası var. Orada yüksek kaliteli çelik üretiliyor. İşte türbin kanatları... Elektrik ekipmanları... Telefon istasyonları... Karellya akağacı... Renkli döküm... Kayın ağacı... borular...”

Eğer İvan Stepanoviç’in bu açıklamalarını dışarıdan biri duysaydı, Sovyetler Birliği’ndeki tüm şehirlerin, tüm fabrikaların, atölyelerin, büyük küçük tüm işletmelerin, Lada diye bir yerde inşa edilen gemiler için çalıştıklarını düşünebilirdi. Ve bu konuşmaya denk gelen dinleyici aslında çok da yanlış düşünmemiş olurdu. Lada’ya, Kolsk yarımadasından nikel, Balkaş’tan bakır, Orta Asya’dan hint keneviri, Leningrad’dan her türlü cihaz gönderiliyordu; yani Lada’da inşa edilen gemiler için ülkenin çalışmayan köşesi yoktu.

“Ve eğer bu güne kadar,” dedi İvan Stepanoviç, “şu ya da bu şekilde diğer malzemelerin en fazla bir ya da iki ay geciktirilmesini kabul etmiş olsak da, şimdi fabrika büyük bölmelerin montajına, gemilerin aralıksız üretimine geçerken aylık değil, haftalık, bir günlük gecikme bile işimizi aksatır, fabrikanın üretim ritmine yansır. Biz, bu sorunu çözmek için bölge komitemizin, diğer bölge komiteleriyle bağlantıya geçmesini istiyoruz...”

“İvan Stepanoviç,” diyerek onun sözünü kesti Kovalev, “ben diğer bölge komitelerinin biz olmadan da bu sorunu çözebileceklerini düşünüyorum. Biz, işletmelerimizden planlarını zamanında yerine getirmelerini talep ettiğimiz zaman hiçbir yerden özel bir mektup beklemeyiz. Devletin planlarını yerine getirmek yalnızca bizim değil, her Parti örgütünün ilgilenmesi gereken bir görev. Başka ne işleri var ki! Her Parti örgütü, devletin planlarını yerine getirmekle yükümlüdür.”

“Evet orası öyledir ama...” İvan Stepanoviç hâlâ boyalı haritasının önünde duruyordu. “Yine de bir hatırlatmanın zararı olmaz.”

“Sizin tedarikçilerin bulunduğu Parti bölge örgütlerine elbette mektuplar yazabiliriz, sorun değil; asıl mesele bu değil yoldaşlar; sizi temin ederim ki bu değil. Meseleyi uzaklarda aramayın. Mesele

çok yakında, burnunuzun dibinde, fabrikanızda. Siz şimdi bölmelerin montajını yapıyorsunuz... Perçini hemen hemen tamamen bırakıp elektrot kaynağına geçiyorsunuz. Ama perçincilerinizin güzel bir günde bir anda işsiz, yalnız işsiz de değil, mesleksiz kalacakları konusunda neden hiç endişelenmiyorsunuz? Peki ya sizin kaynakçılar işlerinde ne kadar usta? Otomatik kaynağı* ne kadar iyi biliyorlar mesela? Ustaların becerileri yeterli mi?”

Kovalev, kuşkuyla İvan Stepanoviç’e, Jukov’a ve diğer mühendislere baktı. Herkes susuyor, herkes zihninden fabrika personelinin geçiyordu.

“Fabrikanın yeniden yapılanma planıyla karşılaştığımda,” diye yeniden söze başladı Kovalev, “beni ne şaşırttı biliyor musunuz? Bizim yapmamız gereken değişiklikler dışarıdan çok da önemli görünmüyordu. Atölyenin birini büyütmek, diğerini taşımak, üçüncüsünü inşa etmek hiç de köklü bir değişiklik gibi değildi. Fakat bu yanlış bir düşünce. Değişiklikler dışarıdan çok fabrikanın, derin, iç yaşamında muazzam olacak; bu değişiklikler hiç duyulmamış sürprizlere gebe. Fakat her türlü gecikme tehlikesini ortadan kaldırmak, zorlukların ve engellerin üstesinden gelmek, topluluğu doğru yönlendirmek için onları önceden öngörmek, tahmin etmek gerekir. Bölge komitesinin ileriye görebileceğinizden bir kuşkusu yok; işte tedarikçilerden gelebilecek sorunları öngördünüz. Bu doğru. Fakat elektrot kaynakçıları ve perçinciler örneği, ki böyle örnekler aranırsa onlarcası bulunur, kendi evinizde de üzerinde derin derin düşünülmesi gereken şeyler olduğunu ortaya koyuyor.”

İvan Stepanoviç, Kovalev’in verdiği boşluktan faydalandı.

“Personelden bahsettiniz Dimitri Dimitriyeviç... Bize ustalardan bahsettiniz...” Pencerenin yanındaki küçük masayı işaret etti. “Bizde böyle ustalar yok mu sanıyorsunuz? Bizde her atölyede, her bölümde...”

“Affedersiniz, keseceğim!” Kovalev, İvan Stepanoviç’i durdurmak ister gibi elini kaldırdı. “Konuşmanızı tamamlamanıza gerek yok çünkü ne diyeceğinizi biliyorum. Sizin ustaları da biliyorum. Elbette on-

* Hem kaynak işlemi hem de kaynak edilen parçaların değiştirilmesi tamamen mekanize edilmiş kaynak metoduna denir. -çev.

ları koruyalım.” O bir saniyeliğine durakladıktan sonra aniden sordu: “Yoldaşlar siz hiç Leningrad yakınlarındaki Pavlovski sarayında bulundunuz mu? Hatırlar mısınız Korney Pavloviç, orada, sekize benzeyen küçük salonda savaştan önce iki bronz fener asılıydı. Onları metalden değil, dantelden yapılmış sanırdım. Birbirlerinden hiç farkı yoktu. Yalnız biri Paris’te yapılmış, Fransız kralı tarafından Rus imparatoruna hediye edilmişken, diğeri ise o zamanın Rus serf ustaları tarafından yapılmıştı. Üstelik Rus ustalar: ‘Yurtdışından örnek getirmeye gerek yoktu, biz daha iyisini uydurabilirdik’ demişlerdi. Gerçekten de ustalar öyle şaşırtıcı güzellikte metal çiçekler yapmışlardı ki, bu çiçeklerin sapları, ancak Tula’lı Levşa’nın İngiliz piresini nalladığı çivilerle karşılaştırılabilecek incelikte tüylerle kaplıydı. Fakat... Bu ‘fakat’a dikkatini zi rica ediyorum, böyle ürünler aylar süren bir çabanın sonucu ortaya çıkarlar. Bizim saat fabrikasının büyücülerinin sanatına da hayranım.” Kovalev küçük masada duran pirinçten yapılmış cihaza doğru bir hareket yaptı. “Ancak böyle bir aleti bugün olduğu gibi doksan altı saatte değil, motor inşa sektörünün talep ettiği bir-bir buçuk saatte yapmak gerekiyor ve şimdi bunun üzerinde üç araştırma enstitüsü, iki fabrika çalışıyor. Size samimiyetle bir şey diyeyim mi? Ben üç gündür ellerimi gaz yağıyla kirlettim ve kendi uzmanlığımı hatırladım.”

Kovalev neşeyle gülümsedi. Gülümseme yüzünde bir an belirdi, sonra yüzü yeniden ciddileşti.

“Bu büyücüler ne yapıyor?” diye devam etti. “Saatlerce oturuyorlar ve en ince taşlama halkaları üzerinde ellerini kullanarak perdah yapıyorlar. Çalışmaya başlamadan önce kendi parmaklarının sıcaklıklarını ölçüyorlar. Neden biliyor musunuz? Parmaklar ne sıcak ne soğuk olmalı, aksi halde metal onların ellerinde genişler ya da daralır. Şu büyücülüğü görüyor musunuz! Bizimse makinelerle bu cihazları üretmemiz lazım. En önemlisi ise üretmek değil, tam boyutlarını belirlemek. Isı değişimlerinden etkilenmeyecek bir ölçüm aleti üretmek için çalışıyoruz.”

Jukov, Kovalev konuşurken, ucu keskin bir kurşun kalemle notlar alıyordu. Kovalev bir yudum su içmek için durduğunda sözü o aldı.

“Tamamen haklısınız. Bugün en önemli şey bizim ne yaptığımız; fakat bunu nasıl yaptığımız da daha önemsiz değil. Yarın sanayide

en temel talep bu olacak. Eskiden de insanlar dev yapılar dikiyordu. Keops piramidi gibi. İnşası yıllar sürmüştü! Uzağa gitmeye gerek yok. Petersburg'daki İsaakievski Katedrali'nin inşası kırk yıl sürdü. Ya Moskova Devlet Üniversitesinin temeli ne zaman atıldı? Üç yıl önce Lenin Tepeleri'nde sadece ekskavatörler ve damperli kamyonlar görüyordum. Bugün, yüksekliği iki İsaakievski Katedrali'nden daha büyük olan bu yapı bitti. Ya da mesela Moskova metrosu..."

Jukov örnek üstüne örnek veriyordu. Onun bu örnekleri yeni komünist örgütlenmenin olağanüstü sonuçlarıydı.

Anton oturmuş, ilgiyle dinliyordu. Fabrikanın yeniden yapım planının tam da gemi yapım işçilerinin emeğini yeni bir niteliğe, komünizmin büyük yapıları dönemiyle uyumlu olacak bir niteliğe geçirme isteğiyle dolu olduğunu düşünüyordu. Hem Kovalev hem Jukov haklıydı, işçileri, ustaları, mühendisleri, organizasyon ve verimliliğin daha yüksek aşamasına geçmek için maharetle hazırlamak gerekiyordu.

"Evet, tekrarlıyorum," dediğini duydu Kovalev'in, "ustaları korumamız lazım, onları koruyun yoldaşlar! Fakat makine ve mekanizmanın ustalarını, komünist emeğin yeni ustalarını çoğaltalım!"

Kovalev ayağa kalktı, yazı masasına gitti, dosyasını karıştırdı ve küçük bir fotoğraf çıkardı. Fotoğrafta bir gül vardı. Dalından yeni koparılmış, taze, ince taçyaprakları, sivri dikenleri, tüylü sapı, damarlı, kenarları tırtıklı yaprakları sanki üzerine düşen parlak sabah çiyini hâlâ koruyormuş gibiydi.

"Güzel mi?" diye sordu Kovalev herkese tek tek fotoğrafı göstererek.

"Muhteşem!" diye yanıtladı Korney Pavloviç. "Hassas döküm yöntemiyle yapılmış. Çelik gül. Geçen yıl, Ural fabrikalarından birinde bunun aynısını görmüştüm."

"Ne dantel gibi fenerlerden," diye devam etti Kovalev, "ne de serf ustalarının yaptığı bronz ya da pirinç çiçeklerden geri kalır. Onun yapımı bir ay değil, saniyeler sürdü ve bizim büyücülerin ellerinden değil teknikerlerin ellerinden çıktı. İşte biz sizinle gemileri de böyle inşa etmek zorundayız. Teknik işe karar vermeli ve sanatın en yüksek derecesine ulaşmalı. Böyle bir yüzyıla girdik!"

Yıllarını verdikleri mesleklerini hevesle yapan insanlar sık sık bu mesleklerin gözleriyle çevrelerine bakarlar. Bazen bir tren vagonunun dar koridorunda, pencerenin önünde durursun, birden yanına, omuzlarına üçlü, dörtlü şeritler takmış bir albay ya da general gelir. Orlov veya Kursk'un tümseklerle kaplı tarlaları, hendekleri, seyrek koruları trenin iki yanından hızla geçer, yamaçlarda ayçiçekleri sararır, mısır sapları gümüş koçanlarını sallar. Sen tüm bunları görürken, yanındaki gözlerini kısıp, vagonun penceresinden görünmeyen bir yerlere, uzaklara dalgın dalgın bakar. Aniden onun bakışları hendeklerin, ayçiçeklerinin ötesine geçer... Sen de oraya bakarsın: bir tepe, onun önünde ortasından asfalt yol geçen bir ova; bu yol, puslu kayın korularından geçip üzerinde beyaz çan kulelerinin sivri sivri görüldüğü eski bir kasabanın yeşil korularına doğru gidiyordur. Orta Rusya'nın her köşesinden zenginlik fışkıran bu peyzajında özel hiçbir şey yoktur. O zaman subay neden böyle canlanmıştı, bakışlarını neden bu kadar canlı bir biçimde tepeden ilerideki korulara, korulardan kentin kenar mahallelerine ve tekrar tepeye çevirmişti? Asfalt yola hâkim tepe, yüksekliğiyle yoldaki her şeyi kontrol eder ve yakın zaman öncesinin tabur komutanı, şimdinin alay ya da tümen komutanı, siperleri, hendekleri kafasında buraya kazar, çünkü burayı taktik sorunları çözmek için uygun bir yer olarak görür, düşmana darbeyi vurmak için birliğini buraya yerleştirir. Biz sizinle bunun bir hendek olduğunu düşünürken bu aslında bir hendek değil, havan topu bataryası için hazır bir atış mevzisi; biz koruluğa hayran hayran bakarken, bu bir koruluk değil, askerler ve teçhizat için bir sığınaktır; yol, bildiğimiz yol değil, askerî araç gerecin taşındığı bir yol ve çan kulesi kerteriz noktası gibi bir şeydir; mısırla ayçiçekleri de herhangi bir anda kamuflej için kullanışlı malzemelere dönüşür.

Hiç kimse Viktor Jurbin'in, körfez kıyıları boyunca kudretli sütunlar gibi uzanan asırlık çam ağaçlarının olağanüstü güzelliğini fark etmediğini, Vryajka'daki yeni parka dikilen genç meşe ve kayın ağaçlarının neşeli gürültüsünü duymadığını, şehir sokaklarındaki karaçam ve diş budak ağaçlarına bayılmadığını ve Tarih Müzesi'nin

yanındaki sedir ağaçlarının önünde durmadığını söyleyemezdi. Fakat o öylece durup, yaklaşık yirmi yıl önce Lada'ya getirilen bu tayga sakinlerine, onların düz gövdelerine, dallarında tutam tutam bir araya gelmiş, bu yüzden de koyu renk sedir yapraklarının her zaman karışık ve dağınık görünmesine neden olan uzun iğnelerine bakar ve bu arada onunla aynı meslekten olmayan birinin gözünden kaçan başka bir şey görürdü. Gövdeler, bu gövdelerin saydam reçine damlaları içindeki pürtüklü kabuğu, birbirine karışmış dallar, ağacın sadece dışıdır. Viktor Jurbin daha çok onun "ruhuna" hayranlık duyardı. Güçlü ve güzel sedir, tayganın kralıdır. Viktor ise mütevazı, yaşlı armut ağacını bu güzelliğe tercih ederdi. Sedirin muhteşem görünüşünün ardında onun sarı-kahverengi dar kaburgalı gövdesinin karaçam ya da sıradan çamdan bile daha dayanıksız olduğunu, sedirin ne kadar pürüzlü olduğunu görmeyiz; oysa soluk pembe kerestesiyle armut sağlamlıkta meşeyi geçer ve ayna parlaklığında, harika cila tutar; armut yeryüzündeki tüm ağaç türleri içindeki en sert ve güçlüsü olan hayat ağacı gibi sıkıdır ve nemden bükülmez.

Viktor'un önüne, kızıl, siyah, pembe, kızıl-kahve vb. diye isimlendirdiği kayın, gürgen, ceviz, çınar, palmiye ağaçlarının "ruhları" çıkmıştı. Bu ruhlar ne kadar karanlıktır! Orada eğrilikler, çatlaklar, bükümler, çürümeler, mantarlar, morluklar, kabarmalar, budaklar gizlenmiştir. Kusurları çeşit çeşittir. Budakları ele alalım. Boynuzlu budaklar hemen her zaman dökülürler. Çevresinde beyaz tozlarla çevrili çürük budaklar oluşur; bu budaklar bizim sevimli kayın ağacına musallat olur. Tütün ve ısırgan otu budakları da vardır. Tütün budağı toz haline gelir, ısırgan otu budağı ise çürür ve bu çürük, ağacın tüm çevresini sarar. Çürüme, diğer tüm kusurların en tehlikelisidir. Fakat bükümlü ağaç da kötüdür. Bazen bir ağacı kesmek için debelenirsin; ağaç sanki kalın da değildir ama balta kesmez, her seferinde bükümlü yerlere vurursun; ağacın lifleri ağaç gövdesinde spiral, helezonik bir şekil almıştır. Böyle bükümlü bir ağaçtan aldığın keresteyi ne gemi güvertesinde ne iskele yapımında, ne mobilyada kullanabilirsin. Bir diğeri kıvrımlı ağaç. Bu da bir kusurdur; lif dalgalı haledir fakat ceviz, karaağaç ya da kayın için bu kusur aniden çok değerli bir şeye dönüşür: Kıvrım ahşap katmanlarına çok güzel

bir şekil verir; kalınlığında ürünün değerini katlayan olağanüstü bir resim ortaya çıkar.

Viktor, tüm bu mobilyacı-marangozluk bilgeliklerine elbette hâkimdi. O, model üzerinde çalışmış bir marangozdu. Bu modeller üzerinde savaş zamanı, savaş gemileri fabrikaya tamir için geldiğinde çalışmaya başlamıştı. O zamanlar onarım çalışmalarını bir an önce bitirmek için kamaraların ve salonların dekorasyonuna daha az önem veriyorlardı. Sırf geminin rıhtımda kalma süresini kısaltmak, onu bir an önce denize geri göndermek için çizim yapmak yerine hemen oracıkta modelleri hazırlayıveriyorlardı. Böylece Viktor bir anda modelci olmuş, kendini model yapmaya kaptırmıştı. Bunu yapmayı çok seviyor, salona, dolaplara, koltuklara, panellere dönmek istemiyordu. Önceden gemiyi sadece dışarıdan, ön taraftan biliyordu. Modele başladıktan sonra, kendi deyimiyle, geminin organizmasını öğrendi. Ekseriye, teknik projelerde genel özellikleri çizilmiş mekanizmaların ve teçhizatların modellerini hazırlıyor; onların tam boyutlarını, tam yapılandırmalarını yerinde belirlemesi gerekiyordu. Viktor, tasarımcılarla birlikte ambarlara, makine bölmelerine, pervane millerinin koridorlarına, geminin, bırakın denizci olmayanları, çoğu denizcinin bile varlığından haberdar olmadığı dar, kasvetli geçitlerine giriyordu. Fabrika atölyelerinde kim bilir ne kadar çok eşi bulunmaz ayrıntı, çizimlere göre değil, Viktor'un modellerine göre yapılmıştır!

Tasarladığı tezgâh, onun çok daha verimli çalışmasına yardım edecekti. Viktor'un şimdi günde birkaç kez gemiye gidip oradan model atölyesine geri dönmesi gerekmiyordu. Jukov'un tavsiyesi üzerine tezgâh çelik değil alüminyum alaşımdan yapılmış, böylece tezgâh nereye istenirse oraya götürülüp kurulabilir hale gelmiş, modelde istenen değişiklikler kolayca yapılabilir olmuştu. Bu Zinaida Pavlovna'nın tezgâhın denenmesi sırasında çok doğru olarak söylediği gibi gerçek bir zaferdi.

Fakat Viktor, ruhunun en yükseğe çıktığı, kendini muzaffer hissettiği bir anda, Lidya'nın kafa karıştırıcı, anlaşılmaz, berbat olayıyla karşılaştı. Lidya'nın ortadan kaybolmasının nedenleri hakkında ailede öyle tahminler yapıyordu ki! Matvey Dede bile onun Aldan'a altın aramaya gittiğine karar vermişti. "Uyduruyorsun ihtiyar!"

diye kızmıştı ona Agafya Karpovna. "İnsanlar acı içinde, sen dalga geçiyorsun." "Neye ağlayacakmısınız?" diye yanıt verdi Matvey Dede. "Memlekette karı kıtlığı mı var? Bu gittiyse Vitka başkasıyla evlensin." Hiç kimse onu dinlemiyor, hiç kimse ona inanmıyordu, onun söylediği sözleri, bu gibi durumlarda hep söylenen, başkasına ait, beylik sözleri hepsi biliyordu. Kendi de onlara inanmıyor, yeryüzünde ne kadar kadın olursa olsun yalnızca birinin bir erkeğin hayatına gireceğine inanıyordu. Diğer taraftan da bu "tek" kadın Viktor için, kaçak Lidya mıydı? Böyle birine bir daha rastlar mısın? Hayır, hemen rastlamazsın. Onu nerede, nasıl aramalıydı? Acaba nerede olduğunu kim biliyordu? Bazıları onu gezmelerde, danslarda arıyor, içkisini içerken şu alımlı kadın ya da şu lafını esirgemeyen diğeri, o değil mi diye etrafa bakınıyorlardı. Bazıları, nasıl bir işçiydi kendisi, Şeref Tahtası'nda fotoğrafı var mı, bir baksana diye akıl veriyorlardı. Her türlü, her şekilde, her yerde, aranıyor ama bir türlü bulunamıyordu.

Viktor yakınlarıyla sohbetlerinde kendini bir şekilde suçlu hissederek konuşmuyor, düşüncelere dalıyor ve ne kadar düşünceye dalarsa Lidya'yla ortak yaşamlarının olması gerektiği gibi gitmediğinin, en başından itibaren gerçek bir dostluk kuramadıklarının ayırdına varıyordu. Başlangıçta bir aşk vardı, bu doğru ama dost olamamışlardı. Ya sonra?.. Eğer bakılırsa hiçbir ortak yönleri yoktu. Onun Eski ve Yeni kasabanın sakinlerinin hasta kayıtlarını tutması Viktor'un umurunda bile olmamıştı. Ahşaplar, çubuklar ve kontrplaklar da Lidya'nın umurunda değildi.

Viktor'u eşine bağlayan alışkanlıktı ve yine de karısı, Viktor için kendi çapında değerliydi. Lida varken sanki onun varlığını hiç fark etmiyor ama yokluğunu her adımda hissediyordu.

Viktor, Lida'yı bayramdan sonra, her zamanki yerinde, poliklinikte buldu.

"Beni boşuna aradın," dedi ona Lida soğuk bir şekilde, bir yabancı gibi. "Bir daha eve gelmeyeceğim. Orası hiçbir zaman benim evim olmadı, kendin biliyorsun."

Viktor, Lida yedi ya da sekiz yaşlarındayken annesinin öldüğünü, ondan sonra teyzesinde kaldığını, kendisiyle karşılaştıktan sonra, sırf

sevmediği bir ailenin yanında kalmamak için hemen onunla evlendiğini biliyordu.

“Fakat neden, neden böyle oldu Lidya?” diyerek şaşkınlıkla soruyordu Viktor kayıt penceresinin önünde durarak.

Lida, konuşmak istemediğini, ayrıca da bunun için poliklinikten daha kötü bir yer ve iş saatinden daha kötü bir zaman olamayacağını söyledi.

Yine de bir konuşma oldu. Viktor Lidya’yı iş çıkışına kadar bekledi. Sokaklarda birlikte üç saate yakın dolaştılar ve Lida ona Viktor’un ilk kez duyduğu pek çok şey anlattı.

“Siz hepiniz, en başta da sen, egoistsiniz!” dedi kendisinin de hiç alışık olmadığı ateşli bir öfkeyle. “Siz sadece fabrikayı düşünür, sadece gemilere özen gösterirsiniz! Sizi yalnız bunlar ilgilendirir. Yalnızca bunlar! Bu egoizm değil de nedir! Benim başka bir şeye merakım olsa yüzüme tükürürsünüz!.. Tükürmez misiniz?”

“Ne diyorsun sen Lida? Kim tükürüyor?”

“Kim mi? Sen, siz, hepiniz! 6 Kasım’ı hatırla!”

Viktor önce 6 Kasım’da ne olduğunu hatırlayamadı ama sonra bir anda yüzü karardı. 6 Kasım onların evlilik yıldönümüydü, bunu nasıl unutabilmişti! Her sene, on iki yıl hiç aksatmadan, o gün, ailede yapılan küçük bir törenle kutlanırdı: Lida’ya sabahтан hediyeler verilir, börekler pişer, akşam eğlence olurdu. En iyi hediye her zaman Viktor verirdi. On üçüncü evlilik yıl dönümlerini nasıl olmuştu da unutmuşlardı? Börekler yine pişmiş ama Lidya Jurbınler’e katıldığı için değil. Unutulan yalnızca hediye de değildi, sabah kutlamayı da unutmuşlardı. Varsa yoksa gemi, gemi... Her şeyde o suçluydu. Lida haklıydı. Gemi düşünülmüş, gemi hakkında kaygılanılmış ve geri kalan her şey unutulmuştu.

“Okuldan bir kız arkadaşım var, hipodromun arkasında oturuyor,” dedi Lida aniden Viktor için beklenmedik bir sertlikle. “İşte bu 6 Kasım’ı ben onunla kutladım. Fakat tabii evlilik günü gibi olmadı.”

Viktor onu eve gelmesi için ikna etmeye çalıştı ve artık daha farklı davranacağına dair söz verdi; söz verdi vermesine ama büyük bir inançla, hararetle bu sözü vermemişti çünkü bunun nasıl yapılacağını, nasıl olması gerektiğini kafasında canlandıramıyordu. Sözler

Lida'ya tesir etmedi, gözlerinde yaşlar parıldamasına rağmen sert tutumunu sürdürüp trolleybüse bindi ve uzaklaştı.

Viktor evde herkese bu buluşmayı anlattı.

“Ah Vitya, ah!” diyerek başını salladı İlya Matveyeviç. “Bu işin suçlusu sen değil misin? Kostya'yla Dunyaşka'ya bir bak. Bir gün sine-madalar, bir gün körfezdeler... Neşeleri yerinde, keyiflerine bakıyorlar. Benle annene bak. Biz ihtiyarlar kol kola geziyoruz, tiyatroya, operaya gidiyoruz. Ya siz ne yapıyorsunuz? O kendi kendine, sen kendi kendine. Keşişler gibi kapattın kızı ondan sonra da sesini çıkarmasın istiyorsun. Henüz genç, güzel bir kadın o, senin manastır kurallarına uymaz. Bu durumda ondan çok seni kabahatli buluyorum oğlum.”

“Kendini suçla İlya, başkasını değil,” dedi bu akşam Yakornaya'ya gelen Vasili Matveyeviç.

“Neden kendimi suçlayacakmışım?” diye sordu İlya Matveyeviç dikkat kesilerek.

“Kendi evine bir düzen getirmeyi başaramadın, sizin evde yaşayan bir insanın diğerlerinden uzak, bir yabancı olmasına izin verdin. Aile meselelerini kavrayamıyorsun canım kardeşim. Sizde ne oluyor? Aleksey'in olayı, Viktor'un olayı... Aile, devletin bir hücresidir. Aile konusunda hiç birinizin kendi kafasına göre, gelişigüzel davranmaya hakkı yok.”

Tartışmalar, küfürler, bağırtilar havada uçtu; masaya yumruklar vuruldu; en fazla yumruğu da elbette İlya Matveyeviç vuruyordu, Vasili Matveyeviç ise kendini tutarak yumruğunu masanın tablasına bastırıyordu.

“Kim onu kenara atmış, kim?” diye bağırıyordu İlya Matveyeviç. “Buyur, devam et, ne biliyorsan söyle!”

“Onun ne istediğiyle hiç ilgilendiniz mi? Sabahtan akşama kadar kendi düdüğünüzü çaldınız.”

“O da kendi düdüğünü çalsaymış. Elinden alan mı olmuş!”

İlya ve Vasili kardeşler hayata, insana farklı açılardan bakarlardı. İlya, her bir insandan aktif olmasını bekler, istediğini elde edebilen azimli insanları severdi. Vasili bu aktiviteyi insanlara öğretmeye, onlarda aktivitenin uyanmasına yardım etmeye hazırdı. İlya, kavşakta duran, kendi yolunu bulamamış insanı var bile kabul etmezdi. Böyle

bir insan onun için yok hükmündeydi. Vasili ise böyle bir insana, gitmemesi gereken bir yola sapmaması, bizimle birlikte yürümesi için en fazla dikkatin gösterilmesi gerektiğini düşünürdü.

4

“Fabrika komitesi üyesi yoldaşlar,” dedi Gorbunov masanın altında dizlerini ovuşturarak, “şu an sahip olduğumuz kulübümüz tüm başkanlıktaki en güzel kulüp. Bina ve ekipman anlamında bizden daha iyisi yok! Çalışmada ise en kötüsü biziz! Bunun neden olduğunu hiç anlamıyorum. Hiç!”

“Nedeni çok basit,” dedi Jukov. “Burası kulüp değil, şehir sineması ve dans pisti.”

“Kütüphaneyi unuttunuz,” diye ekledi Veniamin Semenoviç. Üzerinde askerî üniformaya benzer bir takım elbise, sarı renkli deri tozluklar, elinde açık bir bloknot, sinekkaydı tıraşıyla dolabın yanındaki köşede oturuyordu. “Kütüphanenin altı yüz elli düzenli okuyucusu var!” Veniamin Semenoviç burnundaki sekiz kenarlı etkileyici gözlüğünü düzeltti.

“Kütüphane, dans pisti, sinema, bunlar hâlâ bir kulüp için yeterli değil,” diye cevapladı Jukov. “Gruplara, çalışma odalarına, dinlenme odalarına gelen düzenli ziyaretçilerin sayılarını söyleyin. Yeni insanı eğitmek, yeni programımızı yerine getirmek, fabrikanın yeniden yapılandırmasına katkıda bulunmak için düzenlenen kulüp etkinliklerini bize bir anlatın. İşte tüm bunları bilmek istiyoruz.”

“Gruplara gelirsek... Örneğin biçki dikiş grubuna düzenli olarak yirmi altı kişi geliyor.” Veniamin Semenoviç bloknotunun sayfasını çevirdi. “Müzik grubunda ise, eee kaç kişi vardı...”

“Neden ‘vardı’ diyorsunuz? Şimdi yok mu?”

“Yöneticisi gitti. Yenisini de bulamıyoruz. Ben şahsen müzisyen değilim.” Veniamin Semenoviç, kendini çok haklı bulan bir insanın sırtmasıyla yanıt verdi.

“Fakat siz şahsen,” Jukov bu “şahsen” sözcüğünün özellikle altını çizdi, “eski bir yönetmensiniz bildiğim kadarıyla. Yalnızca müzik grubunun değil, drama grubunun da olmamasını nasıl açıklarsınız?”

“Bunu Yoldaş Nikolay Rodionoviç Gorbunov’a sorun,” dedi Veniamin Semenoviç.

“Mümkün değil yoldaşlar,” dedi Gorbunov kâğıtlardan gözlerini kaldırarak, “bu şartları kabul edemem. Veniamin Semenoviç drama grubunu yönetmek için bin iki yüz ruble talep ediyor! Böylece kulüp için bin, grup için de bin iki yüz ruble oluyor istenen para.”

“Biz sanattan bahsediyoruz!” diyerek onun sözünü kesti Veniamin Semenoviç. “Nasıl anlamıyorsunuz? Sanat insanın tüm gücünü ister. Eğer insan tüm gücünü verirse, ona...”

“Bu parlamento tartışması da neyin nesi?” diyerek söz aldı İvan Stepanoviç. “Kulübün çalışması lazım, işte o kadar! Şu binaya bir bakın, bina değil sanki saray! Onun inşasına ne kadar para gitti haberiniz var mı!..” İvan Stepanoviç öfkeden kızarak rakamları sıraladı. “Ölü sermaye. Kulüp değil, cenaze evi! Ben en sert önlemlerin alınması konusunda ısrar ediyorum.”

“Herhalde beni işten çıkartmayı ve kulübün açıldığı günden bu yana en kesin önlemleri almayı önereceksiniz,” dedi Veniamin Semenoviç omuzlarını silkerek. Bloknotunu kapatıp ceketinin cebine koydu; her şey apaçık ortada denebilirdi, eski nakarat tekrarlanıyordu. “Kulüp on dört yıldır var,” diye ekledi. “Bu on dört yılda on beş kulüp başkanı değişti. İsterseniz isim isim sayabilirim.”

Toplantıdakiler şaşkına dönmüştü. Hiç kimse bugüne kadar böyle bir hesap yapmamıştı. Başkanlar geliyor ve gidiyor, hemen hiç kimse bir iz bırakmıyordu. Bunların çoğu için hepsinin aynı kişi olduğu, hepsinin aynı şekilde kötü çalıştığı, hiç fark edilmeden birbirlerinin yerine geçtikleri söylenebilirdi. Fakat bunların sayısı beş, bilemedin altı falandır diye düşünüyorlardı yoksa on beş değil! Şu anda kimlerin neden ayrıldığını hatırlamak mümkün değildi. Bazısı iki üç ay kulüp başkanlığı yapmıştı. Beş, altı gün başkanlık yapıp gidenler bile vardı.

Onların içinde en fazla başkan kalan, iki buçuk yılla Veniamin Semenoviç’ti.

O şöhret düşkünü bir adamdı. İlk şiirini on dört yaşında yazmıştı. On yedi yaşını doldurduğunda bölge gençlik gazetesi onun çok sayıdaki şiirlerinden birini yayımlandı. Sekiz satır bir şeydi. Fakat bu Veniamin Semenoviç’e, ya da o zaman onu isimlendirdikleri sevimli

ismi Venik'e, üniversitenin edebiyat bölümündeki kız arkadaşının kalbini fethetmek için yetmişti. Sonra evlenmiş, bir kızı olmuş, ona "tayga" kelimesinden türeyen tuhaf bir isim, Taygina adını takmıştı. Eğitimi zor olmuştu; Taygina'ya ırmık lapası almak için para kazanması gerekiyordu. O tek günlük dinlenme kamplarında animatörlük yapmaya başlamış ve birkaç ay sonra bunun üzerine bir broşür yazmış ve bu broşür yayımlanmıştı.

Broşür ona gazetelerin yazı işlerinde çalışma imkânı vermişti. Ancak küçüklüğünde hep çocuklardan dayak yiyen Veniamin Semenoviç'in şamatacı ve böbürlenmiş karakterine yıllar, dayanılmaz bir kavgacılık tutkusunu da ekleyince hiçbir yazı işlerinde tutunamadı. Fakat cesaretini de yitirmedi. Büyük inşaat projelerinin, ilk fırınların, metalürji ve traktör fabrikalarının inşaa edildiği zamanlardı. Veniamin Semenoviç, Katya'yla Lida'ya gerçeği anlatmıştı, bir fabrikadan diğerk fabrikaya dolaşmış, radyo istasyonlarının ve fabrika gazetelerinin yazı işlerinde çalışmıştı.

Stalingrad Traktör Fabrikası kulübüne girdikten sonra kendisinden topu topu iki yaş küçük oğlu olan bir aktrisle yakınlık kurmuştu. Aktris, Veniamin Semenoviç'i iyice kendisine bağlayınca o, Taygina ve annesini terk etmişti. Onları "aşmıştı." Aktris ona, yerel tiyatronun edebiyat bölümü müdür yardımcılığını ayarladı. Sonra yönetmen yardımcısı, sonra ise yönetmenliğe kadar yükseldi. Fakat yeniden aynı hikâye ortaya çıkıyor, bu çekişme tutkusu aynı tiyatrodaki bir yıl bile kalmasına izin vermiyordu. Veniamin Semenoviç, onun yaratıcı yöntemlerini anlamayanlarla, kendisine haset edenlerin yaptığı entrikalar, diye durumu açıklıyordu.

Her şerde bir hayır vardır derler. Çiçek dürbünündeki* nesneler gibi ha bire yer değiştirmesinin ona faydasının dokunduğu da oluyordu. Taygina'nın annesinin sırayla tiyatro adreslerine gönderdiği mahkeme belgeleri her seferinde geç kalıyor, Veniamin Semenoviç artık bilinmeyen bir yere doğru çoktan yola çıkmış oluyordu.

Zaman geçti, aktris yaşlandı, Taygina bir yerlerde büyüdü, okudu; herkes değişti ama bir tek Veniamin Semenoviç değişmedi.

* Kaleydeskop. -çev.

Büyük kısmını Orta Asya'da bir yerlerde geçirdiği Büyük Anayurt Savaşı* onu çok az etkiledi. Savaştan sonra yeniden yazı işlerinde, konferans salonlarında, tiyatrolarda görünüp kaybolmaya başladı. Ve sonunda kader onu Lada'ya kadar getirdi.

Başlangıçta işe büyük bir hevesle sarılmıştı: Kulüpteki gruplar çalışıyor, ilginç konferanslar düzenleniyordu. Veniamin Semenoviç gaz pedalına basmıştı. Fabrikanın yetmiş beşinci yıldönümünün kutlanmasına karar verildiği söyleniyordu, bu da nişanlar verileceği anlamına geliyordu. Veniamin Semenoviç için, savaş sırasında nişan falan kazanmadığı için bu çok önemliydi. Fakat tören gerçekleşmiş, perçincilerden tesviyecilere, hatta temizlikçilerden bekçilere kadar önüne gelene nişan takılmış, bir tek Veniamin Semenoviç es geçilmişti.

Veniamin Semenoviç kırıldı. O da kendinden öncekiler gibi çalışmaya başladı. Neden uğraşacaktı ki? İş ne şan ne şöhret ne zenginlik vaat ediyordu.

Onu defalarca fabrika komitesine çağırmışlar, defalarca işleri daha iyi hale getirmesini talep etmişlerdi. O ise her zaman rahat davranıyordu çünkü çingene gibi oradan oraya taşınmaya alışık olduğu için bu hayat onu hiç korkutmuyordu. Ona ne yapabilirlerdi ki? Kovarlar mıydı? Sovyetler Birliği çok büyüktü. Binlerce tiyatro, gazete, kulüp, konferans salonu vardı. Veniamin Semenoviç illaki onlardan birinde kendine yer bulurdu. Belki en sonunda onu anlayabilecekleri, ona değerini verecekleri bir yere geçerdi. Onurlu olmak! O tüm paralardan daha değerlidir. Kendisi bunun için para harcamaktan mutlu olurdu; evet, para yok diyorlardı, cimriler, bin rubleyi esirgiyorlardı...

"Başkanı değiştirin," dedi. "On yedinciye getirin."

"Öyle de yapacağız," diye sakince yanıt verdi Jukov. "Siz gruplara katılın."

"Benim grup üyesi olmam için çok geç. Bir yıl sonra kırkıncı yaşımı kutlamayı planlıyorum."

"Yoldaş Jukov doğru diyor," dedi Gorbunov. "On altı olduysa, on yedi de olur. Veniamin Semenoviç'ten bir halt olmaz!"

"Olmaz olur mu hiç!" dedi pervane millerinin "kralı" Mişa Tarasov Amca. Vasili Matveyeviç'le yan yana oturuyordu. "Baksanıza

* İkinci Dünya Savaşı. -çev.

kendisine çocuğu yaşımda bir eş almış! Geremediği yerde becerikli, yaman biri zahir.”

“Bu benim özel meselem,” dedi Veniamin Semenoviç, sanki onu gözleriyle buza çevirmek ister gibi küstahça Tarasov’a baktı. “Özel hayatımın karıştırılmamasını rica ediyorum. Umuyorum ki özel hayat fabrika komitesinin kontrolü altında değildir.”

“Fabrika komitesinin değil ama kamuoyunun kontrolünde evet,” dedi Jukov.

Gorbunov, herkesin Veniamin Semenoviç’e açık bir düşmanlıkla baktığını görüyordu ve kendi hisleri de farklı değildi. Veniamin Semenoviç’e Tanrı güç versindi, herkes onu pataklamak için fırsat kolluyordu; toplantının neden yapıldığı bile unutulmuştu. İçlerindeki bu düşmanlığı dışarı vursalar, toplantının amacını hiç kimse hatırlamaz, Veniamin Semenoviç’in tozunu atarlardı. Bunun olmaması için Gorbunov acele konuyu değiştirdi:

“Peki ne öneriyorsunuz? Başkanı değiştirelim, tamam, peki ya sonra?”

“Yenisini getirelim.”

“Kimi?”

“Bence...” Tarasov öksürmeye başladı, ayağa kalktı, bıyığını burdu. “Boşuna debeleniyoruz. Size çok iyi bir fabrika işçisi önereceğim... O tam bir halk adamı... Ona diyeceğiz ki, ‘Kardeşim, fabrika topluluğu sana bir görev veriyor. Yürü!’ Böyle bir insan tanıyorum...”

“İzin verin,” diyerek söz almak için ricada bulundu Veniamin Semenoviç ama izin almayı beklemeden devam etti: “Benim düşüncelerim fabrika komitesi için hiçbir anlam ifade etmeyebilir ama yine benzer saçmalıklar önerildiğinde buna suskun kalamam. Her kültür çalışmasının spesifik özellikleri vardır, kulüp çalışmasında ise daha da fazla. Bu özellikleri bilmeyen birini getirdiğinizde ne olacak yoldaşlar? Kendi kafasına göre bir yığın zırvalık yapacak.”

“Bize martaval okuma!” diye kızdı Tarasov. “Ne özelliğiymiş?”

“Elbette bu doğru Mişa Amca,” dedi Jukov. “Hangi yoldaşı oraya getireceksek bunları dikkate alacak. Bırakalım öğrensın. Siz kimi öneriyorsunuz?”

“Onu!” Tarasov, Vasili Matveyeviç’i eliyle gösterdi. “Vasili Jurbın’i.”

“Ne!” Vasili Matveyeviç sandalyesinden zembereğinden boşanmış bir yay gibi fırladı. “Sizi ciddiyete davet ediyorum. Şaka yapmayın lütfen, insanlar sizi ciddi sanacak.”

“Ben çok ciddiyim ve seni öneriyorum. Kulüpte senin gibi kimse yok. Hem fabrika işçisisin, hem halk adamı, hem Marksizm-Leninizm üniversitesine de gidersin...”

“Eğer bu kadar hevesliysen kendin git!” dedi öfkeyle Vasili Matveyeviç.

Veniamin Semenoviç gülmeye başladı.

“Gördüğünüz gibi, kulüp yönetme işi o kadar kolay değil,” dedi.

“Vasili Matveyeviç,” diye konuşmaya başladı Gorbunov. “Korkma, başla bakalım. Biz de yardımcı oluruz. Tanrıya şükür enerjik, karakterli bir adamsın... Kulüp yönetimine yeni insanlar seçelim. Veniamin Semenoviç işleri tamamen boşladı diyorlar. Onlar da sakinleşir.”

Tarasov’un önerisiyle şok olmuş Vasili Matveyeviç Gorbunov’un ne dediğini dinlememişti bile. “Hayır,” dedi. “Kabul etmiyorum. Ne sanmıştınız ki?”

Jukov, yeni kulüp başkanı seçilmesi kararını bir hafta sonraki toplantıya ertelemeyi önerdi. “Bu arada herkes kendi adayını düşünün,” dedi.

O hafta Jukov, Vasili Matveyeviç’le neredeyse her gün konuştu. Vasili Matveyeviç Nuh diyor peygamber demiyordu.

Mariya Gavrilovna, kocasına yardımcı olmak için Gorbunov’a gitti, masasına yaklaştı ve aşırı heyecanlı bir öfkeyle:

“Bu da nedir böyle!” diye neredeyse çığlık atarak masanın üzerinde duran hokkanın ve takvimin üzerine eğildi. “Usta bir işçiyi memur yapamazsınız! Moskova’ya, Stalin’e kadar yazacağım. İnsanları fırlatıp atma hakkını nereden buluyorsunuz?”

“Kimse kimseyi atmıyor. Onu terfi ettiriyoruz.”

“Sizin terfiiniz batsın! İhtiyara, genç kızlarla, genç delikanlılarla hoplayıp zıplama emri veriyorsunuz. Başına ak düşmüş bir adam için ne kadar da ayıp! Bütün aile fabrikada, o danslarda, gezilerde... matinelerde. Vasili başkan olmayacak, duyuyor musun Petroviç, olmayacak!”

Marya Gavrilovna, Jukov'a, müdüre gidip, bir işçiye böylesi onursuz bir işi yaptırmalarına izin vermeyeceğini söyleyip herkese bağırıp çağırdı. Matvey Dede onun böylesi öfkelenmesine çok şaşırmişti: "Şu Marya'ya da bak hele, işçinin onurunu nasıl savunuyor. Aferin Vasili'ye, karıya işçi onurunun ne olduğunu çok iyi anlatmış!"

Jukov, Vasili Matveyeviç'ten vazgeçmeye karar verince durum aniden değişiverdi. Konuşmalardan birinin en sonunda ona şunu söyledi:

"Neyse Yoldaş Jurbin, sizi zorla kulübe getirmeyelim. Madem sorumluluk almaktan korkuyorsunuz, başkasını bulalım."

Vasili Matveyeviç suratını astı, Parti sorumlusunun sözleri onu yaralamıştı, incitmişti, bu ona hakaretti.

"Ben mi korkuyormuşum?" dedi yavaşça öfkeyle. "Peki, kimi bulacağız? Bizde böyle biri yok. Peki, kabul ediyorum, gideceğim yerin dibine batasınca kulübe."

Fabrikadan doğruca kulübe, Veryajka üzerinden Yeni Kasaba'ya gitti. Tek tek amfileri, salonları, odaları, koridorları dolaştı, boş mekânlardaki küf kokusunu içine çekti, susuz akvaryumun içine öfkeyle tükürdü... Merdivenlerden birini tırmanırken az daha alnını, kapağıya benzer bir aynaya çarpıyordu. Orada kendini gördü: Öfkeli, darmadağın, bir insan değil, dolu yağdırmak üzere olan kara bir buluttu.

Balkona çıktı. Akşam dumanıyla kaplanmış fabrika tütüyordu. Buz gibi soğuk havayı da beraberinde taşımış dolu yüklü kara bulutlar, alçakta asılı kalmış, neredeyse vinçleri de içine almıştı.

Peki şimdi ne olacaktı? Fabrika orada, Vasili Matveyeviç ise burada mı? Veryajka onları sonsuza kadar ayıracak mıydı? Buz gibi soğuk doğrudan kalbine girmişti. Neden kabul ediyorum demişti, neden Jukov'un önünde direnmemişti ki? Direnememişti, şimdi de öfkeyle üzülmüyordu. Laf ağızdan bir kez çıkardı, geri dönemezdi.

"Yeni patron öğreniyor mu?" diye arkasından bir ses duydu. Dönünce Veniamin Semenoviç'i gördü. "Kendinizi kaybetmeyin," dedi küçümseyerek Veniamin Semenoviç. "Size yardım ederim."

Vasili Matveyeviç sustu. Havada taç yaprağına benzer beyaz bir şey uçuyordu. Elini uzatıp onu yakaladı: Bir kar tanesiydi! Ardından

ikinci, üçüncü... Kar Vasili Matveyeviç'i keyiflendirmeye yetti: Uzun bir bekleyişin ardından sonunda kış gelmişti. Neşeyle ayaklarına baktı. Balkonun beton zeminine düşmüş yumuşak kar tanelerini gördü; henüz erimemişlerdi. Birkaç dakika içinde balkon, komşu evlerin çatıları, toprak beyaza büründü. Toprak, yazın telaşından, yaygara-sından yorulmuş, ilkbahara, yeni yaza kadar dinlenmeye, huzura çek-kilmişti.

Vasili Matveyeviç kulüpten ayrılmadan önce, başkanlığını elin-den aldığı ve şu andan itibaren onun çalışanı olan Veniamin Seme-noviç'e şöyle dedi:

"Yarından sonra tam dokuzda burada olacağım."

"Yirmi bir sıfır sıfır mı?" diyerek şaka yapmaya çalıştı Veniamin Semenoviç.

"Bildiğimiz, dokuz, sıfırsız! Herkesi o saatte yerinde istiyorum."

Vasili Matveyeviç, Veniamin Semenoviç'e hemen hemen tama-men arkasını dönmüş, yarı dönük pozisyonda duruyordu. Dışleri sıkı, gözlerini kısmış tek bir noktaya bakıyordu. Orada ne görüyordu? Petersburg limanının yakınındaki sokaklardan birindeki karanlık meyhanede üstü başı kir içindeki bir ayyaş mı hatırlamıştı? O za-manlar, meyhanenin varillerle dolu arka odasının güvenliğini sağ-layan on beş yaşındaki genç mi aklına gelmişti? Evet, bu zamanları nasıl unutabilirdi! O zamanlar soylular, subaylar ve spekülâtörler kendi kulüplerinde toplanırdı. Herkesin kendi kulübü vardı. Ya işçi sınıfının? İşte o birahane, o meyhane. Fakat o meyhanenin varillerin olduğu arka odasında ne insanlar toplanırdı! Politik faaliyetler, tüm liman grevleri meyhane köşelerinde planlanır, liman işçileri yeraltındaki devrimcilerle meyhane köşelerinde buluşurdu. Dar, karanlık köşelerde dünyayı sarsacak fikirler olgunlaşırdı. Biraz düşünmek la-zımdı! Burası da bizim sarayımızdı ve burada ne yapıliyordu?.. Sıca-cık mekânlarda danslar. Böyle bir saraya sahip olmayı hak etmek için devrimin ilk yıllarında insanlar canlarını dışlerine takarak ne ağır koşullarda çalışmışlardı...

Vasili Matveyeviç yumruklarını da sıktı.

"O saatte herkes burada olacak," diye tekrarladı. "İşte o kadar!"

X. BÖLÜM

1

BU KIŞ fabrikanın işi çok zordu. Bunun tek nedeni ender görülen sert, kudurmuş rüzgârların estiği, çok şiddetli bir kış olması değildi. Aralık ayının ilk günlerinden itibaren Lada Nehri üç tonluk kamyonları bile üzerinde rahatça taşıyabilecek şekilde donmuştu. Buzun üzerinde yatan sıkı, pürüzlü, cilalanmış kar, güneşin altında balık pulu gibi parılıyordu. İnsanlar donuyorlardı; ağzını açıp aval aval etrafa baktığında ayaz, anında yanağını ya da çeneni donduruyordu. Kaloriferler tüm standartların üzerinde cayır cayır yansa da yine de soğuk atölyelere, işliklere, ofislere sızıyor, su boruları patlıyor, her bir çivinin üzerini şapka gibi buz kaplıyordu.

Fakat bütün zorluk doğanın kaprisleri değildi. Asıl zorluk, bu koşullarda inşa etmek, fabrikanın destroyer ve kruvazörleri her zamankinden iki üç kat kısa sürede tamir ettiği savaş zamanlarının grafiklerinden hiç de geri kalmayan bir grafiğe uygun olarak hızla inşa etmektir. Söz konusu olan yalnızca gemi inşası değil, asıl fabrikanın inşasıydı. Kesintisiz üretim bandının ana hatlarının ilkbahara yetiştirilmesi gerekiyordu. Bunun anlamı, atölye binalarının yalnızca genişletilmesi, uzatılması ya da taşınması değil, pek çok yeni düzenek ve cihazın, yeni vinçlerin yapılmasıydı.

Sık sık, insanlara ve onların zayıflıklarına karşı yumuşak kalpli ve hoşgörülü olmakla suçlanan İvan Stepanoviç, karakterinin pek çok diğer özelliği bakımından, kendisini en sert ve şiddetli eleştirilenler için bile örnek teşkil edebilirdi. O iyi bir uzman ve astlarını sertlikle değil, güzel sözlerle, davranışlarla, onların ruhuna girerek ikna yoluyla etkilemeyi amaç edinen, özünde hiç de fena olmayan bir

örgütçüydü. Kötü veya iyi, böyle bir sorunu kesin olarak çözümleme sorumluluğunu kim üstüne alır? Cephede, bazen savaşın sonucunun dakikalara, saniyelere bağlı olduğu şartlarda, emretmek ve her türlü yöntemi kullanarak verilen emrin yerine getirilmesini talep etmek gerekebilir. Fakat barışçı yaşam koşullarında, barışçı çalışma koşullarında bir insanı ikna edecek, onun ruhuna erişecek, ona samimi bir söz bulup söyleyecek zaman yok mudur?

İvan Stepanoviç, üzerinde beyaz, uzun bir yağmurluk, başında çenesine bağlanmış sıcak bir başlık, kuzu derisi yakasını kaldırmış, günün en güzel yarısını inşaatçıların arasında soğukta geçiriyordu. Onlarla sigara içmiş, sohbet etmiş, şakalaşmıştı. Hatta inşaattaki ısınma odalarının tuğlalarını kendi yerleştirmiş, duvarcılardan övgü almıştı. Baltayla kütüğü yontarken vurduğu her darbeye duyulan şiddetli nefes alıp verişini ele veriyordu.

İnşaatçılara sıcak bir yurt ayarlanmış, onlara kış elbiseleri, kürk-lü eldivenler, pamuklu iş elbiseleri, keçe çizmeler dağıtılmıştı. İnşaat materyallerinin tedarikinde bir sıkıntı yaşanmıyor, bunların peşinde koşmak ne kadar zor olsa da İvan Stepanoviç hallediyordu. Ve bu konuda marangozların, betoncuların, takviye demircilerinin, duvarcılarının arasında meşhur olmuştu: İyi bir müdür, insan böyle bir müdürün yanında canla başla çalışır, diyorlardı.

İvan Stepanoviç fabrikada dolaşüyor ve atölyelerde sık sık Anton Jurbin'le karşılaşıyordu. Anton'u çocukluğundan tanırdı ama gerçek Anton'u bu senenin acımasız kış koşullarında tanımıştı. Yenileme çalışmalarının başında Profesör Belov, Anton'u enstitünün tam yetkili temsilcisi olarak fabrikada bıraktığı zaman İvan Stepanoviç bu genç mühendisle pek de ilgilenmedi; mühendis mühendistir, fabrikalarda onun gibi binlercesi vardı. Ama zamanla İvan Stepanoviç'in düşüncesi değişmeye başladı. Anton gibi binlerce mühendis olabilirdi ancak onlar epeyce dikkate alınmayı hak ediyorlardı. Bir gün Anton'a, savaştan önce gittiği İngiliz gemi inşa tersaneleri gezisini anlatıyordu. Anton onu dikkatle dinlemiş sonra o da bu tersaneler hakkında konuşmaya başlamıştı. İvan Stepanoviç bir hayli şaşırmıştı. Daha kısa bir süre önce gemi montajcısı olan İlya Matveyeviç'in oğlu, İngilizle-

rin gemi inşaa tekniklerini, İngiltere’de hiç bulunmadığı halde, İvan Stepanoviç kadar, hatta belki de ondan da iyi biliyordu. İvan Stepanoviç Anton’u dinlerken İngiliz adalarında gördükleri gözünün önüne geliyor ve şaşırıyordu: Anton, sanki yıllar önce dikkatinden kaçmış şeyleri dinleyicisine gösteriyordu. İvan Stepanoviç, İngiltere’ye gittiğinde sadece yeni, gelişmiş teknoloji onun ilgisini çekmiş, sadece onları görmüştü. Anton ise bir zamanlar yeni ve öncü olan şeyleri, bu arada İngiliz tersanelerinde öncü teknolojinin geniş şekilde uygulanmasına engel olan, İngiliz tasarımcıların ve üretim mühendislerinin tek tek başarılarının ulusal, yenilikçi, eşi olmayan bir bütün halinde bir araya toplanmasına izin vermeyen şeyleri de biliyordu.

Daha sonra İvan Stepanoviç Anton’un gemi inşaa literatürüne –eski-yeni, yerli-yabancı– Petro öncesi ve sonrası, her ülkede, her yüzyılda, neredeyse tüm önemli gemilerin inşaa öykülerine, dünyanın dev tersane ve fabrikalarının üretim organizasyonlarının büyük çoğunluğuna olağanüstü derecede hâkim olduğuna ikna olmuştu; öyle ki herhangi bir kâğıt parçasına bu işletmelerin her birinin planını çizebilir ve onlar hakkında eksiksiz değerlendirmeler yapabiliirdi. Anton’la perçinler, pervaneler, türbinler, geminin su üzerinde kalabilme kabiliyeti, denge gibi gemiyle ilgili herhangi bir şey konuşulabilir ve tüm bu konuşulanlar hakkında onun belirli, kesin bir yargısı olurdu.

İvan Stepanoviç onun yaşında böyle bir bilgi birikimine, böyle geniş bilgiye sahip değildi. Neden? Çünkü Sovyetler Birliği’nin durumu yirmi yirmi beş yıl önce farklıydı; çünkü Sovyet bilimi o dönemde daha genç ve Sovyet deneyimi daha azdı. Ve hayatın kuralı budur: Bir nesil diğer neslin yolunu temizler ve artık onlar, büyüklerin ayağına dolanan taşlardan tökezlemezler.

Anton, İvan Stepanoviç’e enstitüde nasıl çalıştıklarını anlatıyordu. “Sabah dokuzdan akşam dokuza kadar kütüphanede, dersliklerde otururduk. Günde on iki saat. Öğle yemeği saatini çıkarırsak on bir saat. Diploma projesini de hesaba katarsak altı yıl böyle geçti. Bu on bir saati üç yüz altmış beş günle ve bir de yıl sayısı altıyla çarpalım... Yirmi altı binden fazla ders saati yapıyor. Tabii bundan daha az: Yazları, temmuz ve ağustos ayında daha az çalışıyordum. Yuvarlayalım,

yirmi beş bin saat olsun. Bu kadar saat bir şeyler yapmak için yeterli mi? Yeterli İvan Stepanoviç. Dağı bile delersiniz.”

“İnsana şeytan inadı lazım. Genç insanı sinema çeker, tiyatro çeker, partiler çeker, kızlarla muhabbet çeker. Kendimi hatırlıyorum, günde beş saat çalışırdık! Bu bizim en üst sınırimızdı. Deli inadı lazım...”

“Grubumuzda böyle üç tane inatçı vardı. Üçü de gazi.”

“İnsanlar saatin, dakikanın bile değerini biliyorlarmış.”

“En önemlisi de İvan Stepanoviç, hayatın değerini biliyorlardı. Hayat onu boşa harcamak için çok kısa.”

“Evet,” dedi düşünceli düşünceli İvan Stepanoviç, “hedeflerimiz de onlara doğru salına salına yürünmeyecek kadar büyük. Kendimden biliyorum: Her gün kızaktaki gemiyi gördükçe kelimenin tam anlamıyla acı çekiyorum. Ne kadar yavaş, zahmetli bir iş!”

Günden güne İvan Stepanoviç’in Anton’a saygısı büyüdü. Daha dün küçücük bir çocukken büyüyüvermiş, elli yaşında saçlarına ak düşmüş İvan Stepanoviç’le omuz omuza Sovyet gemi inşacılarının amirleri arasına girmişti. İvan Stepanoviç zor durumlarda ondan tavsiye almak için onu yanına çağırıyor ya da kendisi onun yanına gidiyordu.

Bazen Jurbınler’i anarak kendi kendine “Jurbınler büyük güç” diyordu ve tüm dünyanın, ‘tüm insanlığın yazgısına sahip bu büyük, dev aileyi bir çerçeveye sıkıştırmak mümkün değil,’ diye düşünüyordu.

Bir akşam saat sekiz civarında İvan Stepanoviç atölyeye uğradı. Orada Anton’u, bölge sendika yöneticisi, atölye komitesi başkanı ve Gorbunov’u gördü.

“Peki ben ne yapabilirim yoldaşlar? Ben onun için kimim ki?” diye soruyordu Anton.

“Nasıl kimsin? Kardeşin o senin!” dedi atölye komite temsilcisi. “Kardeşin!”

“Ne oldu?” diye konuyla ilgilendi İvan Stepanoviç.

Bölge sendika yöneticisi, orta köprüdeki iç içe geçmiş metal yapıları eliyle gösterdi. Bu, geminin bölmelerinin montajının yapıldığı kondüktördü. Kondüktörün kirişlerinden birinde yüzü maskeyle

kapalı bir elektrot kaynakçısı oturuyordu. O hızla, beceriyle, üstelik sakince çalışıyordu; sendikacıların neden bu kadar heyecanlandıklarını anlamak hiç mümkün değildi.

“Gündüz vardiyasından sonra çıkmadı İvan Stepanoviç,” diye açıkladı Gorbunov. “Tutanak tutmak zorunda kalacağız.”

“Kim o? Soyadı ne?”

“Anton İlyiç’in kardeşi Konstantin Jurbin.”

“Benim onu yakasından tutup çıkarmamı istiyorlar,” dedi gülerek Anton. “Ben sadece evde onun ağabeyiyim, burada eşitiz. Beni bu zor görevden azat edin yoldaşlar. Kardeşlerimi yeniden terbiye etmekle uğraşacak değilim.”

“Jurbin!” diye bağırdı İvan Stepanoviç. “Jurbin! Hadi in oradan, hadi! Bu rezalet de nedir!”

“Bitireyim, ineceğim,” dedi Kostya ona doğru dönmeden.

“Jurbin!” diye yeniden bağırdı İvan Stepanoviç. “Sen ne yaptığının farkında mısın?”

“Ne yapıyormuşum?” Kostya cihazı kapatıp, yüzünü kalkandan kaldırdı.

“Ne mi yapıyorsun? Eğer BBC ya da Amerika’nın Sesi senin bu münasebetsizliğini öğrenirse tüm dünyaya bizim işçileri zorla fazla çalıştırdığımızı ilan eder.”

“Günde üç saat çalışsak bile onlar gene yalan söylemeye devam ederler müdür yoldaş. Siz onları kafaya takmayın!.. Bu iş pazartesiye mi kalsın? O zaman pazar günü içim rahat etmez.”

“Nasıl rahat etmez?”

“Çok basit. Azıcık bir iş kaldı, yapmazsam içimde kalacak. İş yarım kaldığı zaman sevmiyorum.”

“İn dedim!”

“Boş verin İvan Stepanoviç,” dedi Anton. “Bitirmeden inmez.”

Fakat İvan Stepanoviç sakinleşmedi. Pazar gününden sonra Kostya’ya ders vermek için odasına çağırdı.

“Hadi BBC’ye tahammül edelim tamam,” dedi. “Ama fazla mesai yaparak tüm fabrikayı kötü bir duruma düşürüyorsun. Savaş zamanında değiliz. Kafamıza göre davranamayız. Çizelgeye göre, plana

göre düzenli olarak çalışacağız. Plansız, programsız telaşla iş yapamayız. Anladın mı?”

“Anlamadım,” diye cesurca yanıt verdi Kostya. “Ne telaşı! Bize babamız çocukluğumuzdan beri ne öğretti? Yemekte her şey yenip bitirilecek, tek lokma bile kalmayacak, çalışma yarı yolda bırakılmayacak.”

“Peki sen siren çalmadan önce günlük yapman gereken işi bitirdin mi?”

“Yüzde yüz kırk.”

“Peki hangi yarı yol Jurbin? Bir buçuk yol!”

“Pazartesiye bırakmak istemiyorum.”

“Senin ne istediğini soran yok. Senin de bağlı olduğun bir çalışma programı var, disiplin var.”

“Yine anlamadım İvan Stepanoviç. Sizin için neyim ben, ırgat mı? Bir işçiyim ben!”

Böylece müdür ve işçisi anlaşılmadılar.

Kostya gittikten sonra İvan Stepanoviç, komsomol yöneticiliği yaparken tembellerle, uyuşuklarla, sık sık iş değiştiren işçilerle yaptığı mücadeleyi hatırladı. O zamanlar genç çocukları yanına çağırdığında onlara sosyalizmin çalışma disiplini aşılama çalışırdı ve çoğunlukla da başarılı olamazdı.

“Sen fabrikanın patronusun” diye açıklamıştı bir gün bir işçiye.

“Ben mi patronmuşum!” diye gülmüştü genç. “Patron, müdürdür. Bizim işimiz çalışıp maaşımızı almak.”

İvan Stepanoviç yetişkin bir adam olduğunda, kendisinin de katkısının olduğu ülkenin içinden geçtiği yolu zihninde canlandırmayı seviyordu. Ona göre yalnızca geleceğe değil, olup bitenlere bakmak da insan için faydalıdır. Aksi halde varılan yer hiçbir şeyle kıyaslanamaz ve kıyaslama olmadan da değerlendirme olmaz. Bu Kostya Jurbin, yalnızca Sovyetler Birliği’nde, anayasada yazan, her insanın çalışma hakkına sahip olduğunu değil aynı zamanda emeğin özgür yaratıcılığının da güvence altına alındığını çok iyi biliyordu. Fakat acaba Kostya, o doğduğu zaman hâlâ işçi borsaları olduğunu ve insanların onun önünde kuyruklar oluşturarak herhangi bir işe yerleştirilmelelerini talep ettiklerini de biliyor muydu?

İşçi borsaları, ülkenin endüstrileşmeye başlamasıyla birlikte kayboldu. O zaman her fabrikanın kapısında, her şantiyenin duvarında ilanlar asılırdı: “Şu şu işçileri arıyoruz...” uzun listelerde dünyadaki tüm mesleklerden insanlar aranırdı. Kostya bugün de bu ilanları görüyordu ama herhalde işçi borsası diye bir şey hiç duymamıştı. Bu öylece unutuldu gitti.

Ya Kostya yangınları, cihaz hırsızlıklarını, tezgâhlara verilen hasarları biliyor muydu? Belki de Azef'i, Grişka Rasputin'i bildiği gibi, anlatılanlardan, kitaplardan, dergilerden duymuştu, daha fazla değil.

Peki Kostya ilk öncü işçilerin işlerinin ne kadar zor olduğunu, yollarını kesenler tarafından nasıl ısıklандıklarını, nasıl gizlice takip edildiklerini, köşelere gizlenenlerin kaldırım taşlarıyla nasıl onlara saldırdıklarını duymuş muydu? Kostya bugün yalnız çevresindeki meşhur Stahanovcuları bilirdi.

Hayır, Kostya'nın bilmediği pek çok şey vardı. İvan Stepanoviç ise tüm bunları görmüş geçirmiş ve ülkenin bugünkü zamanlarını kıyaslayabilecek durumdaydı. Hem, “Ben mi patronmuşum? Patron müdürdür!” diyen bir genç önüne çıktığı zaman hem de Kostya'yı gördüğünde heyecanlanıyordu. Demek ki o sadece çok uzun yaşamamış aynı zamanda başka bir çağa girmişti.

İvan Stepanoviç kendi kendine akıl yürütmeyi severdi. Artık daha iyi şartlarda çalışılıyor, fiziksel güç daha az sarf ediliyor, güçlükler insanı daha az eziyordu. İnsanda muazzam bir güç gizlidir fakat her zaman bu gücü harekete geçiremez. Bu gücün harekete geçmesinin ölçüsü kişinin önüne koyulan amaca ve bu amaç için kaç kişinin seferber edilebildiğine bağlıdır. İvan Stepanoviç, ülkenin bilinmeyen ya da az bilinen merdiven basamaklarının artık tırmandığını düşünüyordu.

O, bu amacı, bu düşünceyi gerçekleştirmek için basamakları birlikte tırmandıkları insanlara içtenlikle saygı duyuyordu. Anton Jurbin onun için tam da böyle bir insandı. O düşünceleri için yaşıyordu. Bir gün İvan Stepanoviç'e şöyle demişti:

“Fabrikanın rekonstrüksiyonunu tamamladıktan sonra bile hâlâ ideal olandan çok uzakta olacağız. Ben traktör ve otomobil fabrikalarında olduğu gibi gerçek bir seri üretim hayal ediyorum.”

“Otomobil ve gemi arasında çok fazla fark var Anton İlyiç.”

“Niye ki? Tek bir gemi modeli için bile olsa, eğer tüm birimleri, tüm üniteleri ve makineleri en ince ayrıntısına kadar standart hale getirebilirsek, bir geminin seri üretimi mümkündür. Üstelik gereklidir de. Aksi halde biz filoyu ihtiyaçlarımıza uygun şekilde büyütemeyeceğiz. Tek tek yapılacak gemilerle bu işi çözemeyiz. Bakın, nasıl hızla ülkeyi otomobile boğduk! Seri üretim sayesinde. Biz gemi inşacıları ise her şeyi tek tek yapıyoruz. Gemi otomobilden hiç de daha az gerekli değildir. Elli bin kilometre deniz sınırımız var bizim.”

2

Eski teknolojiyle inşa edilen son büyük gemi, Ekim bayramının arifesinde suya indirildi. Şimdi ise sıra, tamamı yekpare kaynaklı soğutma depolu okyanus gemileri yapmaya gelmişti. Bu gemiler yalnızca çizimlerde, modellerde, kalıplarda yapılmıştı. Onun üzerinde uzun süredir çalışan üretim mühendisleri ve tasarımcılar teknik belgeleri hazırladılar, fakat kızaklardaki çalışmaya bir ara verildi. Eski kızaklar da, yakın bir zamanda ana inşaat bölümü tarafından teslim edilen yeni kızaklar da boştu.

Bu arayı değerlendirmek isteyen Bakanlık, fabrikaya küçük balıkçı trol tekneleri yapma görevi verdi. Bu gemileri fabrika iki yıl önce de yaptığı için tüm çizimler, belgeler, şablonlar korunuyordu; bundan dolayı işleri kolaydı. Eski kızağa ve yeni kızaklardan birine aynı anda üçer gemi yerleştirildi.

Yarım kalan işlerin bitirilmesi ve tamir gibi işlere gönderilen elektrot kaynakçıları, gemi montajcıları, usta ve ustabaşıları, İlya Matveyeviç'in bölümüne yeniden geri döndüler. Kesintisiz üretimde kullanılmak üzere yaptığı kondüktörü teslim eden Kostya da geri döndü. Sadece matkapçılar, perçinciler, kalıpçılar atölyelerde ve gemi inşa havuzunda kalmıştı. Çakan elektrik kıvılcımı onları gemi inşasının öncü pozisyonundan çok daha ileri noktalara taşıyordu.

Aleksey, sonbaharda kazandığı yeni bir başarıdan sonra kendini neredeyse ocakçı kadınlara depodan perçin taşıyan bir yardımcı işçi gibi hissediyordu. İskelenin yanındaki eski buharlı geminin yeni sac

kaplamalarını perçinlerken, bazen onu meşhur eden çekicine bakardı. Bu çekici daha iyi hale getirebilecek değişiklikler yapmak belki de hâlâ mümkündü ama bunun kime ne faydası olurdu ki? Ekskavatör varken kim kürekle nasıl daha iyi kazarım diye düşünür ya da traktör pulluğu varken kim saban üzerine kafa patlatırdı?

Aleksey öğrenim görmüş, ustabaşı olmuş, neler-neler hayal etmişti ama işte ne olmuştu? Tüm bunlar her şeye sıfırdan başlamak için miydi? Ve asıl önemlisi neye başlaması gerekiyordu? Onun başka neye yeteneği vardı? Biraz tornacılıktan, biraz tesviyecilikten anlıyordu. Tesviyeci mi olsaydı yoksa tornacı mı? Yoksa gemiden ayrılma mıydı? Olmazdı. Kim gemi inşa ederse başka hiçbir iş yapamazdı. Gemi tüm hayatı boyunca bir insanı yanında tutardı. Gemi inşa fabrikalarında personelin oraya sıkıca çöreklenmesi tevekkeli değildi.

Aleksey elektrot kaynağı öğrenmeye karar verdi. Geleceğin mesleğinin yolunun buradan geçtiğini çok iyi biliyordu. Başlangıç olarak Kostya'nın nasıl çalıştığına bakmaya gitti. Bu, atölyede kondüktöre kaynak yaptıkları zamandı. İki kişi, Kostya ve onun öğrencisi İgor Çervenkov elle kaynak yapıyordu. İgor'un hareketleri, onları sanki görülmeyen bir şablon sınırlandırıyormuş gibi kesin, hesaplanmış ve netti. Hani yabancı dili öğrenenler yabancılarla konuşurken kitabın sınırlarını aşamazlar ya, işte onun kaynağı da öyleydi.

Aleksey, yakınlarda radyoda dinlediği, özgürlüğün felsefi anlamı hakkındaki bir konferansı hatırladı. Konferansta, insan özgürlüğünün, aslında eksiksiz bir bilgiyle karar verebilme yeteneğinden başka bir şey olmadığı anlatılıyordu. Özgürlük bilgiyle sınırlıdır, bilgi ise doğru kararları almanda ve gerektiği gibi hareket etmede sana güven verir. Bilgisizlikse kararsızlığı doğurur, insan, boyun eğdirmeye niyetlendiği işi zoraki itaatle gerçekleştiremez. İgor, elektrot kaynağının sadece temel prensiplerini biliyor, onların sınırlarında hareket ediyordu; bu, yabancı dili kitaptan öğrenerek konuşanları nasıl sınırlıyorsa onu da öyle sınırlandırıyor. Çırak, Kostya'nın inceliğine henüz ulaşamamıştı.

Kostya ise bir vitüöz gibi notalara bakmadan, rahatça, serbestçe çalışıyordu. Hatta Aleksey 'varyasyonlarıyla yapıyor,' diye düşündü. Birbirinden ayırt edilemeyen hareketlerini takip etmek mümkün

değildi. Böyle kültür-fizik ders filmleri vardır. Yüksekten atlayan bir yüzücüyü gösterirler mesela. Sıçradıktan sonra havada kırıl-gıç gibi süzülür ve suya dalar ve sen böylesine güzel bir atlayışı ger-çekleştirmek için ne yaptığını anlamazsın. Fakat bu filmleri yavaş tempoda oynattıklarında yüzücünün her bir kasını nasıl oynattığını, ayaklarının ucuyla nasıl sıçradığını, ellerini havada nasıl kullandı-ğını, vücudunu nasıl büktüğünü, her şeyi görürsün. Belki de İgor, Kostya'nın yavaşlatılmışıydı ve Kostya'dan değil de önce İgor'dan öğrenmeliydi işi.

'Aslında hayır,' dedi Aleksey kendi kendine, 'öğreneceksen gerçek ustalardan öğrenmeli. Çırağın ihtiyacı alıştırma yapmaktır okumak değil.'

"Ne yapıyorsun?" diye ona seslendi Kostya, "bizi ekmeğimizden mi etmek istiyorsun?"

"Öyle de sayılabilir. Hangi günler çalışıyorsanız söyleyin de uğ-rayayım."

"Uğrama. Biz akrobatlık yapacağız: tavan kaynağı. Hiçbir şey an-lamazsın. Seninle özel çalışmamız lazım. Geç kaldın. Profesörden ders alır gibi saatte elli papel ödeyeceksin, o zaman seni alır yetişt-i-ririz."

"Hadi canım!" dedi Aleksey.

"Daha ucuz bir hoca bul o zaman."

İgor, kardeşler ciddi mi konuşuyorlardı yoksa şaka mı anlayamadı.

Birkaç gün sonra Aleksey Yakornaya'ya geldi. Kostya'yla Tonya'nın odasına kapanıp elektrot kaynağı üzerine konuşmaya başladılar.

"Eğer bunu öğrenmek istiyorsan hatırlaman gereken ilk şey Alek-sey..." dedi Kostya. Ağzında mor bir lolipop şekeri vardı. Dünyaşa oğluyla eve gelip, ona sigaranın küçük Sanya'ya zararlı olduğunu açıkladığından beri sigarayı bırakmaya çalışıyordu. Bu kısır müca-delede Kostya bir taraftan sigara içiyor, diğer taraftan da ona sigarayı daha fazla içirten lolipopu emiyordu. "Kalkan olmadan," lolipopu ya-nağına doğru ittirdi, "çıkan kıvılcıma bakmayacaksın," dedi.

"Biliyorum," dedi Aleksey. "Gözlerin kamaşır."

"Biliyorum demekle acele etme!" dedi Kostya kızarak. "Elektrik arkından çıkan ışığın, gözlerimizin zarar görmeden dayanabileceği

işıktan on bin kat daha kuvvetli olduğunu biliyor musun peki? Bir iki gün yatakta debelenip kurtlar gibi uluyunca anca o zaman anlarsın. Hatırlarsan benim başıma gelmişti ilk başta. İkinci şeyse dikkat.”

Aleksey artık kardeşinin sözünü kesmedi. Kendini bir profesör sanıyorsa bırakalım sansındı, yeter ki ona işi öğretsindi.

Kostya kaynak makinelerini, kaynak cihazlarını, elle ve otomatik çalışan elektrotları anlattı.

“Elektrotlar neden özel bir bileşim ile kaplanmıştı biliyor musun?.. Kıvılcıma dayanabilsin diye. En önemlisi de gemilerdeki dikiş kaynağının dayanıklılığının ana metalin dayanıklılığından daha kötü olmaması gerekir. Kaplamanın dikiş kaynağı hava geçirmeyecek ve metal okside olmayacak. Anlamadın mı? Sana anlatayım: Kaynak nasıl olur? Elektrotu dikişe yaklaştırırsın, kaynak yapılan metalle onun arasında korkunç bir elektrik kıvılcımı meydana gelir. Elektrot erir, ondan çıkan metal bir damla gibi dikiş yerine şıp şıp diye damlamaya başlar. Saniyede otuz damla kadar. Bu damlaların üzerinde hava bir kaplan gibi fırlar fakat içine giremez! Kaplama da erir, gaz ve cüruf oluşur. Bunlar damlanın çevresini sarar ve hava yolu kapanır.”

‘Elektrot kaynağı perçinden daha karmaşıkmiş,’ diye düşündü Aleksey. Bir saattir Kostya’nın anlattıkları iyice kafasını karıştırmıştı. “Hakikaten de bunu altı ayda halletmek mümkün değil.”

“Yeterli,” dedi Kostya. “Biraz şaşkına döndün, görüyorum. Kaynak yapmaya başlayalım her şeyi daha rahat anlarsın. Şimdilik okuyacaksın.” Raftan birkaç kitap ve broşür indirdi. “Kaynak hakkında bende koca bir kütüphane dolusu kitap var. Elektrot, gaz, termit, demir kaynağı, ne ararsan.”

Aleksey evde Kostya’nın verdiği kitapları öyle çok büyük bir hevesle açmadı ama açtıktan sonra da şaşırtıcı bir şekilde kitapları elinden bırakmadı. Özellikle onu bu işin tarihi cezbetmişti. O, dünyadaki ilk elektrot kaynakçısı Rus mühendisi Benardos’u, Benardos’un kömür elektrotunun yerine metali getirerek kaynağı mükemmelleştiren mühendis Slavyanov’u okudu. Yabancıların Rus buluşunun üstüne atladıklarını, Slavyanov’dan yirmi yedi yıl sonra onun “elektro-döküm metalini” Amerika’nın nasıl başarıyla kullanarak büyük kâr elde ettiklerini okudu. 1917 yılında Almanya’ya savaş ilan edildikten

sonra, Birleşik Devletler kendi limanlarında pek çok Alman gemisini ele geçirmişti. Fakat Alman komutanlar gemilere çok büyük zarar vermeyi başardılar. Makineler, miller, geminin ana mekanizmaları öylesine zarar görmüştü ki atılıp yenisi yapılsa daha iyiydi. Fakat yenisini yapmak demek çok büyük zaman ve para kaybetmek demektir. İşte Amerikalılar o anda Slavyanov'un elektrot kaynağını kullandılar. Birkaç ay sonra tüm gemiler kullanılabilir halde Amerikan filosunda yerlerini almıştı. Tamir süresi çok kısalmış, Amerika en az yirmi milyon dolar tasarruf yapmıştı.

Bu olaydan sonra kapitalist dünya elektrot kaynağının kendi sanayilerinde iyi bir yer edinmesini sağladı.

Elektrot kaynağı kendi ülkesine ancak Ekim Devrimi'nden sonra geri dönebildi. Ama geri dönüşü bir o kadar da muhteşem oldu. Bu gücü Aleksey kendi gözleriyle görmüş, onun mesleğini bile öldürmüştü. Dökme fırınlar, köprüler, lokomotifler, demiryolu tankerleri, uçaklar, pulluklar, otuz katlı binaların iskeletleri hep kaynakla yapılıyordu. Diyecek bir şey yok, Kostya'nın ilginç bir mesleği vardı.

Kostya eğer bir söz verdiyse o sözü hiçbir zaman tutmazlık etmezdi. Aleksey'le pratik yapmaya söz verdikten sonra bizzat kendi Aleksey'i aradı.

"Fikrini değiştirmedin değil mi?" diye sordu öğle arasında. "Çıkışta gövde atölyesine gel."

Aleksey geldi. Kostya ona manuel ve otomatik kaynak cihazlarını, transformatörü, elektrotları gösterdi, bu cihazları tek tek açıkladı. Kaskını taktı, Aleksey'e kalkan verdi.

"Şimdi bak ve izle." Kostya kesilmiş iki gövde çeliği parçasına kaynak yapmaya başladı.

Kardeşler onları döküm levhanın üzerine fırlatıp ağır külçeyi dövdüler. Tabakaların dikişleri çok sağlam, evladiyelik olmuştu.

"Şimdi sen dene!"

Aleksey denedi. Elindeki elektrod dikişin yanına kayınca elleri ateş gibi oldu. Aleksey bir gün onun çekiciyle perçin yapmaya çalışan Zina'yı hatırladı. O yavaş yavaş yaparken bir anda perçinin kafası

pide gibi yamyassı olmuştu. O zaman ona gülmüş, Zina'ysa şaşırmıştı. Şimdiyse şaşırın oydu ama Kostya ona gülmedi ve şöyle dedi:

“Başlangıçta herkese böyle olur. Takma kafana. Hiç çekinmeden devam et.”

Aleksey “çekinmeden” ve “kibarca” devam etti. Yoruldu. Oturup bir sigara yaktı. Aleksey hemen sigara içmeye girişmişken Kostya önce ağzına bir lolipop aldı, onu tükürdükten sonra bir sigara yaktı.

“Ana mekanik bölümünde çalışan bir genç, dediklerine göre duvarda, tavanda nereye istersen oraya giden bir montaj makinasının şimdi Kiev’de icat edildiğini anlattı. Şu tavan kaynağından ne çektik be.”

“O nasıl hareket ediyormuş?”

“İddiaya göre mıknatıslarla. Mıknatıslar onu metale çekiyormuş.”

Kardeşler iş çıkışından sonra her gün, akşam vardiyasını engellemeden gövde atölyesinin bir köşesinde, zamanında ortalıktan toplanmamış metal hurda ve atıklara kaynak yapıyorlardı. Çapları daralmış, birkaç bölümü kaynak yapılmış uzun bir boruya rastladılar.

“Babamın direği,” dedi Kostya. “İşte sana apaçık bir ıskarta örneği kardeşim. Geçtiğimiz ilkbaharda onun nasıl mahvolduğunu anımsıyorum. Babam kızaktaki herkese bağırıyordu. Çok pahalı bir şey. Binlerce papel değerinde. Peki suçlu kim? Kim kaynak yaptıysa o. Şimdi sana bir konferans vereceğim. Sen demiryolunda raylar arasındaki boşluğu gördün değil mi?”

“Evet.”

“Bu boşluk neden vardır?”

“Bunu herkes bilir. Güneş ısıttığı zaman perçin çivisinin kopması, rayların eğilmemesi için.”

“Güzel. Her metal sıcakta genişler. Elektrik kıvılcımı ise birkaç bin derece ısı verir. Kaynak yaptığın yerde metal genişler, bu durumda sen onu sararsın. Soğuduktan sonra bir bakarsın ki bu da ne böyle? Hepsini eğilmiş ve bükülmüş. Soğurken burası da küçülür. Anladın mı? Bu direğin kaynağını yapan, büzülmeyi hesap etmemiş ve direği bozmuş.”

“Yeniden yapmak mümkün değil mi? Doktorlar bağırsaktan mide yapıyorlar,” dedi Aleksey. “Bu bir bağırsak da değil.”

“Yeniden yapmayı bir dene bakalım! Bağırarak değilmiş!” Kostya direğin yanına gitti, kaynak yerlerine baktı, oralara çekiçle vurdu. “Bak, görüyor musun, erime tamamlanmamış, kırık çanak gibi ses veriyor. Burası ise fazla ısınmış... Kaynakçının kendisinin hemen uyanıp, çarpıklığı düzeltmeyi düşünmesi gerekirdi.”

Eve gitme zamanı çoktan gelmişti ama Kostya hâlâ direğin yanında dolanıp onu düzeltmenin olanaklı olup olmadığını düşünüyordu.

3

Evde derin düşüncelere dalan Viktor ancak kendi atölyesinde kendine geliyordu. Çıkış sireninden sonra canı hiç eve gitmek istemiyor, çalışırken her şeyi, eşinin onu terk ettiğini, ne evli ne bekâr olduğunu, tüm bunlarda kabahatin kendinde olduğunu unutuyordu. Her seferinde hiç olmazsa bir iki saat fabrikada kalmak için bir bahane arıyordu.

Kısa bir süre sonra hiçbir bahane bulmasına gerek kalmadı. Bir keresinde tekne atölyesinden birkaç çocuk Viktor’un yanına gelmiş: “Viktor İlyiç! Vitya Amca! İcat ettiğin şu tezgâhı, şu metodu bize bir anlat lütfen!” demişti. Bir akşam anlatmış, sonra ikinci akşam, sonra üçüncü... Genç marangozlar ve onlarla birlikte yaşlıların bir bölümü haftada iki kez toplanıp Viktor’dan bilgi almaya geliyorlardı. Hızlı marangozlar okulu oluşmuştu. Bu okulda çalışmak Viktor’un çok hoşuna gidiyordu. Gençlerin tezgâhı kolayca öğrendiklerini, tezgâhın marangozların hoşuna gittiğini görüyor ve okuluna mümkün olduğu kadar çok kalabalık toplamaya çalışıyordu.

Bir gün fabrikanın başmühendisi Viktor’u yanına çağırdı.

“Sizin tezgâhın eksiksiz teknik belgelerini hazırladık yoldaş Jurbin,” dedi. “Lütfen okuyun. Eğer yanlış yerler varsa gösterin, beraber düzeltelim. Ve bir şey daha... Sizin tezgâhın bir ismi yok. Buna bir isim düşündünüz mü?”

“Tabii ki düşündüm! İsmi Juskiv 1 olacak.”

“Juskiv mi? Ne anlama geliyor?”

“Bu cihazın üzerinde çalışanların soyadlarının kısaltılmışı. Tam ismi şu: Jurbin, Skobele, İvanova çok fonksiyonlu marangoz tezgâhı, model bir.”

“Affedersiniz, Skobelev ve İvanova’nın ne alakası var? Tezgâhı kim tasarladı?”

“Üçümüz birlikte tasarladık.”

“Esrarengiz bir hikâye! İlk kez duyuyorum. Ben bu yoldaşların size bir şekilde yardımcı olduklarını sanıyordum, sizse...”

“Birlikte çalışıp birbirimize yardım ettik,” dedi Viktor kararlı bir şekilde.

Belgeleri okudu ve çıktı; hiçbir hata yoktu ve olamazdı da çünkü tezgâhın belgelerini Zina hazırlamıştı. Daha atölyenin kapısını açar açmaz, müdürün onu çağırdığını söylediler.

“Sen ne saçmalıyorsun?” diye konuşmasına başladı İvan Stepanoviç onu odasının kapısında karşılayarak. “Bunlar nasıl senin ortağın oluyorlarmış? İvanova dediğin daha küçücük bir kız, Skobelev’i ise konuşmaya bile değmez Viktor İlyiç. Yardım etmişlerse ne olmuş. Yenilikçilere yardım etmek her mühendisin görevidir. Onların işi bu, bunun için para alıyorlar.”

“Yanılıyorsunuz İvan Stepanoviç! Bu insanlar para için çalışmadılar. Her akşam biz beraber çalıştık. Geri adım atmayacağım. Tezgâhın adı ‘Juskiv’ olacak ya da nasıl isterseniz, ismin önemi yok, önemli olan bunu üçümüzün yapmış olduğu. Sizin benden istediğiniz sahtekârlık yapmam mı? Böyle bir şey yaparsam yoldaşların yüzüne nasıl bakarım!”

“Anla bizi Viktor İlyiç, seni Stalin Ödülü’ne aday göstereceğiz. Seni, mucit bir işçiyi; böyle bir onuru hak etmeyen Skobelev’i değil!”

“Stalin Ödülü’ne mi?” Viktor cebinden mendilini çıkardı, sanki yüzü ıslakmış gibi yüzünü sildi. “Siz ne diyorsunuz İvan Stepanoviç! Hiç gereği yok.”

“Bakanlık da destekliyor. Değerli bir icat.”

“Ben onu demiyorum...”

“Ne diyorsunuz peki?”

İvan Stepanoviç telefonun yanına gidip bir numara çevirdi.

“Yoldaş Jukov? Eğer zamanınız varsa çok acil bana uğramanızı rica ediyorum. Yardıma ihtiyacım var.”

Jukov geldiğinde İvan Stepanoviç Viktor’a şöyle dedi:

“Hadi bakalım, Merkez Komitesinin Parti Organizatörü'ne de açıkla, neden olmazmış?”

“Açıklayacak bir şey yok. Bizim küçük tezgâh, Sovyet teknik araçları içinde büyüteçle bakılması gereken minicik bir vidadır. İşte size açıklama.”

“Kendi çalışmasını kötileyeni de ilk defa duyuyorum! Ne diyor-sun yani, bu tezgâh işe yaramaz mı?”

“Hayır, ama böyle küçücük şeylere ödül verilir mi hiç!”

Yanında ayakta duran İvan Stepanoviç kollarını açtı.

“Tüm halkı ilgilendiren kötü bir hastalığa bulunan bir çare böyle bir ödüle layıktır,” diye devam etti Viktor. “Milyonlarca insanı ilgilendiren yeni bir çalışma yöntemi de kıymetlidir; yeni bir tip gemi, lokomotif vb. Dedem anlatırdı, bahçıvanın biri, sapı daha uzun yapan ya da her iki tarafı keskin –tam kesin hatırlamıyorum– bir çapa icat etmiş. Bu çapayla o da Stalin ödülüne talip olmuş. Bütün kuruluşlara dilekçe yazıyormuş.”

“İyi de sizinkisi bir çapa değil ki!”

“Ondan çok da farklı değil ki. Ben de, Yoldaş Jukov, Parti üyesiyim. Yalnızca kendi bulunduğum yerden olaylara bakamam. Ben tezgâhımı çok seviyorum ama ona devletin gözüyle bakmalıyım: Sonuçta ne Volga-Don kanalı ne de Moskova metrosu.”

“Yanlış düşünüyorsunuz Yoldaş Jurbin,” dedi Jukov. Sonra pencereye baktı; dışarıda yoğun bir kar yağışı vardı, kelekler gibi bir anda cama yaklaşan kar taneleri aniden başka tarafa sürükleniyorlardı. “Bazen basit, küçük bir vida, Dinyeper hidrolik santrali için çok önemlidir. Küçük bir vida deyip geçmeyin. Bir icadın ya da keşfin değerini belirleyen boyutları değildir. Bir keşif geleceğin tohumlarını atıyor mu atmıyor mu, buna bakmak lazım. Çok güçlü bir çekiç yapılabilir, buharlı, havalı, hidrolik. Yine de bu ileriye atılan bir adım olmaz. Bu sadece var olanı büyütme-dir. Herhalde gazetelerden okudunuz, işte Leningradlı bir demirci, çekiçle dövme yerine presle dövmeyi getirdi. Bu ileriye doğru atılan büyük bir adımdır. Metal dövmeyi ya da onun şimdiki adıyla preslemeyi tam olarak belirlenmiş bir şemaya göre yapıyor, metal, darbelerin altında zarar görmüyor, çekiçler komşu atölyelerin duvarlarını sarsmıyor.”

“İşte ben buna ödölü verirdim!” diye haykırdı Viktor.

“O zaten ödölü aldı.”

“Neyin ödöl alıp neyin almaması gerektiğini demek ki ben doğru anlamışım.”

“Sizin tezgâhınız da ileriye doğru atılan bir adım, şu an özellikle modellerde henüz çok zayıf olan doğramacılığın makineleşmesi için büyük bir adım. Aralıksız üretim için çok çok önemli.”

“Adım!” dedi Viktor. “Ne adımı? Henüz minik bir adım. İkinci, üçüncü adımı attığımda, işte o zaman ödölü konuşabiliriz Yoldaş Jukov.”

“Bu işlerde mucidin onayı alınıyor mu sanıyorsunuz?”

Viktor çıktı, düşüncesinde en küçük bir tereddüdü yoktu.

Skobelev, Viktor’un, müdürün, Parti Organizatörünün yanında neler konuştuklarını öğrenmiş, müthiş heyecanlanmıştı. Şimdi artık ruhunda ne fırtınalar koptuğunu hiç kimse bilmeyecekti. Onun özgün bir cihazı vardı. O, sıradan, önemsiz bir mühendis değil, bir mucit ortağı, bir öncü, bir yaratıcıydı.

Fakat bu coşkunluk hali üç gün bile sürmedi. İçini bir şüphe kemirmeye başladı: “Bir oturum açılacak, sorgulamaya başlayacaklar ve gerçekler ortaya çıkınca her bir çocuk parmağıyla onu göstererek: Başkasının işine yamandı, bu işte oraya buraya koşturdu, avuçlarına tükürdü ve al sana mucit!” diyeceklerdi.

Skobelev’in içi karardı. Tüm hayatı, salıncakta sallanır gibi bir aşağı bir yukarı geçmişti. Kendi kendine kanıtlar sunarak Viktor Jurbin’in tezgâhıyla hiçbir ilişkisi olmadığını bunu onlar demeden gidip açıklamaya karar verdi.

İvan Stepanoviç’in yanına gitti ve geliş amacını açıkladı.

“Siz aklınızı mı oynattınız!” diye haykırdı İvan Stepanoviç. “Sizin kafanız karışmış. Fabrika fabrika değil soylu kızlar enstitüsü! Jurbin’le meseleyi kendiniz halledin. Ben kabul etmiyorum.”

Duygularınız ikiye bölündüğü zaman, bu gibi işlerle başa çıkmak kolay değildir. İşte biri gelir, size çok önemli, anlamlı bir şey verir; bu şey belki de hayatınızı değiştirecek, toplumdaki konumunuzu sağlamlaştıracaktır. Fakat siz bilirsiniz ki bu çok önemli şey size ait değildir ve ona sahip olmaya hakkınız yoktur.

Müdürün kaba yanıtı Skobelev'i hırslandırdı ve kararsız düşüncelerinden hızla sıyrıldı.

"Siz reddediyorsunuz," dedi. "Ama mucidin çıkarlarını korumaktan vazgeçmeyeceğimi de aklınızdan çıkarmayın. Onları ben koruyacağım! Bunu bir Sovyet vatandaşının ödevi sayıyorum."

Skobelev, ilk kez girdiği birilerinin çıkarlarını koruma rolünü çok beğenmişti. Jukov'u, Gorbunov'u canından bezdirdi. Her yerde onu Viktor Jurbin'in ortağı yapmaya çalıştıklarını ama yetenekli bir adamın aldatılmasına izin vermeyeceğini anlatıyordu. Tam bu sırada elektrot kaynakçılarından genç bir çocuk büroya geldi.

"Sizin Jurbin'e bayıldığınızı duydum. Ama kimse benim yüzüme bakmıyor. Kendi etrafımda bir başıma dönüp duruyorum. Elbette bir mucit değilim, ben sadece dişlilerin çapını değiştirmek istiyorum ama herkes beni atlatmaya çalışıyor."

"Buyurun gidelim!" dedi Skobelev öneriyi duyduktan sonra keskin bir ses tonuyla. Mucidi arkasından sürükleyerek baş üretim mühendisinin odasına daldı. "Bizim fabrikamızda rasyonel düşüncenin önünü kesiyorlar. Rezalet! İşte yoldaş üç aydır derdini anlatmaya çalışıyor ama hiçbir sonuç elde edemedi. Yanma hızını artıracak bir kaynak cihazı öneriyor."

"Bir bakmak lazım."

"Uzun zaman önce bakmak gerekirdi!"

"Fakat ben bu yoldaşın önerisini ilk kez duyuyorum. Siz bu konuyu kiminle konuştunuz yoldaş? Ve hangi sebeple reddedildiniz?"

"Ustaya anlattım. Senin dedi cihazları kurcalamaya yetkin yok. Bu cihazlar eskidi, yenilerini alacağız. Niye yenisini alalım ki? Dişlilerin çapını değiştiririz ve en az yenisi kadar iyi çalışır."

"Güzel; bakalım. Ben bugün sizi mühendisler kısmına yollayayım. Konuyu onlarla bir görüşün. Size gelince Yoldaş Skobelev, tez canlı müdahaleniz için teşekkürler ama böyle sinir yapmaya gerek yok. Sakin olalım lütfen."

"Boş versene. İnsan bürokratik engellere takılmadan bir adım bile atamıyor."

Görev olarak yapmak zorunda olduğu bir işi yapmak Skobelev'e baskı yapar, onu bezginliğe ve duyarsızlığa düşürürdü. Şimdi önünde

görev ve sorumluluklarının sınırları dışında başka bir faaliyet alanı açılmıştı: bu alan onu cezbediyor, ona enerji veriyordu. Skobelev bir savaşçıya dönüşmüştü. Büroda oturmayı bırakmış, tüm gün atölyeleri, bölümleri geziyor, işçilerle, ustabaşlarıyla, ustalarla sohbet ediyor, en küçük mantıklı öneriyi bile dikkate alıyor, bu önerilerle baş üretim mühendisine, baş tasarımcıya, baş mekaniste geliyor, talep ediyor, kızırıyordu. Henüz yumruğunu amirlerin masasına vuracak noktaya gelmemişse de eski korkaklığından eser kalmamıştı. Kendi için değil, başkaları için savaştığı düşüncesi ona cesaret veriyordu.

Bir gün model atölyesine uğradı:

“Merhaba Viktor İlyiç! Sizi, ortaklar eklemeniz için sıkıştırdıklarınızı duydum. Ben izin vermiyorum. Bana güvenebilirsiniz.”

“Yok,” diye yanıtladı Viktor onun elini sıkarak. “Tersine sizinle Zinaida Pavlovna’yı kabul etmek istemediler. Ben elbette buna izin vermedim.”

“Nafile Viktor İlyiç! Zinaida Pavlovna’yla biz hiç sizin ortağınız olabilir miyiz? İmkânımız ve gücümüz ölçüsünde yardımcı olmaya çalıştık. Bu makinenin yaratıcısı sizsiniz!” Skobelev eliyle cilalı tezgâh “Juskiva’yı” şefkatle okşadı ve yeniden beraber çalıştıkları o aydınlık zamanları hatırladı.

4

Bu sabah sert ve kuru bir tuza benzeyen kar, fabrika kapısının yanına asılan afişi kamçılıyordu. İnsanlar durup, gri bir kartonun büyük bir sayfasına çizilmiş iki sarı yuvarlağa bakarak siyah harflerle yanlamasına sarı üzerine yazılmış yazıyı okuyorlardı:

LİMON

Oda koşullarında limon nasıl yetiştirilir?

Konuşmacı V.V. Lobanov

Akşam 8’de

Ocak soğukunda buzlu kar ve tropik meyveler kafada bir türlü yan yana getirilemiyor, insanlar omuzlarını silkip içeri koşuyorlardı. Fakat hem girişte, hem atölye ve kısımların tahtalarında, inşaat

duvarlarında, katranlı kartonlarda, fabrika yönetim koridorlarında, kısacası her yerde önlerine iki tane küçük sarı yuvarlak ve düzgün siyah mürekkeple yazılmış bu yazı çıkıyordu. Bu yuvarlaklardan kaçmak mümkün değildi. Anlaşılan o ki kulübü çalıştırmak için yeni kulüp başkanı Vasili Matveyeviç Jurbin bu yuvarlak limonları bizzat keşfetmişti!

Herkes tüm gün Vasili Matveyeviç'in limonlarını konuştu, onlarla ve Vasili Matveyeviç'le dalga geçti. Kompresör istasyon teknisyeni Polikarpov, Gorbunov'u arayarak: "Kulüp Lada'da doğayı yeniden tasarlarmaya mı karar verdi?" diye sordu.

Vasili Matveyeviç, kulüp başkanlığına atandığında Gorbunov ona şöyle demişti: "Bir çalışma planı hazırlamak gerek. Veniamin Semenov'le birlikte bir beyin fırtınası yapın ve buraya getirin, onaylayalım." Vasili Matveyeviç bir çalışma yaptı ama Veniamin Semenov' olmadan, yalnız. Bir aydan fazla kafa patlattı. Gorbunov hatırlatıyor, sıkıştırıyordu ama her seferinde de şu yanıtı alıyordu: "Önce bina-ya çekidüzen veriyorum. Uzun zamandır bekliyorsunuz. Biraz daha bekleyin."

En sonunda plan bitti. Vasili Matveyeviç büyük el yazısıyla yazılmış üç sayfayı fabrika komitesine getirdi, Gorbunov'un yanına, sandalyeye oturdu.

"Önce oku Petroviç, incele, sonra onayla."

Gorbunov okudu ve tedirgin oldu.

"Bu limonları da nereden çıkardın, Vasili Matveyeviç?" diye sordu.

"Şehir bahçıvanı Lobanov geldi. Fabrika arazisini yeşillendirecek. Sohbet ettik, sonra benim eve uğradı. Mariya'nın benjaminleriyle saksıdaki küçük limonu görünce nasıl ürün alabileceğimizi anlattı. Oldukça ilginç geldi bana."

"İlginç olabilir ama nasıl desem... Bir kayığa kimin ihtiyacı olur? Balıkçıların değil mi?.. Bu bir savaş planı değil."

"Ne demek savaş planı değil?" diyerek kızdı Vasili Matveyeviç. "Tam da savaş planı."

"Savaş planı değil çünkü... Birazcık apolitik olmamış mı?"

"Bana apolitiklik hakkında vaaz verme Petroviç. Ben neyin politik olup olmadığını çok iyi bilirim."

İster onun yerine Vasili Matveyeviç'in kardeşi İlya Matveyeviç ya da Aleksandr Aleksandroviç olsun, onlar kendilerine siyasetin ne olduğunu öğreten, Krasnaya Gorka, Volgograd, Kronştad gibi savaşları yeri gelince hatırlarlar, kimsenin kendilerine ukalalık yapmasına izin vermezlerdi. Fakat Vasili Matveyeviç kendini tutarak sadece şunu söyledi:

"Bu planda tüm sorumluluğu üzerime alıyorum. Üstesinden gelemezsem o zaman işten atın, kovun. Şimdilik müdür bensem, sorumluluk da bende."

Hoşnutsuz hoşnutsuz birbirlerine baktılar: Sen kardeşim, ne kadar gururlu ve inatçısın!

Vasili Matveyeviç, Gorbunov'dan sonra hemen Jukov'a gitti. Parti Organizatörü de limonlardan pek haz etmemiştii.

"Plan yeterince parlak ve ilginç," dedi Jukov. "Özel bir itirazım yok. Elbette özgün. Eh, çalışalım bakalım. Fakat yine de bir şeyler ekleyelim Yoldaş Jurbin. Siz herhalde kendiniz de bir şeylerin eksik kaldığını hissediyorsunuzdur." Jukov eline kırmızı bir kurşun kalem aldı. "Bizim muazzam yapılanmamızı yalnızca halkımız değil tüm dünya halkları izliyor. Yazalım mı? Yazalım. Doğanın dönüştürülmesi, teknik ilerleme... Yalnızca bunun daha parlak, daha canlı anlatılması gerek. İnsanlığın henüz haberdar olmadığı bu işler sizce kuru kuruya anlatılabilir mi? Ne dersiniz?"

"Olmaz! Kuru kuruya etkinlik düzenlenmesini ben de istemem. Şimdiye kadar," Vasili Matveyeviç parmağını boğazına götürdü, "on altı başkanın on altısı da bize bu kuru şeyleri yedirdi."

Sarı yuvarlaklı bu afişler her yerde karşısına çıktığında Gorbunov'u büyük bir endişeye düşürüyordu. Konferansın olacağı o gün ne fabrika komitesinde oturabilmiş ne de eve gidebilmişti. Kulübe geldi. Gorbunov, Vasili Matveyeviç'in kulüpte yaptığı değişikliklerden uzun süredir haberdardı. Fabrika komitesi başkanı bu değişiklikleri kendi onaylamış bizzat kendisi takip etmişti ama antrede, koridorlarda, dinlenme ve misafir odalarında tüm lambalar yandığında buraların sıkı düzenini ve temizliğini görünce o da şaşırmıştı.

Vasili Matveyeviç, palmiye diye isimlendirdikleri üstünde kirli yaprak demetleri olan keçeyle kaplanmış çam sıırıklarını "kış bah-

çesinden" çıkarmış ve yerlerine şehirden hurma meyvesi veren gerçek palmiye ağaçlarını getirmişti. Akvaryumu suyla doldurup ortasına ince bir su fışkırtan küçük bir fıskiye yerleştirmişti; fıskiyenin altındaki yosunların arasında ağırbaşlı altın balıkları yüzüyordu. Kanepelerden yılların birikmiş tozları çıkmıştı. Bu kanepelerden birine yeşil şapkasıyla şişman bir kadın oturmuş, akvaryumdaki balıkları izliyordu. Meğer İvan Stepanoviç'in eşi limonlara ne kadar meraklıymış!

Gorbunov, konferansın verileceği salon kapısının yanında Tarasov ustayı ve sanat okulundan iki çocuğu gördü. Tarasov şöyle konuşuyordu:

"Tohumla mümkün. Fakat tohumun ilk mahsulü için 15 yıl bekleyeceksin. Aşılı ağaçtan filiz alınması lazım."

Baş tasarımcı Korney Pavloviç koridorda bir ileri bir geri dolaşıyor ve duvarlardaki resimlere bakıyordu.

"Bu kimin aklına geldi?" diye sordu Gorbunov'a.

"Hatırlamıyorum," diye yanıtladı Gorbunov. "Uzun zamandır duvarda asılı. Ta inşa edildiğinden beri."

"Ben resimleri demiyorum. Bu limon diyorum kimin aklına geldi?"

"Niye ki? Kötü mü?"

"Neden kötü olsun! En azından ilginç. Ben limonla çok uğraştım. Bir vakitler Miçurin Bahçecilik Enstitüsü'nden üç yıllık fidanlar getirtmiştim. Bu fidanlar meyvelerini de vermişti fakat savaşta soğuk dairede onları korumayı başaramadık. Yenilerini getirdim, onlar da bir işe yaramadı."

"Tohumdan mı yetiştirdiniz Korney Pavloviç?" diye sordu Gorbunov. "İnsanlar filizden yetiştirmek lazım diye konuşuyor."

"Hem tohumdan, hem filizden denedim. Siz de mi meraklısınız?"

Zil çaldı. Gorbunov'un yanından, misafir odalarından, koridorlardan, gemi montajcıları, tornacılar, tasarımcılar, yaşlı muhasebeciler, esnaflar, ev hanımları, makine ayar ustaları, mühendisler konferans salonuna giriyorlardı. Gorbunov hemen herkesin yüzünü, isimlerine, soyadlarına, gösterdikleri performanslara kadar tanırken bilmediği tek şey bu insanların limona olan meraklarıydı!

Herkes yerine oturdu. Yüz elli kişilik salonun hemen hemen tamamı dolmuştu. Gorbunov kapıya yakın bir yere oturdu. Son dakikada, parlak gemi fenerinden yapılma konuşmacı kürsüsünde şehir bahçivani Valerian Valerianoviç belirdiğinde, Jukov salona girdi ve son sıraya oturdu.

Valerian Valerianoviç bir bahçivandan çok bir demirci ya da kanlı canlı bir madenciye andırıyordu. Kürsüye çıktı; kürsü belinin hizasına ancak geliyordu. Kolları uzun ve güçlü, omuzları geniş, aralarında yer yer siyahlar olan saçları aktı. Sağa sola döndüğünde kâh bir ayağının kâh öbür ayağının üstüne bastığında kürsü gıcırdayordu.

“Bilmiyorum değerli yoldaşlar,” diyerek kuzeyli aksanıyla konuşmasına başlarken çenesini avcuyla okşadı. “Bu ne zaman olacak bilmiyorum ama inanıyorum ki şehrimizin sokaklarında tropik bitkiler yetişecek. İnsan evden çıkacak ve kendi penceresinin altından geçerken ya da yolda giderken kayısı ya da şeftali koparacak.”

Salonu neşeli bir uğultu sardı.

“Evet inanıyorum, buna kesin inanıyorum,” diye devam etti Valerian Valerianoviç. “Şehrimiz Lada üç yüz yıldır var, iki yüz doksan altı yıldır sadece alıç, kavak ve çam yetişiyordu, iki yüz doksan yedinci yılda ben kendi bahçemde ilk üzüm salkımını kopardım; iki yüz doksan dokuzuncu yani geçen yıl ilk şeftalimizin tadına baktık. Yani bunlar boş hayaller ya da babaanne masalları değil. Ki benim, sizin hepimizin babaanneleri ne masallar anlatırdı...”

Valerian Valerianoviç cebinden bir mendil çıkardı ve kurutma kâğıdı gibi onu yüzüne hafif hafif bastırdı: Salon sıcaktı; Vasili Matveyiç bugün kaloriferleri son ayarda çalıştırıyordu.

“Güneyli misafirler kuzeye geliyor, bizim yerlere yaklaşıyorlar. İnsanoğlu onları küçük çocuklar gibi ellerinden tutup getiriyor. Yakında onlar misafir değil buraların sürekli sakinleri olacaklar.”

Konuşmacı, Miçurin’in çalışmalarını, sıcak seven bitki türlerinin insan eliyle yavaş yavaş bu özelliklerini kaybetmelerini ve ılıman iklimlere alışmalarını anlattı. Moskova civarındaki karpuz ve kavunları, Leningrad yakınlarındaki kirazı, doğayı dönüştürme planlarını, orman dikimlerini ve büyük kanalları anlatıyordu. Ne kadar fazla konuşursa Gorbunov’un ruhu o kadar hafifliyor, huzura kavuşuyordu.

Valerian Valerianoviç şeftalilerden ve kirazlardan söz ediyordu ama dinleyicilerin karşısında, yaşadıkları Sovyet toprağında mucizevi dönüşümler gerçekleştiren, gücüne ve emeğine acımadığı sürece her şeyi yapabilen, her şeyi elde eden bir yaratıcı insan ortaya çıkıyordu.

‘Şimdi anlaşılıyor,’ diye düşünüyordu Gorbunov, ‘bunu hiç beklemiyordum!’ Gorbunov, Vasili Matveyeviç’in plan hazırlarken yalnızca kulübün tamirat işleriyle ilgilenmeyip, aynı zamanda atölyelere gittiğini, eski dostlarla, gençlerle sohbet edip, onların kulüpten ne beklediğini öğrendiğini hiç bilmiyordu. Fabrika işçilerinin kulübe ilgisinin umulandan fazla olduğu ortaya çıkmıştı. Matvey Dede bile şöyle demişti:

“Orada yalnızca ihtiyarların oturacağı bir mekân ayarla Vasya, bizi gençlerin içine tıktırma. Gelelim, oturalım, sohbet edelim, biramızı içelim, gürültü patırtı olmasın. Buraya bir radyo getirmeyi ya da bir akordeoncu dikmeyi aklından bile geçirme. Hatırlar mısın, Riga yakınlarında bir kaplıcaya gitmiştim; Donbass’dan bir maden fırını işçisiyle –ki o da ihtiyardı– Lada isminde bir restorana uğradık. Haydi, kuşkonmaz yiyelim Dorofeyeviç, hayatında böyle bir lezzet tatmamışsındır, dedi. Turya* ve bir kese içinde votka getirdiler. Böyle beyaz biblolar falan... Neyse ben sana başka bir şey anlatıyordum... Lada’da bir caz orkestrası çalmaya başladı, masada tabaklar zangırdıyor. Her yer gümbürdüyor. Vücudumun titremesinden çatalı dilime batırdım. İşte o yüzden demem o ki Vasya sakın bir akordeoncu makordiyoncu getireyim deme. Bira içip sohbet ederken sessizlik lazım.”

Limonları Vasili Matveyeviç’e fabrika komitesinin temizlikçi koca karısı Selezenkina söylemişti. Kurumaması, yapraklarını dökmemesi için ne yapılması gerektiğini merak ediyordu. “Hayatımda hiç kulübe gitmedim. Böyle bir konu olursa kesin gelirim,” demişti. Hakikaten de gelmiş, ilk sıraya oturmuştu.

Ara verildi. Dinleyiciler Valerian Valerianoviç’in çevresini sardı ve dışarıya, sigara içmeye çıkmak için asıl onun ara vermeye ihtiyacı olduğu halde hem sigarasını içemedi, hem de bütün bu on beş dakika boyunca sorulara cevap verdi.

* Su ya da kvasın (bir tür boza) içine küçük küçük ekmek doğranmasıyla yapılan bir tür yemek. –çev.

“Eğer üşenmezseniz,” diye devam etti moladan sonra, “benim evime gelin, size insan boyunu geçmiş bir ağaç göstereyim. Bu ağaçtan elli tane limon çıkardık. Herkes böyle bir ağacı yetiştirebilir ve her birimiz böylece çayını kendi limonuyla içebilir. Aranızda limon ağaçları meyve veren uzmanlar olduğunu biliyorum. Tüm ağaçların meyve verebilmesi için ne yapmak lazım? Hadi birlikte düşünelim.”

Valerian Valerianoviç isteyenlerin söz almasını rica etti. Gorbunov nihayet sakinleşti. Yavaşça Jukov’un yanına gelip oturdu.

“Ne dersin, hiç de fena gitmiyor,” diye fısıldadı.

“İşçilerden fena ne çıkmış ki?” dedi kısaca Jukov.

‘Bak sen şuna ya!’ diye düşündü Gorbunov. ‘Ben kendim de işçiyim. Bu limonlar belki benim de hoşuma gidiyor. Tamam, o anda neyin gerekli neyin gereksiz olduğunu hemen kavrayamamış olabilirim. Şu masmavi dünyamızda acımasız bir savaş sürüyor. Dünyanın güçleri büyüyor, güçleniyor fakat düzenbazlar pes etmiyor, başımızı derde sokuyorlar. Alarm zilleri çalıyor: Dünya tehlikede! İşte sen de her hareketini, her sözünü buna uydurmak zorunda kalıyorsun. Nerede kaldı limondan falan söz etmek!’

Konferanstan sonra dinleyicilerin bir kısmı çıktı, bir kısmı kaldı. Valerian Valerianoviç’i “kış bahçesine” götürdüler ve onu daha uzun süre sorularıyla bunalttılar.

Gorbunov’un peşinden giden Jukov da Vasili Matveyeviç’i arıyordu. Vasili Matveyeviç konferans salonunda değildi; odasında, drama kulübünü yönetmeyi inatla reddeden eski kulüp başkanını “haşlıyordu.” Veniamin Semenoviç doğrudan reddetmiyor, insanların gruba yazılmak istemediklerini, yazılanların ise hiçbir yeteneğinin olmadığını bahane ediyordu.

“Milleti toplayayım da sen o zaman bak gör!” diye öfkelenmişti Vasili Matveyeviç. “Yetenekleri yok da ne demek! Yeğenimin eşi bir lastik fabrikasında lastik ayakkabı yapııştırıyor. Halbuki meşhur bir oyuncudur. Radyoya da, sahneye de çıktı. Yeteneği araştırıp çıkarmak lazım, yoksa tembel tembel oturduğun yere ayaklarıyla gelecek değiller.”

“Kafadan sallıyorsunuz yoldaş Jurbin! Ben tembel değilim. Fakat akla dayanmayan gayret bir işe yaramaz diyorum.”

Jukov'la Gorbunov işte tam da bu sırada geldiler.

"Mükemmel bir konferanstı Vasili Matveyeviç," dedi neşeyle Jukov. "Uzun zamandır böylesini dinlememiŝtim. Bunu iyi buldunuz. Güzel bir başlangıç oldu." Veniamin Semenoviç'e bakarak "Nasıl iş yapıyormuş gördünüz mü yoldaş rejisör!"

"Bu tür konferansları ben size bin defa organize edebilirdim," diye yanıtladı Veniamin Semenoviç. "Benden bu tür ıvır zıvırlar değil, amacı olan yüksek faaliyetler bekleniyordu."

"Dans geceleri gibi mi, eski filmleri göstermek gibi mi? Biz sizden bunları mı istedik?.. Siz bir ara kırkınıcı yaŝınızı kutlamayı planladığınızı söylemiŝtiniz. Siz tam olarak neyi kutlamayı planlıyorsunuz? Bu kırk yıl kutlanacak ne yaptınız?"

Veniamin Semenoviç ilk kez verecek bir cevap bulamadı.

Jukov devam etti:

"Kısa bir süre önce kızınızdan bir mektup aldım. Sizi babası olarak görmememizi, adını ve soyadını deęiŝtirdiğini yazıyor."

"Adı ne olmuş şimdi?" diye haykırdı Veniamin Semenoviç. Sararmıştı.

"Sizce ne olmuş?" Jukov şaşkınlıkla onun yüzüne bakıyordu. "Kendi kızınızın isminin ne olduğunu yabancı birinden mi soruyorsunuz? Babaya bak!"

Veniamin Semenoviç sırayla herkesin yüzüne baktı, sırtıttı, masadan boş bir kâğıt alıp yazmaya başladı: "Dilekçe. Kendi isteğimle... istifamın... kabulünü..."

Bitirdikten sonra dilekçeyi Vasili Matveyeviç'e uzattı. Vasili Matveyeviç sayfayı elinde evirip çevirdikten sonra köşesini "Onaylanmıŝtır" diye imzaladı. Gorbunov da susarak diğer köşede onayladı: "Serbestsiniz."

Veniamin Semenoviç bu imzaları gördükten sonra omuzlarını silkti ve çıktı.

"Yok," dedi Jukov kısa bir sessizlikten sonra, "bu yoldaş hayatta başarılı olamamıŝ."

"Eğer bana," dedi kaşlarını çatarak Vasili Matveyeviç, "hiç kimse- nin sana ihtiyacı yok Jurbin deselerdi, yerin dibine geçerdim. O zaman yaŝamamın ne anlamı kalırdı?"

“Ben de senin peşinden yerin dibine geçerdim!” diye espri yaptı Gorbunov. “Bu arada, düşündüm de, biz seninle şu limonların üzerinden bir kez daha bir geçelim mi ha ne dersin?”

5

Otomobilin korna sesini duyduktan sonra Matvey Dede hiç acele etmeden paltosunu, kulaklıklılı şapkasını giydi ve evden çıktı. Avlu kapısının yanında siyah, ZİS marka bir müdür arabası duruyordu. Şoför kapıyı açtı:

“Buyurun Matvey Dorofeyeviç!”

“Selam Mitya!” Dede rahatça oturdu, paltosunun etekleriyle dizlerini örttü. “Senin külüstür ılık!”

“Sobayı bugün kurdum. Sıcak veriyor!”

Araba karlı tekerlek izlerine girmiş, iki yandaki kaskatı kesilmiş kar yığınlarını aydınlatarak ağır ağır ilerliyordu.

“Elektrikli soba mı?”

“Yok, motordan ısıtmalı.”

“Keşke bizim balıkçılar da böyle bir şey uydursalar. Çocuklar üşüyor. Cumartesi Veryajka üzerinden hamama gidiyorum. Biri, buzda açılmış deliğin başına oturmuş balık tutmaya çalışıyor... Bilirsin, lokomotif makinisti Samohin. Hani çiçek hastalığından yüzü bozuk olan... Soğuktan donmuş kalmış. Yanaklarını kadın şalıyla sarmış. Köprüden ona bağırdım. ‘Aklını mı kaçırdın sen! Şişmiş avurtla nehere mi gelinir hiç?’ Zavallı ayağa kalkmak, dikilmek istiyor, ama yapamıyor, paltosu buza yapışmış. Tam bir felaket. Sıcak da problemidir. Bak bir keresinde balkabağına ne oldu... Ağırlığı sağlam üç pud. Soğukta onu getirdiler, sergide sıcak bir yere koydular. Yarım saat sonra bomba gibi infilak etti. Ziyaretçilerin korkudan ödü patladı! Kiminin kulağına kabuk kaçtı, kiminin gözüne kabak çekirdeği, kiminin yüzü ise kabağın iç sıvılarıyla sıvandı. Bilim adamları, içindeki hava ısınınca patladı, diye açıklıyorlar. Senin durumun Mitya, kabaktan daha kolay. Kendine iyi bak. Kerevize, dereotuna yüklen. Hilesiz hurdasız sağlıklı sebzeler ye.”

İvan Stepanoviç soğukların başlamasıyla Matvey Dede'nin arabayla alınmasını emretmişti. Yalnızca sağlığından endişe ettiği için değil, başka sebepleri de vardı.

Matvey Dede, yeni görevine başladıktan sonra çalışma hayatının artık sona erdiği, artık yapacak bir işi olmadığı, bu yeni görevin sırf onun için "laf olsun diye" uydurulduğu düşüncesine ister istemez alışıyordu. Müdür odasına yastık, yorgan, çarşaf getirdi; İvan Stepanoviç'ten kitap dolabının anahtarını aldı. Kablosunu uzattığı masa lambasını müdür çıktıktan sonra kanepenin yanına getiriyor, uzanıp kitap okuyordu. Onu her şeyden çok cezbeden ansiklopedilerdi. Önce üst üste "a" harfini okudu daha sonra diğer sayfalara geçti. Fakat bu okumadan kafası karışıyor, hiçbir şey anlamıyordu. Sonra sadece tıpla ilgili şeyler okumaya başladı. Sonra ondan da vazgeçti. Bunları okuduktan sonra gecesi iyi geçmiyor; rüyasında kuyruklu, boynuzlu tümörler görüyordu. Sonra kendine bir oyun icat etti. Rastgele ansiklopedinin hangi sayfasını açarsa orasını okumak. İşte bu çok ilginç olacaktı. Örneğin sayfanın birini açınca "Tayvan" çıktı. Elbette bu Çin adasını en az yüz kez duymuştu; Amerikalıların oraya Çan Kay Şek'i getirdiğini de biliyordu ama "Tayvan"ın nasıl bir yer olduğunu kim doğru dürüst biliyordu? Pirinç, tatlı patates ve ananasın yetiştiği bu bereketli topraklarda ılık, yumuşak bir cennet ikliminde mücadeleci bir halk yaşıyordu. Ya da yan maddede "Tamara". O, hakkında pek çok hikâye anlatılan Rus prensin Gürcü eşiydi. Zavallı adam bu kadından ne çok çekmişti! Sonra "Tory", İngiliz aristokratlarının, Winston'cuğun partisi. Kundakçılar! Ellerinde meşaleyle doğar bunlar! Matvey Dede bu düzenbaz aristokratları iyi bilirdi.

Uykusu gelmeye başladı; sabahleyin kitap dolabının anahtarını teslim edip eve gitti. Bir gün ilginç bir okumanın ortasında bir telefon geldi. Bugüne kadar Matvey Dede gecenin bir yarısı kanepesinden hiç kalkmamıştı. Kalkıp telefonu açtı.

"Ne var? Bu saatte uykusu kaçan kim?" diye sordu huysuzca.

"Müdür yoldaş?"

"Ne müdürü! Adam sen arayacaksın diye sabaha kadar odasında mı otursun? Sabah ara."

“Sabah geç olur yoldaş! Ben ustabaşı Çernokluyev. Borular patladı, sular fışkırıyor. Her yeri aradım, kimse açmıyor.”

“Hangi borular?” diye sordu Matvey Dede.

“Beton mikserlerin oradaki.”

“O zaman suyu kapatın. Sizin beton mikserleri mekanik atölyesinin yanında değil mi? Girişten atölyeye doğru on beş adım say... Adımların inşallah kısa değildir! Neyse, işte say adımlarını, orada bir kuyu bulacaksın. Sizin su tesisatçılarınız yok mu? Söyle oraya insinler. Valfi kapatsınlar. Anladın mı? Ne teşekkürü! Sonra da boruları değiştirsinler. Onların yalıtımı neden yapılmamış? Keçeyle sarılması gerekiyordu. Depoda keçe var. Yarın sarın. Yazın gelmesini beklemeyin!”

Ertesi gün Matvey Dede inşaatçıları kendi aradı.

“Ustabaşı Çernokluyev’le konuşacaktım! Çernokluyev mi? Müdürün odasından Jurbin konuşuyor. Ne yaptınız suyu? Boruları izole ettiniz mi? Bak bir daha kaza olmasın ha! Planlanmış görevinizi aksatmayın.”

Bir gün de nakliyat bölümünden telefon ettiler. Yedi vagon kereste gelmiş. Demiryolu idaresi yükün hemen boşaltılmasını istiyormuş, vagonların boş olarak geri dönmesi gerekiyormuş. Nöbetçi soruyordu, şimdi boşaltılsın mı yoksa sabahı mı beklesinler?

“Sabaha kadar beklerse halkın parasını boşa harcamış olursunuz,” dedi Matvey Dede. “Bir şekilde boşaltın.”

“Yalnız şu an elimde o kadar adam yok.”

“Yok mu?” Matvey Dede düşünceye daldı. Zor bir durumdu! Amiri mi uyandırsaydı? Uyandırsa ne olacak, yedi vagon! Yangın ya da sel değil. “Sen bana... adın ne senin? Martyanov mu? Sen beni bir on dakika sonra ara. Sana ne yapacağını söyleyeceğim.”

Matvey Dede telefonun ahizesini yerine koyup, müdürün koltuğuna gömüldü. Bu saatte fabrikada fazla adam yoktu. Nöbetçi elektrikçiler, mekanikçiler, itfaiyeciler, bekçiler. Onları yerlerinden kımıldatamazdı. Peki ya inşaatçılar? Hah! İnşaatçılar neden olmasın!

“Çernokluyev mi?” Bir dakika sonra ahizeyi kaldırmıştı. “Senin şantiye şefin nerede? Yardımcısı mı burada? Onu telefona ver! Yardımcı yoldaş sana kereste lazım mı? Çok mu lazım? Yedi vagon var... Ben diyorum. Tamam. Hızla boşaltılması gerekiyor. Kim, kim! Jurbin

konusuyor, Jurbin. Yardımcı işçileri seferber et. Üç saate kalmaz hal-
lederim.”

Bu arada Martyanov aradı. Matvey Dede ona şöyle dedi:

“Şantiye şefinin yardımcısını ara. Numara 39’u çevir. Sana yar-
dımcı işçileri verecek. Ben emrettim. Sonra da ne olup bittiğini bana
bildir.”

O gece Matvey Dede kanepesinde hiç yatmamış, kitap dolabını
açmamıştı. Telefon açmış, boşaltılma işini organize etmiş, sonra da
ellerini sırtında kavuşturup odanın içinde volta atarak ocak boruları
hakkında mırıldanıp durmuştu.

‘Fabrika yönetmek şaka değil!’ diye düşündü kendi kendine. “Bil-
meyene kolay. Dışardan davulun sesi hoş geliyor ama fırıldak gibi
döne döne emirler verince zor mu kolay mı anlıyorsun!”

Sabahleyin Matvey Dede İvan Stepanoviç’in masasına, akşam
olan olayları, verdiği kararları, şafakta boş vagonların fabrikaya geri
döndüğünü; herhangi bir aksaklığa fırsat verilmeden paranın boşa
harcanmadığıyla ilgili kısa bir not bırakıp çıktı.

Akşamleyin uzayan sakallarını makasla keserek düzeltti, akşam
yemeğini yedi, ayağına keçe çizmelerini geçirdi.

Şoför Mitya geldi.

“Seni hangi rüzgâr attı buraya?” diye Mitya’ya sordu İlya Matveye-
viç gazetesinden başını kaldırarak. “Acil bir durum mu var?”

“Matvey Dorofeyeviç için geldim,” dedi Mitya.

“Nasıl yani?” diye sordu İlya Matveyeviç, şaşırmıştı.

“Bayağı. Müdür arabayla almamı emretti.”

Herkes birbirine baktı: Matvey Dede azar mı işitecekti? Bir yara-
mazlık mı yapmıştı? Matvey Dede de huzursuz olmuştu. Acaba yanlış
bir emir mi vermişti? Müdür odasının bekçisi haddini mi aşmıştı?
Fabrikaya kadar tüm yol kulağını kaşımış, sonra nedense dizi de, ta-
banları da kaşınmıştı. Kaşınmayan bir burnu kalmıştı. Yok, bunlar
bir kadeh içki ısmarlayacak değildi. Matvey Dede, ‘Herhalde bir yan-
lış yaptık,’ diye düşündü.

Fakat İvan Stepanoviç Matvey Dede’nin elini güçlü bir şekilde sı-
karak karşıladı ve emri okudu: Kullandığı inisiyatif için dedeye şük-
ranlarımızı sunuyoruz.

“Emir emirdir,” diye ekledi İvan Stepanoviç. “Bir de benden sana Matvey Dorofeyeviç özel bir teşekkür.”

“Seninle davamız bir İvan Stepanoviç. İkimizin de amacı aynı.”

O günden itibaren İvan Stepanoviç Matvey Dede’nin evden fabrikaya, fabrikadan eve arabayla götürülmesi emrini verdi.

“Dede!” diye haykırdı Tonya. “Sen şimdi tam bir müdür oldun!”

“Ya ne sandınız çocuklar?” diye gülümsedi Matvey Dede. “Ben onları... öyle bir... devrimde merdivenlerden fırlattım... İşte böyle... Buralara sizler geleceksiniz. Kim hak edecekse o gelecek.”

İvan Stepanoviç şimdi eve giderken inşaat ya da mekanikle ilgili bir şeyleri hatırlatması, gece kontrol etmesi için Matvey Dede’ye yazılı ya da sözlü olarak görevler veriyor, Matvey Dede bu görevleri, huy-suz bir ihtiyar titizliğiyle yerine getiriyordu.

Gece yarısı fabrikayla ilgilenen bir sorumlu elbette vardı fakat o üretimle ilgili doğrudan sorunlarla uğraşıyor, atölyelerin gece çalışmalarını koordine ediyordu. İnşaatlarda aniden ortaya çıkan bazı beklenmedik sorunlara yetişemiyordu. İşte burada devreye Matvey Dede giriyordu. O fabrikanın en kuytu köşelerinden, yer altı kanallarına, inşaat kerestelerinin nerede bulunduğundan, elektrik kablolarına, eski yeni fan borularına kadar fabrikanın tüm plan ve şemasını hafızasında tutuyordu. Bilgi ve tavsiye almak için onu arıyorlardı. Bu kelimeyi ilk kim telaffuz etti bilinmiyor ama Matvey Dede artık “Gece müdürü” olarak isimlendirilmeye başlanmıştı.

Artık uyku nerede! Kanepeye tam uzanıp kitabın kapağını açacak ki, Matvey Dorofeyeviç diye arıyorlardı. Gece müdürünün gündüz müdüründen farkı çalan tüm telefonlara yanıt vermesiydi. Onun sekreteri yoktu. Gece başvuracak kimse olmadığı için doğrudan, aracı-sız, bürokratik mekanizmalar olmaksızın kimin ne sorunu varsa ona geliyordu.

Matvey Dede, önceden bekçilik yapmaya giderken giydiği vatkalı ceketini bir kenara atmış, yalnızca pazarları giydiği ceketini üzerine geçirmişti; sık sık aslan yelesi şeklinde sakallarını tıraş ediyor, onları özenle tarıyor, sevgiyle okşuyordu. O artık bir bekçi değildi; fabrika işleriyle yalnızca gece ilgilenmiyor, gündüz de fabrikaya gidiyordu. Öğleye kadar şekerleme yapıyor –ihtiyarın uykusu kısaydı– sonra in-

saat iskelelerine gidip keçe çizmelerinin topuklarını birbirine vurarak söyleniyordu: "Tahtalardaki buzları kırsaydınız ya, millet ölebilir..." "Keçi gibi sırtta tuğla mı taşınır? Böyle Çar Goroh zamanında* çalışırlardı." Ustabaşı veya kalfası ona cevap verirdi: "Çok fazla tuğla var Matvey Dorofeyeviç! İki pencere arası bin beş yüz tuğla örmemiz lazım." "O kadar çoksa motor vinci neden istemediniz?"

İnşaatları, depolama alanlarını dolaşıyor, akşamleyin orada tüm gördüklerini, beğenmediklerini İvan Stepanoviç'e anlatıyordu. Bir de bakıyorsun, buzu kırıyorlar, motorlu vinci getirmişler, pahalı cinsten süsleme ahşabını da kardan çekmiş çatının altına taşıyorlar. Dedenin keskin gözleri, müdürün dikkatinden kaçan pek çok şeyi yakalıyordu.

Matvey Dede, bugün de fabrikaya geldikten sonra inşaattaki sorunları anlatmaya başladı.

"Çakıl taşlarını yıkamıyorlar İvan Stepanoviç. Soğuk diyorlar. Ama çakıl kirli ve tozlu. Nasıl beton olacak! Isıtıcının yanında yıkamak lazım."

"Sana bakıyorum da Matvey Dorofeyeviç," dedi İvan Stepanoviç, "gel seni müdür yapalım, yer değiştirelim ne dersin?"

"Ben bu işler için çok yaşlıyım, gücüm yetmez İvan Stepanoviç. Hem eğitimim de yok. Asıl önemli olan eğitimsizlik değil tabii ki, yaşlı olmak. Daha genç olsaydım, eğitim almak için bastırırdım."

"Eğitim ve kuvvet gerekli mi sanıyorsun? Geçende yoldaşın biri bana fabrikada iyi bir çalışma ekibi, güçlü bir mühendis ve teknik personel ekibinin nerede, nasıl çalışacağını belirledikten sonra artık hiç de bir müdüre ihtiyaç olmadığını, işlerin müdürsüz de yürüyeceğini söylüyordu."

"Senin yoldaş zırvalamış," dedi Matvey Dede biraz düşündükten sonra. "O bunu bir orkestra gibi düşünüyor. Planlar, çizelgeler, normlar bunlar notadır. Bunlar tek başına müziğin yaratılmasına yeter mi? Orkestra o olmadan, eee, neydi adı..."

"Maestro? Orkestra şefi?"

"Hah işte! Maestro olmazsa kakofoni olur. Yoldaşın biri sana bunu dediyse başka bir yoldaş da bana orkestrayı anlattı. Büyük bir orkestra şefsiz ne olur bilir misin? Müzisyenler birbirlerine bakarak gitgide

* Çar Goroh zamanı, çok eski zamanları belirtmek için kullanılan bir deyimdir. -çev.

daha hızlı çalmaya başlar, sonunda kudurmuş aygırlara dönerler, ya da gitgide daha yavaşlayarak cenaze marşı çalar gibi olurlar. Orkestra şefi, müziğin tamamına hâkim olduğu için her bir müzisyeni ayrı ayrı yönetir. Notalarda elbette her şey yazılıdır ama notalar kâğıtta durur. Yalnızca kâğıda bakarsan bir işe yaramaz. İnsanın insanı yönetmesi, ona izah etmesi gerekir.”

“Ve denetleme.”

“Hem de nasıl! Kim nasıl hareket ediyor. Bizim Parti'miz, İvan Stepanoviç, düşünüyorum da bunu nasıl yapıyor? O da kararları kâğıda yazıyor. Herkesin anlayacağı güzel kararlar. Bu kararları çoğalt herkese dağıt: Burada ne yazıyorsa bunları yerine getir diyoruz. Ama böyle olmaz. Parti toplanacak, yapılacaklar tartışılacak, iyice gözden geçirilecek, her bir iş tek tek ele alınacak. Sonra Parti komitesi halka gidip bunları tek tek anlatacak. Parti Organizatörü kollarını sıvayacak. Tekrar toplanılacak, kararları kim nasıl yerine getirmiş bakılacak. İyi yapanlardan daha iyi yapması rica edilecek. Kötü yapanlarsa sıkıştırılacak ya da ona yardımcı olunacak... Niye daha iyi yapamıyor bulunacak. Yanlış mı konuşuyorum?”

“Doğru, çok doğru Matvey Dorofeyeviç.”

Matvey Dede'nin İvan Stepanoviç'i düşüncelere daldırması ilk kez olmuyordu. Dedenin sözcükleri, en küçük davranışlarda bile büyük insanlardan örnek alınması gerektiğini söylemesi, o zaman İvan Stepanoviç'e çok sitemkâr geliyordu. İvan Stepanoviç tüm gücünü, tüm zamanını fabrikaya veriyordu. Fabrika dışında bir hayatı yoktu. Ne sinemaya ne tiyatroya gidiyor, yalnızca teknikle ilgili kitaplar okuyordu. Ailesinden kopmuştu; eve yalnızca yemeğe ve uyumaya geliyor ve doğru olanın bu olduğunu düşünüyordu. Fakat Matvey Dede öyle konuşuyordu ki İvan Stepanoviç'in bunları unutması mümkün değildi.

Kimdi ki Matvey Dede? Halkın bir temsilcisi, halkın bir zerresi! Ve ihtiyar o kadar çok konuda haklıydı ki! Bir Parti konferansında İvan Stepanoviç'in, bazen tembellere, görevini iyi niyetle yapmayanlara müsamaha gösterdiği söylendi. O, bu tür durumlarda sık sık “kişisel telkinlerle” yetinirdi. Evet, belki de bu doğrudu. Kendi de

bir işçi, bir mühendis olan İvan Stepanoviç, her bir işçinin ve her bir mühendisin “pozisyonuna girmeyi” kendi görevi sayar ve bu görevi en geniş anlamıyla anlardı.

Ona göre, Matvey Dede, yani fabrikanın bu en yaşlı işçisi, müdürün işçi çıkarlarını koruyan eylemlerini takdir etmeli, desteklemeliydi. Ama Dede, o zaman ortaya çıktığı gibi, böyle bir korumaya zerre kadar gerek duymuyordu. O, işçiyi korumanın her şeyden önce Sovyet Devleti’ni korumak olduğunu söylüyordu.

İşte yine İvan Stepanoviç düşüncelere dalmıştı; Matvey Dede Parti yöneticilerinin oynadıkları rol ve yaşam hakkındaki düşüncelerinde ne kadar da haklıydı. İvan Stepanoviç giderken dedeyle vedalaşmamış, sadece elini kuvvetlice sıkmakla yetinmişti.

O gece telefon hiç çalmıyordu. Matvey Dede kitaplarıyla masaya oturmuş, koltukta uyuyakalmıştı. Sonra bir telefon sesi onu uyandırdı. Önce boynuzlu olan ahizeyi kaldırdı. Bu da neydi böyle? Hiç ses yoktu. Sonra ikinci telefonun ahizesini kaldırdı. Santralin düdük sesi geldi. İkinci, şehir telefonunun ahizesini kaldırdı. Yine düdük sesi. Ama telefon hâlâ çalıyordu. Aniden Matvey Dede ayrı bir yuvarlak masada, her zaman sessiz, gizemli duran Moskova telefonunun çaldığını fark etti. Acaba ahizeyi kaldırırsa mıydı yoksa kaldırmasa mıydı? Kafası karıştı. Muhtemelen İvan Stepanoviç’i arıyorlardı, acaba onu mu çağırıyordu? Fakat telefon ısrarla ve inatla çalınca ahizeyi kaldırmak zorunda kaldı.

“Alo!” dedi Matvey Dede boğuk bir sesle. “Alo!”

“Fabrika mı? Telefondaki kim?” diye sordu uzak ama açık ve anlaşılır bir ses.

“Matvey Jurbin, görevli.”

“Şimdi Nikolay Vasilyeviç’le görüşeceksiniz.”

Matvey Dede bu Nikolay Vasilyeviç’in kim olduğunu bilmiyordu fakat bu ona çok sade, sıradan bir isim gibi geldiği için korku ve şaşkınlığı geçmeye başladı.

“Hadi hadi ver telefona,” dedi canlı bir sesle, “dinliyorum.”

“Yoldaş Jurbin?” diye sordu telefondaki başka bir ses. “Müdür yok mu?”

“Müdür dinleniyor Yoldaş Nikolay Vasilyeviç. Gün boyu çalıştı, koşturdu. İnsana uyku lazım. Ne lazımsa ben yardımcı olayım. İnşaatla ilgili mi?”

“Trol teknelerinin inşası nasıl gidiyor? Durumu nedir? Bugün Bakanlar Kurulu 1 Mayıs’a kadar gemileri teslim etmemizi istedi.”

“Hepsi altı tekneydi değil mi?” diye sordu Matvey Dede. “Yani yüzdürmeden mi bitirelim isteniyor? Çünkü bunları suya indiremeyiz. Bizim Lada’da buzlar geç çözülüyor. İkmalin tamamını kızaklarda mı yapacağız?”

“Evet, kızaklarda.”

“O zaman olur. Gemiler küçük. Hallederiz Nikolay Vasilyeviç. Bakanlara aynen böyle söyleyin: Hallederiz. Bizim fabrika halkının eli çabuktur. Burada bulundunuz mu? Henüz değil mi? Lütfedersiniz. Ben mi... Bizim çocuklar gülerек gece müdürü diyorlar. Ben yaşlı bir işçiyim, Matvey Jurbin. Sabah olsun, ne konuştuysak hepsini anlatırım. İyiyim iyiyim! Siz de sağlıcakla kalın!”

Telefon sustu fakat Matvey Dede elindeki ahizeye uzun uzun bakakaldı. Moskova’yla konuşma hoşuna gitmişti. Nazik ve saygılı bir gençti bu Nikolay Vasilyeviç. Sağlığıyla ilgilenmiş, müdürü uyandırma emri vermemişti. O ise müdürü uyandırıp Bakanlar Kurulunun beklediği trol teknelerini söylemek için can atıyordu.

Keçe çizmesini sıkıntıyla yere vurarak ve kurşun yemiş ayağını sürükleyerek büyük halının üzerinde gezindi durdu.

Sabah İvan Stepanoviç’ten, “nazik ve saygılı delikanlı” Nikolay Vasilyeviç’in müdürün evini de aradığını ve onun kendi bakanları, yani gemi yapım sanayii bakanından başkası olmadığını öğrendi.

XI. BÖLÜM

1

FABRİKA yönetiminden İlya Matveyeviç'in ofisine, iple sıkıca bağlanmış, damgalı, üzerinde renkli pullar olan kalın bir paket getirdiler.

İlya Matveyeviç onu şöyle bir eline aldı; 'Beş yüz altı yüz gram var,' diye düşündü. Gözlüğünü takıp gönderici adresine baktı. Hadi buradan buyurun! Paket, Moskova'da Potiliha diye bir yerden, M.V. Belov'dan gelmişti! İlya Matveyeviç sebze bahçesine gelen Anton'un müdürünü, onunla bir sonuca varamayan tartışmalarını hatırladı. Paketi açmakta acele etmedi; üzerinde düşünmeye başladı çünkü bu sadece sonuçlanmamış bir tartışma değildi; profesör, İlya Matveyeviç'in içine bir kurt düşürmüştü. İlya Matveyeviç kendi başına kızaklarda sağlam duramıyor muydu? Hiçbir zaman eskiye yapışıp kalmazdı. Gemi inşasındaki tüm yenilikler onun kısmında test edilir ve uygulanırdı. Fakat hangi yenilikler? Onlarca ve hatta yüzlerce yıldır elde edilmiş teknolojinin sınırları dışına çıkmayan yenilikler. Bu teknoloji esasen geminin kızakta inşa edilmesi üzerine kuruluydu. Tam da burada, kızıağın üzerinde toplanıyor, perçinleniyor, mümkün olduğu ölçüde donatılıyor ve sonra suya indiriliyordu. Yıllar içinde İlya Matveyeviç'in gözleri ne değişiklikler görmüştü: Montajcılara verilen malzemelerin servisi daha mekanize olmuş, vinçler daha mükemmel hale gelmişti. Elle yapılan perçinin yerini hava basıncılı çekiçler almış; son yıllarda hemen hemen gemideki tertibatların tamamı kızaklarda monte edilmiş, geminin suya indirilme süresi önemli ölçüde kısalmıştı.

İlya Matveyeviç bu teknolojinin sınırları içinde Petro zamanında dedikleri gibi "nispeten iyi bir usta" olmuştu. O yalnız mükemmel bir

usta değil aynı zamanda da mükemmel bir patrondur. Onun bölümü malzeme ya da stokların yetmemesi gibi bir olayı asla yaşamazdı. İlya Matveyeviç küçük, gösterişsiz ama tamamıyla güvenilir malzemeler bulmayı her zaman başarırdı.

“Nasılsın?” diye sorardı İvan Stepanoviç karşılaştıklarında.

“Kötü, İvan Stepanoviç.”

“Ne oldu ki?”

“İki günlük malzemem kaldı. Cumaya kadar gelmezse, geçmiş olsun. Gövde atölyesi geciktiriyor.”

Kalan malzeme elbette iki günlük falan değildi; bir ya da birkaç haftalık malzeme vardı fakat İlya Matveyeviç müdürü “sıkıştırmayı” kendi görevi sayıyordu. O da atölyelerin amirlerini sıkıştırsındı. Atölyelerin amirleri, Jurbin’in siparişleri zamanında yerine gelmezse başlarına neler geleceğini bilirdi. Öyle bir velvele koparırdı ki soluğu fabrikanın kapısında alırlardı. Daha teslim süresine çok varken İlya Matveyeviç, usta ya da ustabaşlarından biriyle atölyede bitiverir, atölyeyi gezer, en küçük ayrıntılara kadar kontrol ederdi: Disiplin nasıl, iş organize mi yapılıyor; en önemlisi de amir, yabancı bir siparişi öne mi almıştı? Eğer Jurbin’in yardımcılarına, bu siparişleri başka nereden alabileceklerini açıklamaya teşebbüs ederlerse vay hallerine!

Aleksandr Aleksandroviç kaç defa İlya Matveyeviç’e şöyle demişti:

“Sen işçi bir adamsın İlya... Bakıyorum da her şeyi yumrukla yapıyorsun. Her şey yalnızca sana olsun istiyorsun.”

“Farkı anlamam lazım Sanya. Kulak* kendine çalışır, ben iş için yapıyorum. Herkesin kendi işi için mücadele etmesi lazım. Aksi halde işler yürümez. Ben işimi yürütmek istiyorum.”

İlya Matveyeviç dış kaplamanın elektrot kaynağı için bir patron gibi savaşıyordu. Elektrot kaynağı, gemi montajıyla ilgili fikrini değiştirmemişti. Perçin yerine kaynak yapılacak, geminin yapım süreci kısılacaktı. Geri kalanı daha önce nasıl yapıyorsa öyle kalacaktı.

İşte böyle bir rüzgâr esmişti ve gemi bundan böyle atölyede parça parça inşa edilecekti. Bu parçaları kızakta kaynakla, birleştir, suya

* Burada bir kelime oyunu var. Rusçada “Kulak” hem “yumruk” hem de “zengin toprak sahibi” anlamına geliyor. –çev.

indir! Kızak bölümünün görevi ve onunla birlikte İlya Matveyeviç'in rolü küçülüyor ve azalıyordu.

İlya Matveyeviç'in mizacı, onun bırakın sonları, ortalarında bile yer almasına izin vermezdi. O sadece ilk sırada yer alırdı. Şimdi bunun için eğitim alma zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Altmışına merdiven dayamış birinin öğrenim görmesi komik diyorlardı. Bırakalım öyle düşünsünlerdi.

Paketi yeniden eline aldı, "Bakalım bu profesörün aklından ne geçiyor?" dedi ve ambalajı yırttı.

Pakette bir kitap vardı. Mavi kapakta bir yazı göze çarpıyordu: "Akademisyen A.N. Krilov. *Hatıralar ve Denemeler*."

Krilov! Krilov'u, akademisyen Aleksey Nikolayeviç'i, kim bilmezdi! İlya Matveyeviç onun makalelerini kitaplarda, dergilerde okumuş, onun hayatını ve çalışmalarını anlatan konferansları dinlemişti. Daha önce bir türlü eline alamadığı bu kitabını da duymuştu. Kütüphanede ondan beş adet vardı ama her seferinde de mutlaka biri okuyordu. Acaba bu kitaptaki hatıra ve denemeler ne kadar farklıydı? Pratik çalışmada bize bir faydası olur muydu?.. Belov onunla kafa mı buluyordu?

İlya Matveyeviç kitabı açtı. İç kapakta beyaz bir sayfaya, Belov'un küçük ama sanki matbu gibi çok düzgün el yazısıyla yazılmış bir not vardı:

Değerli İlya Matveyeviç! Sizinle son konuşmamızda P.A. Titov'a atıfta bulunmuştunuz. Evet o seçkin bir pratisyen-mühendistir. Fakat sadece bir pratisyen mi? Kitabın 106-113. sayfalarını okuyunuz. Eğer burada yazılanlar zaten bildiğiniz şeylerse kusura bakmayın.

Saygılarımla M. B.

Kitabı okumayı akşama ertelemek istedi ama dayanamayıp 106. sayfayı açtı. Eee, ne olmuş. Doğru... On iki yaşında Petrozavodsk hat-tının buharlı gemilerinin makinisti olan babasının yardımcısıydı; on altı yaşında Petersburg'daki Nevski fabrikasının gemi atölyesine gitti. Böyle devam ediyor. Sonra teknik ressam, sonra gemi usta yardımcısı... ve sonunda buyurun, köy okulunda bile okumamış diplomasız bir gemi mühendisi!

İlya Matveyeviç, “bir gemi makinisti yardımcısını” gemi yapım işine girmesini sağlayan yenilikleri merakla, heyecanla okuyordu. Bu yenilikler az değildi. Bunlar, işaretleme, matkapla delme ve montaj işleriyle, perçinle, çizimle, tasarımıyla ilgili yeniliklerdi. Pyotr Akindinov’ın gemi inşasının tüm dev ve karmaşık süreçlerini akıyla kavramayı başarmıştı.

İlya Matveyeviç neşeyle N. E. Kuteynikov’a gülüyordu; Kuteynikov o dönemin en bilgili Rus gemi mühendisiydi ve Titov’un gözle tayin ettiği ölçülerin doğruluğunu kontrol ediyordu. Titov’un hatasını bir kez bile yakalayamamıştı. Tüm bilim yasaları tarafından oluşturulan hesaplamalar Titov’u yalnızca kesin olarak doğruluyordu. İşte böyle bir adamdı o! Tecrübe, deneyim ne demekmiş görsünlerdi!

Fakat Akademisyen Kırlov ne yazmıştı? Titov “Benim işim için çok gerekli olan bu rakamları sen bana öğret” demiş olabilir miydi?.. Evet demişti. O fabrikadan döndükten sonra matematik kitabının başına oturuyor ve gece yarısına kadar soru üzerine soru çözüyordu. “Böyle,” diye okumaya devam etti İlya Matveyeviç, “biz iki yıl temel cebiri, trigonometriyi gördük, sonra analitik geometri, diferansiyel ve integral matematik, istatistiğin temelleri, malzemelerin dayanıklılığı öğretisi ve gemi teorisine başladık. Titov o zaman 48-49 yaşlarındaydı.”

Çalışma günü çoktan bitmiş, ofis ıssızlaşmıştı. Sarkaçlı duvar saatinin tiktakları ve döşemenin altından nehrin şırıltıları duyuluyordu. İlya Matveyeviç’ten birkaç yaş daha genç bir insanın ders kitabının başına böyle kolayca oturabilmesi düşünülebilir miydi? Gerçekten de her şey bu ders kitabına mı bağlıydı? Öğrenim görmek! İyi de nerede, nasıl ve neyle? İnsanlar on yıl orta öğrenimde, beş-altı yıl da enstitüde okuyor... Her şeye yeni baştan başlayıp mezara kadar okuduğunda ancak o zaman tam anlamıyla bilimin hakkından gelebilirdin. Bunu kiminle konuşmalı, kimden tavsiye almalı? Anton’dan mı? Anton belki yardımcı olabilirdi ama evdeki otoritesi zarar görmemeliydi. Müdüre, Parti Organizatörü’ne mi gitse? Anlamayacaklar, melekeleri zayıflamaya başladı, yaşlandı, ona kolay bir iş bulsak daha iyi olur, diyeceklerdi. Eski mühendislerden birini bir kadeh bir şeyler içmeye davet edip sorsa? Eski mühendisler pek çok defa İlya

Matveyeviç'i okuldaki bilgileri unutalı çok olduğuna inandırmışlardı. Oysa bunları bilmeden yerinden kıpırdayamazsın! Ama işte Titov temel cebiri, geometriyi onun yaşlarında öğrenmişti.

Yok, eski mühendisler de ona bu konuda yardımcı olmazlardı. O zaman kim kalmıştı?

Tek tek bütün mühendisleri kafasından geçirirken bir anda aklına Tonya'nın arkadaşı Zina İvanova geldi. Önce ona özel bir anlam yüklememi, farklı bir çehreydi. Sonra genç mühendisi yeniden düşündüğünde kızaktaki ilk karşılaşmalarını, onunla sohbetlerini hatırladı.. İkinci konuşması, gece yarısı ofiste, gemi indirilmeden önce olmuştu. Üretimde, montajda çalışmak için nasıl ısrar etmiş, nasıl da can atmıştı. O zaman Aleksandr Aleksandroviç, böyle bir gayreti değerlendirmek lazım, dediğinde doğru demişti. Viktor da onu onaylamış, mantıklı demişti. Viktor boşa laf konuşmazdı.

En sonunda İlya Matveyeviç bu genç kızla konuşmaya karar verdi; niyetini açık etmeden elbette. Yalnızca gemi biliminin altında ezilmemek için neyi nasıl öğrenmesi gerektiğini bilmek istiyordu.

İlya Matveyeviç, niyetini gerçekleştirmek için uzun süre bekledi. Sonra bir gün kendini hazır hissetti ve Alyoşka'yla karşılaşmamak için akşamleyin, gece karanlığında Zina'ya gitti. Zina'ya da Alyoşka'nın olduğu binadan bir daire vermişlerdi ama aynı katta değildi. Yine de onunla karşılaşma riski vardı. Yaptığı şeyi aptallık olarak düşünebilirdi.

Zina misafirini kapıda görünce şaşkınlıktan donakaldı. Herkesin gelmesini bekleyebilirdi ama önünde saygıyla eğilmeye hazır olduğu meşhur İlya Matveyeviç Jurbin'in ona geleceği hiç aklına gelmezdi. Ev sahibesi, İlya Matveyeviç'i, çocuk yatağı kadar küçük kanepeye buyur etti. Zina'nın mütevazı ve sade mobilyalarının hepsi müdürlüğün yardımıyla taksitle satın alınmıştı. İlya Matveyeviç odanın temizliğine bakarken, botlarından dairenin zeminine düşen erimiş karın leke yaptığını fark edince kendini kötü hissetti.

"Yerleri de kirlettik," dedi suçlu suçlu gülümseyerek.

"Ne demek, ne demek İlya Matveyeviç! Lütfen!" dedi Zina aceleyle onu yatıştırmaya çalışarak. Bu arada çaylar için masayı hazırlıyordu. "Ne önemi var!"

“Çaya ne gerek var? Ben gençler ne yapıyor diye bir uğrayayım dedim.”

İlyâ Matveyeviç’in ağzından çıkan her kelime Zina’yı daha da şaşırtıyordu. Onun neden geldiğini anlayamamıştı. Elbette gençler ne yapıyorlar diye uğramış olamazdı.

Zina’nın bir kütüphanesi vardı; üstünde parfüm şişesi, ayna, yıpranmış bir kadife kumaşla kaplanmış okul albümünün de yer aldığı küçük kitap dolabına kitaplarını yerleştirmişti. İlyâ Matveyeviç kitap dolabına yaklaşıp en kalın kitaplardan birini, *Gemi İnşa Teknolojisi*’ni, eline alıp ortasından açtı, sayfalarını çevirmeye başladı, hangi sayfaya parmağını koysa hepsi bildiği, anladığı şeylerdi: kızıağın hazırlanması, montaj, matkap işleri, perçin, kalıp, kaynak...

Fakat şimdi farklı işaretlerle ve sayılarla kaplı bir sayfa gözüne çarptı. Şablon kullanmadan, geometrik çizimler yardımıyla yapılan hesaplamalara göre gövde çeliğinin işaretlenmesi anlatılıyordu. İlyâ Matveyeviç açıklamayı okudu. İsterse açıklama anlaşılmasın! Ek kaplama yapacakları zaman bu konu üzerinde az mı kafa patlatmışlardı. İşte formüller burada... Herhalde bunlardı. Başka ne vardı?

Zina da kitaba bakıyordu.

“Mühendis Çelnokov’un yöntemi değil mi?” dedi fincanları kururken. “Bu yöntem sanırım artık birazcık eskidi. Siz ne düşünüyorsunuz İlyâ Matveyeviç?”

İlyâ Matveyeviç bir zamanlar babası Matvey Dede’yle –elbette şablonlara göre– çalıştıkları için fiili olarak işaretlemeyi biliyordu; Mühendis Çelnokov’un yöntemi ise bir yerlerden kulağına çalınmıştı.

“Nasıl eskimiş? Kitap yeni. 1946 baskısı.”

“Kırk altıdan beri biz çok ilerledik İlyâ Matveyeviç. Bakın, ne kadar çok hesaplama yapmış. Şimdi daha basit ve daha doğru yapılıyor.”

“Anlatın, anlatın Zinaida Pavlovna!” diye canlandı İlyâ Matveyeviç. “Çayı boş verin şimdi. Sonra içeriz. İşaretçilikle uğraşmayalı uzun zaman oldu, benim işim montaj, her şeyi unutmuşum.”

Zina’ya İlyâ Matveyeviç kendisini sınıyormuş gibi geldi. Kalemi ve defteri eline alıp, enstitüde profesörün sorusuna yanıt veriyormuş gibi, yüksek sesle, açık ve net olarak, ayrıntılı bir şekilde anlatmaya başladı.

“Postanın ortasında –Zina eğri bir çizgi çekti–, onun ortasından geçen yayı O noktası alalım. İşte... Bu noktayı, AB çizgisinin doğru-
dan orta noktası kabul edelim.”

“Evet, orta noktası,” diye onayladı İlya Matveyeviç.

“Postanın normal ortalaması yönleme göre planlanır,” diye devam etti Zina cesaretleterek. “Paralel olarak çizilen AB , onun aşağısından ve yukarıdan üç yüz milimetre geçer... Kâğıt yetmiyor İlya Matveyeviç.”

“Bir şey değil. Kuramsal olarak anlat.”

“İşte aşağıdan yukarıdan iki yardımcı çizgi geçer: A ’dan B ’ye bu şekilde ve A iki B iki...”

Zina en sonunda öylesine uzun ve tuhaf bir formül yazmıştı ki İlya Matveyeviç ister istemez gülümsedi.

“Harika! Evet harika!”

“Doğru değil mi?”

İlya Matveyeviç hiçbir şey anlamamıştı ama kendinden emin bir şekilde:

“Hem de noktası noktasına! Hadi bir soru daha çözelim mi?” dedi.

“Hangisini?” diye sordu Zina hazır bir şekilde.

“Varsayalım iki tüccar karşı yönden geliyorlar, onlar nerede karşılaşır?”

“Bu okul problemi. Ayrıca tüccar değil yaya olacak. Tüccarlar bir keten bezinin pazarlığını yapıyorlardı, sonra bir şey oluyordu, unuttum.”

“Okul olsun Zinaida Pavlovna, lütfen çözün. Yoksa hatırlamıyor musunuz?”

“Hatırlamayı denerim. Benim matematiğim çok iyiydi.”

“Peki başkalarına öğretir miydiniz?”

“Hiç denemedim. Bilmiyorum. Yalnız ben çok sabırsızımdır. Öğrencilere bağırıp çağırabilirim.”

“Ya öğrencileriniz uysal ve sabırlıysa?”

“Bilmiyorum İlya Matveyeviç, bilmiyorum. Neden bana bunları soruyorsunuz? Yoksa beni bir meslek lisesine öğretmen olarak göndermeyi mi istiyorlar?”

“Yok canım, öylesine işte. Benimkisi meraktan. Ya bu, tasarı geometri mi?” İlya Matveyeviç başka bir kitabı açtı. “Ne kadar da çok bilim dalı var?”

“Teknoloji, malzemelerin dayanıklılığı öğretisi, mekanik, çizim...”

Zina anlatırken bütün gücüyle beynini zorluyordu: Kızak birimi amiri neden bana gelmiş olabilir? Belki de müdürle birlikte onu arka bahçede tutma kararını değiştirip montaj bölümüne almak istiyorlardı ve İlya Matveyeviç onun bilgisini sınamayı düşündü. Ne büyük bir mutluluk olurdu!

İlya Matveyeviç de dinlerken derin düşüncelere dalmış, kaşlarını çatmıştı. Zina’nın teorisiyle onun deneyimi hangi mühendiste vardı! İşte sorun da buydu: Birinde deneyim fazlaysa teori yetersiz, diğerinde teori dört dörtlük ama deneyim azdı. Aklına Anton geldi; o şanslıydı. Dağı hızla tırmandı; deneyimi daha çocukken kazandı, yetişkin olduğunda ise kendini boş işlere, eğlenceye kaptırmadan ciddiyetle bilime yöneldi. Azimle çalıştı. Gerçi İlya Matveyeviç muhtemelen Anton’dan çok daha inatçıydı ama bu on beş yıl önce aklına gelseydi ya! Şimdi geç, çok geç kalmıştı. Tonya kendi bilgisinin iki düzine kitap olduğunu söylerdi. Bu kitapları öğrenmek için insan on yılını harcıyor. İşte sana iki düzine kitap, küçük bir yığın!

“Evet...” Kaşlarını çatı.

Zina’nın gözlerinde bir endişe pırıltısı yandı: Sınavı verememiş miydi? Boşuna mı o kadar anlatmıştı; daha ciddi, daha sağlam mı durmalıydı. Ama İlya Matveyeviç onu kendi otoritesiyle ezerken nasıl sağlam kalacaktı! Zina onun mühendis diploması olmadığını biliyordu, o bir uygulayıcıydı, doğuştan yetenekliydi. Bir külçe altındı. Külçe altın için ne derler: Öylesine düzgün ve pürüzsüzdür ki bir türlü tasavvur edemezsin. Doğuştan yetenekli olanlar için hantal ve yontulmamış ama parlak, pırıltılı ve gerçekten değerli derler. Ya Zina neydi? ‘Sıradan bir mühendis!’ dedi Zina kendi kendine ve içini bir hüznü kapladı.

İlya Matveyeviç’in canı çay içmek istemedi; çay değil, Agafya Karpovna’nın pişirdiği kahveyi seviyordu; yarım bardak çay içip vedalaştı ve bilimi sonsuza dek alt edemeyeceğine inanmış biri olarak ayrıldı. Yolu, “Beyaz Ayı” bira fabrikasının önünden geçiyordu. İlya

Matveyeviç kapıya yaklaştığında, kapıdan, yakası açık, kafasında bir şapka, sağlıklı bir genç sokağa çıktı; soğuk havada, sanki ciğerlerini sigara dumanından temizlemek ister gibi avazı çıktığı kadar bağırarak şarkı söylüyordu.

“Ne Türkiye kıyıları lazım bana ne de tüm Afrika!”

“Peki sana ne lazım?” diye sordu İlya Matveyeviç. “Sen kimin nesi kimin fesisin?”

“Kimin fesi mi? Karımın haznedarıyım.”

“Kasasını boşalttın herhalde?”

“Fakat hayat sağır. Çak bir beşlik babalık. Senin kaşların güzel, baykuşunki gibi dimdik. Baykuşları severim, zarif öterler. Benim babalık baykuşu kafeste tutuyordu, annem korkudan demiryoluna, makasçıya kaçmış. Ben ondan doğdum.”

“Kimden? Baykuştan mı? Babadan mı, yoksa makasçıdan mı?”

“Baykuştan mı? Ne diyorsun sen!” Genç zar zor ayakta duruyordu; kararsız bacakları sallandı ve kapıya yöneldi.

“Hey dinle!” diye ona bağırdı İlya Matveyeviç kolundan tutarak. “Aptal! Senin şimdi kitabın başına oturman lazım şişenin dibine düşmen değil! İnsanlar elli yıl okuyor; sen de eğitim alsan böyle yapmazsın. Kafanda hiçbir düşünce olmadan bağırıp çağırıyorsun. İşçi misin sen?”

Genç oldukça barışçıl bir şekilde yanıt verdi: İlya Matveyeviç’in gür kaşları, sert bakışı onu ayıltmaya başlamıştı.

“Tornacıyım,” dedi.

“Nerede?”

“Şeyde... Mekanikte...”

“Görüyor musun, bir tornacısın, yani bir işçi, önder bir sınıfın temsilcisisin ama sanki bir Nepman* gibi davranıyorsun. Çürümüşsün.”

“Ben çürümedim babalık, beni affet. Bugün altıncı derece tornacı oldum. Komisyondan geçtim anlıyor musun. Çocuklarla kutlama yaptık. Gezdik. Yarın altıncıda çalışmaya başlayacağım diyorum

* 1921 yılında Rusya’da iç savaşın sona ermesiyle birlikte ülkede ticareti canlandırmak için NEP (Yeni Ekonomi Politikası) kabul edilerek serbest tüccarlara mallarını satma izni verildi. Bu tüccarlar Nepman adını aldı. -çev.

sana, altıncıda! Sanki tornacılık enstitüsünü bitirmiş gibiyim. Yedinciye verdiklerinde tam anlamıyla profesör olacağım!”

“Sen bir aptalsın, ne profesörü!” diye kızarak yere tükürdü İlya Matveyeviç...

Eve gelir gelmez, küçük bir bardak votka ve dört bardak kahve içti; hızını alamayıp Kostya’yı çağırdı.

“Kostya, bira içip sürtüyor musun?”

“Haydaa, gene ne yapmışım!”

“Ya Türk kıyıları?”

“Ne kıyısı? Ne diyorsun baba? Yakamı bırakır mısın?”

“Babadan usanılmaz, öğrenilir. Ne Türkiye kıyıları lazım bana ne de tüm Afrika, bu şarkıyı bana açıkla bakalım. Sen ne diyorsun buna?”

“Bence de.”

“Sen de mi! Afrika ve Türk kıyılarında kim yaşıyor? Ezilen insanlar! Biz onların iyiliğini istiyor muyuz? İstiyoruz. Onlar bizimle dostluk içinde özgür yaşasınlar istiyoruz. Ya sen hangi şarkıyı söylüyorsun?”

“Sanırım o kıyı Türkiye değil, Tunus olacak baba,” dedi Tonya okuduğu kitaptan başını kaldırarak. O dersini çalışıyordu. “Şarkıyı okurlarken anlaşılmıyor.”

“Sen bu şarkıyı biliyor musun?”

“Biliyorum. Çok güzel bir şarkıdır. Dinlemek ister misin? Ben bir koşu Valya’ya gidip plağı getireyim.”

“Olur...” İlya Matveyeviç yeniden Kostya’ya döndü. “Sana seslenmemin sebebi başka,” dedi kötü kötü. “Sen benim grandi direğine ne yapıyorsun?”

“Alyoşka’ya ders veriyorum,” dedi Kostya kayıtsız bir ses tonuyla.

“Başka bir direkte öğret. O hâlâ işe yarar.”

“Evet de biz onu yaktık.”

“Nasıl yaktınız? O kaç para senin haberin var mı? Bunun hesabını mahkemede verirsiniz!” İlya Matveyeviç çatalını ahşap masaya öyle bir sapladı ki çatal geri çıkmadı.

Kostya kahkahasını zorlukla tutarak babasının gözlerine bakmaya çalışıyordu.

“Ne mahkemesi!” dedi Kostya, İlya Matveyeviç’le aynı ses tonuyla. “Al direğini!” Cebinden bir teknik kontrol talimatnamesi çıkartıp şekerlik ve fincanın üzerinden ona fırlattı.

İlya Matveyeviç gözlüğünü taktı, talimatnameyi okudu, itinayla katladı ve cebine soktu. Göz ucuyla Kostya’ya baktı ve yeniden homurdandı.

“Ee, ne olmuş? Övgü mü bekliyorsun, seni sarılıp öpecek miyim?.. Kendi kulaklarımı çekeyim ister misin?”

İlya Matveyeviç’in gözlerinden alevler fışkırıyordu ama ciddiyeti elden bırakmadı. Agafya Karpovna onun gözlerinde böylesi bir ateş görmemişti.

“Neden böyle sertsin İlya,” dedi Agafya Karpovna. “Kostya uğraşmış...”

“Geç kaldı. Bunu daha önce yapması gerekiyordu.”

“Daha önce kimse benden bunu rica etmedi,” diye lafı yapıştırdı Kostya.

“Aha! Beyefendiden rica etmemiz, önünde eğilmemiz gerekiyordu demek! Konstantin İlyiç bize bir iyilik yapar, lütfeder misiniz! Baktın ihtiyaç var, kendin geleceksin! Akıl edilir, ‘rica’ edilmez!”

“Ben de öyle yaptım.”

“O nasıl... dikilecek?” diye sordu İlya Matveyeviç bir süre sustuktan sonra.

“Talimatname cebinde.”

“Ben talimatnameyi değil geminin direğini diyorum.”

“Dik o zaman.”

“Seninle bir bira içelim mi?”

“Bir direk için bir bira mı! Sana ne oldu böyle baba! Sen bize hep içmeyin derdin.”

“Babayla içilebilir.”

2

Matvey Dede, Vasili Matveyeviç’le birlikte eve yayan geldi. Güzel, soğuk bir hava vardı. Arabayla gitmeyi canı istemedi.

“Gece müdürü” olduğundan beri oğullarıyla ilişkileri değişmiş, konuştukları konular farklılaşmıştı. Artık dede bitmez tükenmez

hikâyelerini daha az anlatıyor, daha çok fabrika meselelerinden konuşuyordu. Şimdi yalnız Vasili Matveyeviç değil Matvey Dede de “kendi çevresine” dönmüştü ve o da “dağın tepesinden” bir şeyleri açık seçik görebiliyordu. Ailede bakanlık emrini ilk öğrenen, üretim programındaki değişiklikten ilk haberi olan oydu. Onun yaşı artık geçti, diye düşünüyorlardı. Daha kısa bir süre önce hatalarından dolayı paylanırken, yepyeni bir duygunun etkisi altına girmişti: oğullarına hatta torunlarına sanki boyunu yarıya indirmişler gibi aşağıdan yukarıya doğru bakıyordu. Şimdi ise Matvey Dede eski boyuna geri dönmüştü; ağzından çıkan her sözcük nasıl anlaşılacak diye endişe duymadan, arkasından alay ederler mi diye korkmadan konuşuyor, kendine güvenli o tok sesi yeniden her yerden işitiliyordu. Bükülmüş boynunu doğrultmuş, gizemli sandığından çıkardığı savaş ve emek nişanlarını ceketine takmıştı. Tonya’yla mağazaya gidip kendisine iki zefir gömlek ve siyah beyaz puanları olan bir kravat dışında lüks bir şapka ile bir çift lastikli keçe çizme almıştı. “Yamalı giysilerle dolaşmak bana yakışmaz Tonyuşka, olmaz,” demişti. “Keçe çizme yetmez, İvan Stepanoviç’inki gibi beyaz derili uzun çizmeler olmalıydı ama deri çizme kayar; sonra düşer kemiklerimi falan kırarım.”

Matvey Dede’nin güzel bir kürkü vardı; eskiydi ama kokarca derisiyle kaplanmış kumaşı sağlamdı. Satın aldıklarını giyip kürkünün önünü açtı.

“Eee, nasıl olmuş?” diye sordu. “Dedeni nasıl buldun?”

“Profesör mü desem, artist mi!” diye coşkuyla haykırdı Tonya.

“Bir papaz!” dedi Matvey Dede mağazanın aynasında kendine bakarken. “Bir Kardinal. Bana bak bana!”

Vasili Matveyeviç’in yanına giden Matvey Dede: “İcraatlara devam mı Vasya?” diye sordu. “Halk seni övüyor. Aynen devam.” Mariya Gavrilovna’ya da takılıyordu: “Şişmanlıyor musun Mariya? Müdürün yemeği perçincininkinden daha mı tatlı geldi? Neyi beğenmedin? Erkeğin dağı tırmanıyor.”

Bu akşam kaldırımlara kum döktükleri halde düşmemek için dikkatli bir şekilde yere basarak yürüyen Matvey Dede şöyle diyordu:

“Eee Vasya, trol teknelerini teslim edince kızaklar boşalacak. Antoha kesintisiz üretime yaz başında geçeriz diyor. Operasyon başla-

yacak! Buharlı gemilerimiz tüm okyanusu dolduracak. Neden bahsettiğimi anlıyorsun değil mi? Don'la Volga birleşecek. Baltık'tan ve Karadeniz'den Hazar Denizi'ne, oradan Aral Denizi'ne yeni deniz yolları açılacak. Hem nehirde, hem denizde kullanılacak özel gemiler yapmak gerekecek. İşte şimdi bizim böyle bir sipariş aldığımızı düşünüyorum. Gururla. Sormovo'da yapıyorlar mı diyeceksin? Tek Sormovo bu işin üstesinden gelebilir mi hiç! Sen Vasya bu işi hafife alıyorsun."

Vasili Matveyeviç Matvey Dede'yle birlikte Yakornaya'ya, Antoha'yı uğurlamaya gitti. Anton fabrikanın başmühendisi ve ana inşaat bölümünün başmühendisiyle gece yarısı trenle Moskova'ya gidiyordu. Onları inşaat süreciyle ilgili rapor vermeleri için bakanlığa çağırılmışlardı.

Evde bir telaş vardı.

"Veraciğımı bizim için öp oğlum," dedi Agafya Karpovna. "Zavalı orada yalnız, bir başına. Karını oraya fırlatıp attın, vicdanın nasıl el veriyor?"

"Vicdanımın bir şey dediği yokanneciğim. İşler böyle yürüyor: Ya anneni bırakacaksın, ya karını bırakacaksın. Ama şarkıda ne diyor-du; 'Eş kendine başkasını bulur, anne ise bir oğul asla.'"

"Günahına girme kızın, bu iyi bir şey değil."

"Ne günahıymış?" dedi İlya Matveyeviç. "Hayat bu anası, hayat! Birini kaybedersin, başkasını bulursun. Eskiye kaybetmeden yenisini bulamazsın. İşte bu diyalektiktir."

"Diyalektikmiş! Laf ebesi!"

Aleksey de Anton'u uğurlamaya gelmişti. Moskova'ya gittiği için ne kadar mutlu olduğunu görebiliyordu çünkü onu orada Vera İgnatyevna bekliyordu. Anton şakalar yapıyor, sohbet ediyordu, sanki orada, Moskova'da, onu bekleyen bir eşi yokmuş gibi davranıyordu ama daha şimdiden kendisi de burada değil, Moskova'da, karısıyla birlikte gibiydi. Anton'un düşüncelerinde şimdi yalnızca Vera olduğunu fark etmemek mümkün müydü? Acaba ona imreniyor muydu?

Aleksey, Anton'un valizine sabunluğunu, diş fırçasını, havlusunu, içi kâğıtlarla dolu dosyasını nasıl koyduğunu izlerken, 'ne kadar da mutlu bir adam,' diye düşünüyordu.

Aleksey'in yanına Vasili Matveyeviç oturdu.

"Nasılsın bakalım?"

"Eh işte Vasya Amca."

"Bizde de eski yöneticiyi kovdular."

Eğer Aleksey böyle sakın kalmasaydı, Katya'yla başından geçenler sanki hiç umurunda değilmiş gibi davranmasaydı, elbette Vasili Matveyeviç ona bu konuyu açmazdı.

"Kötü mü çalışıyormuş?" diye sordu Aleksey, yüzüne kanın hücum ettiğini hissederek.

"Kötü ne kelime! Karanlık bir kişilik. Kendi öz kızı bile onu reddetti. Katyuşka'nın yaşlarında."

"Ne diyorsun Vasya Amca!" Aleksey, Katyuşa'ya karşı derin bir acıma hissetti.

Fabrikaya ait ZİS marka siyah otomobil sokakta üç kere uzun uzun korna çaldı. Herkes, birkaç dakika daha Anton'la oturduktan sonra kürklerini, şallarını, ceketlerini giyip kapıya yöneldi. Çantasını Aleksey taşıyordu. Agafya Karpovna Anton'un arkasından karanlıkta gizlice haç çıkardı.

Anton gidince eve döndüler; herkes odalarına dağıldı. Yemek odasında yalnız Matvey Dede, Vasili Matveyeviç ve Aleksey kaldı.

"Size bir şey diyeyim mi çocuklar," diye söze başladı Matvey Dede. "Bizim Antoha bakan olacak. Kafalı çocuk! Sen Alyoşa, onun arkasından sen gideceksin. Ona yetişebilirsin. Sadece buna daha zaman var. Sen fazla düşünceli ve çekingensin. Yaşam ise neşeli ve girişkenleri sever."

"Ya ben baba, ben girişken miyim?" diye sordu Vasili Matveyeviç.

"Sen mi Vasya? Girişkensin. Fakat bakan olmakta epey geç kaldın. Senin zamanın geçti ama üzülme. Uzun yıllar hafızalarda kalacak çok güzel gemiler inşa ettin. İşte böyle Alyoşa, yeryüzünde sen de iz bırakmak istiyorsan çabalayacaksın. Bu dünyada sadece çok çalışanların ayaklarını yere sağlam bastığını göreceksin. Kişi kendi yaptığı işle sağlam kalır. İş onu gitgide sağlamlaştırır. Gün olur, tüm bu işler insanın üstüne yıkılır, peki bu insanı mahveder mi? Etmez. Tersine iş onu daha sağlam kılar."

Matvey Dede basit, sıradan cümleler kuruyordu ama bu cümleler tamamıyla Aleksey'in düşünceleriyle örtüşüyordu. Aleksey'in sadece şöhreti düşündüğü zamanlar geçmişti. Bu şöhret ona ne kazandırmıştı ki? Katyuşa'nın umurunda bile olmamıştı bu şöhret. Anton'un yaşadığı gibi yaşamalı, şöhret peşinde koşmamalı, gerekli olmalı, hep insanlara lazım olmalıydı.

"Çalışma insanı destekler," dedi Vasili Matveyeviç. "Çalışma işini hiçbir zaman ihmal etmemek lazım. Yoksa o insanı alt eder, kişiyi altına alır."

"Doğru diyorsun Vasya," diye yanıtladı Matvey Dede. "Sonuna kadar götürülememiş bir iş insan ruhunu yıpratır. Bir kere niyet et, peşinden koş, geri adım atma, kararlı ol."

3

Gece yarısı buz tutmuş, çitler soğuktan çatırdıyordu. Fakat sabahleyin güneş çıktığında çatılardan sular damlamaya başlamış, saçaklarda saydam buz sarkıtları belirmişti; onların altında, karların içinde oluşan su birikintilerinde, is içindeki kirli serçeler kâh çömelerek kâh kanatlarını dikleştirerek sıçırıyorlardı.

"Yoldaşlar!" dedi İlya Matveyeviç, kahvaltı masasına oturmuş tüm kadınlara seslenerek. "Kadınlar Gününüzü kutluyorum!" Agafya Karpovna'ya sarıldı ve onu alnından öptü. "Ve ayrıca sizin de," dedi geriye kalanlara da.

Bugün 8 Mart'tı. Yeryüzündeki milyonlarca erkek, kadın arkadaşlarının bayramlarını kutluyor; okul sıralarında tüm kız ve erkek öğrenciler ayağa kalkıp, sevdikleri kadın öğretmenleri hep bir ağızdan tebrik ediyorlardı. Genç insanlar postanelere koşup, aceleyle "sarılıyorum, öpüyorum" ya da daha mütevazı: "Size mutluluklar dilememe izin verin, iyi şanslar, başarılar" şeklinde telgraflar çekiyorlardı.

Fabrika her zaman olduğu gibi ihtişamla tütüyordu; atölyeler her zaman olduğu gibi uğulduyor; gemi inşa havuzu her zaman olduğu gibi çatırdıyor ve tıkırdıyordu; çalışma normları her zamanki gibi yerine getiriliyor, hatta aşılıyordu. O gün her zamanki gibi gitmeyen tek şey kadınların siren sesinden iki saat önce çalışma alanlarını terk et-

meleriydi. Onlar, giyinip kuşanmak ve akşam kulüpte buluşmak için erkeklerden önce evlerine dağılmışlardı.

Kulübün girişinde bir afiş asılıydı:

BİZİM KADINLARIMIZ
Kadınların kendi öyküleri

Vasili Matveyeviç çok heyecanlıydı; konferans verilmeyecekti. O, verilmemesi için ısrar etmişti. Neden konferans olsundu ki? Bırakalım kadınlarımız kendi konuşsundu. Kadınlar –buna istekli çok kadın bulmuşlardı– acaba ne konuşacaklardı? Kendi özel işlerini mi fabrikanın eksiklerini mi? Kadınlar başkalarını eleştirmeye bayılırlar ama öz eleştiriye gelince yokturlar. Halk objektif değildir; onları akıldan çok duygular yönetir.

Yeni takım elbisesini giymiş, sinekkaydı tıraşını olmuş ve gençleşmiş kulüp başkanı misafirleri lobide karşılıyor, onları kutluyordu. Orkestra çalıyordu ve kadınlar bu müziğin onların şerefine çaldığını biliyor, kocalarının, erkek kardeşlerinin, tanıdıklarının ellerinden tutarak gururla bu törene geliyorlardı.

Agafya Karpovna, İlya Matveyeviç’le gelmişti. İlya Matveyeviç kardeşini görünce ellerini açarak Agafya Karpovna’yı gösterdi: Ne kadar dirense de onu buraya sürüklemeyi başarmıştı. Bir sütunun arkasından Kostya’yla Dunyaşka fırlamıştı. Kostya ona bir şeyler anlatıyor, Dunyaşka gülüyordu.

“Veliahdı nereye bıraktınız?”

“Komşulara bıraktık,” diye yanıtladı Dunyaşka ve koridorda koş-turmaya devam ettiler.

Vasili Matveyeviç, kudretli elektrik ekipman montajcısı Yelizaveta Serebryakova’yı görünce endişe duymadan edemedi. Defalarca yurt dışında bulunmuş Serebryakova gemilerin deniz testlerine katılırdı. Serebryakova, açık sözlülüğüyle ve cüretkâr konuşmalarıyla tanınırdı. O da bugün söz alacaktı...

Serebryakova, Vasili Matveyeviç’in yanından geçerken onu parmağıyla hafifçe dürtünce, Vasili Matveyeviç sallandı.

“Şımarma!” dedi Vasili Matveyeviç öfkeyle. “Kocandan sopayı yiyeceksin.”

“Kocam iş gezisinde. Ben bugün serbestim. Hepinizin ağzına bir süreceğim değerli müdürler. Söylev neymiş göreceksiniz!” Serebr-yakova elini ceketinin cebine pat pat vurdu.

Vasili Matveyeviç ondan, “biberden” başka bir şey beklenmeyece-ğini biliyordu. İnsanlar gelmeye devam etti.

Lobiye, oturma odalarına dağılmış insanlar, geniş, aydınlık koridorlara asılmış fabrikanın Stahanovcularının portrelerine ba-kıyorlardı. Ayrıca art arda fotoğraflarla fabrikanın Sovyet iktidarı yıllarında gelişimi izlenebiliyordu. Vasili Matveyeviç tüm bu ta-rihi belgeleri bulmak için fabrika ve şehir arşivlerindeki yüzlerce dosyayı karıştırmak zorunda kalmıştı. Bu arşivlerde kendisinin fotoğrafını bile bulmuştu: Genç bir delikanlı buhar kazanına eliy-le perçin yapıyordu. Yalnızca Vasili Matveyeviç değil, pek çokları kendi gençlik yıllarını bu fotoğraflarda görüyordu. Mühendisler kendilerini fabrika okulunun öğrencileri olarak buluyor, ailelerin yaşlı anneleri, kâh örgülü kâh kısa kesilmiş saçlarıyla, ocakçı ya da puantör sıksa kızları göstererek: “İşte bu benim! Şuraya bakın,” diye haykırıyorlardı.

İnsanın yirmi-yirmi beş yıl önce nasıl görüldüğüne bakmak il-ginçti fakat bu yıllarda yaptıklarını görmek de ilginçti. Gemiler, ge-miler, gemiler... “İşçi”, “Partizan”, “Şafak”, “Kahraman” adlarıyla bü-yük ve küçük onlarca gemi yapılmıştı.

İnsanlar vitrinin önünde yavaş yavaş ilerliyor, hatırladıkları fo-toğraflar hakkında yorumlar yapıyor, gülümsüyorlardı. Vitrinler onları daha da uzaklara, fabrikanın yarınlara, yeni atölyelerin dev planlarına, yakın gelecekte kızakların yerini alacak yağmurdan ko-runmuş doklara, rüzgârlı günler için Aleksandr Aleksandroviç’in ha-yal ettiği dev başlığı olan cam hangarlara, otomatik kesintisiz üretim hatlarına götürüyordu.

Koridorlar ve oturma odaları iyice tıkkış tıkkış olmuştu. Sokaklar-dan hâlâ yaşlı, genç, ciddi, gülen insanlar geliyordu. Müdürün eşi Marya Gavrilovna da geldi. Onu müdür locasına götürmeye utandığı için yedinci sıraya, İlya’yla Agafya’nın yanına oturttu. Arkalarında Viktor, Tonya, Zina İvanova oturuyordu. Viktor kulübe gelmek iste-

memiştii; fabrikada kalıp gemi ya da model üzerine çalışmak istiyordu fakat Tonya eğer kulübe gelmezse onun da evde kalacağını, yalnızca o gelirse kulübe gideceğini söylemişti. Tonya kardeşinin terk edilmesini alçakça buluyor, ona çok üzülmüyordu. Zira Lida eve dönmemişti. Fakat hepsi bu da değildi. Kız arkadaşının birinde kalıp, iki hafta kadar poliklinikte görünmüş sonra ise hepten kaybolmuştu. Viktor ondan kısa bir not almıştı. Notta: “Ben ayrı kalmamızın daha iyi olacağına ikna oldum. Bundan sonra beni arama. Zaten aramazsın. Gerçekten de hâlâ bana karşı bir şeyler hissediyor musun?..” diye yazmıştı. Viktor şimdi daha suskun, daha kederli olmuştu. Hayır, evde yalnız başına bırakılamazdı.

Zina’yla kulüpte karşılaştılar, hep birlikte oturdular. Zina da Viktor’la eşinin olayını biliyor, o da çok üzülmüyordu. Bu yüzden fabrika işlerinden, tezgâhtan konular açtı; Zina, Viktor’un bu konularda konuşmaktan büyük keyif aldığını, bu konuşmaların onu kasvetli düşüncelerden uzaklaştırdığını biliyordu.

Gonk sesi çaldığında büyük tiyatro salonu ağzına kadar dolmuş, tiyatronun basamaklarında, ek sandalyelerde insanlar diz dize oturarak yerlerini almıştı.

Toplantıyı eski işçilerden fabrika komitesi üyesi Anna Loginova açtı.

Başkanlık divanı seçildi. Kırmızı kumaşla kaplı uzun masada tek bir erkek yoktu. Bir zamanlar balıkçı kayıkları için yelken diken, saçsız büyükanne Luba’nın yanında vinç operatörü Klava Nametkina oturuyordu. Baş tasarımcı Korney Pavloviç’in eşi Sofya Mihaylovna aktivistlerin yanında yer alırken, üretim mühendisi Kolomeytseva, hemen göğüslerini, omuzlarını, kollarını göstermeye girişmiş, böylece yeni elbisesinin güzelliğini ortaya koymak istemişti. Onların arasında Yelizaveta Serebryakova fark ediliyordu. Salonu daha iyi görmek için masadaki lamba ve sürahinin yerlerini değiştirdi.

“Bugün konferans verilmeyecek yoldaşlar,” diye söze başladı Loginova. “Evde olduğu gibi rahatça konuşacağız. Hangi gemileri inşa ediyoruz, hangi kanalları açıyoruz, hangi makineleri üretiyoruz?

Kendimiz hakkında, güzel, doğru şeyler anlatalım. Ben ilk olarak sözü Nastya Semenova'ya vermek istiyorum. Söz senin Nastenka!"

Siyah saç örgülü, uzun, ince bir kadın ayağa kalktı ve hızla sahneye yürüdü. Kürsüye çıktığı zaman göğsünde iki nişan gördüler. Bu kadın da kimdi? Semenova herhalde tekne atölyesinde üretim kontrol elemanı olarak çalışıyordu. Fabrikada onu bilen pek kimse yoktu.

"Savaş başladığında," diye söze başladı fazla yüksek olmayan, güzel bir sesle, "ben on altı yaşında bir kızdım. Hiç düşünmeden cepheye gittim."

Semenova kendini değil, mücadeleyi, askerleri, subayları, onların cesaretini, kahramanlıklarını anlatıyordu fakat dinleyiciler yaralı askerleri ağır ateş altında, savaş alanından taşıyan ve kendisi de ülkesi için çarpışmış genç bir yurtseveri dinliyorlardı.

"Evet yoldaşlar," diyerek bitirdi Semenova, "Ben savaşın ne olduğunu anladım. Savaş şartlarında çalışmak ağır, zor, büyük bir yıkım. Kimsenin istemediği gibi ben de yeni savaşlar istemiyorum fakat askerde yaptığım işleri unutmadım. Erkek yoldaşlar, benim mesleğimi hatırlayacaktır. Ben sıhhiyeciydim. Yaraları sarıyordum."

Salon uğuldamaya başladı. Erkek yoldaşlar cephede sıhhiyenin ne demek olduğunu iyi bilirdi. Ceketlerini ve gömleklerini çıkarsalar, pek çoğunun bedeninde bir zamanlar gencecik kızların özenli elleriyle sarılmış yaraların izleri ortaya çıkardı.

"Barış konferansında bulunduğumu hepiniz biliyorsunuz," dedi Semenova'nın arkasından kürsüye çıkan bakır döküm atölyesinin metalürji işçisi Kseniya Mihaylova. "Size bunu anlatmıştım fakat değerli yoldaşlar, Rusçada Küçük Elizabeth diye isimlendirilen Little Elizabeth'ten, Afrika'dan, Fil Dişi Sahili diye bir ülkeden gelen siyah derili bir kadından bahsetmedim. Tercüman yardımıyla konuştuk. Kadın bana ne iş yaptığımı sordu. Gemi yapıyorum, dedim. 'Gemi mi?' diyerek gülümsedi. 'Sizin kızıl bayraklı gemilerinizi çok defa gördüm.' Bizim fabrikanın gemilerinden de acaba görmüş müdür diye düşünerek bizim gemilerin isimlerini tek tek saymaya başladım. Ne dese beğenirsiniz! 'Şafak' oralarda görülmüş yoldaşlar. Bizim 'Şafak' Afrika'ya kadar gitmiş! Yani demem o ki, sizinle yaptığımız her

şey, tüm dünyada, her yerde görünüyor. Bu bizi mutlu ediyor, teşvik ediyor. Bunu bilirsek daha iyi çalışırız değil mi? Hem de nasıl! Amba-
rında tahıl ya da makineler olan yeni bir gemi inşa edelim. Bu, yalnız
bir gemi değil, arkadaşlarımız için bahar kırlangıcı, özgürlük haber-
cisi olsun.”

‘Bu çok, çok doğru!’ diye fısıldadı Zina. “Doğru değil mi Viktor
İlyiç?”

Viktor ona bakarak gülümsedi ve şöyle dedi:

“Tabii ki doğru! Gemi böyle bir iştir. Dünya yalnız bizim tezgâhı-
mızdan ibaret değil.

“Tezgâhla ilgili şaka yapmayın Viktor İlyiç. Biz büroda ülkenin
her köşesinden onunla ilgili mektuplar alıyoruz. Okudunuz mu, ga-
zeteler neler yazıyor?”

Bu arada birbiri ardına kürsüye kadınlar çıkıyor, herkes onları de-
rin bir sessizlik içinde dinliyordu. 8 Mart defalarca kutlanmış ama
hiçbir zaman böyle heyecanlı öyküler anlatılmamış, salon kadın ruhu
ve kalbiyle böyle dolmamıştı.

“Bizde ne teyzeler, ne teyzeler varmış!” dedi Aleksandr Aleksand-
roviç, İlya Matveyeviç’i dürterek. “Başörtüleriyle, iş tulumlarıyla yü-
rürlerken birer dişi kartal oldukları insanın aklına gelmiyor...”

Fabrikada böylesine harikulade kadınların çalıştığına, bu kadın-
ların her birinin neler görüp geçirdiğine, ne çok deneyim kazandık-
larına şaşıran yalnızca Aleksandr Aleksandroviç değildi. Aralarında
kahraman anneler, Semenova gibi cephede, Sibirya’da, Kafkas’da,
Orta Asya’da, Sahalin’de bulunmuş, babalarıyla balık tutmuş, Kızıl
Ordu’yla iç savaşa katılmış, madenlerde kömür çıkarmış, Dinyeper
Hidroelektrik Santrali’nde çalışmış olanlar vardı.

Yelizaveta Serebryakova’nın konuşmasını sağ salim tamamlama-
sı Vasili Matveyeviç’i hem şaşırttı hem de mutlu etti. Herkes ondan
münasebetsiz eleştiriler yapmasını bekliyordu ama bu sefer cebinden
“acı biber” çıkartmayıp, yurt dışındaki düzen ve Batı Avrupa ülkele-
rinde kadınlara yapılan haksızlıklar üzerine konuştu.

Akşam on birde Loginova söz almak isteyen herkesin kürsüye çık-
tığını ve toplantının sona erdiğini bildirdi.

Kulüpteki akşamdan sonra Jurbınler, heyecanlı ve moralleri yükselmiş bir halde eve döndüler. Herkes neşeyle sohbet ediyor, kadınların en sevdiği içki olan likör içiliyordu. Zina da Yakornaya'ya gelmişti; bir yudum aldıktan sonra elini salladı:

“Amanın, tatlı içkiyi hiç sevmiyorum!”

“Acı da var,” dedi İlya Matveyeviç. “Bu bugün siz kadınlar için. Böylesi bir işkenceyi biz erkekler cefakârlıkla kabul ediyoruz. Dayanışma için.”

“Acı da sevmiyorum.”

“O zaman şampanya mı diyorsun?”

“Şampanya mı? Elbette şampanya. Tüm şarapların en iyisidir.”

“Almak hiç aklıma gelmedi.”

“İyi ki almamışsın,” dedi Dunyaşka. “Ondan böyle hafifiz, neşeliyiz.”

“Sana bakıyorum da çok rahatsın,” diye güldü İlya Matveyeviç. “Bebeği atıp kulübe koşuyorsun. Eskiden başka türlü olurdu.”

“Eskinin nesi iyiymiş?” diye sordu Agafya Karpovna. “Kuluçkaya yatan tavuk gibi evde çocuklarla oturur dururduk.”

“İyi de anacığım, çocuklar nasıl büyüyecek! Sen de bir kahraman oldun. Anne kahraman.”

Zina da onlarla birlikte şakalaşmak isterdi ama Viktor'un inatçı suskunluğu onu utandırıyordu. Elbette Viktor için çok zordu. Zina, ne kadar çabalarsa çabalasın Lida'nın onu neden terk ettiğini anlayamıyordu. Lida gerçekten de sıkılmış olabilir miydi? Böylesine akıllı, iyi bir adamdan nasıl sıkılırdı? Mesela Zina Viktor'dan asla sıkılmazdı. O, gerçi birazcık ağır ve suskundu ama ne olmuş? Viktor Zina'dan sekiz yaş büyüktü. Artık ondan hoplayıp zıplaması, step dansı yapması beklenemezdi. Kim ne derse desin, Viktor İlyiç çok, çok ilginç bir adamdı.

“Bizim tezgâh hakkında ne yazmışlar?” diye aniden kulüpte yaptıkları sohbele geri döndü Viktor.

“Ne mi? Onu nereden alabileceklerini, kendilerinin de tezgâhı yapıp yapamayacaklarını, elimizde herkese açık çizimlerin olup olmadığını soruyorlar.”

“İlginçmiş! Belki de sizinle biraz daha çalışırız Zinaida Pavlovna. Yeni bir makine tasarlıyorum. Model işlemlerini tuşlarla, kendi kendine yerine getirecek bir otomat. Basıyorsun yontuyor, basıyorsun rendelıyor, basıyorsun deliyor.”

Zina gitmeye niyetliğinde Viktor paltosunu ve şapkasını giydi.

“Geç oldu,” dedi. “Saat üç. Sizi geçireyim.”

Tonya da uğurlamaya geldi. Buz gibi bir soğuk vardı ama hava baharda erimiş su birikintisi kokuyor, ayaklarının altında su birikintilerinin buzları çatırdıyordu. Viktor ve Tonya Zina’nın koluna girdi. Voryajka’daki köprüden geçerlerken birinin ayağı kayınca diğerleri de düştü. Birbirlerinin üzerini silkeleyerek ayağa kalkarlarken gülüyorlardı.

Zina kendini yalnızca akrabalarının arasında olduğu gibi iyi hissediyordu. Farkında olmadan eve kadar geldiler.

Zina, apartman kapısını açmadan önce dördüncü katın köşeli pencerelerine baktı. Bunların Aleksey’in pencereleri olduğunu biliyordu. Odada ışık yanıyordu.

4

Aleksey masada oturuyordu. Kulübe gitmemiş, kafayı, bu dünyada ona her şeyi unutturan zor trigonometri problemlerini çözmekle bozmuştu. Konserve kutusunu bıçakla açar gibi kurşun kalemını kâğıda batırıyor, alıştırma kitabını dolduran trigonometri gizemlerini keşfediyordu. Fakat okulda, enstitüde yapılan anlatımlar alıştırma kitabında hemen hemen hiç yoktu. Bu yüzden kafa patlaması gerekiyordu. Keşke Igor Çervenkov burada olsaydı, onunla daha kolay olurdu. Igor açıklarken o her şeyi anlıyor, gittiğinde her şeyi unutuyordu. Bulmacayı çözüyorsun, çözüyorsun, kendi başına kaldığında gene kafan karışıyor. Başkası olsa gücünü aşan bu uğraşı çoktan bırakırdı ancak Aleksey böyle biri değildi. Sorular inanılmaz zorlaştığı zaman aynaya gidiyor, sararmış yüzüne, öfkeli gözlerine bakıyor ve sertçe soruyordu:

“Niye suratın böyle ekşi?”

“Hayır, ekşi değil!” diye kendine cevap verip sırtını aynaya dönerek yeniden masasının başına oturuyordu.

Zaman geçiyor, aylar birbirini kovalıyor fakat Aleksey bir türlü Katyuşa'yı unutamıyordu. Onu daha az düşündüğü zamanlar da oluyordu; mesela Kostya'yla direğe kaynak yaptıkları zaman. Kostya'nın direğin çevresindeki dolaşmaları ve "Hepten bozulmuş bu," diye sızlanmaları, "Ama düzeltilebilir. Yardımcı olur musun?" sorusuyla sona ermişti.

"Olurum," diye yanıtlamıştı Aleksey.

Ertesi gün Kostya atölye şefiyle anlaşmıştı. "Kardeşıme öğreteceğim. Bu direk üzerinde çalışabilir miyiz?" "Ne yaparsan yap. Zaten onu kesecektik." Kostya onu ölçüp biçti, işaretledi ve yeniden kaynak yaptı; metalin büzüşmesini hesapladı ve ustalıklarla ona gerekli yönü verdi. Aleksey ona imreniyordu "İşte özgürlük budur!" diyordu, kendisinin de çekici eline aldığı anda aynı Kostya gibi özgür olduğunu unutarak.

Birkaç gün sonra Kostya teknik kontrol bölümündeki ustayı aradı. Direği vinçle kaldırıp, çapını elle yokladılar, doğruluğunu özel cihazlarla kontrol edip üzerine ağır bir yük asarak eğrilip eğrilmeyeceğini denediler. Direk her şeye dayandı.

Aleksey'le Kostya'nın dersleri, direk üzerinde birlikte yaptıkları çalışmadan kısa bir süre sonra sona erdi. Yaklaşık iki hafta sonra Kostya:

"Bundan sonra, artık ben senin öğretmenin değilim Alyoşka," dedi. "Bundan sonra senin öğretmenin hatalar olacak, yani tecrübe. Şimdi git, derece belirleme sınavına gir ve çekicinle vedalaş. Üzülüyor musun?"

"Üzülmem mi? Alışmıştım."

İki usta ve emniyet teknisyeni Aleksey'i sınavdan geçirdi. Elini sıkıp, tebrik ettiler:

"İşte sana dördüncü derece. Perçinde çalıştığın gibi çalış. Umarız resmini fabrika panosunda yeniden görürüz."

Akşam yanına Valodka Petuhov geldi.

"Seni duydum," dedi Valodka, "perçini bırakıyormuşsun." Koltuğa oturdu; soğuktan yanaklarını elleriyle ovuşturuyordu. "Donduk yahu! Eczanede termometreye baktım, sıfırın altında yirmi yedi. Bırakıyorsun demek..."

“Bırakıyorum.”

“Harbi mi diyorsun?”

“Benden sonra kiminle yarışacaksın bakalım?”

“Yarışacak birini bulurum. Hayır Alyoşa, söyle, gerçekten de mesleğini terk mi edeceksin? Sen bir döneksin. Tüm çocuklar öyle diyor.”

“Peki sen ne diyorsun?”

“Ben de öyle diyorum. Ne konuşuyorlar biliyor musun? Binleri yapmaya alışık Jurbin, yüzlere heves ediyor.”

Aleksey odada ileri geri yürüyüp, bir baba ciddiyetiyle, kaşlarını çatarak Valodya’nın suratına baktı.

“Bak Vovka,” diye konuşmasına başladı. “Biz sadece rakamları düşünecek kadar sığ değiliz.”

Valodya, gurur kaynağı altın dişini göstererek gülümsedi.

“Rakamlar yaşamdır,” dedi. “Daha iyi yaşarsan daha iyi çalışırsın, daha iyi çalışırsan da daha iyi yaşarsın.”

“Sen beni bilgiyle dövmek istiyorsan söyleyeyim. Bu konuda kitaplarda ne yazar? Doğrudan şu yazar: Hata yapmamak için ileriye bakmak lazım, geriye değil. Neyin serpilip büyüdüğünü, neyin ölmekte olduğunu görmek lazım. Seninle biz, bir yıl sonra geri kalmış aptallar arasında mı olacağız? Müdürlüğe, fabrika komitesine gidip omuzlarına başlarımızı koyup ağlayacak mıyız? Biz öncüyduk, şimdi ırgat olduk, lütfen bize bir iş yaratın mı diyeceğiz? Bunu mu istiyorsun?”

“Mesele ne biliyor musun Aleksey,” dedi Valodka. “Ben senin yanına teorik bir sorunla gelmedim. Benim o konuda bir danışmanım var, Mühendis Maştakov. Bana direkt bir cevap ver: Bir komsomol olarak bu çocukların yanından sessizce sıvıştın mı sıvışmadın mı? Ben sana neden bahsediyorum? Perçinciliğin ölmekte olduğunu bilmeyen mi var! Fakat sen neden yalnızsın? Neden bizden, yoldaşlarından kaçtın? Neden birlikte çalışmamızı önermedin? Herkesin senin gibi bir erkek kardeşi yok.”

“Ama kurslar var. Onları söylemediler mi? Söylediler.”

“Kendin neden kurslara gitmedin?”

“Giderdim ama onlar uzun zamandır çalışıyor. Yetişemedim.”

“Çocuklar yetişebilir mi? Tartışacak bir şey yok Alyoşka. Ben sana mahsus rakamlardan bahsettim. Çocuklar toplanıp senin özeleştirini vermeni istiyor.”

“Benim suçum neymiş ki? Çalışmamı hiç aksatmadan ikinci bir mesleği öğrenmek mi?”

“Senin suçun bireycilik! Fakat kendini temize çıkarabilirsin.”

“Özeleştiriyi yapmayı düşünmüyorum.”

“Düşüneceksin,” dedi Valodka kendine güvenli bir şekilde, “Semenov, Lebedev, Narişkin ve ben de elektrot kaynağı öğrenmek istiyoruz. Ve sen öğreteceksin!”

“Daha ben kendim yüzmesini beceremiyorum, size nasıl öğreteceğim?”

“Beraber yüzeriz. Kardeşini çağırırsın. Nasıl yaparsan yap. Biz kararımızı verdik.”

“Önce bana sormanız gerekiyordu.”

“İşte şimdi soruyorum. Toplantıda cevabını söylersin.”

Aleksey bu güne kadar hiç kimseye bir şey öğretmiş değildi. Başkalarına öğretmek düşüncesi ona korkutucu olduğu kadar cazip de geliyordu: Çocukların karşısına çıkıyorsun, onlara anlatıyorsun, seni dikkatli bir şekilde dinliyorlar, sorular soruyorlar, gururla yanıt veriyorsun; sonra onlara Aleksey Jurbin’in öğrencileri diyorlar! “Al işte baban! Senin gibi nicelerini adam etti. Ya sen oğlum, sen kime ne öğrettin?” diyen Aleksandr Aleksandroviç’in fırçalarından da böylece kurtulmuş olur.

Aleksey razı oldu. Fakat ilk ders hiç de hayal ettiği gibi geçmedi. Genç perçinciler evine gelmiş, sandalyelere koltuklara oturmuş, bu arada da sigara yakmışlardı.

“Eee hadi anlat bakalım!”

İyi de nereden başlayacaktı? Kostya’yı hatırlayarak şöyle başladı:

“Unutmamanız gereken ilk şey çocuklar, kalkan olmadan elektrik kıvılcımına bakmayacaksınız.”

“Biliyoruz. Levhalarda okuduk.”

“Neyi biliyorsunuz? Mesela bunun elektrik kıvılcımından on bin kat daha güçlü olduğunu ve gözlerimizin bundan zarar gör-

meden kurtulamayacağını da biliyor musunuz? O zaman lafımı kesmek yok!”

“Sert amca! Eee başka? Anlat.”

Anlattı. Giderlerken her birine kitap verdi.

“Fakat sakın kitaplara zarar vermeyin ha. Kostya’nın kitapları. Kafanızı kopartır.”

Kısa bir süre sonra Aleksey’in öngörmediği sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Çocuklar ona bilmediği sorular soruyorlardı. Jenaratorleri, alternatif ve doğru akımın farklarını, neden transformatör doğru akımda çalışmıyor, akım gücü nasıl değişir; fiziğe, metalürjiye, kimyaya girdiler, okulda, meslek okulunun atölyelerinde ne duydu-larsa, ne okudularsa, neyi anlamadı-larsa her şeyi soruyorlardı.

“Ben üniversite değilim,” diye kızdı Aleksey onlara ve kendisine. “Bu meseleleri böyle çözemezsiniz. Elektrot kaynağı elektrot kaynağıdır. Sizse bütün üniversiteyi öğrenmek istiyorsunuz.”

Her dersten önce Tonya’nın kendisine getirdiği kitapları karıştırı-yordu. Yedinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar ne varsa yalayıp yut-muştu ama yine de korkuyordu. Bilmemek ya da eksik bilmek Alek-sey’in onuruna dokunuyordu.

Aleksey, Tonya’ya derdini anlattığında Tonya ona mantıklı bir öneride bulundu:

“Alyoşenka, sen birilerine, mesela Antoşa’ya neden sormuyorsun? Sor, sonra da çocuklara anlat. Utanacak bir şey yok. Kimya öğret-menimiz ne der bilir misin; ‘sorarsan utancın birkaç dakika sürer, bilmediğinde ise tüm hayatın boyunca.’”

Fakat Aleksey, Anton’un yanına gittiği zaman şu yanıtı aldı: “Ve-lev ki ben sana bunu açıkladım, sonra diğerini, sonra üçüncüsünü. Yalnız böyle el yordamıyla fazla uzağa gidemezsin. Bir temelin olması lazım.” O da başından savmıştı.

Aleksey’in sürekli acısı onun içini karartıyordu ama bu acı ne ka-dar büyürse onun başarıma arzusu da o kadar güçleniyordu. Sadece Kostya, sert fakat iyi Kostya, Aleksey’i destekliyordu. Kostya, Alek-sey’in öğrencilerinin pratik çalışmalarını yönetiyordu. Çünkü Alek-sey daha henüz yolun başındaydı ve ona trol teknelerinde en basit parçaların kaynak işini veriyorlardı.

Bu zorlu günlerde Katyuşa neredeyse hiç aklına gelmiyordu ama bir süre sonra bir arkadaşın eksikliğini yeniden duymaya ba lamı tı. Aleksey böyle bir arkadaş olarak düşüncelerinde sadece Katyuşa'yı hayal ediyordu. Hayatına nasıl da canlı bir şekilde girmiş, onsuz hayat nasıl da çekilmez olmuştu! Peki ya Katya için? Fabrikada onu birkaç kez görmüştü; Katyuşa Aleksey'in yanından korkarak, acele acele, gözleri yerde, onunla göz göze gelmeden geçip gidiyordu. Onu  zen neydi?

Bir başka sefer kar ıla tıklarında yolunu kesince Katya: "Yapma Alyoşa," diye fısıldamı tı. "Yapma. Bırak gideyim..." demiş ve yine gözlerini ka ırmı tı.

Fakat Aleksey'in ruhunda ne olup biterse bitsin bu asla içine yansımazdı. Eskiden perçinde olduğu gibi kaynak cihazına da hâkim olmuş, onu kolayca, kendine özgü bir zarafetle kullanmaya ba lamı tı. Çocuklara yardım ediyor, onların çalışmalarını yönetiyor, Kostya'nın yanına eğitim almaya gidiyordu.  gor  ervenkov'la da dost olmuştu.  gor cana yakın, neşeli, iyi bir gençti. Yalnızca Aleksey'in anlayamadı ı tek bir şey vardı: Onuncu sınıfı bitirdikten sonra nasıl olup da öğrenimine devam etmemişti? Gerçi onu da babası okuldan almıştı ama o zaman savaş vardı ve fabrikaya yardım etmek gerekiyordu; o dönemde Aleksey ancak altıncı sınıfı bitirebilmi ti.  gor'la bu meseleyi tartı ıyorlar, birbirlerine giriyorlardı.

Pazarları kayak takımlarını alıyorlar, Lada Nehri üzerinde, bir zamanlar Katyuşa'yla beraber gezdi i, onun kendisine eski çağların tarihlerini anlattığı yerlerde gün batımına kadar geziyorlardı. Aleksey de artık, belki Katyuşa'nın şimdi haberi olsa onun bu bilgisine hayret edecek kadar bu  a ları iyi biliyordu. Kitaplardan ba ını alamayan Aleksey'in azmine Katyuşa mutlaka  a ardı. Kitaplar onun dostları olmuş, önünde tahayyül edilmesi zor olan muazzam, dev bir dünya açılmıştı.

Fakat yanında ne Katyuşa, ne de ona  a ıracak birileri vardı.

Saat geç olmasına rağmen Matvey Dede hâlâ ayaktaydı. Müdürün odasındaki masaya oturmuş, sabırsızlıkla telefonun tuşlarını çeviriyordu:

“Bana garajı bağlayın garajı! Orada gevezelik eden kim? Bana acil araba lazım bayan!”

Masada, daha yeni, bakanlık tarafından çekilmiş bir telgraf duruyordu: “Radyoyu dinleyiniz virgül yarın gazeteleri okuyunuz nokta Modelci Viktor İlyiç Jurbin üçüncü derece Stalin Ödülü’ne layık görüldü nokta Jurbin’i virgül tüm ekibi bu büyük ödülünden dolayı kutluyoruz nokta.”

“Garaj mı?” diye bağırdı heyecanlanan Matvey Dede. “Çabuk bir araba gönder! Virgül, anlıyor musun. Torunum ödül kazandı. Eve uçmam lazım. Tamam, senin kutladığını da söylerim.”

On beş dakika sonra bir araba kapıyı öyle gümbürdetiyordu ki Tonya’yı, Dunyaşka’yı, İlya Matveyeviç’i ve Agafya Karpovna’yı uykudan uyandırdı. Kalkıp giyinmeye başladılar; ‘Herhalde yangın var,’ diye düşündüler; zira dolunay çıkmıştı, dışarısı aydınlık ve sarıydı.

“Nerede o?” diye sordu Matvey Dede ona kapıyı açtıklarında. “Aptal! Uyuyor! Farkında bile değil!”

Dede, Viktor’un odasına dalıp yorganı üzerinden çekti. Herkes şaşkıındı: Bu saatte dedeye ne olmuştu, aklını falan mı kaçırmıştı?

“Uyan serseri uyan! Sarıl bakalım dedeye.” Viktor’un uykulu yüzü dedenin sakalında kaybolmuştu. “Hah şimdi de oku bakalım!”

Viktor telgraf kâğıdını eline aldı.

“Ana!” dedi çocuksu bir sesle. “Anacığım! Bana Stalin Ödülü vermişler.”

“Oğlum!” dedi Agafya Karpovna soluk soluğa ve Viktor’un ılık yatağına çöktü. “Napalım şimdi? Vitenka!”

Tonya Viktor’un boynuna sarıldı, onu İlya Matveyeviç izledi. Kostya yalınayak geldi. Herkes Viktor’a sarıldı, onu bağrına bastı. O ise mutlulukla gülümsüyordu.

“Napalım şimdi?” diye tekrarladı Agafya Karpovna. Hâlâ ayakları yere basmıyordu.

“Votka içelim!” diye haykırdı İlya Matveyeviç ve Viktor’un omzuna öyle bir şaplak indirdi ki Viktor yatağa devrildi.

“Yavaş ol! Ödül sahibini inciteceksin!” diye kızdı Matvey Dede ve o da Viktor’un sırtına vurdu.

“Öldürecekler oğlumu!” diyen Agafya Karpovna oğluna siper oldu. “Aklınızı mı kaçırdınız! Bir o vuruyor, bir öbürü vuruyor!”

Herkesin mutluluğu şerbetçiotu içmişler gibi başlarını döndürmüştü. Bu mutluluk uzun süredir bekleniyordu ama yine de aniden, beklenmedik bir zamanda onları yakalamıştı. Viktor, tek başına onu bu ödüle aday gösterdiklerini biliyordu. Zina ve Skobelev bir dilekçe yazmış ve Viktor’un yaptığı krokilerin, eskizlerin, hesapların belgelerini ekleyerek bu tezgâhı onun yalnız tasarladığını kanıtlamışlardı. Viktor her şeyi biliyordu ama bir tek bu kadar mutlu olacağını bilememişti.

“Peki, tamam vurabilirsiniz,” dedi babasına, dedesine ve Kostya’ya. “Dayanırım ben!”

XII. BÖLÜM

1

Anton döndüğünde ailenin yaşamındaki en büyük kutlamalardan biri yapılıyordu. Yanında Vera'yı da getirmişti. Vera, Anton'un işleri bitene, kesintisiz üretim başlayana kadar izin almıştı.

"Ben tek başına yoruldum," dedi Vera, Agafya Karpovna'ya. Anton'la uzun süre ayrı kalacak yaşlarda değiliz. Hep birlikte olmak için can atıyoruz.

Fakat Vera'nın Anton'la birlikte Lada'ya, Jurbın ailesine gelmesinin nedeninin yalnızca onların birlikte olma isteği olmadığını herkes görüyordu: O bebek bekliyordu. Agafya Karpovna memnun olmuştu. Viktor'la Lida gibi onların da çocuksuz olması uzun süredir canını sıkıyordu. Tanrı biliyordu ya, ebediyen böyle kalacak değillerdi. Kalmamışlardı da. Bir erkek torun daha! Belki de kız torun olurdu? O kız istiyordu. Neyse erkek olsundu da İlya sevinsindi. Dik kafalılığından, prensiplerinden ona erkek lazımdı. İyi tamam erkek olsun. Gerçi kız olsa daha iyi olurdu ya...

Viktor'un aldığı Stalin Ödülü vesilesiyle fabrika mitingiyle başlayan kutlama, fabrika komitesinin ileri gelenleriyle görkemli bir toplantıya dönüştü. Viktor'u kutladılar, onu konuşma yapmaya zorladılar. O, beceriksizce kızarak, söylemesi gereken en önemli şeyleri söylemeyi unutmuştu ama tüm kalbiyle içten bir konuşma yaptı.

Viktor önceleri gazetelerde Stalin Ödülü kazananların resimlerini gördüğünde, ulaşılamaz başarılarla sahip bu insanların, bu yüksek onuru kazanmak için sanki özel olarak doğduklarını, bir tür deha ya sahip olduklarını düşünürdü. Onlara imrenmezdi çünkü insan başkasının yaptığı şeye yeteneği olmadığını düşünüyorsa imrenmez.

Nadiren bir terzi, tüm dünyaca tanınan bir astronota imrenir. Hayvancılıkla uğraşan biri nadiren kayaları delen bir makinistin adını gazetelerde görünce haset eder. Nadiren bir tornacı bir maden fırını ocakçısını kıskanır. İmrenme daha çok eşit güç ve yetenekte insanlar arasında olur; tornacı tornacıya imrenir. Fakat eğer insan, tüm ülkeyle beraber ileriye doğru bir adım atıyorsa, tüm kalbiyle komünizme doğru yürüyorsa, bu imrenme, başarıya ulaşmak için çalışmaya, onu yoldaşlarının arkasından gitmeye, onlara yetişmeye zorlar.

Viktor, gazetelerde gördüğü insanların resimlerine saygıyla bakıyor, onların yeteneklerine, yaratıcı cesaretlerine, güçlerine şaşıyordu. Ve işte kendi resmi de gazetede idi. Onu, zor bir hastalığın çaresini bulan bir tıp profesörüyle, yeni otomobil tasarımcısıyla, halk sanatçısı bir kadınla birlikte aynı sıraya koymuşlardı. Bir yanlışlık mı yapmışlardı acaba? Çevresindekiler, yanlışlık falan olmadığını, Viktor'un bu ödülü hak ettiğini söylediler. Yani onlar da, bilim adamları, sanatçılar, mucitler de aslında sıradan işçilerdi ve onlar da bir zamanlar sıradan birer oğlan ve kız olmuşlar, sapanlarıyla nişan alıp, yabancı bahçelere gizlice girmişlerdi.

Viktor, hiç tanımadığı pek çok insandan kutlama telgrafı aldı. Her gün postaneye gidip verdiği yanıtları postalıyordu. Yalnızca tek bir telgrafa yanıt vermedi. Lida'nın telgrafına: "Seni tebrik ederim sevgili Vitya. Seni görmek istiyorum. Belki sonbaharda gelebilirim. Kızma. Lidya." Okuduğunda, içinde en küçük bir sevinç kırıntısı uyanmamıştı. Gelir miydi? Bırakalım gelsindi, ev büyük, herkese yetecek kadar yer vardı. Bırakalım otursundu.

Telgrafın satırlarını yeniden okurken Lida'yı eşi olarak değil, Jurbin ailesinin sıradan, alıştığı, bildiği bir üyesi olarak düşünmüştü. Böyle düşündüğüne kendi de şaşıtı. Daha birkaç gün önce Lida aklına geldiğinde, onun uzakta bir yerlerde yalnız ve üzgün olduğunu düşünüyordu. Fakat o rahat bir şekilde "kızma" diye yazmıştı ve bu kısacık sözcük Viktor'un tüm hüznünü dağıtıverdi. Evet, o ne halt ettiyse etmişti ve artık ona kızmıyordu!

Kuşkusuz ki mesele şu ya da bu sözcük değildi. Viktor farkında değildi ama Lidya'nın gidişi artık onu üzmüyordu. Onları bağlayan ince ip –uzun yılların alışkanlığı– kopmuştu. Lida artık gelemez, evi-

ne geri dönemezdi. Viktor'a, Lida'nın telgrafından çok daha değerli gelen, radyo ödülleri açıkladığında Zina'nın söylediği kelimelerdi. Zina haberi alır almaz model atölyesine koşarak Viktor'u kutlayan kalabalığı yarmış ve elini sıkıca sıkarak: "Viktor İlyiç, sizin için ne kadar mutlu olduğumu tahmin bile edemezsiniz!" diye haykırmıştı. Viktor'un başarısından duyduğu mutluluk, gerçekten de yüzünden ve gözlerinden okunuyordu.

Zina'ya anlaşılmasa bir şeyler olmuştu. Ne olduğunu anlamak için o günkü olaylar üzerine düşünceye daldı. Zina model atölyesine uçarak gitmiş ve "Tahmin bile edemezsiniz Viktor İlyiç!.." diye haykırmıştı. Bunun ne kadar korkunç bir şey olduğunu hissetti: O nereye gidiyordu? Tüm bunların anlamı neydi? İlk düşüncesi, müdüre bir dilekçe yazıp, valizini hazırlayıp, Lada'yı terk etmek oldu.

Bu düşüncelerle korkmuş ve mutsuz bir şekilde akşam evine geldi. Kendi küçük kanepesine bir çocuk gibi büzülerek, hareketsiz, alacakaranlığa kadar oturdu. "Gitmek, gitmek lazım. Kaçmak, kaçmak!" diye fısıldıyordu; omuzlarına sıcak bir şal atmıştı. Öğrencilerin hakkında "Zinka sen asla evlenemezsin. Sana hislerini açıklamak isteyenlerin önce atlet olmaları lazım aksi takdirde yetişemezler," dedikleri kız nereye gidecekti.

Antrede çalan zil sesi onu ürküttü. Zina kapıyı açtı. Beklenmedik bir şekilde Aleksey'le Tonya gelmişti. Zina onların gelmesine çok mutlu oldu. Nasıl mutlu olmasın: Bir şekilde Viktor'u ilgilendiren her şeye sonsuz bir değer veriyordu. Ve işte onun kız ve erkek kardeşleri kapıdaydı.

"Sevinme Zinoçka," dedi Tonya. "Bir iş için geldik sana. Alyoşa gelmek istemedi, direndi ama elinden tutup getirdim. O, bizim onuncu sınıfta bile görmediğimiz problemleri çözmeye kafayı takmış. Ancak enstitüde gösterilen problemler. Bize yardım eder misin?"

"Elbette! Hadi Aleksey İlyiç, göster bakalım kitabı. Oturun da bakalım." Zina ders kitabını açtı. "Bu altını çizdiklerin mi?"

"Evet onlar."

"Bir dairenin üzerinde dört kenarlı tepesi kesik piramit... Oy oy oy, bu bana bile zor!"

Zina Aleksey'in yanına oturdu, kulağının üzerinden Tonya'nın nefes alıp verişini duyuyordu. Zina, akrabaları saydığı bu insanların arasında mutluydu. İvan Stepanoviç'e dilekçe falan yazmayacaktı, valizi de dursundu durduğu yerde. Lada'dan hiçbir yere gitmiyordu.

Üçü birlikte trigonometri problemlerini çözdüler.

"Konuya hiç de yabancı değilsiniz," dedi Zina, Aleksey ona unuttuğu bir formülü hatırlattığında: "Birileriyle çalıştınız herhalde..."

"İgor Çervenkov'la beraber çalıştılar," diye yanıtladı Tonya Aleksey'in yerine. "Fakat Igor onuncu sınıf matematiğini çok iyi bilmesine karşın, bizim Alyoşa onu geçti. Igor şimdi ona öğretmenlik yapmıyor. Görüyor musun bizim Alyoşa'yı!"

"Görmez miyim? Hem de nasıl!" diye gülümsedi Zina. "Enstitüye mi gireceksin?"

"Daha neler! Hiçbir yere girmeyeceğim. Yirmi üç yaşında okul sıralarında çocuklarla birlikte oturmak kalmıştı bir tek!"

Yaklaşık üç saat çalıştıktan sonra defter ve kalemleri bir tarafa koydular. Zina çay koydu. Tonya, Aleksey'in kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Aleksey itiraz etti. O zaman Tonya kızdı:

"Hadi paraları görelim! Ben gidip gelirim."

"Nereye gidip geliyorsun? Ne parası!" Zina endişelendi. "Benim her şeyim var. Hiçbir yere gitmeye gerek yok. Siz ne yapıyorsunuz böyle!"

"Sen ona o kadar ders verdin, bırak o da bir pasta ikram etsin," dedi Tonya. "Gitmez, böyle de inatçıdır! Hep böyle her şeyden utanır. Bilmiyorum ki bana o hediye parfümü nasıl satın aldı. Herhalde hiç kimse Aleksey Jurbin'in saçma sapan merakları olduğunu anlamasın diye tezgâha sırtını vererek yaklaşmıştır. Öyle değil mi Alyoşa?"

Zina Tonya'yı bırakmak istemedi ama Tonya, bir koşu alıp gelirim diyerek fırladı. İkisi baş başa kalmıştı.

"Sizinle ilk kez nerede karşılaştığımızı anımsıyor musunuz Aleksey İlyiç?" diye sordu Zina.

"Fabrikanın giriş kapısında mı yoksa kızaklarda mı?"

"Kızaklarda."

"Hani sizi şu çekiçe kandırmıştım değil mi?"

"Ben de size mesleğimi doğru söylememiştim."

“İnsanları sık sık kandırır mısınız?”

“Çok nadiren.”

“Bu iyi Zinaida Pavlovna. Siz kadınların arasında sözü başka, davranışları başka insanlar var.”

Zina, Aleksey’in kimden bahsettiğini ve ne demek istediğini anlamıştı.

“Herkesi öyle sanmayın,” dedi Zina. “Ben mesela hileci bir insan değilim.”

“Kim bilir.”

“Ben kendimi bilirim Aleksey İlyiç!”

“Merak ediyorum, insan kendi hakkında her şeyi nasıl bilebilir? Hata yaptığını hemen gördün diyelim, hataya devam mı edersin yoksa düzeltir misin?”

“Hata yapmak zorunda değiliz.”

“Hiç hata yapmayan böyle biriyle karşılaşmadım.”

Eğer Tonya elinde pastayla gelmemiş olsa, muhtemelen tartışmalarına devam edeceklerdi.

Çay içerlerken çocukluklarından, balık avlamaktan, elektrot kaynağından, Tonya’nın sonbaharda biyoloji fakültesine, Leningrad’a gideceğinden, Zina’nın kızaklarda çalışma hayaline kadar pek çok konuda konuştular.

Tonya ve Aleksey çıktığında saat epey geç olmuştu.

Zina, fincanları yıkamadan masada bırakıp, yattı. Viktor’un kız ve erkek kardeşinin gelişiyi yükselen morali onlar gittikten sonra yine dibe vurmuştu. İşte gitmişlerdi; ne kadar iyiydiler, neşeliydiler, zor anlarda nasıl da birbirlerine destek oluyorlardı. Ya Zina İvanova’nın arkasında kim vardı?

Güçlü, öfkeli, bahar rüzgârı siyah pencerelerde pathıyor, çatılarda ötüyor, erimiş buz sarkıtları kaldırıma düşüyor, damlıyor, şapırdıyor, ninni söyler gibi insanın uykusunu getiriyor, onu bilinmeyen, uzak bir yere doğru sürüklüyordu.

Gençken böyle endişeli olduğumuz zamanlarda, kasabalarımızın demiryolu istasyonlarının platformlarında gezer, vagon yağlarının kokusunu içimize çekip, güneşin altında parlayan raylara bakardık. Bu rayların ormanları, dağları, nehirleri, tarlaları aşarak bilinmeyen

yerlere doğru koşturduklarını hayal ederdik. Rüzgâr gibi geçen gü-rültülü trenlerden soluğumuz tikanırdı. Ahşap kaplamalı, pırıl pırıl cilalı yataklı vagonlar, onlardan da çok üzerleri kara yazılarla kaplı gizemli, kaba sandıkları, donuk kömür ve kalas yığınlarını taşıyan yük vagonları çok çekiciydi. Mutlaka ılık ve hoş kokulu olan kalasla-rın üzerine tırmanıp yatmak, tren nereye götürürse oraya gitmek ne iyi olurdu.

Zina'ya, bilinmeyen bir tren kendisini uçuruyor gibi geliyordu. Ama bu tren onu nereye götürüyordu?

2

Vasili Matveyeviç Yakornaya'ya geldi. Herkes onun bir mesele için geldiğini anlamıştı ama o kimseye bir şey söylemiyor, sıradan konu-lar açıp sanki zaman öldürüyordu.

“Senin sorunun ne Vasya!” dedi ona İlya Matveyeviç. “Ulan ne hırslı adamsın be. Hepimizi avcunun içine aldın. Kulübe ilgi o kadar büyüdü ki, millet, kulüp kulüp değil sanki fabrikanın ana atölyesi, diye konuşuyor.”

“Doğru. Harcadığımız para gövde atölyesine harcanandan az de-ğil. Tam bir atölye!”

“Kulüp bir atölye mi diyorsun yani müdürüm?”

“Ne sandın ya! Ana atölyeden ne farkı var? Atölyelerde metalle, ağaçla iş yapılıyor, bizde ise insanla.”

Vasili Matveyeviç muhtemelen abartmıyordu. O kulübü kendi tarzında fabrikanın bir atölyesine dönüştürmüştü. Limon sadece baş-langıçtı; gemi işçilerinin daha fazla ne ilgisini çeker, onları ne cezbe-der diye yollar arıyordu. Bazıları limonla, bazıları avcı kayığı yapı-mıyla ilgilenmiş; Vasili satranç ve dama turnuvası düzenleyerek üç yüzün üzerinde katılımcı ve aynı sayıda da taraftarı kulübe çekmişti. Atölyelerde her gün, çetin geçen bu mücadelelerin sonuçları asılıyor, bunlar fabrika gazetesinde yayımlanıyordu. Her gün elenenler takip ediliyor, “usta” ve büyük ustalar” ilan ediliyordu.

Gitgide kulübün ilgi çekici olduğu düşüncesi kafalarda oturu-yordu. Vasili Matveyeviç konferansçı ve konuşmacıları davet ediyor,

atölyelerdeki işçilere, mühendislere, ustalara: “Yoldaşlar, utanmayın. Her türlü bilim adamını, uzmanı getiririz. Yeter ki benden isteyin, getireyim. Henüz kabul etmeyen olmadı. Fabrikanın işlerinden anlayan herkes bize yardıma hazır,” diyordu. Gerçekten de şehirdeki tüm kurumlar, kulüp başkanının ricasına hemen yanıt vermiş ve özellikle yüksek nitelikli konuşmacıları kulübe göndermişti.

Kulüp, çalışmalarını gün geçtikçe genişletiyordu. Kulübün hitap ettiği insan kitlesi, yalnızca gemi işçilerini değil, onların ailelerini, yalnızca yetişkinleri değil küçükleri de kapsıyordu. Fabrika evlerindeki pencerelerden, piyanonun siyah ve beyaz tuşlarına özenle basan çocukların ilk şarkıları duyuluyordu: “Büyükannenin yanında iki neşeli kaz yaşar” ya da “Yeşil su birikintisinde.” Vasili Matveyeviç, müzik kolejini bitirmiş iki genç kızı davet etmiş ve onlar küçüklere müzik öğretmeye başlamışlardı.

Vasili Matveyeviç’in başaramadığı tek şey, drama grubunun çalışmasını düzene sokmak ve bu gruba iyi bir yönetici bulmaktı. Ve işte benim “ana atölyem” dedikten sonra dikkatle Vera’ya bakmıştı.

“Vera İgnatyevna!” dedi içtenlikle. “Yardıma çok ihtiyacım var. Karaya oturdum ve nasıl kurtulurum bilmiyorum. İşte böyle dönüp duruyor, yerimden bile kıpırdayamıyorum.”

“Mesele nedir Vasili Matveyeviç?” diye sordu Vera. Görüşü gitgide düzeliyor, artık gözlük takmıyordu. Gür, kahverengi kirpiklerinin arasından büyük, gri gözleri Anton’un akrabalarına bakıyordu.

“Mesele drama grubu... Bu arada zaman kaybediyoruz...”

“Nasıl yani! Ben mi çalıştırayım istiyorsunuz? Benim için zor olur sevgili Vasili Matveyeviç. Başka bir zaman olsaydı...” Vera gülümsedi.

“Biliyorum zor. Ya benim için kolay mı? Çocuklarla bir piyes okumaya giriştim. Başlangıçta her şey yolunda gidiyordu. Masaya oturduk, herkes kendi karakterini okuyor. Fakat sahneye çıktığımız zaman sorunlar başladı. Kim nerede nasıl hareket edecek? Bildiğin karmaşa. Çocuklar soruyor: “Affedersiniz ama bu rolü nasıl oynayacağım.” diye. Ne bileyim ben nasıl? Nasıl yazılmışsa öyle... Bu arada metinde bu ayrıntılar yazılı değil. Piyesi her yöne çekebilirsiniz. Hiçbir açıklama yok. Sırf konuşma.

Vera gülüyordu.

“Size bir yönetmen lazım yoldaşlar, yönetmen!”

“Yönetmen mi? Yönetmen vardı da ne faydası oldu? Yine drama grubu çalışmadı. Bana ruhunu verecek gerçek bir adam lazım, yönetmen değil.”

Vera hâlâ neşeyle gülümsüyordu.

“Benim çalıştığım topluluğun olduğu fabrikada bir yönetmen vardı,” dedi Vera, “ve o gerçek bir adamdı.”

“Bu arada sizinle anlaştık değil mi...”

“Nasıl anlaştık? Böyle şişman, beceriksizken gençlere nasıl yardımcı olayım... Yapamam.”

“Valla benim bu işi kıvıramayacağım kesin. Ne yapacağız o zaman?.. Hadi tamam deyin ha olmaz mı?”

“Bırak Vasili!” diyerek Agafya Karpovna lafa karıştı. “Sen bir telgraf direğini Çerkez dansı yapması için ikna etmeye çalışıyorsun. Bu ne ısrar böyle!”

“Benim sosyal sorumluluğum var.”

“Hepimizi avcunun içine alacak yahu,” diye yeniden konuştu İlya Matveyeviç. “Dayan gelinim, teslim olma.”

“Anlaştık artık vazgeçmeyin,” diye devam etti Vasili Matveyeviç. “Size ne vereyim? Mesela size yardımcı olacak bir genç vereyim mi? Çok ilgili ve size açık söyleyeyim, sahnede kimin ne yapacağı konusunda hiç de fena fikirleri yok.”

“Bu da kimmiş Vasya Amca?” diye sordu Kostya? “Sakın Valodka Petuhov olmasın?”

“Evet Valodka. Nesi varmış onun?”

“Tersine, çok komiktir o. Geçen müdürün bir taklidini yaptı, gülmekten kırıldık. Dunyaha hatırlıyor musun İvan Stepanoviç’in taklidini yapmıştı?”

“Evet, gülmekten ölmüştük,” diye onayladı Dunyaşka.

“Senin taklidini de yapıyor Vasya Amca; boynunu şişirip, gözlerini yerinden bir oynatıyor, şaşarsın!”

“Görüyor musun,” dedi Matvey Dede, “öz amcalarıyla eğleniyorlar, kulak ver.”

“Yok canım alay etmiyör. Duvar gazetesindeki sevimli bir karikatür gibi.”

“Duvar gazetesi mi dedin? Orada da çiziyorlar ya hepsine tahammül edilmez.” Dede sanki ciddiymiş gibi konuşuyor, ama gözleri gülüyordu. “Bir keresinde müdireyi yemekhanede çizmişler; müdire editörün yanına giderek yumruğuyla mürekkep hokkasını kırmış ve bir insanı inek gibi çizmek ayıp değil mi, demiş. Bir kere bu yaşlı bir kocakarı, benle ne alakası var? Benim nerem buruşuk? Benim arkamdan hâlâ erkekler dönüp dönüp bakıyor. Bu editörle kadının kocası o günden beri hâlâ konuşmuyorlar. Sevimli karikatür de bir başka oluyor canım.”

“Seni dinlerken kulaklarımız uğuldamaya başlıyor be dede...”

“Aklımızı alıyorsun.”

“Eee nasıl olacak şimdi Vera İgnatyevna?” diyerek sabırsızca dedenin ve Kostya’nın sözünü kesti Vasili Matveyeviç. “Son olarak Valodka geliyor mu gelmiyor mu?”

Vera içini çekti. Vasili Matveyeviç, bu iç çekmenin ne anlama geldiğini anlamıştı: Vera teslim olmuştu.

Valodka’yı getirdi.

Valodka koltuğunun altında kitaplarla geldi ve onları masaya bıraktı. Vera bunların Stanislavski ve Yuryev’in notları olduğunu gördü.

“Bunları okuyor musunuz?” diye sordu.

“Okuyorum. Hepsi farklı yazıyor. Biri bir şey diyor, öbürü başka bir şey, kafam karışıyor.”

“Sanat, bir ilaç reçetesi değildir,” dedi Vera. “Sanat yaratıcılıktır ve her bir sanatçı kendi özgün yaratımına sahiptir.”

“Anlıyorum.”

Valodka cesur bir çocuktü. Vera’nın karşısına oturup gözlerini ona dikti: İlk kez böyle gerçek bir sanatçının yanına oturmuştu. Bakışında hiçbir özelliği yoktu. Bildiğimiz bir kadındı işte. Evet, ama duruma göre...

“Vasya Amca benim yönetmenlikte yeteneğim olduğunu düşünüyor,” dedi Valodka, “Bense sahneye çıkmayı seviyorum. Sanat okulunda okurken oynadım. Yönetmen olmak istemiyorum.”

“Kimi oynadınız?” diye merakla sordu Vera.

“Kimi mi? Pek çok karakteri canlandırdım. *Müfettiş*’te* İvan Aleksandroviç Hlestakov’u oynadım. Pavel İvanoviç Çiçikov’u da sahneleyebilirim.”

“Gerçekten mi?” diyerek şaşırdı Vera. “Öyleyse lütfen Valodya, iyi bir haber almış, önemli bir şey başarmış bir adamın mutlu ruh halini bize canlandırabilir misiniz? Mesela, aşkını itiraf eden bir kızdan bir mektup almış olsun.”

“Bir sevgiliyi mi canlandırayım? Olabilir.”

Valodka yarım dakika düşündükten sonra Jurbinler’in yemek odasında aniden bambaşka bir insana dönüştü. Bu Valodka Petuhov değil, mutluluktan sarhoş olmuş, dünya yansa umurunda olmayan gerçek bir sevgiliydi.

“Mükemmel!” diye haykırdı Vera. “Şimdi de lütfen büyük bir acı içinde olan bir insanı oynayın. Fakat bu acı onu yıkamamış, cesurca ona dayanıyor olsun.”

Valodka yavaşça ayağa kalktı. O başı, yüzü ve gövdesiyle ne yapmıştı? Hiçbir şey yapmamıştı sanki. Fakat Vera’nın önünde gururla birlikte kederli, güçlü bir kahraman duruyordu. Sovyet askerleri de yakınlarının mezarları başında, yanmış yıkılmış evlerinin önünde düşmandan öç almaya yemin ederken böyle durmuyorlar mıydı?

“Vasili Matveyeviç,” diye sordu Vera. “Sizde böyle daha kaç tane grup üyesi var?”

“İstedğin kadar.”

Moskova’dan Lada’ya gelen Vera, burada tiyatroyla uğraşacağını hiç düşünmemişti. Önce çocuğunu doğuracağı huzurlu bir ilkbahar, sonra huzurlu bir yaz mevsimi geçirmeyi, sonra da artık üç kişi, evet üç kişi olarak Moskova’ya geri dönmeyi hayal ediyordu... Ama işte kulübe gelmiş, oyun yönetiyordu.

Piyes nisan sonuna, bayram gününe hazırdı ve salon ağzına kadar dolmuştu. Vera o gün oyuna gelememişti çünkü onu hastaneye kal-

* Nikolay Gogol (1809-1852) tarafından kaleme alınan ve beş perdelik bir eser olan, çarlık Rusya’sındaki yozlaşmış bürokrasiyi eleştiren bir komedi. Gogol’un bu sert hicvi bürokratları kızdırmış, yazar bu oyunu yüzünden 12 yıl (1836-1848) yurtdışında yaşamak zorunda kalmıştı. Türkiye’de de pek çok kez sahnelenmiştir. -çev.

dırmışlardı. Agafya Karpovna'nın herkesten gizlediği umutları boşa çıkmış, elbette bir erkek torun doğmuştu. Jurbin sülalesinde hiç dişi cins doğar mıydı!

İlya Matveyeviç bir yıl önceki gibi yeniden tüfeğiyle havaya ateş etmiş, yeniden bahçede komşular toplanmış, yeniden masalar kurulmuş, yeniden "kızaktan inen" Jurbin'in ileride ne olacağı tartışma konusu olmuştu.

Polis teğmeni Yegorov, silah sesini duyduktan sonra, doğan yeni işçinin onuruna atılan "tüfek selamını" tahmin ederek Yakornaya'ya gitmemiş, daha doğrusu gidememişti: Bu akşam o, kadınları toplamış, çocuklarının sokaktaki davranışları üzerine onlarla sohbet ediyordu.

"Trolleybüslerin arkalarına tutunuyorlar," diyordu. "Elbette burası Moskova değil, trafik daha sakin ama ayakları kopabilir. Çocuklarınızı sakat mı büyötmek istiyorsunuz? Onlara ulaşım araçlarına karşı saygılı olmasını öğretin hanımlar. Ulaşım araçları çocuklarınıza uyacak değil, çocukların onlara uyması lazım. Sonra bir başka konu. Köyün birine gidersiniz, çocuklar yeni biri geldi mi hemen koşup selam verirler: Merhaba amca, merhaba teyze. Ya bizde nasıl? Seni görmek bile istemiyorlar. Misal bana koşuyor, bana selam veriyorlar. Çünkü ben sanki onlar için korkunç bir doğa olayıyım! Ama mesela Mariya Stepanovna, Aleksandra Patapovna çocuklar size selam veriyor mu?.. Veriyorlar mı? Ne selamı! Ara ki bulasın! Genel olarak tüm yetişkinlere selam vermeleri lazım. Yetişkinlerin tüm çabası onların geleceği için. Bu konular üzerine bir düşünüp taşınmak lazım."

Yegorov, ev hanımlarıyla her gün sohbet ederek çocuklarının hayatlarıyla, sağlığıyla, bölgelerin temizliğiyle, sokakların düzeniyle ilgilenerek büyük, önemli bir iş yapıyordu. Kadınlara şunu söylüyordu: "Benimle irtibatı hiç koparmayın. Azıcık sorunun bana bir zararı dokunmaz!.. Tartışalım, anlayalım, çözüm bulalım. Şair Mayakovski'yi bilir misiniz? Ne der şair Mayakovski? 'Benim polisim beni korur'. O neyin ne olduğunu bilirdi. Zamanımızın büyük bir şairiydi." Yegorov'u seviyor ona saygı duyuyorlardı.

Tüfek sesini duyduktan sonra ulaşım araçlarına saygı üzerine konuşmasını kesip şöyle dedi:

“Jurbin ailesine bir kişi daha eklendi!”

“Yani desene bir sokak holiganı daha dünyaya geldi,” dedi Aleksandra Potapovna’nın çocuklarının Yegorov’u hayrete düşürerek selam verdikleri Marya Stepanovna ve herkes gülmeye başladı. Yegorov da gülerken:

“O Moskova’ya gidecek. Orada sistem bizden çok daha düzenli. İnsanları eğitiyorlar,” dedi.

3

Nisanın son günlerinde Lada meydana çıkmıştı. Ağır yeşil buz tabakası üç günde erimişti. Eriyen buzlardan akan sular rıhtım duvarlarına vuruyor, kızakların eşiklerinin üzerine çıkıp nehre kavuşuyorlardı. 30 Nisanda, bayram arifesinde, altı trol teknesi bir günde suya indirilmişti.

“İşte İlyuşa, seninle işimiz bitti,” dedi Aleksandr Aleksandroviç. İlya Matveyeviç’le soğuktan titrerlerken kızaklardan ofise, sobanın yanına dönmüşlerdi. Pencereden boş, cansız kızaklar, oraya buraya atılmış takozlar, kalaslar, metal iskelelerin boru bağlantıları görünüyordu. “Evet, işimiz bitti,” diye tekrarladı Aleksandr Aleksandroviç.

“Nasıl yani işimiz bitti? Daha çalışıyoruz işte,” diye yanıt verdi İlya Matveyeviç.

“Sen çalışıyor olabilirsin. Ama benim işim bitti. Senin bu yenilikleri benimsediğini görüyorum. Benimse içime sinmiyor. Senden ayrılıyorum, doklara, onarıma gideceğim...”

“Sanya sen inatçı mısın yoksa aptal mısın bir türlü kestiremiyorum.”

“Hem aptal hem de inatçı, İlyuşa. Benden daha genç olduğun için hiçbir şey anlamıyorsun. Bense yakında baban Matvey Dede gibi olacağım. Kızaklarda yeni metotla yarışlar başlayacak. Ben bu ihtiyar halimle gençlerle nasıl yarışayım?”

“Ateşin mi çıktı? Hasta mı oldun sen?”

“Evet, hasta oldum İlya, hasta. Doğuştan bir Dobrinya Nikitiç* değildim zaten. Kurumuş damarlarım dayanıyordu, hasta olmuyor-

* Dobrinya Nikitiç, Rus halk destanlarında adı geçen bir kahramandır. -çev.

dum ama şimdi artık zayıfladılar. Fabrikada gürültü patırtının ne kadar arttığını görmüyor musun? Bu kargaşaya kalbim nasıl dayanır? Gençler geliyor. İşte sen de kızılıyorsun, köklerini baltayla kazıyorlar. Ağaç kurtlarının delik deşik ettiği kuru ağacı ormanda kesip odun yaparlar. Bizim seninle sobada yanma zamanımız geldi.”

“Benim sobayı daha kurmadılar,” diye muzipçe yanıtladı İlya Matveyeviç. “Benim sobanın tuğlalarını örmek için daha çamuru pişirmediler.”

“Valla benimki pişti.”

Aleksandr Aleksandroviç yeni tekniğin, yeni teknolojinin, ünlü ustanın saygınlığını yok edeceğini, kızaklarda ona sadece eski hizmetlerinden, isminden dolayı sabredeceklerini, o zaman bir kalfaya dönüşeceğini sanıyordu. Sabredecekler, sabredecekler ve –sonsuza dek sabredecek değillerdi ya– emekliye ayıracaklardı. Bunu bekleme-ye değer miydi? Bunlar başına gelmeden, çalışmaya, eski gemilerin onarıldığı doklara gitse daha iyi olmaz mıydı? Orada hâlâ perçin, hâlâ eski, alışkın olduğu, bildiği metotlar kullanılıyordu. Orada onu itip kakamazlardı. Orası tam da eski ustanın eski gemilerle haşır neşir olacağı yerdi. İhtiyarlar birlikte olmalıydı.

“Bir daha düşün,” dedi İlya Matveyeviç. “Bak düşünmeden karar verirken sonra üzüntüden saçını başını yolarsın.”

“Bende yolacak saç mı kaldı!” dedi Aleksandr Aleksandroviç, bir tutam kalmış saçını göstererek.

“Ben seni bırakmam!” dedi İlya Matveyeviç. “Böyle bir usta onarımda ha! Buna kim izin verir?”

“İvan Stepanoviç izin verecektir. O beni anlar.”

“Ne konuşuyorsun sen! Cepheyi zor diye terk mi etmek istiyorsun? Sen nasıl komünistsin!”

“Hem komünist hem de ihtiyarım İlyuşa. Ve meseleleri komünistçe ele alıyorum. İhtiyarlar gençlerin önünü açmalı.”

“İhtiyarlar ömürlerinin sonuna gelmişse engel olurlar. Sen ömrünü tamamladın mı?”

“Tamamladım tamamlamadım. Kendi yerimi biliyorum ben. Bunu nasıl anlamıyorsun şaşıyorum, zira akıllı bir adamsın.”

Anlaşılan o ki Aleksandr Aleksandroviç, İlya Matveyeviç'in şöyle demesini bekliyordu: "Haklısın Sanya. Biz ihtiyarladık. Hadi beraber onarıma gidelim. Biz hiç ayrılmadık, şimdi de bizi ayıramayacaklar. Biz hâlâ kendimizi gösterebiliriz. Bizim şöhretimiz hâlâ sönmedi." Fakat laftamamen başka bir yere gelmişti. Onun kızaklardan ayrılma isteği İlya Matveyeviç'i çileden çıkarmıştı.

"Karga yağmurdan önce gaklarmış!" diye cevap verdi İlya Matveyeviç pencereden bakarak. "Seni daha fazla dinlemeyeceğim."

Bu sefer dövüş horozları gibi birbirlerine diklenip: "Yoldaş Basmanov!" "Yoldaş Jurbini!" diye haykırıp sonra yeniden barışmadılar. Seslerini yükseltmediler, hatta kıpırdamadılar bile. O güne kadar böyle sessiz, gürültüsüz, hiç tartışmamışlardı.

Aleksandr Aleksandroviç ayağa kalkarak "Şimdilik kendine iyi bak İlyuşa!" dedi ve ofisten çıktı. İlya Matveyeviç önüne eski işin, eski teknolojinin son teslimat emirlerini koydu. Bu iş artık bitmiş, sona ermişti. Yalnızca imzalanacak kâğıtlar kalmıştı. Peki sonra ne olacaktı? Yeni çalışma başlayacaktı. İlya Matveyeviç kaşlarını çatarak bu yeni çalışmada da önceki gibi patronun kendisi, İlya Jurbini olacağını düşündü. Yoldaş Basmanov boşuna baykuş gibi ötüyordu!

Masasında bir süre oturduktan sonra rıhtıma çıktı. Aleksandr Aleksandroviç gemi indirildikten sonra ortaya çıkan karmaşanın arasında kızaklarda dolanıyordu. Dar paltosunun içinde bu uzun, sıska, ihtiyar usta, keskin bir kaleminden çıkan ünlem işaretini andırıyordu.

İlya Matveyeviç ona bakarken ilk kez nasıl dost olduklarını hatırladı... Tüm fişeklerini harcamıştı, Kazaklar ise gitgide sipere doğru sürünerek yaklaşıyordu. İlya Matveyeviç'e ateş açtılar, dayandı; kılıçla omzunu kestiler, dayandı, siperin üzerine sıçradı, süngüyle, dipçikle sağa sola vuruyordu. Kafasının arkasına bir şeyle vurdular, düştü, güneşi karardı. Her şey bitti, kaybettim, yolun sonuna geldim, diye düşünürken aniden sıska, uzun, öfkeli bir ünlem işareti ortaya çıktı ve beyazları hakladı.

İlya Matveyeviç yalnız iç savaşı değil, 2. Dünya Savaşı'nı da hatırlıyordu. Lada'dan birkaç yüz kilometre uzağa, savaş gemilerinin demir attığı yere tamir ekibiyle birlikte gelmişlerdi. Alman torpidosu

kruvazörün su altı kaplamasını delik deşik ettiği için, kocaman deliğin kapatılması gerekiyordu. Kışın sonuna gelinmiş, geminin etrafı kalın bir buz tabakasıyla kaplanmıştı, düşman, uzun menzilli topun atış mesafesindeydi.

Bahriyeliler daha sonbahardan itibaren deliği ahşap, su geçirmez bir kesonla* kapatmışlar ama kendi başlarına onaramamışlardı. İlya Matveyeviç ve Aleksandr Aleksandroviç kesona beraber indiler. Keson pek emniyetli durmuyordu, içini buzlu su basmıştı. Torpidoyla parçalanmış geminin zırhı kötü görünüyor, onları çok zor bir iş bekliyordu.

Kesondan çıktıktan sonra düşünmeye başladılar. Bu zayıf, ahşap kutuya işçilerin inmesi tehlikeliydi: Su akıyordu, çocuklar ölürdü, dayanamazdı. Uzun süre dayanacak yeni bir şey bulmak gerekiyordu. Komutanlık ise en kısa süre içinde onarımın bitmesi için sıkıştıırıyordu.

“Biz seninle ikimiz Sanya, beraber girelim ha?” dedi o zaman İlya Matveyeviç. “İhtiyar boğalar olarak... Eğer başarabilirsek ne ala. Başaramaz ölürsek de, eh ne yapalım savaş bu! Ne diyorsun?”

“Hadi girelim İlyuşa.”

Birkaç gün buzun altından kesona girdiler.

İşaretçi de kaynakçı da kendileri oldu. Düşman gemiyi bombalıyordu. Güllerle yakınlara düştüğünde kesona sular hücum ediyordu, o sırada henüz su boşaltılmadığı için hemen hemen bellerine kadar suyun içinde çalışıyorlardı. Bir gün güllenin biri kruvazörün tam yanına düştü, kesona dolan suda az daha boğuluyorlardı, bahriyeliler onları bilinçlerini yitirmiş bir halde oradan çıkardılar, ispirto içirdiler, ayakkabı fırçalarıyla, bezlerle vücutlarını ovdular.

Kuruyup, ısındıktan sonra yeniden buzun altına girdiler. Ekip daha uzakta çalışmaya başladı.

Bu zamanları hatırlayan İlya Matveyeviç aklından sövdü: “Şeytan alsın seni!” dedi ve kızağa doğru yürümeye başladı. Aleksandr Aleksandroviç onu görünce dağılmış takozların arasında bir zikzak yaptı ve ortadan kayboldu. Saklanmıştı. “Pekala,” dedi öfkeyle İlya

* Su altı yada sulu zemin yapılarda temel yapmak üzere suyun dibine indirilen büyük, ahşap, çelik veya beton kasa, sandık. -çev.

Matveyeviç. “İnat et bakalım. Sen bir daha adil olmaktan nasıl bahsedeceksin acaba? Neredeymiş senin o adaletin?” Şimdi neler olacağını o tahmin edebiliyordu. Aleksandr Aleksandroviç kızakların temizliğini bitirip tam bir çekidüzen verecek ve müdüre gidecekti. İvan Stepanoviç ihtiyarın sızlanmalarına dayanamayacak, yumuşayıp Aleksandr Aleksandroviç’i tamir atölyesine gönderecekti. İlya Matveyeviç yalnız kalacaktı. Kelimenin tam anlamıyla yalnız değil, onun ikisi mühendis üç ustası daha vardı fakat samimi bir dostundan olacaktı.

Yalnızca evde, özel hayatında mı bir insanın samimi, kendine omuz vereceği bir dost ihtiyacı olur? İnsanın çalışma hayatında belki daha da fazla böyle bir dost gereksinimi vardır. Herkese danışmaz, herkesle kafadaki soru işaretlerini konuşamazsın. Bazen seni yanlış yorumlar, seni anlamaz, düşüncelerini paylaşmazlardı.

Aleksandr Aleksandroviç’le her şeyi, başarıları, başarısızlıkları, hataları ve her türlü şeyi paylaşırlardı. Ve işte yaşlı şeytan onu, İlya Matveyeviç’i terk etmeyi kafasına koymuş, zorluklardan ürkmüş, daha kolay, basit bir işe heves etmişti. İlya Matveyeviç Yoldaş Basmanov’dan böyle bir ödlelik beklemezdi. Git bakalım müdüre; eski galoşları tamir et. İlya Matveyeviç, senin peşinden gitmeyi hiç düşünmüyor. Eğer gerekirse başka bir usta bulur o!

Fakat başka bir usta düşüncesi İlya Matveyeviç’in canını sıkıyordu. Tanımadığı, bilmediği bir adam gelecek... Bildiği, tanıdığı da olsa Sanya’nın yerini kim tutabilirdi? Yeniden gözleri Aleksandr Aleksandroviç’i aradı. Kızaklarda yoktu. İyice öfkелendi.

Ertesi gün sabah her zaman olduğu gibi Aleksandr Aleksandroviç’in kapısının yanında buluştular; ilk barış sözcüklerini birbirlerinden bekleyerek tüm yol boyunca tek kelime etmediler. Sonunda dayanamadılar.

Yaş, gençlere yol açma zorunluluğu gibi konuşmalar bir daha yapılmadı. Aleksandr Aleksandroviç bildiğini okudu; birkaç gün sonra İvan Stepanoviç’e bir dilekçe yazarak ondan doklarda çalışmak için izin istedi.

Ertesi sabah İlya Matveyeviç fabrikaya giderken Yakornaya’dan Kanatnaya Sokağı’na dönmedi. Aleksandr Aleksandroviç’in ihaneti

diye adlandırdığı şey onu çok üzmüştü. Artık alışkın olduğu bir des-
tekten yoksun kalmıştı, şu andan itibaren her şeyin sorumluluğunu
kendi başına almak, her şeyi kendi hesaplamak zorundaydı. Yeniden
Titov'u ama İlya Matveyeviç'in gözünde canlandırdığı yetenekli gemi
inşacısı ya da uygulayıcısı Titov'u değil, akademisyen Krılov'un ki-
tabında bahsettiği Titov'u düşünmeye başladı. Uzun zamandır Krı-
lov'un anlattığı Titov'u örnek alıyor, kaç aydır Agafya Karpovna'dan
gizli, geceleri o uyuduktan sonra Tonya'nın ders kitaplarının başına
oturuyordu. Fakat Titov örneğine tamamen sadık değildi. Titov mü-
hendislerden yardım istemeye utanmamışken, İlya Matveyeviç henüz
kimseye başvurmamıştı. Coğrafya, tarih ve biyolojide bir sıkıntısı
yoktu ama matematik ve fizik canına okuyordu, bu konuda yardıma
ihtiyacı vardı. İşte bu yüzden Titov aklına geldi. Zinaida Pavlovna'ya
gitse miydi? En nihayetinde gitmek zorunda kalmayacak mıydı? Bı-
rakalım onu derslerle bunaltsındı. Zina mütevazı gibiydi, kızak bö-
lüm amiri onun öğrencisi oldu diye gevezelik yapacak birine benze-
miyordu.

Zina'nın yanına, teknik bilgi bürosuna gitti. Henüz bir toplantı
daha yeni bitmiş, sigara dumanından göz gözü görmüyordu. Zina
havalandırmayı açtı. İlya Matveyeviç masada ona tanıdık gelmeyen
elektrot kaynağı makinesinin markasına baktı.

"En yenisi," dedi Zina, "geçen gün aldık. İşte ustaları toplayıp, ta-
nıtırıyordum. Memnun kaldılar. Çok güzel diyorlar. Buyurun, oturun
lütfen İlya Matveyeviç."

"Fazla zamanınızı almayacağım. Birkaç dakika." Bu konuyu aç-
manın bu kadar zor olacağını hiç düşünmemişti. "Benim bir meselem
var... Size nasıl anlatsam ki?.. Genel olarak, bilimin gözüyle bakarsa-
nız ben kimim?"

Zina, altın renkli kirpiklerinin arasında gözlerini şaşkınlıkla ko-
caman kocaman açtı.

"Soru pek anlaşılmadı galiba," diye devam etti İlya Matveyeviç.
"O zaman başka türlü sorayım. Benim okul sıralarında öğrenim gör-
me şansım olmadı; eğitimimi kızakların üzerinde aldım. Bu da iyi
bir eğitim fakat yetersiz, insana tam bir bakış açısı vermiyor. Elbette

kendi başıma bir şeyler yapıyorum, ufak ufak kemiriyorum fakat her şeyi de dişlerim kesmiyor...”

Ve yine neden geldiğini bir türlü açıklayamamıştı.

“Yardıma mı istiyorsunuz?” diye sordu Zina kulaklarına inanamayarak; gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi iyice açılmıştı.

“Niye, olmaz mı?”

“Olmaz olur mu... Yani bilemiyorum...” diye şaşkınlıktan konuşmakta güçlük çekiyordu Zina. “Sizin gibi bir insana... becerebilir miyim?”

“Bence bir deneyelim. Anlaştık mı?”

“Memnuniyetle de, sizi hayal kırıklığına uğratmaktan korkarım.”

“O zaman anlaştık değil mi? Ne zaman geleyim?”

“Nereye geleceksiniz? Ben kendim gelirim size.”

“Hayır, sizin gelmeniz uygun olmaz. Öğrenci olan benim, ben gelirim. Yalnız bir şey daha var Zinaida Pavlovna...” İlya Matveyeviç bir süre tereddütten sonra mahcubiyeti bir kenara bırakarak ekledi: “Bu anlaşma aramızda kalacak... Kimseye tek kelime etmek yok. Ne evdekilere ne de başkalarına. Ders falan çalışmıyoruz. Artık genç değilim, utanıyorum.”

“Öğrenim görmekten utanıyor musunuz? Bu doğru değil İlya Matveyeviç! Doğru değil!”

“Doğru ya da değil. Tüm bunlar beni utandırıyor işte.”

Haftada iki gün çalışmak için anlaşıp günler konusunda mutabık kaldılar. İlya Matveyeviç ayrıldı. Zina heyecanlanmıştı. O gerçekten İlya Matveyeviç’e öğretmenlik yapabilir miydi? Reddetmesi gerekiyordu ama nasıl reddetsindi? Böyle bir insanın böyle bir ricasını reddetmek en azından alçakça olurdu. Hayır, Zina tüm gücüyle İlya Matveyeviç’e yardım etmeye çalışacaktı. Bu Lada’da ne şaşırtıcı şeyler oluyordu! Sen mühendissin, diplomana var fakat sana ciddi bir iş verme konusunda güvenmiyorlar, deneyim istiyorlar. Sonra da deneyimli bir adam, büyük bir uzman gelip senden okul bilgilerini öğretmeni rica ediyor. Acaba bu yalnız Lada’da değil, her yerde mi böyleydi? Zina hâlâ hayatı tam olarak öğrenememişti.

Çalışmalar Zina’nın hayal ettiği gibi değil, zor geçiyordu. Mesela fizik çalışıyorlardı; İlya Matveyeviç gazlar hakkında hemen hiçbir şey

bilmiyordu, elektrik hakkında da bilgisi azdı, onunla her şeye sıfırdan başlamak gerekmişti. Öte yandan onun mekanik konusundaki bilgileri herhangi bir enstitü mezununu imrendirebilirdi. Matematikte ise İlya Matveyeviç karmaşık trigonometrik problemleri güvenle çözüyordu ama enstitüde kimsenin duymadığı metotlarla ve formüllerle. Bu metot ve formüller pratik hayattan çıkmıştı. Yüzyılların deneyimine dayanarak halk nasıl önceden hava durumunu öngörüyorsa ya da hastalıkları kendi yaşam deneyimiyle nasıl iyileştiriyorsa bu da ona benziyordu.

Eğer Zina, İlya Matveyeviç'in nasıl kavradığını grafiklerle anlatsa, kâğıdın üzerinde, sıfır çizgisine kadar inen derin çukurlarla, keskin bir şekilde doruklara çıkan tuhaf eğriler ortaya çıkar, Zina'nın eğriyi düzeltip bu çukurları doldurması gerekirdi. Zina, İlya Matveyeviç'le çalışırken daha önce kendisinde görülmemiş bir sabır ortaya çıkmıştı. O pedagoji üzerine birkaç broşür okumuştı ama boşunaydı: Çocuklar için yazılan bu metinler İlya Matveyeviç'e hiç uymuyordu. O ne zorlanabiliyor ne de ona ayar verilebiliyordu, sadece anlatmak gerekiyordu. Ne var ki bunda, kolaymış diyen varsa, onunla bir çalışıp görmeliydi. Önce normal anlatıyordu, İlya Matveyeviç hiçbir şey anlamadım diyordu. Sonra daha farklı, daha basit bir yolla anlatınca da bu sefer: "Niye ağzında sakız gibi çiğniyorsun, zaman kaybediyoruz, her şey ortada. Ben saman kafalı mıyım?" deyip güceniyordu.

Zina için zor, çok zor geçiyordu; yine de İlya Matveyeviç'le çalışmayı kabul ettiğine bir kere olsun hayıflanmamıştı. Ancak bu çalışmaların sonuçları da son derece açıktı. Her şeyde inatçı olan İlya Matveyeviç eğitimde de inatçıydı. Hiç acele etmeden şaşırtıcı bir titizlikle o bilgileri topluyor; sanki tuğla üstüne tuğla koyarak, aralarında hiçbir boşluk bırakmadan, bir sırayı bitirip sonra diğerine geçtiği sağlam bir bina inşa ediyordu. "İşte böyle gemi inşa ediyor," diye düşünüyordu Zina onun gelişimini izlerken. "Bir saatçi titizliğiyle çalışıyor."

İlya Matveyeviç, tüm mayıs ayı boyunca Zina'yla çalıştı. Zina'ya, pazartesileri ve perşembeleri geliyordu. Evdekilere, ustalar için açılmış kurslara gittiğini, hamama ya da balığa gittiğini söy-

lüyordu. Hamama gittiğini söylediğinde Zina'ya elinde fırça ve küçük bir çantayla, balığa gittiğini söylediğinde olta ve bir kavanoz solucanla geliyordu. Agafya Karpovna yıkanmanın neden bu kadar uzun sürdüğüne şaşıyordu; hakikaten de uzun sürüyordu çünkü İlya Matveyeviç dersten sonra gerçekten de hamama gidiyordu: İç çamaşırlarının değiştirilmesi, başını nemli göstermesi zorunluluğu vardı. "Uzun uzun kalıyorum," diye yanıtlıyordu şevkle. "Buhar harika!" "Öylesine uzun kalıyorsun ki Tanrı korusun, bir daha ayağa kalkamayacaksın," diye yakınıyordu Agafya Karpovna. "Artık genç değilsin, kalbin dayanmaz." Balıkların aniden kesilmesine de ailece şaşıyorlardı. İlya Matveyeviç ne zaman balığa çıksa eve ya boş ellerle dönüyor ya da köprüdeki çocuklardan satın aldığı on kadar balık getiriyordu. Sürekli yalan söylüyor, nereye gittiğini bilmelerini istemiyordu.

Bir gün İlya Matveyeviç dersi kaçırdı. Perşembe günü Parti toplantısı geç saatte, on birde sona ermişti. İlya Matveyeviç, belki müsaittir diye, Zina'ya ertesi gün, cuma günü geldi. Değerli zamanını kaybetmek istemiyordu. Cumartesi gidemezdi, misafirleri geliyordu, pazar ise zaten mümkün değildi. Pazartesiye kadar niye beklesindi ki? Oltalarını alıp geldi. Zina evdeydi ama nedense kapıyı açtığında yüzü kıpkırmızı kesildi. 'Yoksa bir kavalyye mi rastladım?' diye düşündü İlya Matveyeviç onun mahcup suratını görünce. "Tesadüfe bak!" Koridora birkaç adım atıp odaya bakınca şaşırdı: O da ne! Masada Aleksey oturuyordu. Onun ne işi vardı burada?

Dikkatli dikkatli birbirlerine baktılar; Aleksey, masadan kucağına bir şey atıp sordu:

"Baba?"

"Evet ben," diyerek odaya girdi İlya Matveyeviç. "Sen ne yapıyorsun burada?"

"Hiç öylesine."

"Öylesine mi? Demek ki ikimiz de öylesine gelmişiz. Benim Zinaida Pavlovna'yla bir konuyu konuşmam gerekiyordu. Sen masanın altında ne saklıyorsun?"

Zina bundan sonra olacaklar için endişeleniyordu. Ya aniden İlya Matveyeviç Aleksey'le kavgaya tutuşursa? O zaman ne yapardı? Korkunç!

"Masanın altında mı?" dedi Aleksey. "Masanın altında kitap var. İşte bu!" Fizik kitabını masanın üzerine attı.

İlya Matveyeviç kendi kitabını gördü ve hoşnutsuz bir şekilde Zina'ya baktı. Gerçekten de sırrını açmış olabilir miydi? Ve kime? Alyoşa'ya. Bu geveze şimdi herkese anlatırdı.

"Neden elinde?" diye sordu.

"Bakmak için. Niye ki, yasak mı?"

"Niye yasak olsun? Benim mi ki? Bakacaksan bak."

"Baba," dedi Aleksey gülümseyerek. "Kitap senin kitabın." O ders kitabını açtı, sayfanın başlığında bir imza vardı: "İ. Jurbin."

İlya Matveyeviç anlaşılmaz bir şeyler homurdandı.

"Baba," dedi yeniden Aleksey, "bana numara yapma."

"Ne numarası?"

"Bırak şimdi."

"Ben şimdi gösteririm sana numara neymiş!"

"Göster baba göster, yalnız dürüst ol. Ben senin her pazartesi perşembe Zinaida Pavlovna'ya nasıl geldiğini görüyorum. Bugün neyle geldin fırçayla mı oltayla mı?"

Şaşkınlıktan sersemleyen İlya Matveyeviç bütün gücüyle kaşını parmağına dolayıp suratını astı.

"Oltalarla," diye yanıt verdi ama gözlerinde neşeli kıvılcımlar yanıp yanıp sönüyordu. "Peki ya senin buraya geliş sebebin ne?"

"Sebepsiz. Benim saklayacak bir şeyim yok. Bir kattan diğer kata geçtim. Demek sen ders çalışmaya geldin? Gideyim ister misin?"

İlya Matveyeviç oğlunun davranışını tamamen başka bir şeye yordu: Hergele biliyordu fakat susmuş, baklayı ağzından kaçırmamıştı.

"Otur," dedi. "Birlikte çıkarız. Başlayalım mı Zinaida Pavlovna?"

"Nasıl gidiyor baba, öğreniyor musun?"

"Sen de benimle birlikte kal, öğrenirsin. Faydası olur."

Zina memnundu: Her şey yoluna girmiş, bir kavga patlak vermemiş, Jurbinler birbirine girmemişti.

Zina ve İlya Matveyeviç çalışırlarken Aleksey oturuyor ve dinliyordu. Dersler bittiğinde Aleksey şöyle dedi:

“Ben senden ilerideyim baba!”

“Nasıl yani?”

“İşte, ben buraları geçtim.”

“Nereye kadar geldin?”

Babası oğlunu imtihan ediyor, oğlu aynı şekilde karşılık veriyordu. “Hadi bunu çöz bakalım!” diyordu içlerinden biri soruyu göstererek. Diğeri çözüyor ve “O zaman bunu çöz de görelim!” diyordu. Öğretmenler öğrencilerine bazen sebepsiz yere nasıl çıkışırlarsa onlar da birbirlerine öyle çıkıyorlardı.

“Sen bunları nerede öğrendin?” diye sordu İlya Matveyeviç.

“Akşam okulunda, onuncu sınıfta. Anton’un okuduğu gibi. Sen niye oraya gitmedin? Zinaida Pavlovna için zor oluyordur. Zaten benimle uğraşıyordu, şimdi bir de seninle uğraşıyor. Eğitim öğretim fabrikası mübarek!”

Zina çok kızdı. Bu tür konuşmalar onu gücendirirdi.

Ayrılma zamanı geldi. Antrede oltaları görünce Aleksey gülmeye başladı:

“İhtiyar balıkçı!”

“Eve kadar bunları taşı bakalım.”

Zina’yla vedalaşıp çıktılar. Yolda İlya Matveyeviç sordu:

“Sen niye okuyorsun? İlgini mi çekiyor yoksa başka bir amacın mı var?”

“Evet amacım var. Devam zorunluluğu olmayan bir üniversiteye girmek istiyorum.”

“Aferin oğlum, doğru düşünmüşsün. Nereye gitmeyi düşünüyorsun?”

“Nereye olacak? Anton’un okuduğu yere. Oraya dışarıdan alıyorlarmış.”

“Hazırlan, hazırlan! Zor gelirse işi de bırakabilirsin!”

“Hayır baba işi bırakmayacağım. Ben iş olmadan yaşayamam.”

“Nasıl yani yaşayamazsın? Baban seni aç bırakmaz, merak etme.”

“Öyle değil baba. Ne derler bilirsin: Çalışmak, insanın doğal gereksinimidir.”

“Bilirim. Sana bir küçük soru daha Aleksey. Zinaida Pavlovna’yla aranda bir şeyler mi oluyor? Kızma, baban olarak soruyorum.”

“Haydaa! Nereden çıkardın bunu?”

“Bir yerden çıkarmadım. Kıymetli, sempatik, Tanrıya şükür herkesin gelini olmasını isteyeceği bir kızcağız.”

“Baba sana bir sır vereyim mi? Aramızda kalsın ama tamam mı?”

“Babana şart mı koşuyorsun?”

“Çok ciddi bir mesele de ondan. Zina’yı iki aydır izliyorum ve ağzından bir ismi hiç düşürmüyor: Varsa, yoksa Viktor İlyiç de Viktor İlyiç...”

“Boş konuşma!” dedi İlya Matveyeviç, çalılarının arasındaki patikada durdu. “Bu nasıl olur? Ya o ne diyor?”

“O mu? Bir şey dediği yok. Kendi âleminde.”

“Kötü Alyoşka, çok kötü! Evli bir adam.”

“Nasıl evli bir adam! Karısı kaçmış.”

“Kaçmış kaçmamış, evli ya! Sen kızını vazgeçir. Beladan, üzüntüden başka bir şey getirmez ona.”

“Vazgeçirmeyi sen dene bakalım! Seni kim dinler acaba, merak ediyorum?”

İlya Matveyeviç Yakornaya’ya kadar konuşmadı. Kapının yanında şöyle dedi:

“Sen beni şaşkına çevirdin Alyoşa. Bir bu eksikti. Ya hata yapıyor-san? Ya sana öyle geldiyse?”

“Yanıldığımı sanmıyorum.”

“Bak bu konudan kimseye bahsetmeyelim. Dili boşuna kaşımak lazım. Öğrenci olduğumuzu da kimseye söyleme. Anladın mı?”

“Anladım.”

“Akşam yemeğine gidelim. Bakalım şimdi ne yalan uyduracağız? Yine balığımız yok.”

İlya Matveyeviç kapıda konuşurken arkasında Agafya Karpovna duruyordu. O her şeyi duydu ama hiçbir şey anlamadı.

XIII. BÖLÜM

1

SKOBELEV gözlerini kör etmesin diye sırtını akşam güneşine dönerek tren istasyonunun yanında bulunan parktaki banka oturmuştu. Kısa bir süre önce ılık bir yağmur yağmış, hava taze çimen, çiçeklerini dökmüş leylak ve toprak kokuyordu.

Skobelev'in ayaklarının dibinde büyük bir solucan sürünüyordu. Bastonuyla solucanı ıslak kuma bastırıp ikiye böldü. Daha kalın yarısı diğer tarafa sürünürken, ince kısmı kendi etrafında kıvrılıp kaldı. 'Enteresan,' diye düşündü Skobelev, 'şimdi iki solucan mı yoksa bir kısa solucan mı oldu? Seni ikiye bölerlerse çok kötü, kısaltırlarsa daha da kötü.'

Skobelev'in hüznünlü felsefesinin nedeni tabii ki solucan değildi. Gündüz Anton Jurbin'le önemli bir konuşma yapmıştı. Daha doğrusu o Anton'la değil, Anton onunla konuşmuştu ve bu konuşma çok uzun değil sadece birkaç kelimeyle olmuştu. Ama ne kelimeler! Jurbin açıkça büyüklenmişti.

Skobelev ana kesintisiz hattın montajının tamamlandığı atölyelerde geziyor, duruyor, bakınıyordu. Buralara bakmaya gelen bir tek o muydu; tüm fabrika geliyordu. Bunda ne kötülük vardı? Morali de iyiydi, neşeliydi. Fakat meşhur Anton ortaya çıkmış ve bir selam bile vermeden aniden sormuştu: "Sizin nerede çalıştığınızı, kiminle çalıştığınızı ve ne iş yaptığınızı sorabilir miyim?" "Bunu bildiğinizi sanıyorum Anton İlyiç", diye cevapladı Skobelev. "Benim hiçbir şey bildiğim yok. Benim tek gördüğüm fabrikada sürekli eliniz cebinizde turist gibi dolanmanız. Şimdi iş zamanı. Gezmek için daha sonra gelmenizi rica ediyorum. Engel oluyorsunuz. Dikkat edin!" Skobelev'in

kafasını büyük bir vinç kancası sıyrıldı. Skobelev kendini bir tarafa attı. “Görüyorsunuz,” diye devam etti Anton, “burada böyle hiçbir iş yapmadan dolanmak ne kadar tehlikeli. Kafanıza çarpabilirdi.” “Afedersiniz ama ben işsiz değilim. Benim bir işim var.” “Neymiş sizin işiniz! Nerede çalışıyorsunuz diye tesadüfen sormuş değilim. Siz enformasyon bürosunda mı çalışıyorsunuz, yoksa icat bürosunda mı? Doğrusu siz hiçbir yerde çalışmıyorsunuz. Hiçbir sorumluluğunuz yok. Bankta oturup kavanozda deniz kertenkelesi yetiştirmek ya da kelebek yakalamakla uğraşmak çalışmak değildir.” “Haksızlık yapıyorsunuz Anton İlyiç,” dedi Skobelev onurlu bir adamın öfkesiyle. “Zorunluluklar... beni, istemememe rağmen bu büroya soktu.” “Eğer bir insanın isteği varsa, eğer kişi bir şeylere ikna olmuşsa, kesinlikle başarılı olacaktır. Beni, mesela, kâğıt kürek işlerine zorlayamazlar. Çalışın, elleriniz pantolonunuzun ceplerinde dolaşmayın. Dikkat!..”

Şimdi de Skobelev’in başını tehdit eden boş bir vinç kancası değil, ağır bir demirci mengenesiydi. Kendini atölyeden dışarı attı. Morali bozulmuştu. Elleri cebinde fabrikada dolaşmadığından emindi. O pek çok mucitin buluşunun, keşfettiği teknik yeniliğin kabul görmesine yardımcı olmuştu. Yanına yardım isteyen insanlar geliyordu. Jurbin’e böyle konuşma hakkını kim vermişti? Kimdi ki o? Eski, deneyimli, emektar bir uzman mı? Skobelev’den bile daha genç bir mühendisçik.

Skobelev kafasında Anton’a karşı güçlü, etkileyici cevaplar buldu ama artık çok geçti; havada asılı kalan ölümcül itirazları artık sadece “iç huzuru için” işe yarıyordu.

Üzgün ve kırılgan bir şekilde akşamüstü şehre kafa dağıtmaya gitti. Kendine gizemli bir görünüm vererek bıyıklarını inceltmiş, elinde bir baston, başında şapka ile sokakları dolaşıyordu. Bir zamanlar doğduğu yer Çerepovets’te bu teknikler, duygusal kızları bir hayli etkilerdi. İnce bıyıklar, özlemler, kurukafa şeklinde kemik topuzlu baston işini görürdü. Fakat zaman değişmişti; gözlerini boşu boşuna kısıyor, geniş kenarlı şapkasını kaşlarının üzerine boşuna indiriyordu – artık bunlar kimsede hayranlık uyandırmıyordu. Yalnızca iki kişi arkasından “deli” diye bağırıyordu. Hem de kim söylemişti? Tam da bütün bu aksesuarların etkileyeceğini düşündüğü güzel, sarışın, boylu boslu, neşeli kızlar.

Yağmur, Skobelev'i bir kafeye soktu. Bir masaya oturdu ve kesinlikle demli ve sütlü olmasını tembihleyerek bir çay söyledi. Ruhunu ısıtacak bir şarap istemediğine pişman olmuştu. Açık pencereden yağmurun, gün boyu güneşten kızmış asfalt kaldırımları nasıl kamçılacağı açıkça görülüyordu. Kaldırımlardan buhar çıkıyor ve yanık lastik kokusu geliyordu.

Kara bulutlar nehrin arkasına geçtiğinde Skobelev yeniden şehri turlamaya başladı; sinemaya gitmek istiyordu fakat bilet bulamadı. İstasyona yöneldi. Çocukluğundan beri tren ve demiryollarını severdi: Çerepovets'te akşam treni perona girmeden önce yürüyüş düzenlenirdi. Salonda yolcular için çizelgelere yazılan bilet fiyatlarını ve "istasyon kullanım kuralları"nı yeniden okudu. İstasyonda yapacak başka bir şey bulamayınca parka çıktı ve ıslak bir banka oturdu. Solucan ezip felsefe yaptı. Gene yapacak bir şey bulamıyordu.

Kafasını çevirince eski fabrika kulübü başkanı Veniamin Semenoviç'i gördü. Veniamin Semenoviç troleybüsten indikten sonra istasyon saatine bakmış ve acele etmeden parkı dolanarak meydana geçiyordu. Bir elinde çok ağır olduğu anlaşılan bir bavul taşıyordu, iki büklüm olmuştu; paltosunu ve yağmurluğunu öbür koluna atmıştı. Güneş henüz batmamıştı, Veniamin Semenoviç'in gözlüğü, hurdalıkta duran bir cam parçası gibi parlıyordu.

Skobelev'e göre Veniamin Semenoviç fena bir adam sayılmazdı. Bilgili, iyi okumuş biriymi, votka bile içmezdi. Birkaç kez karşılaşmışlar ve her seferinde de birbirlerini dinlemeden bol bol konuşmuşlardı. Her ikisi de yalan söylediğini bilerek birbirlerinin karşılıklı yalanlarını bozmuyorlardı. Bir yere kadar birbirlerine saygı bile duydukları söylenebilirdi.

Skobelev ona seslendi ama Veniamin Semenoviç sanki ürkmüş gibi geldi. Veniamin Semenoviç hakikaten de korkmuştu fakat çağırının kim olduğunu gördükten sonra neşeyle gülümseyerek haykırdı:

"İyi akşamlar Yevsey Konstantinoviç! Hangi rüzgâr attı sizi buralara?"

Parkın ahşap kenarlıklarından dolanıp elinde valiziyle banka geldi ve mendiliyle terli yüzünü kuruladıktan sonra oturdu.

“Hiç işte! Öylesine dolanıyordum,” dedi Skobelev. “Ya sizi hangi rüzgâr attı?”

Veniamin Semenoviç yeniden istasyonun saatine baktı.

“Erken gelmişim. Daha trenime kırk dakika var. Sorun değil, oturalım.”

Veniamin Semenoviç boyunduruktan, esaretten kurtulmuş biri gibi neşeli, bununla birlikte tehlikeden henüz tam olarak kaçamamış biri gibi de bir parça endişeliydi.

“İş gezisine mi?” diye sordu Skobelev.

“Hangi iş gezisi? Kim beni iş gezisine yollar? İşsizim. Herhalde koca Sovyetler Birliği’nde işsiz bir ben varımdır. Bir tiyatro kurmak istedim, uygun yer yok. Gazeteye yazdım... Makalemin birini yayımladılar, ikincisini yayımlamadılar. Siz, diyorlar, editörü zor durumda bırakıyorsunuz, çok uzun yazıyorsunuz ama boş yazıyorsunuz. Sanatsal gerçeklerin olgusal gerçeklerden daha yüksekte olduğunu anlamıyorlar. Taşralılar!”

Skobelev anlayışla ve onaylayarak başını salladı fakat Veniamin Semenoviç’in kibirli ses tonunu, özellikle de “taşralılar” demesini pek beğenmedi. Skobelev başkentte hiç yaşamamıştı; Leningrad’da yalnızca öğrenim görmüş, Lada gibi yerlerde büyümüş, çalışmış, hâlâ da çalışıyordu. Yani Veniamin Semenoviç’e göre o da taşralı mıydı? Veniamin Semenoviç’e itiraz etmek istedi ama cesaretini toplayamadı.

“Şimdi nereye?” diye sordu.

“Nereye olursa.” Veniamin Semenoviç üçüncü kez saate baktı. Görünüşe göre Lada’dan, yani “taşralılardan” bir an önce kurtulmak için acele ediyordu.

“Kasaya gidin,” dedi Skobelev. “Yakında kapanacak.”

“Bileti evvelsi gün şehir istasyonundan almıştım,” dedi Veniamin Semenoviç canlı bir şekilde.

“Aileniz ne olacak?” diye merakla sordu Skobelev? “Sonra mı çağıracaksınız?”

“Aile meselesi karmaşık bir konu Yevsey Konstantinoviç. Beni anlayacağınızı umuyorum. Kayınvalidemi, kültürlü bir öğretmen sanırsınız ama dar kafalıdır.”

“Ben kayınvalidenizi değil, Katyuşa’yı soruyorum. Zira... o... be-
bek bekliyor.”

“İşte mesele de bu!” dedi Veniamin Semenoviç, Lada’da ona sem-
patiyle bakan tek adama. “İşte mesele de bu! Ben yapmayalım diye
rica ettim. İstemedi, reddetti. Benim yaşıma artık olmuş kırk. Kırk ya-
şında çocuk bezi, cıvıltı, ciyaklama hiç de eğlenceli değil. Bataklığın
ortasına düştüm, anlıyor musunuz?”

“Yine de Katya’ya ne olacak?” diye ısrar etti Skobelev. Tam olarak
kavrayamadığı, onu rahatsız eden bir şeyler seziyordu.

“Olağanüstü bir şey olacak değil,” diye omzunu silkti Veniamin
Semenoviç. Yüzünü sildi. Mendilini elinden hiç düşürmemişti. “Ona
para göndereceğim. Ben dürüst bir adamım. Elimden geleni yapaca-
ğım. Elimden gelmeyenlerse...” Ellerini iki yana açtı.

Skobelev Veniamin Semenoviç’in Katya’dan gizlice kaçtığını ar-
tık anlamıştı, bundan dolayı erken gelmiş, bundan dolayı her dakika
saate bakıyor, bundan dolayı boncuk boncuk terliyordu ve bundan
dolayı Katya onu uğurlamaya gelmemişti. Skobelev, bu altın saçlı, kır-
mızı yanaklı, mütevazı, sessiz, balık etli teknik ressamı iyi tanıyordu
ve aynı zamanda sevgi dolu, sadık ve sabırlı olduğunu tahmin ettiği
bu kıza acımişti.

“Böyle olmaz,” dedi. “Hayır Veniamin Semenoviç, böyle olmaz.
Siz kızı diri diri mezara gömüyorsunuz.”

“Ne yapmamı istiyorsunuz? Kızı kurtarıp ben mi mezara gire-
yim?”

“Bunu daha önce düşünecektiniz.”

“Daha önce! Bu tür şeyleri kim daha önce düşünür? Hayat bu dos-
tum, hayat! Ayaklarımızın altındaki ne ilk ne de son gül olacak. Ha-
yatta çiçeklerden çok dikenler var. İşte bu!”

“Siz de o zaman dikenlerin üstünde yürüyün.”

“Nasıl yani?”

“Yani geri dönün,” dedi Skobelev kaşlarını çatarak ve artan bir
kararlılıkla. Öfkelenmişti. Belki canı sıkılan kadınlara göz kırpmad-
an duramazdı, ama bir alçak, bir şerefsiz değildi. Şimdiye kadar Ve-
niamin Semenoviç’in yaptığı gibi başka hayatlar hakkında bu kadar

soğukkanlı, vicdansız hükümler vermemiştir. Böyle tek bir davranışı yoktu. Onun, vazife, vicdan, haysiyet, hakkında bir görüşü vardı.

“Dönmek zorundasınız!” dedi dişlerini gıcırdatarak.

“Bu ne ahlakçılık böyle?” dedi Veniamin Semenoviç gülerek. Bankın arkasına yaslanarak ayağını sallamaya başladı. “Beni şaşırtıyorsunuz Yevsey Konstantinoviç. Siz bir romantiksiniz. Ben de bir zamanlar böyleydim. Fakat yaşam kocaman bir yel değirmeni. Hepimizi öğütüyor ve zamanla hepimiz aynlaşıyoruz.”

“Sizinle aynlaşmak istemezdim!”

“Ben ister miydim sanıyorsunuz?” diyerek iyice yüzüstüleşti. “Ben de istemezdim size benzemek! Omurgasız bir adamsınız!”

Skobelev’in gözleri döndü.

“Omurgasız mı?” diye haykırdı. “Siz benim ne omurgasızlığımı gördünüz! Siz bana cevap verin, dönüyor musunuz, dönmüyor musunuz?.. Ya da hemen polisi çağıracağım.”

“Polis çağırmayı gerektirecek bir şey yaptığımı sanmıyorum. Çağırın.”

Veniamin Semenoviç güldü. Sonra ayağa kalkıp valizini aldı; valizde kimseye kendini tanıtamamış bir dâhinin kırk yıldır biriktirdiği eşyalar vardı: On kadar kitap, Katya’nın yamadığı çoraplar, tiyatronun birinden yürüttüğü dökme bir Buda heykeli, bir zamanlar Taygina diye diye isim verdikleri kızından gelen bir tomar mektup, tıraş makinası, yıpranmış giysiler, Veniamin Semenoviç’in yaşadığı her yerde süs olarak duvara astığı tetiği kırık bir düello tabancası. Ayağa kalktı ve arkasına bakmadan uzaklaştı. Trenin hareketine on beş dakikadan az kalmıştı.

Skobelev’in gözleri onu öfkeyle takip ederken hâlâ bağıırıyordu:

“Bu şerefsizliktir! Size son kez söylüyorum: Geri dönün!”

Veniamin Semenoviç onu kaale bile almadı. Bu aşağılayıcı bir hakaretti. Skobelev ne yapacağını, nasıl davranması gerektiğini bilemedi. Polis mi çağırırdı? Ama Veniamin Semenoviç ne bir şey çalmış, ne de birini öldürmüştü; yasaların önünde bir melek kadar suçsuzdu. Fakat aynı zamanda da bu küçük teknik ressamın önünde bir şerefsiz, bir katildi. Skobelev korkunç sahneyi gözünün önünde canlandırdı. Katya eve geldiğinde yamadığı çorapları, duvarda asılı duran taban-

cayı göremeyince korku ve şaşkınlıktan donakalacaktı. Skobelev, Veniamin Semenoviç'in bükülmüş sırtına, şapkanın altından fırlamış kulağına, sekiz köşeli gözlüğüne bir tane çakmak istiyordu.

Yolcular peş peşe perona çıktılar, vagona kadar yürüdüler. Veniamin Semenoviç kondüktöre biletini gösterdi ve koridora geçti. Bir dakika sonra açık pencereden:

"Önce yaşamı bir öğrenin, sonra ahlakçılık taslarsınız," dedi dirseğini pencerenin kenarına koyarak.

"Öğreneceğim!" diye cevapladı Skobelev. Donakalmıştı. Artık polisi çağırıp çağırmamayı düşünmüyordu. Tüm gücüyle Veniamin Semenoviç'in nemli yanağına bir tokat patlattı. Tokatın sesi, sanki silahtan çıkan bir mermi gibiydi.

Çevresini alan insanlar bağırp çağırmaya başladılar: "Rezalet! Holiganlık bu!" Demiryolu polisi yanına yaklaştı.

"Vatandaş! Yolcuya siz mi vurdunuz?"

"Evet ben!" diye yüksek sesle ve memnuniyetle haykırdı Skobelev. "Ben vurdum polis yoldaş." Heyecandan tir tir titriyor, çevresindekilere bir şeyler açıklıyordu.

"Tutanak tutulması gerekiyor. Mağdur nerede?"

"Sizin mağdur gelmez!" diyerek gülümsedi Skobelev. "Gelemez!"

Memur vagonan, öfkeden çıldırmış bir adamın gelmesini bekliyordu fakat kimse çıkmadı.

"Size çıkmaz diyorum!" Skobelev kafasını pencereye soktu. "İşte o, köşede oturan adam. Getirin onu buraya!"

Memur vagona girdi.

"Bu adamın deli olduğunu görmüyor musunuz?" dedi memura Veniamin Semenoviç. "Psikiyatrik bir hasta bu. Şimdi tren hareket edecek, hiçbir yere gelmiyorum. Ne tutanağı!"

Nefret ettiği bir yerde bir gün daha kalmak ödünü patlatıyordu. Önünde özgürlük vardı, arkasında ise dertler. Memur onu perona çıkmak için güç bela ikna etti. Fakat Veniamin Semenoviç trenden çıkar çıkmaz tren hareket edince yeniden trene sıçradı ve gitti.

Demiryolu polis merkezinde tutanak tutuldu. Skobelev, Veniamin Semenoviç'le Katya'nın tüm öyküsünü bildiği kadarıyla anlattı. Polis

teğmeni, Skobelev'in yaptığı gibi yöntemlerle anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmanın kabul edilemez olduğunu söyledi; Skobelev de aynı fikirdeydi fakat ruhunda bir adalet duygusu ortaya çıkmıştı, için için kendisinin haklı olduğunu hissediyordu. Hatta şöyle dedi: "Eğer bu şerefsiz üç ruble çalsaydı onu tutuklamayacak mıydınız? Bu da aynı şey! Bu adam genç bir kızın yaşamını çaldı..."

Bir saat sonra, alacakaranlığın bastırmasıyla yanan sokak fenerlerinin altında sokakları adımlıyordu. Artık gözünü kısmıyor, geniş kenarlı şapkasını kaşlarına kadar indirmiyordu. Kendinden memnun, adımlarını gururla atıyordu. 'Halk anlayacaktır,' diye düşündü. 'Bırakalım onaylamasınlar, suçlasınlar, zira herkes görecektir.' Skobelev'in bir vicdanı, görev bilinci vardı. Anton Jurbin de bunu görecektir, atölyede haksız olarak söylediği 'elleri cebinde' cümlesinden dolayı pişman olacaktı...

Aklına bir şey geldi: Skobelev için Veniamin Semenoviç neyse, Anton Jurbin için Skobelev de o muydu? Neden Anton Jurbin onunla bu kadar kaba ve açık konuşmuştu? Neden olduğu belliydi; çünkü ona saygı duymuyor, onu hor görüyordu. Skobelev'e göre Veniamin Semenoviç nasıl hareket ediyorsa, Anton'a göre de Skobelev aynen öyle hareket ediyordu. Biri mağdur ettiği bir insandan alçakça kaçmıştı, diğeri ise ona verilen görevden kaçıyor –gerçi buna alçakça denemezdi– başka bir işe sarılıyordu.

Bu düşünce Skobelev'i telaşlandırdı. 'Affedersiniz!' diye düşündü. 'Lütfen...' Sokaktan geçenlerden biri ona cevap verdi. Demek ki sessiz düşünüyordu. 'Affedersiniz yoldaşlar, siz basitçe yargılıyorsunuz,' diye düşünerek nazikçe önündeki adamı geçti. O mükemmel çalışabilirdi ama teknik büroda değil. Peki sen Skobelev, bu kadar uyuşuk, bu kadar enerjisizken başka bir işte nasıl başarılı olacaksın? Anton Jurbin'e: "Eğer bir insanın isteği varsa, eğer kişi bir şeylere ikna olmuşsa, kesinlikle başarılı olacaktır" derken haksız mıydı?

Skobelev, Katya'dan yana olarak hayatında ilk kez kendini gerçek bir erkek gibi hissetmişti. Skobelev'in hiç alışık olmadığı erkeklik hissi, içini gururla doldurmuştu; daha önce attığı yumuşak adımlar yerine artık kaldırımlarda sert ve emin adımlar atıyordu.

Skobelev, fabrikanın önündeki meydanda, trolleybüsten öylesine ani inmişti ki neredeyse bir otomobilin altında kalıyordu. Araba fren yaptı; bu müdürün arabası ZİS'ti. İçinde Matvey Dede vardı.

"Nereye fırlıyorsun böyle?" dedi Matvey Dede. "Hayattan bıktın mı?"

"Hiç olur mu Matvey Dorofeyeviç. Hayat güzel!"

"Neden bu kadar neşelisin? Bir şey mi içtin? Duyduğum kadarıyla içki içmiyorsun. Alışık olmadığından tabii sersemletti seni. Bir ufak atsan yeter de artardı bile. Hadi, çekil yoldan, seninle geçirecek zamanım yok benim..."

Skobelev, tanıdık biriyle karşılaşırım umuduyla sokakları turladı. Eski kulüp başkanının yaptığı şerefsizliği ve attığı şamarı anlatmak için can atıyordu. Tanıdık birine rastlamadı. Fakat rastlasa bile kimseye bir şey anlatmamaya karar verdi. 'Anlatırsam Katya'ya ne olacak?' diye düşündü. Zavallının çevresinde hoş olmayan dedikodular başlayacaktı. Onu ziyaret edip cesaretlendirse miydi? Böyle geç saatte yapılacak bir ziyaret için onu çok iyi tanııyordu.

Eve gitti. Odanın içinde uzun uzun volta attı. İlk kez odadaki hiçbir şey hoşuna gitmiyor, gözüne batıyordu: Tavanın altında örümcek ağı, ta geçen yazdan beri üzerinde sinek pislikleri olan lamba, herhalde bir buçuk yıldır cila ve fırça yüzü görmemiş döşeme, perdesiz, siyah, donuk pencereler, demirden bir hapishane karyolası. Hepsini düzene sokacak, kolları sıvayacak ve derleyip toplayacak... Ama önce müdüre bir dilekçe yazacak.

Masaya oturup yazmaya başladı: "Şiddetle ısrar ediyorum..." O öylesine şiddetle ısrar ediyordu ki kâğıdın üzerine yumruğuyla vurdu. Avcunun kenarına tersten mürekkep harfleri çıkmıştı: ilteddiş rarsı muroyide. Bu yazıyı ilgiyle okudu, sonra kendine öfke duydu: Tüm bu belalar başına, bu aptallık da dâhil olmak üzere, ciddi bir adam olmadığı için geliyordu. Bu yüzden onu ciddiye almıyor, pek çok kusurunu affediyor, onunla bir çocukla konuşur gibi konuşuyorlardı. Kâfi! O bir çocuk değildi. Yarın sabah müdür onun bir çocuk olmadığını anlayacaktı. Yeterdi. Bu kirli odadan da, figüran olmaktan da, bir kuş gibi her dala konup cıvıldamaktan da bıkmıştı.

Jukov uzun zamandır fabrikalarda çalıştığı için fabrika topluluğunun içine kolayca adapte oldu. O, nevi şahsına münhasır bir adamdı. Elli yaşına rağmen sanki hiç yaşlanmamış, devrimci mücadele yıllarında olduğu gibi ateşli, hevesli, hep komsomol kalmış, üstüne yalnızca deneyim, gözlem ve insan bilgisini eklemişti. Jukov özel hayatında da komsomoldu; üniversitede okuyan büyük kızını Moskova'da bırakarak, eşini ve iki oğlunu Lada'ya getirmişti. Ona geçici olarak iki odalı bir daire vermişler, bu "geçicilik", "kalıcılığa" dönüşmüştü. Yeni evlere taşınma başladığı zaman Jukov'a da daha büyük ve konforlu bir daire önerildiği halde o reddetmiş, hatta bu meseleyle ilgili İvan Stepanoviç'le ciddi bir tartışma da yaşamıştı. İvan Stepanoviç ona şöyle demişti: "Sizi anlayamıyorum Yoldaş Jukov. Bu kadar çok çalışan, Parti Merkez Komitesi'nin önemli bir görevini yerine getiren sizin gibi bir adamın, daha iyi yaşam koşullarını talep etmeye hakkı yok mudur?" "Evet vardır," diye yanıtladı Jukov. "Fakat biz sizinle Yoldaş Sergeyev, kaptanız. Yarın Parti isterse tayfa olacağız tabii ama bugün kaptanız. Kaptanlar, herkesin bildiği üzere, gemiyi en son terk eder." "Siz bununla ne demek istiyorsunuz?" "Yurtlarda, Eski kasabanın yıpranmış evlerinde tek bir işçi bile ne zaman ikamet etmez, işte ancak o zaman ben de yeni daireye taşınırım demek istiyorum. Bu konuyu bir daha bana açmamanızı rica ediyorum."

Jukov fabrikaya, Matvey Dede'nin hiç durmadan İvan Stepanoviç'e tekrarladığı çalışma tarzı ve davranışını getirmişti. En önemlisi de Jukov'un insanlarla ilişkilerinde sadeliği idi. Bugüne kadar ondan hiç kimse, "düşünelim, tartışalım, bakalım" gibi belirsiz ve bulanık yanıtlar duymamıştı. O yalnızca "evet" ya da "hayır" derdi. Bir gün İvan Stepanoviç ona "Böyle hata yapabilirsiniz," dedi. "Mümkün," diye cevap verdi Jukov. "O zaman hatayı düzeltiriz. Fakat çekmek, bükme, hiçbir karar vermemek, bu en kötü hatadır. Çoğunlukla hatanın tamiri de imkânsızdır."

Fabrikada Jukov'a farklı davranılıyordu. Onun açık ve net çalışma tarzından hoşlanmayanlar da vardı. Bu tarz, belirsizliğe, boş eğlenceye, sanki dışarıda bir iş yapıyormuş gibi görünmelere ve

yapmacık endişelere izin vermiyordu. Koltuğunuzun altında dosyalarla atölyeden atölyeye büyük bir gösterişle dolanabilirdiniz ama Jukov'u aldatamazdınız. O senin hakkındaki kararını yaptığı işin nasıl gittiğine bakarak hemen oracıkta verirdi. Doğal olarak iyi işçiler onu sever, kötüler sevmezdi ya da ondan korkarlardı çünkü ondan hiçbir şey kaçmazdı. O bir insana işi hakkında ne düşündüğünü, her birinden ne istediğini gözünün içine bakarak söylerdi. Matvey Dede Jukov'la sohbet etmeyi çok sever, odasına rahatça "görüş alışverişinde" bulunmaya gelirdi. Jukov'a pek çok işçi yalnız odasına değil evine de, yalnız işle ilgili değil, özel meseleleri için de gelirdi. İşçiler onu kendi evlerine davet ederler, sık sık balığa çağırırlardı. Jukov balığa gitmeyi reddederdi. "Benden de ne balıkçı olur ama yoldaşlar!" derdi. "Otuz beş yıl olmuş balık yakalamayalı. Oltaya solucanı kuyruğundan takarım."

Bir gün Jukov'un evine İlya Matveyeviç'ten daha yeni ayrılan Aleksandr Aleksandroviç geldi. Jukov ailesiyle masada oturuyor, akşam vakti çay içiyorlardı. Aleksandr Aleksandroviç'in önüne de bir bardak koydular fakat o çay içmek istemedi.

"Zamanınız var mı Yoldaş Jukov?" diye sordu.

"Buyurun."

"Benimle sokağa kadar çıkabilir misiniz, size bir şey göstereceğim."

Çıktılar. Sokakta, giriş kapısının yanında, başına çocukların toplandığı, cilası ve çelik parçaları pırıl pırıl parlayan "Pabeda" marka gri bir araba duruyordu.

"İşte Yoldaş Jukov!" dedi Aleksandr Aleksandroviç bir bayram havasıyla. "Satın aldım. Yaşlandım, belki de ömrüm yetmez ama bir yaramazlık yaptım işte. Ne diyorsunuz?"

"Sizi kutluyorum Yoldaş Basmanov, harika bir araba!"

"Bir tur atalım mı? Ne dersiniz?" Aleksandr Aleksandroviç arabanın anahtarıyla kapıyı açtı. "İlk şerefi sizin gibi saygıdeğer bir yolcu versin."

"Şeref vermek istemem ama memnuniyetle ilk olabilirim. Hendeğe uçmayız değil mi?"

"Merak etmeyin."

Körfez boyunca, kum tepelerinin yanından, çam ağaçlarının arasından stabilize yolda ilerlediler. Aleksandr Aleksandroviç direksiyonun başına oturmuş, ciddiyetini takınmış, mutluluğunu hiç göstermeden arabayı sürüyordu. İnatla bir köşede para biriktirmiş ve uzun zamandır kafasında olan yollarda arabayla gezme düşüncesini gerçekleştirmişti!

İlya Matveyeviç'le atışması arabayı satın almasını hızlandırmış, İlya Matveyeviç'in kibirli davranışı onu kırmıştı: Sen, demişti, tamirle oyalan bakalım, ben daha üretimden ayrılmayı planlamıyorum. Eski galoşlarla uğraş sen, ben ise her yerde başarıyorum! İlya Matveyeviç'e inat olsun diye ya da kıskançlıktan, bir araba almak için acele etti. Görsündü bakalım nasıl yaşıyor, hiç de üzölmüyordu.

Jukov, fabrikada çalıştığı yıl içinde bir kez bile bulunmadığı, onun için yeni olan bu yerlere ilgiyle bakıyordu. Derenin yanında durmasını rica etti. Küçük dere, kıyının kumlarını yıkayarak orman yosunlarının arasından körfeze akıyordu; onun dibinde yuvarlak granit kayalar vardı. Jukov, bu kayalardan birine sıçradı. Denizden esen taze, soğuk rüzgâr, buradan esen her rüzgâr gibi insanı üşütmezdi.

“Şu havaya bak!” dedi Jukov. “Denizcilerin neden sağlıklı olduğunu şimdi anlıyorum.”

“Hava güzel,” diye onu onayladı Aleksandr Aleksandroviç ve bir sigara yaktı.

“Neden sigara yakıyorsunuz Yoldaş Basmanov? Temiz havayı ciğerlere çekmek daha iyi değil mi?” Jukov ellerini açarak temiz havayı göğsüne çekti. “Siz bence haddinden fazla sigara içiyorsunuz. Bırakın diye ikna etmeye çalışmıyorum. Ben kendisi de sigara içtiği halde başkalarına bırakın diyen doktorlardan değilim. Ama bu kadar çok içmek de doğru değil. Kaç yaşındasınız?”

“Altmış beş.”

“Bu yaşta bir insanın çocuk gibi hiçbir nedeni olmadan boş şeyler için çekişmesi ne kadar da şaşırtıcı!”

“Siz İlya'yla mı konuştunuz? Bu bizim iç meselemiz,” diyerek kaçamak bir cevap verdi Aleksandr Aleksandroviç. “Ayrıca hiç de her konuda kavga edip, tartışıyor değiliz.”

“Sizin meselelere karışacak değilim. Yalnız şaşıyorum. Yetişkin insanlar, büyük ustalarsınız, komünistsiniz... Tüm fabrika size gülüyor.”

“Nasıl yani gülüyor?” dedi Aleksandr Aleksandroviç Jukov’un ne diyeceğine dikkat kesilerek.

“Evet, insanlar ‘Jurbinle Basmanov oyuncaklarını paylaşamıyorlar’ diye konuşuyor.”

“Ne demek oyuncak! Oyuncak falan yok. Biz meselelere farklı bakıyoruz. Ben diyorum ki, İlya, biz seninle ihtiyarladık, fabrikada yenilikler oluyor, biz kenara çekilelim, gençlere yol açalım, onların geleceklerine mani olmayalım, kendi hırslarımız yüzünden onların ayaklarına dolanmayalım. Haksız mıyım?”

“Haksızsınız Yoldaş Basmanov. Peki Jurbin ne diyor?”

“Biz yolu kapatmıyoruz diyor, ne pahasına olursa olsun kesintisiz üretimde de baş olmak istiyor.

“Aferin Jurbin’e! Onunla barışın lütfen ve ikiniz de baş olun.”

“Barışmaya o kendi gelsin. Ben ondan büyüğüm.”

Jukov tartışmayı sürdürmedi. Arabayla bir süre daha gidip sonra geri döndüler.

“Arabadan memnun musunuz?” diye sordu Jukov.

“Kilometreye bakın,” dedi Aleksandr Aleksandroviç. “Seksen kilometreye kolayca çıkıyor. Yüze, yüz yirmiye de çıkabilirim.”

“Şeytana uymayın Aleksandr Aleksandroviç! Gerek yok,” diye gülümsedi Jukov. Oyuncak hakkında söylediği sözleri hatırlamıştı. İnsan her yaşta bir şeye gönlünü kaptırıyordu. On beş yaşındayken, içinden konserve açacağı, çatal, kaşık, tornavida gibi onlarca alet çıkan çakılara bayılıyordu; yirmi yaşına geldiğinde hayali “Leika” fotoğraf makinesi, gramofon, bisikletti; otuz yaşında motosiklet ve televizyona gönlünü kaptırmışken, kırk yaşında ise sırada otomobil vardı.

“Yine de bir şekilde Jurbin’le barışın,” dedi Jukov, Aleksandr Aleksandroviç onu evine kadar bıraktığında vedalaşırken.

“O benimle barışsın!” diye inatla tekrarladı Aleksandr Aleksandroviç.

Skobelev, her ne kadar Jukov'dan korkuyor olsa da, ona gitmeye karar verdi. İvan Stepanoviç'in yanına ise çoktan gitmiş ve dilekçesini vermişti. Fakat İvan Stepanoviç, Skobelev'e pek de inanmamış, onun ricasını derinlemesine incelememişti: İvan Stepanoviç için Skobelev, gemi inşa sanayi için dikkate değer bir insan değildi.

"Dilekçenizi bırakın," dedi. "Değerlendirelim," ve dilekçeyi masanın üzerindeki kalın dosyanın altına soktu.

Skobelev, Jukov'un odasına mütevazı fakat cesurca girmek istiyordu. İki gün önce İvan Stepanoviç'in yanındayken, henüz istasyonda olan olayı kimse duymamıştı fakat iki gün geçtikten sonra bu olay fabrikada duyuldu ve Jukov hemen sordu:

"Siz orada kiminle kavga ettiniz? Bu münasebetsizlik de nedir böyle mühendis yoldaş?"

Skobelev, Veniamin Semenoviç, Katya ve Aleksey Jurbin hakkını da bildiği her şeyi ayrıntılarıyla anlattı. Katya'nın sırrını korumak için bundan kimseye bahsetmemişti. Elbette MK Parti Organizatörü'nden de saklayacak değildi.

Skobelev'in uzun konuşması bittikten sonra Jukov, "Biliyor musunuz," dedi, "sizi bir insan olarak anlıyorum. Böyle insanlar şamarı hak ediyor." Sonra biraz sustu, düşündü ve aniden ekledi: "Taş devri ne güzel zamandı Yoldaş Skobelev. İnsan sopayı eline alır ve meseleyi halletmek için komşuya giderdi."

Skobelev kızardı.

"Demek öyle," dedi Jukov. "Mesele anlaşıldı. Başka ne vardı?"

"Benim sizden bir ricam daha var. Yakınmak için geldiğimi düşünmeyin. Yakınmıyorum, sizden bir tavsiye ve eğer mümkünse yardımınızı rica ediyorum. Enformasyon bürosunda daha fazla çalışmam Yoldaş Jukov! Çalışamam!"

"Nedenmiş o?"

"Bu iş bana uygun değil. Boş iş ve hiçbir sonuca da ulaşmıyor."

"Yanılıyorsunuz, çok önemli bir iş ve sonuçları da var."

"Olmuyor işte, yapamıyorum. Siz mesela, ilginizi çekmeyen, sizi tiksindiren bir işte çalışabilir misiniz?"

"Beni örnek veremezsiniz Yoldaş Skobelev. Hayatımda her zaman ilgilendiğim, sevdiğim işleri yapmış değilim ama sizin dediğiniz gibi

‘tiksindirici’ bir görevi de Parti bana hiç vermedi. Nerede çalışmak istiyorsunuz?”

“İcat bürosunda. Bunu seviyorum. Hani çalışmaktan keyif almak derler ya... Fabrikanın öncüleriyle beraber çalışmaktan büyük keyif alacağım.”

“Tamam öyleyse, yalnız ben müdür değilim, bu konulara müdür karar verir ama size yardım edeceğime söz veriyorum.”

Skobelev hemen çıkmadı. Fabrikadaki MK Parti Organizatörü'yle konuşmak, onun kendisini anladığını ve desteklemeye hazır olduğunu hissetmek hoşuna gidiyordu. Aniden Skobelev'in aklına bir şey geldi. Ya Jukov Skobelev'in geçen sene görevli olarak gittiği güneydeki maceralarını duymuş ve bu konu hakkında onunla konuşmak isterse?

Jukov'un yüzüne baktığında sanki Skobelev'in ne düşündüğünü onun anladığını hissetti ve kızardı. Ayağa kalktı ve aceleyle vedalaşarak çıktı.

Jukov, Skobelev'i uğurladıktan sonra fabrikaya gitti. Ilık fakat rüzgârlı bir gündü. Morskaya Caddesi'nin üzerinde her zaman olduğu gibi martılar uçuyor, rüzgâr onları aşağı yukarı yönlendiriyordu; uzaklarda, kum tepelerinin arkasında bir yerden dalga sesleri duyuluyor, kokusu buralara kadar geliyordu.

Jukov da bazen Anton gibi kızak vincinin kabinine çıkmayı seviyordu. Vinç bu günlerde büyük çalışma öncesi tamirdeydi; asansör çalışmadığı için dar, demir merdivenden çıkmak mecburiyeti vardı. Natalya Karpovna kabinde yoktu. Jukov onun döner yüksek sandalyesine oturdu ve bildiği, tanıdığı manzarayı seyretmeye başladı. Manzara geçtiğimiz yıldan beri çok değişmişti. Gövde işleme atölyesi, dev montaj atölyesiyle birleşerek bir buçuk kat büyümüş, kızakların dibine kadar yanaşmış olan filika atölyesi yok olmuştu. Montaj atölyeleriyle kızaklar arasında geniş bir alan ortaya çıkmıştı. Buraya, kayar platformları ve vinçleri götürecek raylar döşenmişti.

Daha uzakta yeni yollar, yeni inşaatlar, tuğlası daha yeni döşenmiş duvarlar görülüyordu. Uzun koluyla ekskavatör kepçesi, nehirden ayrılmış bir çukuru kazıyordu. Bu çukur hazır olduğu zaman gemilerin

kızakta toplanması sona erecek, gemi inşacılarının gemi suya indirilmeden önce heyecanlanması, geceyi uykusuz geçirmeleri, geminin kızaktan suya ittirilmesi gerekmeyecekti. Dok haline getirilecek olan bu çukurda monte edilen geminin altına su salınacak, gemi yüzecek ve Lada'nın enginlerine rahatça açılacaktı.

Jukov atölyelerin çatılarına, fabrikaya yaklaşan eski kasabanın ve şehrin mahallelerinin çatılarına bakıyor fakat bu çatıları değil, onun altında yaşayan ve çalışıp didinen insanları görüyordu. Bir yıl içinde onların çoğunu tanımıştı fakat daha tanımadığı da pek çok insan vardı. Onlar seviyorlar, işlerini kolaylaştırmak için mücadele ediyorlar, buluşlar yapıyorlar, verimliliklerini artırıyorlardı. Kendilerine yardımcı olacak, onların yerini alacak yeni insanlar doğuruyor, sebze bahçeleri yapıyor, balığa çıkıyor, öğrenim görüyor, tartışıyor hatta kavga bile ediyorlardı. Herkes farklı, kendine özgü, kendi mizacıyla, karakteriyle, düşünceleriyle, eğilimleriyle yaşıyordu. Fakat bir araya gelip kudretli bir güçle yalnız gemi değil, aslında ondan çok daha büyük ve önemli bir şey inşa ediyorlardı.

XIV. BÖLÜM

1

ALEKSEY'İN dairesinin duvarları pek çok resim ve çizimle dolmuştu. Bunları dergilerden kesiyor, albüm ve kitaplardan bakarak bizzat kendi çiziyordu; hemen hemen tüm akşamını, derslerin hazırlanması ve işçi gençliğin okuldaki çalışmasından sonra bunlarla geçiriyordu.

Bazen Tonya ona: "Dolaşmaya da çıkman lazım Alyoşa. Böyle hastalanacaksın," diyordu. Bir sonraki resim için bir sayfa kâğıdı raptiyelerle tutturduğu çizim masasından kalkan Aleksey'in cevap olarak yaptığı tek şey Fransız liman işçileri marşının melodisini ıslıkla çalmak olurdu. Tonya dayanamaz, söylemeye başladı: "Biz emeğin leylonları..." Tonya Aleksey'in yanına gelip onun arkasından, önce ince kurşun kalemle çizeceği nesneyi şekillendirip sonra çini mürekkebi ve suluboyayla kâğıdın üzerine kâh üç-dört, kâh yedi direkli barkalar*, kış tarafı yapışmış, arkasında dümeni, ana direği olmayan komik İol teknelerini** ve küçük Brigantinolar'ı*** nasıl çizdiğine bakıyordu.

Bir gün Tonya ona şöyle bir soru sordu:

"Alyoşa, neden bu yelkenlileri çiziyorsun? Bir zamanlar onları korsanlar kullanırdı. Onları şimdi nerede görüyorsun? Onları artık kim yapıyor?"

"İlk olarak," dedi Aleksey, "eğer sen yelkenlileri görmüyorsan bu, onlar şu an denizlerde yüzmüyor demek değildir. Şimdiye kadar bazı yabancı ticaret şirketleri Seylan'dan Avrupa'ya yalnızca yelkenli gemilerle çay taşırlardı. Uzun yolculuklar boyunca nemli deniz havasında çayın daha iyi olacağına inanılıyordu. İkinci olarak kapitalizm

* Büyük, çok yelkenli deniz gemileri. Yelken sayısı en az üçtür. -çev.

** En fazla iki direkli olan İoller küçük spor tekneleridir. -çev.

*** 16-19. yüzyıllarda özellikle korsanların kullandığı iki direkli tekne. -çev.

koşullarında yelken filosu, buhar ve dizel gemilerle tüm güçleriyle rekabet ediyorlar. Taşımayı daha ucuza yapıyorlar. Yedi direklileri görüyorsun değil mi? Schoner* beş bin iki yüz ton taşıyabiliyor. Bu Schoner'lerden istediğin kadar var. Nerede diye mi soruyorsun? Amerika'da, bir zamanlar yelkenli filosunun olmadığı düşünülen Birleşik Devletler'de kardeşim. Üçüncüsü, yelkenliler, gemi inşasının ABC'si, onun çarpım tablosudur. Alfabeyi bilmezsen, iki kere ikinin kaç ettiğini bilmezsen fazla uzaklara gidemezsin."

O, kendi İol teknelerini, Schoner'leri, onların arkasından kereste gemilerini, tankerleri, yolcu ve yük gemilerini, vapurları "inşa ediyordu." Duvarlarda enine boyuna yeni yeni gemiler ortaya çıkıyordu. Onların altında o kadar çok açıklama yazısı vardı ki, daha önceden sadece adlarını duyduğu en temel gemi parçalarını –taban, borda, güverte, baş bodoslama, kış bodoslama, ambar– Tonya artık çarpma bölmesini, yani baş bodoslamadan itibaren ilk su geçirmez duvarı ve koferdam'ı,** yani petrol ürünlerinin komşu bölmeye geçmemesi için yapılan dar bölmeyi, baş pik'i, yani geminin en ön, burun bölümünü, kış pik'i, yani geminin en arka bölümünü ayırt ediyordu. Şimdi artık baş bodoslamamanın arka kenarından, kış bodoslamamanın ön kenarına kadar yüklenmiş su hattı denilen "dikmeler arasındaki uzunluğun" ne anlama geldiğini açıklayabiliyordu. Tonya, Aleksey'deki bu öğrenme azmine hayret ediyordu. Tonya sınavları verdikten sonra okulu bitirecek ve önünde enstitü yolu açılacaktı. Böyle günler tek bir dakika bile kaybetmemesi gerekirken bırakın bir dakikayı, Tonya saatleri peynir ekmek gibi harcıyordu. Sinemaya gidiyor, kızlarla dolaşıyor, İgor'la bir meseleyi münakaşa ediyordu. Alyoşa ise sanki taş gibi yerinden kıpırdamıyordu...

Eğer Tonya, kardeşinin yaşamındaki bu şaşırtıcı değişikliğin ne zaman başladığını araştırsaydı, bunun, Aleksey'in, Benardos'u, Slav-yanov'u, onların şaşırtıcı keşiflerini, elektrot kaynağını nasıl mükemmelleştirdiklerini, perçin, döküm ve dövmenin yerine kaynağı nasıl

* Tüm yelken direkleri eğik olan, en az iki direği olan yelkenli.–çev.

** Tankerlerde yük bölmesini geminin diğer bölmelerinden ayıran su geçirmez bölme.–çev.

getirdiklerini, bilim adamlarının giderek daha mükemmel kaynak cihazları yaptıklarını okuduğu ve kolunun altında Kostya'nın elektrot kaynağıyla ilgili kitaplarını eve getirdiği günlerde başladığını hayretle görecekti.

Bunlar onun okuduğu ilk teknik kitaplardı. Çocuklarla yaptığı çalışmalar Aleksey'i daha fazla okumaya mecbur bıraktı. Çalışmalar iki-üç hafta sürdükten sonra çocuklar atandıkları atölyelerin Stahanovcu okuluna geçtiler fakat bilimsel literatür ve teknik okuma artık Aleksey için nefes almak gibi bir zaruriyet olmuştu. Ve tuhaf bir şey oldu; Aleksey Anton'la bu dönemde ilişkilerinin değiştiğini fark etti. Daha önce Anton'la yalnız kaldığında üzerine bir çekingenlik gelir, ağabeyiyle konuşamazdı. Aleksey onu seviyor, ona saygı duyuyor, ama ondan çekiniyordu. Şimdi Anton'la sohbetlerinde bu ürkeklik geçmişti; bundan böyle konuştukları yalnız tek bir konu vardı: gemi yapımı. Aleksey de Anton'un geçtiği yoldan geçerek gemi mühendisi olmaya karar vermişti. Artık Anton'la gemi yapımı üzerine konuşmalarında ortak bir dili kolayca bulabiliyordu. Bir gün fabrikanın gelecekteki perspektifinin ne olduğu, onu yeniden nasıl yapılandıracaklarını anlatmasını istemeye cesaret etti.

Anton onu tasarım bürosunun yanındaki sıkışık küçük odasına götürdü ve masanın üzerine çizimler koyarak ayrıntılı bir şekilde anlatmaya başladı. O, Aleksey'i boş bir merakın itmediğini, onun bu konulara ne kadar ilgi duyduğunu ve Anton'un ağzından çıkan her kelimeyi Aleksey'in dikkatle dinleyeceğini biliyordu.

"Anlıyor musun Alyoşa," dedi Anton çizimlerin yapraklarını çevirirken, "gemi, fabrikasyon dedikleri tarzda inşa edilecek. Bizim fabrikamızda artık tüm bölmeler, dip, yan ve güvertenin bölmeleri, kış ve burun bölmeleri, ocak, baca gibi üst yapının bölmeleri uzun süredir bir araya getiriliyor. İşte sen montaj alanlarında vinç ekipmanını, montaj-kaynak stantlarının nasıl hazırlandığını, döner masaları, montaj için hangi kondüktörlerin kullanılacağını nasıl yeniden tasarladığımızı görüyorsun. Bunları ne için yapıyoruz? Tüm işi küçük bölmeler yerine büyük, dev bölmeleri toplamak için. Sana şöyle söyleyeyim: Bizim için tasarlanan tipte gemiler yaklaşık yüz yirmi,

yüz kırk bağımsız, çoğunlukla da geniş hacimli bölmelere ayrılacak. Örneğin: çift taban on bölme, alt güvertenin bölümleri de on bölme, pervane şaftının tüneli dört bölme vb. Gemiye oluşturan tüm bu yüz yirmi kısım önceden bir araya getirilecek. Nerede ve nasıl toplanacak? Atölyelerde, çatıların altında. Elektrot kaynağı ne sıcaktan ne soğuktan etkilenecek. Elektrot kaynağını bildiğin için onu örnek veriyorum.”

“Ben konumsal yöntem diye bir şey duymuştum. Bu nedir?”

“Konumsal mı? Kesintisiz-konumsal. İşte biz tüm bu organizasyonu kesintisiz üretim için yapıyoruz. Bölmeler nasıl birleştirilecek? Bölmelerin kızaklarda birleştirilmesi için en üst düzeyde hazırlık yapılacak. Örneğin ambar ve güverte bölmeleri, borularla, iskeletlerle, temel ve destek mekanizmalarıyla birlikte birleştirilecek. Üst yapının güverte bölümünün, komple iç ve dış donanımı: havalandırma boruları, aydınlatma pencereleri, kapılar, merdivenler, lokal mobilya, atölyede yapılacak. Sana, gemi bir lokmada bitecek diyorum! Ve işte kesintisiz-konumsal yöntem budur! Bölmelerdeki aynı stantta montaj ve kaynak ekipleri çalışacak. Bitirdiler mi? Bölme, diğer standı geçecek. Bu seferde diyelim boru hattı işçileri, demir işçileri çalışacak. Üçüncü stantta mekanizmaların montajı yapılacak. Anladın mı?”

“Anladım.”

“Burada ayrı ayrı pozisyonlarda montaj söz konusudur. Kesintisiz üretim! Bir bölme bir stanttan, bir pozisyondan diğerine geçecek. Onun yerinde artık diğeri olacak. Gemi kızakta birleştirilecek, atölyede ise parçalar hazırlanacak. Kızak bir gün bile boş kalmayacak. Ne muazzam bir güç! Artık yılda on beş-yirmi gemi suya indirebileceğiz, şimdiki gibi dört ya da altı değil.”

Anton coşkusunu, heyecanını Aleksey’e geçirmişti. Aleksey fabrikasına yeni bir gözle baktı. O tahayyülünde ustaların “sırlarını”, zorluklarını yücelttiği bir romantizmden, sanayinin devasa ölçeklerinin romantizmine geçmişti.

“Peki, sen bunların hepsini kendi kendine, tek başına mı keşfettin?” diye sordu Anton’a.

“Tek başıma mı?” diye gülümsedi Anton. “Tüm Sovyetler Birliği, bizim tüm gemi inşacıları keşfetti. Komik adam! Tek başına yalnızca taş baltayı icat edebilirsin. Tüylü atamız bir taş parçasını cevizin üstüne düşürdü, ceviz kırıldı, çekici buldu. Bu taş parçasıyla dalı kırma-yı denedi; çıplak elle kırmaktan daha kolay olduğunu gördü, baltayı buldu. Başka bir atamız da ahşap bir sap kullanmayı akıl etti, üçüncüsü ise baltayı biletti. Tek başınaymış! Ne diyorsun sen, tüm enstitü çalıştı. Ve diğer enstitüler de yardımcı oldu.”

Aleksey’in önünde öylesine geniş bir ufuk açılmıştı ki bu ufuk onu çalışmaya mecbur ediyordu! Böylesine dev faaliyetlere katılmaya mahkûmdu. Katyuşa neden onunla birlikte böyle bir geleceğe yürümek istemedin? Aleksey seni unutmadı Katyuşa, seni çok öz-lüyor. Zira okumayı hayal eden sendin. Peki ne oldu sana? Hayatın-da kötü şeyler olduğunu, üzüntü ve acı içinde tek başına kaldığını söylüyorlar...

Aleksey, Katya’nın tek başına kaldığını duyduktan sonra onu gör-meyi, onunla konuşmayı çok istiyordu. Fakat Katya fabrikadan ay-rılmış, başka bir yerde çalışıyormuş; nerede olduğunu ise kimse bil-miyor, hatta artık bu şehirde bile yaşamadığı konuşuluyordu. Al işte sana üniversite, al işte sana tarih!

Bu olayları duyduktan sonra ne pahasına olursa olsun Katya’yı aramaya karar verdi. Annesi Margarita Stepanovna’ya gitmek neden-se ona uygun olmaz gibi göründü. Travnikova’larla birlikte aynı katta yalnız başına oturan bir kadın buldu. Onun Katyuşa hakkında bir şeyler bileceğini umuyordu.

“Nasıl bilmem! Biliyorum. Her şeyi biliyorum,” diye yanıtladı Katya’nın komşusu. “Katya her şeyini topladı ve evden sessizce, gü-rültüsüz patırtısız ayrıldı. Yardımcı işletmede* çalışıyor. Ne olarak çalıştığını kesin bilemeyeceğim ama sanırım puantör. Aynı zamanda da orada yaşıyor olması lazım. Gururlu bir kız.”

* Sovyetler Birliği’nde her bir kolhozun (büyük devlet kooperatifi) bir yardımcı işletmesi vardı. Diyelim kolhozun ana faaliyeti pamuk üretimiye yardımcı işletmede domuz, kavun, karpuz vb. üretilirdi. Her yardımcı işletmenin kendi tüketimi dışında ürün yetiştirilmesi ve satması gerekiyordu. Buradaki, fabrikanın yardımcı işletmesidir. -çev.

Aleksey yardımcı işletmeye gitti. Otobüsle dört kilometre gittikten sonra, "sahil" yazan ahşap bir kemerin yanında indi.

Akşam oluyordu. Havada, yarın havanın iyi olacağını habercisi tatarcıklar vızıldıyor, uzaktaki tarlaların birinden, köylerde akşamları söylendiği gibi tatlı ve hüznü bir şarkı işitiliyordu.

Aleksey bir ofise girdi. Orada uzun, kuru, oynak parmaklarıyla hesaplamalar yapan bir ihtiyarı buldu.

"Travnikova mı?" diye yeniden sordu ihtiyar. "Şu yeni gelen mi? O orada, herkes orada." Duvarda kın kanatlılarla nasıl mücadele edileceğini anlatan bir afişin olduğu tarafı gösterdi. "Tarlada. Şalgam ekiyorlar. Tam seferberlik."

Aleksey, kamyon lastikleriyle çiğnenmiş tarla yoluna girdi. Şarkıyı takip ediyordu. Şalgamları sulamak için fıçı taşıyan bir at arabası, kadınlar, erkekler ve çocuklar gördü. Pullukla sürülmüş toprak boyunca yürüyüp, eğiliyorlar, hızla bir şeyler yapıp doğruluyorlardı. Aleksey durdu; onların arasında gözleri Katya'yı arıyordu. Sandıklarla ve sepetlerle yüklü at arabasının yanında onu gördü.

Aleksey Katya'ya bakıyor ve daha ileri gidemiyordu. Katya'yla konuşmak için kesin bir kararla buraya kadar gelmişti ama isteği gidecek kayboluyor, tamamen imkânsız hale geliyordu. Ona ne söyleyecekti ki? Aşkını mı? Katya onun aşkını ne yapsındı? Üzgün olduğunu mu? Kim ona sormuştu ki?

Fakat Katya'yı görmesi kaçınılmazdı. Aleksey yoldan çıkıp çalılıklara yöneldi; at arabasına yaklaştı, Katya'dan sadece on beş adım mesafedeydi. Kadınlar Katya'ya doğru yaklaşıyor, fidelerle dolu sepetleri omuzlayıp ayrılıyorlardı. Katya'nın parmakları yeşil fideleri hızlı hızlı ayırıyordu, gözlerini fidelere dikmişti. Aleksey gözlerini değil ama yüzünü görebiliyordu. Yüzü önceki gibi pembe değildi, zayıflamıştı, o eski gülüşünden de eser kalmamıştı. Yine de Aleksey için o, yeryüzünde onsuz bir mutluluk düşünemediği küçük Katyuşa'sıydı.

Aleksey çalılıkta bir saatten fazla kaldı. Güneş artık tamamen batmış, akşam olmuştu. Bahçıvanlar çapalarını, küreklerini, süzgeçli kovalarını topluyor, onları yolun kenarına yığıyorlardı. Arabacı, fı-

çıyla yüklü arabasından atının koşumlarını çözdü, üstüne atladı ve malikâneye sürdü. Katya çalışırken giydiği gri iş gömleğini çıkarıp bohçasına koydu, Üzerinde Aleksey'in de bildiği eski çizgili elbise kalmıştı; ona dar gelen...

Aleksey kalbinin nasıl attığını, sırtından geçen soğğun nefesini nasıl yakaladığını hissediyordu. Katya'yla ilişkilerini düzeltip düzeltmeyeceği meselesini düşünmeyeli uzun zaman olmuştu. Elbette bu mümkün değildi. Buraya da ilişkilerini düzeltmeye ya da başka bir şey için değil, yalnızca onu görmeye gelmişti. Fakat neden şimdi ruhu hiçbir zaman olmadığı kadar kasvetli, simsiyah ve umutsuzdu? Gerçekten de hâlâ içinde gizli saklı umutlar mı taşıyordu? Ve şu anda Katya geniş iş gömleğini çıkardığı zaman onun bu umutları da kesin olarak toprağa mı gömülüyordu?

Katya da malikâneye yürüdü; tarla boşalmış, tarlada su fıçısı, çapalar, süzgeçli kovalar, üzeri brandayla örtülmüş fidelere araba kalmıştı. Aleksey at arabasına yaklaştı, Katya'nın durduğu yerde durdu, brandayı kaldırıp, Katya'nın dokunduğu fidelere dokundu ve yere atılmış kirli sandığın üzerine yorgun düştü.

Sandığın üzerinde karanlık iyice bastırıp tarladan ayrılana kadar oturdu. Malikâneden geçerken, Katya'nın da orada yaşadığını bildiği, perdeleri sıkı sıkı kapalı, aydınlık pencerelere baktı. Acaba o şimdi ne yapıyordu?

Evde Tonya'yı her zaman olduğu gibi kitaplarla yakaladı. O da eline bir kitap alıp divanın üzerine, onun yanına uzandı fakat okumuyor, kız kardeşine bakıyor ve düşünüyordu: 'İşte annem dışında beni gerçekten seven tek insan.' Aleksey ise bu sevgiye değer vermiyor, hatta bundan kaçınıyordu.

"Kardeşim," diye sordu hüzünlü bir şekilde, "ne diyorsun, bana ne olacak böyle?"

"Bugün ne kadar tuhafsın Alyoşa," dedi şaşkınlıkla Tonya. "Tuhaf sorular soruyorsun; sana bir şey mi olması gerekiyor?"

"Çünkü kardeşim, çünkü..."

Yardımcı işletmede gördüklerini, bu konuda düşündüğü her şeyi Tonya'ya anlattı.

“Ben epeydir biliyordum ama sana söylemek istemedim,” dedi Tonya divanda biraz daha Aleksey’in yanına yanaşarak. “Gerçekten de bu seni endişelendiriyor mu Alyoşa?”

“Sence?”

“Eğer üzülüyorsan evet. Ama gerek yok Alyoşa. Neden ki?”

“Komik kız, nedenmiş!”

2

Skobelev, Katyuşa Travnikova’nın sırrını saklamak için boşuna acı çekiyordu. Ortada sır falan yoktu ve genel olarak olaylar hiç de onun tahmin ettiği gibi gelişmemişti.

Katya, Lida’yla Veniamin Semenoviç’i şehir parkında tesadüfen gördüğünde, bir gün onun eşi olacağı hiç aklına gelmezdi. Fakat o gün Veniamin Semenoviç Katya’yı görmüş ve kafasına yazmıştı. Onun sıradışı yaşamı, niyetleri, tanıdığı insanlar Katya’yı büyülemişti. Katya’nın tarihe olan aşkı, onu her zaman kendi yarattığı romantik bir dünyaya sürüklüyordu. Okulda okurken, tarihte önemli rol oynayan Rileyev ve Çernişevski gibi ateşli, korkusuz yaşamları olan idolleştirdiği insanlar vardı. Kendi çevresinde de onlara benzeyen insanlar arıyordu; bir gün fizik öğretmeninın buzlar çözülünce suya düşen yedi yaşındaki bir kızla, bir kadını kurtardığını gazetede okumuş ve ondan çok hoşlanmıştı. O Katya’nın çocukluk kahramanıydı. Veniamin Semenoviç’te ilk kez olağanüstü inançlı, çok yönlü, inatla geleceğe bakan, iradeli bir insan görmüştü. Ve bu özellikler Katya’yı ona, daha doğrusu onun yaşadığı dünyaya, onun ilgilerine çekmişti. Veniamin Semenoviç’in davetinden yararlanıp sık sık kulübe uğrayan Katya, bir süre sonra kendini “Kulüp Başkanı” yazılı kapının önünde buldu. O, muşamba kaplı bu kapıyı belki de çalmaya cesaret edemedi; onun karakteri, idol seçtiği insanlardan tamamen farklıydı, ama çalmasına gerek kalmadan Veniamin Semenoviç onu koridorda gördü. Birkaç dakika sonra, içinde “Değerli dostumun güzel hatırasına” yazılı ünlü bir tarihçinin kitabına bakıyordu. Aslında kime imzalandığı belli değildi. Fakat imza, imzadır!.. Bu imzanın gerçekliğinden kim şüphelenebilirdi! Sonra Veniamin Semenoviç’in yönetmenlik

yeteneğini göklere çıkaran ve sonunda şöyle haykıran bir kadın sanatçının mektubunu okudu: “Sana gıpta ederek, seni biçimci olmakla suçluyorlar. Bırak suçlasınlar. Bunların hepsi entrika.”

Katya’nın yaşamında göz kamaştırıcı günler başladı. Veniamin Semenoviç Katya’yı hiç boş bırakmıyor, onu tiyatroya götürüyor, ona kitaplar alıyor, her bir sözcüğünde, her bir adımında, düşüncelerini, özlemlerini cömertçe sergileyerek ona hiç durmadan anlatıyor da anlatıyordu. Katya’yı ele geçirmişti. Artık Katya’nın, Veniamin Semenoviç’in kendi kahramanı olduğundan hiç şüphesi kalmamıştı.

Katya, Veniamin Semenoviç’in bir gazetede muhabir olarak çalışırken röportaj yapmak için meşhur bir adamın evine gittiğini ve ünlü tarihçinin imzaladığı bu kitabı ondan çaldığını; övgü dolu mektubun yazarının ise, Veniamin Semenoviç’in Tayga’nın annesinden ayrılmasına sebep olan bu aktris olduğunu ve onun tüm tanıdıklarını diye anlattıklarının aslında uydurma olduğunu nereden bilebilirdi. Kitap gerçektir, mektup gerçektir; anlattığı insanlar Katya’nın kitaplardan, gazetelerden tanıdığı insanlardı ve tüm bunlar Katya’nın gözlerini kamaştırıyordu. Veniamin Semenoviç, Katya’yı tüm bu insanlarla tanıştıracığını, sadece Moskova’ya, Leningrad’a, Kiev’e gitmeleri gerektiğini söylüyordu. Bir gün ona bir şiir yazdı. Daha Katya doğmadan yıllar önce bu şiiri Tayga’nın annesine yazdığını, şimdi bu şiiri sadece başka bir kâğıda, başka bir mürekkeple, yeniden yazarak Katya’ya adadığını Katya’nın bilmesine imkân var mıydı? Veniamin Semenoviç Katya’ya, gazetelerden, dergilerden kestiği kendi makalelerini, bir zamanlar onun kaleminden çıkmış kitapçıkları, broşürleri gösteriyordu.

Katya’ya Aleksey’i düşünecek zaman bırakmamıştı. Veniamin Semenoviç’in parlak yeteneği, tıpkı bir zamanlar Taygina’nın annesinin gözlerini kör ettiği gibi Katya’nın da gözlerini kör etmişti.

Veniamin Semenoviç sadece Katya’nın annesi Margarita Stepanovna’nın gözlerini kör etmeyi başaramadı. Margarita Stepanovna daha ilk günden itibaren bu adamın onun evinde peyda olmasından hiç hoşlanmamıştı. “Senin bu adamla bu samimiyetin ne?” diye sormuştu Katya’ya. “Alyoşa nerede? Neden ona yalan söylüyorsun?” Margarita Stepanovna bu samimiyetin nereye doğru gittiğini an-

ladığı zaman açık ve net bir şekilde buna karşı çıktı: “Katya sana izin vermiyorum! Bu saçmalığa bir son vereceksin!” Aleksey’e, onun anne babasına koşup onların müdahale etmesini rica etmeye hazırды ama kaçınılmaz olaylar dizisi Margarita Stepanovna’yı güçsüz bıraktı. Veniamin Semenoviç artık eve bir misafir olarak değil bir damat olarak geliyordu. Margarita Stepanovna gizli gizli çok gözyaşı dökmüştü.

Katya, Veniamin Semenoviç’in eşi olduktan sonra Kafkaslar’a, Orta Asya’ya, gizemli eski şehirlere, büyük barajların yapılmaya başladığı Volga nehrine gitme hayalleri kuruyor; mutlaka üniversiteye gitmek istediği için, Moskova ya da Leningrad’a taşınma tasarılarını da ihmal etmiyordu. Veniamin Semenoviç onun hayallerine her türlü desteği veriyor, çok kısa bir süre içinde tüm bunları gerçekleştireceklerini, çok önemli bir iş daveti beklediğini söylüyordu.

Katya onu kulüp başkanlığından almalarına öfkelenmiş: “Hadi hemen buradan gidelim. Hemen!” diye ısrar etmişti.

Fakat Veniamin Semenoviç’in hiçbir yere gitmeye acelesi yoktu. O Travnikova’ları seviyordu. Gerçi annesinin ondan pek haz ettiği söylenemezdi ama ne olmuştu ki! Ona böyle ters ters bakan ilk insan mıydı o! Kaldı ki böylesine konforlu, bir atmosferde yaşamayalı yıllar olmuştu. Ona tapan Katyuşa’sı çevresinde fır dönüyordu.

“Acele etmeye gerek yok, hiç gerek yok”, diye cevap verdi Katya’ya ve Moskova dergilerinden birinin kendisine büyük bir edebi makale ısmarladığına onu ikna etti. Üzerine Katya’nın babasının eski rob-düşambrını, keçeden yapılma nakışlı, sutaşlı pabuçlarını giyiyor; sabahdan akşama kadar günün yarısı yatakta diğer yarısı kanepede ya da Katya’nın çalışma masasında, elini siper ederek kitap okuyordu. Kitabın yanında her zaman bir bloknot ve bir kurşunkalem duruyordu ama Veniamin Semenoviç’in bu bloknota not aldığını kimse görmemişti.

Kitapları kalın ve çok ciltliydi. Veniamin Semenoviç bu sözüm ona nadir kitapları valizinde kilit altında tutuyordu fakat sanki bunları saklamıyormuş, gizlemiyormuş gibi Margarita Stepanovna onun valizinden çıkardığı her bir kitabı derin bir üzüntüyle aklına kayde-

diyordu: *Gezgin Yahudi**, *Monte Kristo Kontu*, *Gil Blas* kitaplarıyla aylarını geçirdi. Veniamin Semenoviç, fırtınalı yaşamından sonra gerçekten de istirahat ediyor, kafasında geleceğe yönelik hiçbir plan kurmuyordu.

Gil Blas'ın arkasından Anton Kreçet'in maceralarına geçtiğinde Margarita Stepanovna Katya'yla konuşmaya karar verdi fakat Katya'yla konuşmak imkânsızdı. Katya, Veniamin Semenoviç'in neden bu kitapları okuduğunu biliyor görünüyordu: Onun eski bir roman hakkında bir dergiye makale yazması gerekiyordu. Annesi neden bunu anlamak istemiyordu? Kulüpten kovulması entrikaydı. Sanat fedakârlık ister, hiç kimse hiçbir zaman kolayca sanat yapamamıştır. Bugün insanlar anlamıyorsa yarın anlayacaklar, bugün tanımıyorlarsa yarın tanıyacaklardı.

"Sanat Katyuşa," diyordu Margarita Stepanovna, "çalışmak, acı çekmek, halka bir şeyler sunmak demektir; böyle boş boş oturarak kimseye kendini tanıtamazsın. Ayrıca da Katya kusura bakma ama feci bir yanlışın içindesin: Anton Kreçet'in maceralarından sanat sanat çıkmaz."

Ev sıkıntılıydı, gergindi; bu gerginlik arasında bir tek Veniamin Semenoviç kendisini özgür ve rahat hissediyor, bir eli yağda, bir eli balda yaşayıp gidiyordu. Katya'nın hiç durmadan "gidelim" ısrarları ise sürüyordu. Aslında bu ısrarların asıl nedeni, içini Aleksey'le karşılaşma korkusunun kaplamasıydı. Her dakika bu korkuyla yaşadığı için ev kuşu olmuştu. Fabrikaya hızla gidip, hızla dönüyor, onu hiç kimsenin oyalamasına izin vermiyordu. Buna rağmen zaman zaman Aleksey'le karşılaşmalarına engel olamıyordu. Bu zamanlarda Katya başı önde, Aleksey'in gözlerine bakamıyor, içini bir korku sarıyor, ağır bir gribe yakalanmış gibi vücudu tir tir titrerken hızla yanından geçip gidiyordu. Bu fabrikadan, Lada'dan, Aleksey'in yaşadığı bu yerlerden bir an önce kurtulmak istiyordu. O yanındayken hiçbir zaman mutluluk ve rahat yüzü göremeyecekti. Peki neden? Bu çok tuhaf değil miydi? Sanki Aleksey'in onun üzerinde bir hâkimiyeti vardı.

* Gezgin Yahudi Ahasverus, efsaneye göre çarmıha giden İsa'ya kötü davrandığı için İsa'nın yeryüzüne ikinci gelişine kadar yürümeye mahkûm edilen efsanevi kişilik. -çev.

Ve bir gün Veniamin Semenoviç'in rahatını kaçıran bir olay oldu. Katya ona temkinli bir şekilde bir çocuk beklediğini söyledi. "Kut-larım," diye cevap verdi Veniamin Semenoviç ve odada volta atmaya başladı; sonra gülümseyerek ekledi: "Al işte acı meyveler ortaya çıkıyor. Hep böyle olur. Hayatında sadece çiçekler olması hiçbir zaman mümkün değil." Katya, onun sevindiğine dair tek bir jest dahi yap-mamasına ve bu olayın ne kadar canını sıktığından başka ağzından tek bir kelime dahi duymamasına şaşırmişti.

Bir hafta sonra Margarita Stepanovna'yla konuşularak hiç vakit kaybetmeden bir ebe bulunmasını ve önlem alınmasını söyledi. Katya, onun neyin önleminden bahsettiğini anlamadı. Veniamin Semenoviç sert ve kaba bir şekilde ona açıkladı. Katya ağlamaya başladı ve başını salladı. Ona tüm bunlar korkunç geliyordu. Katya, hâlâ kendini küçük bir kız sanıyor; yetişkin kadınların konuştuğu şeyler ona çok ayıp ve fena geliyordu. En tuhafı ise Veniamin Semenoviç, Katya'nın gözlerinde aniden değişmeye başlamıştı.

"Sen herhalde bunu bir suç olarak görüyorsun," diyerek öfkeyle tısladı Veniamin Semenoviç. "Evet, sence bu suç mu? Saçmalık! Suç seni her şeyiyle sınırlar, her şeyde sana engel olur. Evet, bunun ne güzel ne de ahlaki olduğunu biliyorum. Senin durumunda hiçbir şey güzel olamaz."

Bu sözcükleri duyan Katya irkildi. Bir yıl önce İç Savaşın Tarihi diye bir kitap okumuştı ve bu cümleler kelimesi kelimesine oradan alıntıydı. Bu sözcükler, bir elinde bomba diğer elinde çiçek tutan, yüzü güzellik vurgunu bir haydut yüzü olan biri tarafından söyleniyordu.

"Neden Boris Savinkov'un kelimelerini tekrarlıyorsun?" diye sordu Katya.

"Ben başkasının kelimelerini tekrarlamayı sevmem. Savinkov ne demiş bilmiyorum. Ben kendi düşüncelerimi söyledim."

Veniamin Semenoviç her gün bu iğrenç, banal "düşüncelerini" söylemeye devam etti. O, çocuğun onu bir babaya dönüştüreceğini ve kendisini kırılmaz bir zincirle Katya'ya bağlayacağını görüyordu. Artık hiçbir yere kaçamayacak, Katya'nın önünde soylu bir şövalyeyi oynayamayacak, bülbül gibi şakıyamayacaktı.

Artık o Katya'nın kahramanı değildi. O, başına yapışmış seyrek saçlarıyla, sekizgen gözlüğüyle kırk yaşlarında çelimsiz bir adamdı ve bundan fazla bir şey de değildi. Veniamin Semenoviç ona artık tiksinti veriyordu; onunla daha fazla kalamazdı. Annesine ise hiçbir şey söyleyemezdi. Tüm bu olanlar konusunda onu o kadar uyarmış olan annesine ne diyebilirdi?

Fakat Katya, doğacak bebeğin beklenmedik bir şekilde içini sevinçle doldurmasına şaşırılmıştı. Onu büyütecek, yetiştirecekti; birbirlerini sevecekler ve birbirlerinden başka kimseye ihtiyaçları olmayacaktı. Bu kısacık zamanda Katya büyümüş, genç bir kızıdan bir kadına dönüşmüştü. Annesi neden sürekli kaşlarını çatıyordu? Veniamin Semenoviç neden bayağılıklarını git gide artırıyordu? Gerçekten de tüm bunların Katya'yı etkileyeceğini mi sanıyorlardı? Hayır, şimdi Katya'ya Aleksey'le karşılaşmak bile korkunç gelmiyordu. Hem o hem de Veniamin Semenoviç onun için yok hükmündeydi. Katya, evde yaşamının olanaksızlığını anladı; uzun uzun düşündü ve sonunda ne yapacağına karar verdi. Fabrikanın tarım bölümünün müdür yardımcısının yanına gitti ve onu yardımcı işletmeye almalarını rica etti: Hem Veniamin Semenoviç'ten hem de tüm gözlerden uzak kalacaktı. Orada bir yurt da vardı. Müdür yardımcısı, Katya'nın geleceğinin düzene sokulmasında en aktif rolü oynadı. Ona, fabrikadan illaki tamamen ayrılmak zorunda olmadığını, eğer şu anki dairesinde yaşamak istemiyorsa, fabrikanın ona ayrı bir daire verebileceğini bile söyledi. Fakat Katya, kendisinin yardımcı işletmeye gönderilmesinde ısrarcı olunca müdür yardımcısı da razı oldu. Katya'yı puantör göreviyle kabul ettiler ve onu küçük bir odaya yerleştirdiler.

Margarita Stepanovna sık sık yanına uğruyor, ağlıyordu. Katya onu teskin ediyordu: "Ne oluyorsun anne? Her şey güzel olacak. Üzülme." Bir kez de Veniamin Semenoviç gelmiş fakat Katya onunla konuşmak istememiş, derhal gitmesini emretmişti. Kısa bir süre sonra sessizce eşyalarını toplayıp şehirden ayrıldığını öğrendi. Margarita Stepanovna hemen bunu Katya'ya bildirip, onu eve götürmeye geldi fakat Katya, yardımcı işletmede keyfinin yerinde olduğunu, çocuğunu doğurana kadar buradan hiçbir yere ayrılmayacağını söyledi.

Katya, kendisi için çok da zor olmayan işini titizlikle yapıp be-
beğini bekliyordu. Çevresindeki hiç kimse onun durumuyla ilgilen-
miyor, herkes kendi işini yapıyordu. Hiç kimse onu yargılamamış,
onunla alay etmemişti. Tersine ona fazladan bir de göz kulak olmuş-
lardı. Kadınlar her türlü pratik ipucunu ona veriyordu: "Sen gençsin.
Bunları bilmen lazım tatlım," diyorlardı.

İhtiyar muhasebeci, bir gün önce genç bir adamın onu sorduğunu
söyleyince, Katya onun kim olabileceğini bir türlü tahmin edemedi.

"Gerçekten de seni bulamadı mı?" diye dertlendi muhasebeci.
"Travnikova'yı görmem gerekiyor, dedi. Tarlada olduğunu söyledim.
Sersem çocuk, seni nasıl bulamaz! Dosdoğru yol."

Katya düşünmeye başladı. Veniamin Semenoviç geri dönmüş ol-
ması mı? Ama nereye dönecekti ki! Margarita Stepanovna onun La-
da'dan çok çok uzakta, Volga'da, Saratov ya da Kuybişev'deki bir ti-
yatroda iş bulduğunu bir yerlerden öğrenmişti. Fakat eğer Veniamin
Semenoviç değilse kimdi o zaman? Katya, muhasebecinin anlatımın-
dan hiç beklemediği ve kafasından tamamen çıkardığı Aleksey'in
gelmiş olabileceğini bir türlü tahmin edemedi.

Fakat çoğu zaman insanın yanına hiç beklemediği kişiler gelir.
Aleksey'in kız kardeşi Tonya Jurbina'nın kendisine gelmesini hiç Kat-
ya umar mıydı? Onlar Tonya'yla hiçbir zaman arkadaş olmamışlardı.
Gerçi aynı okulda okumuşlardı ama farklı sınıflardaydılar. Katya,
Tonya'dan iki sınıf büyüktü, birbirlerini yalnız teneffüste görüyorlar-
dı; bir keresinde de okulda sahneye birlikte çıkmışlardı. İşte onunla
tüm tanışıklığı bu kadarcıktı.

Tonya geçtiğimiz yaz Katya'dan nefret ediyordu; bu nefretin ne-
deni kız kardeşin ağabeyini kıskanmasıydı. Tonya'ya göre Aleksey'in
başını döndüren bu teknik ressam, Katya, kardeşini onun elinden al-
mıştı. Katya evlenince bu nefret ve kıskançlık soğumuş ve yeniden
ona karşı kayıtsız kalmıştı.

Fakat işte yeniden Alyoşa Katya'dan bahsediyordu: "Aleksey bu
Katya'yı seviyor! Bu iğrenç kız amma da kafasını karıştırmış!" Ton-
ya Katya için böyle kötü kötü konuşurken hisleri tamamen başkaydı.
Katya'nın başına gelen felaketi biliyordu; bu felaketten mutluluk duy-
ması gerekirdi fakat Jurbina'nın geleneklerinde başkalarının başına

gelen felaketlere sevinmek diye bir şey yoktu; daha çocukluktan bu böyle öğretilirdi. Tonya, Aleksey'le konuştuktan sonra Katya'nın yaşamını düşünmeye başladı. Aslında çok talihsiz bir kızdı bu Katya. Daha öğrenim görmek, tarihçi olmak istiyordu; okulda tarihle ilgili sunumları ne kadar iyi yapardı. Bu işe yaramaz adamla neden evlenmişti ki? Üstelik bir de bebek bekliyor... Zavallı! Alyoşa da zavallı... İşte Katya hem kendinin hem onun hayatını nasıl da mahvetmişti.

Tonya sınavları vermiş, diplomasını almıştı. Igor'la birlikte, enstitüye, üniversiteye dilekçeler yazmışlar, belgelerini göndermişlerdi. Yüksek bir deniz kıyısına ulaşıp tüm göğsünü havayla dolduran bir insan gibi kendini mükemmel hissediyordu. Yıllarca yürümüş, zorluklara göğüs germiş ve sonunda denize ulaşmış bir adam. Şimdi onu orada, beyaz, aydınlık, muhteşem bir gemi, bağımsız bir yaşam bekliyordu.

Mutluluk, insanın içini öylesine doldurur ki bunu başkalarıyla da paylaşmak için insan acele eder. Tonya'ya gelirse, o merakına yenik düşmüş ve Katya'yı ziyaret ederek ona ne olduğuna bakmaya karar vermişti. Yardımcı işletmeye gitti. Katya onu hayretle karşıladı. Tonya da ne konuşacağını şaşırmıştı. Fakat kadınlar böyle durumlarda erkeklerden daha pratiktir.

“Nasıl gidiyor Katyuşa?” diye sordu Tonya.

“Nasıl olsun işte, yaşayıp gidiyoruz.” Katya'nın yerine başka biri olsa, belki de kuyruğu dik tutarak, iyi, mükemmel, harikulade, diyebilirdi. Kırılmış insanlar ya haddinden fazla şikâyet ederler ya da haddinden fazla böbürlenirler. Katya ise değişmemiş, olduğu gibi kalmıştı.

“Çok mu çalışıyorsun?” diye sordu Tonya, Katya'nın küçük odasına bakarken: Bir yatak, aynalı bir komodin, bir şişe kolonya ve yemekhanelerdeki gibi iki sandalyeli kare masadan başka bir şey yoktu.

“Çok değil. Başa çıkıyorum. Daha zaman bile kalıyor, tarlaya yardıma gidiyorum.”

“Gerçekten de bunu yapabiliyor musun?” diye sordu Tonya ve Katya'ya ciddiyetle ve şefkatle baktı. Tonya için Katya bu haliyle çok büyük sırlar taşıyordu.

“Niye ki? Elbette yapabiliyorum. Peki sen ne yapıyorsun?”

“Ben mi? Üniversiteye belgeleri yolladım. Yanıt bekliyorum. Bakalım sınava kabul edecekler mi etmeyecekler mi?”*

“Kabul etmemeleri komik olurdu! Hiç endişe etme.” Katya bir süre suskun kaldı. “Sana imreniyorum,” dedi. “Ben de üniversiteye gitmeyi öylesine istemiştim ki!”

“Birlikte gidelim Katyuşa, ha?”

“Düşünmeden konuşuyorsun. Ben nasıl giderim? Ben Tonyacığım şimdi her şeyden vazgeçtim. Anne oluyorum, bebek bezi temizleyip, bebeğime bakacağım. Çevremdeki herkes, annenin yaşamının yalnızca bunlardan ibaret olduğunu söylüyor. Sen ne dersin, doğru mu bu?”

“Bilmiyorum Katyuşa.” Tonya onu okşamak, ona sarılmak, onu öpmek istiyor; onun için üzüntü, kırgınlık ve acı hissediyordu.

“Katyuşa,” dedi aniden, bunu yapmayı kendi bile beklemiyordu. “Aleksy hep seni soruyor.”

Katya suskun, gözlerini yere indirdi.

“Kısa bir süre önce buraya, senin yanına geldi,” diye devam etti Tonya.

“Buraya mı? O mu?” dedi Katya. Yüzü kızarmış, endişelenmişti. “Niye ki?”

“İşte. Seni görmek için. O seni çok seviyor.”

“Böyle deme Tonya. Böyle deme. İştirmek istemiyorum!” diyerek Katya bir anlığına avuçlarını kulaklarına bastırdı ve hemen sonra sordu: “Sana her şeyi anlatıyor öyle mi?”

“Evet her şeyi. Çok iyidir.”

Katya’nın önünde bir anda sessiz, aydınlık ve harikulade bir geçmiş belirdi. Dansı kaçırdıktan sonra Aleksy’le kış bahçesinde nasıl oturdukları, yağmurdan sonra Lada’da, çam ağaçları içinde nasıl do-laştıkları, gelecek hayalleri... Başını, soğuk muşambayla örtülü masanın üzerine koyup ağlamaya başladı. Neden, Tonya neden gelip artık bir daha asla olamayacak şeyleri ona hatırlatmıştı?

Tonya korkarak ona doğru fırladı ve yanağını onun başına yaslayarak omuzlarına sarıldı.

* Sovyetler Birliği’nde merkezî sınav yoktu. Her üniversite kendi kriterini kendi belirler, kendi sınavını da kendi yapardı. Kriterlere uygun belge sunamayanlar sınava giremezdi. -çev.

“Benim canım Katyacığım, affet! Hiçbir şey söylemeyecek misin? Ha Katyuşa, konuşmayacak mısın?”

“Neden böyle oldu? Konuş Tonya konuş!” Katya da Tonya’ya sarıldı. “Konuş. Bana azap çektir. Zira her şeyin suçlusu benim.”

İşte şimdi Katya’nın neden Aleksey’le karşılaşmaktan korktuğu anlaşılmıştı. Çünkü kendisinin suçlu olduğunu, Aleksey’in gerçek hislerine değer vermediğini biliyordu; kendi duygularını da anlamamış, karıştırmıştı. Katya ilk kez olayların büyüklüğünü ve onarılmazlığını o an hissetti. Bu Veniamin Semenoviç de kimdi? Nereden çıkmıştı? Kim onu sevmişti? O mu? Katya mı? Olamazdı! Hayır o, onu sevmemiş; sadece sevdiğini sanmıştı. Buna sevmek denemezdi. Hayır, hiç de sevmiş değildi; onun sevdiği ona gösterdiği hayattı; Veniamin Semenoviç’e kitaplarını hediye eden ünlü arkadaşlarını, onunla gitmek istediği Kafkas’ı Volga nehrinin barajlarını, mavi dağlarını ve sıcak kumunu, Moskova’yı, Leningrad’ı, tiyatroyu sevmişti... Tüm bunlar parçalanmış, dağılmış, hayali mutluluğu enkaz altında kalmıştı.

Katya hüngür hüngür ağlamaya başladı. Farkında olmadan Tonya da onunla birlikte ağlamaya başlamıştı. Bu ağlamalara bir komşusu geldi.

“Kızlar ne oldu? Bir şey mi var?” diye sordu.

Tonya yalnızca elini salladı ve komşu bir yardımının dokunamayacağını anlayıp çıktı.

“Bize gidelim Katyuşa,” dedi Tonya birazcık sakinleşmeye başladıkları zaman. “Seni burada böyle yalnız bırakmam. Korkunç olur bu. Bize gidelim Katyuşa ha? Annem ve herkes çok mutlu olacak.”

Tonya’nın, eğer Katya’yı eve götürürse Agafya Karpovna’nın mutlu olup olmayacağı konusunda hiçbir fikri yoktu ama ona yardımcı olmak istemişti.

“Ne diyorsun Tonyacığım! Güzel sözlerine teşekkür ediyorum ama ben buradan hiçbir yere ayrılamam. Anneme de gidebilirdim ama istemiyorum, hiç istemiyorum. Yalnız kaldım ve böyle yalnız yaşayacağım.”

“Hayır!” diyerek coşkuyla haykırdı Tonya. “Hayır sen yalnız kalmayacaksın. Kalmayacaksın!”

Temmuz ayında bir pazar günü, Aleksey Zina'ya uğradı. Üzerine ilk kez giydiği yazlık beyaz ceketle, başındaki "kaptan" şapkasıyla, ayağına geçirdiği cilalanmış kahverengi botlarla ve güneş yanığı teniyle Zina'nın gözlerine öylesine yakışıklı görünmüştü ki, Zina hayranlığını gizlemedi.

"Siz böyle ancak kaptan köşküne yakışırsınız Aleksey İlyiç!" dedi Zina. "Kaptan Jurbin."

"Futbola ilginiz nasıldır Zinaida Pavlovna?" diye sordu kendinden hoşnut Aleksey. "Elimde iki bilet var."

"Valla bilmiyorum ki aram nasıl? Hiç izlemedim, sadece radyoda duydum. Çok komik değil mi..."

"Radyoda büyük takımların maçlarını veriyorlar. Bize ise sadece ikinci lig takımları geliyor. Bugün bizim fabrikanın Kaliningrad'la maçı var. Beraber gidelim. Yerimiz güzel, tribünün tam ortası."

"Memnuniyetle Aleksey İlyiç. Size teşekkür ederim. Ben de bugün ne yapayım diye düşünüp duruyordum."

Zina yandaki yatak odasına geçti ve odadan Aleksey'den hiç de aşağı kalmayacak bir şekilde çıktı. Büyük, kabarık saçlar, yumuşak renkleri olan alacalı bulacalı bir elbise, uzun topuklu yeni ayakkabılarla tıpkı Aleksey gibi o da ilk kez böyle giyinmişti. Aleksey aniden onu böyle görünce Zina'nın gözlerinin mavi olduğunu ve simasının Dünyaşa'yı bile imrendirecek kadar güzel olduğunu ilk kez fark etti. "Siz ne kadar da güzelmışsiniz Zinaida Pavlovna!" demek istedi ama Katya'yı düşünerek bundan vazgeçti. Katya daha güzeldi.

Şehir stadyumuna iki yoldan gidilebilirdi. Bir tanesi merkeze kadar trolleybüsle, oradan tramvay ya da otobüse binerek; diğeri ise Verajka'dan iki kilometre mesafeyi tarlaların çevresinden yürüyerek.

Az zaman kalmıştı ama Aleksey yine de yürüyerek gitmenin daha hızlı olacağını söyledi, Yürümeye karar verdiler. Zina yolda sordu:

"Siz futbol oynuyor musunuz Aleksey İlyiç?"

"Hayır, aletli jimnastik yapıyorum. Bizim ailedeki tek futbolcu Anton'dur. Savaştan önce çok iyi oynardı. Şimdi tabi ayağı yüzünden oynayamıyor. Bizde herkes farklıdır. Mesela Kostya yatlara ve bisik-

letlere bayılır. Bir keresinde kayak trampeleninde bisiklet sürmüştü. O zaman on altı yaşındaydı.”

“Kışın mı gitti?”

“Hayır, neden kış olsun? Yazın gitti. Az daha ölüyordu. Annem bunu öğrendiği zaman ortalığı yıktı geçirdi; bisikletini de çöpe attı. Babamsa sadece güldü. Babam cesurları sever. Erkek erkek olmalıdır, karı... affedersiniz Zinaida Pavlovna, kadın gibi değil, der. Hepimize yüzmeyi kendi öğretti, Tonya’ya bile. Bizi köpek yavrusu gibi suya atar, ondan sonrasını Allah’a bırakırdı!”

“Ya Viktor İlyiç? O da kültür-fizikle uğraşıyor mu?”

“Viktor mu?” Aleksey babasının, Zina’yı Viktor’dan soğut talimatını hatırladı. “Hayır,” dedi küçümseyen bir ses tonuyla. “Viktor pısıriktir. O kültür-fizik yerine Neopolitan orkestrasında çalışıyor.” Viktor’u küçük göstermek için ekledi: “Pısırik ve sünepedir.”

“Doğru değil!” diye haykırdı Zina. “Doğru değil.”

“Benden daha mı iyi bileceksiniz. Ben onun kardeşiyim.”

“Böyle konuşuyorsanız demek ki kötü bir kardeşsiniz.”

Zina kaşlarını çatı. Viktor İlyiç hakkında kötü konuşulmasına, ona hakaret edilmesine izin veremezdi. Bir süre sonra yeni ayakka-bıları attığı her adımda git gide ayaklarını vurmaya başladı. Acısı gittikçe artıyor fakat Zina acısını Aleksey’e göstermeyerek önceki hı-zında yürüyordu; onun hakkında da pısırik ve sünepe denmesindi.

Tribüne çıktıklarında tüm kafalar onlara döndü. Bakılmayacak bir çift değillerdi. “Alyoşka Jurbin,” diye fısıldıyor, gözlerini kırpı-yordu fabrikadaki çocuklar, “Mühendisi bağlamış! Marifetli çocuk.” Marifetli çocuk ve onunla birlikte Zina da bu fısıltıları duyuyordu ama Zina’nın şu an tek düşündüğü ayağındaki dayanılmaz acıdan na-sıl kurtulacağıydı. Elbisesini aşağıya doğru çekip, ayağındaki ayak-kabıları çıkardı ve bankın altına sakladı. Öylesine rahatladı ki keyif-ten bir süre gözlerini bile kapattı; sonra yeşil sahaya, seyircilerle dolu tribüne, yanında oturanlara baktı.

“Ne kadar güzel bir stat!” dedi Zina. “Enstitüde okurken kültür-fi-zik gösterilerini izlemeye Leningrad stadı Dinamo’ya gitmiştim. Ne-redeyse onunla aynı.”

İlk yaz rüzgârı tribünlere doğru esiyor, başlarının üzerinde mavi bayraklar dalgalanıyor, şapkaların kurdelelerini ve eşarpları uçuruyordu. Zina içinden Aleksey'e onu buraya davet ettiği için yeniden teşekkür etti. Bu işi Tonya'nın ayarladığını, kendisini futbol maçına götürmesi için Aleksey'i onun zorladığını bilmiyordu. "Zina sıkılıyor," demişti sabah Tonya. "Evde tek başına oturuyor. Alyoşa hiç utanmıyorsun değil mi, hep kendini düşünüyorsun." Aleksey önce karşı çıktı: "Kendin git." "Giderdim, ama benim nereye gitmem gerektiğini biliyorsun," dedi Tonya. Aleksey, onun yardımcı işletmeye, Katya'yı görmeye gideceğini biliyordu.

Futbolcular mavi ve kırmızı formalarla iki sıra halinde koşarak sahaya çıktılar, santra etrafında yerlerini aldılar; bir şeyler konuşup tüm sahaya dağıldılar. Kalecilerden tepeden tırnağa siyahlar içinde, uzun boylu, asık suratlı olanı ellerini kavuşturmuş beklerken, küçük ve çevik olan diğeri ise direktten direğe koşturup duruyor, top rakip kalede olduğu zaman bile yerinde duramıyor, hoplayıp zıplıyordu.

Zina kimin nereye hücum ettiğini hemen anlamadı. Fakat anladığında oyun onun için çok ilginç olmaya başlamıştı. Hatta Aleksey'in omuz ve dirseğinden tutup: "Bu doğru değil Aleksey İlyiç! Şu sağdaki oyuncu topa eliyle vurdu, ama hakem görmüyor!.. Bizimkilere niye faul veriyor? Olması gerektiği gibi oynuyorlardı. Anlamıyorum," diyordu. Top ağlarla buluştuğunda: "Hakem sertliğe göz yumuyor!" diye çocuklar feveran etti. "Kolya, Kolya bas topa! Karavana!" Aleksey ne gürültü yapıyor, ne de bağırıp çağırıyordu; yüzünün ifadesi hiç durmadan değişiyor, sanki bir seyirci değil, sahadaki oyunculardan biriydi. Eğer taraftarların düşüncelerini görünür, bedenlerini ise görünmez kılan bir cihaz olsaydı, futbol maçı sırasında tribünleri tamamen boş gösterir, buna karşılık sahada topun çevresinde binlerce erkek, kadın, çocuk, müdür, polis, muhasebeci, tesviyeci, fırıncı ve saatçinin akla havsalaya sığmaz bir arbede içinde olduğunu resmederdi. Zina da Aleksey'le birlikte bu arbedenin içindeydi.

Maç arasında Zina, ayakkabısını giymekten korkarak yerinden ayrılmadı; Aleksey'e yorulduğunu, oturmak istediğini söyledi. Aleksey ona kâğıt bardakta dondurma getirdi.

Fakat maç arasında yerinden kalkmasa da maç bittikten sonra ister istemez kalkıp gitmek zorundaydı. Zina ayakkabılarını giymeye çalıştı ama giyemedi. Aleksey konuyu anladı:

“Çoraplarınızı çıkarıp yalınayak yürüyün.”

“Rahat olmaz.”

“Asıl böyle demir gibi ayakkabılarla yürümek rahat olmaz. Yalınayak bundan iyi. Sizinle dayanışmak için kendi botlarımı da çıkarmam ister misiniz?”

Nasıl yapalım diye konuşurlarken tribünler boşaldı.

“Hayır, insanlar nasıl yürüyorsa öyle yürümeyi deneyeceğim,” dedi Zina ve yüzünü buruşturup dudaklarını ısırarak ayakkabının içine ayaklarını soktu.

Bir şekilde tribünden indiler. Aleksey Zina’nın koluna girdi. Jimnastik köyüne kadar yürüdüler. Zina durdu:

“Olmayacak Aleksey İlyiç. Yalnız gidin. Ben sonra...”

“Beni sizi satmaya mı zorluyorsunuz?” diyerek gülümsedi Aleksey. “Çıkarın şu ayakkabıları Zinaida Pavlovna! Kendi yurdunuzdasınız.”

“Biraz nefes almama izin verin. Şimdi gideriz.”

“Öyle olsun madem. Dinlenin. Şimdi sizi biraz neşelendirmeye çalışayım.”

Aleksey ceketini çıkardı; sıçrayıp barfiks demirini kavradı. Beyaz atlet, güneşten yanmış göğsünü sıkıca sarmış, kuvvetli kollarının her bir adalesi ortaya çıkmıştı. Aleksey, vücudunu barfiks demirine doğru kaldırarak hızlı hareketler yaptı; sonra ellerinin üzerinde amuda kalkarak iki saniye böyle kaldı ve tüm vücudunu aşağıya doğru bırakarak yeniden barfiks demirinde kendini yukarı çekti. Arka arkaya dönerek “güneş” denilen hareketi yapmıştı.

“On beş,” diye saydı Zina, Aleksey yere indiğinde. Eh, belki Viktor İlyiç hiç futbol oynamamıştı ya da “güneş” hareketini yapacak yeteneği de yoktu ama Zina’nın yerinde duramayan, öfkeli, fevri karakterine dengeli bir insan gerekiyordu. Zina’yı Viktor’a çeken şey, kendisinde bulunmayan, hayatın her durumunda soğukkanlı bir şekilde enine boyuna düşünmesi, kendinden geçmeden, kendini kaybetmeden her olayı, her durumu analiz yeteneği idi.

“Eee, nasıl?” diye sordu Aleksey ceketini giyerken.

“Çok iyi!”

Beş yüz adım ilerleyip, küçük fakat hiç konuşmayan bir insan topluluğunun yanına geldiler.

“Orada ne yapıyorlar Aleksey İlyiç?”

“Halter kaldırıyorlar,” diye cevap verdi Aleksey. “Ayı gibi güçlü olanların sporudur.”

Aleksey Zina’nın koluna girdi; onu haltercilerin yanından götürmek istiyordu çünkü grubun içinde tanıdığı biri vardı. Fakat Zina da onu gördü. O Viktor’du. Zina Viktor’un yanına yaklaştı ve uzun uzun Viktor’un kâh bir eliyle kâh iki eliyle, kâh yavaş kâh ani hareketlerle halteri yerden kaldırdığını ve yanına diskler takılmış çelik dingili başının üzerinde nasıl tuttuğunu izledi; dingile birkaç disk daha ekledikleri halde o hâlâ onu yukarıda tutuyordu.

“Güçlü Jurbın!” dedi biri.

“Oysa siz Viktor İlyiç için neler söylüyordunuz,” dedi Zina ve kınayarak Aleksey’e baktı. “Neden öyle konuştunuz?”

“Olsun yine de bizim sünepemizdir o.” Aleksey güzel bir cevap bulamamıştı.

Viktor halteri yere atınca yer sarsıldı; dirseğine kadar sıyırdığı gömleğinin kolunu çözüp terli alnını sildi. Kol düğmelerini ilikle-dikten sonra Zina’yla Aleksey’i fark etti. Zina’ya dostça gülümseyip yanlarına geldi.

“Futbol maçını mı seyrettiniz?”

“Evet,” diyerek elini uzattı Zina fakat Viktor kirli avuçlarını göstererek:

“Affedersiniz, Zinaida Pavlovna, birazcık kirliyim de... Birlikte mi gidelim yoksa sizin bir programınız var mı?”

“Ne programı!” dedi Aleksey. “Zinaida Pavlovna’yı seninle götürmemiz lazım. Ayakkabısı vurdu.”

“Vurdu mu? Götürelim o zaman,” dedi neşyle Viktor. “Yaralılar nasıl taşınır. Şöyle turalım... Haydi, Alyoşa elini ver... Taşıyoruz.”

Zina kabul etmedi; lanet ayakkabıları çıkarıp Viktor ve Aleksey’den arkalarını dönmelerini rica etti. Sonra çoraplarını çıkardı.

“Güneşlenmeniz lazım Zinaida Pavlovna,” dedi Aleksey onun beyaz ayaklarını görünce. “Böyle ayaklarla yalnızca şarap fabrikalarında üzüm ezilir, gemi yapılmaz.”

Yoldan değil tarladan, ancak bir insan boyundaki genç akağaçların arasından kıvrılarak uzanan patikadan yürüdüler.

“Amma da çalılıkmış burası!” dedi Aleksey. Yaprakları kopararak ilerlerken düşünüyordu: “Zina herhalde benim olmamı istemezdi. Aslında benim onların arasında işim ne? Babamın talimatları mı? Babam kendi talimatlarını kendi yerine getirsin. Ben onun gardiyanı mıyım?”

Aleksey, ayakkabısının bağcıkları çözülmüş gibi yaptı. Bir yere oturup bağcıklarını bağlarken:

“Gidin siz, ben size yetişirim,” dedi.

Zina endişeyle arkasına baktı. Aleksey, akçağaçların ardında artık görünmüyordu. Zina ona seslendi.

“Kaybolmaz,” dedi Viktor. “Biliyor musunuz Zinaida Pavlovna, ben artık amir oldum. Dün ustalık sınavını verdim. Model atölyesi ustası oldum. Ne diyorsunuz buna?”

“Harika!” dedi Zina Viktor’a bakmamaya çalışarak. Muhtemelen bir âşık ve aptal gibi baktığını düşündüğü için gözlerinin onu ele vermesinden korkuyordu.

“Ayrıca,” diye devam etti Viktor, “elektrik aletleri fabrikası benim cihazımı seri üretime sokmaya karar verdi.”

“Ne kadar güzel Viktor İlyiç! Büyük mutluluk,” dedi Zina ve tekrar arkasına baktı. Aleksey hâlâ yoktu. “Alyoşa nerede kaldı?”

“Ne olmuş şu sizin Alyoşa’ya? Kaybolmaz o diyor size. Herhalde benimle olmak size sıkıcı geliyor.”

“Hiç olur mu öyle şey Viktor İlyiç. Yalnızca nereye kayboldu anlamadım. Hiç sizden sıkılır mıyım. Malzemeleri toplamakta size yardım edip sizin için çizim yapmakla ne kadar mutlu olduğumu kendiniz çok iyi biliyorsunuz.”

“Siz işten bahsediyorsunuz Zinaida Pavlovna. Sık sık insanların işte farklı, iş dışında farklı arkadaşları olur. Doğru değil mi?”

“Bence doğru değil. Ben yalnız işte ya da yalnız iş dışında arkadaşlık yapanlara iyi gözle bakmam. Eğer bir iş arkadaşı yalnızca kendini fabrikayla sınırlıyorsa kötü bir arkadaşır.”

“Ben de öyle düşünüyorum ama hayatta böyle insanlar var. Örneğin neden siz tezgâhın yapımı sona erince bize gelmeyi kestiniz? Halbuki sık sık gelirdiniz.”

Zina konuşmanın tehlikeli mecralara doğru aktığını anlamıştı ama bunu engelleyecek gücü kendinde bulamadı.

“Birincisi, Viktor İlyiç, yanılıyorsunuz. Tüm kış boyunca size geldim; yalnız tezgâh üzerinde çalışmak için değildi. İkincisi siz haklısınız, hayatta böyle insanlar var. Belki de benim Jurbinler’e, size, gelmemi engelleyen bir nedenim vardır.”

“Hiçbir neden göremiyorum Zinaida Pavlovna. Tonya’yla arkadaşsınız. Tonya da bir Jurbin. Alyoşa’yla futbol maçına bile gittiniz ki o da bir Jurbin... Buradan da yalnızca benimle ilgili bir sıkıntınız olduğu sonucuna varıyorum.”

“Mesele bu değil, bu değil Viktor İlyiç!” Zina ne yapacağını şaşırmıştı. “Ne olduğunu bilmiyorum anlıyor musunuz, bilmiyorum.”

“Nasıl yani; hiçbirimiz bir şey bilmiyor, bundan dolayı da birbirimizi görmek istemiyoruz, öyle mi? Yalnız bu sonuç benim için geçerli değil. Ben her zaman sizi görmekten mutlu oldum. Beni nasıl desteklediğinizi, cesaretlendirdiğinizi, bana ne kadar yardımcı olduğunuzu hiçbir zaman unutmayacağım. Elbette bu dediklerim sizi ilgilendirmiyor. Yalnız benim için açık olan tek bir şey var: Siz benden bir şeyler gizliyorsunuz.”

“Eğer ne kadar haksız konuştuğunuzu bir bilseydiniz Viktor İlyiç!” Zina elinde taşıdığı ayakkabılarını bir kenara fırlattı. “Ben sizden ne saklayabilirim, ne?”

“İşte benim de merak ettiğim şey bu, ne?”

Viktor ayakkabıları aldı. Zina’nın evinin yanındaki kulüp bahçesine kadar gelmişlerdi. Arkasından Aleksey ortaya çıktı.

“Kertenkele yakaladım,” dedi. “Zinaida Pavlovna’ya bir broş yerine bunu hediye etmek istedim ama kaçtı gitti.” Aleksey Zina’nın üzgün olduğunu ve nedense onun ayakkabılarını Viktor’un taşıdığını gördü. Onları Viktor’un elinden çekip aldı: “Sen bir aile babasisin Vitya. Bunları senin alman doğru olmaz. Kavalyelik görevi bana uygun.”

Zina zavallı ayakkabılarını Aleksey’in elinden kaptı ve sertçe:

“Bana dostlar lazım, kavalyeler değil!” dedi ve evinin girişine koştu.

“Zinaida Pavlovna’ya ne olduğunu sen biliyor musun Alyoşka?” diye sordu Viktor. “Yoksa suçlusu sen misin kardeşim? Bu bir aşk hikâyesi mi yoksa daha karmaşık bir şey mi?”

Aleksey şaşkınlıktan donakaldı: Mesele nasıl da kendisine dönmüştü! Bu ancak bir şaka olabilirdi!

“Tam üstüne bastın Vitya...” diye cevap verdi. “Sana her şeyi açıklardım ama yetkili değilim.”

“Yetkili kim?”

“Babam.”

“Babamın ne alakası var?” Şimdi de şaşıрма sırası Viktor’daydı.

“Babamın ne alakası mı var? Babamı bilirsin, baş ahlak bekçisidir.”

“Ne ahlakı?”

“Sıradan, insan ahlakı. Elbette sana söylemek isterim Vitya. Gerçekten de sen kendin fark etmedin mi?”

“Neyi fark etmedim mi? Konuşacaksan konuş, ha bire lafı dolandırıp durma.”

“Her şey işte burada dolanıp duruyor, solda.” Aleksey parmağıyla ceketinin üzerinden kalbini işaret etti.

“Kim? Ben mi?” Viktor bu hareketin ne anlama geldiğini anladı.

“O.”

“Zinaida Pavlovna mı?”

“Evet, Zinaida Pavlovna. Fabrikanın teknik enformasyon bürosu müdür yardımcısı.”

“Sen eşeksin Aleksey, eşek!” dedi Viktor ve kızgınlıktan, öfkeden tükürdü. Aleksey’in söylediği şey ona öyle abes gelmişti ki, sinirlendi.

XV. BÖLÜM

1

TONYA sözünü tuttu. Katya daha fazla yalnız kalmadı. Her pazar günü Tonya, ya yalnız başına ya da arkadaşlarıyla ona gidiyordu. Katya'ya bu düzenli ziyaretler iyi geldiği gibi aynı zamanda da acı vericiydi. Onuncu sınıfı bitiren kızlar, eski sınıf arkadaşına üzüldüklerini gizlemeyi başaramıyorlardı. Ona çok hasta ve aciz biriymiş gibi ihtimam gösteriyorlar; sandalyeyi hemen önüne çekiyor, eğer gezmek istiyorsa koluna giriyor, sürekli olarak: "Eğilme!" "Kaldırma!" "Ol-maz!" diye haykırıyorlardı. Onların yanında Katya'nın yoldan tarlaya tek bir adım atmaya ya da bir çiçek koparmaya yetkisi yoktu; sadece oturmaya ve yatmaya izni vardı. Katya ise hareket etmek, çiçek koparmak, lapta* oynamak istiyor, kendini tamamen sağlıklı hissediyor ve yakında başına gelecekleri pek kestiremiyordu.

Beklenen an gece yarısı geldi. Kızlar gideli çok olmuştu. Katya yatakta yatıyordu ama uyumamıştı. Dolunay pencereden sakin ve soğuk bakıyordu fakat Katya dolunayla ilgilenecek durumda değildi; tüm vücudunda ona yabancı, rahatsızlık veren bir şeyin harekete geçmeye başladığını hissetti. Katya korkmaya başlamıştı. Evde olmamasına, yanında annesinin olmamasına üzüldü. Neden, neden annesine onunla kalması için ricada bulunmamıştı ki? Margarita Stepanovna iki gün önce gelmiş, bir konferansa gideceğini ama eğer Katya'nın kendisine ihtiyacı varsa konferansı atlayabileceğini söylemişti. Katya bunu duymak bile istemedi; her yaz şehir öğretmenleri konferansına Margarita Stepanovna'nın düzenli olarak katıldığını, her seferinde

* İki takımla oynanan, beyzbol veya kriket tarzı bir top oyunu. -çev.

bir bildiri sunduğunu, yalnız geçen yıl hastalandığı için gidemediğini biliyordu. Katya: “Merak etme anneciğim, kendimi mükemmel hissediyorum daha vakit var. Her şey güzel olacak,” yanıtını vermişti. “Eh, öyle olsun bakalım. En ufak bir şeyde beni hemen haberdar et. Ah, senin evde olmayıp da burada olman ne kadar kötü!..” diye cevap vermişti annesi.

Ve işte gece bastırmış, alarm zilleri çalıyordu... Ne yapmak lazımdı, ne?

Karnına ani bir acı saplandığında Katya yumruğuyla duvar kâğıdıyla kaplı duvara vurmaya başladı.

Komşu geldi, ışığı açtı ve Katya’nın korku dolu gözleriyle karşılaştı.

“Demek zamanı geldi,” dedi kadın. “Korkacak bir şey yok. Olağan bir durum. Kadınların kaderi. Sen giyinmeye başla, ben nöbetçiye gidiyorum, bir at arabası ya da otomobil ayarlasın.”

Nöbetçi ya da sadece bekçi Mitya Amca ofisindeki bankın üzerine bir kürk sermiş, başının altına da keçe çizmelerini koymuş uyuyordu.

“Hay Allah! Hay Allah!” diye feryat etti meselenin ne olduğunu öğrenince. “At arabasını nereden bulacağız? Müdürü uyandırsak mı acaba? Seyisleri mi kaldırsak, yoksa şoförü mü arasak?”

“Onları ararsan geç kalırız. İlk yardımı ya da fabrikayı ara.”

“İlk yardımın numarası da neredesin! Ben fabrikayı arıyorum.”

Mitya Amca fabrikanın santraline bağırdı:

“Yetkiliyi bağla kızım! Orada yetkili kim? Acele et, çok acil. Hastaneye gitmemiz lazım.”

Yetkili gece saatlerinde her zaman olduğu gibi Matvey Dede’ydi.

“Jurbin dinliyor,” dedi Matvey Dede boğuk bir sesle.

“Matvey Dorofeyeviç mi? Merhaba Matvey Dorofeyeviç. Bizim bir bebeğimiz doğuyor Matvey Dorofeyeviç.”

“İyi de ben ebe miyim?”

“Matvey Dorofeyeviç anla: Seyisleri uyandırmak, şoförü aramak çok vakit alır. Bebek doğmak üzere. Zaman yok.”

“Tamam. Senin adın... Zaytsev mi?”

“Lagutkin.”

“Sen Lagutkin bana ne yapacağımı söyleme. Kızımıza dayanmasını söyle, işitiyor musun? Onun soyadı ne?”

“Travnikova. Sizin fabrikadan. Puantör.”

“Tamam tamam. Sen vazifene dön. Otomobili karşılamaya çık.”

Sabah sekize doğru her şey olup bitti. Yorgun, bitkin Katya, derin bir uykuya daldı ve akşama kadar uyanmadı. Uyandığında ilk olarak yatağının yanındaki komodinin üzerinde kocaman bir çiçek buketi gördü. Doğum yapan kadınlara çiçek götürüldüğünü pek çok kez işitmişti. Onları her zaman getirirlerdi fakat bu çiçekleri ona kim getirmişti? Tonya mı? Kızlar mı? Herhalde onlardı. Kızlara içinden teşekkür etti.

Fakat bu buketi Katya’ya gönderen kızlar değil, Matvey Dede’ydi. Matvey Dede hemen yardımcı işletmeye bir araba göndermiş ve sabah da hastaneyi arayarak genç annenin sağlığını sormuştu. Sonra eve dönüp Agafya Karpovna’ya:

“Travnikova da bizim kızımız... Dünyaşa’yı bahçeye gönder de çiçek kessin. Cimrilik yapma Agaşa, olmaz: Bir insan dünyaya geldi.”

Yalnızca pencerenin yanında yatan kadına değil, kendisine de çiçek gelmiş olması Katya’nın hoşuna gitmişti, hatta onun buketi daha bile iyiydi. Fakat çiçeklere olan hayranlığı uzun sürmedi. Sadece birkaç saniye için düşüncesini bebeğinden uzaklaştırmıştı. Katya çiçeklere bakarken doğurduğu bebeği düşünüyor ve onu kız ya da erkek olarak değil sadece bir bebek olarak, Katya’nın bebeği olarak gözünde canlandırıyordu. Kız mı oğlan mı olmasının ne önemi vardı, güzel olsundu da.

Katya bebeğini ancak ertesi sabah görebildi. Kıpırmızı suratı, kalkık burnu, saçsız kafası, hemen hemen görülmeyen gözleriyle – onların yerinde dar bir çatlak vardı– çirkin bir kızcağızdı.

On gün sonra Katya kucağında bebeğiyle, ayağı takılıp düşmekten korkarak dikkatli bir şekilde hastanenin lobisine indi. Orada onu, kızlar ve Tonya’nın onlarla birlikte gitmeye ikna ettiği Agafya Karpovna bekliyordu: “Anneciğim sen bize çok lazımsın. Ne yapılması gerektiğini bilirsin. Lütfen beraber gidelim!” demişti. “Onun kendi annesi var, neden ben gidiyorum?” “Margarita Stepanovna Katya’nın

bugün taburcu olacağını bilmiyor, yarın sanıyor. Katya ona bugün olduğunu söylemedi. Çok gururlu bir kız. Her şey yoluna girsin o zaman çağıracağım, diyor. Katya her şeyi kimsenin yardımı olmadan kendi yapmak istiyor, anlıyor musun?" "Hayır, anlamıyorum", diye cevap verdi Agafya Karpovna, soluk keten kumaştan yapılmış yazlık pardösüsünü askıdan alırken.

Yeniden çiçekler ve fabrikanın otomobili geldi ve Katya kendi odasına döndü. Hâlâ yardımcı işletmeyi bırakmak istemiyordu.

"Gaz ya da elektrik ocağı lazım," dedi Agafya Karpovna Katya'nın odasına baktıktan sonra. "Su kaynatmak için tencereler." Katya bebeğini kundaklamıştı. "Ona nasıl sesleniyorsun? Bir isim koydun mu?"

"Koydum Agafya Karpovna," dedi Katya mahcup bir gülümsemeyle. "Marina."

"Marina Veniaminovna!" dedi kızlardan biri parmağıyla Katya'nın kızını gıdıklarken.

"Hayır," dedi Katya, "Aleksyevna." Ve kıpkırmızı oldu.

"Nasıl yani?" Agafya Karpovna da kızarmıştı. "Olmaz," dedi heyecandan başka bir kelime bulamayarak. "Olmaz! Olmaz!"

"Neden Agafya Karpovna?" Hemen hemen fısıldayarak sormuştu Katya. Ondan daha az heyecanlı değildi. "Neden olmaz? Biz resmî olarak evlenmemiştik. O istemedi. Ben de bana ondan bir hatıra kalsın istemiyorum. İstemiyorum Agafya Karpovna, istemiyorum!"

"Olmaz diyorum, yabancı bir isim alamazsın!"

"Yabancı değil ki Agafya Karpovna. Babamın ismi." Katya'nın yanaklarından bir ışık zinciri gibi gözyaşları süzülüyordu.

Kızlar da heyecanlandılar. Onlar Tonya'nın annesiyle Katya'nın arasındaki tartışmanın özünü anlayamazlardı ve elbette Katya'nın tarafındaydılar. Eğer Katya öyle istiyorsa, bıraksınlar "Marina Aleksyevna" olsun, böyle daha güzeldi.

"Aptallar, aptallar!" dedi onlara Agafya Karpovna. "İsterseymiş! Bir tek istemek yetmez." Katya'nın, küçüğe baba adı verirken Agafya Karpovna'nın da iyi tanıdığı kendi babasının adını kastettiğini söylemesi onu biraz yatıştırmıştı. O yeniden Katya'nın kızına dönüp baktı, "Sana benziyor," dedi ve sonra keyifsiz bir şekilde ayrıldı.

Katya şehre dönmek istemediği için çok endişelenen Margarita Stepanovna her pazar tam gün Katya'nın yanında kalıyor, bazen zaman yaratıp hafta içi akşamları da geliyordu. Kızlar da sık sık Katya'yı ziyaret ediyorlardı ama onların arasında Tonya yoktu. Katya'nın doğumundan sonra Tonya Leningrad'a, üniversite sınavlarına gitmiş, ama sık sık yazmaya söz vermişti. "Ama mutlaka cevap yaz Katyuşa!" demişti.

Hayır Katya'yı unutmamışlar, Katya'yı yalnız bırakmıyorlardı.

Fakat Katya, kendisine gerçekten ihtiyacı olan tek varlığın Marinka olduğunu biliyordu. Marinka, o olmadan bir saat yaşayamazdı. Uyanır uyanmaz hemen ağlamaya başlıyor, onu çağırıyordu. Agafya Karpovna doğru söylemişti; Marinka'nın kime benzediğini artık herkes görebilirdi. O aynı, babasının bebekken çektiği fotoğraflardaki gibi ikinci Katya'ydı. "Bizim seninle hiç kimseye ihtiyacımız yok," diye fısıldıyordu Katya, kucağındaki Marinka'ya. "Biz böyle ikimiz iyiyiz. Birlikte çok eğleneceğiz. Yalnızca büyümek için acele et olur mu?"

Katya kendisini hiç kimseye ihtiyaçları olmadığına inandırmıştı ama düşüncelerinde sık sık Aleksey ortaya çıkıyordu. Aleksey'i aldatmış, kırmış, hakaret etmişti, o ise hâlâ onu soruyordu; onu unutmamıştı, hatırlıyordu. Alyoşa çok nadir bulunabilecek insanlardan biriydi. "İşte böyle Marinacığım, senin zavallı, aptal annen öyle bir halt etti ki!"

Zaman geçti ve Katya yeniden işe döndü. Sabahları Marinka'yı kreşe bırakıyor, beslenme saatlerinde emzirmeye geliyor, akşam ise eve getiriyordu. Margarita Stepanovna haklıydı; Katya için günler zor geçiyordu. Kendine ayıracağı tek bir dakikası bile yoktu.

Katya sağlam çıktı; bunca gücü ve sabrı nereden bulduğuna kendi de şaşıyordu. Zayıflamıştı, bitkindi ama onu hiç kimse, hiçbir zaman bezgin bir halde görmemişti.

Katya bir gün Marinka'yı komşuya bırakıp, şehre, mağazaya gitti. Yeni Kasabadaki en yakın mağazaya kadar otobüsle gidip, hızla ihtiyacı olan malzemeleri aldıktan sonra durağa dönmesi gerekiyordu ama karşısına Aleksey çıktı.

“Karşılaşmamız ne kadar da iyi oldu,” dedi Aleksey. “Ben de bugün sana gelmek üzere otobüse binmeye geliyordum.”

“Neden?” diye sessizce sordu Katya.

“Ziyaret. Nasıl yaşadığını görmek için.”

Katya, evde oraya buraya atılmış bebek bezlerini, tencereleri, küveti, Marinka’yı düşündü...

“Ben kötü yaşıyorum Alyoşa, bana gelmene gerek yok,” diye söze başladı Katya daha da düşük bir sesle. “Ben... ben... kendim de kötü bir insanım.”

“Bu doğru değil, sen iyisin,” dedi Aleksey fısıltıyla.

“Ben gideyim.”

“Birlikte gidelim. Sana eşlik edeyim.”

“Gerek yok Alyoşa.”

“Gerek var.”

Aleksey otobüste Katya’nın yanına oturdu. Ona doğru bakmadığı halde yine de onun her hareketini görüyordu.

Yardımcı işletmeye varana kadar hiç konuşmadılar.

“Artık yalnız devam edeyim,” dedi Katya avlu kapısında durarak.

“Hayır, ben de geliyorum. Nasıl yaşadığını görmek istiyorum.”

Katya ne kadar itiraz etse de, gitmesini ne kadar rica etse de Aleksey odasına girdi ve incelemeye başladı. Elini kaldırdığında eli tavana değiyordu.

“Biraz küçükmüş Katyuşa.”

Katya da durdu, o da uzun uzun odaya bakmaya başladı. Duvarın arkasında ağlayan Marinka’nın yanına gitmesi gerekiyordu fakat ayakları hareket etmedi. Katya, Aleksey’in Marinka’yı görmesinin hoş olmayacağını, onu saklaması gerektiğini düşünüyordu. Bu yüzden Aleksey’in gitmesini bekliyor, ‘şimdi, şimdi gider,’ diye düşünüyordu. Neden bu işkenceyi çekiyordu? Aleksey neden gelmişti? Neden karşılaşmışlardı? Aynı zamanda da tüm ruhuyla Aleksey’in gitmemesini, onunla kalmasını diliyordu. Marinka ağlamaya devam edince Katya izin isteyip yan odaya koştu.

Geri döndüğünde Aleksey gitmişti. Yalnızca masanın üzerinde, bloknottan koparılmış bir kâğıt parçası duruyordu. “Katyuşa,” diye

okurken dizlerinin bağı çözüldü. “Seni seviyorum, seni daha da çok seviyorum Katyuşa. Aleksey.”

Aleksey eve geldi. Heyecanlanarak ve kendi kendisine öfkelenerek boş odada bir ileri, bir geri dolaşmaya başladı. Bir karar vermesi gerektiğini biliyordu. Böylesine bir belirsizlikte daha fazla yaşayamazdı. ‘Ya öyle ya böyle,’ dedi kendi kendine, ama bu iki kelimenin ne anlama geldiğini bilmiyordu.

Gece yarısına doğru müdürün odasına gitti. Orada, her zamanki gibi Matvey Dede masanın başına oturmuş, bir şeyler okuyordu.

“Dede,” dedi Aleksey, “benim çok zor bir sorunum var.”

“Zor sorular, Lyoşa, akılla kolayca çözülmeye hazırdır. Bir sorunu çözeceğin zaman ileriye bakman lazım; bugün değil, yarın ne olacak diye, anlıyor musun? Eğer sen yarından eminsen, kararını ver ve harekete geç. Eğer sabredemiyor, bu meseleyi hemen bugün çözmek istiyorsan, yarına kadar karar verme, bekle. Benim Taşkent ya da Aşkabat’lı bir duvarcı ustam vardı. Bir gün ona dedim ki, bizde bir deyim vardır: Sabah akşamdan evladır derler. O da bana dedi ki: ‘Bizde de başka bir deyim söylenir, tam doğululara uygun: Akşamleyin yaptıklarımıza sabahleyin güleriz.’ Anladın mı? Yani sabahı bekle. Bekleyemiyorsan düşün: Yarın, yani gelecekteki yaşamında kendine gülecek misin, gülmeyecek misin? İşte asıl mesele budur. İyice düşünmek lazım.”

“Eyvallah dede. Sen gerekli olan her şeyi söyledin.”

Aleksey neden geldiğini söylemeden ayrıldı. Bu Matvey Dede’yi hiç şaşırtmadı. Gecenin bir yarısı torununa neyin rahat vermediğini tahmin ederek, konunun kendisine hiç girmemiş, genel konuşmuştu. Matvey Dede bu meseleyi Alyoşka’nın dışında hiç kimsenin hallede-meyeceğini, yine de ona bir yön vermek, dokunmak gerektiğini biliyordu.

Aleksey, Katya’nın masasının üzerine bıraktığı nota bir cevap beklemiyordu. Ona tüm hislerini açıklayan bir mektup göndermiş ama Katya bu mektuba da bir cevap yazmamıştı.

Aleksey bu dönemde işlerle zar zor başa çıkıyordu. Belki bugüne kadar hiç olmadığı kadar çok iş vardı. Ana üretim hatları esasen monte edilmişti fakat yerine getirilecek daha binlerce küçük iş var-

dı. Fabrikalar bir şehir gibi yavaş yavaş inşa edilir; onları yeniden düzenlemek zor bir süreçtir. Büyük üretime üç yıl içinde geçilmesi planlanıyordu ancak bu, hızlı çalışma ihtiyacını ortaya çıkarmıştı. Kesintisiz üretim, tüm atölyelerin süratle buna uygun hale getirilmesini zorunlu kılıyor, bunun için de malzemelerin, mekanizmaların, hazırlanmış programları gerektiriyor, bu malzeme ve mekanizmaları, susuz kalmış toprağın suyu emmesi gibi emiyor, fabrika, benzeri görülmemiş bir tempoda çalışıyordu. Bu tempo, Aleksey'i kısıklarak yakalamış, bir zamanlar Kostya'yla açık denize çıktıklarında duyduğu benzer coşkuyu ruhunda yeniden duymaya başlamıştı. Tekne dalgalarla boğuşuyor, rüzgârın gerginleştirdiği yelkenler ıslık çalıyordu. Çok büyük bir hızla gidiyorsun, kabaran dalgaların üstünde donup kalıyorsun, ama hep dalganın şiddetlenmesini ve hızın daha da artmasını istiyorsun. Aleksey artık Valodya Petuhov'la değil -Valodya elektrot kaynağında zorlanmıştı- kendi öğretmeniyle, Kostya'yla yarışlıyordu. Kostya "Sen şu veledde bak hele, benimle yarışlıyor!" diye konuşsa da Aleksey'in hiç de bir "velet" olmadığını görüyordu. O artık kendi ayakları üzerinde durabiliyordu.

Bu heyecanlı tempo Aleksey'i istediği çözüme götürdü. İlk kez bir gün içinde günlük üretim planının iki buçuk katını yaptığı gün, Zina'dan Kostya'nın onun arkasında kaldığını öğrendi. Kostya ondan geri kalmıştı... Geri kalmıştı! Yo, Aleksey beceriklidir, öyle kolay alt edilmez! Babasının gururunu anlıyordu. Jurbinler kimsenin önünde eğilmez, sıkıca durur ve büyük adımlarla yoluna devam eder.

Karanlık çöktüğünde, Aleksey heyecan içinde Aleksandr Aleksandroviç'in yanına gitti.

"Sanya Amca, araban çalışlıyor mu?"

"Daha yeni aldık, nasıl çalışlıyor mu!"

"Bana onu verebilir misin Sanya Amca! Çok önemli. Yarım saatliğine."

"Ben uyuyacağım Alyoşka. Gece gece kafandan neler geçiliyor?"

"Sen uyu. Ben kendim kullanırım."

"Nah veririm! Kendi kullanırmış!" Aleksandr Aleksandroviç'in her isteyen arabasıyla gezdirdiği ilk coşkusu geçmiş, artık hiç yoktan direksiyonun başına geçmek istemiyordu ama Aleksey çıldırmış

gibi idi. Başına bir şey gelmiş olmalıydı. Aleksandr Aleksandroviç ekledi: "Nereye gidiyoruz? Hadi gidelim."

Şehirden çıktıktan bir süre sonra yardımcı işletmenin bulunduğu kemerin altına saptılar. Katya'nın yaşadığı evi aydınlatan farları Aleksandr Aleksandroviç kapattı. Katya'nın penceresi karanlıktı. 'Acaba uyuyor mu? Daha erken. Yoruldu herhalde,' diye düşündü Aleksey ve koridora girerek dikkatlice kapıyı çaldı.

"Evet," diye seslendi Katya. "Mariya İvanovna sen misin? Şimdi açıyorum."

Kısa bir sabahlıkla Aleksey'in karşısına çıktı.

"Dinlenmek için uzanmıştım," dedi Katya hâlâ komşusunun geldiğini düşünerek. Fakat karşısında Aleksey'i görünce haykırdı: "Alyoşa? Bu da nedir böyle? Ne işin var senin burada?"

"Hazırlan Katyuşa," dedi Aleksey sert bir tonla. Odaya girmişti. "Seni buradan götürüyorum."

"Nereye götürüyorsun? Hiçbir yere gitmiyorum."

"Şehre geri dönüyoruz." Aleksey, onun yün döşegini, çarşafını, battaniyesini, yorganını, yastığını aldı ve arabaya taşıdı. Valizini de almak için geri döndü.

"Alyoşa, Alyoşa!" Katya onun peşinden gidiyordu. "Bu da nedir böyle? Ne yapıyorsun sen? Hiçbir şey anlamıyorum."

"Sonra anlarsın. Çocuğu al. Bunları ise," kapı kacakları göstererek, "burada bırak. Hurda bunlar!"

"Ben hiçbir yere gidemem Alyoşa, aklını mı kaçırdın sen! Yarın işe gideceğim."

"İş konusunu hallettim. Endişelenmene gerek yok."

Aleksey bu konuyu kimseyle konuşmuş değildi fakat öylesine bir güç, öylesine bir enerjiyle dolmuştu ki, önüne kim çıksa dağları devirir gibi hissediyordu. Yardımcı işletmenin müdürünü yatağından kaldırır, onunla anlaşır, sabah da fabrikanın insan kaynakları bölümüne gider, her şeyi yoluna koyarım diye düşünüyordu.

"Çocuğu al Katyuşa. Gidelim!"

Aleksey, Katya'nın sabahlığının üzerine paltosunu attı ve onu kapıdan çıkardı.

"Gidelim!"

Baskın öylesine ani olmuştu ki Katya, kucağında bebekle ancak arabada kendisine geldi.

“Beni nereye götürüyorsunuz?” diye haykırdı, araba şehre girerken.

“Sen kudurmuşsun Aleksey,” dedi Aleksandr Aleksandroviç.

“Endişelenme Katyuşa,” diyerek Katya’yı sakinleştirdi Aleksey. “Sadece endişelenme. Her şey güzel olacak.”

Apartman kapısının önüne geldiklerinde Aleksey yeniden Katya’nın yatağını ve valizini aldı ve kaldırımın üzerine koydu.

“Ben inmiyorum, inmiyorum,” dedi Katya ve indi.

“Sağ olasin Sanya Amca,” dedi Aleksey. “Kafanda en küçük bir şüphe olmasın. Beni tanırsın. Şimdi gidebilirsin. Gerisini biz hallederiz.”

Aleksandr Aleksandroviç şaşkınlıkla omuzlarını silkti. Müdahale etsin mi etmesin mi, Katya’yla Aleksey anlaşmış mı anlaşmamış mı bir türlü karar veremedi; şimdi karışırırsın, sonra aptal durumuna düşersin. Neme lazım.

“İşte Katyuşa evimize geldik,” dedi Aleksey ve Katya’nın valizini alıp apartmana girdi. Katya duraksıyordu. Bu arada Marinka’nın karnı acıkmış, ağlıyordu. İnsanlar pencerelere çıkmış birbirlerine soruyorlardı: “Kim taşınıyor, kim bu?”

Aleksey, evinin kapısının kilidini açtı, Katya’yı odaya götürdü, tüm odaların ışığını yaktı ve kalan eşyalar için aşağı indi. Geri döndüğünde şöyle dedi:

“Katyuşa bundan böyle sen burada yaşayacaksın.”

“Olmaz Alyoşa. Mümkün değil.”

Katya kendiyle mücadele ediyordu. Aleksey’in notunu ve mektubunu ceketinin cebinde saklıyor; günde birkaç kez mutluluktan ağlayarak onları okuyordu. Fakat böyle hemen pat diye her şeye karar verilebilir miydi! Belki de Alyoşa yanılıyordu, belki de bu fırtına geçtikten sonra pişman olacaktı; o zaman Katya yeniden mutsuz olacak, şimdikinden çok daha büyük acılar içinde kalacaktı.

“Yapamam Alyoşa, yapamam,” diye tekrarlardı, Marinka’yı sallarken. “Sen ne yaptığını bilmiyorsun.”

“Ben her şeyi biliyorum. Herhalde mama istiyor.” Başıyla Marinka’yı gösterdi. “Şimdilik çıkıyorum.” Mutfığa giderek, Marinka uykuya dalıp, Katya arkasından gelene kadar taburenin üzerinde oturup bekledi.

“Alyoşa, anla, yapamam,” dedi yeniden Katya, gözyaşlarını güçlkle tutarak.

“Yapamaz mısın yoksa istemiyor musun?” diye sordu Aleksey.

Katya cevap vermedi. O, özlem, korku ve aşkla gözlerini kocaman kocaman açmış, küçük, zavallı ve şaşkın bir şekilde Aleksey’in önünde duruyordu.

“Burası benim dairem diye düşünme,” diye konuşmaya başladı Aleksey, “Artık burası senin dairen. Duyuyor musun senin Katyuşa. Ben şimdi bizimkilerin yanına Yakornaya’ya gidiyorum. Sense burada yaşayacaksın. Hem senin hem de bebek için en iyisi. Burası kuru, ferah ve sıcak. İşitiyor musun?”

Aleksey ne kadar konuşursa Katya o kadar sararıyordu. Katya’nın gözlerinde artık ne özlem ne de korku vardı. Aleksey’e Katya şimdi bayılacakmış gibi geldi. Onu tutmak için yaklaştı ama Katya geri çekildi.

“İşitiyorum,” dedi Katya. “İşitiyorum Alyoşa. Demek fedakârlık ediyorsun? Benim için fedakârlık etmene gerek yok. Sen bana acıyorsun. Kimsenin acımasına ihtiyacım yok benim.”

Aleksey’in karşısında tamamen başka bir insana dönüşmüştü. Perişan ve zavallı Katya gitmiş, gururlu ve gücenmiş bir Katya gelmişti.

“Beni derhal geri götürüyorsun! Yoksa ben kendim yayan gideirim.”

“Peki, tamam gideceksin. Seni ben götüreceğim. Fakat söyle, neden mektubuma yanıt vermedin?”

“Mektubu bana acıdığından yazdığını bildiğim için. Yanılmadığım da ortaya çıktı.”

“Sırf bu yüzden mi?”

“Evet bu yüzden.”

“Eğer öyleyse Katyuşa, o zaman sana söylediklerim yalan mıydı? Ben seni buraya gidesin diye getirmedi. Senin de benimle birlikte

olmak istediğini düşündüğüm için getirdim. Ben seninle olmak istiyorum Katyuşa. Sensiz yapamıyorum...”

“İnanmaya korkuyorum Alyoşa...” diye fısıldadı Katya, tıpkı fabrikanın yakınındaki meydana olduğu gibi. “Korkuyorum...”

Aleksey Katya’ya doğru bir adım attı; Katya bu kez geri çekilmedi. Aleksey bir adım daha attı. Katya’nın gözlerindeki ifade üçüncü kez değişmişti. Şimdi burada endişeli bir bekleyiş ve alevlenmeye hazır bir mutluluk vardı. Aleksey bu mutluluğu görmedi çünkü Katya aniden tüm yüzünü sıkıca onun göğsüne bastırmış ve kollarıyla onu sarmıştı.

3

Anton, müzik sesiyle birlikte havada yavaşça süzülen çelik deviyecanla izliyordu. Kayar platform onu, atölyenin olanca genişliğiyle açılmış kapısından geçirmiş, vinçler sıkıca tutmuş ve kızağa taşımıştı. Bir-iki saat sonra platform, yüz ton ağırlığındaki bir sonraki çeliği kızağa taşıyacak, vinçler yeniden onu sıkıca kavrayacaktı... Tüm gemi böyle yüz yirmi-yüz otuz tonluk parçalar halinde atölyelerden kızaklara taşınacaktı. Kızak orada uzun zamandır hazır bekliyor, aynı zamanda kızaklarda, atölyelerin yeniden yapılanması ve üretim çalışmalarına devam ediliyordu. Gövde kaplama atölyesi siparişleri üretiyor, özel donanımlı bölgelerde bölmelerin kaynağı yapılıyordu. Mayın tarama gemileri suya indirildikten sonra dört kızağın tamamı da bölmelerin yerleştirilmesine hazır hale getirildi.

Anton büyük bir misafir grubuyla beraberdi. Bakan, bölmelerin ana montaj atölyesinin açılışında, makasla kırmızı kurdeleyi biraz önce kesmişti. Bakanın yanında, bir zamanlar Anton’la proje hakkında konuşan Parti MK’sından bir yoldaş duruyordu. Onun yanında bölge komite sekreteri, arkalarında, Anton’un öğretmeni ve akıl hocası Mihail Vasilyeviç’in de aralarında bulunduğu birkaç profesör ve akademisyen vardı. Onların hepsi, nedense aynı anda ve birlikte gözlüklerinin camını sildiler. Gemi inşa eden diğer fabrikaların delegasyonları da oradaydı. Lada’daki eski fabrika herkesin dikkatini çekmişti çünkü eski olan yeniyeye dönüştürülmüş, tamamen başka bir şey sahneye çıkmıştı.

Anton heyecanlıydı; kendisinin hiç de küçük olmayan bir pay sahibi olduğu bu yeni fabrika, kendi öz fabrikası, yeni bir hayata adım atıyordu.

Anton, enstitüde gemi inşa teknolojisi dersini dinlerken, kafasından sürekli kendi fabrikasını geçiriyor; aklına, babasının beyazlaşmış tüylü kaşları, rüzgâra lanet okuyan Aleksandr Aleksandroviç, bu soğukta, bu rüzgârda çalışan arkadaşları ve kendisi geliyordu. O, neden bir gemi kızakta bir yıl, hatta bir yıldan daha fazla bekliyor, neden fabrikada bölmeleri önceden planlamak varken –fakat hangi bölmeleri?– hemen hemen her sac kaplama, her köşebent, her profil, en küçük, en önemsiz parçalar bile –mesela çelik sac parçaları, postalar, kirişler– yalnızca kızaklarda yapılıyor diye düşünüyordu. Gelişmiş fabrikalar, yeni teknolojiyle donanmıştı; onların fabrikasında ise geminin her şeyi aylarca karada, kızaklarda bekletiliyor, gemi denize indirilmiyordu.

Mezuniyet projesinin zamanı geldiğinde Anton kendisine, uzun zaman önce seçtiği konuyu, Lada’daki fabrikanın yeniden düzenlenmesi konusunu aldı. Bu projeye, bilimsel araştırma enstitülerinde ortaya çıkan kanıtlanmış uygulamalar ve gemi inşasındaki yenilikleri dâhil etti. Anton kendi projesine öylesine bir arzuyla, ilhamla, inatla ve çalışkanlıkla girişmişti ki, çalışması “mükemmel” diye nitelendirilmiş ve daha sonra yapacağı bir teknik bilimler doktora tezi savunması için bu tezi temel alabileceği şeklinde bir not bile düşülmüştü. Anton’u bilimsel araştırma enstitüsüne aldılar ve Bakanlık, Lada’daki fabrikanın yeniden düzenlenmesi görevini enstitüye verdiği zaman Profesör Belov ona şöyle dedi: “Anton İlyiç, bana öyle geliyor ki diploma projeniz bizim işimize çok yarayacak. Onu yeryüzüne çıkarmanın zamanıdır!”

Orkestranın trompetleri bir zafer edasıyla çalmaya başladı. Anton, havada süzülen çeliği izlerken bu seslerin arasında heyecanla işitiyordu: “Buraya yapmak için geldiğin şeyi yaptın. Artık ayrılabilirsin.” Dün, bakan ona, Anton Jurbin’e, Baltık’ta eski bir fabrikayı daha gençleştirmek için onu beklediklerini söylemişti. Gemi inşasında dev, kesintisiz üretim tüm yurt sathına yayılıyordu.

Kesintisiz üretim gelmişti ve aynı gün fabrikadaki çoğu insan ya-şamlarında ciddi değişiklikler olduğunu anlamışlardı. Kötü çalışma-salar, hatta iyi çalışsalar bile “iyi” artık yeterli değildi; “mükemmel” olması gerekiyordu. İlya Matveyeviç, yeni geminin birinci bölmesi takozların üzerine oturtulduğunda ikinci bölmenin de saati saatine, dakikası dakikasına tam zamanında geleceğini, ek kaplama nasıl ola-cak diye Aleksandr Aleksandroviç’le yaptıkları tartışmalara benzer bir tartışmayı yapmanın artık tamamıyla olanaksız olduğunu düşü-nüyordu. Önceden gemi iki-üç ay kızakta boşu boşuna yatar, atölye-ler ise tam kapasiteyle çalışır; bir sonraki geminin mekanizmalarını, malzemelerini, cihazlarını hazırlarlardı. Şimdi ise kızakta takılıp kalmak, fabrikanın ana üretimini durdurmak demektir. Sanya, Sanya! Haklı değil miydin eski dost? O, yani İlya Matveyeviç bu çevreden kopmayacak mı? Pratikten yetişmiş becerikli bir ustanın alışkanlık-larından vazgeçebilecek, eskilerin yerine yeni el becerileri, genel ritmi bozmayacak yatkınlıklar kazanabilecek mi?

Gün hızlı geçti. Jurbinler, öğle yemeği yemek için evde toplanmış, Agafya Karpovna yine içinde fasulye taneleri olan bir çorba yapmıştı. Ama hiç kimse bu sefer fasulyeleri tabağından atmadı çünkü öylesine önemli olaylarla meşguldüler ki, onu fark etmediler bile!

“Antoşenka, sen şimdi gidiyor musun,” dedi Agafya Karpovna. Herkes konuştuktan sonra masada bir sessizlik olmuştu. “Uzun sü-reliğine mi?”

“Evet, uzun süreliğine anne.”

“Böyle bir iş kısa sürmez!” diye ekledi İlya Matveyeviç. “Jurbin-ler’e her yerde ihtiyaç var.”

“Evet, onlar her yerde baba,” dedi neşeyle Anton. “Yalnızca soyad-ları farklı. Biri Alekseyev, diğeri Vasilyev, üçüncüsü Stepanov.”

“Onlar da mı gidiyor?”

“Evet.”

“Senin aile gururun yok oğlum.”

“Var ama birazcık daha geniş. Tüm Jurbinler de biraz Stepanov, biraz Vasilyev’dir.”

“Sen bir diplomasın! Lafı nasıl da çevirdin. Neden prensler, kont-lar soyadlarıyla gurur duyarlar da biz duymayalım?”

“Ama onları sürdüler.”

“Sürmüşler! Onların sürülmelerinin nedeni, soyadlarından başka ruh diye bir şeylerinin de olmamasıydı!”

“Yani mesele soyadı değil demek istiyorsun.”

“İşte buyurun! Tam bir diplomat! Öz babasını hamam böceği gibi eziyor. O zaman sen de Vasilyev ya da Stepanov soyadını al.”

“Niye ki? Ben Jurbinim.”

“Soyadını seviyor musun?”

“Tabii ki.”

“Diplomatların şahı! Ben teslim oldum!”

İlya Matveyeviç ve Anton Jurbin böyle yarı şaka, yarı ciddi tartışırken, Zina’nın evine, fabrika yönetiminden bir kurye geldi. Zina’yı acil olarak müdürlüğe çağırıyorlardı.

‘Neden çağırıyorlar acaba?’ diye düşündü Zina aynanın önünde giyinirken. Acaba bakan bir şeyden memnun kalmamış mıydı? Ya da onun bürodan bir şeyler mi isteyeceklerdi?

Sokakta Aleksey’e rastladı.

“Nereye gidiyorsunuz Zinaida Pavlovna?” diye sordu Aleksey.

“Müdür çağırmış, ona gidiyorum. Herhalde fırça yiyeceğim.”

“Bugün bayram sayılır, fırça yemezsiniz. Sizi geçireyim. Kapının arkasında beklerim, bir şey olursa size arka çıkarım.”

Beraber yürümeye başladılar. Bu arada tüm fabrika, tüm şehir, tüm kasaba gibi onlar da bu yeni üretim üzerine konuşuyorlardı.

“Buna nasıl katlanacağım, bilmiyorum,” dedi Zina. “Tüm fabrika yeni sisteme göre çalışmaya başlıyor, yalnızca bizim zavallı büroda hiçbir şey değişmedi.”

“Bende ise değişiklik oldu. Yarı otomata geçtim. Bölmelerin kaynağını yapacağım.”

“Kızakta mı?”

“Elbette kızakta. Ya nerede olacak? Ben atölyede duramıyorum. Kızaklara alıştım.”

“Ne kadar şanslı adamsın!”

Müdürün odasında ne bakanın ne de MK temsilcisinin olması Zina’yı şaşırttı. Yalnız İvan Stepanoviç vardı.

“Buyurun oturun Zinaida Pavlovna,” diye konuşmaya başladı. “Fazla konuşmayacağım. Birkaç kelime.”

“Öyle birkaç kelime etmek için pek sık karşılaşmıyoruz İvan Stepanoviç,” diyerek Zina şaka yapmaya çalıştı ama aklında fırça yeme korkusu vardı.

“Siz bana kırgın mısınız?” diye gülümseyerek sordu İvan Stepanoviç ona bakarak.

“Kırgın mı?”

“Bürodan bıktınız mı?”

“Hem de nasıl.”

İvan Stepanoviç ayağa kalktı, kasanın kilidini açtı ve içinden siyah, ipek bir kurdele çıkardı.

“Buyurun Zinaida Pavlovna, fiyongunuzu lütfen takın,” dedi yüzüne yayılan geniş bir gülümsemeyle. Size çok önemli bir haber vereceğim, yalnız fiyongunuzu takmanız şartıyla.

“Fiyonk takmasam olmaz mı? Uzun zamandır takmıyorum.”

“İmkânı yok. İllaki takacaksınız.”

Zina omuz silkti, odadan çıktı ve birkaç dakika sonra geri döndü. Siyah kurdele kocaman bir kelebek olmuş, saç örgüsünün dibine konmuştu, aynen fabrikaya ilk geldiği günkü gibiydi.

“Hah, tamam şimdi sizinle konuşabilirim,” dedi İvan Stepanoviç. Önünde kurşun kalemle yazılmış sayfaları tutuyordu. “Sizin bu fiyongu çıkarıp şu koltuğa bıraktığınız günü çok iyi hatırlıyorum. Böylece size, deneyimsizliğinizi de buraya bırakmışsınız gibi gelmişti. Bize ise tam tersi. Bize göre siz enformasyon bürosunda çalışarak, fabrikayı, üretimi öğrenerek, fabrika hayatına katılarak, enstitüde öğrendiğiniz bilgileri bizim uygulayıcılara aktararak bu fiyonktan ayrıldınız. Zamanı geldi ve beri sizin kızaklara gitmenize engel olan iğrenç bir bürokrat-müdür olarak şimdi de diyorum ki, Yoldaş İvanova, Jurbın’ın yanında, bir numaralı kızak bölümüne usta olarak gitmeyi kabul eder misiniz?”

“İvan Stepanoviç!” Zina, göğsüne yumruklarını bastırarak koltuktan fırladı. “İvan Stepanoviç, benimle şaka etmiyorsunuz değil mi? Eğer bu bir şakaysa ölürüm!”

“Ölmenize gerek yok. Böyle şaka olmaz.”

“Teşekkür ederim İvan Stepanoviç. Size ne kadar müteşekkîr olduğumu bilemezsiniz.”

“Bana değil, Jurbîn’e teşekkür et.”

“İlya Matveyeviç’e mi?”

“Ya kime olacak? O bugün beni bakanın, MK’dan yoldaşın yanında yakaladı ve bir skandala imza attı: neden genç mühendisleri onun bölümüne vermiyormuşum. İşte, dedi, İvanova var. Titiz, bilgili, kızaklarda çalışmak için de can atıyor, müdür ise bırakmıyor.”

İvan Stepanoviç, İlya Matveyeviç’in sadece kendisinden önce davrandığını, kendisinin de bu konuyu öteden beridir düşündüğünü söylemedi: Zina kızaklarda çalışmak için öylesine can atıyordu ki, ona güvenerek üretime göndermenin zamanı gelmemiş miydi?

“Eee kabul ediyor musunuz? Korkmuyor musunuz?” diye yeniden sordu. “Şaşırdınız değil mi? Jurbîn yarın yanında olmanızı istiyor.”

Zina korkuyor muydu? Hayır! Onu korkutan hiçbir şey yoktu; İlya Matveyeviç’i hayal kırıklığına uğratmayacaktı. İlya Matveyeviç onu destekliyordu. Canım İlya Matveyeviç! O, hiçbir şey söylememiş, susmuştu ve aniden hiç beklenmedik şekilde... ne büyük bir mutluluktu!

“Yarın, yarın kızakta olacağım İvan Stepanoviç!” Zina aniden büroyu hatırladı. “Peki bizim büro ne olacak?” diye sordu. “Yevsey Konstantinoviç yalnız mı kalacak?”

“Bakacağız. Dün bu konuyla ilgili bir uzman geldi. Yevsey Konstantinoviç belki de icat bürosuna gidecek. Parti Organizatörü rica etti. Siz bu arada yeni yoldaşa fabrikayı tanıtmak için Skobelev’e yardımcı olun. Büronun yaptığı çalışmaları ona gösterin.”

“Çalışmadığım zamanlarda İvan Stepanoviç! Yalnızca çalışmadığım zamanlarda. Sabah erkenden ben kızağa gidiyorum!”

Zina sokağa çıktığında Aleksey’e sarılmamak için kendini zor tuttu.

“Ben demiştim,” dedi Aleksey, “Bugün herkes için bayram. Ama siz inanmamıştınız. Bu başınızdaki fiyonk da ne böyle? Fabrikaya girerken yoktu.”

“Benim fiyongum. İvan Stepanoviç onu geçen seneden beri kasada saklamış.”

Zina müdürle ilk karşılaşmalarını anlattı. Aleksey güldü.

“Aleksey İlyiç,” dedi Zina, “Yakornaya’ya beraber gidelim. İlya Matveyeviç’e teşekkür etmek istiyorum. Ve iş hakkında da konuşmamız lazım.”

Jurbinler, bahçede sarı ve kırmızı renkli yıldız çiçeklerinin çvre-
sindeki taburelerde, banklarda, sandalyelerde oturmuşlardı. Matvey
Dede taze havanın çarpmasıyla bir köşede pinekliyor; Agafya Karpovna en küçük Jurbin’i sallıyordu. Vera ve Anton, dedeyi hiç ummadı-
ğı bir şekilde çok mutlu ederek, onun onuruna bebeğe Matvey adını
vermişlerdi. Bir yıl önce bu zamanlar, Agafya Karpovna’nın kucağın-
da Saşka zırlıyordu. şimdi artık Saşka çiçek bahçesinde emekliyor,
kediye yakalayıp onunla oynamaya çalışıyor ama başaramayıp yere
düşüyordu. Kostya ve Anton taburenin üzerine tahtayı koymuş sat-
ranç oynuyorlardı. Dunyaşka, renkli ipliklerle bir mendil işliyor, İlya
Matveyeviç gazete okuyordu.

Zina, İlya Matveyeviç’e, herkesin şaşkın bakışları altında neredey-
se koşarak geldi ve sıkıca sarıldı. Gazete buruş buruş olmuştu.

“Bu da nedir böyle? Neler oluyor?” dedi İlya Matveyeviç ve göz-
lğn, neşeli kıvılcımlar çıkaran gözlerinden çıkarıp alnına koydu.
“Genç kızlar boynuma sarılıyorlar, görüyor musun anne! Sen bir de
bana ihtiyar deyip durursun. Bunu hak etmek için ne yaptım?”

“Kendiniz biliyorsunuz!” dedi Zina. “Yarın yanınıza geliyorum!
Orada ne yapacağımı anlatın lütfen.”

“Siz hele bir gelin de konuşuruz. Acele işe şeytan karışır.”

“Bir yıldır bekliyorum İlya Matveyeviç! Bir yıldan fazla!”

“Yurttaşlar, vatandaşlar, sizi yeni ustayla tanıştırayım!” dedi İlya
Matveyeviç.

Gürültüyle herkes Zina’yı kutlamaya başladı. Agafya Karpovna
şaşırdı: Kck kız nasıl usta olurmuş! İyi, duygulu, dürüst ama he-
nz kck bir kız. şüpheyle bir İlya Matveyeviç’e bir Zina’ya baktı:
Herhalde şaka yapıyorlar? Gerçi hiç şaka yapmışa da benzemiyorlar-
dı. Ana hatlar, tahta kalaslar, kazıklar ve posta aralığı üzerine sohbet
ediyorlardı. Agafya Karpovna bunların İlya’nın baş sözcükleri oldu-
ğunu ve bunlarla şaka yapmayacağını bilirdi.

“Zinuşka!” diye bağırdı Tonya, çardağın oradan ortaya çıkmıştı.

“Buraya gel. İhtiyarlarla ne işin var?”

“Zinuşka” değil, “yoldaş usta”, diye düzeltti Dunyaşka Tonya’ya.
“Saygı ve hürmetle konuş.”

Tonya’ya neden “Zinuşka” değil de “yoldaş usta” demesi gerektiğini açıklarken Viktor çıkageldi. Zina, muhtemelen gerekli kelimeyi bulamadığı için utancından kıpkırmızı oldu:

“İşte geldim Viktor İlyiç.”

Viktor hiç konuşmadan, çok dikkatli bir şekilde elini sıktı. Sanki onu incitmekten korkuyordu.

“Usta mı?” dedi Matvey Dede aniden gözlerini açarak. Her şeyi duymuştu. “E ne olmuş? Usta olacak tabii. Ben kadınların gücüne inanırım. İnatçıdırlar. Tuttuklarını koparırlar. Aferin İvan Stepanoviç’e doğru karar vermiş. Takdir ettim. Dayan, Pavlovna, pes etme. Elbette böyle bir işe razı olmaman daha iyi olurdu, zor iş ama yine de pes etme, teslim olma.”

“Pırlanta gibi sözlerin var dede,” dedi Vera. “Kadınların gücüne inanmamak olmaz. İzin verin size bir parça okuyayım.”

Vera, Nekrasov’un “Rus Kadınları” adlı şiirinden, alçak sesle bir bölüm okudu. Şiirde Rus kadınlarının, bitmez tükenmez manevi gücü, yüksek cesareti, bağlılığı, anneliği ve bitmeyen sabırları tasvir ediliyordu.

“Bu pasif bir yiğitlik,” dedi Tonya, Vera bitirdiği zaman.

Satrançtan başını kaldıran Anton gülmeye başladı.

“Benim kız kardeşim her şeyi ne kadar da ince eleyp sık dokur!”

Çardağa geri dönen Viktor, mandolin çalmaya başlayınca herkes sustu. Mandolinin sesi çiçek bahçesindeki akşam böceklerinin vızıltılarına karıştı; biri satranç tahtasının üzerine konarken diğeri Dunyaşka’nın saçlarının arasına girdi. Vera onu saçından kurtardı ve avcuna aldı. Böcek mavi kanatlarını doğrultarak bombardıman uçağı gibi ağır ağır yükseklere uçtu.

Elbette kimi yerlerde yaşayan insanların bu barışçı Jurbin ailesinden, Matvey Dede’den, Anton’dan, Dunyaşka’dan, küçük Matvey’den ve diğerlerinden dehşetli nefret ederek, boğucu gaz ve mikroplarla

dolu bombaları, korkunç atom ve hidrojen bombalarını, bombardıman uçaklarıyla onların üzerine atmaya hazır olduklarını kimse düşünmek istemedi. Bombalar, Agafya Karpovna'nın kucağında huzur içinde uyuyan bebeği, Anton'u, Dunyaşka'yı, Matvey Dede'yi hayattan koparabilirdi; fakat hangi bombardıman uçakları, hangi bombalar, Jurbınler'in bu bombardıman uçaklarının sahipleri için her gün kazarak derinleştirdiği mezarı yıkabilirdi!

Bu düşünceler, böcekleri gördüğünde İlya Matveyeviç'in aklına gelmişti.

"Müthiş konuşmuştu o kadın," dedi İlya Matveyeviç. 8 Mart akşamı tekne atölyesinden: "Erkek yoldaşlar, benim mesleğimi hatırlayacaktır. Ben yaraları sarıyordum," diyen kadının soyadını hatırlamaya çalıştı. "İşte böyle, yanınızda duran, yaralarınızı saran, ne kadınlarımız var bizim... Çalışacağız Zinaida Pavlovna, çalışacağız. Siz yara sarabiliyor musunuz?"

"Sarabilirim İlya Matveyeviç. Sıhhiyeciler topluluğunda öğrenmiştim."

Zina, İlya Matveyeviç'e bir kez daha yarın kızağa geleceğini söyleyerek vedalaştı. Tam gitmeye hazırlanıyordu ki çardaktan Viktor çıktı:

"Benim de sigara almam gerekiyordu. Yolda size eşlik edeyim."

"Sen de git," dedi Agafya Karpovna Tonya'ya. Viktor'la Zina arasında bir şeyler olduğunu kimse söylemediği halde o kadını içgüdüleriyle telaşlanmıştı. "Haydi, haydi!" diye tekrarladı.

"Hiçbir yere gitmiyorum," dedi Tonya. "Bugün ayaklarım koptu."

"O zaman hadi Aleksey, sen git!" diye ısrar etti Agafya Karpovna.

"Ben giderim ama başka tarafa."

Viktor ve Zina kapıdan birlikte çıktılar. Sokakta yavaş yavaş yürüyorlardı, alacakaranlıkta uzun süre görüntüleri kaybolmadı.

"İki usta," dedi arkalarından Dunyaşka. "Ne kadar da hızlı... Viktor'un yürüyüşüne Zina nasıl ayak uyduruyor."

"İlya sen kafayı yemişsin," diye homurdandı Agafya Karpovna. "Şahinin yerine serçe koymuşsun. Aleksandr Aleksandroviç'ten sonra bu kız mı usta olacakmış! Önce sakalları ağarsın..."

“İşte böyle, kırkından sonra azanı teneşir paklar derler!” dedi neşeyle İlya Matveyeviç. “Sakala gelirsek,” dedi çenesini sıvazlar-ken, sabahleyin özenle tıraşını olmuştu. “Benim yok, sen dedeyle karıştırdın galiba.”

4

Agafya Karpovna sebze bahçesinde salatalık topluyordu. Erken don yaprakları vurmuş, onları yangında yanmış gibi buruşturup karartmıştı. Yaprakların arasında kâh kocaman, sarı, olgunlaşmış, kâh kanca gibi bükülmüş, küçük, dikenli, salatalıklar yatıyordu. Agafya Karpovna onları hasır çuvala doldururken yaşamı düşündü. Ne kadar çok olay yaşanmıştı ailede. İşte Anton da gitmişti. O varken iyiydi, eğlenceliydi, zaman çabucak geçmiş, fark etmemişlerdi. Daha geleli ne kadar olmuştu ama gitmişti işte. Kim bilir bu sefer onu ne kadar bekleyecekti. Arkasından da küçük Matvey’le birlikte Vera gitmişti. Tonya üniversiteye kabul edilmiş, İgor Çervenko’yla birlikte ayrılmıştı. İşte sonunda İgor da okumaya karar vermişti. Başlarda niye okumuyor diye herkes ona söverken, o, üretimde matematik bilmeden tek bir adım atamayacağını kendi anlamış; onu özellikle Aleksey utandırmıştı. Aleksey de onu hayretler içinde bırakmış, tutup şu Katerina’yla evlenmişti! Matvey Dede onu övmüştü: “Aferin oğlum! Tam bir erkek gibi davrandın. Zor olan kalbe her zaman iyi gelirken, kolay elde edildenden vazgeçmek de her zaman kolay olur. İsabetli karar verdin,” demişti. Ve doğrusu şikâyet etmek yersizdi; mükemmel bir uyum içinde yaşıyorlardı. Bu arada Aleksey de dışarıdan enstitüye kabul edilmiş; profesörlerin karşısında sınavları vermiş ve notları Anton’un okuduğu Leningrad’a gönderilmişti. Aleksey, herkesin beş yılda bitirdiğini ben üç yılda bitireceğim diye anlatıyordu. Katya da Aleksey’le beraber dışarıdan, onun gibi gemi inşası değil her zaman hayal ettiği gibi tarih okumaya başlamıştı. Ayrıca yeniden fabrikaya dönmüştü.

Herkesin hayatı açık ve netti ama bir tek Vitya’yı anlamıyordu. Almadığı ödül kalmamış ama aile hayatında çuvalamıştı. Peki tamam, velev ki şu mühendis kız Zina... Her ikisi kalben ve ruhen çok iyi anlaşıyorlar ama daha önceden karşılaşsaydılar ya... Peki şimdi

nasil olacak? Lidya'yı ne yapacağız? Gerçi her ne kadar şehirden ayrılmış da olsa yine de onun karısıydı.

Bahçeyle uğraşmak Agafya Karpovna'yı rahatlatıyordu. Her konuyu enine boyuna tartıyor, kararını veriyordu ama bahçede neye karar verse yaşamda tersi oluyordu.

Agafya Karpovna artık ikinci çuvalı dolduruyordu ki aniden arkadan biri boynuna sarıldı ve yanağından öptü. Arkasını döndüğünde, düğmeleri açık, sarı deri paltosunun içinde güneşten yanmış bir kadın gördü.

"Lidya!" diye haykırdı Agafya Karpovna ve çuvalı yere düşürdü.

Lida yeniden sarılmak için hamle yapınca salatalıklar ayaklarının altında çatırdadı.

"Lidya!" diye tekrarladı Agafya Karpovna. "Nereden çıktın sen? Ne yapıyorsun?"

"Çok uzaklardan geldim anne," dedi eliyle doğuyu göstererek. "Beni gördüğüne memnun olmadın galiba."

"Nasıl memnun olmadım! Hadi eve girelim. Boş boş konuşuyorsun. Sonuçta sen bizim öz evladımızsın. Bekle de Vitya işten dönsün... Herkes dönünce ne kadar mutlu olacak!"

Lida elini yüzünü yıkadı, yolculuk sırasında buruşan tayyörünü bir kenara attı, valizinden beyaz dantelli mavi elbisesini çıkardı ve onu giydi. Lida bunlar olmadan da zaten her zaman güzeldi fakat şimdiki güzelliği büyüleyiciydi. Kar beyazı dişler, zarif bir boyun, ince, düzgün ayaklar... Yalnızca öylesine yanmıştı ki kadından çok erkeğe dönmüştü.

"Hadi anlat bakalım, anlat!" dedi Agafya Karpovna masayı hazırlarken. "Yoldan geldin, bir şeyler atıştır, bir çay iç. Ortadan kaybolalı neredeyse bir yıl olacak. Lidya ne yaptın sen. Biz çok üzüldük, çok..."

"Bence anne ben kötü bir şey yapmadım. Kendim için, Viktor için, herkes için en iyi olanı yaptım. Bunları Viktor'la konuşacağız."

Lidya, kendi değerini bilen bir insanın güveni ve sakinliğiyle dedenin koltuğuna yaslanıp bacak bacak üstüne atmış, uzun bir ayrılıktan sonra doğduğu, büyüdüğü yere geri dönmüş, artık kalbi akrabalayla, geçmişte ölenlerle, gidenlerle birlikte atan bir insan gibi yüzün-

de bir gülümsemeyle Agafya Karpovna'ya bakıyordu. Bu bakışta hem hayranlık hem hüznün, hem pişmanlık hem de üstünlük vardı.

"Size ne anlatayım anne?" dedi. "Ben jeolog yardımcısıyım. İnandırılmaz ilginç bir işim var. Kışın kurslara gittim, yazın tamamında ise seyahat ediyorum. Siz her zaman beni bahçedeki çardağa oturup hayallere dalan bir insan olarak gördünüz. Bu hayallere dalan kişi bazı gün altmış kilometre yol yürüyor, boğazına kadar suyun içinde nehirleri geçiyordu, üstelik de sırtında yirmi kiloluk sırt çantasıyla."

"Aman Tanrım!"

"Ata biniyor, kayalara tırmanıyor, bataklıklara girip çıkıyor, çıplak toprağın üzerinde uyuyorum; sivrisineklerden ve böceklerden her tarafım şişiyor."

"Hiç hastalanmıyor musun?"

"Bir kez olsun hapşırmadım bile!"

"Sen bir kahramansın Lidya!"

"Ne kahramanı? Tüm jeologlar böyle çalışıyor. Bazı seyahatler bunlardan da zor geçiyor."

Agafya Karpovna da evdeki meseleleri, Aleksey'i, Tonya'yı, Vera'yla Anton'u, yani sebze bahçesinde ne düşünüyorsa hepsini anlattı. Sadece Viktor'la ilgili ağzından tek kelime kaçırmadı. Lida da onu sormadı. Agafya Karpovna, Lida'nın ileride ne yapmayı planladığını, nasıl yaşamayı düşündüğünü bilmeyi çok istiyordu fakat kendine güvenli ve bağımsız davranan Lida'ya bunu sormaya korktu; Lida ve Viktor'un kaçınılmaz buluşmasından endişe ediyordu. Bu buluşmada ne olacaktı? Anlaşabilecekler miydi? Eğer anlaşılırlarsa bu uzun sürer miydi?

Matvey Dede geldi. Odunluktaki bir fıçıyı onarmıştı. Lida'yı görünce kaşlarını oynattı ve her zamanki sesiyle Lida sanki bir yıl sonra çok uzaklardan gelmemiş de bir iki saatliğine gittiği şehirden, mağazadan dönmüş gibi:

"Döndün mü?" diye sordu.

"Merhaba Dede!" dedi Lida hızla koltuktan kalkarak. O anda Agafya Karpovna Lida'da tuhaf, ani bir değişim gördü. Lida dedenin önünde sanki ezilip büzülmüş, yüzü solmuş, sanki daha yeni giydiği örgü elbisesinin içinde güneşten yanmış derisinin rengi bile açılmış-

tı; gözlerinde ne gurur ne de alay vardı; sanki endişeli, gizli bir bekle-yiş içindeydi.

“Merhaba merhaba,” dedi Matvey Dede. Ona sarılmak için en küçük bir harekette bulunmamıştı. Aletlerini sandığa koyup, sakalını sıvazladı. “Eee, hayat nasıl gitti bakalım? Altın mı aramaya gitmiştin ateş kuşu mu?”

“Demir, dede.”

“Buldun mu?”

“Hem de bir yığın. Zengin bir damara denk geldik. Üç yüz yıl yeter.” Lida Matvey Dede’nin önünde elini nereye koyacağını bilemeyen bir ilkokul öğrencisi gibi ayakta duruyor, örme kuşağının ucuyla oynuyordu.

“Sen şimdi kimsin?” diye sordu dede.

“Araştırma yapan jeologlara yardım ediyorum dede.”

“İyiymiş. Ben senin hakkında daha kötü düşünmüştüm. Güzel. Faydalı bir iş. Neden evden iyilik içinde ayrılmadın? Eski zamanlarda değiliz. Eğer canın bir yere gitmek istiyorsa seni kimse tutamazdı. İnsan gibi oturup her şeyi konuşulabilirdin. Eskiden çocuklar evden, hırsızlar polisten kaçırdı.”

“Kabahatliyim dede, çok kabahatliyim. Bunu kendim anladım. Sizden af dilemeye geldim.”

“Ne affı! Demir bulmuşsun ya, işte sana af! O da eğer ulusal ölçek-teyse. Bizim ailede ise nasıl işine gelirse. Sen bizim suratımıza tükür-dün. Hevesini yerine getirirken bunu hiç düşündün mü? Hayır mı? İnsan açık yürekli olmalı. Gelip konuşmalı: Değerli yoldaşlar, sizin yaşamınız bana göre değil. Siz karıncalar gibi didinip durun, ben ge-nişlik istiyorum, özgürlüğümü istiyorum, demeli.”

“Benim böyle konuşmaya hakkım yoktu dede.”

“O zaman başka türlü ifade et, hata yaptım, kocam bana göre de-ğilmiş, de. Bunlar olur. Peki, ne olmaz. Kafanda gizli niyetler besle-mek. Her şeyi anlat. İnsanlar en kötüsü bile olsa gerçeği duymak ister; buna tahammül edebilir ama kandırılmaya tahammül etmezler.”

Agafya Karpovna korkuyla Viktor’un gelmesini beklerken onu ilk o gördü; Viktor, Kostya ve Dunyaşka’yla gelmiş, sebze bahçesinde bir şeyler tartışıyorlardı.

Lida'nın, Matvey Dede'nin bu açık sözlülüğünden ödü kopuyordu, onun yanında Viktor'la karşılaşmak da onu endişelendiriyordu: Tanrı bilir ona ne iftiralar atacaktı. Lida sundurmaya çıktı ve usulca seslendi:

“Viktor!”

Agafya Karpovna Viktor'un başını çevirdiğini pencereden gördü. Sebze bahçesinde kendisinin çığlık attığı gibi Viktor'un da çığlık atmasını bekliyordu. Fakat Viktor şaşkınlıkla sundurmaya baktı ve Lida'ya doğru yürüdü; Matvey Dede gibi “Döndün mü?” diye değil, “Geldin mi?” diye sordu.

İşte karşılaşmışlardı; bir karı koca gibi değil de birbirlerini tanıyan sıradan iki insan gibi tokalaştılar. Agafya Karpovna içini çekerek pencereden uzaklaştı. Öğle yemeği için masayı hazırlaması gerekiyordu; İlya birazdan gelirdi.

XVI. BÖLÜM

1

GEMİNİN kızaktaki montajı tam gaz sürüyordu; bu Zina'nın ilk gemisi olacaktı. Uzun zamandır beklediği iş, Zina'ya enerjiyi, her konuda çabukluğu, hızlı olmayı gerektiren karakterini yeniden kazandırmıştı. İlya Matveyeviç, Zina'dan kendi bölümünde usta olmasını istemekle asla hata etmediğinden her geçen gün daha fazla emin oluyordu.

İlya Matveyeviç Zina'yı kendi bölümüne defalarca düşündükten sonra almaya karar vermişti. Zina'yla çalışmaları sırasında öğretmenin teoride ne kadar hâkim olduğunu, fabrikadaki çalışmalar sırasında yapılan uygulamaları nasıl hemen kaptığını, İlya Matveyeviç gibi kendini nasıl adadığını, işine ne kadar sadık olduğunu, gemileri ne kadar sevdiğini görmüştü. Kendi deneyimi ve sağduyusuna onun teorik bilgisi ve gayreti eklenirse hiç de fena bir sonuç çıkmazdı. Ama en önemlisi, Zina'ya bunun çok faydası dokunacaktı. İlya Matveyeviç'in yönetimi altında, yıllar içinde gerçek bir ustaya dönüşebilirdi.

Zina'nın kızaktaki çalışmasının ilk günlerinde İlya Matveyeviç ona küçük bir kız gibi, bir üniversite öğrencisi gibi her şeyi anlatıyor, açıklıyor, attığı her adımı izliyordu. Aleksandr Aleksandroviç'in yerini Zina'nın almasına birazcık bozulmuştu. Böylesine bir ustanın yerine küçücük bir kızın gelmesi tahayyül edilebilir miydi? Aleksandr Aleksandroviç gibi bir usta olabilmek için insan onlarca yılını harcıyordu.

Fakat haftalar geçti ve İlya Matveyeviç'in Zina hakkındaki düşüncesi değişmeye başladı.. Aleksandr Aleksandroviç bile belki de Zina kadar öngörülü, tedbirli değildi. Zina, gemiyi hem bir bütün olarak

hem de her köşesini ayrı ayrı görebiliyor; bölmelerin bağlantısını zamanında hazırlayabiliyordu. Bu zamanında hazırlama kesintisiz montaj için çok çok önemliydi. Bu yeni çalışma metodu kızaklarda akıcı, güçlü ve net bir kalp atışı istiyordu. 'Hayır, ne dersiniz deyin, eğitilmiş olmak hiçbir şeye benzemiyor,' diye düşünüyordu İlya Matveyeviç. 'Küçük kızı gemi inşasını öğretmişler, olacak iş değil!' Her geçen gün Zina'ya daha az göz kulak oluyor, ona daha fazla serbestlik tanıyor, ona daha çok güveniyordu. 'Belki kız böceği ama beceriyor. Bir-iki gemi inşa etsin, bu işin kitabını yazar.'

Zina da İlya Matveyeviç'le çalışmaktan hoşlanıyor, ona "babalık" "babacık" diyordu. Babacık söyledi, babacık rica etti, babacık emretti. Ama elbette babacığın emrettiği, söylediği her şeyde Zina aynı fikirde değildi ama onunla hiç tartışmaya girmiyordu; onunla tartışmaya utanıyor, işi kendi bildiği gibi yapıyordu; iş bittiği zaman İlya Matveyeviç'e söyleyecek hiçbir şey kalmıyordu. Yalnız bir kez İlya Matveyeviç Zina'ya kızmıştı. Zina Aleksey'e işi hızlandırmak için kaynak yapma izni vermiş ama kaynak sağlam olmamıştı.

"Kim izin verdi?" diye sormuştu İlya Matveyeviç.

"Ben izin verdim," demişti Zina.

"Bana sormanız gerektiğini bilmiyor musunuz Zinaida Pavlovna," demişti İlya Matveyeviç. "Tüm bu gemiden ben sorumluyum ben. Bunun hesabını benden soracaklar, sizden değil."

"Neden sadece sizden soruyorlar?" diye parladı Zina. "Ben de gemiden sorumluyum."

İlya Matveyeviç Zina'yı böyle kararlı ve kendinden emin görünce kendini tuttu ve onu vazgeçirmeye çalışmadı. Bırakalım daha fazla sorumluluk alsındı: Ne kadar sorumlu olursa o kadar faydalı olurdu. Bir insana, yaptığı işten kendisinin değil bir başkasının sorumlu olduğunu söyle, bu insan o diğer kişiye de güvenerek çalışacaktır.

Gerçi, yine de Zina'nın haklı olduğu ortaya çıkmıştı. İş yetiştirmek için bu kaynağın yapılması lazımdı ama bunun için başka tip bir kaynak cihazı kullanılması gerekiyordu.

Zina her geçen gün kızaklarda kendinden daha emin olarak gemi inşacılarının içine sıkı bir şekilde girdi. Bundan bir yıl, hatta altı ay

öncesinde Zina'nın insan mutluluğu hakkında belli bir düşüncesi vardı. Bu altı ay içinde Zina'nın mutluluk düşüncesi biraz değişmişti. Bu zaman zarfında Zina, Viktor'a giderek daha da âşık olmuştu. Viktor'a doğru çekiliyor, yeniden sık sık Yakornaya'ya, gidiyor, bazen de Viktor'un henüz bitirmediği, otomatik model adını verdiği yeni tezgâhının üzerinde çalıştığı atölyesine uğruyordu. Zina, birlikte olabilecekleri bir zamanın gelmesini umut etmeye korkuyordu. Başlangıçta aklında hep Lida vardı. Lida, ortalıkta yokken bile Viktor'la onun arasında duruyor, aşılmaz bir engel oluşturunuyordu. Zina bu dönemde Viktor'a, kendi hislerini ima edecek tek bir kelime söylememişti. Fakat git gide Lida'yı, onun varlığını unutmuşken Lida aniden çıkagelmışti. Lida artık vardı.

Zina'ya Lida'nın geldiğini söyleyen Aleksey'di.

"Bizim ailede büyük bir olay oldu Zinaida Pavlovna," dedi ertesi gün Zina'ya. "Viktor'un eşi geldi."

Aleksey, öğrensin ki umut etmesin diye bilinçli olarak Zina'ya hemen söylemişti ama şakacı bir tonla, Zina için durumun dehşetini biraz yumuşatarak, kelimelerin içerdiği anlamı gizlemeye çalışarak bunu ifade etti. Aleksey, Zina'ya acıyor, onu çok iyi anlıyordu.

"Kim? Lida mı?" diye sordu Zina. Bu haberle çok da etkilenmemiş gibi yapıyordu. "Bunca zaman neredeymiş ki?"

Zina Aleksey'in cevabını dinlemedi; kızakların en sonuna, hiç kimsenin bulunmadığı geminin kış tarafına gitti ve bir çam tahtasının üstüne çöktü. Gerçekten her şey bitmiş miydi? Aklındaki düşüncelerle başını salladı; çok acı çeken bir insan gibi her tarafı zangır zangır titriyordu. Önünde yeşile dönmüş su hızla akıyor, sonbahar güneşinin altında parıltıyor, suyun bulunduğu yerden soğuk bir rüzgâr esiyordu. Zina donuyor fakat tahtanın üstünden kalkmıyordu. Hiçbir yere gitmek istemiyordu. Belki de şu an onu İlya Matveyeviç ya da ustabaşları arıyordu. Onların ustaya ihtiyaçları olabilirdi. Var-sın arasınlar. Ne usta ama! O acı çeken, bugüne kadar hiç çekmediği kadar büyük acı çeken bir kadındı.

"Yoldaş İvanova!"

Avuçlarını sıkı sıkı yanaklarına bastırmış olan Zina yüzünü kaldırdı. Yanında, montaj ekibinden bir ustabaşı duruyordu.

“Dişiniz mi ağrıyor?” dedi sevecenlikle.

“Ne? Diş mi? Ha evet dişim ağrıyor,” dedi Zina. “Siz bana mı gelmiştiniz?”

“Evet size. Kırk altıncı bölmeyi geminin üstyapısını getirdiler. Yerleştirmemiz lazım.”

“Elbette, hadi gidelim!”

Zina, hızlı ve enerjik adımlarla iskeleye tırmandı.

“Ustabaşı yoldaş! Ne zaman getirdiler?” diye sordu.

“Yarım saat kadar oldu.”

“Neden beni hemen çağırmadınız?”

“Aradık ama bulamadık.”

“İyi arayamamışsınız! Rezalet!”

Zina güverteye öylesine bir kızgınlıkla neredeyse koşar adım tırmandı ki Valodka Petuhov ona yol vermek zorunda kaldı. Zina, her zaman olduğu gibi herkese çok kesin, net ve doğru emirler yağdırdı. Buradaki Zina adında bir genç kız değildi artık: Mühendis, kızak bölümü ustası, bir zamanlar duygularına hâkim olmayı öğreneceğine söz verdiği ve “Bizim işimizde kendine hâkim olmak gerekir,” diyen İlya Matveyeviç’in yardımcısı Zina Pavlovna İvanova’ydı.

2

Matvey Dede zaman zaman okuduğu kitaptan başını kaldırıyor ve pencerenin arkasında uğuldayan ve uluyan rüzgâra kulak kabartıyordu. Rüzgâr pencerenin arasından sızıyor, perdeleri oynatıyor, tavan-
dan bir yerlerden ince bir gıcırtı sesi geliyor, çatılardan tak tak diye sesler duyuluyordu. Dede dinliyor, dinliyor ve tekrar okuyordu.

Matvey Dede’nin okuduğu kitap öyle çok da kalın değildi ama uzun gecelerini meşgul etmişti. Kitabın sayfalarını çeviriyor ve düşünüyordu... Onun bütün hayatı bu sayfalarda geçmişti: Bir asırdan yirmi yıl eksik. Hiç de az kitap okumamıştı, hem de her dönemden: İnsanların hayvanlar gibi alınıp satıldığı çağlardan Roma’da, arena-
da aç aslanların önüne atıldığı, bilimle uğraşanların ateşlere atıldığı çağlara kadar hiçbirisi, Matvey Dede’nin payına düşen bu çağ gibi değildi; böylesi daha önce görülmemişti. Dünya var olduğundan beri

sıradan insan vatan nedir bilmiyordu. Nasıl bilsindi ki eğer burnuna halka takıp boyunduruk altında tutuyor, kazığın üstüne oturtuyor, oturtmadıklarını da hayatının son gününe kadar bir köpek gibi yaşıyorlarsa. Ne yapacaksın, ne kuvvetliyle savaşıabilir ne de zenginleri yargılayabilirsin. İşte bak kitapta ne yazıyor: Binlerce yıl insan, insan gibi yaşamadı, yalnızca dedenin yüzyılında bu düzen parçalandı, darmadağın oldu. Böyle bir zamanda doğduğu için şanslıydı; mutlu olmalıydı. Ömrünü tüketecek, bundan pişman olmayacak, kitaplara konu olacaksın. Zaman gelecek insanlar senin hayatını okuyacak, sana imrenecekler.

Matvey Dede kitabı okurken mırıldanıyor, kâh gözlüğünü çıkararak, kâh yeniden takarak kendi kendine yüksek sesle konuşuyordu.

Odaya Jukov girdi.

“Müdür yok mu?” diye sordu. “Gideli çok mu oldu? Hava kötü, Yoldaş Jurbin.” Jukov Matvey Dede’nin karşısına oturdu. “Tehlikeli olmasın?”

“Rüzgâr mı? Başımıza bir bela açabilir. Bizde de Leningrad’daki gibi... Su bir körfezden bir ırmaktan sıkıştırdınca, Lada da tabii normal olarak kabarıyor, yükseliyor. 1908 yılında fabrikada kazan dairesi patlamıştı. Zamanında söndüremediler, su onu aldı götürdü. Me-seleyi sonradan anladılar; toprak doldurup kıyıyı yükselttiler. Kazan dairesini de başka yere taşıdılar. Şimdi su iskeleye vuruyor, sonra da çekiliyor.”

“Gemileri devirememiş miydi?”

“Yok devirememişti.”

“Siz ne okuyorsunuz?” Jukov, Matvey Dede’nin elindeki kitabı alıp başlığını okudu: “*Parti Tarihini İnceleyenlere Katkı mı? Anlayabiliyor musunuz?*”

“Mühendisin biri de bana bunu sormuştu,” dedi Matvey Dede. “İlk önce, Parti tarihini mi öğreniyorsunuz?” diyorlar. Ben de öğrenmeye kundakta başladım, her şeyi öğrendim, diyorum. Yoldaş Jukov ben bilmeyeyim de kim bilsin? Kitapta nereyi okusam kendimi görüyorum. Şu kitabı versene. Bak ne yazıyor: Toprak köleliğini kaldırdılar, toprak sahipleri köleleri dayaktan geçirip azat etmeye başladı. Köylüler yoksul, bitkin bir şekilde şehirlere iş aramaya gittiler. Fab-

rikalara ucuz iş gücü oldular. Nasıl olmasınlar, gidecek hiçbir yerleri yok. Bana Alman Bismarck ne kadar ödedi biliyor musun? Yılda yirmi beş ruble! O da ilk yılda değil ha, ikinci yıldan itibaren. İlk yıl bir gün çorba veriyorlarsa diğer gün babayı veriyorlardı! Domuzuna benden fazla masraf ediyordu. Her şey burada yazıyor: İşçileri kandırıyorlar, ceza kesiyorlar, pis dükkânlarından alış veriş yapsınlar diye borç kupon veriyorlar, önlerine bir ruble yirmi kopek atıyorlardı. Bu sonraydı, Bismarck zamanı değil, ben Petersburg'a geldiğimde. Bize kim göz kulak oluyordu biliyor musun? Yalnızca kendimiz. Derimizi yüzüyorlardı. Biz Parti için sürülmüş tarla, yani işçi sınıfıydık.

“Doğru söylüyorsunuz Jurbin Yoldaş.”

Matvey Dede hiç acele etmeden kitabın sayfalarını çevirdi.

“Ya da işte Stolipin dönemi,”* diye devam etti. “O dönemde kalbimden hastalanmıştım. Biraz kendimi iyi hissedince yataktan kalktım ama ayaklarımda derman yok. Nereye gideyim? Çoluk var çocuk var... Benim çocukları biliyorsun, İlya'yla Vasili. Yemek isterler. Nereye gitsem elim boş dönüyorum. Beni “kara listeye” almışlar. Katliamlar yapıyor. Korkunç günlerdi! Ücretleri hiç sorma. Ha bire kesinti yapıyorlardı. Fazla mesaiye kalıyorsun ama her adımında ceza kesiyor. Lenin'i nasıl hatırlamazsın! Artık üç kuruş fazla alalım zamanı çoktan geçmişti. Siyasal makineyi parçalamak gerekiyordu. Önce küçük imtiyazlar veriyorlar sonra misliyle verdiklerini geri alıyorlardı.”

“Yüzde yüz haklısınız!” Jukov, Matvey Dede'nin sözünü kesmeye çalışıyordu. İlk kez Parti tarihinin böyle özgün bir anlatımını dinliyordu.

Matvey Dede kendini kaptırmış, kitabın sayfalarını çeviriyor da çeviriyordu.

“Ben elbette şimdi bunları her şey olup bittiği için rahat rahat anlatıyorum. O zamanlar cahildim daha, sadece kendimi düşünüyordum. Tam devrimin içinde, Avrora'da askerken uyandım. İlyiç'i dinlediğimiz zaman her şey kafamızda aydınlandı. Bize burjuvaları ve geçici hükümet taraftarlarını kesin emri verildiği gün biz bayram

* Pyotr Arkadyeviç Stolipin (1862-1911): Çarlık döneminde önce içişleri bakanlığı sonra başbakanlık yapmış devlet adamı. 1905-1907 Devrimi'ni bastırmakta önemli rol oynamıştı. -çev.

yaşadık! Burun topundan kıyayı, Kışlık Saray'ı vurduk. Sonra bu müdahaleciler kaçtılar. Winstoncuk..."

"Hangi Winstoncuk?" diye sordu Jukov.

"Bir tane Winstoncuk var!.. Kundakçı olan."

Matvey Dede başını eline dayayıp derin düşüncelere daldı. Aklına iç savaşın, Lada'daki ilk yılların hatıraları geliyordu. Bu hayatın merkezinde Jurbin ailesi vardı. Bahriyeliler, Petersburg işçileri, bu devrimi kendi elleriyle yapmış, fabrikanın işçileriyle omuz omuza vererek Parti'ye ve Sovyet iktidarına yapılan saldırıları geri püskürtmüş, fabrikayı yeniden kurmuşlardı. Fabrika Sovyet iktidarına lazımdı.

"Biz buraya, Lada'ya geldik. Parti benim çocukları emek cephesine sürdü. Kolları sıvadık, başladık çalışmaya, her şeyi yeniden kuruyoruz. Fakat madrabazlar her yerde kışkırtıyorlardı: Troçkistler. Biz onlara 'Lövkin'in uşakları' adını takmıştık. Suyu bulandırıyorlardı. Böyle ıvır zıvır işlerle uğraşmanız boşuna, Alman devrimini boğmaları bizim için kötü oldu. Bulgaristan'la bizi mahvedecekler, Sovyet İktidarı dayanamaz, diyorlardı. Bizim fabrika mitinglerinde adamın biri az daha Troçki'nin bir mektubunu okuyacaktı da bizim İlya onu kulağından tuttuğu gibi attı. İlya gençliğinden beri ateşlidir, Vasili'ye benzemez. Vasili kendini tutar."

Rüzgâr yepyeni bir güçle çatılarda uğulduyordu. Pencerelede rüzgâr yatıştığı zaman her ikisi de sessizliğe kulak kabarttı. Bu arada Jukov sordu:

"Yoldaş Jurbin, siz neden Parti'ye katılmadınız? Sizin gibi biri için tuhaf değil mi?"

"Neden tuhafmış! Hiç de tuhaf değil. Devrimden önce dediğim gibi kafam karışıktı, kendi kendimizeydik. Devrim olduğunda ise artık elli yaşına merdiven dayamıştım. Baktım benim çocuklar Parti'ye kaydoluyorlar; hepsi de demir gibi Partili gençler. Onların yanında bir ihtiyarın yer alması yakışık almaz, bizden geçti, diye düşündüm. Parti beni ne yapsın ki? Yıldan yıla güçten düşeceğim, Parti benden bir şey istese bu şekilde ne hoplayıp zıplayabilir ne de bir faydam dokunur. Hatta güçsüzlüğümle Parti'ye engel bile olurum. Parti, Yoldaş Jukov, ana karakol gibidir. Bir saldırı olduğunda bu saldırıyı ilk ana karakol karşılar. Ana karakoldaki halkın sağlam durması gerekir."

“Fakat, Jurbin Yoldaş, siz herhalde yazar Nikolay Ostrovski’yi biliyorsunuzdur değil mi?”

“*Ve Çeliğe Su Verildi*’nin yazarı değil mi? Okudum, biliyorum. Ne demek istediğinizi anladım. Ostrovski yattığı yerden Parti’ye büyük faydası dokundu diyorlar, tüm çocuklar onun yazdığı bu kitapla büyüdü.* Bu örnek bana uymaz Jukov Yoldaş. Ben kimim ki? Sade bir işçi. Ben yatağымda yatarken çelik gövdeyi işaretleyebilir miyim? İşaretleyemem. Kendimi fabrikada, üretimde göstermem lazım. Bir işçi, eğer Partiliyse Stahanovcu gibi çalışmalı. Nedeni basit. Parti öncüdür! İşte, bak kitapta Stahanovcularla ilgili ne yazıyor? Stahanovcu eski kuralları yıkar, yenilerini getirir, yeteneği ölçüsünde tekniği zirveye taşır. Ben yetmişimde değil, altmışımda olsam da gençlerle nasıl âşık atarım? Zaten benden de bir Stahanovcu çıkmazdı. Stahanovcu olmayan komünist de olamaz. Kimdir Stahanovcu? Stahanovcu komünizme giden yolu açan kişidir. Ben ise Stahanovcu olmaya, komünist olmaya geç kaldım!..”

“Ne kadar ilginç akıl yürütüyorsunuz Jurbin Yoldaş. Bir yandan çok haklısınız, diğer yandan tamamen haksızsınız. Elbette komünist işçi öncü olmalıdır. Fakat savaştan önce, artık olgun bir yaştaiken, sizin, fabrikanın en iyi işaretçilerinden biri olduğunuzu biliyorum.”

“Öyleydi, öyleydi,” diye sözünü kesti Matvey Dede Jukov’un. “Sadece nitelik anlamında. Nicelik anlamında değil. Artık işi devrettim. Asıl önemlisi de şimdi çalışıldığı gibi yeni yöntemle değil, gerçekten dededen kalma yöntemlerle çalışıyordum.” Gülümsedi ve sustu.

Geç olmuş, saat on ikiyi vurmuştu. Jukov ayağa kalktı.

“Demek tehlikeli değil diyorsunuz, öyle mi?” diye yeniden sordu.

“Suyu mu diyorsun? Onu kim bilebilir? 1908 yılında bir yaramazlık yapmıştı.”

Jukov vedalaştı ve gitti. Matvey Dede kitabı kapatıp, divana uzandı: Koltukta oturmaktan sırtı ağrımişti. Uykuya daldı ve yeniden bakanlıktan aradıklarını, yeniden fabrika konularını görüştiklerini ve birbirlerine sağlık dilediklerini rüyasında gördü. Fakat konuşma

* *Ve Çeliğe Su Verildi* romanı Nikolay Ostrovski’nin felçliliğine ve körlüğüne aldırmandan yazdığı en önemli yapıtıdır. Bu romanla meşhur olan yazar 1926 yılında hareket yeteneğini, 1929 yılında ise görme yetisini kaybetmişti. -çev.

sürekli bir sesle kesiliyor, sanki bir telefon çığlık çığığa bağıyordu: İnsanlar konuşuyor, o ise çalmaya devam ediyordu. Matvey Dede, elektrikçiye çağırılım da düzeltsin, diye düşünürken uyandı. Telefon gerçekten de çalıyordu.

“Matvey Dorofeyeviç!” dedi iskele bekçisi. “Bildiriyorum: Yüz on.”

“Yüz on da neyin nesi?” diye sordu Matvey Dede. Anlamamıştı.

“Su seviyesi yüz onu geçmiş. İşte su sayacı önümde.”

Yüz on mu! Jukov’un endişesi boşuna değildi, su yükseliyordu. Matvey Dede, kırmızı ve sarı renkli santimetrelerle işaretlenmiş su göstergesini kontrol etmeyi kendine görev bilmişti. Gözünün önüne getirdi. Su, İlya’nın ofisinin karşısındaki kazıklara kadar gelmişti. Fabrikada su baskınıyla ilgili talimatların ne olduğunu hatırlayan belki de tek o kalmıştı. Alarm seviyesi yüz seksen beşti fakat yüz sekene daha çok vardı.

“Dinle,” dedi Matvey Dede. “Eğer su seviyesi yükselmeye devam ederse her on santimetrede bir beni ara. Bunu yapman çok önemli. Çaktın mı?”

Matvey Dede, şimdilik yönetimin aranmasına gerek olmadığını düşünüyordu. Suyun yüz on beşe de yüz kırka da yükseldiği olurdu, alarm vermezlerdi. Endişeye mahal yoktu. Ayrıca yıllardır aynı kalan talimatname eskimiş olabilirdi. Kıyı (savaştan önce her yıl toprak pompası çalışırdı) toprakla doldurulur, etrafına beton duvarlar örülürdü. Eğer su kızak bölümüne kadar gelirse geminin altındaki takozları parçalardı. İlya’nın gemisinin biri suya indirilmeye tamamen hazır, ikincisi ise bitmek üzereydi. Üçüncüsünün ise eli kulağındaydı. İlkbahara kadar beklemeyeceklerdi; bu arada buzkıran gemisi gelip, gemiler suya indirilmeden önce nehirdeki buzları kıracaktı. Şubat’ta dördüncü kızak serbest kalacak, bu arada birinci kızakta yeni bir gemi yarı yarıya toplanmış olacaktı. Bu hızla devam eden montajın üretim hedeflerini tutturması gerekiyordu. Bir su baskını eksikti! Gecenin bir yarısı böyle bir olay her şeyi mahveder, maazallah bir yılda bile toparlanamazlardı. 1924 yılında Leningrad’da yaşananlar herkesin hafızasındaydı. Büyük afetti!

Birkaç dakika sonra iskele bekçisi yine aradı:

“Yüz yirmi bir, Matvey Dorofeyeviç! Bakmaya gittiğimde korkunçtu. Dalgalar okyanustaki gibi dövüyor.”

“Okyanustaki gibiymiş! Hayatında okyanus gördün mü acaba! Beni haberdar etmeye devam et.”

Sonraki telefon sesinde Matvey Dede ayaktaıdı. Bekçi bağıırıyor-
du. Görünüşe göre rüzgâr işkelede resmen kükrüyordu ve bekçiye
Matvey Dede onu duymuyor gibi geldi:

“Yüz kırk!”

Su seviyesi inanılmaz bir hızla artıyordu. Matvey Dede’nin Jukov’a
bahsettiği olay olmuştu: Körfezden gelen rüzgâr ve Lada’nın akıntı-
ları buluşmuş, bu buluşmadan rüzgâr galip gelince Lada kabarmıştı.
Daha bir saat bile olmamıştı ki bekçi artık telefonun öteki tarafında
çıldırılmıştı:

“Yüz seksen üç!”

Matvey Dede, bunu duyar duymaz müdürün evini aradı. İvan Ste-
panoviç evde yoktu, eşi onun “fabrikada” olduğunu söyledi. Jukov’u
aradığında onun da fabrikada olduğunu söylediler. Onları telefonla
ararken bekçi yeniden aradı:

“Yüz seksen yedi!”

Matvey Dede doğruldu ve masadan ayağa kalktı, ellerini arkasına
koydu, saatine baktı: Gece yarısı üç buçuktu, insanlar uyuyordu. İn-
sanları yataklarından kaldırıp kaldırmamaya tek başına karar verme-
si gerekiyordu. Şu an tek sorumlu oydu. Ya aniden her şey düzelirse,
onları boşuna mı kaldırmış olacaktı? O zaman ne olacaktı? İş günü
berbat olacak, uykusuz, yorgun argın tüm güçleriyle çalışamayacak-
lardı. Yanlış alarm büyük zarara yol açardı! Fakat eğer zamanında
kaldırmaz, geç kalırsa bu sefer felaket olur, zarar öncekiyle kıyasla-
mayacak derecede korkunç olurdu. Aynı insanlar, onun yoldaşları, bu
hatayı yaptığı için onu asla affetmezlerdi. Ve unutulmuş talimatname
hiç vakit kaybetmeden harekete geçirilmesini buyuruyordu.

Matvey Dede’nin eli telefonun ahizesine uzandı.

“Kazan Dairesini bağlayın...” dedi telefon operatörüne. Telefonun
ahizesini avuç içiyle sımsıkı kavramıştı. “Kazan dairesi mi? Ben Mat-
vey Jurbin. Durum bildiriyorum...”

Kapı sertçe açılıp hızla içeriye, siyah deriden paltosu sırlıslıklam olmuş İvan Stepanoviç girdi.

“Matvey Dorofeyeviç!” dedi daha kapının girişinden. “Kazan dairelerini ara. Alarm veriyoruz.”

“Alarm veriyoruz!” diye onu tekrarladı Matvey Dede telefondakine. “Sirenleri çalın. Emri ben veriyorum.”

“Emri ‘üçlü komisyon’ veriyor,” diye onu düzeltti İvan Stepanoviç.

Bir-iki dakika içinde müdürün odasını on dört-on beş kişi doldurmuştu. Önce Jukov, onun arkasından baş makinistle beraber Gorbunov, sonra mühendisler, amirler, idareciler geldiler ve hepsi sırlıslıklamı. Atölyeleri, su seviyesi ölçüm aletlerini, rıhtımları do-laşmışlardı.

Tehlike alarmı kesik kesik çalar çalmaz telefonlar cır cır ötmeye başladı. Ustalar, işçiler, Parti Komitesi görevlileri, memurlar, müdür odasında Matvey Dede’yi yalnız sanarak onu soru yağmuruna tutuyorlardı; herkes alarmın neden çaldığını merak edip endişelenmişti; bazıları hadi hadi, gidelim diye bağırırken bazıları da telefon ahizesi elinde donup kalmıştı.

Bekçi bir daha aradı: Çubuk iki yüzü gösteriyordu. Rüzgâr, öylesine gürlüyordu ki eski binanın kalın duvarları titriyor; yağmur pencereyi kamçılıyordu. Matvey Dede, iskeleye, kızaklara gitmek için can atıyor ama yerini terk edemiyordu. İvan Stepanoviç tüm sorumlu işçilere haber verilmesini emretti. Birkaç kişi telefonun başına oturmuştu; Matvey Dede de telefonun başındaydı. O bu anlarda kendisini şiddetli bir fırtınaya yakalanmış bir gemi kaptanı gibi hissediyordu. İtfaiyeyi, polikliniği, polisi aradı. Yapılacakları anlatıyordu çünkü dalgalar artık su göstergesini geçmiş, su beton duvarları aşarak Ver-yajka’nın ağzından atölyelere doğru ilerliyordu.

Siren kükrüyor, telefonlar çalıyordu, insanlar uyanıp yataklarından fırlamışlardı; herkes tamamıyla kendi karakterine uygun olarak hareket ediyordu.

“Ben bunu daha akşamdan anlamıştım!” diye haykırdı baş tasarımcı Korney Pavloviç ve paltosuz, sadece ceketle, beşinci katın merdivenlerine fırlamıştı. Eşi ona ancak avluda yetişebilmiş, o yürürken yağmurluğunu giymesine yardım etmiş, hemen hemen köprüye ka-

dar kocasının yanında koşmuştu. Kadın, Korney Pavloviç ancak karanlıkta gözden kaybolduğunda onun kasketini kendi ellerinde tuttuğunu fark etti.

Skobelev hemen kalkmadı. Kararsız kalmış, meselenin ne olduğunu anlayamamıştı. 'Siren bir süre öter sonra durur,' diye düşündü. Siren kesilmedi. Kalkıp fabrikayı aramak zorunda kaldı. Bir su eksikti! Sıkıntı büyüktü. Sanki özel olarak Skobelev fabrikaya gitse ne değışecekti ki? Suyu durduramayacağına göre fabrikaya gidip ne yapacaktı? Kendi bakış açısına göre gerçekçi ve mantıklıydı. Mantık mantıktır ama bunun dışında bir de duygular vardı ve bu duygular onu, yine de giyinip, tüm komşularının yaptığı gibi onu aceleyle apartman koridoruna çıkmaya zorluyordu.

Sokakta rüzgâr suratını kamçılıyordu. Yağmur ensesinden içeri girmişti. Skobelev paltosunu çenesinin altından ilikleyip, yakasını kulaklarına kadar kaldırarak yağmurdan korunmaya çalıştı; fakat yine de baştan aşağı sırlıklam olmaktan kurtulamayacağını anlayınca her şeye boş verdi; kafasında bir tür pervasızlık ve bu lanet rüzgârı engelleme isteğı belirdi ve hiç farkında olmadan adımlarını hızlandırdı; bir süre sonra artık koşuyordu.

Karanlıkta Zina'ya rastladı. Rüzgâr onu savurup atmış, baştan aşağı ıslanmıştı. Birbirlerini tanımadılar, birbirlerine tek kelime etmediler, hatta böyle bir rastlaşma olduğunun farkına bile varmadılar.

Tehlike alarmı yalnız gemi inşa fabrikasında çalmamıştı; şehrin pek çok işletmesinde "üçlü komisyon" çalışıyordu; bölge ve şehir Sovyet'inin, Parti'nin il ve bölge komitesinin binalarının sönük ışıkları az önce yanmaya başlamıştı. Sokaklarda itfaiyeler ve ambulanslar kol geziyor, kamyonlar bir şeyler taşıyor, insanlar koşuşturuyordu. Sanki düzensiz bir hareket var gibiydi, ama sadece görünüş öyleydi, insan girdabı belli yataklarda akan derelere ayrılıyordu. Gemi işçileri, şehrin her yerinden, Lada boyunca ilerleyen caddeye, fabrikaya doğıru akıyordu.

Jurbinler'in evinde alarmı ilk duyan Viktor oldu ve hemen babasının odasına koştu.

"Baba!" dedi İlya Matveyeviç'i omzundan dürterek. "Fabrikada alarm sireni çalışıyor."

“Ne oluyor orada?” dedi İlya Matveyeviç ve yorganın altından çıkıp botlarını buldu. “Niye daha önce haber vermedin? Daha önceden uyandıracaktın.”

İlya Matveyeviç giyinirken Dünyaşka koşarak avlu kapısına indi, orada, kendisini acilen ofisine çağıran bir telefon alan Yegorov’la karşılaşınca yeni haberlerle gerisi geri döndü:

“Su iki metreyi bulmuş!”

“Gidelim çocuklar, gidelim,” dedi aceleyle İlya Matveyeviç. “Kötü şeyler oluyor.”

Zihninden yüksekte, sağlam bir şekilde duran gemisini geçirdi fakat suyun gücünün her şeyi yerinden oynatıp yerle bir ettiği de bilinen bir gerçektir. Daha önce bir fabrikada benzer bir olay yaşanmıştı ama o zaman su değil buzdu; takoz, buzlar tarafından devrilmiş, gemi yan yatmıştı. Ama hafif nehir gemisi olduğu için vinçler onu kaldırabilmişti. Peki ya on iki bin tonluk bu dev gemiyi hangi vinç kaldıracaktı?

Jurbinler evden çıktılar. Agafya Karpovna onları Kanatnaya Sokağı'na kadar geçirdi. Onlar gidince Agafya Karpovna yağmurun altında, içi endişeyle dolu kalakaldı. Sağından solundan, birbirine benzeyen, koşan insanlar geçiyordu. Agafya Karpovna Jurbinler’i gözden kaybedeli epey olmuştu ama o sanki onları gördüğünü, onlarla birlikte olduğunu sanıyordu. Jurbinler koşmuyor, sıkı, küçük bir kalabalığın içinde kararlı adımlarla yürüyorlardı. İlya, Vitya, Kostya, Dünyaşka ve herhalde orada bir yerlerde olan Alyoşa...

Siren her yerde çığlık atıyor, bağıırıyordu; Agafya Karpovna’nın canları Tanrı bilir neredeydi. Rüzgâr Agafya Karpovna’nın başından baş örtüsünü alıp, karanlıkta kaybetmişti. Baş örtüsünü aramaya çalışmadı; ayaklarındaki ıslak eteği döven rüzgâra karşı, yavaş yavaş eve geri döndü.

“Ağaşa!” diye bir ses duydu yolda.

Bu, ayak bileğine kadar suyun içinde lastik botlarla yürüyen Natalya Karpovna’ydı.

“Sen de mi oraya gidiyorsun?” diye sordu Agafya Karpovna. “Bir kocakarıya ihtiyaçları olduğunu sanmam. Onlara sadece ayak bağı olursun.”

“Yalnız bir kocakarı erkek sayılır,” dedi Natalya Karpovna. “Eve git Agaşa, donacaksın. Böyle saçlar meydanda nasıl çıktın?”

Agafya Karpovna eve geri döndü. Saşka, ne siren sesinden ne de velveleden uyanmış, mışıl mışıl uyuyordu. Şimdi evde sadece ikisi kalmışlardı. O ve Agafya Karpovna. Eğer Lidya iki hafta önce uzak diyarlara gitmeseydi burada ne yapacaktı? Onlar Viktor’la ebediyen ayrılmışlardı. İyi bir ayrılık olmuştu; birbirlerine mutluluk bile dilemişlerdi.

Agafya Karpovna, Viktor ve Lida’nın avlunun ortasında o soğuk, hüznü karşılaşmalarını ve sonra kıpkırmızı asma yapraklarıyla kaplı çardağa gittiklerini anımsadı. Onların orada ne konuştuklarını nereden bilebilirdi?

Tek bacağı olan yuvarlak masada karşı karşıya oturmuşlar ve bu zor konuşmaya uzun bir süre başlayamamışlardı. Viktor, Lida’nın sonbaharda geleceğini yazdığı telgrafını hatırlamıştı ama buna pek inanmamış, bir gün geleceğine hiç ihtimal vermemişti. Yüzüne tanıdık biriymiş gibi bakıyor ama onunla ilgili hiçbir şey hissetmiyordu. Sadece bir şeyler açıklama zorunluluğu onu sıkıntıya sokuyor, canı hiçbir şey açıklamak istemiyordu. Ne açıklayacaktı ki? Ve daha da önemlisi neden? Her şey olup bitmişti.

“Viktor,” diye konuşmaya başlamaya karar verdi Lida çünkü çok iyi biliyordu ki Viktor böyle saatlerce, akşama kadar hiç konuşmadan durabilirdi. “Viktor, anla beni, ben başka türlü davranamazdım. Biz seninle anlaşıyorduk.” “Bunun suçlusu kim? Ben miyim?” “Bilmiyorum Viktor, bilmiyorum. Neden bunları konuşuyoruz? Belki sensin, belki de benim. Kabahatin kimde olduğunu bulmak bu kadar önemli mi? Önemli olan senin benden soğumuş olman. Bunu görüyorum. Belki önceki aşkımızdan bir şeyler kalmıştır diye bir umutla geri döndüm ama gözlerin bana her şeyi açıklıyor. Belki de bu en iyisidir. Bizim seninle dünyalarımız uzun zamandır ayrı düşmüştü. Benim gidişim özünde ilişkimizi değiştirmede. Fakat benim dünyamda her şey değişti. Gücüm zaten vardı, şimdi bundan iyice emin oldum. İstersen bana verilen emirleri göstereyim sana.” “Gerek yok. Sana inanıyorum.”

Lida içini döktü; savaşçı, mutlu bir ruh haliyle gelmişti ama buraya boşuna geldiğini anladı. Geçmiş konuşmanın ne ona ne de Viktor'a bir yararı vardı; Lida hüznünlendi fakat sadece o kadar, daha fazla değil. "Vitya, ya ben bugün geri dönsem ne olur?" diye sordu basitçe. "Ne düşünürsün? Bu sizinkileri incitir mi?" "Sen yorgunsun. Neden bugün gideceksin? Dinlen." Basit sorular ve onun basit yanıtları her ikisini de rahatlattı. Lida hiç dramatize etmeden geçmişte onu ne kadar çok sevdiğini ve kaybettiğini anlatırken Viktor öfkelenildi ama gidişini anlattığında öfkesi geçmiş ve aniden Lida'nın yeni yaşamına ilgi duymaya başlamıştı. Viktor Lida'ya taygayı, jeolojik araştırmaları, araştırma grubunda Lida'nın sorumluluklarını soruyordu. Lida anlatırken Viktor, taygada olmanın ne kadar zor olduğunu düşündü fakat Lida kendi içinde öylesine arzuluydu ki tüm bunlara dayanmaya hazırdı. Viktor'un önünde şimdi, tamamen yeni, hiç tanımadığı bir insan oturuyordu.

Agafya Karpovna sundurmaya çıkarken Viktor'un sesini duydu: "Anlayamıyorum! İnsanların bu kadar mükemmel bir cihazı, uçakları var, ama hâlâ çekiçe dövüyorlar!" Viktor ve Lida, karı koca olduklarını tamamen unutmuş dostça sohbet ediyorlardı. Artık karı koca değillerdi, birbirlerinden duydukları hoşnutsuzlukların nedenleri kendiliğinden ortadan kalkmıştı ve dostça ilişkilerine artık hiçbir şey engel olmuyordu.

Evet, Lidya şimdi olsa böyle bir anda ne yapardı? Bir sene önce fabrikanın başına böyle bir olay gelse Lida: "Sevmiyorum sizin fabrikanızı, gitmeyeceğim" der, yerinden bile kıpırdamazdı. Şimdi ise, kim bilir, belki de herkesle birlikte o da koştururdu. Bir yerlerde dağlara tırmanmış, nehirleri aşmıştı. Bu bir mucizeydi: Yalnızca balçık gibi yoğurarak şekil verdiğimiz çocuklar değil, yetişkinler de değişebiliyordu. Bugün bir kişi, yarın tamamen başka bir kişi olabilirdi.

Agafya Karpovna ne yatabildi ne de oturabildi. Daha iyi görebilmek için odasının ışıklarını söndürüp pencerenin yanında dikildi ve karanlıktaki avlu kapısına gözlerini dikti. Rüzgâr sanki tırnaklarıyla çatıları parçalıyor, bahçedeki ağaçları kökünden koparıyor; leylak ağacı çıplak dallarıyla cama vuruyordu. Sokakta, yolları aydınlatarak bir araba geçti; etrafta sudan başka hiçbir şey görünmüyordu. Belki

ambulanstı, belki de... Hayır, böyle düşünmemeliydi, Agafya Karpovna bu düşünceleri kafasından uzaklaştırmaya çalıştı ama yılların annesiydi; bırakın böyle bir fırtınayı, su baskınını, sessiz bir yaz gecesinde bile çocukları eve gelmezse endişelenirdi.

Siren sesi durdu. Bir sessizlik başladı. Fakat bu onun içini rahatlatmadığı gibi daha da beter etti.

3

Yönetim binasına ulaşmak kolay değildi. Kafanı köşeden uzattığında rüzgâr seni gerisin geri atıyor, yere deviriyordu. Aleksey, sıkışmış bir kapıyı açmaya çalışır ya da çamura saplanmış bir arabayı ittirir gibi omuzları ileride tüm gücüyle rüzgâra karşı ilerlemeye çalışıyordu.

Yüzlerce insan fabrikanın kapısına yığıldığında sanki herkes birbirine karışmış, kimse ne yapacağını bilmiyor gibi görünüyordu fakat herkes gündüz çalıştığı bölüme, kendi tezgâhına, cihazına, bulunduğu yere fırlamıştı. Orada onları atölyelerin amirleri, ustalar, Parti organizatörleri, sendikacılar, ustabaşları bekliyordu.

Aleksey de herhangi bir yere değil, tehlikenin merkezi olan kızağa gelmişti.

Fabrikadaki bütün projektörleri yaktılar ve iskele hatlarını, gemi inşa havuzunu, kızakları ve gemileri aydınlattılar. Sağanak yağmur ışık demetlerini yarıyor, onlardan sanki buhar çıkıyordu. Dalgalar betonların üzerinde patlıyor, duvarı aşabilen sular Morskaya Cad-desi'ne akıyor; duvarlara sıkışmış gemilerin kaplamaları acı acı ötü-yordu. İskelelerden kopan kalasları, rüzgâr kibrit gibi havalandırıp yeniden yere vururken kasırganın gürültüsünden tek bir ses duyul-muyordu.

İlya Matveyeviç gemisinin altında duruyor ve deniz megafonuyla bağıırıyordu:

“Kelepçeler, kelepçeler!”

Su, kızakların üzerine yükselmiş, takozların ve su geçirmez bölmelerin çevresinde kabarmıştı. Aleksey, babasının, ek demir kelepçelerle bölmeleri sağlamlaştırmak istediğini anladı. Viktor'un dizlerine

kadar suya girip projektörlerle aydınlatılmış geminin kış tarafında bir şeyler yaptığını gördü. Viktor'un yanına bir kucak ağır kelepçeyle Kostya koşuyordu.

Kızak vincinin kabininde, simsiyah gökyüzünde parıldayan bir yıldıza benzer göz kamaştırıcı bir lamba yanıyordu. Gerçekten de orada oturan Natalya Teyze miydi?

"Benden ne yapmamı istiyorsun baba?" diye sordu Aleksey.

"Çocuklara yardım et, hadi Alyoşka! Geminin kışını kurtarmamız lazım," dedi İlya Matveyeviç.

Su, kıyıdan kaldırdığı tüm çöpleri, pislikleri ayağının dibine atıyordu. Viktor ve Kostya zaman zaman öfkeli dalgaların içinde kayboluyorlardı. Aleksey de ağır bir çekici eline alıp geminin altına girdi.

Yükleme boşaltma işçileri, insanlar nehre düşmesinler, bu halatlara tutunabilsinler diye rıhtım duvarları boyunca bir demir babadan diğerine uzanan kenevir halatlar çekmişlerdi.

Her yer sağlamlaştırılıyor, halatlarla bağlanıyor, kaynak yapılıyor, çakılıyor, vinçlerle kaldırılıyordu. Herkes kendi yerini biliyor, yapacak bir iş buluyordu. Sadece Skobelev, atölyeden atölyeye ne yapacağını bilemeden koşturuyordu. O, kahraman olma niyetiyle fabrikaya koşmuştu ama her işçi kendi bölümünün kahramanıydı. Peki ya Skobelev'in bölümü neresiydi? İcat Bürosu'nun odası mı? Dosyaları, masaları, daktiloyu, kurtarmaya gerek yoktu çünkü onlar ikinci katta suyun ulaşamayacağı yerdeydiler.

Skobelev, ileride kuru havuz haline getirilecek çukurun çevresindeki birbirine geçmeli tahta duvarların içinde yığılı toprak bende gelmişti. Bent harap olmuştu; on kişi bu dar ahşap kazıklara el arabalarıyla kum taşıyor; diğerleri kumu küreklerle, açılan deliklere atıyordu, deliklere atılan kumu toprak içine çekiyor, onlar da ayaklarıyla onu eziyordu. Skobelev onlara yardım etmek istedi ama kürek yoktu. Suyun içinde öylece kalakalmıştı. Bentte bir yardımı dokunamayacağını anladı.

Birisi "Kompresör, kompresöre gidin!" diye bağırdı. Havayla çalışan cihazlara sıkıştırılmış hava basan kompresörlerin olduğu kompresör istasyonuna fırladı. Alçak, tuğladan yapılma binada teknisyen

Polikarpov dışında meslek lisesinden birkaç çocuk vardı. Onlar, elektrik motorlarını sabitleyen cıvataların somunlarını İngiliz anahtarıyla söküyorlardı. Gökkuşağı rengine yağlı su artık zeminde belirmişti.

“Millet nerede?” diye bağırırdı çocuklardan biri. “Kaldırmamız lazım. Amca hadi bir el at, tut şunu!”

Beton tavanda, her bir motorun üzerinde kancalara asılmış el vincinin zincirleri duruyordu. Skobelev sıkıca zinciri yakaladı ve hızla onu çekmeye başladı. Bütün gücüyle zincire asılmıştı. Motor sallanmaya başladı ama dayanılmayacak kadar yavaş bir şekilde yukarı çıkıyor, su seviyesi git gide yükseliyordu.

Skobelev’in yanında da aynı onun gibi yavaş başka bir el vincin zincirini çekiyordu; Skobelev’e onu geçiriyorlar, geride kalıyormuş gibi geldi. Daha da güçlü çekmeye başladı. Aklında sadece suya maruz kalan motor vardı. Onu bu yarışma cezbediyordu: Kim kimi yenecekti? Su, hemen hemen Skobelev’in dizlerine geldiğinde motor, suyun yüzeyinden yarım metre yukarıya çıkmıştı.

Skobelev eliyle terli alnını sildi. Kalbi, alışık olmadığı bir yükü kaldırdığı için dikiş makinesi gibi sık ve düzensiz atıyordu. Rüzgârın yıkıcı darbesiyle kompresör istasyonunun kapısı açıldı ve içeri bir dalga girdi. Skobelev şiddetli yağmurun soğuk dalgasının tadına baktı.

Rüzgâr sakinleşmemiş, kazan dairesinin demir bacasını kırmış, baca tekne atölyesinin çatısını çökertmiş, atölye ikiye bölünmüştü. Rüzgâr, bir petrol gemisini iskeleden koparmıştı; iki römorkör onu yakalamak için Lada’ya açılmıştı ama petrol gemisi bir deniz yılanı gibi onların üzerine saldırmış, römorkörler ondan kaçarken ince, korkunç bir sesle bağıryorlardı.

Parmaklıklı kulenin üzerindeki projektör sönünce kızıktaki geminin altı zifiri karanlık oldu. Ahşapları güçlendirmek için çelik kementlerle bağlama emri veren Zina, kendini kör olmuş gibi hissetti.

Zina kendi canı için zerre kadar korku duymuyordu. Kementleri takan yükleme-boşaltma işçileriyle birlikte çalışıyordu. Onların ustabaşısı sık sık Zina’nın kulağına bağıryordu: “Halat yetmiyor, mühendis yoldaş. Depoya birini yollayın!.. Ayrıca daha fazla işçiye ihtiyacımız var. Yalnız başımıza işin içinden çıkamayız.”

Zina depoya adam yolluyor, işçi arıyor, tıpkı İlya Matveyeviç gibi megafonla emirler veriyordu, bu yüzden dudakları donmuştu. Bir an böylekorkunç bir mesleği seçtiği için pişmanlık duymuş olabilir miydi? Elbette hayır, binlerce kez hayır! Aklının ucundan bile geçirmemişti: Düşündüğü tek şey gemiyi tutmak, korumak, dalgaların ona zarar vermesine engel olmaktı; bu Zina'nın ilk gemisiydi.

Bir ıslık sesi duyuldu ve Zina'nın yanına küt diye bir şey düştü. Ustabaşının sesini duydu: "Halat koptu!" Yeniden megafonla talimatlar, yeniden telefona koşup depoyu aramalar... Vincin pençesi yanından geçti, vinç Viktor'a, kudurmuş Lada'nın ve körfez dalgalarının hücum ettiği mücadelenin merkezine destek için tomruk taşıyordu. Ve bazen oradan, çok çok uzaktan İlya Matveyeviç'in haykırışları duyuluyordu: "Vitya, Vitya! Soldaki hücrenin altına takoz koy. Takoz koy Vitya!" Zina bu hücrenin, suya en yakın yerde olduğunu biliyordu ve Viktor için korkudan neredeyse kalbi duracaktı.

Neyse ki sonunda projektör yeniden yandı. Zina, geminin kış tarafında insanların bellerine kadar suya girmiş, halata, birbirlerine, korkuluğa, tahtalara, çubuklara tutunarak acele acele bir şeyler yaptıklarını, ellerini salladıklarını, ağızlarını açıp kapadıklarını görüyor ama megafonları olmadığı için ne dediklerini anlamıyordu.

Lada'ya doğru bakıyorlardı. Adamların bir kısmı dalgalara doğru uzun bir tahtayı itiyorlardı. Zina onların arasında Kostya'yı fark etti. Kostya ince ve dayanıklı bir halatın ucunu fırlatmıştı ama bu halatın ucu onu sanki bir kementle kırbaçlar gibi kırbaçlıyor, kement rüzgâr tarafından bükülüyor ve Kostya'nın suratında şaklıyordu.

Zina İlya Matveyeviç'i de gördü. O da Lada'ya bakıyordu, yanında Aleksey vardı. Aleksey aceleyle üstündeki iş elbisesini, onun arkasından gömleğini ve pantolonunu çıkardı. Buz gibi rüzgârda, projektörün kör edici ışığı içinde atlet ve şortla kalmıştı. Zina onu stadyumda barfikste sallanırken hatırladı ama daha fazla düşünmeye fırsat kalmadan Aleksey ayaklarını bükte, doğruldu ve suyun içine balıklama atladı.

Dalgaların ilerisine baktığında Zina ancak o zaman belanın farkına vardı. Aleksey tek eliyle kulaç atarak insanların itmeye çalıştığı

uzun tahtayı ileriye doğru dürtüyordu. Onu kıyıya doğru yönlendirdi ve kendi de o tarafa doğru yüzerek tahtayı ışıkların bittiği yere doğru sürmeye devam etti.

İlya Matveyeviç bölmenin üstünden indi, suyun içinde ağır ağır koştı ve kızaktan yukarı doğru yürüdü.

“Ne oldu İlya Matveyeviç? Ne oldu?” diye sorarak onu yolda yakaladı Zina ve sıkıca ceketinin kolunu yakaladı.

“İnsanlar ölüyor,” diye cevap verdi İlya Matveyeviç yürümeye devam ederek.

“Kim, kim İlya Matveyeviç?” Zina, parmaklarıyla ıslanmış kumaşı nasıl sıktığının farkına varmadan İlya Matveyeviç’in kolunu tutmuştu.

“Doğramacı Zubarev’i dalgalar alıp götürdü.”

“Aman Allahım! Ya Viktor İlyiç nerede? Onu göremiyorum.”

“O da orada. Motoru çağırmak lazım.”

Zina’nın ayakları titredi. İlya Matveyeviç telefonun olduğu bekçi kulübesinde gözden kayboldu. Zina Viktor’un bulunduğu yere gitmek için can atıyordu ama omzunda birinin elini hissetti. Döndü. Ustabaşıydı:

“Halatları yerleştirdik mühendis yoldaş. Dayanacaktır. Fakat şimdi de sol taraf tehlike veriyor. O tarafa da bir kement atsak nasıl olur acaba?”

4

Yağmur dinliyordu. Radyo fabrikadaki su durumunu bildiriyor, megafonlar her beş dakikada bir bağıırıyordu: “Yüz doksan bir... yüz yetmiş dokuz... yüz altmış beş...” İnsanlar bentlerden, iskeleden, geminin altından ayrılıyor, sıcak yerlere gidiyorlardı. Ancak şimdi soğuk hissediliyor, ancak şimdi yaralar, bereler, çürükler ortaya çıkıyordu.

Doktan, Vasili Matveyeviç’le Aleksandr Aleksandroviç beraber çıktılar. Aleksandr Aleksandroviç’in gözünün altında kocaman bir çürük vardı; ihtiyar usta yüzünü iskele babasına çarpmış, gözü şişmişti; Vasili Matveyeviç ise, çıkırığın kancası ceketinin arkasına ta-

kılınca ceketini boydan boya yırtılmış, soğuk rüzgâr içine işlemiş, tir tir titriyordu.

“Şurada içi içkiyle dolu bir sarnıç olsa ne kadar sağlıklı olurduk.”

Skobelev, kompresör istasyonundan çıkarken Matvey Dede'ye rastladı. Dede, Morskaya Caddesi'nin ortasında durmuş, gökyüzüne, arasından ay ışığı sızan kara yağmur bulutlarına bakıyordu. Bu iyiye işaretti; hava sakinleşecek, su seviyesi hızla düşecekti.

“Çalışmaktan yorgun mu düştün genç adam?” diye sordu Matvey Dede Skobelev'e. “Motorları kaldırıabildiniz mi? Bir yudum al!” Pal-tosunun cebinden bir şişe çıkardı. “Al al, korkma! Çaydır, bak rengi sarı. Doktorlar öneriyor,” dedi Skobelev istemeyince. “Bak içmezsen soğuk algınlığına yakalanırsın.”

Skobelev koklayınca bunun “starka” adını verdikleri bir votka olduğunu anladı. Gözlerini kapayıp başını geriye atarak hızla birkaç yudum aldı.

“Heey Vasya!” diye seslendi Matvey Dede Skobelev'i unutup. “Yanında kim var, Aleksandr Aleksandroviç mi? Çocuklar buyurun, birer yudum alın.”

“Vasili şuraya bak!” diye bağırdı Aleksandr Aleksandroviç. “Akli-mızdan geçirir geçirmez karşımızda bulduk! Fabrika komitesi sağlı-ğımızı düşünüyor, ne dersin?”

“Ne fabrika komitesi!” dedi Matvey Dede. “Üçlü komisyon” emri verdi. Hey Valodka! Buraya gel, senin ilacın burada kardeşim. Sağlık biriminden yüz yirmi gram daha alabiliyorsun.

Skobelev kapıya kadar geldiğinde vücudunda hoş bir sıcaklık ve enerji hissetti. Aniden eve gitmek istemeyerek Matvey Dede'nin ya-nına gidip onunla sohbet etmek istedi ama artık Matvey Dede önceki yerinde yoktu. Skobelev votka dağıttıkları sağlık birimine yöneldi. Sı-radan votka tat olarak “starka”dan daha iğrençti. Ama beklediğinin tersine midesini hiç bulandırmadığı gibi cesaretine cesaret katıyordu.

Sağlık birimi çok iyi çalışıyordu; yaraları sarıyor, tentürdiyot sü-rüyor, batan kıymıkları çıkarıyorlardı. Birkaç işçiyi, hemen merkez şehir hastanesine götürmek için sedyelerle ambulansa taşıdılar. He-men ameliyat, oksijen yastığı gibi sözler duyuluyordu. Su kolayca tes-lim olmamış, onunla ölüm kalım mücadelesine girmek gerekmişti.

Skobelev artık düşünmüyordu: Onun bu savaşa katılımı bir şeyleri değiştirmiş miydi? Bunda düşünecek ne vardı! O kompresörlerin motorunu sudan kurtarmıştı. Hayır Skobelev'i düşündüren şey bu değildi. Onu düşündüren şey uzun zamandır onu ezen, sırtını doğrultmasını, omuzlarını dikleştirmesini engelleyen şeydi. Ve sonunda onu İcat Bürosu'na vermişler ve onun hakkında artık iyi şeyler konuşuyorlardı, demek ki işini iyi yapıyordu. Hem İvan Stepanoviç hem Jukov hem de herkes böyle düşünüyordu... Ama o daha iyi olabilir, kendi hakkındaki bu olumlu düşünceleri tam anlamıyla haklı çıkarabilirdi.

Zina'nın kafasında ise şimdi tamamen başka bir şey vardı. Yükleme boşaltma işçileriyle çalışırken motorun yanaşıp batan işçileri sudan çıkardığı o anı kaçırmıştı ve şimdi Aleksey'le Viktor'un da orada olup olmadığını bilmiyordu. Viktor yaralı mıydı? Sağlığı nasıldı? Suyun geri çekilmesinden sonra kızakta kalıp tahtalara, payandalara, bağlantılara bakması gerekiyordu. Sadece bir saat geçtikten sonra ofise gitti. İskelenin yanındaki ofiste artık her şey, ceketler, kabanlar, formalar çamaşır makinesinden çıkmış gibi yıkanmış ve sıkılmış, küpeştenin korkuluğuna kepler ve kasketler asılmış, botlar ve çizmelerin içinden sular boşaltılıyordu. Ofiste soba yanıyordu; zeminde kalan sular süpürgeyle süpürülmüştü. İlya Matveyeviç ceketsiz, gömleğini leke leke boyamış mavi pantolon askısıyla işçilerin arasında duruyordu.

"Herkes iyi mi?" diye sordu Zina.

"Neyse sonu iyi bitti. Zubarev bol bol su yuttu. Alyoşka'ya da bir şey olmadı, o da iyi. Sadece Viktor biraz zarar gördü. Elini burktu, bir de kafasını çarptı. Zubarev'i kurtarmak için suya atladı, onu çekerken bir kütüğe çarptı. Önemsiz şeyler."

Neden İlya Matveyeviç "önemsiz" demişti? Zina derhal oradan ayrılıp Viktor'u aramak istedi ama ustanın hiçbir yere gitmeye izni yoktu; bölümünde kalması gerekiyordu. Henüz fabrikadan hiç kimse ayrılmamıştı. Gerginlikler, tehlike, mücadele, insanları kaynaştırıyor; insanlar birbirlerine tutunuyor, sohbet ediyor, gördüklerini duyduklarını, birbirlerine anlatıyor, elektrikli şöminelerin, sobaların, kaloriferlerin yanında kurulanıyorlardı. Çoğu hâlâ suyla mücadelenin

sona erdiğine inanamıyor, hâlâ bir şeyler bekliyor, gerilmiş sinirleri hareket istiyordu. Herkes kendi çalışma mekânlarını, tezgâhlarını, aletlerini, kullandıkları düzenekleri kontrol ediyor; suların fabrikaya getirdiği çöpleri temizlemeye, temellerinden söktükleri cihazları yeniden monte etmeye başlamışlardı. Hayır, mümkün değil şu an Zina Viktor'u arayamazdı.

Ama eğer sağlık birimine gidip onu sorsa o zaman ne olacaktı? Zina Viktor'a ne diyecekti? Ve neden?

İlya Matveyeviç dikkatli bir şekilde, suskun ve endişe dolu Zina'ya bakıyordu; ona yaklaştı ve elini avcuna alıp sıktı.

“Bu mücadeleyle vaftiz oldunuz Zinaida Pavlovna. Şimdi sizden bir gemi inşacısı çıkacağına artık tamamen kaniyim. Evet.”

Zina Morskaya Caddesi'nden fabrika kapısına doğru yürürken şafak daha yeni sökmüştü. Artık kasırga değilse de hâlâ soğuk ve keskin rüzgâr paltosunun eteklerini savuruyor, başındaki örtüyü kapmaya çalışıyordu. Zina öylesine üşümüştü ki soğuktan dişleri takırdıyordu. Fakat yanında yeni ve kuru iş elbiseleriyle Vasili Matveyeviç, Aleksey ve o, yani Viktor durduğunda bir anda üşüdüğünü unutmuştu. Viktor'un kafası bandajlı, eli ise sarılıydı. Gülümseyerek şöyle dedi:

“Sizi bekliyoruz Zinaida Pavlovna. Hadi bize, Yakornaya'ya gidip çay içelim. Üşüdünüz mü? Çıkarın şu paltoyu, çıkarın. Sırılsıklam olmuş...”

Zina omuzlarına büyük bir iş elbisesinin konulduğunu hissetti.

5

İç savaştan sonra yeniden kurulmuş olan fabrikada ilk deniz vapurunun yapılıp suya indirileceği gün Eski kasabanın hemen hemen tüm nüfusu orada hazır bulunuyordu. Yalnız gemi inşacıları, onların aileleri değil, aynı zamanda onların arasında –eski işçilerin söylediklerine göre– bölge çocuk doktoru, eczane işçileri, berberler, kooperatiften gelen satıcılar... yani her yerden insanlar gelmişti.

İkinci vapur indirileceği zaman ne berberleri, ne satıcıları kızağa yaklaştırmamışlardı fakat akrabaları önlemek imkânsızdı. Fabrikanın çitlerinden atlıyorlar, Lada'nın kayalık sahilinden sokuluyorlar,

kayıklarla iskelelere yanaşıyorlardı... Fabrika güvenliği en çok kadınları ve çocukları yakalıyordu. Kadınları yakalıyorlardı çünkü işçi annelerinin gurur duymasına hiçbir yasak karşı koyamazdı. Onlar açık açık, onurlarıyla, en görünür şekilde kızağa geliyorlardı; çocuklar ise sırf çocukça kaygısızlıkları yüzünden buradaydılar.

Yakalanıyorlardı ve sonra serbest bırakılıyorlardı. Fabrika yönetimi, geminin ilk kez suya indirileceği günün yalnızca fabrikada değil, kasabada da bir bayram olarak kutlandığını fark etti. Bunu anlamamak olmazdı. Geminin tamamlanmasıyla gemi işçilerinin hayatlarından bir sayfa daha çevriliyordu, yani onların tüm ailesinin yaşamından bir sayfa. Gemi bir eserdi, velinimetti, hayırseverdi, kocanın, oğulun, babanın ellerinin yarattığı bir şaheserdi, kahramanlık ve zaferdi. Bu yaratımın ilk kez suya inip yüzeceği gün, eşlerin, annelerin, kızların kayıtsızca evde oturması beklenebilir miydi?

Yalnızca İkinci Dünya Savaşı'nda, savaş gemileri tamire geldiği zaman gelenek uygulanmadı; herkes bu askerî sırrın gizli tutulması gerektiğinin farkındaydı. Fakat savaştan sonra, bir sonraki gemi suya indirileceği zaman ailelere özel olarak "Saygıdeğer Mariya Gavrilovna" ya da "Saygıdeğer Agafya Karpovna, Müdürlük, Parti Komitesi, gemi inşa sanayi işçileri sendika komitesi sizi davet ediyor..." gibi isimlerinin yazılı olduğu davetiyeler gönderdiler. Onlar da Bir Mayıs gösterilerine gider gibi en güzel elbiselerini giyip törene katıldılar.

Agafya Karpovna, kim bilir kaçınıcı kez, üzerine bayram üniforması giymiş bekçi Kolya Gorohov Amca'ya izin belgesini gösterdikten sonra fabrikanın içindeki Morskaya Caddesi'ne girdi. Hava, kasım ayının son günlerinde her zaman olduğu gibi kötüydü. Şiddetli, pis bir yağmur çiseliyordu fakat Agafya Karpovna üzerine bayramlık pelüş paltosunu giymiş, beyaz Orenburg şalıyla başını bağlamıştı. Bugün onun tüm yakınları, kız kardeşi Natalya, Mariya'yla Vasili, küçük Saşka'yı da buraya getiren Dunyaşka'yla Kostya, Vitya, Katya'yla Alyoşa, kendi yatağında gecelemeden Matvey Dede ve evden daha dün sabah ayrılan İlya tüm onların hepsi fabrikada olmasına rağmen o kalabalıkta yalnız yürüyordu. Ne yazık ki Antoşa yoktu, gelememişti; telefonla aramış, gemiyi nasıl indirdiklerini ona ayrıntılı yazmasını rica etmişti. Zira bu geminin inşasıyla ilgili bilimsel bir tez yazmayı

düşünüyordu. Bu gemi onsuz inşa edilmiş, o ise başka bir fabrikada kesintisiz üretimi kuruyordu. “Eh ne yapayım,” diye annesiyle babasını teselli etti, “kesintisiz üretim tezini savunurum.”

Agafya Karpovna yürürken su baskını nelere yol açtı diye bakmıyor, ortada hiçbir olumsuzluk görünmüyordu. Sanki böyle bir olay olmamıştı. Atölyelerin arasındaki geçiş yerleri derli toplu, temiz ve düzenliydi; her yerde ya eskisinin yıkıldığı ya da yenisinin takıldığı camlar parıldıyordu.

Agafya Karpovna su baskınının izlerini bulamadı; hatta attığı her adımda, bu son yılda fabrika arazisinde meydana gelen değişiklikleri görerek şaşırıyordu. Atölyelere yenileri eklenmişti, duvarcılar uzun ve yüksek duvarlar örmüşlerdi. Ne kapılardı onlar öyle! Ve vinçler çok daha büyüktü. Hangi tarafa baksa vinç görüyordu. Küçük binalar nereye kaybolmuştu? Yeniden Anton aklına geldi fakat sonra hemen bu düşünceyi kafasından attı: övünmenin düşüncesini bile sevmiyor, katlanamıyordu; bu onu utandırıyor.

Agafya Karpovna’yı fabrikadaki tüm eski işçiler, mühendisler tanırdı. Onunla selamlaşıp ona yol veriyorlardı. Palabıyıklı demirci Babasın elini sıkıp şöyle dedi: “Daha büyümedin mi Agaşa? Küçücük kalmışsın. Tribüne, tribüne doğru git.” Fakat Agafya Karpovna’nın sevdiği bir yer vardı: vinç kulesinin ayağı. Agafya Karpovna oraya geçti, betonun üzerinde ayakta durdu ve binbir güçlkle yapılan, endişe ve huzursuzluklara neden olan, alt kısmı sıcak bir ateş kırmızısına boyanmış, suya doğru eğilmiş gemiyi ve geminin yanında binlerce kişilik kalabalık içinde hemen tanıdığı ufacık bir figürü bütün güzelliğiyle gördü. Geminin yanında, uzaktan küçücük görünen binlerce insan toplanmıştı. İlya Matveyeviç elini sallıyordu: Uykusunu alamamış ihtiyar sinirliydi fakat hiçbir şey olmamış gibi talimatlar yağdırıyordu. Kısa süreliğine Agafya Karpovna’nın gözünden kayboldu ve sonra geminin kaptan köprüsünde yeniden ortaya çıktı; İlya Matveyeviç Agafya Karpovna’yı görmüyor, o tarafa bakmıyordu bile. Yorgundu. Aleksey geminin güvertesinde dolanıyor; Kostya ise bir sandık taşıyordu.

Agafya Karpovna, canı saydığı bu insanların gemiye çıkmalarının nedeninin meraktan değil, suda bir akıntı ortaya çıkar ya da herhangi

bir sorun olursa buna hemen müdahale etmek için olduğunu biliyordu. Herkes kendi yerindeydi. Burunda, kıçta, dipte savaş sırasındaki askerler gibi dizilmişlerdi.

Yağmur yatışmış, rüzgâr denizden daha güçlü esiyor, vinçlerin kulelerindeki renkli ıslak flamalar silah sesi gibi şaklıyordu. İnsanların çıkardığı gürültüler ve haykırışlar yankılanıyordu. Ve bir anda sessizlik oldu. İvan Stepanoviç, kızağın yanındaki ahşap tribünden mendil salladı, eğildi, koyun postundan yapılmış gri şapkalı bir adamın kulağına bir şeyler fısıldadı ve adam komuta köprüsüne gidince hoparlörlerden bir ses duyuldu:

“Takozları kaldırın!”

Geminin altında bir hareket, bir telaş başlamıştı; ahşap bölmeler kenarlara çekiliyordu, boyacılar merdivenleri dayamışlar, kirişlerin geminin dibine destek olduğu yerlerde siyah metali kırmızıya boyuyorlardı.

Hâlâ sessizlik sürüyordu. Bir cızırtı duyuldu ve fabrika sireni öttü ve bir ses 12. gemiyi ilan etti. Agafya Karpovna gerilmişti; hiçbir şeyi kaçırmamak, her şeyi görmek için ayaklarının ucunda yükseldi.

İşçiler birer ikişer geminin altından komuta köprüsünün bulunduğu buruna çıktılar. Köprüde koyun postundan şapkası olan bu adam duruyordu. Herhalde başmühendisti; şapkasından onu tanıyamamıştı, bu şapkayı yeni mi almıştı ne? Ona yaklaştılar, rapor verdiler, o da onaylayarak başını salladı.

“Geminin kış desteklerini kaldırın!” megafonla bağırıldı. “Oyoy!” Sudaki kızağın alt bölümüne balyozlarla vurdular.

“Geminin baş desteklerini kaldırın!”

Yeniden balyozun boğuk sesi duyuldu.

Biraz önce gerilmiş bir şekilde ayaklarının ucunda yükselen Agafya Karpovna bu darbeleri duyunca iyice büzüldü, küçüldü. Bu anda yalnız İlya Matveyeviç miydi geminin yüzüp yüzmeyeceğini merak eden? Yalnız ustalar, mühendisler miydi endişelenen? Agafya Karpovna'nın çevresindeki herkes sanki bir patlama bekler gibi yere eğilmişti. Ve beklenen patlama duyuldu:

“Halatları kes!”

Baltaları vurdular, kenevir halatlar ikiye ayrıldı; artık gemiyi kızıktaki tutacak hiçbir şey yoktu ama o duruyordu, hareket etmiyordu, zaman ise korkunç bir hızla geçiyordu. Fakat çok kısa bir süre içinde büyük bir hızla suya indi. İnsanlar on-on beş dakika falan beklediklerini sandılar ama sadece birkaç saniye sonra gemi kızaklardan suya kaymış karadaki varlığı son bulmuştu.

Hareketi ilk Zina fark etti, kızak raylarının ve kılavuz kirişin üzerine kırmızı boyayla çizilmiş iki küçük çizginin yanında nöbetteydi. Bu iki çizgi birbirinden uzaklaştığında Zina elini kaldırdı. Kime sinyal göndermişti? Görünüşe göre herkese. Agafya Karpovna içinden gülümsedi: Şimdi Zina'nın olduğu yerde daha önce Aleksandr Aleksandroviç vardı. Eski geleneğe göre o gizlice geminin altına bir şişe şarap atardı. Bunu gizlice yaptığını sanırdı ama aslında herkes onun bu muzipliğini görür, ustanın gemiyle nasıl şerefe yaptığına şahit olurdu. İşin sonu kadeh tokuşturarak gelirdi.

Zina elini salladığında Agafya Karpovna'nın bunu düşünmeye fırsatı olmadı; gergin sessizliğin içinde bir cam kırılma sesi duyuldu.

'Bak sen şuna!' dedi kendi kendine Agafya Karpovna. "Gerçekten de ondan bir usta mı çıktı?"

Kırmızı-gri dev makine bu sırada iki vincin arasında hızını artırarak kayıyordu. Geminin suyu yaran kış tarafının önünde beyaz köpüklü yeşil dalgalar yükseldi. "Hurra" seslerinin arasında orkestranın çaldığı Sovyetler Birliği marşı güçlkle duyuluyordu.

Gemi kızaktan kaydı, yavaş yavaş, ağır ağır kıçtan buruna, daha sonra daha yavaş bir şekilde tekrar kıça doğru sallandı, ona hayat verenleri selamlayarak vakur, huzurlu ve kudretli bir şekilde Lada'ya indi. Onun güvertesinde artık ne İlya Matveyeviç ne de Agafya Karpovna'nın oğulları vardı. Onlar aşağı kısımdaki odalardaydılar.

Çapa atıldı, gemi sallanıp durdu. Yanına, tiz, keskin bir sesle, bakırdan cilalı parlak bir bacası olan bir römorkör yanaştı ve bu dev iskele duvarına götürdü. Dev gemi, römorkör onu nereye çekerse oraya gidecekti, çünkü monte edilmemiş türbinleri, kazanları, elektrik santralleri, türbinlerin gücünü pervane millerine aktaran şaftları henüz ölüydü. Birkaç ay sonra her şey yerli yerinde olacak ve o zaman bu okyanus gemisi bu bakır bacalı çığırta hamaratlara kendi gücünü

gösterecekti. Jurbinler'in, Basmanovlar'ın, Tarasovlar'ın, Kuznetsovlar'ın emeği uzak denizlere, uzak ülkelere gidecek, insanlara barışı götürecekti. Barış adına yaşayacak, mücadele edecek, çalışacaktı zira barış insanlık için geleceğin mutluluğudur. Jurbinler insanlık için yaşıyor, ona kendi becerilerini veriyorlardı. Onlar açık gönüllerin dü-rüst, sert insanlarıydı.

Agafya Karpovna, Parti Organizatörü Jukov'un sözlerini dinlerken kendi İlya'sını ve oğullarını düşünüyordu. Jukov elbette başka kocalardan, başka çocuklardan bahsediyordu ama Agafya Karpovna onun kelimelerini kendine göre anlıyordu. Onlar, onun canları varsın çok tatlı dilli olmasınlar, varsın zaman zaman kaba, hırçın olsunlar, her birinin kafasında kendi hayalleri olsun, ama hepsi de ne yüce bir iş yapıyorlar! İnsanlık için böylesine yararlı insanların bu emekleri için, evde tüm yaptıkları kavgaları, tartışmaları affetmemek, bunlara katlanmamak mümkün müydü?

Fakat bu da neydi? Ne işitiyordu böyle?

"Onlara da buradan selam gönderiyoruz ve teşekkür ediyoruz," dedi Jukov elinde tuttuğu kasketi buruşturarak. "Annelere, eşlere, kadın öğretmenlere, kız arkadaşlara, dostlukları için, şefkatleri için, evi sıcak ve huzurlu kıldıkları için, zor anlarda yalnız bırakmadıkları için, destekleri için kısacası her şey için teşekkürler!"

Gökyüzünün kıyısında bir yerde güneş kara bulutları deldi, güneş ışınları enginlere uzandı, Lada'nın üzerindeki römorkörün bakır bacası da geminin suya indiği kızak da insanların gözlerini kör ederce-sine parlamaya başladı. Vinçlerdeki parlak renkli flamalar sevinçten titriyor, orkestra tüm gücüyle neşeyle ve ciddiyetle çalışıyordu.

Agafya Karpovna arkasından bir konuşma duydu:

"Gemiyi kızaktan suya indirmeyip, dokun içinde suyla yukarı kaldırdıklarında işte bu güzellikleri göremeyeceğiz..."

"Olsun, ama o zaman da daha fazla gemimiz olacak!"

FİNAL

BİR haziran akşamı İlya Matveyeviç ve Aleksandr Aleksandroviç Aleksey'in evine gidiyorlardı. Bugün Aleksey enstitünün birinci sömestrini bitirmiş, eve geri dönüyordu. Bir aydır Leningrad'daydı. Babası sabredememiş, onu bir an önce görmek, başarılarını, notlarını sormak istemiş, eski arkadaşı Sanya'yı da kendisiyle birlikte gelmesi için davet etmişti.

Birkaç ay önce, kışın sonunda, İlya Matveyeviç ikinci geminin montajını tamamladığında "anlaşmazlıklarını" bitirmişlerdi. Aleksandr Aleksandroviç onun yanına, rıhtıma gelmiş, bıyıklarından sarkan buzları temizlemiş, oturmuş, çenesini öne uzatmış, parmaklarıyla masayı tıkırdatmaya başlamıştı.

"İnatçı keçiliğinden hiç vazgeçmeyeceksin değil mi?" demişti kızgınlıkla.

"Yoldaş Basmanov!" dedi o zaman İlya Matveyeviç ve ayağa kalkarak ofisin ortasına geldi.

"Yoldaş Jurbin!" dedi Aleksandr Aleksandroviç ve o da ayağa kalktı.

Birbirlerinin önünde, neredeyse göğüs göğüsse duruyorlar; her ikisi de vahşice birbirlerinin gözlerinin içine bakıyordu. İlya Matveyeviç'in ayakları kıpır kıpırdı; huzursuzluğu ve sabırsızlığı her halinden anlaşılıyordu. Birbirlerine sırtlarını dönerek karşılıklı pencerele-re doğru gittiler. Kısa bir süre konuşmadılar.

"Eee niye geldin?" diye sordu İlya Matveyeviç arkası dönük olarak.

"Hiiç. Öylesine sohbete geldim. Nasıl gidiyor?"

"Kendin biliyorsun. Senin işler nasıl?"

“Benim mi? Benim işler kötü İlyuşa?”

“Ne oldu ki?”

Masaya geri döndüler. Aleksandr Aleksandroviç bir sigara çıkardı. Uzun bir süre onu parmaklarının arasında yumuşattı.

“İşte öyle,” diye konuşmaya başladı. “Tamir işinden bıktım usan-
dım.”

“Gitmeseydin. Sana kim git dedi?”

“Öyle ama insan düşünüp taşınmaz mı İlyuşa? Eski usul perçinle çalışmaya alışkınıym... Alışkanlık bu. Nedir alışkanlık? İnsanın ikinci doğasıdır. Hadi bu doğayı yık da görelim? Nasıl yıkacaksın? Hayatın pratiğinden geliyor. Seni ele alalım. Tüm hayatın boyunca içtiğin si-
garayı bırak da görelim. Bırakamazsın. Belki hipnotizmaya falan gi-
dersen ancak öyle...”

“İnsanın kendine sahip olması lazım Sanya,” diyerek mümkün ol-
duğunca makul ve sakin bir cevap verdi İlya Matveyeviç. “Kendine
sahip olmak! İşte o zaman doğana boyun eğdirirsin.”

“Eğer cesaretin varsa yaparsın.”

“Ben yaparım. Sigarayı bırakmamı mı istiyorsun?”

“Hayal ediyorum!”

“İşte bak bakalım güçlü bir adam neler yapıyor!” İlya Matveye-
viç vasistası açtı ve koyu akağaçtan yapılma cilalı sigaralığını fırlatıp
attı. Aleksandr Aleksandroviç sigaralığın bir kavis çizerek önce bu-
zun üzerine düştüğünü, oradan kayarak buzkıran tarafından kırıl-
mış buzların arasındaki henüz donmamış bir su birikintisinin içine
düştüğünü gördü.

“Vay be!” diye gülümsedi Aleksandr Aleksandroviç. “Şimdilik
ahşap bir nesneyi attın, alışkanlığı değil. Mesele alışkanlığı atmak!
Bir-iki saat sonra çocuklara parlayıp parlamayacağını görürüz.”

“Benim için endişelenme Sanya,” dedi İlya Matveyeviç ve o an he-
men sigara içmezse buna dayanamayacağını hissetti. Bu düşüncesiz-
ce, aptalca hareket için önce kendine, sonra onu bu hareketi yapmaya
kışkırttığı için Aleksandr Aleksandroviç’e kızdı, bağırıp çağırdı, kı-
zaklardan kaçtığı için yaşlı adamı rezil rüsva etti.

“Peki gittin de ne oldu?” diye soruyordu?

“İşte hiçbir şey olmadı. Ondan diyorum ya işlerim iyi gitmiyor,” diye oldukça barışçıl bir yanıt verdi Aleksandr Aleksandroviç. “Orada perçin yaparım diye düşünüp senden ayrıldım ama şimdi burada da kaynağa geçiyoruz. O zaman tamirle uğraşacağıma yeni gemi inşa ederim daha iyi. Senin orada bana boş yer var mı?”

“Vallahi yok! Kaçakları almıyoruz,” dedi neşeyle İlya Matveyeviç. “Almıyoruz,” diye tekrarladı.

“Almazsanız almayın. Zaten gerek de yok. Ben kendim sana gelmiyorum. Bunları seni azdırmak için mahsus söyledim. Beni, İlyuşa, üçüncü kızaktan çağırıyorlar. Yaa gördün mü! Yani benim işler hiç de fena değilmiş değil mi!”

Aleksandr Aleksandroviç üçüncü kızağa gitti ama her gün İlya Matveyeviç’in ofisine uğrayıp soruyordu:

“Hâlâ içmiyor musun?”

Aleksandr Aleksandroviç’in kehaneti çıkmadı. Ne bir-iki saat sonra ne ertesi gün ne de bir ay sonra İlya Matveyeviç’in elinde sigara gördü. İddiasından kendi vazgeçti: “Kendine işkence etme İlyuşa. Tamam, konuştuk, tartıştık. Neden boş bir inat uğruna azap çekiyorsun? Bırak inadı, iç!..”

“Hilekârlığa gerek yok Sanya. Laf ağızdan bir kere çıkar.”

Fabrikadan ayrı ayrı çıkıyorlardı ama yeniden Aleksandr Aleksandroviç’in kapısında buluşup fabrikaya birlikte gidiyorlar, yolda yeniden fabrikada olan biteni, dünya meselelerini konuşuyorlardı.

O gün fabrikadan birlikte çıktılar. Aleksandr Aleksandroviç koltuğunun altında bir paket taşıyordu. İlya Matveyeviç daha dün demişti:

“Alyoşka geliyor; yarın buluşup şu kartala beraber gidelim ha ne dersin? Zira öğrenci olarak devleşti! Bu nasıl bir okumadır! Resmen ensesinden buhar çıkıyor...”

Aleksey’in yanına Agafya Karpovna, Dunyaşka, Zina ve Viktor önceden gelmişti. Katya masayı kuruyordu. Onda bir yenilik vardı: Aleksey ona altın bir saat getirmişti ama Katyuşa saatten çok Alyoşa’nın ilk iş olarak ona verdiği küçük kitapçıkla havalara uçtu. Bu, Leningrad Devlet Üniversitesi giriş sınavları için bir deneme kitapçığıydı.

“Notları söyle!” dedi İlya Matveyeviç ve Aleksey’in ensesine bir saplak attı. “Geçtin mi yoksa çuvalladın mı?”

“Ne notu!” dedi Aleksey. “Tüm sınavları verdim baba. Birinci sınıfın tüm derslerini temizledim. İkincisinin de üçte ikisi kaldı. Bunu da sana getirdim.” Aleksey, İlya Matveyeviç’e muhasebe kitabı gibi kocaman bir kutu uzattı. Kutunun üst kapağında “Türk Sultanına Mektup Yazan Kazaklar”^{*} tablosu vardı.

Fakat İlya Matveyeviç merakla hediyyi açarken Aleksey gülmeye başladı:

“Unuttum baba. Sigarayı bıraktığını vallahi unuttum.”

İlya Matveyeviç kutunun kapağını açtı. Kapağın altında iki sıra dizilmiş etkileyici, büyük ve güzel sigaralar duruyordu.

“Haydaaa! Sigaraya yeniden mi başlasam acaba?”

“Elbette başla,” dedi Aleksandr Aleksandroviç.

“Hayır Sanya, kendin iç. Bunları sen al.” İlya Matveyeviç sigaraları ona verdi. “Keyfini çıkar. Beni gaza getiremezsin.”

Masaya oturdular. Aleksey, Leningrad’daki hayatı, enstitüyü, enstitüdeki bütün öğretmenlerin yakında tatile gelecek olan Anton’u, Tonya ve İgor’u tanıdıklarını, sınavlarını anlatıyordu; sınav karnesi elden ele dolaşıyordu.

“İyi, mükemmel,” diyordu İlya Matveyeviç sayfaları çevirirken.

“Hatırlıyor musun Alyoşenka,” dedi Aleksandr Aleksandroviç, “şu meşhur gün sana geldiğimizi?”

“Nasıl da hatırladın Sanya Amca!” dedi Aleksey ve mahcup mahcup Katya’ya baktı.

“Nasıl hatırlamam! Portrelerin arkasından koşmuştun. Şu karne seni portrelerden daha iyi anlatıyor.”

Muhabbetin ortasında Matvey Dede ve Kostya geldi.

“Anlat bakalım,” dedi Matvey Dede, “Sizin üniversite nasılmış? Beni dışardan alırlar mı?”

“Seni bilemiyorum,” dedi Aleksey şakacı bir tonla, “onu ise...” İlya Matveyeviç’e baktı: İlya Matveyeviç kaşlarını parmağına dolamış ciddi ciddi oturuyordu. Aleksey konuşmasını bitirdi.

^{*} Rus ressam İlya Repin’in bir tablosudur. -çev.

Zina, Jurbinler'in her birine tek tek bakarak konuşmaları dinliyordu. Onlar şakalaşmayı seviyorlardı ve bu şakalaşmalar onları daha da güçlü kılıyordu. Jurbinler azimle kendi yollarından gidiyordu. İşte Aleksey... Enstitünün birinci sınıfını bitirmişti. İşte Kostya... Haftada üç kez akşam teknik okuluna gidiyordu. Bu arada onun Dunyaşka'sı ustalık sınavlarına hazırlanıyordu. İşte İlya Mayveyeviç, Zina'nın eski öğrencisi, hiçbir diploması olmadan "kendi için", gençlerden, teknikten, hayattan geri kalmamak için, ihtiyarlığına kadar gençlerle birlikte yürümek için okuyordu. Ve işte Zina'nın Viktor'u. O da herhangi bir diploma almayı düşünmeden ne çok okumuştı! Tarihi, edebiyatı, enstitü mezunu Zina'dan belki de çok daha iyi biliyordu. Bu bilgileriyle hiçbir zaman ne övündü ne de hava attı çünkü bunları insanları, hayatı, olayları anlamak için öğrenmişti. Zina her geçen gün Viktor'da yeni özellikler keşfediyor ve her geçen gün ona olan aşkı güçleniyordu. Eğer sevgi varsa, çalışma, yaşam, ne kadar güzel oluyor; hayatta önümüze çıkan zorluklar da bu sevgiyle kolayca aşıliyordu.

"Aleksey İlyiç," dedi Zina, "ben sizi artık başmühendis ya da bizim fabrikanın müdürü olarak görüyorum."

"Kimin ne olacağını zaman gösterir," dedi Aleksandr Aleksandroviç. "Şimdilik biz kadehlerimizi Aleksey'e kaldıralım." Yaşlı usta paketinden iki şişe çıkardı. "Güçlü ve kuvvetli olanlara yani İlya'yla bana votka, zayıflara ve ufaklıklara yani bayanlara ve öğrencilere şarap..."

"Sen hele bırak bakalım şu içkileri!" diye öfkелendi Agafya Karpovna. "Şöyle içten bir konuşma yap!"

"İçten mi?" Aleksandr Aleksandroviç'in yüzüne bir tebessüm yayıldı. "Pekala, kalplere mi dokunmamı istiyorsunuz." Yeniden paketine yöneldi. "İşte, Aleksey'in başarılı okul hayatı için, bunu kutlamak için ona bir hediye, bir fotoğraf getirdim. Sizin evde raptiye bulunur mu?"

Katya küçük çiviler ve çekiç getirdi. Aleksandr Aleksandroviç, kenarları yıpranmış ve sararmış bir kâğıdın içinden büyük bir yaprak çıkardı ve onu duvara çaktı.

“İşte Aleksey, senin portren!” dedi Aleksandr Aleksandroviç törensel bir sessizlik içinde. “Yirmili yıllardan beri onu saklıyordum.”

Bu, devrimin ilk yıllarından kalma eski bir afiştir. Yüzünde kararlı çizgileri olan kuvvetli bir işçi elini öfkeyle sallıyordu; bu işçi, yerküreyi saran zincirleri çekiçle ağır ağır döven Aleksey, Viktor, Anton, Kostya ve İlya Matveyeviç gibi binlerce sıradan emekçinin her biriydi. O tüm gücüyle, gözünü ileriye dikerek vuruyor, hiçbir şeyden yılmıyor, demir halkalar koparken bu güçlü darbelerin etkisiyle kıtalar sarsılıyordu.

1950-1952

“1917’de insan cevheri büyük bir yeniden eritme işlemine sokulmuştu, yıldan yıla iyice ısınıyordu ve şimdi kaynamaya, fokur fokur sesler çıkarmaya başlamıştı; dünyanın henüz görmediği bir metal pişiyordu.”

Jurbinler adlı romanında Vsevolod Koçetov, Sovyetler Birliği’ni ekonomide, bilim ve teknolojiye sağladığı büyük başarılarla dünyanın iki süper gücünden biri haline getiren “insan cevheri”ni anlatıyor.

Üç kuşaktan beri gemi yapımında çalışan Jurbin ailesi, yükselen sosyalist toplumun sıcakkanlı temsilcileri, özverili ve çalışkan emekçileri olarak çıkıyor karşımıza... Kafa ve kol emeği arasındaki gerginlikler, erkek işçilerin kadın çalışanların yeteneklerine dair önyargıları henüz sürüyor olsa da bütün bunların sosyalist üretim ilişkileri içinde çözüleceğine dair inanç ve ilerici tavır korunuyor.

Jurbinler, Sovyet işçi sınıfına ve onun temsil ettiği çalışkanlık, yurtseverlik, tevazu, adanmışlık, gelişime açık olma gibi değerlere yazılmış bir övgü niteliğinde. Toplumcu gerçekçi edebiyat akımının gizli hazinelerinden biri olan roman, “geçmişten bugüne uzanan bir belge” olma niteliğine de sahip.

Zamanın ruhunu gelecek kuşaklara taşıyan bu ilgi çekici roman dünyanın çeşitli dillerine çevrildi. 1954’te Sovyet sinemacıları tarafından “Büyük Bir Aile” adıyla filme alındı ve Cannes film festivalinde büyük beğeni topladı.

32 TL KDV den muaf

ISBN 978-605-172-345-7

9 786051 723457